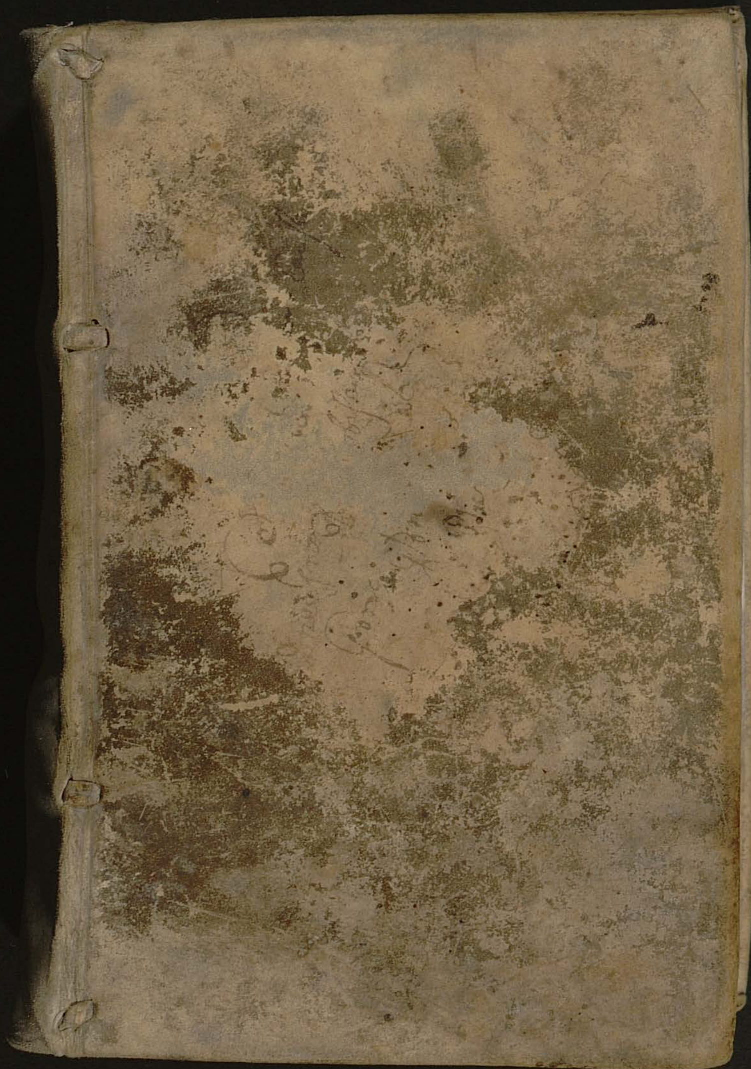

Si quis me quaerit
Hoc nomen erit

MEDULLA
THEOLOGICA,
EX SACRIS SCRIPTURIS, CONCILIORUM, PONTIFICUMQUE DECRETIS, AC SANCTORUM PATRUM ET DOCTORUM PLACITIS EXPRESSA.

In qua quidquid tum ad fidei mysteria sanè ac rectè intelligenda, & ab erroribus quibusvis secernenda, tum ad Sacramenta debitè conficienda & ministranda, tum ad actiones humanas juxta divinæ legis normam dirigendas spectare potest, facili ac compendiariâ methodo explicatur.

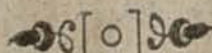
Auctore Magistro LUDOVICO ABELLY, Episcopo Ruthenensi.

PARS POSTERIOR.

Complectens ea quæ ad Sacramenta & mores pertinent.

EDITIO NONA;

De novo Emendata, & quamplurimis Capitibus & Sectionibus aucta; adjectis etiam variis indicibus, nec non methodica catehesi, ex ipsius medullæ Theologicæ effatis concinnata.

COLONIÆ,
Apud JOANNEM CAROLUM MÛNICH.
Anno M. DC. LXXIII.

P

In

P

cæ d
praxin
hibent
ad Sa
nem p
dam a
uberri
ta , c
ctrinar
tradita
crame
Sacran
ciatim
bus m
credita
nomia
pulus
plenio
in ſe p

PRÆFATIO
In posteriorem Medullæ Theologicæ partem.

POst explicatas in priori hujus operis parte veritates illas quæ mysteriorum fidei notitiam præsertim spectant, reliqua Theologicæ doctrinæ capita, quæ magis ad praxim accedunt, hac posteriori exhibentur: atque in primis ea quæ ad Sacramentorum rationem ac disciplinem pertinent; quæ cum sint media quædam ad Christi Domini gratiam in nos uberrimè derivandam divinitus instituta, convenienter post ipsius gratiæ doctrinam ultimo prioris partis tractatu traditam, subjungitur Theologiæ Sacramentalis explicatio, in qua de ipsis Sacramentis tum generatim, tum speciatim, disseritur: ut noverint illi quibus mysteriorum tantorum dispensatio credita est, quomodo se in sacra illa œconomia gerere debeant, & qua ratione populus fidelis dignè ijsdem participare, plenioresq; ac uberiores illorum fructus in se percipere possit.

Hebr. 6. Quoniam vero terra ſuper ſe venientem bibens imbrem, proferens autem ſpinas ac tribulos, maledicto proxima
2. Cor. 6. eſt, (ut teſtatur Apoſtolus) qui propterea monet ne in vacuum gratiam Dei recipiamus, hortaturque ut exhibeamus nos ſicut Dei miniſtros in omni opere bono fructificantes; idcirco in ſecundo poſterioris hujus partis tractatu, agitur de ipſis actibus humanis, quibus unuſquiſque Deo vel morti fructificare poteſt (ut loquitur idem Apoſtolus) inveſtigaturque ex quibus fontibus bonitas eorum vel malitia profluat, ac præſertim prima & præcipua illorum actuum regula, lex ſcilicet divina Decalogi præceptis contenta Paulo attentius conſideratur: cui ſubjungitur notitia Eccleſiaſticarum legum ac cenſurarum, ac demum pro totius operis veluti coronide apponitur brevis quædam Appendix eorum quæ ad ſtatum Clericalem & Eccleſiaſticæ Hierarchiæ diſciplinam ſpectant, quæ in alijs tractatibus explicari commodè non potuerunt.

Cum autem univerſa hæc Theologia Moralis & practica duobus præſertim fundamentis innitatur, ratione ſcilicet ac authoritate, rationem quidem optimam ducem author hujus operis arbitratus eſt, ſed in tanta rerum caligine quæ nos un-

dique circumdat, ſolam haud ſatis tutam, ideoque authoritatem tanquam certiorem, & fidei magis amicam illi adjunxit, imò plerumque ſolam ſequutus eſt; ac in primis divinam ſacræ Scripturæ facem ubicumque Deus illam allucere voluit tanquam certum & infallibile medium ad dignoſcendum verum à falſo, & pravum à recto, in ijs quæ ad Sacramenta & mores pertinent, adhibuit juxta Propheticum dictum, *Lucerna pedibus meis verbum tuum, & lumen ſemitis meis.* Exinde Conciliorum ſummorumque Pontificum decreta, nec non Sanctorum Patrum effata, tum in proprijs fontibus, tum in ipſo jure canonico ſolerter inquiſivit, denique Doctorum maximè probatorum reſpoſa conſuluit, ac præ cæteris ipſum ſanctum Thomam Theologiæ totius apicem obſervavit ejuſque doctrinæ ſemper adhæſit. *Pſal.* 118.

Et in ijs quidem quæ nullam aut perexiguam difficultatem recipiunt, unius tantum aut alterius probati Doctoris calculum adjecit: in gravioribus vero difficultatibus maximorum & nominatiſſimorum Theologorum ſenſa evolvit, eorumque authoritate ſtabilivit ea, quæ probabiliſſima & quoad praxim tutiſſima ipſi viſa ſunt: hæcque omnia quanta po-

tuit brevitate, facilitate ac perſpicuitate præſtitit aut certè præſtare voluit,

Ceterum ſi quid in hac Theologiæ moralis & practicæ Synopſi lectori minus arrideat hoc ab illo ſuppliciter poſtulatur, ut apud ſe perpendat difficillimum eſſe, imo vix poſſibile uniuſcujuſque mentem aſſequi aut votis obſecundare, in tanta rerum adeo implexarum & arduarum varietate ac multitudine quæ in hoc opuſculo tractari debuerunt, ejuſque anguſtis limitibus arctari: præterea conſideret authorem nihil ex proprio ingenio, cui maximè diffidere debuit, ſed omnia & ſingula vel ex Scripturis ſanctis, vel ex ipſo jure canonico, vel ex probatiſſimis authoribus protuliſſe, eaque inſuper non niſi doctiſſimorum virorum judicio examinata & probata in lucem ediſſe, ac demum ſanctæ Catholicæ, Apoſtolicæ ac Romanæ Eccleſiæ arbitrio & cenſuræ, quanta poteſt animi demiſſione ſubmittere.

INDEX.

TRACTATUUM, CAPITUM & Sectionum hujus posterioris partis.

TRACTATUS I.

De Sacramentis.

CAPUT I.

De Sacramentis in genere.

CAPUT II.

De Sacramento Baptismi.

CAPUT III.

De Sacramento Confirmationis.

CAPUT IV.

De Sanctissimo Eucharistiæ Sacramento.

CAPUT V.

De Sacramento Pœnitentiæ.

APPENDIX.
De Indulgentiis & Purgatorio.

CAPUT VI.
De Sacramento Extremæ Unctionis.

CAPUT VII.
De Sacramento Ordinis.

CAPUT VIII.
De Sacramento Matrimonii.

TRACTATUS SECUNDUS.
De actibus humanis juxta divinæ legis normam dirigendis.

APUT I.
De actibus humanis in genere.

An de-

CAPUT II.
De Peccatis.

CAPUT III.

De Legibus.

CAPUT IV.

De Legis divinæ seu Decalogi præceptis.

§.6. Quæ-

§.6.

CAPUT V.

De præceptis Ecclesiæ.

SECTIO UNICA.

Explicatur tertium Ecclesiæ præceptum quod est de Jejunio.

CAPUT VI.

De Censuris Ecclesiasticis & Irregularitate.

AP-

APPENDIX.

De ſtatu Clericali, & Eccleſiaſticæ hierarchiæ diſciplina.

Quæſt.

Apppro-

Approbatio Doctorum.

NOs in ſacra Theologiæ facultate Pariſienſi Doctores Sorbonici, fidem facimus lectum eſſe exanimatumque à nobis librum, cui titulus eſt, *Medullæ Theologicæ, ex ſacris Scripturis, Conciliorum, Pontificumque decretis, ac ſanctorum Patrum, & Doctorum placitis, expreſſæ,* &c. *pars altera, Authore Magiſtro* LUDOVICO ABELLY, *Doctore Theologo, & ſancti Iudoci Pariſiis Rectore, dein Epiſcopo Ruthenenſi,* nihilque repertum in eo, quod ſit Catholicæ, Apoſtolicæ, & Romanæ fidei, ac Doctrinæ boniſque moribus contrarium. Datum Pariſiis, die trigeſima Septembris Anno Domini 1658.

R. DVVAL.

M. GRANDIN.

MEDULLÆ THEOLOGICÆ PARS POSTERIOR.

Complectens ea quæ ad Sacramenta & mores pertinent.

TRACTATUS PRIMUS.

De Sacramentis.

QUod olim per Prophetam *Ezech.* 36. pollicitus fuerat Deus, effusurum se super servos suos & ancillas suas aquam mundam, qua emundarentur ab omnibus inquinamentis suis, hoc præsertim in Sacramentis à Christo Domino postmodum institutis adimplevit: hæc siquidem sunt veluti vasa quædam sacra, quæ (ut declarat Concilium Trident. Sess. 7. can. 6.) divinum illum gratiæ sanantis, & sanctificantis liquorem in se continent, & ex se diffundunt: hi sunt fontes illi Salvatoris, ex quibus haurire possumus in gaudio aquam vivam *Isai.* 12. quæ fiat in nobis fons aquæ salientis in vitam æternam. S. *Ioan.* 4. Certe si bonorum illorum, quæ de sursum sunt, quæque à Patre luminum descendunt, justi sumus æstimatores, inter alia innumera nobis cœlitus collata, Sacramentorum illorum institutionem, & in ipsis Sacramentis divinæ charitatis exuberantiam, reigioso in primis cultu suspicere, & grato quantum possumus animo suscipere debemus, nec non peculiari studio, diligentiâ & affectu perdiscendæ huic cœlesti de

Sacramentis doctrinæ incumbere, ut eos decet, quos ministros suos ac mysteriorum dispensatores Christus Dominus constituere voluit, & à quibus dispensationis illius rationem se aliquando exacturum esse contestatus est.

De ipsis igitur Sacramentis primùm in genere, tùm posteà in particulari, secundùm ordinem à Sancto Doctore præscriptum nobis deinceps agendum est.

CAPUT PRIMUM.

De Sacramentis in genere.

SECTIO I.

Quid sit Sacramentum.

NOmen Sacramenti duobus præsertim modis apud sacros scriptores acceptum reperitur: 1. pro re occulta & latente; quo sensu Eph. 2. dicitur, *Ut notum nobis faceret Sacramentum voluntatis suæ*; & Sap. 2. *Nescierunt Sacramenta Dei*: 2. pro ipsius rei latentis & occultæ signo, ut Ephes. 5. *Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo & in Ecclesia*: ubi matrimonium ab Apostolo Sacramentum magnum appellatur, quia est signum magnæ alicujus rei latentis & occultæ, nempe conjunctionis Christi cum Ecclesia.

In hac autem posteriori acceptione nomen Sacramenti communiter à SS. Patribus & ab ipsa Ecclesia usurpatum est, ad exprimendas sacras quasdam ceremonias ad nostram sanctificationem divinitùs institutas, ut ex infrà dicendis patebit.

Hoc igitur sensu Sacramentum in Catechismo Concilii Trid. Part. 2. c. 1. definitur: *Res sensibus subjecta, quæ ex Dei institutione sanctitatis, & justitiæ, tùm significandæ, tùm efficiendæ vim habet.*

Dicitur 1. *Res sensibus subjecta* seu, ut loquitur S. Doctor, q. 60. art. 2. ad 4. *signum sensibile*: quia hoc ad suavem Dei providentiam pertinuit, ut per res exteriores, & signa quædam

dam sensibilia ad cognitionem & perceptionem rerum spiritualium & divinarum veluti manu duceremur: *Si enim incorporeus esses*, (ut ait S. Chrys. Homil 83. in S. Matth.) *nudè ipsa dona incorporea tibi tradidisset; sed quia corpori conjuncta est anima tua, ideo rebus sensibilibus tibi intelligenda traduntur.*

Dicitur 2. *Ex Dei institutione*: Sacramentum enim non est signum naturale aut physicum sed ex sola Dei voluntate & institutione; cujus solius est instituere signa illa, quæ justitiam & sanctitatem significare & conferre possint; sicut illius solius est sanctitatem ipsam & justitiam efficere, ut docet S. Thomas: p.3. q.64. a.2. quod tamen non obstat, quin (ut idem S. Doctor asserit art.3.) Christus Dominus, etiam in quantùm homo fuerit causa ministerialis principalis ipsorum Sacramentorum, ad eorumque interiores effectus non solùm meritoriè, sed etiam efficienter in ratione causæ instrumentalis operetur.

Dicitur denique *Sanctitatis & justitiæ tùm significandæ tùm efficiendæ vim habere*: quibus verbis indicatur Sacramentum esse signum quoddam practicum, cujus usu seu applicatione fideles interiùs ex opere operato sanctificentur, & exteriùs veluti Symbolo seu nota quadam ab alijs Gentibus discernantur: quæ omnia ex dicendis pleniùs & faciliùs poterunt intelligi.

Est autem observandum hac ultima definitionis particula Sacramenta legis gratiæ præsertim distingui à Sacramentis legis naturæ & Mosaicæ: quamvis enim essent signa quædam sensibilia ad sanctitatem & justitiam significandam divinitùs instituta, unde Apostolus dicit, Circumcisionem fuisse. *Rom.4. Signaculum justitiæ fidei*; non tamen illius efficiendæ & ex opere operato conferendæ vim habebant, ut docet S. Thomas: q 62.a.6. unde idem Apostolus illa vocat *Infirma & egena elementa*: Gal.4. & S. Augustinus, Lib 19. contra Faust. cap. 18. *vetera* (inquit) *Sacramenta promittebant gratiam, nostra verò ea exhibent.*

SECTIO II.

Vtrum Sacramenta novæ legis constent rebus & verbis tanquam materia & forma.

AD juvandam humanæ mentis imbecillitatem in percipiendis ijs, quæ ad Sacramentorum rationem spectant, Ecclesia divinitus inspirata certos loquendi modos adinvenit, & ex rerum naturalium similitudine deduxit, per quos ideam quamdam, licet aliquatenus imperfectam, veram tamen & certam mysteriorum illorum supernaturalium conciperemus Sicut igitur cernimus substantias omnes corporeas constare duobus principijs componentibus, materia scilicet & forma; sic ad percipiendam naturam Sacramentorum duas veluti partes in unoquoque illorum distinguendas esse docuit; unam quæ materiæ, alteram quæ formæ rationem obtineret. Ita expresse declaratur in Concil. Florent. in Decreto Eugenij Papæ, ubi post enumerationem septem Sacramentorum novæ legis, hæc verba subjunguntur. *Hæc omnia Sacramenta tribus perficiuntur, videlicet rebus tanquam materia, verbis tanquam formâ & personâ ministri.*

Est autem observandum nomine rerum, quæ dicuntur esse instar materiæ, intelligi id omne, quod in Sacramentis indeterminatam habet significationem; nomine verò verborum id, per quod illud determinatur: exempli gratia in Baptismo aqua naturalis se habet instar materiæ; quia (ut docet S. Thomas q. 60. a. 6.) *Significare potest & ablutionem propter suam humiditatem, & refrigerium propter suam frigiditatem. Sed cùm dicitur (ego te baptizo) manifestatur quod aquâ utimur in Baptismo ad significandam emundationem spiritualem.*

Quæres an materia formæ conjungi debeat, & simul tēpore cum illa existere, ut Sacramentum validè conficiatur. Respondetur id ex cujusque Sacramenti natura esse dignoscendum. Nam in confectione Sacramenti Euchari-

ſtiæ requiritur, ut eo ipſo tempore, quo verba formæ pro-feruntur, materia præſens ſit; hanc enim ut præſentem ſignificat pronomen demonſtrativum (*hoc* vel *hic*) quod in forma ponitur. In Sacramento autem Pœnitentiæ, cùm forma non ſignificet applicationem materiæ, ſed proferatur per modum judicij, nec in judicio requiratur ut ſententia judicis cum rei accuſatione tempore conjuncta ſit; hinc fit, ut in hoc Sacramento non requiratur, ut abſolutionis forma cum confeſſione & alijs actibus pœnitentis, qui materiæ locum tenent, tempore conjungatur. In alijs verò Sacramentis quæ in actione aliqua tranſeunte conſiſtunt, & quorum forma applicationem ipſius materiæ ſignificat; quamvis aliqui Doctores arbitrentur ad illorum validitatem ſatis eſſe, ut moralis aliqua conjunctio inter materiam & formam reperiatur, adeoque validum verbi gratia fore Baptiſmum, ſi ſtatim poſt ablutionem verba formæ proferantur, aut poſt formæ prolationem ablutio ſequatur; certior tamen & tutior in praxi eſt aliorum omnium Doctorum ſententia qui aſſerunt materiam ac formam ſimul reipſa debere conjungi, ita ut ſimul tempore, materia Sacramenti applicetur & verba formæ proferantur; aut ſaltem priuſquam materiæ applicatio finiatur, formæ prolatio inchoetur; vel vice verſa. Ita gloſſa in cap. (*detrahet.*) cauſa 1. quæſt. 1. Joan. Major. Richardus, Scotus, Paludanus, Sylveſter, Navarrus, & alij quos citat & quibus ſubſcribit Vivaldus in Candelabro aureo 1 part. tit. 1. num. 15.

Cæterum ad faciliorem intelligentiam eorum, quæ de unoquoque Sacramento in particulari dicenda ſunt, Theologi communiter duplicem diſtinguere ſolent materiam in Sacramentis, ſaltem in ijs quæ in uſu ſeu actione tranſeunte conſiſtunt (qualia ſunt omnia novæ legis Sacramenta præter ſanctiſſimam Euchariſtiam, ut ſuo loco explicabitur) remotam ſcilicet & propinquam. Materia remota dicitur res illa, circa quam actio Sacramenti exercetur, ut aqua naturalis in Baptiſmo, oleum balſamo mixtum in Confirmatione, &c. Materia verò propinqua dicitur ipſe actus, ſeu uſus illius rei ſenſibilis, putà ablutio, unctio, &c.

SECTIO III.

Vtrum ad conficienda Sacramenta determinatæ res ac determinata verba requirantur.

AD propositam quæstionem communis Theologorum responsio est affirmativa; nimirùm, supposita institutione Sacramentorum novæ legis divinitùs facta, ad validam illorum confectionem res easdem & eadem verba requiri determinatè secundùm ipsius Christi Domini instituentis voluntatem. Ratio est; quia, cùm Sacramentum confici nequeat nisi in rebus illis & verbis, quæ ex instituto Dei gratiam sanctificantem significare ac efficere possunt (ut constat ex dictis Sectione prima) si Deus significationem illam & efficaciam certis tantùm & determinatis rebus, certis item & determinatis verbis imposuit; sequitur quòd non nisi rebus & verbis illis à Deo determinatis Sacramentum confici possit. Ita argumentatur S. Doctor q. 60. a. 5. & 7.

Quod confirmari potest ex eo quòd Concilium Trid. Sess. 21. cap. 2. declarat Ecclesiam posse in Sacramentorum dispensatione statuere vel mutare ea, quæ suscipientiũ utilitati seu ipsorum Sacramentorum venerationi, pro rerum, temporum & locorum varietate, magis expedire judicaverit; *Salvâ tamen illorum substantiâ.* Quibus verbis significat non esse in Ecclesia potestatem immutandi ea, quæ ad Sacramentorum substantiam pertinent; sed esse prorsus necessarium retinere omnia illa, quæ ex divina institutione determinata sunt: unde etiam S. August. Lib. 6. cont. Donat. cap. 25. *Certa sunt* inquit *verba Evangelica sine quibus non potest Baptismus consecrari*: & lib. 20. cont. Faust. cap. 13. *Noster calix & panis certa consecratione mysticus, fit nobis Corpus Christi.*

Est autem observandum determinationem illam ma-

teriæ & formæ, seu rerum & verborum, non esse æqualem & ejusdem rationis in omnibus Sacramentis novæ legis. Quod enim spectat ad materiam, determinatio illius petenda est præsertim ex aptitudine ad usum ipsius Sacramenti secundùm institutionem divinam; unde fit, ut aqua congelata, quamvis ejusdem speciei sit cum liquida; non est tamen materia Baptismi sufficiens; quia non est apta ad corporalem ablutionem. E contrario in Sacramento Pœnitentiæ, quilibet dolor de peccatis ex supernaturali aliquo motivo elicitus, licet non ejusdem speciei, sufficit ad illius Sacramenti validitatem; quia scilicet dolor ille quocunque ex motivo supernaturali elicitus, ac proinde cujuscunque sit speciei, est dispositio sufficiens ex parte pœnitentis confitentis ad absolutionem peccatorum recipiendam, ut infrà suo loco explicabitur.

Quod verò spectat ad formam; cùm in reliquis sex Sacramentis certa quædam & determinata verba ore prolata requirantur, in Matrimonio signa & nutus ad consensum de præsenti exprimendum verborum loco substitui possunt, ut suo loco dicetur

In aliis etiam Sacramentis, quæ certa verba ore prolata requirunt, determinatio verborum illorum desumenda non est ex qualitate soni syllabarumque quibus illa constant, sed ex significatione; ita ut eadem determinatè verba censeantur, quorum eadem est significatio, ut docet S. Thomas citato art. 7. in resp. ad 1.

Quæres 1. Undenam scire possumus, quænam sint res illæ determinatæ, verba item determinata, quæ ad validam Sacramentorum confectionem ex divina institutione necessario requiruntur. Respondetur id constare, partim ex sacris Scripturis, partim ex traditione divina, quam ex ipsius Ecclesiæ vel expressa declaratione vel continua praxi discimus. Unde S. Dionysius Libr. de Eccles. Hierarchia cap 1. sic loquitur: *Primi duces Sacerdotalis muneris visibilibus signis cœlestia Sacramenta texuerunt, & partim scriptis, partim non scriptis institutionibus nobis tradiderunt,*

diderunt. Quid autem ſcriptura vel traditio de propria ipſorum Sacramentorum materia & forma doceat explicabitur, cùm de unoquoque illorum in particulari agetur.

Quæres 2. quænam mutatio in rebus illis & verbis divinitùs determinatis Sacramentorum validitatem impediat. Reſpondetur mutationem quamcunque in rebus illis aut verbis, ſeu in materia aut forma, ſi ſubſtantialis ſit, Sacramentum irritum & invalidum reddere; ſin verò tantùm accidentalis, validè quidem, ſed tamen illicitè confici Sacramentum, niſi neceſſitas aut alia legitima cauſa excuſet, Ita S. Thom. citata q. 60. art. 8. & communiter alii.

Tunc autem materiæ Sacramentorum mutatio ſubſtantialis cenſetur, quando tanta eſt, ut ſecundùm communem uſum & æſtimationem hominum differat ratione & appellatione à materia, quam Chriſtus præſcripſit & Eccleſia uſurpat; ſive differentia illa ſit ſpecifica, ſive non ſit, ut rectè docet Suares diſp. 2 de Sacr. ſec. 4. exempli gratia farinacea maſſa nondùm piſta & igne cocta, non eſt apta materia ad conficiendum Euchariſtiæ Sacramentum; quia ſecundùm communem uſum & æſtimationem hominum non eſt panis, ſive eandem ſpecie formam phyſicam cum ipſo pane habeat, ſive non.

Contraria ratione mutatio illa materiæ cenſetur accidentalis, ſi materia ſecundùm communem uſum & æſtimationem eadem ſit, licèt qualitas fortaſſe aliqua illi deſit, quæ ex præcepti Eccleſiaſtici neceſſitate aliàs requiratur; putà ſi panis ille ſit ater, fermentatus, &c.

Similiter formæ Sacramentorum mutatio illa ſubſtantialis cenſeri debet, cùm tanta eſt, ut communi hominum judicio non retineat eum ſenſum, quem habet forma à Chriſto præſcripta: quòd ſi ſenſum illum retineat, qualiſcunque mutatio fiat, accidentalis tantùm eſt. Ita S. Th. citato art. 8.

Ex quo intelligitur mutationem formæ fore tantùm accidentalem: exempli gratia, Si ſit ſolius idiomatis; ut ſi quis baptizet vel conſecret lingua vulgari vel græca: ſi fiat ali-

qua

qua verborum transpositio, oratione eumdem sensum retinente: si vox aliqua detrahatur, quæ non pertineat ad substantiam formæ: ut si verbum aliquod addatur, quod tamen illius sensum non evertat: item si consueta formæ verba mutentur in alia synonyma; dicuntur autem synonyma, quæ idem, non quomodocunque, sed eodem modo, id est tam explicitè & distinctè significant: si denique verba formæ corruptè proferantur, ita nihilominùs ut tota illa oratio corruptis dictionibus constans, habita ratione materiæ cui applicatur & aliarum circumstantiarum, juxta communem hominum concipiendi modum, eundem in audientium animis sensum generet. In his omnibus & similibus casibus mutatio formæ censetur esse tantummodò accidentalis, ut docet S. Th. q.60. a.7. ad 3. & post illum Paludanus, Sotus & alij, quos citat & sequitur Laymanus tract.1. de Sacram. in communi, cap.4. Hæc autem mutatio accidentalis, quamvis (si advertenter & sine ulla rationabili causa fiat) ministrum peccati reum efficiat, ipsius tamen Sacramenti validitatem non impedit.

SECTIO IV.

Vtrum, & qua ratione Sacramenta novæ legis gratiam conferant.

Quod spectat ad primam quæstionis propositæ partem, certum est ex fide, novæ legis Sacramenta gratiam conferre, quocunque modo illam conferant. Huic veritati oppositus olim fuit error Messalianorum, qui teste S. Damasceno lib. 5. de hæres. vim sanctificandi non tribuebant Sacramentis, sed solis precibus: à quo errore non longè absunt nostri temporis Hæretici, qui (ut observat Bellarminus tom.3. lib.2. c.2.) gratiam, quæ in Sacramentorum susceptione recipitur, non eorum efficaciæ aut virtuti, sed soli suscipientium fidei adscribunt.

Refellitur hic error, & veritas nostræ fidei probatur 1.

ex scriptura, cujus testimonijs varijs expresse constat Baptismum, Pœnitentiam, Eucharistiam, Ordinem, & extremam Unctionem gratiam conferre: unde sequitur, & alia Sacramenta eundem effectum habere, cùm horum & illorum sit par ratio.

De Baptismo constat ex his verbis S. Joan. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, &c.* quibus regeneratio spiritualis, quæ per gratiam fit, aquæ Baptismali tanquam causæ tribuitur.

De Pœnitentia S. Joan. 20. *quorum remiseritis peccata, remittuntur eis*: quibus significatur (ut declarat Concil. Trid. Sess. 14. c. 1. & 3.) Sacerdotes in Sacramento Pœnitentiæ per absolutionem vere peccata remittere, ac proinde gratiam conferre.

De Eucharistia S. Joan. 6. *qui manducat me, & ipse vivet propter me*, vita scilicet gratiæ.

De Ordine 2. ad Timoth. 1. *Admoneo te, ut resuscites gratiam Dei, quæ est in te per impositionem manuū mearum.*

De Extrema Unctione denique S. Jacob. 5. *ungentes eū oleo in nomine Domini, &c. & si in peccatis sit, remittentur ei.* Ubi declaratur vis hujus Sacramenti ad peccata remittenda, proindeque ad gratiam conferendam.

Probatur 2. ex Concil. Florent. in decreto Eugenij, & Tridentino Sess. 7. can. 6 & 7. ubi expresse definitur *Gratiam conferri per novæ legis Sacramenta semper, & omnibus, quantùm est ex parte Dei, si ritè ea suscipiant.*

Probatur 3. ex S. Aug. In Ps. 73. expresse asserente *Sacramenta novi testamenti dare salutem*: Et Chrysost. Hom 60. ad pop. dicente *Deum per visibilia signa* (Sacramenta scilicet) *invisibilem largiri virtutem.*

Quod spectat ad secundam partem propositæ quæstionis, certum est etiam ex fide, Sacramenta novæ legis gratiā producere & conferre, non solùm in quantùm suscipientes ad aliquem actum fidei aut alium pium affectum objectivè excitant, ut dicunt Hæretici; sed propria virtute & efficacia, non quidem principaliter, (quod solius Dei proprium est) sed instrumentaliter, & (ut loquuntur Doctores) ex opere operato,

Ut

Ut hæc veritas faciliùs intelligatur obſervandum eſt gratiam conferri ex opere operantis in aliquo Sacramento idem eſſe, atque conferri intuitu meriti ipſius operantis, ſeu illius qui eſt conficiens, vel adminiſtrans Sacramentum, aut illud ſuſcipiens. Ex opere autem operato gratiam conferri idem eſſe, ac conferri gratiam præcisè vi ipſius operis operati, id eſt, facti; prout juxta divinam inſtitutionem faciendum eſt.

His obſervatis veritas noſtræ aſſertionis probatur, & error oppoſitus refellitur 1. authoritate ſcripturarum quæ ſuprà relatæ ſunt, ex quibus ſatis apertè colligitur Sacramenta, efficacia aliqua & virtute ſibi propria, proindeque ex opere operato remiſſionem peccatorum & gratiam conferre.

Probatur 2. authoritate Concilii Trid. Seſſ. 7. can. 8. *Si quis dixerit per ipſa novæ legis Sacramenta non conferri gratiam ex opere operato, anathema ſit.*

Probatur 3 authoritate S. Auguſt. c. 12. cont. Fauſt. ubi dicit vim Sacramentorum eſſe *inenarrabilem*; & cap. 16. *Sacramenta novæ legis plurimùm à legalibus diſtare, & eſſe virtute majora utilitate potiora*: atqui virtus Sacramentorum, novæ legis neceſſet inenarrabilis, nec major aut potior virtute Sacramentorum antiquæ legis, ſi eò tantùm modo gratiam conferrent, quod aſſerunt Hæretici. Item S. Cypriani Ser. de Cœna Dom. ubi dicit: *Sacramentis ineſſe æternæ vitæ effectum*: Et S. Bernardi in Serm. de eadem Cœna Domini: *Si quis veſtrum* (inquit) *non tam ſæpe modò, nec tam acerbos ſentit iracundiæ motus, invidiæ, luxuriæ, aut cæterorum hujuſmodi; gratias agat corpori & ſanguini Domini, quoniã virtus Sacramenti operatur in eo.*

Addimus Innocentium III. ſummum Pontificem, qui lib. 3. c. 5. de myſteriis Miſſæ dicit *Miſſæ ſacrificium conferre gratiam, licèt per malos miniſtros; quia, etiam opus operans fortaſſe ſit immundum ex parte miniſtri, attamen opus operatum eſt ſemper mundum reſpectu Dei.*

Quærunt Theologi, utrùm Sacramenta novæ legis moraliter tantùm an etiam phyſicè gratiam producant:

Reſp.

Resp. 1. certum esse Sacramenta novæ legis semper esse causas morales gratiæ, quæ ex opere operato confertur dignè suscipientibus; siquidem ad gratiam illam producendam & suscipientibus largiendam movent ipsum Deum gratiæ omnis authorem & largitorem, qui ideo gratiam illam tunc vult conferre, quia Sacramentum rectè perfectum & debitè susceptum est. Sunt autem causæ morales non quidem principales, sed tantum instrumentales; tum quia sic vocantur à Concil. Trid. Sess. 6. cap. 7. tum quia causa moralis principalis ipsius gratiæ est Passio Christi Domini (ut ibidem dicitur) in cujus solummodo virtute Sacramenta hunc suum effectum attingunt.

Resp. 2. probabilissimum esse Sacramenta novæ legis non tantùm moraliter, sed etiam physicè gratiam producere. Ita Cajetanus disp. 9. de Sacr. ser. 2. q. 62. a. 12. & 3. Alanus Cardinalis, & plures alii quos citat & sequitur Suares: Quibus etiam favere videtur S. Doctor: q. 62. a. 1. 2 & 3. & SS. Patres id satis apertè innuere videntur, cum modum illum, quo Sacramenta gratiam producunt, admirabilem aut inexplicabilem esse dicunt: ut S. Cyrillus Alexand. libr. 4. in S. Joan. c. 24. ubi de Sacramentorum effectu loquens, *Quomodo autem* (inquit) *id fiat, nec mente intelligere, nec lingua dicere possumus, sed silentio atque firma fide suscipimus*: Et S. Aug. tract. 80. in S. Joan. *Unde* (inquit) *tanta virtus aquæ, ut corpus tangat & cor abluat?* Atqui virtus illa Sacramentorum nec tanta esset, nec ineffabilis aut incomprehensibilis dici deberet, si moraliter tantum gratiam produceret: cùm hæc moralis efficientia facilè intelligi & explicari posset. Item S. Leo Papa serm. 5. de Nativit. asserit *Virtutem Altissimi quæ fecit, ut Maria pareret Salvatorem facere quoque ut regeneret unda credentem*. atqui Beatissima Virgo non solùm moraliter, sed etiam physicè ad Incarnationem Christi Domini concurrit: ergo, &c.

Hinc obiter colliges, quanta sit Sacramentorum novæ legis excellentia & dignitas, quanta virtus & efficacia illis insit; proindeque quanti à nobis illa æstimari, qua reverentia tractari & suscipi oporteat, & quantæ Deo optimo maximo illorum authori & largitori gratiæ debeãtur.

SECTIO V.

Quam gratiam Sacramenta novæ legis conferant.

DIcendum 1. certum esse, ut ex antè dictis patet, Sacramenta omnia novæ legis conferre gratiam sanctificantem, sive primam ut Baptismus & Pœnitentia, sive illius augmentum ut reliqua Sacramenta; de quibus suis locis fusius agetur.

Dicendum 2. Sacramenta novæ legis præter gratiam sanctificantem conferre quoque virtutum supernaturalium habitus & dona Spiritus sancti, sive illorum habituum & donorum augmentum. Id constat tum ex Concil. Trid. Sess. 6. cap. 7. asserente justificationem non esse solam peccatorum remissionem, sed sanctificationem & renovationem interioris hominis per voluntariam susceptionem gratiæ, & donorum; & in ipsa justificatione cum remissione peccatorum simul infundi fidem, spem, & charitatem; cujus quidem justificationis causam instrumentalem dicit esse Baptismi Sacramentum: tum etiam ex eo quod juxta communem & certam Theologorum doctrinam, gratiæ sanctificantis infusionem perpetuo comitatur habituum illorum & donorum infusio, ut in priori hujus operis parte, tractatu de gratia explicatum est.

Dicendum 3. præter gratiam sanctificantem, dona, & virtutes, Sacramenta novæ legis conferre quædam actualia gratiæ auxilia conducentia ad consequendos proprios fines, ob quos ipsa Sacramenta instituta sunt. Ita Sanctus Thomas q. 62. ubi expressis verbis dicit, *Gratiam Sacramentalem addere supra gratiam communiter dictam, & super virtutes & dona, quoddam divinum auxilium ad consequendum Sacramenti finem.*

Et certè nisi hoc verum esset, frustrà tot Sacramenta instituta forent; eumdem siquidem effectum haberent, ad quem unum illorum abundè sufficeret.

Quæres

Quæres 1. quænam sint illa specialia gratiæ auxilia, quæ à Sacramentis novæ legis conferuntur.

Resp. illa esse, quæ in Concilio Florent, in decreto Eugenii Papæ enumerantur his verbis. *Per Baptismum spiritualiter renascimur: per Confirmationem augemur in gratia & roboramur in fide: renati autem & roborati nutrimur divina Eucharistiæ alimonia: Quod si per peccatum ægritudinem incurrimus animæ, per Pœnitentiam spiritualiter sanamur: spiritualiter etiam & corporaliter (prout animæ expedit) per extremam Unctionem: per Ordinem verò Ecclesia gubernatur & multiplicatur spiritualiter: per Matrimonium augetur corporaliter.* Quæ quidem omnia distinctiùs & faciliùs intelligentur ex iis, quæ infrà de unoquoque Sacramento in particulari dicenda sunt.

Quæres 2. utrum Sacramenta gratiam sanctificantem & prædicta auxilia conferant omnibus suscipientibus.

Resp. certum esse ex fide, ac in Concil. Trid. Sess. 7. can. 7. definitum, gratiam sanctificantem per Sacramenta novæ legis, quantùm est ex parte Dei, semper & omnibus ea ritè suscipientibus conferri. Quod autem spectat ad illa specialia auxilia, dicendum est illa tribui omnibus, qui gratiam ipsam sanctificantem ex Sacramentis dignè susceptis recipiunt; dispositio enim illa quæ sufficit ad recipiendum primarium Sacramenti effectum, qui est gratia ipsa sanctificans, sufficit etiam ad secundarium, qui in illis actualibus auxiliis consistit. Tribuuntur autem illa specialia auxilia non statim atque Sacramentum recipitur, sed iis temporibus & occasionibus quibus aptum & conveniens videtur illi, qui est (ut ait Propheta *Psal.9.*) *Adjutor in opportunitatibus in tribulatione*, ut fusiùs explicat Gammachæus ad q.62.c.1. Ex qua doctrina sequitur (quod valdè notandum est) nulla ejusmodi auxilia ex opere operato unquam illis tribui, qui ob defectum dispositionis ex Sacramento indignè suscepto gratiam sanctificantem nunquam recipiunt; cùm gratia illa sit primarius Sacramenti effectus, in quo reliqui veluti radicantur.

Quæres 3. utrum Sacramenta novæ legis æqualem semper gratiam conferant.

Resp.

Reſp. quæſtionem illam in duplici ſenſu accipi poſſe: 1. an diverſa Sacramenta, verbi gratia Baptiſmus & Euchariſtia, æqualem conferant gratiam: & dicendum eſt conferre inæqualem; cum probabiliſſimum ſit Deum voluiſſe per Sacramenta perfectiora & digniora cæteris paribus majorem & uberiorem gratiam conferre: eſt autem de fide, & in Concilio Trid. Seſſ. 7. can. 3. definitum, Sacramenta omnia non eſſe inter ſe paria, ſed alia alijs digniora eſſe & excellentiora. Unde infertur Sanctiſſimæ Euchariſtiæ Sacramentum majorem & uberiorem præ alijs Sacramentis conferre gratiam. cùm omnium digniſſimum & præſtantiſſimum ſit, ut ſatis indicat Concilium Trid. Seſſ. 13. cap. 1. & ſeq. & multiplici ratione probat S. Doctor. q. 65. art. 3. Ubi etiam ſecundum dignitatis locum tribuit Ordini, tertium Confirmationi; quartum Baptiſmo, quintum Extremæ Unctioni, ſextum Pœnitentiæ, & ſeptimum Matrimonio.

2. Propoſita quæſtio intelligi poteſt, utrum unum & idem Sacramentum æqualem omnibus illud ſuſcipientibus conferat gratiam: & dicendum eſt eò majorem conferre, non modò opere operantis, ſed etiam ex opere operato, quò perfectiùs ad illud diſponuntur. Quod conſtat tùm ex Concilio Trid. cap. 7 ſeſſ. 6. Ubi loquens de adultorum juſtificatione, cujus inſtrumentalem cauſam dicit eſſe Baptiſmum; expreſsè aſſerit illos juſtitiam recipere: *Secundùm propriam cujuſque diſpoſitionem & cooperationem*: tum ex authoritate S. Doctoris, S. Bonaventuræ & aliorum quos citat & quibus ſubſcribit Gammachæus: ad q 62. cap. 2. Tum etiam ex eo quòd ad ſuavem providentiam Dei pertinere videatur, ut melius & perfectius diſpoſitis majora & uberiora gratiæ ſuæ munera largiatur.

Hæc autem melior & perfectior diſpoſitio conſiſtit præſertim in majori perfectione, intenſione, continuatione & multiplicatione actuum fidei, ſpei, charitatis, religionis, &c. qui in ordine ad Sacramenti ſuſceptionem eliciuntur; ſive tunc eliciantur cùm Sacramentum ſuſcipitur

tur

tur; sive antea in ordine ad illud eliciti fuerint: ex quibus tamen videntur cæteris paribus meliùs disponere actus illi, qui eo tempore exercentur, quo Sacramentum actu suscipitur.

Dices inde sequi gratiam illam uberiorem, quæ meliùs dispositis tribuitur, fore ex opere operantis, cùm detur intuitu meriti ipsius suscipientis.

Resp. actus illos, per quos homo ad Sacramentum aliquod suscipiendum disponitur, spectari posse duobus modis: 1. prout sunt ex se alicujus gratiæ meritorij: 2. prout passivè disponunt subjectum suum, & magis aptum reddunt ad effectum Sacramenti recipiendum. Et sic duplex illis respondet gratia: si spectentur priori modo, gratiam merentur ex opere operantis; si posteriori, reddunt hominem aptum ad majorem gratiam sacramentalem ex opere operato recipiendam.

Instabis, Sacramenta agere necessariò, ergò æqualiter.

Resp. verum esse, si subjecta sint æqualiter disposita, falsum verò, si inæqualiter: sicut sol æqualiter undequaque lumen suum diffundit, quod tamen maximè inæqualiter in corporibus inferioribus recipitur; aliter siquidem in diaphano, aliter in opaco, aliter in stellis, aliter in luto & lapidibus impolitis.

SECTIO VI.

Vtrum per aliqua Sacramenta imprimatur character.

NOMINE characteris intelligitur signum quoddam spirituale, quod animæ per quædam Sacramenta imprimitur, de quo

Dicendum 1. Ejusmodi characterem verè imprimi animæ per susceptionem quorumdam Sacramentorum. Ita S. Tho. & communiter omnes, estque de fide, ut in Concilio Florent. & Trid. definitum, ut infrà dicetur.

Probatur 1. ex cap. 1. ad Ephes. *In quo & credentes signati estis:*

estis: ubi Apostolus loquitur de signaculo spirituali quod accipitur in Baptismo, prout hunc locum exponunt SS. Chrysost. Hieron. & alii apud Bellarminum tom. 5. l. 2. c. 20. Item 2. Corinth. 1 ubi Apostolus de Confirmationis Sacramento loquens Unctioni illius signaculum conjungit: *Unxit nos Deus, & signavit nos.*

Probatur 2 ex S. Ambros. lib. 1. de Spiritu sancto: *Spiritu signamur*, inquit, *ut splendorem atque imaginem ejus tenere possimus, quod est utique spirituale signaculum*: & S. Aug. Serm. de gestis cum Emerito; ubi loquens de Baptismo: c. 6. *Iste*, inquit, *est character imperatoris mei; de isto charactere militibus suis, vel potius comitibus suis, ut hunc imprimerent eis quos congregabant castris ejus, præcepit dicens: Ite, Baptizate omnes gentes in nomine Patris, &c.*

Dicendum 2. Characterem illum esse indelebilem, nec ullis peccatis posse oblitterari; ac proinde Sacramenta quæ illum imprimunt, iterari non posse. Ita S. Tho a. 5. Et expressè definitum est in Concilio Florent. in decreto Eugeni, & in Tridentino sess. 7. can. 9. Et ante præfata Concilia id ipsum docuerunt SS. Patres, ut S. Cyril. Hierosolym. præfat. in catecheses, ubi Baptismi Sacramentum per effectus definiens dicit esse *signaculum sanctum & indelebile*: & S. Aug. libro 2. c. 13. cont. Epist. Parmeniani loquens de Baptismo & Ordine, dicit Sacramenta illa non minùs inhærere apostatis quàm corporalem notam imperatoris militibus fugitivis; ideoque illa non esse iteranda, dum apostatæ redeunt ad Ecclesiam.

Docet autem S. Thomas characterem illum manere etiam post hanc vitam, non solùm in animabus beatorum, sed etiam damnatorum; in illis quidem ad majorem ornatum & splendorem, in istis verò ad majorem ignominiam & confusionem.

Dicendum 3. tria tantum Sacramenta imprimere characterem; Baptismum scilicet, Confirmationem, & Ordinem. Ita S. Doctor; constat ex Concil. Florent. in citato decret. Eug. & Tridentino sess. 7. can. 9. & etiam ex praxi continua totius Ecclesiæ, quæ tria illa Sacramenta

iterari

iterari non posse, alia verò quatuor iterari posse apertè demonstrat: cujus quidem discriminis alia sufficiens causa afferri non potest, nisi quòd tria illa imprimant characterem, reliqua verò non imprimant, ut fusè probat Bellarminus l.2. de Sacram. c.22.

Quærunt Theologi quid sit propriè character ille Sacramentalis? Omissis variis super hac re doctorum sententiis, omnium probabilissimè loquuntur illi, qui juxta doctrinam S. Thomæ q.63.a.2. & 3. asserunt characterem illum esse qualitatem quandam spiritualem supernaturalem quæ tria præsertim efficit in anima cui imprimitur. Primū est, quod conferat quandam potestatem spiritualem ad ea peragenda quæ ad cultum divinum spectant: quæ quidem potestas est vel passiva ut in Baptismo, per cujus characterem redditur homo idoneus ad alia Sacramenta licitè & validè suscipienda; vel activa ut in Ordine & Confirmatione; per Ordinem enim efficitur homo idoneus ad Sacramenta aliis ministranda; per Confirmationem verò ad fidem profitendam. Secundum est, quòd hominem Christo Domino configuret, à quo tamquam summo sacerdote derivatur omnis potestas spiritualis; & ideo, qui charactere aliquo Sacramentali insigniti sunt, Christo Domino similiores efficiuntur præ aliis, qui simili charactere non sunt insigniti. Tertium denique est, quod consignet hominem, eumque ab aliis secernat, qui ejusmodi characterem non receperunt; ita ut (verbi gratia) illi qui charactere sacerdotali præditi sunt, quovis in loco vel statu reperiantur, per totam æternitatem ut tales agnosci poterunt, & ab aliis distingui: quæ omnia fusius explicata apud eumdem Bellarminum c.19. videri possunt.

SECTIO VII.

Quis sit numerus, & quæ necessitas Sacramentorum novæ legis.

CERTUM est ex fide, septem esse Sacramenta novæ legis, nec plura nec pauciora; scilicet Baptismum, Con-

Confirmationem, Euchariſtiam, Pœnitentiam, Extremam Unctionem, Ordinem, & Matrimonium. Ita expreſsè definitum habetur in Concil. Florent. in decret. Eug. & in Concil. Tridentino ſeſſ. 7. can. 8.

Plura nullus unquam hæreticus agnovit, pauciora multi præſertim recentiores, qui, cum in eo ſolummodo inter ſe conveniant quòd veritati adverſentur, circa ipſorum tamen Sacramentorum numerum maximè ab invicem diſcrepant, & diſtrahuntur in varios & multiplices errores. Alij ſiquidem unum tantummodo Sacramentum eſſe contendunt: alij duo; alij tria recipiunt, nec tamen eodem modo. Quidam enim Baptiſmum, Euchariſtiam, & Pœnitentiam inter Sacramenta ſolummodo numerant: alij Pœnitentiæ loco Matrimonium, alij Ordinationem ſubſtituunt: quæ omnia fuſiùs apud Bellarminum lib 2. de Sac. c. 23. explicata reperiuntur. Verùm falſitas iſtorum dogmatum hæreticorum, & noſtræ fidei Veritas conſtat ex ſupradictorum conciliorum adeoque totius Eccleſiæ authoritate, quæ hunc ſeptenarium Sacramentorum numerum definivit, erroreſque omnes oppoſitos proſcripſit: & pleniùs adhuc conſtabit ex ijs quæ dicenda ſunt, cùm de unoquoque Sacramento in particulari agetur.

Quod ſpectat ad neceſſitatem Sacramentorum novæ legis, certum eſt abſolutè loquendo, illorum inſtitutionem ad ſalutem hominum non fuiſſe neceſſariam; cum Deus ſine ullis Sacramentis, ſive in ſtatu naturæ lapſæ, ſive in quocunque alio, potuerit per alia media homines ad ſalutem conſequendam efficaciter juvare: at verò ſuppoſita inſtitutione Sacramentorum in ſtatu naturæ lapſæ divinitus facta, dicendum eſt quædam Sacramenta neceſſaria eſſe neceſſitate medij, quædam ſolummodo neceſſitate præcepti; in quibuſdam neutram reperiri neceſſitatem; in alijs utramque.

In primis enim Baptiſmi Sacramentũ reſpectu infantiũ ſola neceſſitate medij neceſſarium eſt, cum nullum aliud ad ſalutem conſequendam medium ipſis ſuppetat. Idem

etiam

etiam Baptiſmi ſicut & Pœnitentiæ Sacramentum in re vel in voto ſuſceptum, neceſſitate tum medij tum præcepti neceſſarium eſt reſpectu adultorum, qui vel peccatum originale contraxerunt, vel poſt illud in Baptiſmo remiſſum, mortale aliquod actuale peccatum commiſerunt.

Euchariſtia quoad realem ſuſceptionem, ſolius præcepti neceſſitate neceſſaria eſt. Ordo & Matrimonium, quamvis ad bonum commune totius Eccleſiæ maximè requirantur, ad ſalutem tamen uniuſcujuſque fidelium nullam, neque medij, neque præcepti neceſſitatem inferunt.

Quomodò autem iſta intelligi debeant, & quæ ſit etiam Confirmationis & Extremæ Unctionis neceſſitas, infrà ſuis locis explicabitur.

SECTIO VIII.

Quis ſit miniſter Sacramentorum novæ legis, & quæ in illo requirantur ad validam illorum adminiſtrationem.

SUPPONIMUS ex S. Doctore q. 64. a. 3. Chriſtum Dominum in Sacramentis dupliciter operari 1. quatenus Deus eſt, per poteſtatem ſupremæ & omnimodæ authoritatis 2. quatenus homo eſt per poteſtatem miniſterij principalis, ratione cujus Sacramenta ipſa inſtituit, & ad eorũ eff ctus concurrit, tum ut cauſa moralis & meritoria principalis, tum ut cauſa inſtrumentalis divinitati per unionem hypoſtaticam conjuncta: ſicque primarius & præcipuus cujuſque Sacramenti miniſter eſt, ipſe Chriſtus Dominus: unde ſancti Joannis cap. 1. de illo dicitur: *hic eſt qui baptizat.* Hoc præſuppoſito.

Dicendum 1. Chriſtum Dominum alios ſub ſe Sacramentorum ſuorum miniſtros inſtituiſſe, qui quidem ſecundum legem ordinariam debent eſſe homines viatores. Ita S. Thomas, a. 7. & conſtat ex varijs ſcripturæ teſtimonijs.

nijs: 1. Corinth. 4. *Sic nos existimet homo ut ministros Christi, & dispensatores mysteriorum, &c.* Ephes. 4. *Ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios vero Evangelistas alios autem pastores & doctores, &c.* Hebræ. 5. *Omnis Pontifex ex hominibus assumptus pro hominibus constituitur in ijs. quæ sunt ad Deum, &c. qui condolere possit ijs qui ignorant, & errant; quoniam & ipse circumdatus est infirmitate.*

Diximus secundum legem ordinariam, fatemur enim cum S. Doctore suprà, Angelos posse extraordinariè Sacramenta ministrare. Unde S. Augustinus lib. 2. c. 15. cont. Parmenianum. *Quod attinet,* inquit, *ad Baptismum, adest Deus qui dat, sive per se ipsum, sive per hominem, sive per Angelum.*

Dicendum 2. in ministro, ad hoc ut validè Sacramentum aliquod administret, duo præsertim requiri.

Primum est sufficiens & legitima potestas; cum enim Sacramenta nonnisi supernaturali modo agant, nec validè confici possint nisi juxta præscriptum divinæ institutionis; hinc apertè constat neminem ad illa conficienda esse idoneum, qui secundum rationem institutionis cujusque Sacramenti sufficientem à Deo non acceperit potestatem.

Hæc autem potestas respectu Baptismi secundum divinam institutionem in omnibus quibuscunque viatoribus etiam infidelibus sufficiens reperitur; respectu Matrimonij, in omnibus fidelibus baptizatis nullo impedimento canonico obstrictis; respectu aliorum quinque Sacramentorum, in ijs solummodo qui sacerdotali aut Episcopi charactere sunt præditi: quæ omnia suis locis fusius explicabuntur.

Secundum est intentio conficiendi Sacramentum & ad ejus effectum cooperandi, vel saltem in genere faciendi id, quod Christus faciendum instituit, vel quod ipsa Ecclesia facit. Ita S. Th. q 64. a. 8. & expressè definitum habetur in Concil. Florent. in decr. Eug. & in Trid. sess. 7. can. 11. Ubi anathema profertur in eum qui dixerit, *In*

ministro

ministro, dum Sacramentum conficit, non requiri intentionē saltem faciendi quod facit Ecclesia. Ratio peti debet ex institutione ipsius Christi, qui ministros Sacramentorum suorum humano & rationabili modo ea conficere & ministrare voluit. Unde & Apostolus vocat illos dispensatores, ut significet considerate & cum certa intentione illos operari debere, alias dissipatores potiùs dicendi essent.

Est autem observandum intentionem illam triplicem esse posse, habitualem scilicet, actualem, & virtualem. Habitualis intentio nihil aliud est quam propensio illa & facilitas concipiendi aliquam actualem intentionem: quæ quidem propensio & facilitas ex iterata sæpius Sacramentorum administratione oritur: & hæc habitualis intentio est insufficiens ad Sacramentum validè conficiendum, ut docent Scotus, Gabriël, Richardus & alij apud Suarem; disp. 13. sect. 13. sect. 2. estque communis Doctorum sententia, & in praxi tenenda.

Actualis intentio ea est, quâ aliquis Sacramentum conficiens, actu & de facto intendit conficere seu facere quod facit Ecclesia; estque optima & ad Sacramenti validitatem sufficientissima, non tamen absolutè necessaria; quia sufficere potest virtualis, ea scilicet, quæ cum paulò antè actu extiterit nec revocata fuerit, ex illius vi minister actionem Sacramenti perficit: exempli gratia, cum quis ex intentione actuali celebrandi Missam & conficiendi Sacramentum Eucharistiæ, sumit vestes sacras, & ad altare accedit; quod si postea in ipso consecrationis actu ex humana fragilitate distrahatur, dummodo verba consecrationis super materiam aptam debitè proferat, nec primam illam intentionem revocet, validè conficit Sacramentum: quia id facere censetur vi actualis illius intentionis quæ præcessit, & quæ causa extitit, cur sumpserit vestes sacras, ad altare accesserit, & alia egerit cum quibus consecratio habuit connexionem. Ita expresse S. Doctor art. 8. in resp. ad 3. ubi dicit quod *si in ipso exercitio actus cogitatio ministri ad alia rapiatur, ex virtute prima intētionis perficitur Sacramentū*: cui subscribunt Scotus, Durandus,

Palu-

Paludanus, Gabriel & alii communiter omnes apud eumdem Suarem ſuprà ſect.3.ad q.64.c.3.

Obſervat autem rectè Gammachæus, non requiri in miniſtro ex neceſſitate abſoluta explicitam & formalem intentionem faciendi, quod Chriſtus inſtituit, vel quod facit Eccleſia; ſed ſufficere quamcunque aliam æquivalentem: exempli gratia, ut miniſter apud ſe velit hic & nunc fungi officio ſuo, vel quod ſolent alii ſacerdotes & quod aliquis ab illo petit, ſcilicet ut Sacramentaliter abſolvat, &c. omnia enim iſta & alia ſimilia æquipollenter includunt intentionem Chriſti & Eccleſiæ, ut per ſe liquet.

Dices, ſi Sacramentorum validitas pendet ab intentione miniſtri, inde conſequens fore, ut nullus ſecuro & tranquillo animo eſſe poſſit, nec certò ſcire utrum verè abſolutionem Sacramentalem receperit, vel Baptiſmi Sacramento fuerit initiatus; cum certò ſcirè non poſſit, an miniſter ſufficientem intentionem habuerit. Reſpondetur ad ſecuritatem illam & tranquillitatem animi ſufficere debere, quòd ſpectatis omnibus circumſtantiis nulla occurrat rationabilis cauſa dubitandi de Sacramenti ſuſcepti validitate: imò rectè monet Gammachæus ſuprà, quod, ſicut ex præcepto charitatis unuſquiſque judicia omnia temeraria & ſuſpiciones contra proximum, ac proinde contra quemcunque Sacramentorum miniſtrum abjicere debet: ſic etiam dubitationes omnes, quæ de illius legitima & ſufficienti intentione ſuboriri poſſent repudiare tenetur. Ubi etiam ſubjungit probabilem eſſe Alexandri Alenſis, Durandi, Gabrielis & aliorum Doctorum ſententiam, qui exiſtimant in eo caſu, in quo ex malitia vel ignorantia aut inadvertentia miniſtri, intentio ſufficiens, in collatione Sacramenti alicujus non eſſet adhibita, Chriſtum Dominum tanquam ſummum Sacerdotem, qui nuſquam deeſt in neceſſariis, defectum illius Sacramenti ſuppleturum eſſe eo modo, qui infinitæ ejus in nos charitati magis congruit; quod etiam docet S.Thomas a.8.in reſp.ad 2.

Quæres

Quæres utrum in ministro, præter legitimam potestatem & sufficientem jntentionem, requiratur insuper fides & gratia sanctificans.

Resp. 1. neutram requiri ad Sacramenti validitatem, ut expressè definitum est in Concil. Trid. sess. 7. can. 12. de Sacramentis in genere & can. 4. de Baptismo, & olim definitum fuerat in Concilio Niceno 1. can. 19. Carthagin. 1. can. 1. & à summis Pontificibus Leone magno Epist 77. ad Nicetam, & Gregorio magno lib. 9. registri Epist. 61.

Respondetur 2. ad hoc ut minister non modò validè, sed etiam licitè Sacramentum conficiat, fidem & gratiæ sanctificantis statum in eo requiri. Ita S. Doctor, & constat ex S. Dionysio c. 1. de Eccles. Hierarch. Ubi dicit quòd *Malis non est fas nec tangere Symbola* id est Sacramenta: & ex S. Aug. lib. 2. c. 10. cont. Parmenianum, *Omnia Sacramenta, cùm obsint indignè tractantibus, prosunt tamen per eos dignè sumentibus.*

Id ipsum confirmat S. Doctor ex Sanctitate Christi Domini principalis Sacramentorum Ministri, cui in actione Sacramentali, sicut inferiores ministri per cooperationem suam uniuntur, sic & per sanctitatem conformari debent, juxta illud: *Lev. 19. Sancti estote, quia ego sanctus sum.*

Ex dictis colliges, quotiescunque aliquod Sacramentum conficiendum est, illius ministrum ante omnia inspicere debere, an peccati alicujus mortalis sibi conscius sit: & si ita esse deprehendat vel dubitet, illud priùs Sacramentali confessione, si fieri possit; sin minùs saltem perfectæ contritionis actu expiare; aliàs grave sacrilegium committeret, si lethalis alicujus culpæ reus sacra illa mysteria tractaret.

Excipitur tamen casus necessitatis urgentis, v.g. Baptismi puero moribundo conferendi; tunc enim quam primùm illius saluti omissis quibuscuuque aliis, consulendum est; nec peccaret qui Baptismum tunc licet in peccato mortali ministraret, si contritionis eliciendæ tempus non suppeteret, ut docet S. Thomas q. 64, a. 6. ad 3. & post illum Isambertus ad quæst. 64. disp. 4. a. 7. Ubi etiam addit, non

esse

esse peccatum mortale ex se & genere suo, si quis in statu peccati mortalis Eucharistiam alteri sumendam porrigat sicut nec si parochus vel alius sacerdos ab eo delegatus in tali statu adsistat celebrationi *Matrimonii*: in illa siquidem actione non ministri sed testis honorarii personam sustinet, ut infrà suo loco dicetur: nec etiam si Diaconus vel Subdiaconus in statu peccati mortalis solemniter ministrent; quod etiam ante illum docuit Sotus, Valentia, Suares, Henriquez, Vasques, & alii apud Laymannum cap 5. de Sacram. Quamvis *Angelus*, Sylvester, Victoria, Navarrus & alii apud eundem existiment Diaconum & Subdiaconum tunc mortaliter peccare, quod confirmari posse videtur ex eo quòd dixit S. Doctor, In 4. dist. 5. q. 2. a. 2. quòd *quicumq; in peccato mortali existens exhibet se ministrum Ecclesiæ in quocunq; spirituali peccat.* Quamvis autem prior sententia sit maximè probabilis; in praxi tamen tutius est, ut ante quamlibet functionem solemnem cujuscunque ordinis sacri, minister, si noxæ alicujus lethalis conscius sibi sit, actum perfectæ contritionis semper præmittat,

Quæres, utrum à malis ministris liceat Sacramenta recipere. Respondetur cum distinctione: vel enim ministri illi sunt ii, quibus incumbit ex officio Sacramenta ministrare, ut Parochus, Episcopus; aut ii, quibus id non ex officio sed ex delegatione tantùm incumbit. Rursus hi vel sunt expositi ad Sacramenta ministranda, ut quando confessarius aliquis sedet in loco ubi audire solet confessiones: vel non sunt expositi. *Hac* distinctione supposita, Dicimus 1. nullum Sacramentum solo Baptismo excepto, licitè recipi posse ab iis ministris qui ab Ecclesia non tolerantur, quales sunt nominatim excommunicati, degradati, &c. addunt aliqui etiam in articulo mortis absolutionem Sacramentalem licitè recipi posse à Sacerdotibus etiam non toleratis. Ita Canus in relect. de Pœnit. p. 5. Azor instit. moral. part. 1. lib. 8. c. 11. q. 12. & habetur in declaratione Cardinalium ex collect. Joan Gallemar in cap. 7. sess. 14. Concil. Trid.

Dicimus 2. ab iis quibus ex officio Sacramenta ministrare incumbit, quamvis mali sint, quamdiu tamen ab Ecclesia tolerantur, licitum est etiam nulla urgente necessitate Sacramenta petere ac recipere: neque enim subditus qui tale jus habet, ob Superioris malitiam illud amittere censetur.

Dicimus 3. ab iis, quibus ex officio Sacramenta ministrare non incumbit, si sint expositi & ab Ecclesia tolerentur, licitum esse Sacramenta recipere, & ipsi administrantes illa sibi solis nocent, ut habetur can. *suscitantibus*, 15. quæst. 8.

Dicimus 4. à malis ministris, qui nec expositi sunt nec Sacramenta ex officio ministrare tenentur, non licere illa petere, si nulla urgeat necessitas: nomine autem malorum ministrorum intelliguntur illi, qui notoriè in peccato aliquo mortali existunt, Verbi gratia concubinarii publici; de peccatis enim occultis nemo judicare debet. Ratio hujus dicti est, quia hoc esset verè ad peccandum eos inducere, Videri potest Toletus lib. 1. cap. 92.

CAPUT SECUNDUM.

De Sacramento Baptismi.

SECTIO I.

Quid sit Baptismus, & quæ eius necessitas.

BAPTISMI nomen, quod à græca voce derivatum est, significatque ablutionem seu immersionem, ex Christi Domini instituto ab Apostolis & deinceps ab universa Ecclesia usurpatum est (ut declarat Catechismus Conc. Trid. Part. 2. cap. 11.) ad significandum illud Sacramentum, in quo per exteriorem corporis ablutionem aqua naturali factam sub præscipta verborum forma confertur gratia.

Docet

Docet autem S. Thomas Q. 66. a. 2. institutum fuisse hoc Sacramentum à Christo Domino eo tempore, quo à S. Joanne in Iordane baptizatus est: quod etiam docet S. Amb. lib. 2. in Luc *Baptizatus*, inquit, *Dominus non mundari volens sed mundare aquas; ut ablutæ per Christi carnem, quæ peccatum non cognovit, Baptismatis jus haberent.*

Est autem hic obiter observandum, Baptismum illum à S. Joanne collatum à Sacramento Baptismi longè diversum esse, ut expresè definitum est in Concil. Trid. Sess. 7. can. 1. de bap. quod vel ex ipsis S. Joannis verbis satis liquet: *Ego baptizo vos in aqua in pœnitentiam: qui autem post me venturus est; ipse vos baptizabit in Spiritu sancto. S. Matth* 3. Ubi manifestam exprimit differentiam inter suum & Christi Baptismum; quòd ipse in aqua solùm, id est in ceremonia quadam externa ad pœnitentiam exterius disponente; Christus verò in Spiritu sancto baptizaret; id est quòd per exteriorem ablutionem quam instituit, Spiritum sanctum seu gratiam sanctificantem conferret. Huic veritati subscribunt unanimiter SS. Patres, quos fusè refert Coccius tom. 2. Thesauri cathol. lib. 5. de Baptismo art. 5.

Jam quod spectat ad ipsius Baptismi necessitatem, certum est ex fide Sacramentum Baptismi omnibus cujuscunque ætatis, sexus & conditionis hominibus non tantùm præcepti sed etiam medii necessitate necessarium esse.

Probatur 1. ex his Christi Domini verbis S. Joann. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei:* quæ verba S. Ambrosius Lib. 2. de Apr. cap. ultim. explicans, *Utique,* inquit, *nullum excepit, non infantem, non aliqua præventum necessitate, &c.*

Probatur 2. authoritate Conciliorum Cartag. & Milevit. Apud S. August. epist. 90. & 92. in quibus proscriptus est error Pelagianorum, qui censebant parvulos sine Baptismo salutem posse consequi, & Concilii Constantiensis, ubi denuò condemnatus est idem error à Vviclefo renovatus:

vatus: & denique Tridensini sess. 7. can. 5. de Bapt. ubi anathema profertur in eum, qui dixerit Baptismum ad salutem necessarium non esse.

Probatur 3, ex S. Aug. lib. 3. de orig. animæ, cap. 9. & lib. 1. de peccat. meritis & remiss. cap. 18. & ex S. Hieronymo lib. 3. cont. Pelag. & aliis SS. Patribus à Bellarmino Lib. 1. de bap. cap. 4. fusè relatis; ex quibus constat Baptismum ita esse omnibus sive parvulis, sive adultis necessarium, ut sine illo nullus ab originali peccato mundari æternamque salutem consequi possit.

Hæc est tamen differentia inter parvulos & adultos; quòd illis ad salutem necessarius sit Baptismus reipsa susceptus, his verò vel in re vel in voto: quod expressè declaravit Concilium Trident. cap. 4. sess. 6. ubi dicit justificationem à peccatis, *post Evangelium promulgatum sine lavacro regenerationis, aut ejus voto fieri non posse.*

Per votum autem Baptismi intelligitur illius suscipiendi desiderium & propositum, non nudū aut simplex, sed fidei & perfectæ contritioni conjunctum: quia sine illis virtutibus nullus adultus extra Sacramentum justificari potest, ut constat ex iis quæ in priori hujus operis parte diximus tract. 6. cap. 4. Sect. 5. Quod confirmari potest ex eo quod dixit S. Aug. l. 2. contra Donat. cap. 22. *fidem conversionemque cordis id, quod ex Baptismo deerit, posse supplere; si fortè ad celebrandum Mysterium Baptismi in angustiis tempoorum succurri non potest;* quod ostendit exemplo Cornelii Centurionis ante talem Baptismi susceptionem justificati.

Neque dicas superfluam fore posteà realem Baptismi susceptionem; Ut enim idem S. Pater cap. 21. de eodem Cornelio dixerat (quod & de quolibet alio dici potest) *Si etiam Spiritu sancto jam accepto Baptizari noluisset, contempti tanti Sacramenti reus extitisset.*

Docet etiam S. Thom. q. 66. a. 11. & 12. Martyrium pro Christo perpessum posse vicem Baptismi supplere & ad salutem consequendam sufficere: quod etiam constat ex eo quòd Christus Dominus dixit, *S. Matth.* 16. *Qui perdi-* *derit*

derit animam suam propter me, inveniet eam, quibus verbis S. Augustin. Lib. 2. de orig. an. c. 12 asserit *Martyres: quibus contigerit antè pro Christi nomine occidi quàm Christi Baptismate dilui, exceptos esse ab hac sententia; nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto &c.* & lib. 3. c. 4. de Symb. ad Catechumenos dicit, sanctos Innocentes, *Ab Originali peccato fuisse suo sanguine dilutos*: Unde sequitur secundùm ejus mentem (quod & plurimi Theologi asserunt) martyrium singulari Dei dispensatione, non modò ex opere operantis, sed etiam ex opere operato, gratiam conferre.

Ex his facilè est intelligere quid S. Doctor art. 11. & cum eo communiter Theologi significare velint; cùm triplicem Baptismum, fluminis, flaminis, & sanguinis distinguunt: Baptismus enim fluminis, est Baptismus in re susceptus: Baptismus flaminis, est Baptismus in voto: Baptismus denique sanguinis, est martyrium quod morte pro Christo perpessa consummatum est.

SECTIO II.

Quæ sit materia Baptismi.

Dicendum 1. aquam naturalem esse remotam Baptismi materiam. Id constat ex his Christi Domini verbis *S. Ioan 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua &c.* quæ de Sacramento Baptismi per aquam naturalem conferendo intelligenda esse declaravit Concil. Trident. sess. 7. can. 2. de Bapt. Ubi & aquam naturalem materiam Baptismi esse definivit quod & in Concilio Florent. in Decret. Eug. & in Conci. Lateran. cap. *Firmiter* de summa Trinitate anteà definitum fuerat. Nomine autem aquæ naturalis intelligitur illa quæ est elementaris & simplex, sive sit ex mari, sive ex flumine, aut fonte, aut palude, aut etiam ex pluvia, ut docet *S.* Thomas q. 66. a. 3. & 4. In quo singularis prorsus elucet divinæ in homines misericordiæ benignitas quod ad Sacramentum tantæ necessitatis & utilitatis

conficiendum,(ut observat Catech.Trid.p.2.c.2.) materiam illam delegerit,quæ semper præsto est atque ab omnibus ubique facilè parari potest.

Hinc colliges aquas omnes artificiales & alios humores mixtos,exempli gratia, aquam quæ ex rosis aut aliis floribus vel herbis elicitur,item quæ ex sale resolvitur, lachrymas etiam,salivam, & similes liquores qui ab aqua naturali specie differunt,non esse idoneam & sufficientem Baptismi materiam:è contra verò Baptismum valide confici posse ex quacunque aqua naturali quamvis accidentaliter immutata, dummodò veram aquæ naturalis formam secundùm communem hominum æstimationem retineat;nihilque proinde ad hujus Sacramenti validitatem conferre,si aqua calida sit aut frigida, pura vel impura,vel ex glacie,nive,grandine expressa,aut aliquo liquore alieno in modica quantitate permixta; omni enim ejusmodi aquà communis est Theologorum sensus, & expressa S.Thomæ Doctrina a 4.posse Baptismi Sacramentum validè confici: validè inquam; nam ut licitè administretur, aqua pura quantum fieri poterit adhibenda est.

Dicendum 2.materiam proximam Baptismi esse ablutionem ex aqua naturali,ui constat ex illis ChristiDomini verbis:*S.Matth.cap.ultim Baptizantes eos in nomine Patris &c.*& ex communi Doctrina & praxi totius Ecclesiæ: cùm enim aqua sit materia remota Baptismi, oportet materiam ejusdem proximam in applicatione ipsius materiæ remotæ,quæ per ablutionem fit, consistere, ut constat ex dictis capite præcedenti.Unde S.Doctor quæst. 56.a.q.ad 3 dicit fieri Sacramentum,non in ipso elemento,sed in homine, cui adhibetur elementum per usum ablutionis.

Quæres 1. qualis ablutio ad Baptismum requiratur. Resp.quòd,quamvis olim Baptismus ut plurimùm fieret per immersionem;certum est tamen per effusionem quoque aut aspersionem aquæ validè conferri posse,ut docet S.Thomas;a.7.Et usus communis Ecclesiæ declarat, qui

&ab

&c ab ipſis Apoſtolis incepit; Actor. 2. & 4. Ubi dicuntur uno die tria hominum millia baptizaſſe, quod non niſi per aſperſionem factum fuiſſe probat Iſambertus diſp. 2. a. 1. ad cit. quæſt.

Cæterùm nihil ad validitatem Sacramenti refert, utrum unica vel trina ablutio aut immerſio fiat ut obſervat Catech. Trid. p. 2. c. 2. olim declaravit S. Gregor. lib. 1. ep. 41. ad Leandrum: Retinendus eſt tamen uſus, qui in una quaque Eccleſia particulari receptus eſt, ſicut monet idem Catechiſmus.

Quæres 2. quanta ablutio ſit ad Baptiſmum neceſſaria. Reſpond. tantam requiri quæ ſecundùm communem loquendi morem vere ablutio dici poſſit, ad quod unica gutta ſufficere non cenſetur; ſed ea quantitate aquæ opus eſt, ut is qui baptizatur, verè dicatur ablui. Ita docent Sotus, Suares, & alii apud Laymannum cap. 3. de Baptiſmo. Obſervat tamen rectè Iſambertus ad Baptiſmi validitatem ſufficere poſſe guttas aliquot, quæ corpus tangant cum aliqua ſui diviſione & partium ſucceſſione quod ad ſcrupulos tantum amovendos hic adnotamus, non verò ut ex aliquo humano reſpectu Sacramenti hujus miniſter in illius collatione aliquot tantum guttas adhibeat; ne verbi gratia infantuli alicujus nobilis corpus ex aquæ frigore tantillum lædatur, cùm in Sacramento tantæ neceſſitatis ea ſemper aquæ quantitas adhibenda ſit, quæ ad ejus validitatem citra quodcunque dubium ſufficere poſſit.

Quæres 3. quænam corporis pars ablui debeat ut validus ſit Baptiſmus. Reſpond. Baptiſmum haud dubiè validum fore, ſi caput hominis abluatur: quod docet S. Thomas q. 68. a. 11. ad 4. & Eccleſiæ præcepto faciendùm eſſe conſtat ex cap. *Poſtquam vos*, de conſecrat. diſt. 4. & ex Catech. Trident. part. 2 cap. 2. Validum quoque fore exiſtimant Sotus. Suares, & alii apud Laymannum cit. capit. 3. & etiam Iſambertus ad quæſt. 66. diſput. 3. artic. ultim. Si ſcapulæ, pectus, & alia ejuſmodi notabilis pars abluatur.

Cæterùm si alia pars minùs notabilis, verbi gratia manus, pes, &c. tantummodò ablueretur; ut si infans in egressu ex utero materno manum vel pedem proferret: tunc si immineat aliquod vitæ periculum, baptizandus quidem esset; sed cum dissentiant inter se Doctores, utrum valeat ejusmodi Baptismus, docet S. Thomas loco citato & post illum Alexander Alensis p.4 q.17. memb.3. & alii communiter, remoto posteà infantis periculo Baptismum esse sub conditione repetendum. Addit Laymannus suprà sentiendum idem esse, si infans pelle adhuc illa, quam vocant secundinam, circumdatus, propter periculum baptizetur, cùm à quibusdam dubitetur an sit pars infantis: quod etiam similiter dici debet, si soli capilli aqua perfunderentur: quamvis enim Sotus, Henriquez, Toletus, Vasques & alii apud eundem Laymannum supra existiment ad Baptismi validitatem id sufficere; quia tamen id certum non est, & alii Doctores contrarium sentiunt, idcirco tutius est in re tanti momenti Baptismum sub conditione repetere, cùm nunquam satis tutò æternæ animarum saluti, quæ ex hoc Sacramento pendet, consuli possit.

SECTIO III.

Quæ sit forma Baptismi.

BAptismi forma hæc est: *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* Quod constat ex Conciliis Lateranensi cap. *firmiter* de Summa Trinit. Florentino in decret. Eug & Tridentino sess. 7. can. 4. Parte 2. cap. 2. de Baptismo; additurque in Romano Catechismo formam illam à Christo Domino Apostolis ac toti Ecclesiæ traditam fuisse S. Matth. 28. his verbis; *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti.*

In qua quidem forma exprimi debet primò actio ipsius ministri, ut docet S. Thomas: q. 66. a. 5. Unde Alexander

tertius cap. 1. de Baptiſmo & ejus effectu dicit quòd *ſi quis puerum ter in aquam immerſerit in nomine Patris, & Filii & Spiritus ſancti, & non dixerit (Ego te baptizo) non eſt puer Baptizatus*. Et in decreto ſæpius citato Eugenii poſt relatam formam, qua Græci in Baptiſmi collatione utuntur quæ eſt ejuſmodi: *Baptizetur* vel *Baptizatur ſervus Chriſti N. in nomine Patris, & Filii & Spiritus ſancti*: dicitur Baptiſmum ſub tali forma collatum eſſe ralidum, quoniam in illa. *Exprimitur actus qui per ipſum exercetur miniſtrum, cum invocatione Sanctæ Trinitatis.*

Exprimi 2. debet perſona baptizanda, ut ſignificat idem S. Doctor ſuprà; & conſtat tum ex citato cap. *ſi quis*, tum ex præfato Catechiſmo Tridentino, & etiam ex ipſo uſu & praxi totius Eccleſiæ, quæ in forma Baptiſmi perſonam baptizandam ſemper exprimere ſolet ; tum denique ut oſtendatur inter baptizantem & baptizatum eſſe debere diſtinctionem, aliumque eſſe qui baptizatur & alium qui baptizat, ut habetur cap. *Debitum* extra de Bapt. & ejus effectu ; proindeque neminem poſſe ſeipſum baptizare.

Exprimi 3. debet unitas divinitatis ut aſſerit S. Doctor ſuprà; Unde S. Hieronymus ſuper cap. 4. ad Epheſ. *Non baptizamur*, inquit, *in nominibus Patris &c. ſed in uno nomine, quo intelligitur Deus*: & S. Aug. lib. 3. contra Maxi. Arr. c. 32. dicit conferri Baptiſmum *In nomine, non in nominibus; quia hi tres unum ſunt.*

Exprimi denique debet explicita & diſtincta prolatio & invocatio triũ perſonarum ſanctiſſimæ Trinitatis, Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, ut docet S. Tho. art. 6. & conſtat tũ ex citatis Chriſti Domini verbis, *Baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*, tum ex Concilio Lateranenſi c. *firmiter*, tum ex epiſtola Zachariæ ad Bonifacium Epiſcopum quæ refertur c. *in Synodo* de conſecr. diſt. 4. ubi dicitur quòd *ſi lotus in fonte Baptiſmatis quis fuerit ſine invocatione Trinitatis perfectus Chriſtianus non eſt, niſi in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti fuerit baptizatus*. Quod ſimiliter ante illũ docuerant S. Cypria-

nus epist.63.ad Jubajanum, sanctus Leo Epist. 4. sanctus Augustinus loco proximè citato contra Maximum, & plures alii.

Observat autem S.Doctor a.5.ad 7.expressam Patris & Filii & Spiritus sancti mentionem, & invocationem in forma Baptimi esse ita necessariam, ut si quis alias voces quamvis idem significantes adhiberet; ut si diceret in nomine Genitoris, & Geniti, & ab utroq; procedentis, Baptismum tamen minimè perficeret: quod etiam post illum docent plures alii quos citat Suares disp.21.Sect.4.

Dices Act.7.referri quod nomine Christi baptizabantur viri ac mulieres; non ergo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti.

Resp. 1. probabile esse (quod docet S. Thomas a.6. ad 1.) Apostolos id ex speciali revelatione & dispensatione initio nascentis Ecclesiæ aliquando fecisse; ut nomen Christi, quod erat odiosum Judæis atque gentilibus, honorabile redderetur.

Resp.2. probabilius adhuc videri Apostolos nunquam in solius Christi nomine baptizasse, cum nullus antiquorum Patrum (ut observat Vasques disp.143. c. 2.) qui Apostolis aut eorum discipulis contemporanei fuerunt, illius revelationis aut dispensationis mentionem fecerit: imò S.Clemens lib.2.const.Apost.cap.23. S. Dionysius cap.3.Eccles. Hierar. S. Justinus apolog.2. pro forma Baptismi, trium personarum sanctissimæ Trinitatis expressionem divino præcepto servandam esse declarant: quod etiam in can.48.& 49.Apostolorum præscribitur.

Quarè, quòd dicitur Apostolos baptizasse in nomine Christi, intelligendum est baptizasse authoritate ac potestate ipsius Christi: quo sensu de credentibus in se dixit idē Christus: *S.Marc.ult.In nomine meo dæmonia eiiciunt*: Vel baptizasse in nomine Christi; quia baptizantes exprimebant nomen Filii simul cū nomine Patris & Spiritus sancti, ut intelligit S.Cypria.ep.73.ubi explicans S.Petri verba Actor 2.*Baptizetur unusquisque vestrum in nomine Iesu* sic ait; *Iesu Christi mentionem facit Petrus, non*

quasi

quasi Pater omitteretur, sed ut Patri quoque Filius adjungeretur.

SECTIO IV.

Quis possit Baptismum conferre.

DICENDUM 1. quemlibet hominem viatorem, sive virum sive mulierem, sive fidelem, sive infidelem posse validè baptismum conferre. Id constat ex Conciliis Lateranensi & Florentino sectione præcedente citatis & etiam ex cap. *Ad limina* 30. quæst. 1. & cap. *Romanus* de consecr. dist. 4. idque ita institutum à Christo Domino fuisse docet S. Tho. q. 67. a. 3. ut Sacramentum ad salutem necessarium à quocunque homine in casu necessitatis validè conferri posset.

Dicendum 2. quemlibet hominem non modò validè sed etiam licitè Baptismum absque solemnitate (in solo tamen casu necessitatis) conferre posse. Id constat tum ex Conciliis & canonibus suprà citatis, tùm ex antiquis Patribus qui id expresè docent, ut Tertullianus lib. de Bapt. c. 16. Ubi dicit in casu necessitatis *Laicis esse jus Baptizandi*: quod etiam docet S. *H*ieron. dialog. cont. Luciferianos paulò ante medium, idque affirmat suo tempore ubique receptum & usitatum fuisse. Diximus (absque solemnitate) id est absque ceremoniis illis quæ in collatione Baptismi ex Ecclesiæ præcepto adhibentur; nam si laicus ceremonias illas usurparet, peccaret mortaliter, fieretq; irregularis, ut habetur cap. *si quis* extrà de non ordinato ministrante.

Observat autem S. Doctor, q 67. a. 4. & post illum Paludanus, Sotus, Sylvester, Navarrus, & alii apud Laymannum cap. 7. de Bapt. in casu necessitatis hunc ordinem esse servandum; ut præsente proprio pastore non baptizet diaconus, præsente item Diacono non baptizet Clericus inferior aut laicus, imò etiam præsente clerico non esse conveniens laicum baptizare, sicut nec præsente viro mulierem; additque idem author fore peccatum mortale, si

præſente ſacerdote laicus aut inferior clericus baptizare præſumeret; veniale verò ſolummodò, ſi inter alios clericos inferiores & laicos, vel inter virum ac mulierē præfatus ordo invertatur; imò nullam fore culpam, ſi ordinis illius invertendi cauſa aliqua ſubſit, ut quia obſtetrix meliùs & certiùs novit modum baptizandi; vel quia virum non decet accedere ad baptizandum puerum nondum omninò ex utero matris editum.

Dicendum 3. Epiſcopum in diœceſi presbyterum curatum in parœcia ſua eſſe ordinarium Baptiſmi miniſtrum. De Epiſcopo apertè conſtat, cùm ſit in diœceſi ſua primus & ordinarius paſtor; Unde Tertullianus lib. de Bapt. c. 17. *Dandi Baptiſmum*, inquit *habet jus ſummus ſacerdos qui eſt Epiſcopus de hinc presbyteri, &c.*

De ſacerdote curato etiam ſimiliter conſtat ex uſu & praxi totius Eccleſiæ, & ex Rituali Romano tit. de Bapt. Opuſc. de Paroc. & Parœc. orig. c. 7. Ubi dicitur quòd *Legitimus Baptiſmi miniſter eſt Parochus, vel alius ſacerdos à Parocho vel ab Ordinario loci delegatus*; unde etiam (ut obſervat Joan. Fileſacus) Eccleſiæ Parœciales olim vocabantur *Eccleſiæ baptiſmales*.

Id præterea confirmat Iſambertus ad qu. 67. diſp. 1. a. 5. ex eo quòd actus baptizandi ſolemniter (ut ibidem probat) ſit actus paſtoris ordinarii proprius: ubi etiam addit Parœcum præſente Epiſcopo ſuo citra illius conſenſum (quem honoris & reverentiæ cauſa poſtulare debet) licitè baptizare non poſſe; quod colligit ex epiſt. 80. S. Leonis ad Epiſcopos Galliæ.

Dicendum 4. quemlibet alium ſacerdotem, qui nec Epiſcopus eſt nec parœcus, non niſi ex hujus vel illius delegatione ſeu licentia Sacramentum Baptiſmi poſſe licitè adminiſtrare. Ita S. Thomas, qu. 67 a. 4. ad 2 cui ſubſcribunt Suares diſp. 31. ſect. 4. Vaſques, à Valentia, Henriques, & alii apud Laymannum cap. 7. de Baptiſ. Unde ſequitur ſacerdotem illum peccaturum mortaliter, qui abſque proprii Sacerdotis licentia expreſſa aut ſaltem rationabiliter præſumpta, ſolemniter baptizaret;

zaret; quod etiam docet Gammachæus ad citatam quæſtion. 67. capit. 1. & Iſambertus ad eandem quæſt. diſput. 1 a. 5.

Eſt autem obſervandum non modò ſacerdotes ſed etiam Diaconos ex Epiſcopi vel Parœci commiſſione poſſe ſolemniter baptizare, ut Doctores ſuprà citati aſſerunt, cùm hac tamen differentia, quod ſacerdoti tanquam legitimo miniſtro committi poſſit pro libito proprii ſacerdotis, Diacono vero non niſi urgente aliqua neceſſitate: & præterea Diaconus abſque Ordinarii licentia ſolemniter baptizans, non modò peccet mortaliter, ſed etiam fiat irregularis, ut habetur cap. *Si quis* extrà de non ordinato miniſtrante; Sacerdos vero idem faciens peccat quidem, ſed nullam irregularitatem contrahit.

SECTIO VI.

Qui Baptiſmum ſuſcipere poſſit, & quæ diſpoſitiones ad id requirantur.

CERTUM eſt quemlibet hominem in ſtatu viæ capacem eſſe baptiſmi percipiendi, cùm Chriſtus Dominus dixerit: *Euntes docete omnes gentes baptizantes eos, S. Matth. ult. &c.* Et de adultis quidē nulla eſt difficultas; cum ſicut ad doctrinam Evangelicā audiendam, ſic etiam ad percipiendum Baptiſmum ſint idonei; de infantibus verò rationis uſum nondum aſſecutis negant hujus temporis Anabaptiſtæ, qui (ut refert Bellarminus lib. 1. de Bap. c. 8.) contendunt non niſi adultis conferendum eſſe Baptiſmum; ideoque infantes jam baptizatos; cùm ad ætatem adultam pervenerunt, iterùm rebaptizant; unde & Anabaptiſtarum nomen ſortiti ſunt: contra quos fides catholica docet, parvulos etiam nondum rationis uſum aſſecutos, ſive à parentibus catholicis, ſive ab hæreticis aut infidelibus prognati ſint, Baptiſmi ſuſcipiendi eſſe capaces.

Probatur hæc veritas & error oppoſitus refellitur, tum ex his Chriſti Domini verbis; *Matth. 19. Sinite parvulos*

& no-

ut nolite eos prohibere ad me venire: talium est enim regnum cælorum: tum ex Concilio Milevitano c.2. ubi hæc habẽtur: *Placuit, ut quicunq; parvulos recentes ab uteris matrum baptizandos negat, anathema sit*: tum etiam ex Concilio Viennensi sub Clemente V. Clementina I. de summ. Trin. & fide Cathol. & Concilio Trid. sess. 5. can. 4. ubi eadem veritas definita est: denique ex S. Aug. qui lib. 10. c. 23. de Gen. ad litt. dicit hanc baptizandorum puerorum in Ecclesia consuetudinem Apostolicam.

Cùm igitur hoc certum sit ex fide, quæritur an infantes illi sint invitis parentibus baptizandi.

Resp. 1. infantes infidelium nondùm rationis usum assecutos invitis eorum parentibus non esse baptizandos, si sub illorum cura & potestate remaneant, aut periculum sit, ne ad eorum curam & potestatem redeant & ab illis pervertantur; si autem ab illorum cura & potestate justè abstrahi possint, ita ut nullum sit periculum ne ad illos redeant aut ab illis pervertantur, tunc licet infantes illos etiam invitis parentibus baptizare; quod similiter licitum est, in præsenti periculo mortis ipsorum infantium, imò etiam invitis eorum parentibus fieri debet: quæ omnia fusè explicat & probat Gregorius à Valentia. disp. 4. q. de Bapt. p. 3.

Resp. 2. licitum esse invitis parentibus *Hæreticis* filios illorum secundùm ritum Ecclesiæ baptizare Ita habetur cap. *in Iudæis* dist. 45. cùm enim hæretici, ut pote & ipsi baptizati, Ecclesiæ sint subditi, justè ab illa compelli possunt, ut filios suos Baptismi Sacramento secundum ritum Catholicum initiandos & in vera fide ac religione instruendos deferant; & si præstare id recusant, etiam invitis illis id fieri potest.

Jam quod spectat ad dispositiones in suscipientibus Baptismum necessarias, de adultis solùm quæstio intelligẽnda est: in parvulis enim fidem, intentionem, aut aliam similem dispositionem requirere aliud non est (ut dicit S. Augustinus Epistol. 57. ad Dard.) quàm

ipsis

ipſis ſenſibus & evidentiſſimæ veritati velle contradicere.

Prima igitur diſpoſitio ad Baptiſmum in adulto requiſita eſt ejus conſenſus. Ita S. Doctor q 68.a.7. & conſtat ex cap. *Majores* extrà de Baptiſm. & ejus effectu & cap. *agrotantes* de conſecr. diſt. 4. & etiam ex ipſo uſu & praxi Eccleſiæ, quæ ante ipſius baptiſmi collationem interrogat baptizandum utrum velit baptizari. Non requiritur autem conſenſus actualis expreſſus, ſed ſufficit virtualis aut interpretativus, ſeu ut adultus actualem ſuſcipiendi baptiſmi aliquando habuerit voluntatem, eamque minimè retractaverit.

Secunda diſpoſitio ad ſuſcipiendum baptiſmum neceſſaria, eſt fides, ſufficienſque doctrinæ Catholicæ notitia. Id conſtat tum ex ſcript S. Marc. ultim. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſalvus erit*: & Act. 8. Eunuch Baptiſmum poſtulanti S. Philippus reſpondit: *ſi credis ex toto corde, licet.* Unde Eccleſia baptizandum ſuper præcipuis fidei noſtræ articulis interrogat, illuſque publicam profeſſionem ab eo exigit.

Tertia diſpoſitio eſt dolor de peccatis cum propoſito ſervandæ legis divinæ. Id etiam conſtat ex his S. Petri verbis: Act. c. 2. *Pœnitentiam agite, & baptizetur unuſquiſque Veſtrum*: & ex Concilio Trid. ſeſſ. 6 cap. 6.

Qualis verò eſſe debeat ille dolor, & ex quo motivo elicitus, quale item ſervandæ legis propoſitum, pleniùs conſtabit ex iis quæ dicentur infrà cap. 5. de Sacramento Pœnitentiæ: ut enim rectè docet, & probat Iſambertus ad q. 68. diſp. 6. a. 4. dolor qui ad Sacramentum Pœnitentiæ ſufficit, ad ſacramentum etiam baptiſmi ſufficiens eſſe cenſetur.

Porrò cùm hæ tres diſpoſitiones ad baptiſmum fructuosè recipiendum in adulto requirantur, ad illius tamen validitatem ſolummodò prima neceſſaria eſt, ut conſtat ex cap. *Majores* & cap. *de Iudæis* diſt. 54. & ex S. Aug. lib. 2. cont. Petilianum cap. 35. & lib. de Catecheſ. rud. cap. 17. unde quando quis ſeriò vult Baptiſmum percipere, quamvis

vis neque fidem neque de peccatis dolorem habeat, verè ipsius baptismi characterem recipit, non tam gratiam sanctificantem neque alios effectus qui ab ipsa pendent, de quibus agetur sect. sequenti.

Quæres 1. utrum infans in utero materno baptizari possit Resp. S. Doctor ibid. ad 4. a 11. non posse; cùm ejus corpus in eo statu aqua tingi & ablui non possit; proindeque (ut ibidem docet) ad Baptismum cōferendum expectanda est totalis egressio pueri ex utero; si tamen periculum aliquod immineat, caputque primò egrediatur, in eo baptizari debet, nec est posteà rebaptizandus, si eum perfecte nasci contigerit; quod si manum vel pedem aut aliam similem partem exerat, in illa similiter periculo imminente debet baptizari; quia tamen incertum est an ejusmodi Baptismus validus sit, erit posteà sub conditione iterum baptizandus.

Quæres 2. utrum monstra baptizari debeant. Resp. monstra illa, de quibus dubitatur utrum animam rationalem habeant, si nihil certi dignosci possit, immineatque mortis periculum, sub hac conditione baptizari debere: *Si tu es capax Baptismi, ego te baptizo, &c.* Si verò nullum sit in mora periculum consuli poterunt medici & alii experti, imò tutius erit rem ad Episcopum deferre, ordinemque ab illo præscriptum sequi, ut declaratur in Rituali Romano titulo de Baptismo.

Quod si monstrum tale sit, de quo dubitetur an sit unus homo vel plures; baptizari non debet donec id discernatur: discerni autem poterit, si unum vel plura capita, unum vel plura pectora in eo sint; tunc enim totidem erunt corda & animæ hominesque distincti: & in eo casu seorsim singuli erunt baptizandi, si vero distinctio illa personarum non possit certò deprehendi, ut si duo quidem capita non vero duo pectora habeat; tunc in uno absolutè baptizari debet, in altero sub conditione, ut in eodem Rituali præscribitur.

Quæres 3. an adulti amentes sint baptizandi. Respond. cum distinctione; vel enim fuerunt perpetuò amentes,

amentes, nec ſperatur eos rationis compotes aliquando futuros eſſe; & talibus Baptiſmus conferri debet ſicut & aliis infantibus: vel aliquando uſum rationis habuerunt, & poſtea in amentiam lapſi ſunt; & ſiquidem conſtet illos dum mentis compotes eſſent Baptiſmum petiiſſe, aut exoptaſſe, nec voluntatem illam mutaſſe, Baptiſmus illis erit conferendus; ſi verò id non conſtet, à Baptiſmi adminiſtratione abſtinendum eſt. Ita habetur in Catechiſmo Trident par.2.c.2.

Dices videri tutius eſſe illos baptizare, cùm in illis interpretativa Baptiſmi ſuſcipiendi voluntas præſumi poſſit; id eſt illos eſſe ita diſpoſitos, ut ſi ſtatum ſuum agnoſcerent, & Baptiſmi neceſſitatem ſcirent, haud dubiè illum ſuſcipere vellent.

Reſp. voluntatem illam interpretativam ad Baptiſmum minimè ſufficere, ut docet & probat Iſambertus ad citatam quæſt.68. diſp.6 art.2. additque art.3. quòd ſi Baptiſmum adulto conferret, in quo diſpoſitiones ad Baptiſmum neceſſariò requiſitas non deprehenderet, peccati mortalis reatum incurret.

SECTIO VI.

Quinam ſint effectus Baptiſmi.

QUINQUE ſunt præcipui hujus Sacramenti effectus. Primus eſt remiſſio quoad culpam peccati originalis, & peccatorum omnium actualium ſi quæ ante Baptiſmi ſuſceptionem commiſſa ſunt. Ita S. Doctor q.66. a.1. & expreſsè definitum habetur in Concil. Florent. in decret. Eug. & Trid. ſeſſ.5. can.5. & longè anteà in Concil. Carth. 4. can.1. inter præcipua fidei dogmata, quæ Epiſcopus cōſecrandus profiteri debebat, reponitur illud de remiſſione peccatorum per Baptiſmum: & S. Greg. Epiſt.39. infideles illos vocat, *Qui dicunt peccata in Baptiſmate non verè ſed ſuperficie tenus dimitti.*

Secundus effectus, eſt remiſſio totius pœnæ peccatis debitæ. Ita S. Doctor; artic.2. & conſtat ex eodem Eugenii

decreto,&ex Concil. Trident. seff. 6, cap. 14. Ubi dicitur in Sacramento Pœnitentiæ temporalem pœnam non totam semper, *ut in Baptismo fit*, dimitti.

Id etiam confirmari potest ex universali Ecclesiæ praxi, quæ nulla unquam satisfactionis opera imponere solet baptizatis, sicut imponit sacramentaliter confessis: imò Catechismus Trid. suprà docet *Id sine maximâ Sacramenti injuria fieri non posse.*

Tertius effectus, est gratia sanctificans simul cum donis & virtutibus infusis quæ illam comitantur; *Hujus maxima Sacramenti virtute* (ut loquitur Catechis. Trid. suprà) *nos non solùm à malis, quæ verè dicenda sunt, liberamur; verùm etiam eximiis bonis & muneribus augemur. Animus enim noster divinâ gratiâ repletur, quâ justi, & filii Dei effecti, æternæ quoque salutis hæredes instituimur, &c. Est autem gratia non solùm per quam peccatorum fit remissio, sed divina qualitas in anima inhærens, ac veluti splendor quidam, & lux, quæ animas nostras pulchriores & splẽdidiores reddit. Huic verò gratiæ additur nobilissimus omnium virtutum comitatus, quæ in animam cum gratia divinitùs infunduntur.*

Quartus, est ipsa gratia Sacramentalis Baptismi, quæ quidem (ut docet idem Catechismus) procedit ex arctissima illa unione, qua per Baptismum Christo Domino baptizati tanquam capiti suo membra copulantur & connectuntur; quæque illos speciali modo ad servandam divinam legem, Sacramenta dignè suscipienda, aliaq; religionis & pietatis officia debitè exequenda habiles reddit.

Quintus denique, est character qui per Baptismum indelebiliter animæ imprimitur, ut definitum est in Conc. Trid. seff. 7. can. 9. unde (ut ibidem declarat) hoc Sacramentum iterari non potest.

Ex his & aliis Baptismi effectibus, quos S. Doctor quæst. 69. & alii SS. Patres passim enumerant, colligi potest quanta sit hujus Sacramenti excellentia & dignitas, quanta etiam ejusdem utilitas & necessitas, ac proinde quàm justa ratione præceperit Ecclesia, in rit. Rom. tit. de Bapt.

ut parvuli recenter nati quàm primùm ad Ecclesiam Baptismi suscipiendi causa deferantur; & quàm graviter peccent parentes, qui ob inanes causas & vanos quosdam respectus per plures dies hujus Sacramenti subsidio infantes privant, eosque beatitudinis æternæ amittendæ periculo exponunt.

Est autem observandum quòd, quamvis adultus qui fictè Baptismum recipit, id est sine fide aut sine ullo dolore de peccatis, characterem quidem illius non verò gratiam recipiat; si tamen posteà fictionem illam per pœnitentiam removeat, tunc Baptismus omnem effectum suum consequetur, ut docet S. Thomas a. 9. & 10. & ante illum docuit S. Cyprianus Serm. de Pass. Dom. paulò ante finem; & S. Aug. lib. 1. de bapt. cont. Donat. cap. 12.

Quærunt hîc Theologi an Circumcisio, quæ olim apud populum Judaicum divinitùs instituta fuerat, peccatorum remissionem & gratiam sanctificantem ex opere operato contulerit.

Resp. negativè cum S. Doctore: q. 70. a. 4. Et constat ex Concilio Florentino in decreto Eugenii, ubi dicitur. *Sacramenta legis antiquæ non causasse gratiam, sed eam solùm per Passionem Christi dandam figurasse.*

Quamvis autem per Circumcisionem non conferretur ex opere operato gratia & remissio peccatorum, conferebatur tamen ex opere operantis; in adultis quidem, per actū perfectæ contritionis, quo solo justificari posse peccatores extra Sacramenta novæ legis supponimus ex dicendis infrà c. 5. In parvulis autem per applicationem fidei parentū vel aliorum, cujus quidem fidei signūm erat Circūcisio; idque in virtute futuræ Passionis ipsius Christi Domini. At verò ante institutionem Circumcisionis docet idem S. Thom. in resp. ad 2. *Probabile esse, quòd parentes fideles pro parvulis natis, & maximè in periculo existentibus, aliquas preces Deo funderēt, vel aliquā benedictionē eis adhiberent (quod erat quoddam signaculum fidei,) sicut adulti pro seipsis preces & sacrificia offerebant*: qua ratione ex speciali Dei misericordia virtus Passionis Christi ipsis parvulis

lis applicabatur, sicque à peccato originali emundabantur. Quod & similiter post Circumcisionem institutam de fœminis quæ illius capaces non erant, & de maribus ante octavum diem (quo tantùm eos circumcidere licitum erat) decedentibus dici debet.

SECTIO VII.

Quænam sint ceremoniæ in collatione Baptismi servandæ.

CERTUM est ceremonias quasdam religiosas ab Ecclesia in solemni Sacramentorum administratione ad majorem Christiani populi devotionem excitandam salva illorum substantia institui potuisse, & de facto piè ac sanctè institutas esse; proindeque sine peccato contemni, aut ab ipsorum Sacramentorum ministris omitti non posse, ut expresse definitum est in Concil. Trident. Sess. 7. can. 13.

Quod igitur spectat ad ipsius Baptismi ceremonias, docet Catechismus Romanus eas ad tria capita revocari posse: quædam enim Baptismi collationem antecedunt; quædam comitantur; quædam subsequuntur. Præcipuas hic eo ordine, quo ab Ecclesia adhibentur, discutieamus.

Ac in primis ante Baptismi collationem aqua præparari debet, qua sola in illius administratione uti licitum est. Consecratur autem baptismalis fons variis precibus & exorcismis ab Ecclesia institutis, addito Catechumenorum oleo & sacro Chrismate juxta priscum Ecclesiæ morem, cujus testis S. Cyprianus Epist. 70. & S. Basilius lib. de Spiritu Sancto c. 27. quam benedictionem seu consecrationem aquæ baptismalis in vigiliis duntaxat Paschæ ac Pentecostes faciendam esse docet Catechismus Rom. & habetur cap. *in Sabbato* de consecr. dist. 4.

Hac benedictione aquæ supposita, qui Baptismo initiandi

tiandi ſunt,adducuntur ad Eccleſiæ fores,atque ab ejus introitu tanquam indigni,utpote qui adhuc poteſtati dæmonis per peccatum mancipati ſunt,excluduntur.

Et primò trinam inſufflationem & varios exorciſmos adhibet ad expellendum dæmonem,eoque ritu (qui in Eccleſia antiquiſſimus eſt) *Non exorcizatur aut exſufflatur creatura DEI in infantibus* [ut ait S.Auguſt. Lib.1.de Symb.ad Cat.c.1.] *ſed ille ſub quo ſunt omnes qui cum peccato naſcuntur.*

Eadem etiam ratione ſignum crucis efformatur in baptizandi fronte aliisque partibus , ut per illud dæmon compeſcatur,omneſque ejus machinæ diſſolvantur;quod obſervat S.Aug.lib.de Catech.rud.cap.20. & S. Athanaſ. lib.de Incar.

Fit prætereà impoſitio manus à ſacerdote,variæque ſuper baptizandum orationes ab ipſo proferuntur:hujus ceremoniæ meminit Conc.Carthag.5.can. 85.& S. Aug.lib. de pecc merit.& remiſſ.c 26.*Catechumenos* , inquit, *ſecundum quemdam modum per ſignum Chriſti,& orationem, manus impoſitionis puto ſanctificari*

Exinde ſacerdos ſalem prius à ſe benedictum in os baptizandi imponit,ad ſignificandam Baptiſmi gratiam, per quam homo à peccatorum putredine liberatur,& cœleſti quadam ac ſupernaturali prudentia donatur.Hujus ceremoniæ mentio fit in Conc.Carthag.3.can.11. & apud S. Aug.lib.1.Confeſſ.cap 11.

Poſteà idem ſacerdos ſaliva aures & nares baptizandi tingit:aures quidem,ut eas ad Chriſti ſermones percipiendos aperiat;nares verò,ut virtutis ac pietatis bonum odorem hauriat,ut explicatur cap *poſtea*,de conſecr.diſt. 4. & docet etiam S.Ambr.lib.1.de Sacrament.cap.1.

Sequitur abrenunciatio,qua ad interrogationem ſacerdotis baptizandus diabolo & omnibus operibus & pompis ejus abrenunciat : cujus ceremoniæ mentionem facit S.Dionyſius lib.de Eccleſ *Hier.*cap 2. & S.Ambr. lib. 1.de Sacrament.cap.2, ubi hunc ritum expendens ſic loquitur; *Quando te ſacerdos interrogavit:abrenuncias diabolo,*

& pom-

& pompis eius? quid respondisti? abrenuncio. Abrenuncias saeculo & voluptatibus eius? quid respondisti? abrenuncio. Memor esto sermonis tui, & nunquam tibi excidat series cautionis tuae, &c. Chirographum tuum tenetur non in terra sed in caelo &c.

Per illam abrenunciationem bello veluti dæmonibus indicto Baptizandus in scapulis & in pectore inungitur, *Quasi athleta Christi* (inquit S. Amb. suprà) *quasi luctamen hujus saeculi luctaturus, &* (ut loquitur S. Chrys. *Hō.* 6. in Epist. ad Coloss.) *stadium jam jam ingressurus.*

Post primam illam unctionem baptizatus iterùm à sacerdote interrogatus super præcipuis fidei articulis, illius publicam professionem emittit: & de hac fidei professione loquitur S. Ambr. lib. de Sacram. cap. ult & S. Aug lib. 8. Confess. ca. 2. ubi dicit hanc fidei professionem. *Verbis certis conceptis retentisque memoriter de loco eminentiore in conspectu populi fidelis reddi solere ab iis, qui ad gratiam Baptismi accessuri sunt.* Hæc autem professio fidei supponebat ipsius baptizandi instructionem per Catechismū jam factam, unde adulti qui Baptismum olim petebant, priusquā ad illum admitterentur, notabili aliquo temporis spatio recēsebantur inter Catechumenos, de quorū instructione per Catechismum frequens habetur mentio apud SS. Patres, præsertim apud S. Aug. lib. de fide & operibus c. 8. & alibi passim.

Tandem iterum elicito libero & publico baptizandi, consensu, confertur illi Baptismus, sive per immersionem, sive per aquæ infusionem trinam vel unam, in quo Ecclesiæ cujusque approbata consuetudo servanda est.

Posteà baptizatus in vertice capitis sacro Chrismate ungitur, ut habetur cap. *Si quis de alio* de consecr. distinct. 4. ubi dicitur Chrisma recens esse oportere, id est eodem anno in die Cœnæ Domini ab Episcopo consecratū. Quamvis autem primis Ecclesiæ seculis omnis Unctio Chrismatis à solis Episcopis fieri soleret; postea tamen concessum fuit, ut hæc Baptismalis unctio in vertice à Presbyteris fieri posset, ut constat ex Concil. Carthaginens. 4. can. 36. &

Tolet.

Tolet.1.can.20. Quæ autem in fronte fit, & propria eſt Sacramenti Confirmationis, ſolis Epiſcopis ſemper reſervata fuit, ut ſuo loco dicetur. Significat autem hæc Chriſmatio Baptiſmalis in vertice Baptizati illum *ab eo die Chriſto capiti* (ut loquitur Catechiſ. Roman. ſuprà) *tanquam membrum conjunctum eſſe atque ejus corpori inſitum & ea re Chriſtianum à Chriſto, Chriſtum verò à Chriſmate appellari.*

Veſtis deinde candida ſeu album ſudariolum profertur, & Baptizato imponitur, tùm in Symbolum innocentiæ per Baptiſmum reſtitutæ, & per totam vitam ſervandæ, tùm etiam in ſignum futuræ reſurrectionis & gloriæ, ad cujus ſpem baptizatus renaſcitur, ut explicat Catech. Roman. ſuprà. De hac veſte candida Baptizatis imponi ſolita loquitur S. Ambr. lib. de initiandis c.7. & S. Aug. Serm 157. de Temp.

Demum traditur baptizato cereus accenſus; ut oſtendatur illum translatum eſſe à poteſtate tenebrarum in lucem & ſortem Sanctorum, fidemque illam charitate ardentem, quam per baptiſmum accepit, uſque ad finem vitæ ſervandam eſſe, ac ſtudio bonorum operum augendam, ut in eodem Catechiſmo Rom. dicitur. Meminit hujus ceremoniæ S. Greg. Nazian Orat.40. in Sanctùm lavacrum, & S. Aug. enarrat. in Pſal.65.

Præter ſuprà dictas ceremonias duo ſunt adhuc ritus in Baptiſmo ſervandi. Primus eſt ut hoc Sacramentum extra caſum neceſſitatis non in domibus vel in locis privatis, ſed in Eccleſia, in qua ſacri Fontes huic miniſterio deſtinati ſunt, conferatur, ut habetur Clementina unica de Baptiſmo: ubi ab hac lege tantummodò excipiuntur regum & principum filii, qui tamen non in loco profano, ſed in Oratorio aut Sacello baptizari debent.

Secundus eſt, ut patrinus unus pro puero è ſacro Fonte ſuſcipiendo, & matrina una pro puella, aut ad ſummum unus & una pro hac vel illo adhibeantur. Ita conſtitutum eſt cap. *Non plures* de Conſecr. diſt.4. & cap. *quamvis* de cognatione ſpirit. in 6. & noviſſimè in Concil. Triden.

Seſſ.

Seſſ.24.cap.2.De reform. Matrim. inter quos & baptizantem ex una parte,& baptizatum patremque ac matrē illius ex altera,contrahitur cognatio ſpiritualis, non ſolum matrimonium contrahendum impediens,ſed & contractum dirimens,ut ſuo loco dicetur.

Quando autem Baptiſmus confertur ſine ſolemnitate caſu neceſſitatis obſervat Laymannus cap.9.de Bapt. poſt Sotum,Suarem & alios quos citat.nullum extare præceptum Eccleſiæ,ut in tali caſu patrinus vel matrina adhibeatur.

Qualis vero ſit obligatio patrini & matrinæ erga infantem quem de ſacro fonte ſuſceperunt,declaratur cap. *vos autem* de Conſecr.diſt.4 ubi dicitur eos eſſe fidejuſſores apud Deum pro illis,quos proinde monere tenentur,ut promiſſiones ſuo nomine factas ſervent,& ad hunc finem obligantur Symbolum,Orationemque Dominicam, & Decalogum,aliaque Chriſtianæ fidei rudimenta eos docere aut doceri curare,à qua tamen obligatione S.Doctor q. 67.a 8.docet patrinum & matrinam ut plurimùm liberari,quando illi quos de Fonte ſuſceperunt, inter fideles educantur,in iis præſertim locis,in quibus Paſtores de inſtructione animarum ſibi commiſſarum ſunt ſolliciti.

Porro ex praxi Eccleſiæ conſtat,quando aliquis in caſu neceſſitatis Baptiſmum ſuſcepit ſine ſolemnitate,ceremonias illius eſſe ſupplendas eo modo qui præſcribitur in Rituali:excipitur tamen quando aliquis adultus ab hæreticis in infantia baptizatus ad fidem Catholicam revertitur, in illo enim caſu [ut obſervat Laymann.loco cit.] plurimis in locis & præſertim in Gallia & Germania non ſolent Baptiſmi ceremoniæ ſuppleri [niſi ex devotione ii qui ab hæreticis baptizati ſunt,id poſtulent] fortaſſe ne rudis populus opinetur nos Baptiſmum hæreticorum improbare,& ab illis baptizatos iterum baptizare.

CAPUT TERTIUM.

De Sacramento Confirmationis.

SECTIO I.

Vtrum Confirmatio sit Sacramentum.

Confirmationis nomine intelligitur ritus ille, quo Episcopus baptizati frontem sub certam verborum formam sacro Chrismate ungit: qui ritus à S. Clemente Epist. 4. vocatur *Consignatio*; à S. Cypriano Epist. 73. ad Jubaianum *signaculum Dominicum*; à S. August. lib. 2. con. Petilianum cap. 104. *Sacramentum Chrismatis*; & aliter ab aliis: communi tamen nomine & magis usitato in Ecclesia vocari solet *Confirmatio*; quod nomen ante 1200. annos usurpatum reperitur à S. Melchiade Pontifice in Epist. sua Decretali ad Episcopos Hispaniæ, ubi ait quòd *Confirmatio armat & instruit nos ad agonem vitæ istius.*

Verùm quidquid sit de nomine, certum est Confirmationem esse Sacramentum novæ legis à Christo Domino institutum, Hanc veritatem, quæ de fide est, negant hæretici hujus temporis, & olim negavit etiam. Novatus, ut refert Eusebius lib. 6. cap. 35. Contra quos.

Probamus illam primò ex Script. Act. 8. ubi dicitur Samaritanos quosdam post Baptismum susceptum accepisse Spiritum sanctum per manuum impositionem sanctorum Petri & Joannis: ex quo quidem loco constat Spiritum sanctum, id est gratiam, collatam fuisse per ritum quemdam externum, *qui* (ut dicitur in Conc. Senon. Decreto 10.) *tunc impositionis manuum, nunc Confirmationis appellatum est Sacramentum* & eodem sensu hunc locum explicat S. Cyprianus Epist. 73 ad Jubaianum, & S. Hieronymus in Dialogo adversus Luciferianos.

Probatur 2.ex Concil.Constantinop.1 can.7.ubi dicitur eos, qui ab Hæreticis baptizari ad Ecclesiam veniunt, *Signandos esse signaculo Spir.S.* & ex Conc. Florent. in decr. Eug. & Trident. Sess.7.can 1.de Confirm. in quibus definitum est Confirmationem esse verum novæ legis Sacramentum.

Probatur 3.ex S. Dionysio cap.4. de Eccl. Hier. ubi dicit quod *illi, qui divinæ regenerationis Sacramento initiatus est, divini Spiritus adventum largitur unguenti consummatrix uncti*: & S. Aug.l.2.cont.lit. Petil.c.14. *Sacramentum Chrismatis in genere visibilium signaculorum sacrosanctum est, sicut ipse Baptismus.*

Quæres quo tempore hoc Sacramentum à Christo Domino fuit institutum? Respondetur probabilissimum esse (sicut docet Suares disp 32.sect 2.) præcipuè & perfectè fuisse institutum post Christi Domini resurrectionem; cum Apostolis plenitudinem Episcopalis potestatis in corpus mysticum Ecclesiæ suæ contulit dicens illis, *S.Ioan.20. Sicut misit me Pater, & ego mitto vos:* quod tamen non obstat, quin verum sit, quod S.Fabianus Papa Epist.2 dixit, ipsum Christum in ultima Cœna Discipulos suos Chrismatis conficiendi rationem docuisse; unde promanavit consuetudo sacrum Chrisma conficiendi in die Cœnæ Domini; quæ quidem semper in Ecclesia servata est, & adhuc servatur.

SECTIO II.

Quænam sit materia & forma Sacramenti Confirmationis.

MAteria remota hujus Sacramenti est Chrisma ex oleo olivarum & balsamo confectum, & ab Episcopo benedictum; proxima verò est ipsius Chrismatis unctio in fronte suscipientis ab Episcopo in crucis figuram facta. Forma autem consistit in his verbis, quæ ab Episcopo proferuntur: *Signo de signo crucis, & confirmo te Chrismate salutis, in nomine Patris, & Filii, &* Spiri-

Spiritus sancti. Ita S.Doctor : q. 71. a.2. & 4. & constat tum ex Concil. Florent.in Decr. Eug.tum ex Catechismo Rom.part.2.cap.3. tum etiam ex ipso usu & praxi Ecclesiæ.

Sunt autem quædam hic observanda ad clariorem & certiorem hujus veritatis intelligentiam.

Primum est, ad substantiam hujus Sacramenti necessariò requiri Chrisma compositum ex oleo olivarum & balsamo. Ita docet S. Th. sup. nec satis probabilis videtur sententia Cajetani & quorundam aliorum, qui dixerunt ad validitatem Confirmationis solum oleum posse sufficere, nec mixtionem balsami requiri nisi ex Ecclesiæ præcepto: cum (ut habetur in Cat.Rom.suprà) Concilia & Patres perpetuò docuerint hoc Sacramentum per Chrisma seu unguentum ex oleo & balsamo confici oportere; quòd expressis verbis declaravit Concil.Florentinum.

Secundum est, ad substantiam quoque hujus Sacramenti requiri, ut Chrisma sit ab Episcopo benedictum, ut docet S.Thomas: & constat tum ex citato Decr.Eug. tum ex Innocentio I.Epist.29 ad Decentium, tum etiam ex universali & perpetua Ecclesiæ praxi.

Ratio autem, cur materia hujus Sacramenti sicut & Extremæ-Unctionis debeat necessariò esse benedicta, ut Sacramentum validè conficiatur, cùm ad validitatem Baptismi quævis aqua naturalis sufficiat; est, quia (ut docet S.Thom.sup.) Sacramentorum illorum, quibus Christus Dominus usus est, ut Baptismi & Eucharistiæ, materia, per ipsummet Christi usum accepit aptitudinem ad perfectionem Sacramenti; unde dicitur cap. *nunquam* de Consecr.dist.4. *Quòd aqua Baptismi purgato credentium peccata nunquam possent, nisi tactu Dominici corporis sanctificata fuissent*: quare non est de illorum Sacramentorum necessitate, ut illorum materia benedicatur; & si quæ benedictio ex Ecclesiæ institutione adhibetur, non ad necessitatem, sed ad majorem reverentiam Sacramenti pertinet: cùm verò neque ex Script. neque ex Traditione constet Christum Dominum unctionibus visibilibus,

quæ in Sacramento Confirmationis & Extremæ Unctionis adhibentur aliquando usum fuisse; ea de causa benedictio Episcopi, qui Christum in Ecclesia sua perfectissimè repræsentat; necessariò requiritur, ut materia illa idonea & apta efficiatur.

Observat autem Isambertus ad qu.72. disp.2.a.5. nullam certam benedictionis formulam à Christo Domino fuisse determinatam, illumque solummodo decrevisse ut Chrisma benediceretur, modum verò benedicendi Ecclesiæ arbitrio reliquisse: unde quælibet ipsius Chrismatis benedictio ab Episcopo facta cum debita intentione & invocatione Spiritus sancti, ad validitatem Confirmationis sufficere potest; quamvis grave alioquin esset peccatum, formam benedictionis ab Ecclesia præscriptam omittere aut immutare.

Tertium est, unctionem Chrismatis in fronte confirmandi esse faciendam in Crucis figuram, ut constat ex Conc. Hispal.2. can.7. & ex Decr. Eug. ubi dicitur *Confirmandum ideo in fronte, ubi verecundiæ sedes est, inungi; ne Christi nomen confiteri erubescat, & præcipuè crucem ejus, quæ Iudæis est scandalum, gentibus autem stultitia* secundum Apostolum *propter quod signo Crucis signatur*: unde S. Ambrosius de ipsius Confirmationis Sacramento sic loquitur lib.3. de Sacram. c.2. *Unxit te Deus signavit te Christus. Quando? Quia Crucis ipsius signatus est forma.*

Docet autem Isambertus sup. a.6. de necessitate hujus Sacramenti esse, quòd unctio Chrismatis manu seu digito Episcopi, non verò mediante ullo alio instrumento fiat: quòd verò fiat pollice dexteræ manus, id non nisi ex præcepto Ecclesiæ esse ad majorem decentiam & commoditatem.

Quartum denique est, formam hujus Sacramenti à Christo Domino, sicut & materiam ejus institutam esse; quod tamen non aliunde quàm ex traditione & perpetua totius Ecclesiæ praxi probari potest.

Nec obstat quòd apud quosdam antiquos authores eadem verba non reperiantur; satis est enim (ut ait Bel-

larminus(lib.2. cap.10.quòd habeatur idem ſenſus ; cum vis formæ Sacramentalis poſita ſit, non in ſono aut numero ſyllabarum, ſed in verborum ſenſu:ubi etiam rectè monet nemini mirum videri debere,quòd apud SS. Patres neque hujus neque aliorum Sacramentorum formas expreſſas legamus ; quia ſcilicet noſtræ Religionis myſteria infidelibus patefacere nolebant,ne illis blaſphemiæ alicujus aut impietatis occaſionem præberent ; unde Innocentius I.Ep.1.ad Decentium. de hoc confirmationis Sacramento loquens,*verba*,inquit,*dicere non poſſum ; ne magis prodere videar quàm ad conſultationem reſpondere.*

Objiciet aliquis ; Act.8. Apoſtolos hoc Sacramentum adminiſtrantes neque Chriſmate neque unctione uſos fuiſſe,ſed tantummodo manus impoſuiſſe ; unde ſequitur neque Chriſma neque unctionem ad Sacramenti hujus rationem pertinere. Reſp. S.Doctor Apoſtolos ex ſingulari Chtiſti privilegio ſola manuum impoſitione Sacramentum hoc extraordinariè aliquando adminiſtraſſe, Spiritu ſancto tunc viſibilibus & miraculoſis quibuſdam ſignis ſuper fideles deſcendente, & plenitudinem gratiæ conferente ; communiter tamen in exhibitione hujus Sacramenti Chriſmate uſos fuiſſe.

Aliam affert reſponſionem Bellarminus lib.2. de Confir.cap.9. ex Th.VValdenſi,Hugone & aliis, qui dicunt impoſitionem manuum , cujus in Actis Apoſtolorum mentio fit , aliam non fuiſſe quàm unctionem Chriſmalem,cùm Apoſtoli non ungerent niſi imponendo manus ; & S.Lucam (ut ſæpe fit in aliis Script. locis) ex parte una rem totam ſignificare voluiſſe, quod etiam frequens eſt apud SS.Patres quoties de hoc Sacramento loquuntur, ut apud S.Cypr. qui Epiſt.ult.lib.1. ſolius unctionis meminit ; & Ep.1.lib.2.ſolius manuum impoſitionis ; & Epiſt. 72.ad Jubajanum , impoſitionis manuum ſimul & ſignaculi Dominici in fronte mentionem facit.

SECTIO III.

Quinam sint hujus Sacramenti effectus.

TRes sunt Confirmationis effectus. Primus illi cum aliis Sacramentis communis est nempe augmentum gratiæ sanctificantis: quod satis constat ex iis quæ cap.1. dicta sunt.

Secundus effectus hujus Sacramenti proprius & peculiaris, est complementum & perfectio gratiæ Baptismalis, & auxilium quoddam speciale actualis gratiæ tempore opportuno conferendum, ad Christi fidem interiùs fideliter contra quaslibet tentationes retinendam, & exteriùs in quibusvis casibus etiam cum discrimine vitæ (si ita necessarium sit) fortiter profitendam. Ita S.Th.a.1. & 7. & constat tum ex decreto Eug. tum ex Catechismo Rom. suprà: quod etiam explicavit S. Melchiades Papa in Epist. supra citata ad Episc. Hispaniæ, ubi sic loquitur: *Spiritus sanctus super aquas Baptismi salutifero descendit illapsu: in Fonte plenitudinem tribuit ad innocentiam, in Confirmatione augmentum præstat ad gratiam: & quia in hoc mundo ætate tota victuris inter hostes & pericula gradiendum est, in Baptismo regeneramur ad vitam, post Baptismum confirmamur ad pugnam: in Baptismo abluimur; post Baptismũ roboramur.*

Est autem observatione dignum id quod habetur in Epist. S. Cornelii Papæ ad Fabium Episcopum Antiochenum, quæ exstat apud Eus. lib. 6. Hist. Eccl. c. 35. ubi S. ille Pontifex ideo Novatum in hæresim lapsum esse dicit, *quia post Baptismum sigillo Domini ab Episcopo obsignatus non fuit.*

Tertius denique effectus, est character spiritualis qui per hoc Sacramentum indelebiliter animæ imprimitur, ut expresse definitum est in decr. Eug. & in Conc. Trid. sess. 7. can. 9. & antea definitum fuerat in Conc. Tolet. 8. can. 7 in quo habetur, *Sanctum chrisma collatum & altaris honorem evelli non posse*; id est Confirmationis & Ordinis characterem non posse deleri: ex quo sequitur Sacramentum hoc semel susceptum nunquam posse iterari, ut in iisdem Conciliis declaratur, & etiam in Conc. Cabilonensi 2. can. 27

Hinc colligitur quanta reverentia ; & animi devotione Sacramentum istud recipi debeat, & quæ cura sit adhibenda, ne præparationis defectu obex aliquis ponatur ejus gratiæ, inter tot pericula & hostes adeò necessariæ, quæ tamen nunquam fortassis recuperari poterit. Certè Dominicus Sotus in 4. dist 6. quæst. 1. art. 8. & post illum Vasques disp. 161. c. 2. & plures alii Theologi docent solius Baptismi id proprium esse, ut fictè id est indignè susceptus sublata postea per veram pœnitentiam fictione, Sacramentalem nihilominus gratiam conferre possit ; de aliis verò Sacramentis id negant : neq; ulla authoritate aut ratione evinci potest, Sacramentum Confirmationis aut quodcunq; aliud (solo Baptismo excepto) indignè receptum ullam unquam gratiam ex opere operato producere in eo qui indignè recepit, quantumcunque de indigna illa receptione pœniteat.

SECTIO IV.

Quænam dispositiones necessariæ sint ad Sacramentum Confirmationis validè & fructuosè recipiendum, & quæ sit illius recipiendi obligatio.

CErtum est in primis Confirmationis Sacramentum solis baptizatis validè conferri posse. Ita S. Th. c. 72. a. 6. qui dicit characterem Confirmationis ita supponere Baptismi characterem, ut, siquis non baptizatus confirmaretur, nihil reciperet : & hæc est communissima & indubitata Theologorum omnium Doctrina, non modo Confirmationem sed & alia novæ legis Sacramenta solis baptizatis validè conferri posse.

Certum est præterea omnibus baptizatis Confirmationem validè conferri posse. Ita S. Doctor suprà : & constat ex praxi Ecclesiæ primitivæ, in qua etiam infantibus simul cum Baptismo conferebatur, ut habetur ex S. Dionysio cap. 2. Eccl. Hier. ex S. August. tract. 6 in Epist. 1. S Joan. & ex

& ex lib. de Eccl. dogm. cap.52. Quod quamvis verum sit, monet tamen Catechismus Rom. part. 2. cap. 3. *minus expedire fieri hoc, antequam pueri usum rationis habuerint: quare, si duodecimus annus expectandus non videtur; usque ad septimum certè hoc Sacramentum differre, maximè convenit: neque enim Confirmatio ad salutis necessitatem instituta est, sed ut ejus virtute optimè instructi, & parati inveniremur, cùm nobis pro Christi fide pugnandum esset; ad quod sanè pugnæ genus pueros, qui adhuc usu rationis carent, nemo aptos judicarit.*

Cum hæc certa sint, quæritur quænam dispositiones in adultis baptizatis necessariæ sint, ut Confirmationis Sacramentum dignè ac fructuosè recipiant. Resp. duas præsertim requiri, fidem scilicet & charitatem seu gratiæ sanctificantis statum. Ita S. Doctor a. 7. ad 2. & constat ex Catechismo Rom. sup. ubi dicitur. *Debere adultos, qui hujus Sacramenti gratiam & dona consequi cupiunt, non solùm fidem & pietatem afferre; sed etiam graviora peccata, quæ admiserunt, ex animo dolere, imò elaborandum esse, ut peccata etiam priùs confiteantur, & Pastorum cohortatione ad jejunia, & alia pietatis opera suscipienda incitentur, admoneanturque laudabilem illam antiquæ Ecclesiæ consuetudinem renovandam esse ut non nisi jejuni hoc Sacramentum susciperent*: quod & similiter edicitur in Conc. Aurelian. cap. *ut jejuni* de consecr. dist. 5.

Monet autem Isambertus disp. 5. a. 2. illi, qui peccati alicujus mortalis sibi conscius esset ad Sacramentum hoc dignè suscipiendum præmittendam esse confessionem Sacramentalem, aut saltem perfectam de tali peccato contritionem esse concipiendam, nec attritionem aut quemvis alium dolorem charitate minimè informatum sufficere.

Quod spectat ad obligationem hujus Sacramentali suscipiendi, certum est, (sicut docet S. Th. art. 8. ad 4.) gravissimum fore peccatum, si quis ex contemptu illud recipere nollet: imò Toletus lib. 2. c. 24. Sylvester verbo (Confirmatio) & alii quos citat Laymannus cap. 5. de Confirm.

existimant proximè ad contemptum accedere, si quis non curaret suscipere hoc Sacramentum oblata illius suscipiendi opportunitate, quam in posterum non adfuturam prævideret: equidem Hugo de S. Victore lib. 2. de Sacram. part. 7. cap. 3. dicit omnino periculosum esse, si quem ab hac vita migrare contingat Sacramento Confirmationis minimè suscepto, quod culpabiliter suscipere neglexit: & Isambertus disp. 7. a. 1. asserit in iis locis, ubi viget aut imminet persecutio contra Ecclesiam, teneri quemlibet adultum, si Episcopum commodè adire possit, hoc Sacramentum suscipere; ut ex illo robur & vires ad fidem constanter profitendam hauriat; sicut & illum, qui graves contra fidem experiretur tentationes, quas per hujus Sacramenti virtutē se posse tantummodo superare existimaret.

Optimè Catechismus Rom. suprà monet; *In hoc Sacramento suscipiendo, neque præpropera festinatione, neque dissolutâ negligentiâ & cunctatione utendum esse*, &c. *& quamvis ejusmodi necessitatem non habeat, ut sine eo salvus quis esse non possit; illud tamen à nemine prætermitti debere, sed potiùs maximè cavendum esse, ne in re sanctitatis plena, per quam nobis divina munera tam largè impertiuntur, aliqua negligentia committatur: quod enim omnibus communiter ad sanctificationem Deus proposuit, ab omnibus etiam summo studio expetendum est.*

SECTIO V.

Quis Sacramentum Confirmationis ministrare possit, & quo ritu ministrari debeat.

CErtum est ex fide ordinarium Confirmationis ministrum esse solum Episcopum. Ita expresse definitum est in decr. Eug. & in Conc. Trid. sess. 7. can. 3. de Confirmatione; & jam antea in Conc. Constantiensi sess. 8. error huic veritati oppositus inter Vniclefi arti-

culos damnatus est: & confirmari potest ex c.8. Actor. ubi dicitur sanctos Petrum & Joannem Samariam venisse, ut baptizatis manus imponerent: quo ex loco Innocentius I. Epist.29. ad Decentium infert non ab alio quàm ab Episcopo Confirmationis Sacramentum esse conferendum.

Docet autem S.Th.art.11.ad 1.ex commissione seu delegatione summi Pontificis Confirmationis Sacramentum posse à simplici sacerdote ministrari: quod etiam probat ex facto S.Gregorii magni, qui cum accepisset, Sardinæ, Presbyteros solere baptizatis dare Confirmationem, id eos in posterum facere prohibuit, ut habetur lib.3.registri Epist.9. at cùm ex hac prohibitione sua comperisset scandalum aliquod in populo exortum fuisse, ut id facerent postea concessit, ut constat ex Epist.27. ejusdem libri. & in decreto Eug. expressè dicitur, *Per Apostolicæ Sedis dispensationem ex rationabili & urgente admodum causa simplicem sacerdotem chrismate per Episcopum confecto hoc Sacramentum Confirmationis aliquando administrasse.*

Ex quibus Concilii verbis colligitur quòd, quamvis simplex sacerdos ex dispensatione summi Pontificis possit extraordinariè Confirmationis Sacramentum conferre non potest tamen sacrum Chrisma conficere. sed hoc semper ex perpetua Ecclesiæ praxi Episcopo soli reservatum fuit, ut docet & probat Isambertus disp.2.art.6.

Quod spectat ad ritum hujus Sacramenti, præterea quæ illi ex institutione divina essentialia sunt, Ecclesia ad majorem suscipientium devotionem excitandam quasdam præscripsit ceremonias in ejus administratione ac susceptione observandas.

Prima est, ut adsit susceptor seu patrinus, qui confirmandum offerat Episcopo: ratione cujus susceptionis contrahitur spiritualis affinitas similis illi, de qua in Baptismo dictum est. Est autem hæc ceremonia antiquissima, ut constat ex variis Conciliorum Pontificumque decretis quæ citantur à Gratiano, ac præsertim ex can. *Si quis* dist.

dist.30.q.1. in quo præcipitur ut viri, qui filios proprios in Confirmatione tenuerint, quoad usum thori separentur ab uxoribus propter affinitatem scilicet spiritualem quam contraxerant: & diversa ratione can. *Dictum est* ib. quibusdam fœminis, quæ fraudulenter filios proprios in Confirmatione tenuerant; ut eo prætextu à viris separentur, injungitur quidem pœnitentia; prohibetur tamen ne à viris separentur.

Secunda ceremonia est, ut preces quædam solemnes ab Episcopo super confirmandis recitentur, idque ut Divinum auxilium in actione tanti momenti tum pro se tum pro illis invocet, eosque ad mentem in Deum elevandam pietatisque ac devotionis sensum aliquem concipiendum excitet.

Tertia est, ut Episcopus genam cujusque confirmati percutiat, eique alapam leviter infligat: ut is intelligat se ad probra, verbera & quæcunque alia pro Christo patienter perferenda paratum esse debere, & ad hoc specialem gratiam vi & efficacia hujus Sacramenti accepisse.

Quarta in eo consistit, quòd Confirmato pax ab Episcopo detur: ut agnóscat hunc esse Christianæ patientiæ fructum: & post fidem in bellis ac certaminibus hujus vitæ servatam, æternam illi ac beatam pacem in cœlo esse repositam.

Quinta denique in eo consistit, ut confirmati frons fascia ligetur; tum ne sacrum Chrisma casu aliquo profaretur; tum etiam ut significetur gratiam in Confirmatione acceptam sollicitè ac sedulo affectu esse custodiendam.

Monet autem Bellarminus Lib.2. de Confirm. c.13. morem cujusque Ecclesiæ in hac ceremonia servandum esse, quibusdam enim in locis ad septem dies falcia illa in fronte retinetur; in aliis ad tres tantum: aliquando etiam frons confirmati confestim post susceptam Confirmationem à sacerdotibus extergitur.

Observat etiam Gammachæus c.10. de Confirm. quod si quis nomen prophanum aut ridiculum gerat, possit

illud

illud mutare in Confirmatione, quæ scilicet est complementum & perfectio Baptismi. Addit etiam Episcopos non debere alienis diœcesanis absque proprii Episcopi consensu Confirmationis Sacramentum administrare; nisi fere invaluerit contraria consuetudo, de qua nullus Episcopus conqueratur.

CAPUT QUARTUM.

De Sanctissimo Eucharistiæ Sacramento.

SECTIO I.

Quo nomine sanctissimum hoc Sacramentum nuncupetur.

CUm in sanctissimo hoc Sacramento mirabilium suorum memoriam fecerit Dominus (ut olim prænunciavit Propheta regius *Psal.* 110.) illicque non modò sapientiæ ac scientiæ, sed & potestatis, misericordiæ, charitatis, ac reliquarum divinarum perfectionum thesauros omnes recondiderit; minimè mirum est, si nullum singulare nomen excogitari potuit, quod excellentiam illius infinitam exprimeret; sed varia & diversa vocabula passim à SS. Patribus adhibita reperiantur, quibus tanti mysterii dignitas utcumque adumbraretur.

Aliquando enim vocatur *Sacramentum corporis & sanguinis Christi* ex S. August. lib. 3. de Trinit. cap. 4. ab ipsa re quam in se continet. Aliquando *Sacramentum altaris*, à loco in quo conficitur *ex eodem* Sancto Augustino Epist. 30. Aliquando *Sacramentum fidelium*, ab iis quorum gratia institutum est, ex sancto Augustino Serm. 2. de verb. Apostoli cap. 1. Aliquando *Panis supersubstantialis*, ex S. Cypr. lib. de cœna Domini; *Panis*, ob acciden-

cidentia exteriora quibus tegitur, *superſubſtantialis*, propter Divinam vivificamque virtutem quæ ipſi ineſt. Aliquando *Communio*, propter unionem perfectam & ineffabilem, quam inter Chriſtum Dominum ut caput & Eccleſiæ fideles ut ejus membra efficit; ex S. Damaſc. lib. 4. Orthod. fidei. c 14 Aliquando *Sacra ſynaxis*, propter religioſum fidelium conventum in ſolemni hujus Sacramenti celebratione fieri ſolitum *ex eodem* S. Damaſc. ibid Aliquando *viaticum*, eò quòd illius virtute in hujus vitæ peregrinatione, & præſertim in ultimo ad æternitatem tranſitu ſuſtentamur, ut in Concil. Niceno 1. can. 13.

Sed præ cæteris uſitatiſſimum in Eccleſia eſt nomen *Euchariſtiæ*, quod ſignificat bonam gratiam vel gratiarum actionum, idq; aptiſſimè ad deſignandum nos in hoc Sacramento gratias uberrimas, imo ipſarum gratiarum fontem in nobis recipere, & per idem Sacramentum acceptiſſimas Deo gratias poſſe referre, ut dicitur in Cathec. Rom p. 2. c. 4

Sive igitur Euchariſtiæ, ſive quovis alio nomine ex iis quæ ſuprà explicata ſunt, appelletur, intelligitur Sacramentum illud, quod à Chriſto Domino in cœna ultima inſtitutum eſt, in quo ſub ſpeciebus panis & vini verè, realiter, ac ſubſtantialiter ejuſdem Chriſti corpus & ſanguis continetur, ut in Conc. Trid. Seſſ. 13. cap. 1. & 2. expreſsè definitum eſt: quod pleniùs conſtabit ex iis quæ ſectionibus ſequentibus dicenda ſunt.

SECTIO II.

In quo propriè conſiſtat Euchariſtiæ Sacramentum.

SUPPONIMUS tanquam certum ex fide, Euchariſtiam eſſe verè & propriè dictum Sacramentum à Chriſto Domino inſtitutum: quod nullus negavit Hæreticorum, qui Sacramenta aliqua novæ legis agnoverunt. Et hæc veritas non modo in Concil. Trid. ſup. ſed e-

tiam in Concil. Carthag 3. can. 29. in Concil. Lateran. cap. *firmiter* de Sum. Trin. & in Concil. Florent. in decr. Eug. definita est.

Hoc præsupposito, quæritur in quo propriè consistat hoc Eucharistiæ Sacramentum? Cùm verò quatuor præsertim in illo spectari possint, scilicet consecratio, corpus & sanguis Christi, species consecratæ, & usus sive sumptio Sacramenti; ex quibus primum, & quartum in actione aliqua transeunte consistunt; secundum verò & tertium in re permanente: hæretici hujus temporis contendunt hoc Sacramentum non in re permanente, sed in actione transeunte consistere. Calvinus quidem in solo illius usu & sumptione; Kemnitius autem tum in sumptione tum etiam in consecratione ipsius, ut videri potest apud Bellarminum. Lib. 4. de Euchar.

Huic errori opposita est Catholicæ fidei veritas, quæ docet Sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum in re aliqua permanente consistere; & sic corpus Christi Domini post verba consecrationis prolata realiter existens sub speciebus panis, esse verè & propriè Sacramentum; sive sumatur, sive in sacrario serverur; sive ad ægros aut alia de causa publicè deferatur. Ita expresse definitum est in Concil. Trident. Sess 13. cap 5 & 6 & c. 11. 4. & 7. & probatur fusè à Bellarmino lib. 4. de Euch. cap. 4. ex antiquissimo ritu servandi Sacram Eucharistiam, eamque cum honore & reverentia ad ægrotos deferendi, qui semper in Ecclesia fuit religiosissimè observatus.

Cùm igitur ex fide constet, Sacramentum hoc in re permanente consistere; dubitatur inter doctores, num in solo Christi corpore sub speciebus contento, num in solis speciebus, num in utroque simul Sacramenti hujus ratio propriè consistat.

Vera & ab omnibus communiter recepta est illorum sententia, qui dicunt consistere, tam in speciebus consecratis, quàm in Christi corpore & sanguine sub iis existente; proindeque Sacramentum Eucharistiæ esse veluti quid compositum ex speciebus consecratis, & corpore

ac

ac sanguine Christi Domini. Ita S. Doctor in 4.d.8.q.1. ad 1 quæst.1.a.1.ad 2.cui communiter alii Theologi subscribunt:& probatur ex cap. *Hoc est* de consecr.dist.2. ubi dicitur hoc Sacramentum *constare duobus; visibili elementorum specie, & invisibili Christi carne & sanguine; veluti persona Christi constat ex Deo & homine.* Deinde ex eo quod Conc. Trid. Sess.13.cap.1.dicit in Eucharistiæ Sacramento verè contineri Corpus & Sanguinem Christi. Unde infertur aliquid aliud ab ipso Christi corpore & sanguine ad rationem Sacramenti pertinere, nimirum species & accidentia sub quibus continetur.

Ex dictis colligitur Sacramentum Eucharistiæ ab aliis sex Sacramentis in eo præsertim differre; quòd alia Sacramenta in actione aliqua transeunte consistant, scilicet in applicatione formæ ad materiam; nec proinde existant nisi cùm actu conferuntur & suscipiuntur: at verò Sacramentum Eucharistiæ in re aliqua permanente consistit, ut explicatum est.

Sunt & aliæ inter Eucharistiam & alia Sacramenta differentiæ, quæ ex infrà dicendis facilè intelligentur, inter quas hæc minimè prætermittenda est, quòd Eucharistiæ Sacramentum sit omnium aliorum Sacramentorum Nobilissimum & Excellentissimum. Unde S. Dionysius cap. 3. de Eccl. Hierar. dicit. *Ad hoc Sacramentum tanquam ad suum finem Sacramenta omnia alia ordinari*:& in Catech. Rom. asseritur *Hoc Sacramentum, quantùm ad bonorũ affluentiam se habere ad reliqua, sicut se habet fons ad rivulos.*

SECTIO III.

Quænam sit materia Eucharistiæ conficiendæ.

NOmine materiæ in Sacramento Eucharistiæ intelligitur id ex quo secundum Christi Domini institutionem conficitur ipsum Sacramentum; seu res illa quæ per verba Consecrationis in ipsius Christi Domini corpus & sanguinem convertenda est.

Est autem certum ex fide, solum verum panem, & solum verum vinum ex vite esse aptam & idoneam hujus Sacramenti materiam. Id constat ex Sanctis Evangelistis S. *Matth.* 26. *S. Marc.* 14 *S. Luc.* 22. qui unanimiter dicunt Christum Dominum in instituendo hoc Sacramento verum panem & verum vinum habuisse, & postea præcepisse discipulis suis, ut hoc facerent quod ipse fecerat, proinde ut verum panem & verum vinum de vite ad Sacramentum hoc conficiendum assumerent. Id præterea definitum habetur in Concil. Lateran. cap. *firmiter*, Concil. Florent. in decr. Eug. & in pluribus aliis Conciliis, quorum canones fusè citantur à Gratiano dist. 2. de Consecr.

Cùm igitur id certum sit, ad majorem tamen hujus veritatis elucidationem observationes hîc aliquæ faciendæ sunt.

Prima est, solùm panem ex frumento seu tritico confectum esse sufficientem & aptam hujus Sacramenti materiam. Ita S. Doctor & constat ex decr. Eug in quo expressis verbis habetur: *Eucharistiæ materiam esse panem & vinum de vite.* Ex quo sequitur, panem ex hordeo, avena, aut aliis similibus granis à tritico specie diversis, non esse idoneam hujus Sacramenti materiam; Imò rectè monet Iiambertus ad q 74. disp. 1. a. 4. panem ex siligine confectum (vulgo *dam de segle*) non esse adhibendum ad conficiendam Eucharistiam: quamvis enim aliqui existiment siliginem specie non differre à tritico, quia tamen alii contrarium sentiunt saltem de ea re dubitant, rectè docet pro confectione hujus Sacramenti assumendam non esse materiam dubiam, sed tantùm certam, qualis est panis purè triticeus.

Quòd si panis fiat partim ex tritico, partim ex siligine, hordeo, vel aliis ejusmodi granis; tunc videndum erit an grana illa specie à tritico diversa, in tum modica quantitate adhibita sint, ut panis secundum communem æstimationem triticeus censeri possit; vel in tam magna, ut talis minimè censeatur; in primo casu erit materia sufficiens

ciens consecrationis, in secundo non erit. Est tamen semper optimum & reverentiæ huic Sacramento debitæ convenientissimum, ut panis consecrandus ex puro tritico sine ulla granorum quorumvis admixtione conficiatur.

Secunda est, ad consecrationis validitatem requiri, ut panis ille triticeus sit coagmentatus ex aqua elementari, & calore ignis concoctus, non verò frixus aut elixus. Unde neq; massa farinæ nondum igne cocta, neque panis ille qui ex melle aut butyro esset coagmentatus, aut frixus, vel elixus (qui non jam panis sed potiùs placenta dici deberet) sufficiens hujus Sacramenti materia esse censetur, ut pluribus probat Isamb.a.6.

Tertia est, panem fermentatum ad validitatem hujus Sacramenti sufficere; in decreto tamen Eugenii constitutum fuisse, ut quilibet sacerdos Eucharistiam in pane sive fermentato sive azymo conficiat, juxta consuetudinem Ecclesiæ suæ; unde sequitur sacerdotem Græcum in Græca Ecclesia pane fermentato, Latinum verò in Ecclesia latina non nisi azymo uti debere: quod quidem præceptum de pane azymo tantummodo ad conficiendam Eucharistiam in tota Ecclesia latina adhibendo adeò strictè obligare asserit idem Isamb a 5. ut ne quidem in casu necessitatis existimet sacerdotem latinum in pane fermentato consecrare licitè posse; quod probat ex cap. finali extra. de celebrat. Missarum, ubi sacerdos (qui in pane fermentato consecraverat) punitur officii depositione & amissionem beneficii, quamvis excusatione necessitatis prætexeret.

Quarta est, in vino adhuc contento in uvis aut in vino seu liquore ex uvis nondum maturis expresso (quod agresta seu omphacium vocatur) consecrationem dominici sanguinis validè fieri non posse, sicut nec in aceto, aut vino decocto quod defrutum dicitur. Ita S. Th. & ratio est, quia hæc omnia propriam vini rationem non habent, ut per se patet, & expresè declaratur in rubricis Missalis: ubi etiam dicitur quod, quamvis consecratio validè

fiat

fiat in musto seu vino recenter ex uvis cum fæcibus expresso, aut in vino acescenti non tamen pœnitus acido, id tamen reverentiæ Sanctissimo huic Sacramento debitæ repugnare, proindeque sine gravi peccato fieri non posse, quod etiam affirmat S. Doctor loco citato a.5. ad 2. & 3.

De vino autem congelato, quamvis quidam Theologi existiment quamdiu congelatum remanet, non esse idoneam consecrationis materiam: Sylvester tamen, Sotus, & alii, quos citat & sequitur Suares Disp.45. affirmant ejusmodi vinum congelatum valide consecrari posse; quamvis ad majorem decentiam & scrupulos evitandos sit consultius (ut ibidem monet Suares) vel aliud vinum adhibere, vel vinum congelatum adhibitis pannis calidis aut admoto igne liquefacere, ut sic convenientiùs possit consecrari: quod quidem rubricæ Missalis faciendum esse præscribunt, si post consecrationem vinum congeletur, ut à Sacerdote celebrante sumi possit,

Quinta est, aquam vino permiscendam esse ante consecrationem; quod semper in Ecclesia observatum fuisse testantur SS. Patres, qui fusè à Gratiano citantur dist.2. de consecr. idque ex professo probat S. Cyprianus Epist. 63. ad Cæcilium: & præterea definitum habetur in decr. Eug. & in Concil. Trid. sess.22. can.9.

Monet autem S. Doctor a. ult. aquam illam in modica quantitate vino permiscendam esse, ita ut species vini non solvatur, sed potiùs ut ipsa aqua in vinum convertatur, & sic in vinum conversa consecretur.

Quæres an hæc permixtio aquæ sit de essentia consecrationis. Resp. non esse, sicut docet expresse Catech. Rom. cap.4. ubi dicit sine tali permixtione Sacramentum constare posse: & in Conc. Trid sess.22. cap.7. dicitur id ab Ecclesia præceptum esse Sacerdotibus. Unde sequitur, non esse ex institutione divina necessarium.

Sexta denique est, materiam illam sive panis, sive vini Sacerdoti celebranti moraliter debere esse præsentem, ita ut aliquo sensu, puta visu vel tactu deprehendi possit,

ut

ut validè ab ipſo conſecretur. Ita ex communi Theologorum conſenſu Iſamb. ad q.74. diſp.1 a.1. & conſtat ex verbis ipſius conſecrationis, quæ materiam illam Sacerdoti conſecranti præſentem eſſe ſignificant, ut ex dicendis ſequenti ſectione facilius intelligetur.

Hinc ſequitur (ut idem Iſamb. obſervat) quòd quando cumulus aliquis formularum ſeu hoſtiarum coram ſacerdote in altari exponitur, poſſint omnes ab illo validè conſecrari, quamvis nec videat nec tangat ſingulas: quia ſingulæ cenſentur illi moraliter præſentes eo ipſo, quo continentur in cumulo illo quem videt aut tangit: & ſimiliter dicendum, ſi formulæ illæ conſecrandæ ſint quidem ſacerdoti proximæ, ſed velo aliquo coopertæ, aut pixide incluſæ: quia ratione ſui continentis moraliter cenſentur eſſe præſentes.

Requiritur præterea, ut materia non ſolùm ſit moraliter præſens, ſed etiam ut per intentionem conſecrantis ſit determinata; id eſt, ut formam conſecrationis proferendo intendat facere quod facit Eccleſia circa hanc determinatam materiam. Ita ex communi Doctorum conſenſu docet Iſamb. a.2 ex quo ſequitur ut, ſi ſacerdos coram ſe centum formulas habens, intendat ſolùm conſecrare quinquaginta, eas nullatenus deſignando aut determinando, tunc nullam illarum conſecrare cenſeatur; ſecus eſt ſi putans ſolummodo eſſe quinquaginta ſuper cumulum illarum verba conſecrationis proferat; tunc enim cùm nullas excludat, cenſetur omnes velle conſecrare: & quamvis in æſtimatione numeri decipiatur, non tamen in intentione, quæ (ut ſupponimus) ſuper cumulum illum ſibi præſentem fertur.

Quare ad ſcrupulos devitandos tutius eſt, ut ſemper ſacerdos conſecrare intendat formulas omnes ſibi appoſitas, quamvis earum numerum neſciat, illius enim primæ intentionis virtute conſecrantur omnes, etiamſi quando ipſius formæ verba profert, de illis actu non cogitet, ſed ad eam quam præ manibus habet, ſolummodo attendat, ut monet idem Iſamb. ſuprà.

SECTIO

SECTIO IV.

Quæ sit forma ad consecrandam Eucharistiam requisita, & quis verus & proprius verborum illius sensus.

DOCET S. Thomas q.78.a.1. formam ad Sacramentum hoc conficiendum requisitam in eo consistere, ut sacerdos eadem verba super materia panis ac vini proferat, quæ à Christo Domino illud instituente, panemque in corpus suum ac vinum in sanguinem convertente prolata sunt; nimirum super pane: *Hoc est corpus meum* & super vino: *Hic est calix sanguinis mei, &c.* Quibus verbis, ex Ecclesiæ Romanæ consuetudine à S.Petro Apostolo derivata (ut observat idem S. Doctor a.2. ad 5.) interseritur hæc conjunctio *enim*; quæ non est de formæ hujus necessitate, sed tantum ut verba ipsius consecrationis faciliori sensu cum antecedentibus cohæreant.

Hæc autem doctrina expressis verbis traditur in decr. Eug. & in Catech. Rom. part.2.cap.4. & huic etiam subscripserunt unanimiter SS. Patres ut S. Greg. Nicen. orat. Catechet. cap.37. ubi dicit quòd *Panis sanctificatur à verbo (sicut dictum est) transmutatur nempe ab isto; hoc est corpus meum* ✠ Tertull. lib.4. cont. Marcionem, *Panem* inquit, *acceptum Christus fecit corpus suum dicendo: Hoc est corpus meum.* Et S.Ambros. lib.4. de Sacram. cap.4. *Consecratio*, inquit, *fit verbis Domini: & ubi ventum est ut conficiatur venerabile Sacramentum, jam non suis sermonibus sacerdos, sed Christi sermonibus utitur.*

Confirmari potest eadem doctrina ex antiqua & universali Ecclesiæ praxi, quæ statim post prolationem supradictorum verborum ostendit venerabile Sacramentum populo adorandum, ut videre est in Canone Missæ, quem

quem multis ante ſæculis ab ipſa Eccleſia inſtitutum eſſe declarat Concil. Trid. Seſſ. 22. cap. 4. Unde ſequi docet Gamachæus id q. 78. c. 1. hanc doctrinam eſſe de fide; nec ſine hæreſi negari poſſe, qui etiam capite 2. obſervat non omnia verba, quæ in conſecratione ſanguinis proferri ſolent, ad formæ ſubſtantiam pertinere, ſed tantummodo iſta: *hic eſt calix ſanguinis mei*; alia verò quæ ſequuntur, eſſe tantùm de neceſſitate præcepti; proindeque abſque gravi peccato omitti non poſſe; quamvis ſi omitterentur, nihilominus conſecratio ipſius ſanguinis validè conficeretur: quod etiam ante illum docuerunt Mag. ſent. S. Bonav. Albert. Alenſis, Joannes Major, & alii quos ibidem citat.

Quod ſpectat ad verum & proprium illorum conſecrationis verborum ſenſum. Quæres 1. an debeant intelligi recitativè tantùm ſeu materialiter, an verò ſignificativè ſeu formaliter: ſeu an ſacerdos verba illa proferat animo ſolùm referendi verba ab ipſo Chriſto in hujus Sacramenti inſtitutione uſurpata; an etiam animo exercendi ſignificationem illorum, & conſecrandi ſeu convertendi panem & vinum in corpus & ſanguinem ejuſdem Chriſti.

Reſp. cum S. Doctore utroque modo proferri: recitativè quidem, ut conſtat ex his verbis canonis: *Qui pridiè quàm pateretur, accepit, &c.* quibus ſacerdos narrat, quid Chriſtus Dominus in hujus Sacramenti inſtitutione fecerit, & dixerit. Proferri verò etiam ſignificativè præter S. Thomam docent Alenſis, S. Bonav. Scotus & alii apud Suarem; & colligitur ex eo quod in Dec. Eug. declaratur ſacerdotem in perſona Chriſti loquentem hoc conficere Sacramentum; non loqueretur autem in perſona Chriſti, ſi tantùm narraret & recitaret id, quod dixit Chriſtus.

Quæres 2. quid in illis verbis conſecrationis propriè ſignificet pronomen. *Hoc* & *hic*.

Longum & ſuperfluum eſſet, referre omnes hæreticorum opiniones de ſignificatione pronominis illius, nam (ut obſervat Gregorius à Valentia, octoginta & ampliùs

interpretationes absurdissimæ & falsissimæ in eorum libris reperiuntur. Variæ quoque sunt Doctorum Catholicorum explicationes, qui tamen in eo ab hæreticis differunt, quòd hi licet inter se divisi & malè cohærentes, conveniant nihilominus in rejicienda & deneganda transsubstantiatione panis & vini in Christi corpus & sanguinem; illi verò eam constanter asserant, imò tanquam fide credendam supponant. Omissis igitur etiam variis illis Catholicorum interpretationibus, omnium certissima videtur esse illa quam affert S. Doctor nimirum per pronomen *Hoc* vel *hic*, nihil demonstrari, quod sit eo tempore quo profertur, sed id, quod est in fine prolationis ipsius formæ *prædictamque locutionem intelligendam esse secundum ultimum instans prolationis verborum*.

Hæc autem S. Doctoris explicatio duplici modo intelligi potest: prior est, ut pronomen illud accipiatur substantivè saltem in forma consecrationis panis & per illud significetur substantia corporis Christi (quæ erit sub speciebus panis in fine prolationis formæ) confusè tamen eo pronomine designata; & per prædicatum hujus enunciationis distinctius expressa. Posterior modus, quem tuentur Joannes Major in 4. dist. 8. q. unica & Maldonatus in cap. 26. S. Matth. est, ut prædictum pronomen sumatur adjectivè, ac proinde ut eodem modo hæc Christi verba intelligantur: *Hoc est corpus meum*; atque si quis dicat: *Hic est Thesaurus meus*; & sicut etiam Pater cœlestis de eodem Christo Domino dixit, *Hic est filius meus dilectus*: quo posteriori sensu præsertim intelligi debet forma consecrationis sanguinis, cujus verba transtulit interpres noster per nomen adjectivum demonstrativum: *Hic est calix sanguinis mei*.

Quæres 3. quo sensu in verbis illis consecrationis accipienda sit copula, *est*; hæretici enim contendunt eo loco accipiendam esse pro *significat*; quam ad rem varia ex scripturis exempla proferunt, in quibus eo sensu accipi videtur, ut 1. Corinth. 10. *Petra erat Christus*, id est (ut inquiunt) petra significabat Christum.

Reſp. 1. quamvis verum eſſet, aliquando in ſcripturis verbum ſubſtantivum ſic accipi; inde tamen nullo modo ſequi, illud in verbis conſecrationis eo ſenſu eſſe accipiendum; cùm neque à SS Patribus, neque ab Eccleſia univerſa unquam ſic acceptum fuerit, ut conſtabit ex iis quæ ſectione ſequenti dicentur.

Reſp. 2. falſum eſſe, illud verbum ſubſtantivum, *eſt*, in ſacris aut etiam prophanis litteris unquam accipi pro verbo, *ſignificare*: in omnibus enim allegoricis aut metaphoricis locutionibus, quæ afferri poſſunt [ut rectè obſervat & probat Maldonatus ſuprà] ſi quæ figura eſt, non hæret in verbo, *eſt*, ſed vel in ſubjecto enunciationis, vel in prædicato; verbum enim, *eſt*, ſemper aut ſubſtantiam, aut ſolam extremorum unionem ſignificat, ut docuit Ariſtot. lib. de interpret. cap. 3.

Quæres 4. quomodo hæc conſecrationis forma vera eſſe poſſit: prius enim requiritur rem aliquam eſſe, quàm veram eſſe propoſitionem quæ affirmat illam eſſe: forma autem conſecrationis, cùm efficiat illam rem quam enunciat, eſt illa prior, & ex conſequenti falſa; cùm ſignificet id eſſe quod nondum eſt.

Reſp. ex S. Doctore hanc eſſe differentiam locutionum, quæ vim ſignificativam ſolummodo habent, & earum quę habent vim effectivam? quòd illæ ſupponant rem quam enunciant, jam eſſe: hæ vero illam efficiant: unde ad veritatem formæ conſecrationis, per quam v. g. corpus Chriſti ponitur ſub ſpeciebus panis, ſufficit, quod eadem duratione reali, qua ſignificatio ejus completur, res per eam ſignificata & enunciata talis à parte rei ſit, qualis eſſe ſignificatur & enunciatur: quod cum in forma illa reperiatur [ut conſtabit ex dicendis Sectione ſequenti] hinc ſequitur illam veram eſſe.

Quæres 5. & ultimo, quo ſenſu intelligi debeant verba, quæ ad conſecrationem ſanguinis Chriſti Domini adhibentur: *Hic eſt calix ſanguinis mei, novi & æterni Teſtamenti, myſterium fidei, qui pro vobis & pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum.*

Jam

Jam diximus non omnia illa verba esse de essentia consecrationis, sed hæc tantùm, (*Hic est calix sanguinis mei*) ea vero quæ sequuntur, per traditionem à S. Petro Apostolo (qui Romanæ liturgiæ author fuit) accepta esse docet Leo 9. in Epist. ad Michaelem imperatorem cap. 9. & S. Th. a. 3. fuisseque addita verbis essentialibus formæ ad expressius significandam virtutem ipsius sanguinis Christi, qui quidem (ut explicat S. Doctor) pro nobis effusus est primò ad conferendum nobis jus hæreditatis, juxta illud Hebr. 10. *Habentes fiduciam in introitu sanctorum in sanguine Christi*; & ad hoc designandum, dicitur, *novi & æterni Testamenti* Jus enim ad hæreditatem per testamentum acquiritur. Secundò ad justificationem & sanctitatem conferendam, cujus initium, fundamentum & radix est fides (ut loquitur Conc. Trid. sess. 6. c. 8.) & ideo subditur. *Mysterium fidei*. Tertiò ad removenda ipsius gloriæ & justificationis impedimenta, scilicet peccata juxta illud Hebr. 9. *Sanguis Christi emundabit conscientiam nostram ab operibus mortuis*: & quantum ad hoc subjungitur: *qui pro vobis & pro multis effundetur in remißionem peccatorum. Pro multis*, id est, pro omnibus quantum est ex parte ipsius Christi, ut explicant Euthym. & Theophyl. apud Maldonatum suprà; vel *Pro multis*, id est pro solis prædestinatis quantum ad fructum & efficaciam, prout à nobis explicatum est priori hujus operis parte tract. 5. cap. 6. Sect. 5. *Effundetur*, vox Græca, in tribus Evangelistis Matthæo, Luca, & Marco est præsentis temporis, significatque effundi sanguinem, id est, offerri seu libari in ipso Missæ Sacrificio; versio tamen communis quæ est futuri temporis, refertur ad effusionem illam sanguinis quæ in cruce futura erat, quando hæc verba Christus protulit, & hanc Ecclesia retinuit, ut significaret Sacrificium illud quod in altari offertur, & illud quod in cruce oblatum est, unum & idem esse *Solâ* (ut loquitur Concil. Trid. Sess. 22. cap. 2.) *offerendi ratione diversâ*.

SECTIO

SECTIO V.

Quid in hoc Sacramento per verba consecrationis efficiatur.

TRIA sunt præsertim, eaque maximè admiranda atque suspicienda (ut loquitur Cathech. Rom. p. 2. cap. 4) quæ per verba consecrationis efficiuntur. Primum est, quòd verum & proprium Christi Domini corpus, illud idem, quod ex san ctissima Virgine natum, ad dexteram Patris sedet; & verus ac proprius ejusdem sanguis (qui pro nobis effusus est) in hoc Sacramento realiter & substantialiter continetur.

Secundum est, quòd nulla in Sacramento illo remanet panis aut vini substantia, quantumvis id à sensibus maximè alienum videatur: sed tota ipsius panis ac vini substantia convertitur in substantiam corporis ac sanguinis Christi Domini.

Tertium denique est, quòd in eo Sacramento accidentia panis ac vini, quæ oculis aliisque sensibus percipiuntur, sine ullo subjecto, mira quadam, atque inexplicabili ratione remanent & operantur: de quibus in Paragraphis sequentibus agendum erit.

PARAGRAPHUS. I.

De vera & reali præsentia corporis & sanguinis Christi Domini in Sacramento Eucharistiæ.

NON hoc tempore solùm, sed jam olim à primis Ecclesiæ sæculis hæc veritas (nimirùm Christi Domini corpus & sanguinem verè ac realiter in Eucharistiæ Sacramento adesse) quæ inter reliqua fidei Catholicæ dogmata quasi principem locum obtinet, ab hæreticis impugnata est, quorum antesignanus fuit Judas Iscariotes, qui pri-

mus huic veritati incredulus fuit, ut habetur S. Joan.6. quem postea secuta sunt Simoniani & Menandriani, ut refert Bellarm. Lib.1.de Sacr. Euch.c.1. qui realem corporis Christi Domini præsentiam in Eucharistia negaverunt. Post illos Iconomachi (ut constat ex 6. Synodo generali act.6.) dixerunt Eucharistiam esse tantùm figuram seu imaginem corporis Christi. Secutus est deinde Berengarius qui eandem veritatem circa annum 1050. impugnavit, quam tamen contumaciâ omni depositâ in Concil. Rom. sub Greg.7. postea professus est. Exorti sunt postmodùm Albigenses, qui [ut testatur S. Antoninus p 4. tit. 11. c.7.§.5.] in Sacramento Eucharistiæ Christi Domini corpus verè & realiter esse negaverunt: quibus aliquot post annis subscripserũt hæretici illi qui Flagellantes dicti sunt, ut refert Bernardus Luxemburgensis in Catalogo hæreticorum. Demum Joannes Zuinglius, Oecolampadius, Bullingerus, aliique recentiores Sectarii, quorum agmen clausit Calvinus cum suis asseclis; qui omnes, licet inter se maximè discordes, in eo tamen conveniunt, quòd Christi Domini corpus realiter in Eucharistiæ Sacramento esse negent.

Probatur igitur nostræ fidei veritas, & simul errores oppositi refelluntut 1, authoritate script. S. Joan. 6. ubi Christus Dominus de institutione hujus Sacramenti à se facienda sic loquitur: *Panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita*: Deinde SS. Matth.26. Mar. 14. & Luc. 22. Christus Dominus hoc Sacramentum instituens apertis & expressis verbis dixit: *Hoc est corpus meum*; *hic est sanguis meus*. Unde sic argumentari possumus: Christus Dominus Eucharistiæ Sacramentum instituens dedit in cibum id quod se daturum antè promiserat: atqui in citato S. Joannis loco promiserat se daturum in cibum, non figuram corporis sui, sed ipsummet corpus: ergo dicendum est verè corpus suum dedisse, proindeque ipsum Christi Domini corpus verè & realiter in Sacramento Eucharistiæ existere. Quod autem verba illa ex S. Joanne relata, de corpore Christi non figuratè, sed verè ac realiter in cibum

bum dando intelligenda sint, constat ex unanimi SS. Patrum consensu; ita enim hunc locum de vera & reali corporis Christi Domini sumptione in Sacramento Eucharistiæ interpretati sunt SS Basil. Gregor. Nissen. Chrysost. Cyril. Epipha Cypr. Hilar. Ambr. Hieron. Aug. Prosper, Leo, Damas. Bern. & alii quorum testimonia fusè refert Maldonatus in cap. 6. S. Joannis.

Probatur 2 Auth duorum Conciliorum generalium, primi scilicet & ultimi; Nicæni & Tridentini; in illius siquidem actis (ut refert Bellarm. lib. 2. de Euch. cap. 10. hæc habentur; *Fide intelligamus situ͂ in sacra illa mensa agnum illu͂ Dei tollente͂ peccata mundi, incruente à sacerdotibus immolatu͂ & pretiosum ipsius corpus, & sanguine vere nos sumentes credere hæc esse nostræ resurrectionis Symbola.* In Tridentino aute͂ Sess. 13. c. 1. *Docet sancta Synodus, & apertè ac simpliciter profitetur, in almo sanctæ Eucharistiæ Sacramento post panis, & vini consecratione͂, Dominu͂ nostrum, Iesum Christu͂, veru͂ Deum, atque hominem, verè; realiter, ac substantialiter sub specie illarum reru͂ sensibiliu͂ contineri; nec enim hæc inter se pugna͂t, ut ipse Salvator noster semper ad dexteram Patris in cœlis assideat, juxta modu͂ existendi naturale͂, & ut multis nihilominus aliis in locis Sacrame͂taliter præsens sua͂ substantia͂ nobis adsit, ea existendi ratione qua͂ etsi verbis exprimere vix possumus possibile͂ tamen esse Deo, cogitatione per fidem illustrata͂, assequi possumus & constantissimè credere debemus.*

Probatur 3. ex SS. Patribus, qui fusè citantur à Bellarmino toto lib. 2. de Euch. ubi consentientem illorum per omnes Ecclesiæ ætates doctrinam ostendit: illustriora aliquot testimonia hîc proferemus.

S. Cypr. Serm. de Cœna Dom. *Panis iste*, inquit, *no͂ effigie sed natura mutatus: omnipote͂tia͂ Verbi factus est caro*

S. Hilar. lib. 8. de Trinit. *De veritate*, inquit, *carnis, & sanguinis non est relictus ambigendi locus; nunc enim & ipsius Domini professione, & fide nostra vere caro est, & verè sanguis est, &c. An hoc veritas non est? contingat plane his verum non esse, qui Christum Iesum verum esse Deum negant.*

S Amb. lib. 4. de Sacram. c. 4. *Panis iste*, inquit, *panis est ante verba Sacramentorum; ubi accesserit consecratio, de pane fit caro Christi.*

Probatur 4. ex antiqua & perpetua Ecclesiæ praxi adorandi hoc Sacramentum, quod testatur S. Amb. lib. 3. de Spiritu Sancto c. 12. *Per terram*, inquit, *intelligitur caro Christi: quam hodie quoque in mysteriis adoramus*: & S. Aug. in Ps. 98. *Nemo*, inquit, *carnem Christi manducat, nisi priùs adoraverit*; adorari autem in hoc Sacramento Christi caro non posset, si in eo verè ac realiter non existeret.

Obiiciunt hæretici 1. hæc Christi Domini verba S. Joan. 6. *Spiritus est qui vivificat, caro non prodest quidquam*; Unde inferunt carnem Christi realiter in sumptione Eucharistiæ non comedi, cùm ex se nihil profutura sit.

Respondet S. Aug. tra. 27. in Joan. *Caro non prodest quidquā; sed quomodo illi* (Capharnaitæ scilicet) *intellexerunt; carnem quippe sic intellexerunt quomodo in cadavere dilaniatur, aut in macello venditur*: Unde S. Chrys. Hom. 46. in S. Joan. S. Cyrill. Catechesi. 4. Mystag. & alii SS. Patres per hæc Christi Domini verba & alia subsequentia dicunt admoneri fideles, ut hujus Sacramenti veritatem nō carnaliter, id est secundùm sensum humanum, qui nihil prodest, imò in percipiendis mysteriis divinis multùm obest; sed spiritaliter, id est secundùm veræ fidei spiritum intelligant, secundùm quem caro Christi Domini in hoc Sacramento non ut simplex & nuda caro consideratur (qua ratione nihil prodest) sed ut caro divino spiritu plena & divino verbo personaliter unita; quo pacto vivificare & maximè prodesse potest.

Obiiciunt 2. S. Aug. lib. cont. Adimantium cap. 12. sic loquentem: *Non dubitavit Christus dicere. Hoc est corpus meum, dum signum daret corporis sui*: unde inferunt hoc Sacramentum non continere corpus Christi realiter, cùm illius signum sit. Item tra. 25. in S. Joan. *Vt quid paras ventrem & dentes, crede & manducasti*: unde sequitur, non ore sed fide percipi corpus Christi, proindeque in hoc Sacramento realiter non existere.

Resp.

Resp. ad primum locum, falsò ab hæreticis inferri corpus Christi realiter in hoc Sacramento non existere, ex eo quòd dicatur esse signum corporis Christi, sicut ex eo quòd idem Christus vocatur ab Apostolo *Heb.* 1. Figura substantiæ Patris, falsò inferretur substantiam Patris in illo realiter non esse: quare dicendum est ideo Eucharistiam vocari signum corporis Christi; non quòd Christi corpus ibi realiter non sit; sed quia ibi modo quodam invisibili sub speciebus tamen sensibilibus panis tanquam sub signo visibili existit.

Ad secundum resp. S Aug. verbis in objectione citatis metaphoricè loqui de manducatione spirituali doctrinæ Divinæ, quæ fit per fidem, ut ex toto ejus contextu facilè colligi potest; vel si de hujus Sacramenti manducatione loquantur, docet tantùm illum voluisse realem corporis Christi in hoc Sacramento manducationem tunc solummodo esse fructuosam, quando spiritali per fidem manducationi conjuncta est.

Obiiciunt 3. possibile non esse Christum totum in tam parva hostia, imò in illius minutissima particula realiter adesse: ejus majestatem dedecere, dentibus manducantium frangi & conteri, imò à bestiis posse devorari, ab igne comburi, pedibus conculcari &c.

Ad hæc & similia argumenta breviter respondetur, ista videri posse impossibilia & indecentia iis qui Dei potestatem incomprehensibilem, & inexhaustam bonitatem, ac (ut Apostoli verbis utamur) *nimiam charitatem Eph.* 2. ignorant. Fideles verò, qui firmiter credunt: *non esse impossibile apud Deum omne verbum* (ut testatus est Angelus S. Luc. 1.) firmissimè etiam sibi persuadent, realē illā Christi præsentiam in hoc Sacramento tam expressis Divinæ veritatis testimoniis assertam, Deo possibilem esse, licèt possibilitatis illius modum ignorent. Credunt etiam nihil in illo Sacramento infinitam ejus bonitatem dedecere, neq; manducatione, aut quavis alia hujus Sacramenti attrectatione corpus Christi gloriosum dehonestari? sicut nec solis radius inficitur ex cœno in quod illabitur, nec ex speculi aut crystalli ab eo illustrati fractione violatur.

Porrò ad has & similes hæreticorum objectiones solvendas, observandum est hujus Sacramenti veritatem, non ratione humana, sed sola Dei authoritate inniti; proindeque, ut certò cognoscatur, non ratiocinium humanum, sed Divinum oraculum esse tantummodo consulendum: videndum, quid asserat Sacra scriptura non ut ab hæreticis in contrarias & falsas interpretationes distorquetur; sed ut ab Ecclesia universa & SS. Patribus unanimi consensu intelligitur. Preterea notandum est SS. Patres aliquando non apertè & clarè, sed ambiguè & obscurè de hoc Sacramento locutos fuisse, ac religiosa quadam præcautione illius notitiam occultare voluisse, tum catechumenis ne ex ea scandalum aliquod paterentur: tum infidelibus inter quos degebant, ne tam preciosam margaritam ante porcos proiicerent; præsertim cum inter fideles nulla tunc circa hujus mysterii veritatem difficultas aut dubitatio suborta esset: unde S. Athan. in 2. Apolog. de fuga sua *Non est, inquit, fas mysteria non initiatis prodere; ne Ethnici non intelligentes derideant, aut Catechumeni curiosiores facti scandalizentur.*

PARAGRAPHUS II.

De Transsubstantiatione, seu conversione totius substantiæ panis & vini in substantiam corporis & sanguis Christi Domini.

FIDES Catholica docet non modò corpus & sanguinem Christi Domini realiter in Sacramento Eucharistiæ sub speciebus panis & vini existere, ut suprà probatum est; sed præterea nihil substantiæ panis aut vini in eo remanere, totamque panis ac vini substantiam transmutari & converti in substantiam corporis & sanguinis Christi Domini; quod Concil. Trid. explicavit simul & defi-

nuit his verbis: *Perſuaſum ſemper in Eccleſia Dei fuit, idque nunc denuo ſancta hæc ſynodus declarat, per conſecrationem panis & vini converſionem fieri totius ſubſtantiæ panis in ſubſtantiam corporis Chriſti, Domini noſtri, & totius ſubſtantiæ vini in ſubſtantiam ſanguinis ejus: quæ converſio convenienter, & propriè à ſancta Catholica Eccleſia Tranſſubſtantiatio eſt appellata.*

*H*uic veritati multiplices opponuntur errores, quos hic breviter recenſere non erit inutile, ut evidentius fiat, quid in hoc myſterio credi, quidve repudiari debeat.

Quidam igitur (ut refert Bellarm. lib. 3. de Euch. cap. 13.) attendentes ad modum tranſmutationum ſubſtantialium quæ naturaliter fiunt, in quibus una tantùm pars ſubſtantialis compoſiti nempe forma tranſmutatur, materiâ prima immutabili permanente; ſimiliter opinati ſunt in hoc Sacramento ſolam panis ſubſtantialem formam per conſecrationis verba mutari; materiam verò panis remanere, & ab anima Chriſti informari. Alii è contrario exiſtimaverunt ſolam panis materiam mutari in corpus Chriſti, remanente forma ſubſtantiali ejuſdem panis. Alii arbitrati ſunt panem in Euchariſtia hypoſtaticè aſſumi à verbo divino, eodem prorſus modo quo natura humana ab illo aſſumpta eſt. Alii cenſuerunt ſubſtantiam corporis Chriſti & ſubſtantiam panis ſimul in Euchariſtia commiſceri. Lutherus denique lib. de captivit. Babyl. c. de Euchariſtia, docuit non eſſe articulum fidei, quòd ſubſtantia panis maneat, vel non maneat ſimul cum Chriſti corpore in Euchariſtia, ac utrumque ſine hæreſis periculo poſſe defendi; ſibi tamen videri probabilius & ſcripturis conformius, quòd in hoc Sacramento panis ſubſtantia maneat ſimul cum ipſo Chriſti corpore.

Refelluntur hi errores, & Catholicæ fidei veritas de tranſſubſtantiatione panis & vini in Chriſti Domini corpus & ſanguinem probatur 1. ex authoritate Eccleſiæ, quæ id expreſsè & apertè declaravit tùm in Concil. Trid. ſuprà relato, tum etiam antea in Concil. Lateran. ſub Innoc. III. cap. *Firmiter*, de ſum. Trinit. ubi definitum habetur,

betur, *In Sacramento altaris corpus & sanguinem Christi sub speciebus panis & vini, veraciter contineri, transsubstantiatis pane in corpus, & vino in sanguinem*: Et in Concil. Rom. sub Nicolao 2. ubi Berengarius iterum hæresim suam abjurans, profitensque fidem Catholicam sic loquitur: *Corde credo, & ore confiteor panem & vinum &c. substantialiter converti in veram ac propriam & vivificatricem carnem & sanguinem Christi Domini.*

Probatur 2. ex SS. Patribus qui id unanimi consensu asserunt: ut S. Greg. Nyssen. orat. Catech. cap. 37. *Dei Verbo*, inquit, *sanctificatum panem in Dei Verbi corpus credo transmutari*: ibidemq; subdit naturam panis & vini *transelementari in corpus & sanguinem Christi*: S. Cyrill. Alexan. Epist. ad Calosyrium dicit panem in altari oblatum. *In veritatem propriæ carnis à Christo converti*: S. Damasc. lib. 4. de fide cap. 14. asserit in hoc Sacramento panem & vinum *modo mirabili in Christi corpus & sanguinem converti*: S. denique Ambr lib. de initiandis cap. 9. ipsam panis & vini transmutationem in corpus & sanguinem Christi Domini fusè explicat, & variis tum rationibus tum exemplis probat, quæ apud illum utiliter legi possunt.

Obiiciunt 1. hæretici Eucharistiam vocari in scripturis panem, ut 1. Corinth 10. unde inferunt panis substantiam simul cum Christi corpore in Eucharistia remanere, aliàs falsò panis diceretur.

Resp. vocari panem vel quia exteriorem figuram, & alia panis accidentia retinet, sicut Gen. 18. Angeli vocantur viri, quia exteriùs tales esse videbantur, licèt realiter tales non essent; vel quia ante consecrationem verè panis fuit, ideoque panis dicitur, quamvis ampliùs non sit; sicut in scripturis res quædam post mutationem in ipsis factam, eodem plerùmque nomine vocantur, quo antea vocabantur, ut Exod. 7. virga Moysis in serpentem substantialiter mutata, adhuc tamen appellatur virga.

Obiiciunt 2. verbum (transsubstantiationis) non reperiri in scriptura.

Resp. neque etiam in illa reperiri verbum, *Consubstantialis*, quod Concil Nicæn. 1. ad Christi Domini naturam divinam explicandam usurpavit; neque ullum tamen Catholicum de veritate per verbum illud significata dubitare: si igitur Ecclesia in Concilio illo sanctissimè ac summa cum ratione id fecit, cur eadem Ecclesia in Concilio Lateran. Florent. & Trident. ad Eucharistiæ veritatem expressius significandam, & ab erroribus vindicandam idem præstare non potuit?

PARAGRAPHUS III.

Explicantur quædam difficultates circa transsubstantiationem panis & vini in Christi Domini corpus & sanguinem.

PRIMA est, quid sit propriè illa transsubstantiatio, & quomodo intelligi debeat. Omissis variis & prolixis super hac difficultate Theologorum disputationibus, breviter dicimus: Transsubstantiationem panis in corpus Christi, non esse ipsius corporis Christi substantialem productionem aut mutationem; id est, Christi Domini corpus per illam transsubstantiationem de novo non produci, nec substantialiter mutari, aut localiter moveri; sed per vim & efficaciam consecrationis fieri, ut desinente tota panis substantia, corpus Christi, quod est in cœlo, sine ullo motu locali, aut mutatione sui substantiali, jam esse incipiat sub speciebus ipsius panis; neque solùm sub illis sit per simplicem præsentiam sive coexistentiam, sed etiam per unionem quamdam, qualis erat inter substantiam panis, & accidentia ejusdem panis, sublata tamen inhærentia.

Quod si cui explicatio ista minimè satisfaciat, meminerit SS. Patres (ut testatur Catech. Rom. part. 2. c. 4.) sæpe admonere fideles, *Ne curiosius inquirant, quo pacto ea mutatio fieri posit*; nec enim à nobis percipi potest, nec in naturalibus mutationibus, aut in ipsa rerum creatione hujus rei exemplum aliquod habemus: verùm quòd sola fide percipi debet, id quomodo fiat, non est curiosiùs inquirendum.

Secunda difficultas est quid in illa transsubstantione ponatùr sub speciebus panis & vini tàm vi verborum consecrationis, quàm per naturalem concomitantiam. Nihil aptius ad hujus difficultatis solutionem afferri potest, quàm id quod habetur in Concil. Trid. Sess. 13. c. 3. ubi dicitur, *verum Domini nostri corpus, verumque ejus sanguinē sub panis & vini specie, unà cū ipsius anima & divinitate existere; sed corpus quidē sub specie panis, & sanguinē sub specie vini, ex vi verborū; ipsum autē corpus sub specie vini, & sanguinē sub specie panis, animāq; sub utraque, vi naturalis illius connexionis, & concomitantiæ, qua partes Christi Domini, qui jam ex mortuis resurrexit, non ampliùs moriturus inter se copulantur; D. . . tatem porrò propter admirabilē illam ejus cum corpore, & anima hypostaticam unionem. Quapropter verissimum est, tantumdē sub alterutra specie, atque sub utraque cōtineri; totus enim, & integer Christus sub panis specie, & sub quavis eius speciei parte, totus item sub vini specie, & sub eius partibus existit.*

Ex quibus Concilii verbis colligitur 1. quòd, sicut sub specie panis totum corpus, sic etiam sub specie vini totus Christi Domini sanguis vi verborum ponitur, cùm nulla sit ratio cur una ejus pars præ alterà ponatur; sicq; totus ille divinus sanguis, ne unica quidem guttula excepta vi verborum consecrationis in sanctissimo Missæ sacrificio (quod maximè perpendi debet) pro unoquoq; nostrum quotidie effunditur.

Colligitur 2. ea omnia, quæ Christo Domino extra Sacramentum nunc in cœlo existenti sunt intrinseca, per concomitantiam quoque poni sub speciebus consecratis;

& sic

& sic corporis ejus gloriosi dotes, qualitates item naturales ac supernaturales ejus animæ inexistentes, omnes denique divinitatis ejus perfectiones in illo Sacramento contineri;ita ut aliqua ratione de unoquoque fidelium dignè Sacramentum hoc percipiente dici possit, quòd tunc,cum illud percepit,in eo sint omnes thesauri sapientiæ & scientiæ Dei. Per eamdem quoque concomitantiam persona Patris, & persona Spiritus sancti, propter identitatem naturæ cum ipsius Filii persona,sub illis panis ac vini speciebus ita simul adsunt, ut si per immensitatem suam ubique non essent, ratione tamen illius identitatis in illo Sacramento adessent.

Tertia difficultas est,an Christi Domini corpus, quod in Eucharistiæ Sacramento inextensè & indivisibiliter existit (ut constat ex suprà relatis Concilii Trid. verbis) retineat in eodem Sacramento propriam quantitatem. Resp.affirmativè cum S.Doctore q.77.a.4. ratio est,quia omnia quæ naturalem & plusquam localem connexionem habent cum substantia corporis Christi, ponuntur per concomitantiam in hoc Sacramento,ut ex antè dictis patet; unde sequitur, ut quantitas quæ corpori glorioso Christi naturaliter connexa est,sub hujus Sacramenti speciebus reperiri debeat. Quæ quidem doctrina ita certa est,ut quamvis ab Ecclesia expresè definita non sit tanquam de fide,contrarium tamen sentire erroneum existimet Alexander Alensis.p.4.q.10.in 7.a.5.

Dicet aliquis, si corpus Christi retineret propriam quantitatem in Eucharistia,deberet esse extensum & divisibile;& figuram etiam aliquam habere, cùm figura sit intrinsecùs terminus quantitatis.

Resp.duplicem esse quantitatis extensionem, seu corpus quantum duplici modo esse extensum; primò in ordine ad se;secundò in ordine ad locum : prior extensio est de essentia ipsius quantitatis : posterior verò est tantùm proprietas virtute Divina ab ea separabilis:unde fit ut quantitas hac extensione locali destituta, quantæcunque sit magnitudinis in ordine ad se, possit tamen per divinam

nam omnipotentiam intra ſpatium quantumvis exiguum concludi. Similiter duplex eſt figura; una organica, quæ pendet ab extenſione quantitatis in ordine ad ſe; altera localis ſeu (ut ita loquamur) ſitualis, quæ ab extenſione locali ipſius quantitatis pendet. cum igitur corpus Chriſti Domini in Euchariſtiæ Sacramento ſit ſolummodo extenſum in ordine ad ſe, non verò in ordine ad locum, habet tantùm figuram organicam, non verò localem: unde intelligitur qua ratione fieri poſſit, ut retinens propriam quantitatem & figuram, in quantumvis exiguo ſpatio, & ſub quantalibet ſpecierum Sacramentalium particula totum contineri poſſit.

Quarta difficultas eſt, quid de ſpeciebus panis & vini in hoc Sacramento remanentibus ſentiendum ſit. Reſp. ſpecies illas ſeu accidentia panis & vini, puta figuram, colorem, ſaporem, &c. poſt conſecrationem manere ſine ullo ſubjecto. Ita definitum eſt in Concilio Trid. ſeſſ. 13. Can. 2. & hæc VVicleſi propoſitio tanquam falſa & hæretica damnata eſt in Concil. Conſtant. ſeſſ. 8. (*Accidentia panis non manent ſine ſubjecto in Sacramento, &c.*) Id tamen de omnibus accidentibus conjunctim ſumptis eſt intelligendum: vera ſiquidem eſt S. Tho. doctrina q. 77. a. 1. & 2. aſſerentis quantitatem panis & vini ab omni ſubjecto ſeparatam divina virtute in hoc Sacramento exiſtere; reliqua verò accidentia eſſe in ipſa quantitate tanquam in ſubjecto. Qui etiam a. 3. docet, ſpecies illas panis & vini poſſe ſic ſeparatas agere, quidquid poterant, dum ipſius panis & vini ſubſtantiæ tanquam proprio ſubjecto inhærebant; cùm ſemper eandem eſſentiam, exiſtentiam & agendi virtutem retineant. Et a. 4. ſpecies illas poſſe corrumpi, ut experientia ſatis compertum eſt. Art. item. 6 ex ſpeciebus illis fieri poſſe nutritionem ſubſtantialem; ſive nutritio illa ex ſola ſpecierum quantitate divina virtute fiat, ſive (quod probabilius eſt) ex materia; quæ à Deo creatur eo inſtanti, quo ſpecies illæ Sacramentales alterātur, ut ipſa ſubſtantia panis, ſi adeſſet, ſub illis eſſe naturaliter deſineret. Denique q. 76. a. 6. ad 3. tradit Chriſti Do-

mini corpus & sanguinem desinere esse sub illis panis ac vini speciebus, quando ita mutantur aut alterantur, ut hæc mutatio seu alteratio ad desitionem substantiæ panis ac vini sufficeret; remanere verò sub illis Christi corpus ac sanguinem, quamdiu mutatio illa seu alteratio tanta non est, ut ad desitionem substantiæ panis aut vini satis esset: quod ex ipsius etiam Ecclesiæ praxi satis constat, quæ tamdiu adorat Christum in hoc Sacramento, quamdiu in illo species panis ac vini remanere cognoscit.

Quinta difficultas est, an Christi corpus sub speciebus sacramentalibus existens videri possit ab oculo corporeo, vel ab intellectu creato cognosci.

Respondet S. Doctor q.76.a.7. nullum corporeum oculum pertingere posse ad visionem corporis Christi, prout est in hoc Sacramento; cùm in illo sit per modum substantiæ, quæ per se non est visibilis, neque ullo sensu aut imaginatione perceptibilis: ab intellectu autem creato posse clarè cognosci, dummodo lumine gloriæ illustretur, quo deficiente nonnisi obscurè ac per fidem percipi posse Christi existentiam sacramentalem: unde (ut ait idem S. Doctor) nequidem ipsi dæmones Christum in hoc Sacramento existentem cognoscere possunt, nisi per fidem, cui non assentiuntur voluntariè, sed ad eam evidentia signorum convincuntur, prout dicitur S. Jacob. 2. quòd *dæmones credunt, & contremiscunt.*

Sexta denique difficultas est, quid de miraculosis apparitionibus sentiendum sit, quæ aliquando in hoc Sacramento contigerunt, & adhuc contingere Deo ita volente possunt, ut quando puer, vel caro in manibus Sacerdotis, aut super altari, vel sanguis in calice cernitur. Respondet S. Doctor a. 8. Christum tunc semper manere in hoc Sacramento; nec carnem illam aut sanguinem miraculose apparentem esse carnem vel sanguinem ipsius Christi, sed esse aliquid miraculose productum, quo tum caro & sanguis ipsius Christi, tum etiam sacramentales species teguntur. Monet autem rectè idem S. Doctor. In 4. dist. 10. q. 4. a. 1. q. 3. non licere ejusmodi carnem

aut ſanguinem miraculosè ſic apparentem ore ſumere; quia hæc ſigna miraculoſa non habent modum convenientem, quo poſſint pro ratione hujus Sacramenti comedi ac bibi: quare in illo caſu deberet Sacerdos (ut docet Valentia diſp.6.q.4.de Euch.p.1.) alium panem & vinum conſecrare & ſumere, ut ſacrificium ea ratione perficeretur.

SECTIO VI.

Quinam ſint effectus Sacramenti Eucharistiæ.

VARII ſunt iique ſaluberrimi hujus divini Sacramenti effectus, de quo verè dici poteſt, quod olim de Manna dictum eſt, omnem in illo reperiri ſaporis ſuavitatem; præcipuos hic & obſervatione maximè dignos adnotabimus.

Atque in primis certum eſt, hoc Sacramentum ritè diſpoſitis, gratiæ ſanctificantis augmentum conferre, ut in Decr. Eug. expreſsè definitum habetur, & ſatis conſtat ex iis quæ cap 1. de Sacram. in genere dicta ſunt. Quod quidem gratiæ augumentum cæteris paribus longè uberiùs & plenius in iſto Sacramento quàm in aliis percipitur; cùm in eo fons ipſe gratiarum, & omnium chariſmatum ac donorum cæleſtium contineatur, ut dicit Catechiſmus Romanus. Docet autem S.Th.q 80.a 8.ad 6. effectum illum in ipſa Sacramenti ſumptione percipi, ideoque præcipuam tunc & maximam in ſuſcipiente requiri devotionem.

Quærunt Theologi, an Sacramentum hoc conferat etjam aliquando primam gratiam à peccatis juſtificantem. Reſp. certum eſſe (ſicut docet S.Th.q.79.a.3.) Sacramentum hoc nullo modo profuturum, ſed potiùs maximè obfuturum ei, qui cum affectu, vel conſcientia peccati mortalis illud ſuſciperet; quod verò ſpectat ad illum, qui in pecca-

peccato mortali existens, illius tamen nec affectum nec conscientiam haberet, si bona fide ad hoc Sacramentum accedat, quidam Theologi (ut Richardus, Scotus, & alii quos citat & sequitur Suares disp. 63. sect. 1.) existimant in illo casu Sacramentum Eucharistiæ ex opere operato justificare ac primam gratiam conferre. Meliùs tamen S. Bonaventura, Gabriel, Major, & alii, quibus subscribit Vasques disp. 205. c. 4. negant: cùm hoc Sacramentum per se ad remissionem peccati mortalis non sit institutum; *constat enim* (ut loquitur Catech. Rom. sup. c. 4.) *quemadmodùm mortuis corporibus naturale alimentum nihil prodest; ita etiam ani[illegible] quæ spiritu non vivit, sacra mysteria non prodesse; ac propterea panis & vini speciem habent, ut significetur, non quidem revocandæ ad vitam an[illegible] sed in vita conservandæ causa, instituta esse.* Docet tamen S. Th. sup. illum, qui bona fide ignorans se in peccato mortali esse, devotè ac reverenter hoc Sacramentum perciperet, ex Dei bonitate per illud gratiam aliquam actualem consecuturum, quæ excitabitur ad actum charitatis seu perfectæ contritionis eliciendum, & sic ab ipso peccato mortali liberabitur.

Secundus hujus Sacramenti effectus complectitur quædam specialia gratiæ actualis auxilia opportuno tempore vi hujus Sacramenti dignè suscepti conferenda, per quæ charitas conservatur, roboratur, perficitur, idquè spiritualiter animæ confertur, quod panis & vinum corpori conferre solet, ut expresse declaratur in Decr. Eug. ubi dicitur *Omnem effectum, quem cibus & potus materialis quoad vitam operatur corporalem sustentando, augendo, reparando & delectando, Sacramentum hoc quoad vitam operari spiritualem*: In quo (ut explicat S. Chrysost. hom. 61. ad pop. Antioc.) Christus Dominus maximam erga nos charitatem evidentissiè testatur, cùm enim sæpe numerò parentes liberos suos aliis nutriendos tradant, ipse nos alere propria sua substantia voluit, carnemque suam à nobis tangi, manducari, illique, dentes nostros infigi permisit.

Tertius

Tertius effectus consistit in eo, quod Christus Dominus se in hoc Sacramento sumendum nobis exhibet, non modò tanquam cibum quo nutriamur, sed etiam tanquam salutare medicamentum quo naturæ nostræ infirmitates id est pravæ inclinationes, immoderati affectus &c. curentur. Id passim docuerunt SS. Patres. S. Greg. Nyssenus Orat. Catech. cap. 37 dicit Eucharistiam esse *Salutare medicamentum, veneni damnum, quod corpori fuerat inditum, per contrariam repellens affectionem*. S. Cyril. lib. 4. in S. Joan. c. 17. *Sedat, cùm in nobis manet Christus, sævientem membrorum nostrorum legem, pietatem corroborat, perturbationes animi extinguit, ægroros curat, collisos redintegrat, &c.* S. Ambr lib. 5. de Sacram. c. 4. *Iste panis quotidianus sumitur in remedium quotidianæ infirmitatis.* S. denique Bern. in Serm. de Cœna Domini postquam dixit Sacramentum Dominici corporis & sanguinis efferatis motibus & pruritibus concupiscentiæ mederi, subjungit: *Si quis vestrum non tam sæpe modò nec tam acerbos sentit iracundiæ motus, invidiæ, luxuriæ aut cæterorum huiusmodi, gratias agat corpori & sanguini Domini, quoniam virtus Sacramenti operatur in eo, & gaudeat, quòd pessimum ulcus accedat ad sanitatem.*

Quartus effectus est remissio peccatorum venialium, ut docet S. Doctor art. 4. & ante illum docuerat S. Ambr. lib. 4. de Sacram. c. 6. & lib. 5. cap. 4. & habetur cap. *Litterarum* de Consecr. dist. 2. cap. 110. ibid. Remittuntur autem peccata venialia in hoc Sacramento, sive per infusionem gratiæ sanctificantis præsupposita de illis attritione, sive per charitatis & perfectæ contritionis fervorem, quem hoc Sacramentum excitat, ut ex mente S. Doctoris explicat Isamber. us ad q. 79. q. 1 a. 6.

Quintus effectus est præservatio à peccatis mortalibus, ut docet S. Th. art. 6. & S. Bern. Serm. de Cœna Domini, ubi dicit: *Duo in nobis hoc Sacramentum operari, ut & sensum minuat in minimis, & in gravioribus tollat omnino consensum.* Hunc autem effectum præstat tribus præsertim modis ut docet Isamb. suprà: primò, suggerendo vires, &

robur addendo, per augmentum scilicet habituum supernaturalium quod efficit. Secundò, amovendo peccandi occasiones, juxta illud Psal. 22. *Parasti in conspectu meo mensam, adversus eos, qui tribulant me.* Tertiò deniq; protegendo nos à dæmonum impugnationibus ipsosque dæmones arcendo. Unde S. Ignat. Epist. ad Ephes. Dicit per hujus Sacramenti frequentem & dignam susceptionem. *Expelli potestates satanæ &c. panemque illum esse antidotum non moriendi:* & S. Chrysost. Hom. 61. ad pop. Antioch. *Tanquam leones*, inquit, *ignem spirantes ab illa mensa, recedamus facti diabolo terribiles.*

Sextus effectus, est animæ gloria, seu vita æterna. Ita S. Th. a. 2 & constat ex his Christi Domini verbis S. Joan. 6 *Qui manducat hunc panem, vivet in æternum.* Confert autem hunc effectum Eucharistia, non tantùm quia tribuit gratiam sanctificantem, in qua fundatur jus & dignitas ad ipsius vitæ æternæ consecutionem, (quod & reliqua sacramenta præstant) sed etiam, quia speciali modo confert dignè suscipientibus finalem perseverantiam in quantum per specialia gratiæ auxilia charitatem roborat ac perficit, & à peccatis mortalibus præservat, ut supra dictum est.

Septimus effectus, est corporis resurrectio, & glorificatio, quæ speciali modo tribuitur participationi hujus Sacramenti, quod Christus declaravit his verbis S. Joan. 6. *Qui manducat meam carnem & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam: & ego resuscitabo eum in novissimo die:* quod fusè explicat, & probat S. Cyrill. Alexand. lib. 4. in S Joan. cap. 14 ubi observat quod Christus Dominus *in exsuscitando mortuis non solùm verbo & imperio, ut Deus utebatur, verùm etiam carnem suam quasi cooperatricem nonnunquam adhibebat; ut reipsa ostenderet carnem quoq; suam, quoniam sibi conjuncta est, vivificam esse: nam quando principis filiolam suscitavit, manum eius apprehendit, &c* Unde concludit quòd *reformabit omnino ad immortalitatem participes sui.*

Octa-

Octavus denique, est singularis quædam & inexplicabilis unio Christi Domini cum eo, qui Sacramentum istud dignè suscipit, juxta quod ipse Dominus Christus dixit. *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo*: & de hac mirabili unione sæpe cum maximo pietatis sensu loquuntur SS. Patres, ac præ cæteris S. Chrysost. Hom. 61 ad pop. Antioch. ubi, postquā dixit nos per hujus Sacramenti participationem unum corpus cum Christo fieri, subjungit; *ut itaque non tantùm per charitatem hoc fiamus, verùm & ipsa re in illam misceamur carnem, hoc per escam efficitur, quā largitus est nobis, volens ostendere desiderium quod erga nos habet: propterea semetipsum nobis immiscuit, & corpus suū in nos contēperavit, ut unum quid efficiamur tanquā corpus capiti coagmētatum; ardenter enim amantiū hoc est.* Et S. Cyril. Alexād. lib. 10. in S. Joan. c. 13. supra relata Christi Domini verba explicans, *Sicut*, inquit *si quis certā igne liquefactam aliā cera similiter liq; facta ita miscuerit, ut unū quid ex utrisque factum videatur, sic communicatione corporis & sanguinis Christi ipse in nobis est, & nos in ipso.*

Hos omnes effectus paucis sed efficacibus verbis declaravit Concilium Trid. Sess. 13. c. 2. Ubi dixit Christum Dominum hoc Sacramentū à fidelibus sumi voluisse *tanquam spirituale animarum cibum, quo alantur, & confortentur viventes vita illius, qui dixit: qui manducat me, & ipse vivet propter me: & tanquam antidotum, quo liberemur à culpis quotidianis, & à peccatis mortalibus præservemur. Pignus præterea id esse voluit futuræ nostræ gloriæ, & perpetuæ fælicitatis: adeoq; Symbolū, unius illius corporis cujus ipse caput existit: cuiq; nos, tanquam membra arctissimâ fidei, spei, & charitatis connexione astrictos esse voluit.*

Monet autem sapienter Isamb. ad q. 79. disp. 1. a. 1. ad hos effectus per totam vitam obtinendos, Sacramenti illius participationem sæpe repetendam esse; adeò, ut existimet vix fieri posse, ut quis propria sponte ac deliberatè ab hoc Sacramento per longum tempus abstineat, quin in novum aliquod mortale peccatum dilabatur.

Porrò circa hanc frequentem Eucharistiæ perceptionem, observanda est Doctrina sancti Tho. in 4. dist. 12. q. 4 a. 3. ubi dicit. *In perceptione hujus Sacramenti duo requiri; desiderium conjunctionis ad Christū, & reverentiam Sacramenti: quorum primum inclinat ad sumendum, secundum ad abstinendum: sed quia amor timori præponderat, cæteris paribus laudabilius est sumere, quā abstinere; dū tamen ex frequenti sumptione amor intendatur, & reverentia non minuatur.*

Addimus præterea ex libello verè aureo Introductionis ad vitam devotam, beatæ memoriæ Francisci Salesii Episcopi Gebennensis part. 2. c. 21. super hoc frequenti communionis usu judicium communi Ecclesiæ consensu & praxi approbatū: *Duo*, inquit, *genera hominum frequenti hujus Sacramenti participatione indigent: perfecti quidem, cùm enim sint optimè dispositi, vituperio ipsis verteretur si ad perfectionis fontem non accederent; imperfecti autē, ut ad perfectionem possint aliquando pertingere: fortes, ne debilitentur; debiles, ut roborentur: infirmi, ut sanitatem recuperent; sani ne in morbum incidant*, Subjungit postea *eos qui multis sæcularibus negotiis sunt impliciti, sacram Eucharistiam frequenter percipere debere, eò quod ejus virtute ac præsidio indigeant: sicut illi, qui plurimis laboribus exterioribus attenuantur, vires solidis cibis crebrò reficere opus habent, denique sanctissimum hoc Sacramentum sæpe percipiendum esse, ut quomodo dignè percipi debeat, experientia ipsa discatur, minùs siquidem rectè illud fit, quod rarò fit*

Hæc autem & similia, quæ de frequenti communionis usu apud SS. Patres & alios probatos authores dicta reperiuntur, semper intelligi debent cum hac conditione, ut scilicet quoties hoc Sacramentum sumitur, dignè & cum debitis dispositionibus sumatur: de quibus dispositionibus nunc agendum nobis est.

SECTIO VII.

De dispositionibus ad hujus Sacramenti dignam perceptionem necessariis.

DE dispositionibus ad dignam Eucharistiæ perceptionem ex præcepto aliquo seu divino, seu Ecclesiastico necessariis agendum nobis est, & inquirendum, quænam dispositiones ad Sacramentum hoc sumendum ita prærequirantur, ut si vel unica ex iis desit, in illius perceptione peccati alicujus reatus incurratur.

PARAGRAPHUS I.

Quænam dispositiones requirantur ex parte animæ.

PRIMA dispositio ad dignam Eucharistiæ sumptionem necessaria, est sana & recta de illius veritate fides: Sine fide impossibile (ut ait Apost. Hebr. 11.) *Placere Deo, Credere enim oportet accedentem ad Deum* & ideò (ut rectè observavit S. Doctor q. 78. a. 3. & ante illum Yvo Carnotensis Epist. 264.) ex peculiari Ecclesiæ instituto formæ hujus Sacramenti consecratoriæ interposita sunt verba illa: *Mysterium fidei*, ut accedentes ad illud monerentur fidem præsertim ipsis esse necessariam. Quod & confirmari potest ex antiqua Ecclesiæ praxi in illius administratione olim servari solita, teste S. Ambr. lib. 4. de Sacram. cap. 4. ubi refert moris suo tempore fuisse, ut Sacerdos sacram Eucharistiam sumendam porrigens clara voce diceret: *corpus Christi*, cui suscipiens respondebat, *Amen*; hac voce suæ erga hujus Sacramenti veritatem fidei veluti professionem emittens.

Secunda diſpoſitio eſt ab omni peccati mortalis macula mundities, & gratiæ ſanctificantis in ſuſcipiente ſtatus: cum enim (ut docet S. Thomas q. 79. a. 3.) hoc Sacramentum ſe habeat inſtar ſpiritualis cujuſdam alimenti, vitam neceſſariò ſupponere debet in ſuſcipiente: & alio in loco q. 80. a. 5. dicit eos, qui cum conſcientia peccati mortalis corpus Chriſti Domini ſumunt, graviſſimum haud dubiè peccatum committere; quod quidem peccatum indignè communicantium S. Auguſtin tract. 62. in S. Joan. cum peccato Judæ proditoris comparat; S. verò Chryſoſtomus hom. 60. ad pop. Antioc. cum peccato eorum qui ipſum Chriſtum Dominum occiderunt. Certum qui ipſum Chriſtum Dominum occiderunt. Certe Apoſtolus 1. Cor. 11. apertè declarat, indignè manducantem & bibentem *Reum eſſe corporis & ſanguinis Domini* Quare [ut monet Concilium Trid. ſeſſ. 13. ca. 7.] *communicare volenti revocandum eſt in memoriam Apoſtoli præceptum loc. cit Probet ſeipſum homo & ſic de pane illo edat & de calice bibat. Eccleſiaſtica autem conſuetudo declarat, eam probationem neceſſariam eſſe, ut nullus ſibi conſcius peccati mortalis, quantumvis ſibi contritus videatur, abſq; præmiſſa Confeſſione Sacramentali ad ſacram Euchariſtiam accedere debeat: quod à Chriſtianis omnibus, etiam ab iis Sacerdotibus, quibus ex officio incubuerit celebrare, hæc ſancta Synodus perpetuò ſervandum eſſe decrevit, modò non deſit illis copia Confeſſoris: quod ſi neceſſitate urgente Sacerdos abſque prævia confeſſione celebraverit; quam primùm confiteatur.*

Ex qua Concilii doctrina obiter colligitur, quàm periculoſa ſit quorumdam Theologorum ſententia, qui aſſerunt olim iis, quibus ob peccata mortalia impoſita fuerat pœnitentia publica, conceſſam nihilominus ab Eccleſia interdum fuiſſe Euchariſtiæ participationem, quamvis ſacramentalem peccatorum abſolutionem nondum recepiſſent: eamdem etiam Euchariſtiam ab Eccleſia non fuiſſe denegatam ob peccata quædam mortalia non ita gravia, licet nulla Sacramentali pœnitentia expiata forent.

Hæc enim manifestè pugnant cum iis quæ à Trident. Concilio, ex praxi & consuetudine totius Ecclesiæ, ad dignam Eucharistiæ perceptionem facienda esse præscribuntur; imò quæ ex ipsiusmet Apostoli verbis in verò & proprio sensu ab ipsa Ecclesia explicatis tanquam absolutè necessaria declarantur.

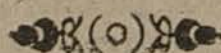
Diximus ad dignam sacræ Eucharistiæ perceptionem requiri munditiem à quovis peccato mortali, non verò à peccato veniali; cum per illud sanctificantis gratiæ status non destruatur, ut ex fide certum est: quamquam si quis ita erga venialia aliqua peccata pravè affectus esset, ut iis expressa & deliberata voluntate inhærere vellet, maxima esset ratio dubitandi (ut nihil hîc temerè definiamus) an is ad sumendam Eucharistiam sufficienter esset dispositus: cum enim Eucharistia sit ex divina institutione, *antidotum quo liberamur à culpis quotianis*, ut ex Concil. Trid. suprà relatum est, qui fieri posset, ut is dignè illam reciperet, qui peccata illa quotidiana seu venialis deliberatè in animo fovere vellet?

Tertia dispositio est, ut nulla Ecclesiæ prohibitio hujus Sacramenti perceptionem impediat: quantumvis enim quis justus & sanctus existat, si tamen Ecclesia Sacramenti hujus sumptioni conditioni aliquam apponat, qua deficiente illud sumi prohibeat, parendum necessariò, nec contempto aut neglecto illius præcepto dignè potest quis ad sacram illam Mensam accedere. Exemplum hoc affert S. Doctor q. 10. a. 8. si quis à media nocte aliquid cibi vel potus sumpserit; cùm secundùm Ecclesiæ leges nonnisi à jejunis Sacramentum hoc extra morbum periculosum sumi debeat. Item si quis excommunicationis alicujus sententia fuerit superioris authoritate perculsus, quantumvis aliàs coram Deo innocens & ab omni crimine immunis existat, nihilominus ab Eucharistiæ perceptione abstinere tenetur, donec vel innocentiam suam superiori probaverit, vel absolutionem ab excommunicatione acceperit: ut enim rectè monet S. Gregorius ho. 26. in Evang. *Pastoris sententia justa vel injusta sem-*

per gregi timenda est, &c. & is qui sub manu Pastoris est, timeat ligari, vel in justè : nec Pastoris sui judicium temerè reprehendat; ne si iniustè ligatus est, ex ipsa tumida reprehensionis superbia culpa, quæ non erat, fiat.

Quarta denique dispositio ad dignam Eucharistiæ perceptionem necessaria, in illis qui sunt rationis compotes, est pius aliquis reverentiæ ac devotionis affectus. Quod satis expresse declarat Concil. Trid Sess. 13. cap. 7. ubi dicit cuique fidelium cavendum esse *Ne absque magna reverentia, & sanctitate ad hoc Sacramentum percipiendum accedat:* & c. 8. explicans qua ratione spiritualiter sumatur dicit id fieri *Fide viva quæ per dilectionem operatur*; id est per actus aliquos fidei & charitatis, quibus Christo Domino quilibet fidelis spiritualiter unitur; atqui frustrà quis Christum sacramentaliter tantùm in Eucharistia sumeret, nisi eidem spiritualiter conjungeretur; quod tamen sine aliquibus piis & religiosis affectibus fieri non posse ex relatis Concilii verbis apertè constat.

Et certè quis non meritò reprehensibilem judicaret & peccati damnaret illum, qui licèt à peccato mortali per absolutionem sacramentalem factus immunis, sine ullo tamen reverentiæ aut pietatis sensu, animoque deliberatè vanis cogitationibus distracto ad tremendam hanc mensam accederet; piorum equidem omnium sensus est, ut si in Sacramenti hujus perceptione minùs afferant devotionis ac reverentiæ quàm par esse arbitrentur, de illo defectu tanquam de peccato sese in confessione sacramentali accusent; unde patet eos, tanquam indubitatum tenere, divinum hoc Sacramentum nonnisi cum singulari religionis ac pietatis affectu esse suscipiendum.

PARA-

PARAGRAPHUS II.

Quænam dispositiones requirantur ex parte corporis.

DUÆ præsertim ad hoc Sacramentum suscipiendum dispositiones ex parte corporis requiruntur. Prima est, ut qui Eucharistiam cupit percipere, sit jejunus; id est ut nihil cibi, vel potus à media nocte sumpserit. Ita S Doctor q.80.a.8.idque in variis Conciliis decretum est, ut Carthagin.3.cap.29.& Tolet.7.can.2.*ut in honorem tanti Sacramenti* (quod dixit S.Aug.Epist.118.) *prius in os Christiani corpus Dominicum intraret, quàm reliqui cibi*: ex quibus verbis intelligitur quale debeat esse illud jejunium, perfectum scilicet ac naturale; ita ut omnem prorsus cibi, potus, medicinæ, aut cujusvis alterius rei in quantumlibet parva quantitate sumptionem excludat, ut etiam docet S.Thomas cit a.8.ad 4. & cum illo communiter omnes.

Cæterùm si quis sanguinem aliumve humorem ex capite defluentem, aut os eluendo aquæ guttulas cum saliva mixtas, aut cibi reliquias dentibus adhærentes casualiter trans glutiat, non censetur violare jejunium, nec ob id à communione abstinere tenetur, ut explicat idem S.Doctor loco citato.

Sunt tamen aliqui casus in quibus, secundùm communem Doctorum sententiam & Ecclesiæ praxim, etiam à non jejunis Eucharistia sumi potest. Primus est, quando in periculo mortis per modum viatici sumenda est, ut docet idem S.Thom.suprà. Secundus quando, nisi statim sumatur Eucharistia, vel incendio absumenda est, vel infidelium aut impiorum manibus prophananda; tunc enim à Sacerdote vel à quovis alio etiam non jejuno cum reverentia sumi debet. Tertius, quando Sacrificii perficiendi necessitat incumbit, ut si Sacerdos celebrans, post

con-

conſecrationem ſed ante Sacramenti ſumptionem moria-
tur; tunc enim debet alius etiam non jejunus Sacrifi-
cium inchoatum perficere. Item ſi quis poſt conſecratio-
nem & corpotis Chriſti ſumptionem animadvertat aquam
pro vino fuiſſe in calice appoſitam; tunc enim licet illam
hauſerit, debet tamen (prout in Rubricis Miſſalis anno-
tatur) panem & vinum de novo offerre & conſecrare, in-
cipiendo ab illis verbis; *qui pridie quàm pateretur, &c.*
ac poſtea ſumere. Monet tamen rectè Laymannus cap. 7.
de Sacrif. Miſſæ nullum ibi præceptum imponi, adeoque
Sacerdotem, præſertim ſi publicè celebret, ſequi poſſe ſen-
tentiam Scoti, Gabrielis, Adriani, Navarri, & aliorum
quos ibidem citat, quibus etiam ſubſcribit Toletus lib. 2.
cap. 9. qui omnes docent, in eo caſu ſatius eſſe, ad e-
vitandum ſcandalum, ut ſolummodo Sacerdos aliud in
calice vinum cum auxilio aquæ infundat, & tacitè offerat,
atque conſecret incipiendo ab illis verbis: *ſimili modo
poſtquam, &c.* Quartus denique caſus eſt, quando poſt
ſumptam ablutionem animadvertit Sacerdos ſupereſſe ali-
quas hoſtiarum à ſe conſecratarum particulas; illas e-
nim tunc licitè abſumere poterit, ut docent Scotus, Na-
varrus, Suares, & alij apud eumdem Laymannum ſuprà:
ubi etiam monet id intelligendum eſſe, non tantùm de
particulis minutis in patena vel corporali hærentibus,
ſed etiam de grandioribus ſi facilè aſſervari non poſſint;
dummodo tamen Sacerdos nondum ab altari receſſerit
aut veſtes ſacras exuerit.

Secunda diſpoſitio ex parte corporis, eſt munditieſ,
ſeu ab omni immunditia corporali puritas: ad reveren-
tiam quippe huic divino Sacramento debitam pertinet,
ut ſi quis immunditiei alicui ſeu pollutioni cauſam cul-
pabilem dederit, quamvis peccatum in Pœnitentiæ Sa-
cramento expiaverit, à perceptione tamen Euchariſtiæ
abſtineat illo die, ut fusè declarat S. Thom. art 7. ubi S.
Gregorium tanquam illius Doctrinæ aſſertorem citat in
Epiſt. ad Auguſt. Anglorum Epiſcopum reſponſione 10. &
11. additque quòd, quamvis nulla culpabilis cauſa inter-

cederet, ex quadam congruitate tamen & decentia consultiùs videretur illo die abstinere; quod tamen liberum cuique est; imò si necessitas aliqua urgeat, aut diaboli fraus timeatur, tunc S. Doctor communionem censet non ideo esse relinquendam.

Quod autem de hac peccati specie, hoc & de plerisque aliis gravioribus dicendum videtur: quis enim asserere audeat hominem, qui immane aliquod flagitium, puta homicidium aut adulterium recenter perpetraverit, eodem die mente adhuc commota, & turbata conscientia, quamvis peccatum cum ingenti cordis dolore confessus sit, illiusque remissionem fuerit consecutus, posse tamen cum debita reverentia huic Sacramento participare: imò quis non judicet; ejusmodi hominem saltem illo die à sacra Communione abstinere debere, eique confessarium hoc præcipere posse; excipitur tamen casus necessitatis, aut alterius causæ rationabilis, quæ Confessarii judicio discutienda relinquitur.

Cùm igitur de supradictarum dispositionum ad dignam Eucharistiæ perceptionem necessitate omnes conveniant, de duabus aliis aliqua est hodie inter Theologos difficultas, quæ duobus Paragraphis sequentibus explanabitur.

PARAGRAPHUS III.

An sit ex præcepto aliquo necessarium, ut quis pœnitentiam seu satisfactionem sibi à Sacerdote injunctam ante sumptionem Eucharistiæ impleat.

QUÆSTIO proposita intelligenda est de satisfactione seu pœnitentia secreta, id est secretò in confessione sacramentali impositâ, & secretò à pœnitente implenda, non vero de publica & canónica pœnitentia, quæ ob

peccata quædam graviora & publica olim imponebatur: est enim in confesso apud omnes secundùm antiquam Ecclesiæ praxim publicos pœnitentes fuisse à sacra Communione exclusos, ipsamque à corpore Christi separationem publicæ illius pœnitentiæ partem fuisse; nec proinde nisi peracta illa pœnitentia ad sacram Mensam licitè accedere potuisse; quamquam verum sit, etiam aliquando ante peractam publicam illam pœnitentiam ipsos pœnitentes priùs secretò & Sacramentaliter à peccatorum reatu absolutos, ad sacram Synaxim in quibusdam casibus admissos fuisse, ut fusè & eruditè explicat & probat Joannes Bagotius è Societate Jesu in dissertationibus Theologicis de Pœnitentia. dis. 2. cap. 8. sect. 2. & seq.

Quærimus igitur hic an pœnitens sacramentaliter confessus & absolutus impositam sibi à confessario satisfactionem prius implere teneatur, quàm Eucharistiam percipiat. Et respondendum est nullo præcepto neque divino neque Ecclesiastico ad id teneri. Quod ut faciliùs probari possit præsupponimus ex doctrina Concilij Tridentini & communi Ecclesiæ praxi, absolutionem sacramentalem posse validè ac fructuosè conferri pœnitenti etiam peccata mortalia confitenti, antequam impleverit impositam sibi à Sacerdote satisfactionem, imò, cum ipsa satisfactio, sive consideretur quatenus exoluitur pro pœnis, quæ ut plurimùm peccato quoad culpam remisso luendæ supersunt, sive sub quavis alia ratione, non possit esse Deo grata & accepta, nisi ab eo impleatur qui justus sit & Deo gratus: hinc sequitur satisfactionem illam longè melius ac perfectiùs effectum suum sortiri, si priùs pœnitens per absolutionem sacramentalem Deo reconcilietur.

Hoc igitur præsupposito, dicimus nullum extare præceptum divinum aut Ecclesiasticum, quo homo per Sacramentalem absolutionem justificatus, ad implendam satisfactionem sibi à sacerdote impositam obligetur, antequam ad sacram communionem accedat, neque enim divinæ

aut Ecclesiasticæ leges quidquam aliud requirunt in eo qui communicaturus est nisi ut sit in gratiæ sanctificantis statu, easque habeat dispositiones, quas Paragrapho præcedenti explicavimus: potest autem illas habere, quamvis satisfactionem nondum impleverit. Certè Concilium Trid. Sess.13. cap.7. ex professo declarans quænam præparatio ad hoc Sacramentum dignè suscipiendum requiratur, nihil de illa satisfactionis adimpletione dicit, sed tantummodò proponit probationem illam quæ ab Apostolo præscribitur, ratione cujus is, qui peccati alicujus mortalis sibi conscius est, ad sacram communionem non nisi præmissa confessione Sacramentali perceptaque absolutione accedere debet.

Cui Concilij doctrinæ suffragatur S. Gregorius Expos. in lib. reg. lib.2. cap. 1. *Quid est*, inquit, *hoc loco probare, nisi evacuatâ peccatorum nequitiâ se probatum ad Dominicam mensam & purum exhibere?*

Quod confirmari potest ex eo quòd S. Thomas dicit, quòd quilibet in gratia sanctificante existens, est membrum vivum corporis Christi, proindeque filius Dei adoptivus ac hæres; atqui membrum vivum debet sustentari de alimento ipsius corporis, & is, qui divina illa esca in cælestis gloriæ fruitione revelata facie pasci ac repleri dignus est, eandem sub vero Sacramenti dignè recipere potest.

Dices, saltem posse sacerdotem pro arbitrio pœnitentem obligare, ut adimpleat satisfactionem à se impositam, priusquam corporis Christi particeps fiat.

Resp. posse quidem, sed non pro arbitrio; neque enim cælestis illius thesauri Dominus est, sed tantùm dispensator, proindeque sicut Margaritam illam divinam projicere non debet ante porcos, sic nec justis & filijs panem vitæ sine maxima & gravissima causa denegare: imò SS. Patres nimium illum rigorem quorundam sacerdotum prorsus improbant. Unde S. Leo Papa Epist.80. in fine. *Nulli Christianorum*, inquit, *facilè communio denegetur, nec ad indignantis arbitrium sacerdotis hoc fiat*: & paucis interjectis,

conque-

conqueritur levibus de causis *quosdam à gratia communionis exclusos, & animam pro qua Christi sanguis effusus est, irrogatione tam sævi supplicij sauciatam, & inermem quodammodo, exutamque omni munimine diabolicis incursibus, ut facile capiatur, objectam.*

PARAGRAPHUS IV.

An ad dignam Eucharistæ perceptionem requiratur excellens aliquis puritatis ac sanctitatis gradus.

SENSUS quæstionis est, an ad dignam corporis Christi participationem minimè sufficiat, ut quis per confessionem & absolutionem Sacramentalem à peccatis mortalibus mundatus sit; sed requiratur insuper, ut per diuturna pœnitentiæ bonorumque operum exercitia gradum aliquem excellentiorem puritatis ac sanctitatis acquisierit; ita ut, si quis recens à peccatis mortalibus per Sacramentum pœnitentiæ purgatus, in se nihilominus adhuc experiatur vitiosos aliquos motus, pravas inclinationes, infirmam & languidam voluntatem, & alias ejusmodi peccatorum reliquias, is sufficienter dispositus ad Eucharistiam dignè percipiendam non censeatur, nisi priùs in persanandis illis animi ægritudinibus, & ejusmodi peccatorum veluti radicibus penitùs extirpandis, ac virtutum oppositarum acquirendis habitibus sedulò ac diu laboraverit. Pro cujus resolutione.

Dicendum quòd, quamvis nulla creaturæ puritas aut sanctitas, quantacunque sit, infinitæ hujus divini Sacramenti excellentiæ ac dignitati pro merito respondere valeat; ea tamen fuit divinæ in nos clementiæ benignitas, ut nullum certum puritatis aut sanctitatis gradum ad dignam illius participationem præscripserit; sed id unius cujusque liberæ voluntati permiserit; ita, ut dummodo

quis verè à peccato mortali emundatus, & per gratiam sanctificatus existat, quascunque animæ ægritudines aut pravos affectus in se persentiat, modò ijs non consentiat, licitè ac fructuosè ad sacram Eucharistiam possit accedere.

Id satis apertè colligitur ex his Christi Domini verbis S. Matth. 11. & 9. *venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos*; &, *non est opus valentibus medicus, sed male habentibus*: Item ex eo, quod universa Ecclesia in publicis Collectis profitetur ac postulat, *ut hoc divinum Sacramentum sit ablutio scelerum, sit fortitudo fragilium, &c.*

Id ipsum etiam asserunt SS. Patres, cùm docent, unum ex hujus Sacramenti effectibus esse, animæ ægritudines sanare, pravorum affectuum motus sedare, peccati fomitem comprimere, & alia similia in nobis operari, ut ex eorum testimonijs suprà relatis constat, quibus tria adhuc subjungimus.

Primum est S. Thomæ in opusc. 58. de Sacramento altaris, cap. 1, ubi docet corpus Christi in Eucharistia instar Medicinæ nobis exhiberi; illudque comparat massæ ficuum, qua Isaias Ezechiæ regis ulcus sanavit, dicitque hujus Sacramenti perceptione ulcus concupiscentiæ sanari.

Secundum est S. Bonaventuræ in compendio Theologicæ veritatis Lib. 6. cap 15. ubi dicit corpus Christi in Eucharistia esse, *Ægris medicinam, peregrinantibus viam, debiles confortare, valentes delectare, languorem sanare, &c.*

Tertium est insignis Ecclesiæ Parisiensis Cancellarij Joannis Gersonis, qui tract. 9. super Magnificat, postquam hortatus est animam Christianam ut frequenter ad sacram Eucharistiam accedat, *Audio* (inquit) *quid respondeas: frigida sum, dispersa sum, carnalis sum, exagitor curis, scrupulis inquietor, mordeor concupiscentijs, fides imbecillis est; nutat spes, charitas refriguit: quæ mihi conventio cum Hospite tanto? imò verò, quæ tibi curatio nisi sub medico tanto? si te sanam judicares, opus medico non haberes, jure*

à te illum repelleres; exemplum Petri non approbamus in hac parte: stupuit ad capturam piscium, subintulit tremens; exi à me Domine quia peccator ego sum; tantò magis ô Petre, si peccator es, retinendus est medicus sanctificans & peccata tollens à te: quantò sapientiùs peccator Zachæus, qui festinus & gaudens suscepit Iesum ad se: denique quam prudenter hoc fecerit, data salus ostendit.

Cæterum quantò propensior erga nos Christi clementia & benignitas in hoc Sacramento effulget, tantò majorem haud dubiè reverentiam ac devotionem à nobis exigit: tantumque abest ut inde quis occasionem neglectus aut torporis accipiat, quin potiùs, quò ad hanc divinam mensam sæpius accedit (quod tamen sine sapientis viri consilio facere periculosum est) eò attentiùs sibi ipsi invigilare debet, ne tot cœlestibus gratiis tam frequenter irroratus, vitiorum tribulos aut labruscas, sed potiùs uberes virtutum fructus referat; *Terra enim sæpe super se venientem bibens imbrem, &c. proferens autem spinas ac tribulos, reproba est, & maledicto proxima: cujus consummatio in combustionem. Hebr. 6.*

SECTIO VIII.

Quæ sit hujus Sacramenti percipiendi necessitas.

DE duplici necessitate medii vel præcepti, quæstio intelligi potest: de qua in priori sensu Dicendum 1. Sacramentum Eucharistiæ in re susceptum, nec adultis nec parvulis ad salutem necessarium esse necessitate medii. Ita S. Doctor q. 71. a. 5. Et de adultis quidē constat, tum ex communi Ecclesiæ consensu, tum ex illis Christi Domini verbis S. Marc. ult. *Qui crediderit & baptizatus fuerit, salvus erit.* Ubi æterna salus adultorū (de quib⁹ loquitur) fidei ac Bap-

Baptiſmo ſolùm aſcribitur nullâ Euchariſtiæ facta mentione. De parvulis verò uſu rationis carentibus, Concilium Trid.Seſſ.21.cap.4 expreſsè declaravit illos *nulla obligari neceßitate ad Sacramentalē Euchariſtiæ communionem: ſi quidem, per Baptiſmi lavacrum regenerati & Chriſto incorporati, adeptam jam filiorum Dei gratiam in illa ætate amittere non poſſunt.*

Dicet aliquis, olim SS. Patres Euchariſtiam parvulis baptizatis adminiſtraſſe, ut conſtat ex S. Cypr. Serm. de lapſis, S. Auguſt. Epiſt.107 ad Vitalem, & aliis. Unde ſequetur illos exiſtimaſſe Euchariſtiam eſſe neceſſitate medii neceſſariam.

Reſp. morem illum communicandi parvulos aliquibus tantùm in locis fuiſſe ſervatum; neque SS Patres unquam cenſuiſſe realem Euchariſtiæ ſuſceptionem neceſſitate medii eſſe parvulis neceſſariam; cùm S Melchiades Papa, qui circa annum 312. rexit Eccleſiam in Epiſt. Decret. ad Epiſcopos Hiſpaniæ dicat, *Regenerationem* (Baptiſmi ſcilicet) *per ſe ſalvare nos in pace beati ſeculi recipiendos*. Unde Concilium Trid ſup. docet, *Non eſſe damnandam antiquitatem, ſi eum morem in aliquibus locis aliquando ſervavit: ut enim ſanctißimi illi Patres ſui facti probabilem cauſam pro illius temporis ratione habuerunt; ita certè eos nulla ſalutis neceßitate id feciſſe, ſine controverſia credendum eſt.*

Dicendum 2. Sacramentum Euchariſtiæ in voto ſuſceptum, eatenus tam adultis quàm parvulis eſſe ad ſalutem neceſſarium neceſſitate medii, quatenus votum illud in Baptiſmi ſuſceptione continetur; tum ratione gratiæ baptiſmalis, quæ baptizatum ad Euchariſtiæ perceptionem idoneum efficit; tum etiam ratione propenſionis, quam is qui vitam ſpiritualem gratiæ per Baptiſmum accepit, cenſetur habere ad vitam illam per alimentum Euchariſtiæ conſervandam, ut docet S. Thomas ſuprà, & poſt illum communiter alii Theologi, ut videre eſt apud Valentiam diſp.6. quæſt.1. de Euchariſt. punc.5.

Ex qua doctrina ſic explicata intelligi poteſt, quo ſenſu dixerit S. Auguſt. Lib.1. cont. duas Epiſt. Pelag. cap.4. *eos*

vitam

vitam habere non poſſe, qui fuerint expertes corporis & ſanguinis Chriſti. Id enim intelligendum eſt de ſumptione corporis Chriſti, quæ cenſetur fieri in voto, cùm ſuſcipitur: quod idem S. Pater declaravit, ut refertur cap. *Nulli*, de Conſec. diſt. 4. ubi dicit *tunc unumquemque fidelium corporis ſanguinisque Domini participem fieri, quando in Baptiſmate membrum corporis Chriſti efficitur.*

Quod ſi de neceſſitate præcepti quæſtio intelligatur.

Dicendum 3. varia olim de hac re extitiſſe Eccleſiæ præcepta. Initio ſiquidem naſcentes Eccleſiæ fideles ſæpiſſimè, imò ferè quotidie Sacramentum hoc ſumebant: quæ conſuetudo cùm paulatim intermitti videretur; hanc S. Anacletus aliqua ex parte renovavit Epiſt. 2. præcipiens, ut ſaltem miniſtri qui Miſſæ Sacrificio inſervirent, Euchariſtiæ participarent. Charitate poſtmodum refrigeſcente S. Fabianus Papa Epiſt. 1. quæ refertur cap. *Etſi* de conſecr. diſt. 2. edixit, ut ter ſaltem quotannis, ſcilicet in feſtis Natalis Domini, Reſurrectionis, ac Pentecoſtes, omnes Chriſti fideles Euchariſtiam ſumerent. Quod poſtea in pluribus Concilijs ſimiliter decretum eſt, ac præſertim Agathenſi 1. Demum cùm ſancta illa & ſalubris præceptio in deſuetudinem abijſſet, & maximo animarum damno in plures etiam annos corporis Chriſti communio differetur, conſtitutum eſt in concilio Laterani ſub Innocentio 3. cap. *Communis utriuſque ſexus*, ut ſinguli fideles, cùm ad annos diſcretionis pervenerint, Sacramentum hoc ſaltem ſemel in anno tempore Paſchatis percipiant, niſi ex licentia proprii ſacerdotis, in plures aliquot dies ex cauſa aliqua rationabili differendum eſſe cenſeatur.

Sunt autem quædam hîc obſervanda circa Eccleſiaſticum illud de ſumenda Euchariſtia præceptum.

Primùm eſt, tempore Paſchatis intelligi totum illud tempus, quod effluit à Dominica Palmarum uſque ad Dominicam in Albis incluſivè; ut ab Eugenio 4. declaratum fuiſſe refert Navarrus cap. 21. nu. 45. imò ubi conſuetudo legitimè præſcripta viget de ſatisfaciendo huic præ-

cepto pro communionem quolibet Quadragesimæ die factam, idem Navarrus docet, satis esse ad transgressionem præcepti evitandam, ut quis ejusmodi consuetudini se conformet.

Secundum est, ex probablissima & in praxi magis recepta sententia illum, qui tempore Paschatis ex causa aliqua justa vel injusta sacram Eucharistiam accipere intermisit, postea quam primum commodè potest, ad sumendam illam obligari. Ita docent Navarrus, Azor, Suarez & alij apud Layman. cap. 5. de Euchar. quibus subscribit Isamb. ad quæst. 80. disp. 6. art. 2. ubi etiam addit illum, qui prævidet defuturam sibi tempore Paschatis communicandi occasionem, ad præveniendum illud tempus obligari: quod tamen aliqui rectè limitant, si intra eum annum jam semel non communicaverit; aut si prævideat quòd intra eumdem annum ampliùs communicare non possit; quia Ecclesiæ intentio præcipua est, ut communio ultra annum non differatur, sicut rectè observat & probat Laimannus suprà.

Tertium est, pœnam illam in supradicto decreto Concilij Lateran. contra hujus præcepti transgressores constitutam; scilicet ut viventes ab Ecclesia arceantur, & mortui Ecclesiastica sepultura priventur; non esse latæ sententiæ sed ferendæ, ut ipsius decreti verba indicant: quapropter parochi alijque sacerdotes, qui jurisdictionem in foro exteriori non obtinent, pœnam illam non nisi consulto ac jubente Ordinario inferre non debent, nisi specialibus diœceseon constitutionibus aut consuetudinibus aliquid expressiùs declaretur.

Dicendum 4. non modò Ecclesiasticum, sed etiam divinum de sumenda Eucharistia extare præceptum. Ita S. Thomas q. 80. a. 11. & constat tum ex his Christi Domini verbis S. Joan. 6. *Nisi manducaveritis carnem Filij hominis &c. non habebitis vitam in vobis*; tum etiam ex Concilio Trid. & sess. 13. c. 2. ubi sic loquitur: *Salvator noster, discessurus ex hoc mundo ad Patrem, Sacramentū hoc instituit, & in illius sumptione colere nos sui memoriam præcepit, &c.*

Quæ-

Quæres quo tempore divinum illud præceptum obliget? Resp. 1. obligare saltem in articulo mortis, ut docet & pluribus probat Suares disp. 69. sect 3. & Valentia disp. 6. quæst. 8. de Euchar punc. 4. colligiturque ex perpetua Ecclesiæ praxi, quæ peculiari cura semper cavit, ne infirmi sine illius sumptione ex hac vita decederent. Unde in Concilio Nicæno II cano. 13. Eucharistia in fine vitæ sumenda vocatur *viaticum necessarium* : idem habetur in Concilio Carthagin. 4. can. 77. & in alijs Concilijs, quæ referuntur in Decreto causa 27. quæst. 1. & 6.

Resp. 2. valdè probabilem esse sententiam Soti lect. 9. de Euchar. Ægidij Coninck quæst. 63. art 3. & aliorum Doctorum, qui asserunt ex præcepto divino unumquemque fidelem adultum etiam citrà mortis periculum ad sumendam aliquoties in vita Eucharistiam obligari, Christumque Dominum nullum tempus certum præscribere voluisse, sed Ecclesiæ suæ reliquisse determinandum.

Est autem observandum, quando Eucharistia in periculo mortis per modum viatici sumitur, etiam à non jejunis illam sumi posse, quando sine gravi damno aut periculo jejunium ab illis usque ad tempus hujus Sacramenti suscipiendi servari non potest, ut ex communi Doctorum consensu docet Toletus lib. 6. c. 15. & habetur in rituali Romano titulo de communione infirmorum: si tamen nullum probabile mortis periculum immineret, & ex devotione sola communicare vellet infirmus (quod illi haud dubiè saluberrimum est, ideoque consulendum) tunc non nisi jejunus Eucharistiam suscipere deberet: quòd si infirmus in mortis periculo diutiùs versetur, poterit iterum & sæpius Eucharistiam per modum viatici etiam non jejunus sumere, ut docet idem Toletus suprà; dummodo tempus aliquod ab ultima viatici sumptione intercesserit, quod quidem tempus in Rituali Parisiensi tit. de comm. infirm. decem dierum spatio præfinitur.

Quærunt aliqui, an is, qui paulò antequam incideret in periculum mortis, communicavit, teneatur iterum periculo illo adveniente Eucharistiam recipere. Quidam Theologi, ut Sotus, Paludanus & alii quos citat & sequitur Laymannus cap.5. de Euchar. existimant illum: qui Eucharistiam recepit octo vel decem diebus antequam in periculum mortis incideret, non teneri sub peccato iterum communicare: quorum sententia quamvis videatur, verior tamen & in praxi tenenda est ea, quæ asserit talem ex præcepto divino iterum obligari ad communicandum, etiamsi pridie quàm incideret in mortis periculum, jam communicasset. Ita Isamb. ad quæst.80. disp.5. art.2. ubi etiam contendit illum, qui nihil de periculo mortis cogitans communicasset aut celebrasset, si eodem die in tale periculum incidat, iterum ad Eucharistiam sumendam per modum viatici obligari: cui tamen sententiæ ne subscribamus, obstat Ecclesiæ lex & consuetudo prohibens, ne quis eodem die bis communicet, exceptis aliquot casibus in jure expressis, ut Natalis Domini, Parochi duas aut plures Ecclesias parochiales distinctas legitimè possidentis, &c. inter quos tamen propositus hic casus nusquam reperitur.

Optimum super hac re consilinm esset id præstare, quod à sanctissimis viris, & nuper etiam ab Eminentissimo & de universa Ecclesia optimè merito Cardinali Baronio aliquot annis ante mortem factum legimus; qui quoties communicabant aut Missæ Sacrificium celebrabant, toties sacram Eucharistiam per modum viatici ex peculiari intentione sumebant, ea scilicet mente, ut si mors ex improviso accideret, divino præcepto de Eucharistia in tali casu sumenda ab ipsis satisfactum esset.

SECTIO

SECTIO IX.

Solvuntur quædam dubia circa doctrinam præcedenti sectione traditam.

PRIMUM est, utrum amentibus baptizatis administranda sit Eucharistia. Respondet S. Doctor q.80.a.9. cum distinctione : vel enim semper caruerunt usu rationis, & talibus dicit Sacramentum hoc non esse administrandum : vel non semper caruerunt, & tunc si priùs cùm essent rationis compotes, apparuit in eis Sacramenti hujus aliqua devotio, debet ipsis in articulo mortis exhiberi (ut ibidem docet confirmatque authoritate Concilii 4. Carthaginensis cap.76.)nisi fortè timeatur periculum vomitus vel expuitionis. Iis autem, qui non omnino amentes sunt, sed debilem tantùm habent rationis usum, non est hoc Sacramentum omnino denegandum, sed pro ratione dispositionis & devotionis administrandum.

Secundum est, qua ætate pueris Sacramentum hoc administrari debeat ? Resp. nihil super hac re generatim posse definiri, sed cujusque pueri indolem esse considerandam ; in aliis siquidem tardius, in aliis citiùs rationis usus exoritur : neque tamen requiritur ut puer pleno ac perfecto judicio polleat, sed satis est secundùm mentem S. Doctoris sup. in resp. ad 3. ut aliqualem usum rationis habere incipiat, possitque actum fidei circa hoc Sacramentum elicere, & devotum aliquem affectum circa illud concipere.

Unde graviter aliquando peccant parentes, pastores, & confessarii, qui ex incuria primam puerorum communionem nimis diu differunt, quos Beatæ memoriæ Franciscus Salesius Episcopus Gebennensis in ipso rationis crepusculo ad Christum Dominum volebat in hujus Sacramenti participatione adduci ; ut illius gratiis inorari tanquam novellæ olivarum in circuitu mensæ Domini ado-

lesce-

lescerent, eoque confortante, baptismalem innocentiam fæliciùs & constantiùs custodirent.

Tertium est, utrum reis ad mortem damnatis Eucharistia licitè denegari possit? Resp. cum Isamberto ad q. 80. disp. a. 4. Ecclesiam posse speciali aliquo decreto, vel ratione alicujus consuetudinis ejusmodi reos ad mortem damnatos Sacramentali Eucharistiæ perceptione privare: quod præsertim probat ex eo, quod Ecclesia olim in quibusdam Conciliis, ac nominatim in Concilio Eliberitano, quosdam peccatores publicos, licèt pœnitentes & Sacramentaliter absolutos, sacra viatici sumptione etiam in articulo mortis privavit: ergo idem etiam nunc in similibus casibus ad horrorem quorumdam criminum altius animis imprimendum facere poterit: cùm in dispensatione Sacramentorum salva illorum substantia plenariam à Christo Domino potestatem acceperit.

Quartum est, utrum sicut sacerdotes celebrantes, sic etiam laïci communicantes Sacramentum hoc sub utraque specie sumere debeant? Resp. juxta definitionem Conc. Trid. sess. 21. cap. 1. *Laicos & Clericos non conficientes, nullo præcepto divino ad Eucharistiæ Sacramentum sub utraque specie sumendum obligari; neque ullo pacto, salva fide, dubitari posse, quin illis alterius speciei Communio ad salutem sufficiat.* (Et postea subdit cap. 2.) quod, *licet ab initio Christianæ religionis non infrequens utriusque speciei usus fuisset, tamen progressu temporis, latissimè jam mutata illa consuetudine, sancta mater Ecclesia gravibus, & justis de causis adducta, hanc consuetudinem sub altera specie communicandi approbavit, & pro lege habendam decrevit: quam reprobare, aut sine ipsius Ecclesiæ authoritate pro libito mutare non licet.* (Addit denique cap. 3.) *fatendum esse, etiam sub altera tantùm specie totum, atque integrum Christum, utrumque Sacramentum sumi; ac propterea, quod ad fructum attinet, nullâ gratiâ necessariâ ad salutem, eos defraudari, qui unam speciem solam accipiunt.* Certè in scripturis Act. 2. 20. & 27. fit mentio solius fractionis panis, in cujus communicatione dicuntur fideles fuisse perseveran-

severantes : & olim in Ecclesia Sacramentum hoc sub sola specie panis ad communionem infirmorum asservatum, ipsisque infirmis ministratum fuisse constat ex Concil. Nicæno can. 12. & 14. & ex Eusebio lib. 6. Hist. Eccl. cap 35. & etiam ex S. Greg. Nazian. in orat. de Gorgonia sorore : ex quibus constat quantùm à veritate alienum sit, quod hæretici dicunt, unumquemque fidelium præcepto divino ad communionem sub utraque specie sumendam obligari.

SECTIO X.

Quis sit legitimus hujus Sacramenti minister.

QUÆSTIO proposita dupliciter intelligi potest : primò, quis hoc Sacramentum conficere; secundo, quis illud legitimè dispensare & administrare possit. Pro illius in utroque sensu resolutione.

Dicendum 1. solùm novæ legis sacerdotem ritè ordinatum esse proprium & legitimum Eucharistiæ conficiendæ ministrum. Hæc veritas, quæ de fide est, constat tum ex his Christi Domini verbis S. Matth. 26. & S. Luc. 22. *hoc facite, &c.* quibus, solis Apostolis, eorumque in sacerdotio successoribus hanc Eucharistiæ conficiendæ potestatem concessit; quo sensu verba illa intelligenda esse docet S. Thom q. 82. a. 1. & constat ex Concilio Lateran. sub Innocentio 3. cap. *Firmiter*, in quo statuitur *neminem nisi sacerdotem ritè secundùm claves Ecclesiæ ordinatum, Sacramentum hoc posse conficere* : quod etiam expressè definitum est in Conc Trid. sess. 2. cap. 1. Huic quoque veritati subscripserunt SS. Patres, ut S. Chrysostomus passim in libris de sacerdotio, præsertimque lib. 3. cap. 3. & S. Hieron. dialogo cont. Luciferianos post medium,

ubi contendit Hilarium quemdam Schismaticum non potuisse Eucharistiam conficere, eò quòd fuisset tantùm in Diaconum ordinatus.

Dicendum 2. solum sacerdotem esse ordinarium dispensationis & administrationis hujus Sacramenti ministrum. Ita S.Thom.q.82.a.3. & constat ex cap. *Pervenit* de consecr. dist. 2. in quo reprehenduntur sacerdotes, qui laicis Eucharistiam dabant ad infirmos deferendam: & in Concilio Trid. sess 13. cap 8 dicitur, *hunc semper in Ecclesia morem fuisse, ut laici à sacerdotibus communionem acciperent.*

Diximus (ordinarium) primis enim Ecclesiæ temporibus ob penuriam sacerdotum, extraordinariè hanc Eucharistiæ dispensationem Diaconis commissam fuisse constat ex S. Justino Apolog. 2. in fine & ex S. Ambr. lib. 1. offic. cap. 41. quod tamen tempore consequenti ad solum casum necessitatis redactum fuit, ut declaratur in Concilio Carthag. 4. can. 38. ac demum prorsus exolevit.

Quamquam Suarez disp.72. sect.1 & alij Doctores quos ibidem citat, existiment etiam nunc in casu necessitatis (ut si infirmus in mortis articulo postularet viaticum nec adesset sacerdos) posse Diaconum illi administrare: quod similiter docet Tolet.lib.2. cap. 28. Imò idem Suarez, Valentia, Koninch, & alij apud Bonacinam disp. 4. quæst. 5. punct. 1 asserunt in extremæ necessitatis casu, ut in articulo mortis, si nullus adsit sacerdos aut Diaconus, laicum posse Eucharistiam per seipsum sumere aut alteri sumendam præbere; quod tamen intelligendum est decluso quovis scandalo: quamvis autem Bonacina hanc sententiam minùs probabilem existimet, alijs tamen non improbanda videtur; cùm olim id usitatum fuerit ut constat ex Eusebio lib 6. cap.36. & nuper etiam in Maria Scotiæ Regina factum laudetur.

Dicendum 3 nullum sacerdotem posse licitè alteri Eucharistiam administrare, nisi sit ejus proprius pastor, vel ex proprij pastoris id est summi Pontificis, Episcopi,

vel Parochi commissione seu licentia expressa vel rationabiliter præsumpta id faciat. Ita Suarez suprà sect. 2. Vasquez disp. 219 cap. 2. Laymannus lib. 5. tract. 4. cap. 7. de Euch. qui hanc affert rationem; quòd dispensatio Sacramentorum ac præsertim hujus, quo fideles spiritualiter pascuntur, sit proprium munus pastoris, quod proinde nemo alius sine illius commissione usurpare debet.

SECTIO XI.

De sanctissimo Missæ sacrificio.

PARAGRAPHUS I.

Utrum in Missa verum & propriè dictum sacrificium offeratur.

MISSÆ nomen plurimi ab hebraïca voce, quæ oblationem spontaneam significat, derivare contendunt: alii tamen probabiliùs (ut Bellarmino videtur lib. 1. de Miss. cap. 1.) dictionem esse latinam existimant à mittendo derivatam; quia per illam obligationes & preces ad Deum mittuntur; vel quia in illius fine Diaconi vel sacerdotis voce fit missio seu dimissio populi: Patres siquidem Græci nusquam nomen Missæ sed λειτουργίας usurpasse reperiuntur; quos tamen alias voces Hebraïcas, *ut Pascha, Sabbatum, Alleluja, &c.* passim retinuisse videmus.

Quidquid sit de illius nominis derivatione, certum est illud, in Ecclesia antiquissimum & usitatissimum fuisse, ut satis demonstrat ejus frequens mentio tum in Conciliis antiquis, tum apud SS Patres, quos fusè refert Bellarminus loco proximè citato. Et eo nomine, secundùm communissimam ac usitatissimam illius acceptionem, significatur actio illa religiosa divinitus instituta, per quam Christi Domini corpus, & sanguis cum sacris qui-

busdam

buſdam ritibus ab Eccleſia præſcriptis conſecratur, offertur ac ſumitur. Et de Miſſa eô ſenſu intellecta quæritur, an ſit verum & propriè dictum ſacrificium: pro cujus quæſtionis faciliori reſolutione.

Supponimus ex Doctrina S. Thomæ 22. q. 85. a. 2. & aliorum communiter Theologorum, ſacrificium propriè dictum eſſe oblationem externam ſoli Deo factam, qua in teſtificationem ſupremi dominii, quod in omnes creaturas earumque vitam & exiſtentiam obtinet (cujus proinde nutu ſicut creatæ ſunt & conſervantur, ſic etiam deſtrui & annihilari poſſunt) à legitimo miniſtro res aliqua ſenſibilis, & permanens ritu myſtico conſecratur, & tranſmutatur.

Dicitur 1. (oblatio externa) ut ab internis religionis actibus diſcernatur.

Dicitur 2. (ſoli Deo factam) *quis verò*, inquit S. Aug. lib. 10. de civit. c. 4. *ſacrificandum cenſuit, niſi ei, quem Deum aut ſcivit, aut putavit, aut finxit?*

Dicitur 3. (in teſtificationem ſupremi dominii, &c.) ut explicetur in quem finem ſacrificium offeratur.

Dicitur 4. (à legitimo miniſtro) non enim cujuſvis eſt offerre ſacrificium; *Nec* (ut ait Apoſtolus Hebr. 5.) *quiſquam ſumit ſibi honorem ſed qui vocatur à Deo, tanquam Aaron.*

Dicitur 5. (res aliqua ſenſibilis & permanens) ut à ratione ſacrificii propriè dicti excludantur actiones tranſeuntes, quales ſunt pſalmodiæ, preces, &c.

Dicitur 6. (ritu myſtico conſecratur) id eſt divino cultui & honori dedicatur: ſacrificare enim, ut ait (S. Doctor ſup. a. 3.) eſt aliquid ſacrum facere.

Dicitur 7. (& tranſmutatur) ad verum enim & propriè dictum ſacrificium requiritur, ut id, quod ſacrificatur, ita tranſmutetur, ut deſinat eſſe id, quod antè erat: cùm enim (ut ſuprà dictum) ſacrificium offeratur in proteſtationem, quod Deus ſit ſummus vitæ ac necis arbiter; hæc proteſtatio requirit, ut non ſolum uſus rei, ſed ipſa etiam ſubſtantia Deo offeratur, & in ejus honorem conſumatur.

Hoc præſuppoſito, dicendum eſt in Miſſa verum & propriè dictum ſacrificium Deo offerri. Hæc veritas, quæ à

Conci-

Concilio Trid. sess.22. cap.1. definita est tanquam fide credenda, & quã hæretici hodierni præsertim impugnant, probatur 1. ex Malachia cap.1. sic Judæos alloquente: *Non est mihi voluntas in vobis dicit Dominus exercituum: & munus non suscipiam de manu vestra, Ab ortu enim solis usq; ad occasum magnũ est nomen meũ in Gentibus; & in omni loco sacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda:* quibus verbis prædicit Propheta (ut explicat S. Aug. lib.19. de civit c.23. *cessaturas victimas quas in umbra futurorum offerebant Iudæi, & unum sacrificium gentes à solis ortu usq; ad occasum sicut jam fieri cernimus, oblaturas.*

Probatur 2. ex eo quod Apostolus dixit Heb.6. quod Christus Dominus *factus est Pontifex in æternum secundũ ordinem Meschisedech*, id est quod sicut Melchisedech panem & vinum in sacrificium obtulit, sic etiam Christus Dominus corpus & sanguinem suum sub specie panis & vini in sacrificium obtulit, & discipulis suis eorumque in sacerdotio successoribus offerendum tradidit: ita enim hunc Apostoli locum explicant SS Cypri Ambr. Hieron. & alij quos refert Bellarm. lib.1. de Missa cap.6.

Probatur 3. ex Concil. Nicæno 1. can. 14. ubi statuitur, *Diaconos non habere potestatem offerendi sacrificij sed solos sacerdotes.* & Nicæno 2. act.6. ubi fit expressa mentio incruenti sacrificij quod in memoriam passionis Christi à sacerdote offertur, diciturque in eo non imaginem, sed ipsummet Christi corpus offerri.

Probatur 4. ex Sancto Ambr. cap. 1. in Sanctum Luc. *Cum Sacrificamus*, inquit, *Christus adest, Christus immolatur*: Sancto Gregorio Nisseno orat.1. de festo Paschæ: *Christus non expectat Pilati judicium, sed ineffabili sacrificij modo præoccupat violentum impetum Iudæorum, ac seipsum offert oblationem pro nobis, sacerdos simul & agnus. Quando verò id accidit? cùm nempe corpus suum ad manducandũ, & sanguinem familiaribus exhibuit ad bibendum.* Et Sancto Aug. lib.4. de Trinit. c.14. *Quid gratius offerri aut suscipi potest quàm caro sacrificij nostri, corpus effectum sacerdotis nostri.*

Proba-

Probatur 5. hac ratione : ubicunque reperiuntur altaria & sacerdotes, ibi sacrificium etiam reperiri necesse est, cùm non nisi ad sacrificia offerenda usui esse possint : atqui in Ecclesia Catholica semper fuerunt altaria & Sacerdotes ut constat ex antiquissimis Concilijs, Calcedonensi act. 1. ubi dicitur Patres Concilij consedisse in Ecclesia. *Ante cancellos sanctißimi altaris*; & Laodiceno can. 19. ubi statuitur *Solis sacratis licere ad altare accedere*; & can. 44. prohibetur *Ne mulier ingrediatur ad altare* : item ex Cypr. lib. 1. Epist. 9. ubi prohibet ne offeratur sacrificium pro Christiano quodam defuncto, qui testamento suo rerum aliquarum temporalium procurationem sacerdoti mandaverat; *Quia*, inquit, *non est dignus ut pro illo sacrificetur, qui sacerdotem Dei ab altari abstraxit.*

Objiciunt 1. hæretici Christum Dominum in scripturis vocari & revera esse sacerdotem in æternum : unde inferunt, nullos in terris sacerdotes illi esse substituendos, nec ulla proinde sacrificia ab ipsis posse offerri.

Resp. sacerdotes non substitui Christo Domino, nec illorum multiplicationem repugnare unitati & æternitati sacerdotii ipsius Christi; sed operari, & sacrificare in illius virtute tanquam ejus Vicarios; sicut, quamvis ipse Christus de se ipso loquens Matth. 23. dixerit *Magister vester, unus est, Christus*, hoc non obstat, quin sub illo sint etiā alij Doctores & Magistri : unde Apostolus. Timoth 2. & Timoth. 1 vocat se *Magistrum & Doctorem gentium.*

Objiciunt 2. Apostolum Hebr. 10. dixisse Christum una sui oblatione consummasse in æternum sanctificatos; unde sequitur nos nullo alio sacrificio indigere, cum unum Christi in cruce sacrificium infinitam & æternam vim habuerit.

Resp. verum esse quòd Christus Dominus unica sui oblatione æternam humani generis redemptionem perfecit; quod tamen non obstat, quin (ut loquitur Concil. Trid. sess. 22. c. 1.) *Ecclesiæ suæ visibile (sicut hominum natura exigit) reliquerit sacrificiū, quo cruentum illud semel in cruce peractum, repræsentaretur; ejusque memoria in finem*

usque

usque sæculi permaneret; atque illius salutaris virtus in remissionem eorum, quæ à nobis quotidie committuntur, peccatorum applicaretur.

PARAGRAPHUS II.

Quænam partes Missæ ad rationem sacrificii pertineant.

DE duabus præsertim ipsius Missæ partibus controversia est apud Theologos, consecratione scilicet & communione: an utraque vel una solummodo illarum ad rationem seu essentiam sacrificii pertineat: de alijs enim, quæ in Missa fiunt, conveniunt omnes, quòd ad essentiam sacrificij minimè pertineant; sed quòd sint tantùm ceremoniæ quædam ab Ecclesia institutæ quarum aliæ sunt præparatoriæ ad sacrificium, aliæ repræsentativæ eorum, quæ in Passione Christi Domini gesta sunt, aliæ demum significativæ fructus, qui ex illo sacrificio super fideles derivatur.

Sunt autem duæ celebriores Theologorum super hac quæstione sententiæ. Prior est eorum, qui existimant, rationem seu essentiam sacrificij Missæ in sola consecratione consistere. Ita Suarez disp.75. & plures alij, quos ibidem idem citat, quorum præcipuæ rationes hæ sunt.

Prima, quòd sacri Evangelistæ institutionem hujus sacrificij referentes solius consecrationis meminerint, nec dicant Christum Dominum corpus & sanguinem suum in illa institutione sumpsisse; quod quamvis S. Thomas q.81 a.1. & plurimi alij tum Sancti Patres, tum Doctores asserant, non est tamen verisimile sacros Evangelistas omissuros fuisse, si ad hujus sacrificij rationem, & essentiam pertinere existimassent.

Secunda, quòd hujus sacrificij essentia consistat in ea actione, quæ est expressissima Passionis & mortis Christi Domini repræsentatio: atqui consecratio est ejusmodi; cum in illa vi verborum corpus seorsim à sanguine ponatur, & sic fiat mystica quædam separatio sanguinis ab ipso corpore; in qua quidem separatione realiter in cruce facta, posita fuit vera & propria ratio sacrificij in ipsa cruce peracti: ergo, &c.

Tertia, quòd hujus sacrificij propria & essentialis ratio constituenda sit in actione illa, in qua sacerdos fungitur vice Christi Domini principalis offerentis, & illius nomine aliquid Deo offert: atqui in sola consecratione id reperitur: tunc enim solummodo Sacerdos in persona ipsius Christi loquitur, & virtute verborum consecrationis victimam illam divinam veluti sistit in altari, sicque eam Deo offert: omnes enim reliquæ oblationes, quæ ipsam consecrationem antecedunt, aut subsequuntur, ab Ecclesia institutæ sunt; cùm S. Greg. lib. 7. Epist. 63. Apostolos primis Ecclesiæ temporibus ad verba consecrationis solam orationem Dominicam addere solitos fuisse testetur.

Posterior sententia est eorum, qui asserunt ad rationē, & essentiam hujus sacrificij pertinere quidem consecrationem corporis & sanguinis Christi Domini, quatenus est veluti positio seu adductio victimæ ad altare illiusque oblatio; sed solam non sufficere defectu realis immutationis in sacrificio requisitæ; proindeque ad rationem, & essentiam hujus sacrificij pertinere quoque sacerdotis communionem, per quam hujus sacrificij victima in honorem Dei veluti destruitur atque consumitur, in quantum per illam sacerdotis communionem corpus & sanguis Christi sub speciebus Sacramentalibus esse desinit.

Cujus sententiæ assertores sunt Canus, Sotus, Bellarminus, & alij, quibus subscribit Isamb. ad quæst. 83. disp. 3. art. 4. qui etiam pro ea citat S. Doctorem præfatæ quæstionis art. 3. & fundamenta illius posterioris sententiæ præcipua sunt hæc.

Primum,

Primum, quòd Christus Dominus sacrificium hoc instituens simul & offerens dixit, S Luc.22.*hoc est corpus meum, quod pro vobis datur: frangitur* juxta græcam editionem: & de calice sanguinis sui:*qui pro vobis fundetur* (Matth.26.*in remissionem peccatorum*: quæ quidem verba de fractione & effusione, quæ in ipso sacrificio fit, intelligenda esse ex mente S. Chrysost. & plurium SS.Patrum probat Maldonatus ad cap.26. S.Matth. unde rectè colligitur, sumptionem corporis & sanguinis Christi Domini à sacerdote factam (quæ per fractionem & effusionem illam significatur,(ad sacrificii rationem, & essentiam pertinere; cùm illius fractionis & effusionis virtute peccata remittenda esse dicantur; qui quidem effectus hujus sacrificii proprius est ut infrà explicabitur.

Secundum est, quòd ad rationem sacrificii pertineat realis quædam immutatio, seu destructio rei oblatæ: per consecrationem autem nulla fiat corporis & sanguinis Christi destructio, sed potiùs nova ipsius sub speciebus sacramentalibus positio, quæ per communionem destruitur; per quam proinde fit, ut corpus Christi amittat esse sacramentale, & sic realiter immutetur.

Tertium est, quòd Ecclesia præcepit ut, si contingat sacerdotem celebrantem facta consecratione mori ante communionem, alius sacerdos etiam non jejunus perficiat Missam, consumendo totam victimam; ne scilicet sacrificium imperfectum relinquatur: *quale enim est sacrificium* ut dicitur cap. *Relatum* de consecr.dist.2.) *cui nec ipse sacrificans particepes esse cognoscitur.*

Quamvis autem hæ duæ sententiæ maximè videantur probabiles, & ex utraque illarum possint varii, & eximii pietatis ac religionis affectus elici; posterior tamen magis nobis arridet, tum ob fundamenta illa quibus innititur, tum etiam, quia rationes pro priori allatæ non ita firmæ sunt quin everti posse videantur.

Ad primam siquidem Resp. satis expressam in Evangelio fieri mentionem, non solùm consecrationis, sed etiam communionis, seu consumptionis victimæ hujus

hujus sacrificij verbis illis Christi Domini, quæ in primo posterioris sententiæ fundamento relata sunt.

Ad secundam. Resp. mysticam illam separationem sanguinis à corpore Christi Domini non sufficere ad rationem sacrificij, ad quam (ut dictum est) realis aliqua immutatio rei sacrificatæ requiritur : quæ cùm in sola consecratione non reperiatur, hinc sequitur, in illa sola perfectam & completam rationem sacrificij minimè reperiri.

Ad tertiam denique Resp. sacerdotem vi suæ ordinationis habere potestatem non modò consecrandi & offerendi victimam, sed etiam illam consumendi; cum hæc consumptio æquè ac consecratio & oblatio pertineat ad rationem sacrificij: quod perficere debet tanquam minister Christi, in cujus persona æquè dici debet victimam consumere, cum id Christus Dominus fecerit; sicut in ejus persona dicitur ipsam victimam consecrare.

PARAGRAPHUS III.

Quinam sint hujus sacrificii effectus.

SUPPONIMUS ex veriori sententia (quam Bellarminus Lib.2. de Missa cap.4 communem esse Theologorum affirmat) sacrificium Missæ ad effectus suos producendos vim habere, non solum ex opere operantis, ratione scilicet bonitatis & devotionis ejus qui illud offert (quod illi cum omnibus alijs pijs operibus commune est) sed etiam ex opere operato, id est virtute ipsius sacrificij quod offertur: idque independenter à bonitate vel malitia seu indignitate ministri offerentis: unde Concil. Trid. Sess.22.cap 21. dicit *hujus sacrificij oblationem ita esse mundam, ut nulla indignitate, aut malitia offerentiũ inquinari poßit*: posset autem inquinari, si ex sola bonitate morali ac merito operis, quod exercet offerens, valorem ac

effe-

effectum haberet. Accedit communis totius Ecclesiæ sensus qui est, sacrificium hoc pro aliquo sive vivente sive mortuo oblatum posse ipsi esse fructuosum, etsi offerendi ratio ex parte ipsius operantis nihil habeat bonitatis moralis: nec ullo statuto aut lege obligat sacerdotem, qui in peccato mortali ex aliqua obligatione celebravit, iterum celebrare, tanquam obligationi illi minimè satisfecerit.

Hoc præsupposito, pro resolutione quæstionis propositæ dicendum est Missæ sacrificium esse ex opere operato, non modò Latreuticum & Eucharisticum, seu *sacrificium laudis & Gratiarum actionis*, (ut loquitur concil. Trid. Sess. 22. cap. 2. & can 3.) Sed præterea esse etiam Propitiatorium & Impetratorium, ut in eodem concilio definitum est. Atque in primis quòd sit Latreuticum & Eucharisticum, seu quod offerri possit in laudem & honorem Dei, & in gratiarum actionem pro acceptis beneficiis, consentiunt omnes; & inde constat, quòd (ut docet S. August. in Psalm. 29. & S. Leo Serm 3. de Passione) in se contineat modo quodam longè perfectiori & eminentiori differentias omnes & proprietates sacrificiorum antiquæ legis: atqui inter sacrificia illa antiquæ legis (ut observat S. Doctor 1. 2. q. 102. a. 3.) quædam offerebantur purè in honorem & laudem Dei, quæ *holocausta* dicebantur; quædam in gratiarum actionem, quæ vocabantur *hostia pacifica*: ergo à fortiori Missæ sacrificium idem præstare poterit, & proinde in Dei laudem & gratiarum actionem offerri.

Quòd verò sit etiam propitiatorium, seu expiatorium peccatorum, quod hæretici præsertim negant, probatur 1. ex eo, quòd Christus Dominus hoc sacrificium instituens, & offerens dixit: *hic est sanguis meus novi testamenti, qui pro vobis & pro multis effunditur, vel effundetur in remissionem peccatorum*: quibus verbis (ut explicat S. Alexander Papa & martyr, qui Anno 119. Ecclesiæ præfuit; in Epist. decretali ad omnes orthodoxos S S. Mat. 26. Marc. 14. Luc. 22.) *ipsa veritas nos instruit, &c. crimina atq; peccata oblatis his*

Domino sacrificiis deleri, &c. & talibus hostiis placari Deum & peccata ingentia dimittere.

Probatur 2. ex SS. Patribus qui hanc veritatem unanimiter asserunt; ut S.Cyprianus, qui Serm. de Cœna Domini hoc sacrificium esse dicit *Medicamentum simul & holocaustum ad sanandas infirmitates, & purgandas iniquitates*: S.August.quæst.57 in Leviticum asserit, in illo sacrificio *veram fieri remissionem peccatorum*; & Serm. 11. de sanctis dicit, *in altari sanguinem effundi pro peccatoribus.* Plura SS.Patrum testimonia videri possunt apud Gregorium à Valentia disp.16. quæst.11. de ritu & oblatione Eucharistiæ puncto 1.

Est autem observandum id, quod docet Bellarm. lib.2. de Missa cap.4. Suarez disp.79. sect.3. & communiter alii Theologi, remissionem peccatorum quoad culpam esse hujus Sacrificii effectum, non ad eum modum, quo in baptismo & pœnitentia per infusionem gratiæ habitualis justificantis remitti solent; sed ea solùm ratione, quòd hujus Sacrificii intuitu Deus conferat donum pœnitentiæ, id est gratiæ alicujus actualis auxilium, quo peccator ad actum perfectæ contritionis eliciendum, vel ad absolutionem in Sacramento Pœnitentiæ dignè, & fructuosè recipiendum excitetur & adjuvetur: quòd expresè declaravit Concil. Trid. Sess.22. cap.2. ubi de hoc Sacrificio loquens, *hujus*, inquit, *oblatione placatus Dominus gratiam, & donum pœnitentiæ concedens, crimina, & peccata, etiam ingentia, dimittit.*

Quod verò spectat ad remissionem pœnæ peccatis quoad culpam remissis debitæ, communis & vera Theologorum sententia (quam fusè explicat & probat Suarez disp.79. sect.6.) est illam per Missæ Sacrificium immediatè fieri Deo scilicet ob illius oblationem relaxante pœnam ei pro quo oblatum est: quod etiam docet S. Thomas q.79. a.5. ubi dicit Missæ sacrificium habere directè ex institutione sua vim pro peccatis satisfactivam.

Deni-

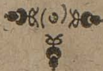
Denique quòd Missæ Sacrificium sit etiam impetratorium præter authoritatem Concil. Trid. Sess.22.cap.2. & can.3. id expresſè definientis constat, tum ex Apostolo 1. ad Timoth. cap.2. præcipiente fieri *Obsecrationes*, id est (ut S. Chrysost. Theophil. & Oecum. explicant. sacrificia, *pro regibus, &c. ut quietam & tranquillam vitam agamus* tum ex perpetua & universali Ecclesiæ praxi, quæ hoc Sacrificium offerre consuevit pro quibuscunque bonis spiritualibus & temporalibus à Deo impetrandis, & pro quibuscunque malis deprecandis & avertendis, ut satis constat ex orationibus, quibus in Canone & aliis partibus Missæ olim usa est (sicut ex antiquis Liturgiis constat) & nunc etiam utitur. Cujus quidem rei insigne exemplum profert S-August. lib.22. de civit. cap.8. ubi loquens de viro quodam tribunitio nomine Hesperio, qui cum domum suam à malignis spiritibus infestari comperisset, servosq; & animalia vim illorum noxiam perpeti, *Rogavit nostros*, inquit, *me absente Presbyteros, ut aliquis eorum illo pergeret, cujus orationibus cederent: perrexit unus, obtulit ibi Sacrificium corporis Christi orans quantum potuit, ut cessaret illa vexatio; Deoque protinus miserante cessavit.*

Neque dicas minùs conveniens videri rem infinitè excellentem (qualis est victima illa divina, quæ in Missa offertur) ad rem aliquam temporalem & caducam ordinare. Resp. enim, minimè conveniens fore, si res illa temporalis & caduca propter se solummodo expeteretur, non esse autem, si expetatur tanquam medium ad Deum in bonis suis honorandum, & salutem æternam per rectum & legitimum illorum usum consequendam; ex qua sola intentione decet Christianos, non modò in Sacrificio Missæ, sed etiam in aliis orationibus à Deo bona temporalia postulare.

Quæres 1. an Missæ Sacrificium effectus suos infallibiliter producat? Resp. cum distinctione: si enim consideretur ut est Latreuticum & Eucharisticum, infallibiliter haud dubiè consequitur effectum suum respectu Dei, ad quem honor & laus ex hoc Sacrificio (quod illi non

potest non esse acceptissimum) semper redundat : si ut satisfactorium, habet etiam infallibiliter suum effectum in illis pro quibus offertur, idque secundùm modum & mensuram, tum institutionis ipsius Christi, tum devotionis & bonæ dispositionis illorum pro quibus offertur, dummodo nullum ponant obicem ; id est dummodo, quando illis hujusmodi fructus applicatur, sint in gratia sanctificante constituti : nunquam enim pœna peccati relaxatur, nisi simul remittatur, vel ante remissa sit culpa, ut ex dicendis cap. seq. intelligetur. Si autem spectetur ut impetratorium, habet etiam infallibilem efficaciam ad bona spiritualia vel temporalia in generali à Deo impetranda, non verò ad hæc vel illa in particulari; cùm ex parte Dei nulla intercedat promissio absoluta de his aut illis specialibus bonis Sacrificii hujus intuitu conferendis, sed tantùm conditionata ; si nimirum bona illa hic & nunc conducant ad majorem Dei gloriam, & illius pro quo postulantur salutem.

Quæres 2. an Missæ Sacrificium æqualis sit efficaciæ sive à bono sive à malo ministro offeratur. Resp. si spectetur illius effectus prout est ex opere operato, æqualem prorsus esse illius efficaciam; cùm nullo modo pendeat à dispositione bona vel mala ministri, ut docet S. Thomas q. 82. a. 6. si verò spectetur prout est ex opere operantis, tunc certum est, illius fructum pendere à dispositione Sacerdotis : quæ quò melior est, eò magis illi & aliis prodest.

PARA-

PARAGRAPHUS IV.

Quibus personis prosit Missæ Sacrificium; seu pro quibus licitè & validè offerri possit.

QUÆSTIO proposita intelligenda est, non de eo Missæ fructu, qui ex opere operantis provenit; certum est enim ejusmodi fructum applicari posse à quolibet Sacerdote iis omnibus vivis & defunctis, pro quibus orationes suas particulares ad Deum dirigere potest, cùm sit utrobique par ratio: sed de fructu illo qui est ex opere operato.

Circa hujus verò quæstionis resolutionem conveniunt in quibusdam Theologi; in quibusdam verò non conveniunt. Atque in primis conveniunt omnes in eo quòd Sacrificium Missæ validè & licitè offerri possit pro omnibus, & quibuslibet fidelibus baptizatis non excommunicatis, sive vivis sive defunctis in purgatorio existentibus. Id constat ex ipsius Ecclesiæ perpetua & universali praxi, quæ tum in antiquis Liturgiis, ut videre est apud Pamelium Tomo I. Liturgicon; tum in ritu illo, quo nunc in Missæ celebratione utitur, Sacrificium hoc offerre consuevit. *Pro omnibus Orthodoxis, atque Catholicæ & Apostolicæ fidei cultoribus*, &c. *Et pro omnibus in Christo quiescentibus, qui nos præcesserunt cum signo fidei, & dormiunt in somno pacis.*

Conveniunt etiam omnes in eo, quòd Missæ Sacrificium nec licitè, nec valide offerri possit pro damnatis, sive cum peccato aliquo actuali mortali, sive cum solo originali decesserint. Quod expresè docuit S. August. lib. 3. de origine animæ cap. 11. *Noli credere*, inquit, *nec dicere, nec docere, Sacrificium Christianorum pro iis, qui non baptizati de corpore exierunt, offerendum, si vis esse Catholicus.*

Conveniunt item omnes Sacrificium Missæ posse validè ac licitè offerri in honorem & memoriam Sanctorum, ut habe-

ut habetur in Concilio Tridentino, Seſſ.22. cap. 3. *Non quòd illis offeratur Sacrificium,* (ut ibidem declarat) *ſed Deo ſoli qui illos coronavit : unde nec Sacerdos dicere ſolet. Offero tibi Sacrificium Petre, vel Paule ; ſed Deo de illorum victoriis gratias agens, eorum patrocinia implorat ; ut ipſi pro nobis intercedere dignentur in cœlis, quorum memoriam facimus in terris.*

Non conveniunt autem omnes, an, & qua ratione, hoc Miſſæ Sacrificium licitè offerri poſſit pro fidelibus non baptizatis, & pro excommunicatis baptizatis. Quidam enim Doctores exiſtimant, Miſſæ Sacrificium directè pro infidelibus non baptizatis offerri licitè poſſe: probabiliùs tamen alii docent, indirectè quidem poſſe pro infidelibus non baptizatis, ſicut & pro excommunicatis baptizatis Sacrificium illud licitè offerri ; quatenus ſcilicet pro incremento, & exaltatione Eccleſiæ, & quovis Schiſmate ab ea tollendo offertur ; quæ duo per converſionem infidelium & reſipiſcentiam excommunicatorum maximè fiunt : directè autem nec pro excommunicatis, nec pro infidelibus non baptizatis poſſe licitè offerri.

Atque in primis quod ſpectat ad excommunicatos (quo nomine intelligimus hic tantùm nominatim excommunicatos vel notorios Clericorum percuſſores juxta Extravagantem Martini 5 quæ incipit *Ad evitanda*) extat prohibitio Eccleſiæ can. *A nobis* & cap. *Sacris*, extra de ſententia excommunicationis, ubi vetatur pro illis Miſſæ Sacrificium offerri: quam tamen prohibitionem Richardus, & Navarrus apud Iſamb. ad qu. 83. diſp. 7. art. 1. docent, non intendi ad excommunicatos per veram pœnitentiam jam contritos, licèt nondum ab excommunicatione abſolutos, pro quibus exiſtimant Miſſæ Sacrificium licitè poſſe offerri.

Quod autem neque etiam pro infidelibus non baptizatis offerri licitè poſſit, conſtat ex ipſius Eccleſiæ praxi ; quæ quamvis ſummo affectu illorum converſionem & ſalutem exoptet, nullam tamen eorum mentionem in Miſſa fieri voluit, neque pro eis orationes ullas in illa offerri ;

ferri; quod tamen haud dubiè fecisset, si pro eis Sacrificium hoc offerri voluisset: *quis enim*, inquit S. August. lib. 1. de Orig. animæ c. 9. *offerat Sacrificium corporis Christi, nisi pro iis, qui sunt membra Christi.*

Quæres, an Missæ Sacrificium ex opere operato prosit, non solùm illis pro quibus offertur, sed etiam ipsi Sacerdoti offerenti quatenus præcisè est offerens. Suarez disp. 79. sect. 5. & quidam alii cum illo affirmativè respondent: alii tamen cum Gabriele, Vasquez disp. 232. cap. 3. probabilius negant, docentque, nullum in Sacrificio Missæ fructum ex opere operato provenire Sacerdoti offerenti quatenus est offerens: quod probari potest ex eo, quòd Apostolus Hebr. 5. dicit, Pontificem seu Sacerdotem constitui pro hominibus in iis quæ sunt ad Deum, ut offerat dona, & sacrificia pro peccatis: unde propterea *debet, quemadmodum pro populo, ita etiam & pro semetipso offerre pro peccatis*. Ex quibus Apostoli verbis sequitur (quod rectè docet S. Thomas 3. p. q. 22. a. 4. ad 1.) Sacerdotèm sui Sacrificii effectum participare, non in quantum Sacerdotem, sed in quantùm peccatorem: proindeque ut effectum aliquem Sacrificii sui accipiat, requiri necessariò, ut habeat se passivè ad illud, id est, ut illud offerat pro se, sicut & pro aliis, ad quos ex ejus applicatione fructus Missæ derivatur. Quod præterea confirmari posse videtur ex verbis, quibus per Episcopum Sacerdos consecratur: *Accipe potestatem offerendi Sacrificium tam pro vivis, quàm pro defunctis*: hæc enim verba significant, potestatem illi conferri, qua prosit iis, pro quibus Missæ Sacrificium oblaturus est; unde sequitur Sacerdotem præcisè eatenus sibi ipsi prodesse, non quatenus offert Missæ Sacrificium, sed quatenus pro seipso illud offert.

PARAGRAPHUS V.

Quænam applicatio requiratur ex parte Sacerdotis celebrantis, ut Missæ fructus in alios derivetur.

AD faciliorem & certiorem quæstionis propositæ resolutionem quædam hîc ex communi & recepta Theologorum doctrina observanda sunt.

Primum est, Sacerdotem celebrantem multiplici nomine Missæ Sacrificium offerre: in primis quidem nomine Christi ut principalis offerentis, & ex cujus meritis procedit ipsius Sacrificii valor; proinde ex cujus voluntate præsertim pendet illius applicatio; ut enim habetur in Concilio Trid. Sess. 22. cap. 2. *Idem est nunc offerens Sacerdotum ministerio, qui se ipsum in Cruce obtulit.* Deinde nomine Ecclesiæ, cui meritorum suorum & satisfactionum dispensationem Christus Dominus commisit: præterea nomine proprio, quatenus ex libera sua voluntate Missæ Sacrificium offert, illiusque fructum aliis, vel sibi applicat. Denique nomine aliorum, qui simul cum eo Sacrificium illud offerunt, quales sunt ii, qui Missæ inserviunt, aut assistunt, vel pro illa celebranda eleemosynam ad ipsum Sacerdotis victum erogant: qui quidem quamvis Laïci existant, dicuntur tamen ipsum Missæ Sacrificium suo modo per ipsum Sacerdotem offerre, præsertim quando interno affectu illius actioni junguntur, ut docet S. Leo Epist. 81. cap. 2 & apertè colligitur ex ipsius Sacerdotis celebrantis verbis, dum in Missæ canone de astantibus dicit: *qui tibi offerunt hoc Sacrificium laudis.*

Secundum est, inter illos omnes offerentes Christum Dominum primum & principalem locum tenere; ita ut ex ejus præsertim voluntate pendeat fructuum hujus Sacrificii applicatio, quorum quidem voluit omnes

& sin-

& singulos fideles esse participes, quoties illud Sacrificium offertur; dummodo tamen illius participationis capaces sint, nullusque ex illorum parte obex reperiatur: quod explicat S. Cyrillus Hierosolym. Catech. 5. Mystag. ubi hoc Missæ Sacrificium dicit esse *hostiam propitiationis pro communi Ecclesiarum pace* &c. *pro regibus, pro militibus, pro sociis pro ægrotis, pro afflictis, & in summâ pro omnibus qui egent auxilio*, &c. *deinde pro defunctis sanctis Patribus, & Episcopis; denique pro omnibus qui inter nos vita functi sunt.* Unde quoad communem hunc fructum Missæ, qui ex Christi Domini voluntate in omnes fideles diffunditur, nulla specialis ipsius Sacerdotis celebrantis applicatio requiritur: imò dummodo validè illud offerat, nullum ex fidelibus ab illius participatione potest excludere (ut rectè monet Isamb. ad q. 85. disp. 7. art. 5.) sed velit nolit unusquisque illorum portionem, quæ ipsum contingit, recipit.

Simili ratione Ecclesia, quæ est intentionum ipsius Christi Domini fidelis interpres, vult etiam fructuum ejusdem Sacrificii participationem omnibus fidelibus baptizatis ab unitate sua non præcisis & nullum obicem ponentibus communicari; ideoque in canone præscripsit hoc Sacrificium offerendum esse *Pro omnibus Orthodoxis atque Catholicæ & Apostolicæ fidei cultoribus*; & etiam *pro omnibus in Christo quiescentibus.*

Porrò ex hac fructuum Missæ generalitate, certum est Christo Domino ita volente & disponente, notabilem aliquam partem relictam esse liberæ applicationi, & determinationi tam ipsius Sacerdotis celebrantis tanquam ministri, & mysteriorum ejus dispensatoris, quàm aliorum simul cum eo offerentium: quod constat ex communi sensu ipsius Ecclesiæ, quæ approbat morem fidelium, quo expetunt pro se Sacrificium istud peculiariter offerri quod frustrà facerent, si omnis ejus fructus jam ex Christi Domini, & Ecclesiæ intentione applicatus esset, nullusque superesset per Sacerdotis intentionem applicandus.

Sicut autem sacerdos in hujus sacrificii actione superior existit aliis cum ipso offerentibus; sic etiam fructuum illorum applicatio ab ejus intentione præsertim pendet; ita ut sive licitè, sive illicitè applicet (de qua re mox dicetur) valida tamen & rata semper sit hæc illius applicati; cùm sit actus à potestate ordinis pendens, qui proinde ejus voluntati subjacet, ut rectè docet Isamb art.13.

Tertium est, determinari certò à nobis non posse, quantus sit fructus Missæ, quem Christus Dominus voluit, sive generatim ad omnes fideles vivos & defunctos, sive speciatim ad hos vel illos secundùm intentionem particularem sacerdotis celebrantis derivari: cùm nec sacra scriptura, nec Ecclesiæ traditio, nec Concilia, aut Patres quidquam de ejusmodi quantitate definierint aut tradiderint ideoque satis esse, ut sacerdos celebrans saltem tacitè, & interpretativè tantùm de hujus sacrificii fructu his aut illis secundum devotionem aut obligationem applicare velit, quantùm Christus Dominus ipsi applicandum concessit.

His observatis pro quæstionis initio hujus Paragraphi propositæ resolutione dicendum est, quædam requiri ex parte Sacerdotis celebrantis, ut ejus applicatio valida sit; quædam verò, ut sit licita.

Ad hoc enim, ut validè fructum hujus sacrificii applicet, requiritur in primis ejus intentio eodem prorsus modo, quo anteà dictum est requiri ut Sacramentum aliquod validè conficiat; est enim utrobique par ratio, ut docet Isamb. citato art.13. Unde sicut ad validam Sacramenti cujuslibet confectionem, sic etiam ad validam hujus sacrificii applicationem habitualis intentio minimè sufficiens est: actualis optima, sed non necessaria; virtualis verò sufficiens est, & actuali deficiente necessaria.

Requiritur 2. ad eamdem applicationis validitatem, ut intentio illa sive actualis sive virtualis concomitetur ipsam Sacrificii actionem, sicut comitari debet Sacramenti confectionem aliàs si post sacrificium peractum (v.g. post consecrationem factam, præsertim secundum sententiam

illo-

illorum, qui exiſtimant ſacrificii rationem & eſſentiam in illa ſola conſiſtere) Sacerdos applicare incipiat; hæc ejus applicatio nullum effectum ſortietur: quia cùm ſacrificium eſſe deſierit, illius effectus ex opere operato non ampliùs ſubjacet liberæ applicationi Sacerdotis.

Requiritur 3. ut applicatio illa ſpecialis à Sacerdote facienda, ſit determinata & certa, nec effectum hujus ſacrificii ſuſpenſum relinquat: qua ratione docet idem Iſamb. cit.ar.13. Sacerdotem v.g. qui à nullo rogatus hodie celebrat Miſſam, non poſſe iſtius Miſſæ fructum ex opere operato applicare illi, qui die craſtino rogaturus eſt eum, ut dato honorario pro ſe offerat; ita ut hac priori Miſſæ celebratione ſatisfaciat obligationi, quam honorario illo accepto contraxit: quia ſicut Sacramentorum, ſic etiam ſacrificii effectus à futura conditione pendere non poteſt.

Neque dicas, Deum probè noſſe futurum eſſe, ut talis craſtina die roget Sacerdotem, ipſique eleemoſinam largiatur, ut pro ſe offerat: quamvis enim hoc verum ſit; ſicut tamen Deus nullum punit nec remunerat ob ea quæ futura prævidet, ſic etiam effectum hujus ſacrificii non confert propter prævıſam aliquam actionem futuram: unde ſequeretur, effectum ſacrificii manere ſuſpenſum; quod nullatenus dici debet.

Jam ad hoc, ut applicatio Sacerdotis non modò valida ſit ſed etiam licita, debet ipſe Sacerdos præſertim attendere, ut per illam obligationibus ſuis, ſi quæ ſint, ſatisfaciat. Circa illas autem obligationes præcipua difficultas eſt, an poſſit Sacerdos una Miſſæ celebratione & applicatione pluribus obligationibus particularibus ſatisfacere: an v.g. qui pro Miſſæ ſacrificio celebrando accepit duo ſtipendia ſeu honoraria, quorum quodlibet ſecundùm receptam conſuetudinem ſufficiens cenſeatur, poſſit una Miſſæ celebratione utrique ſatisfacere: cujus quidem difficultatis ſolutio pendere videtur ex ſolutione alterius quæſtionis, quam Paragrapho ſequenti diſcutiemus.

PARA-

PARAGRAPHUS VI.

An Missæ sacrificium pro pluribus oblatum, tantum singulis prosit, quantùm si pro uno solùm offerretur.

SUPPONENDUM est ex communi Theologorum doctrina, quòd quamvis sacrificium Missæ sit in se valoris infiniti, tam ratione rei oblatæ, quàm principalis offerentis, cujus dignitas & excellentia infinita est; nihilominus efficientia, & influxus actualis ipsius sacrificii est solummodo finitus, ut docet S. Thomas in 4. dist. 45. quæst. 2. art. 4. & post illum Navarrus, Bellarminus, Toletus, Suarus, & plures alii, quos citat & sequitur Laymannus tract. 5. de sacrif. Missæ cap. 1. Idque constat, tum ex eo, quòd Ecclesia Missæ sacrificium pro eadem re sæpiùs iterat, ut satis manifestum est ex ejus praxi; unde sequitur, quòd influxum actualem illius finitum esse judicet; tum etiam ex eo, quòd Eucharistia non sit majoris efficientiæ in ratione sacrificii, quàm in ratione Sacramenti: atqui licet in ratione Sacramenti sit infiniti valoris & excellentiæ, non nisi limitatos tamen producit effectus: ergo à pari in ratione sacrificii nonnisi finitos producet.

Hoc præsupposito, pro quæstionis propositæ resolutione dicendum 1. quando plures sunt Missæ sacrificium simul offerentes, tunc illud non minùs prodesse singulis pro ratione dispositionis cujusque illorum, quàm si unus tantùm esset offerens; ex gr. quando multi Missæ celebrationi adstant, illudque cum Sacerdote offerunt, tantum singulis prodest illud sacrificium, quantùm si unus solus adesset & conferret. Ita Cordubensis lib. 1. quæstionarii quæst. 3. opin. 5. conclu. 3. ubi dicit hanc

esse

esse communem Doctorum sententiam, & pro illa plurimos citat, quibus subscribit Lambertus ad quæst. 83. disp. 7. art. 8. Ratio est, quia ad multiplicationem oblationis, cujus quoque fructus multiplicatur: atqui quando plures adstant Sacerdoti celebranti, censentur cum illo moraliter simul offerre, proindeque tot sunt oblationes, quot sunt offerentes. Unde sequitur quòd sacrificium illud tantùm singulis prosit, quantùm uni prodesset, si solus offerret: imò si spectetur fructus Missæ prout respondet non tantùm operi operato, sed etiam operi operantis, quò numerus adstantium est major, etiam fructus ille copiosior est; tum quia sicut major est virtus unita quàm divisa, sic etiam multorum preces in illo sacrificio simul unitæ magis efficaces sunt apud Deum, quàm separatim oblatæ; tum etiam quia, quò numerosior est offerentium multitudo, eò major honor Deo exhibetur, sicut princeps multitudine adstantium & sibi deservientium honorari censetur: qua ratione SS. Patres & Concilia Missam parochialem commendant, propter majorem in illa fidelium simul offerentium unionem, & uberiores quæ inde profluunt benedictiones.

Dicendum 2. Missæ sacrificium non æquè prodesse iis pro quibus offertur tantùm generatim, ac illis pro quibus speciatim & nominatim offertur. Id satis constat ex ipsius Ecclesiæ praxi: si enim non magis prodesset iis pro quibus speciatim offertur quàm aliis, frustrà Ecclesia illud offerret pro certis & determinatis quibusdam personis, ut pro muliere prægnante, pro infirmo, pro hoc vel illo defuncto, &c.

Dicendum 3. sacrificium Missæ oblatum speciatim pro pluribus, non tantum prodesse illis singulis, quantum uni eorum, si pro illo solo speciatim offerretur, proindeque Sacerdotem, qui pluribus personis ratione stipendii seu honorarii à singulis accepti, aut alia quavis de causa obligatus est ad sacrificandum, non satisfacere unicum pro illis offerendo sacrificium. Ita S. Bonavent. Richar. Major, Sotus, & alii, quos citat, & quibus subscribit

Suar.

Suar. disp. 69. Sect. 12. quæ sententia communis est, & in praxi tenenda, probaturque ex communi ipsius Ecclesiæ sensu & quotidiana praxi, qua tam multæ singulares Missæ pro singularibus personis, nullo etiam accepto ab eis stipendio, offeruntur; cum saltem ex charitate illas singulas offerri pro pluribus imò pro omnibus par esset; si pro illis pluribus, vel omnibus oblata æque illis ex opere operato prodessent, ac si pro singulis offerentur. Et sanè cùm Missæ sacrificium pro defunctis oblatum, iis aliter prodesse non possit, nisi ad relaxationem pœnæ temporalis in Purgatorio ab ipsis luendæ, si Missa una pro pluribus oblata tantùm pœnæ singulis relaxat, quantùm relaxaret uni si pro eo solo offerretur; cur tam multæ Missæ pro uno duntaxat, & non pro omnibus, aut saltem pro pluribus speciatim offeruntur? cur Concilium Trid. sess. 25. cap. 4. de reform. cum tanta cautela solis Episcopis, & Abbatibus, & Generalibus Ordinum reductionem Missarum ad minorem numerum permisit, idque tantùm in certis casibus ibidem expressis; quod etiam circumspecte & prudenter ab ipsis fieri vult, ne fortè conscientiam suam in discrimen adducant: cur inquam hoc ita statuerit, si Missam pro pluribus oblatam, tantùm singulis prodesse existimaret, quantùm si pro uno duntaxat offerretur?

Hoc autem quod in hac tertia assertione dictum est, intelligi debet (ut rectè observat Isamb. ad quæst. 83. disp. 7. a. 2.) de sacrificio Missæ, prout est satisfactorium; qua ratione quando pro pluribus speciatim offertur, minùs singulis prodest, minusque pœnæ per illud redimitur respectu singulorum, quàm si pro uno tantùm offerretur: quia ut sic, se habet per modum cujusdam solutionis, quæ cùm sit finita, ut ex ante dictis patet, minuitur haud dubiè si in plures dividatur. At verò quatenus est impetratorium, tantùm potest prodesse multis quantùm uni: cùm enim vis illius impetratoria infinitam Dei misericordiam & liberalitatem respiciat, nihil obstat, quin Deus oblatione illius sacrificii ad beneficia sua conferenda exoretur æquè pro multis, ac pro uno.

Quæ-

Quæres utrùm, sicut Sacerdos intentioni eorum pro quibus obligatur, satisfacere debet quoad numerum Missarum; ita etiam teneatur quoad alias hujus sacrificii circumstantias, v.g. utrùm, quando qui postulavit de tali Sancto, in tali loco, vel tempore celebrari; Sacerdos ad id præstandum teneatur? Resp. Sacerdotem celebrantem, quantùm potest intentionem illius, à quo stipendium accepit, exequi debere; proindeque talem pro illo Missam celebrare qualem postulavit: non tamen peccare, si ex justa aliqua causa Missam celebret aliam ab illa; ex. gr. si postulavit, ut celebraret pro defunctis, & illo die incidat festum alicujus Sancti duplex, vel semi-duplex, aut etiam simplex, poterit Sacerdos Missam illius festi celebrare: quamvis enim Missa propria defunctorum aliqua ratione ipsis defunctis magis prosit propter orationes, & preces ad hunc finem ab Ecclesia institutas: si tamen consideretur ut sacrificium, æqualiter prodest; imò illarum orationum defectus satis suppleri censetur devotione celebrantis, & intercessione illius Sancti cujus Missa celebratur. Ita Navar. Suar. Tolet. & plures alii, quos citat & sequitur Bonac. disp. 4. quæst. ult. de sacrif. Missæ punct. 7 Parag. 3.

Quod verò ad locum spectat, debet Sacerdos in eo celebrare, quem designavit is, qui stipendium dedit, nisi necessitas aliqua, aut rationabilis causa excuset: & similiter quoad tempus, debet quàm primùm potest obligationi suæ satisfacere. Unde Bonac. supra Parag. 5. dicit peccare Sacerdotes, qui sunt notabiliter in mora celebrandi; præsertim, quando ex mora illa sequitur alteri præjudicium, ut si Missa, quæ pro infirmo dicenda erat, ob nimiam dilationem non nisi defuncto illo celebretur: quare cavere debent Sacerdotes, ne stipendia Missarum dicendarum nimis cupidè congerant, ex quarum dilatione conscientia ipsorum oneretur. In iis tamen locis, in quibus fit populi concursus ob festum alicujus Sancti vel aliquam devotionem: censentur illi, qui postulant Missas, & stipendia offerunt, tacitè consentire in dilaio-

nem

nem illam, quæ ut plurimùm necessaria est, ut illorum, & aliorum intentioni satisfiat: in quo tamen, qui ejusmodi stipendia recipiunt, curare debent, ut nihil ab ipsis fiat, quod justitiæ vel charitati repugnet.

PARAGRAPHUS VII.

Applicationis à Sacerdote celebrante facienda facilis, & optima praxis proponitur.

QUONIAM non rarò contigit Sacerdotes quosdam ex inconsideratione, aut alia de causa minus convenienter hujus Divini sacrificii vim & efficaciam applicare; ex qua tamen applicatione (ut ex antè dictis constat) tanquam ex conditione necessaria uberrimorum fructuum illius participatio maximè pendet; idcirco illis nec inutile nec ingratum fore existimavimus, si ex iis quæ in superioribus Paragraphis dicta sunt, brevem aliquam & facilem hujus applicationis faciendæ methodum seu praxim colligamus.

Cùm igitur Divinum hoc sacrificium omnes quorumcunque sacrificiorum proprietates modo quodam excellentissimo in se complectatur, sitque Latreuticum, Eucharisticum, propitiatorium & impetratorium (ut supra explicavimus) Sacerdos celebrans, illud secundum has omnes ejus proprietates applicare poterit, & ad hoc attentionem & intentionem suam dirigere.

Atque in primis illud offerre intendet ad supremum cultum & honorem condignum divinæ majestati deferendum, offerendo ipsiusmet Christi veri & naturalis filii Dei demissionem, humilitatem, devotionem, adorationem & alia similia religionis officia, quæ in hoc victimæ statu modo quodam inexplicabili summæ Trinitati exhibet.

Secundò illud offeret ad gratias Divinæ majestati exhibendas, pro tot & tantis beneficiis, sive in natura, sive in gratia, ingratis licèt, & immerentibus tempore præterito collatis, & in futurum præparatis, & promissis, ac præcipuè pro inæstimabili Redemptionis humanæ per divini verbi Incarnationem, & ejus in carne assumpta Passionem, & mortem, beneficio, cujus memoriam præsertim in hoc sacrificio recoli voluit ipse Christus Dominus, & expressis verbis in ejus institutione præcepit.

Tertio ad placandum divinum numen, tot & tantis sceleribus, & peccatis quotidie, & ubique offensum, ab eoque misericordiam, ac pœnitentiæ gratiam pro eluendis ipsorum peccatorum maculis exorandam, nec non ad satisfactionem condignam pro iisdem peccatis ejus justitiæ exhibendam.

Quartò denique postulanda quæcunque beneficia tum spiritualia, tum etiam temporalia, quatenus ad ejus gloriam, & salutem nostram conducere possunt: & ad deprecanda quæcunque mala, sive præsenti tempore vexantia, sive in futurum impendentia.

Hæc autem præstabit Sacerdos primùm nomine ipsius summi Sacerdotis Christi Domini, intentionem suam illius intentioni perfectè conformando, & submittendo: deinde totius Ecclesiæ nomine, omnimodam vim, & efficaciam hujus divini sacrificii universis illius membris applicando, tum sanctis & beatis in cœlo ad gratias de illorum Victoriis & præmiis Deo exhibendas, præsertim quando in illorum honorem Missa celebratur; tum animabus in Purgatorio ad pœnas earum per satisfactoriam hujus sacrificii vim sublevandas; tum cunctis fidelibus viatoribus in terra, præsertimque illis quorum memoriam in Canone nominatim fieri præcipit, ut summo Pontifici, Episcopo (Regi) adstantibus, &c. ad fructum hujus sacrificii participationem illis communicandam, Demum, ut ipsius Christi & Ecclesiæ minister, cui notabilis fructuum illorum pars pro arbitrio dispensanda relicta est, applicabit eos in particulari, tum sibi, tum personis

aliis sive vivis, sive defunctis, quibus ex obligatione tenetur, vel ex charitate & devotione hoc pietatis officium impendere cupit; idque ut suo ac illorum nomine supremum latriæ ac religionis cultum Deo per Christum deferat, gratias pro omnibus beneficium ac nominatis pro his vel illis exhibeat, veniam & gratiam pro omnibus peccatis ac peculariter pro his aut illis exoret, ac denique, ut bona quæcunque sibi necessaria, aut utilia impetret, præsertimque hæc vel illa, quatenus ad divinam gloriam conducere possunt.

Ad evitandos autem scrupulos, qui circa hujus particularis applicationis obligationem vel modum suborrri possent, optimum aliquibus visum est, si post debitam applicationem iis factam, erga quos aliqua incumbit obligatio, Sacerdos illius sacrificii fructus aliis personis sibi charitate aut alia ratione peculiariter conjunctis, aut commendatis communicare cupiens, intentioni suæ conditionem ejusmodi apponat, ut scilicet hanc illis communicationem velit, & à Deo postulet, in quantùm licitè & secundùm justitiæ ac charitatis leges velle, & postulare potest; sic enim tuta conscientia, & sine cujusquam præjudicio poterit ex infinito illo, & nunquam exhauriendo meritorum ac satisfactionum Christi Domini thesauro, cujus dispensator constitutus est, in alias personas partem aliquam derivare, quæ ex summa & ineffabili Dei charitate ac misericordiâ, non-nisi maxima & uberrima sperari potest.

PARA-

PARAGRAPHUS VIII.

Explicantur reliqua quæ ad debitam hujus sacrificii celebrationem requiruntur.

NON repetemus ea quæ variis sectionibus hujus capitis dicta sunt de materia, forma, intentione, aliisque ad validam, & licitam Eucharistiæ confectionem requisitis, nec non de dispositionibus ad ipsius dignam receptionem necessariis, quæque quidem maximè à Sacerdotibus exiguntur, ut divinum hoc sacrificium debitè offerant: sed illis suppositis, subjungemus tantùm ea, quæ ex ipsius Ecclesiæ instituto ad convenientem Missæ celebrationem requiruntur.

Dicendum igitur 1. ad debitam hujus sacrificii celebrationem requiri tempus aptum, totum illud scilicet, quod à primo auroræ crepusculo usque ad meridiem excurrit, ut habetur capite *Nocte*, & capite, *Et hoc* de consecrat. dist. 1. quare excepta festivitate Natalis Domini (in cujus nocte sacrificatur) illicitum est aliis temporibus ante auroræ initium Missam celebrare, ut docet S. Thom. q. 83. a. 2. & cum illo communiter omnes: quod tamen Suar. disp. 80. sect. 4. & quidam alii Doctores, quos citat & sequitur Laym. tract. 5. de sacrif. Missæ cap. 4. ita explicant, ut ad evitandam culpam satis fore existiment, si Missa privata ad initium auroræ finiatur.

Potest autem Episcopus in causa particulari dispensare, ut ante auroram celebrare liceat; multoque magis ipsemet tali facultate uti, sicut ex communi Theologorum consensu docet Coninck quæst. 83. art. 2. dub. 4. ubi addit consuetudinem, quæ in quibusdam Galliæ, Belgii, ac Germaniæ locis viget, ut hiemis tempore aliquot ho-

ris ante solis ortum Missa inchoetur in gratiam operariorum & famulorum, reprehendi non debere, quando non contradicit Episcopus: quod etiam docet Nav. cap. 25. num. 85.

Simili ratione illicitum est Missam celebrare post meridiem: quæ est doctrina communis fundata in praxi & consuetudine ipsius Ecclesiæ, & roborata speciali constitutione Pii V. quæ incipit, *Sanctissimus*: Suarez tamen, & alii, quos citat & sequitur idem Laym. suprà existimant, ad culpam evitandam satis esse, si Missa inchoetur ante meridiem vel saltem in ipso meridie.

Potest verò Episcopus ob justam aliquam causam dispensare, ut post meridiem celebretur, ut suprà de anticipatione dictum est: imò in casu necessitatis etiam non petita Episcopi licentia (si ad illum facilis non detur recursus) celebrari poterit post meridiem: v. g. si infirmus viatico indigeat: si festo die publica Concio usque ad meridiem & ultrà producta sit, licebit postea Missam privatam inchoare, præsertim quando aliqui ex populo Missam non audierunt: item, si Sacerdos festo die ratione itineris impeditus fuerit, ne ante meridiem celebraret, poterit post meridiem celebrare, ut docent Henriq. Miranda, Suar. & alii apud eumdem Laym. suprà.

Dicendum 2. requiri locum idoneum, id est ab Episcopo consecratum seu dedicatum, vel ab eodem, aut alio ex ejus licentia & facultate benedictum. Ita S. Thom. art. 3. q. 83. & habetur cap. *sicut* & cap. *nullus*, de consecr. dist. 1. ubi tamen excipitur casus necessitatis, v. g. in bello, quando Missa in castris pro exercitu dicenda est: in longa peregrinatione per loca infidelium: in maximo aliquo populi concursu, quem Ecclesia capere non potest; & similibus casibus, in quibus tamen semper Episcopi licentia obtinenda est, si commodè ad illum recurri possit.

Ipsis autem Episcopis speciali Privilegio indultum est, ut super altari portatili ubivis sacrificare, vel sacrificanti adsistere possint, non solùm in casu necessitatis, sed & ob solam devotionem: quòd etiam docet Suar. disp. 81.

sect. 3.

sect.3. ex eorum tamen prudentia pendet prospicere, ut talia loca ad id eligant, in quibus nihil, quod tanti mysterii sanctitati, ac reverentiæ minus conveniens, factum sit, aut faciendum videatur.

Monentur tamen iidem Episcopi in Concilio Trid. sess.22. Decret de observandis in celebr. Missæ: *Ne patiantur privatis in domibus atque omnino extra Ecclesiam, & oratoria ad divinum tantum cultum dicata ab iisdem Ordinariis designanda, & visitanda, sanctum hoc sacrificium à sæcularibus, aut regularibus quibuscunque peragi.*

Porro neque etiam in Ecclesia consecrata celebrare licet, si violata, aut polluta fuerit, nisi priùs reconcilietur, ut ex communi Ecclesiæ praxi constat. Tribus verò modis censetur Ecclesia pollui. Primò, per homicidium, aut violentam aliquam sanguinis humani effusionem, ex gravi & notoria percussione facta in Ecclesia, ut habetur c. *Proposuisti* & cap. ult. de consecr. Ecclesiæ, Secundò, per illicitam & notoriam seminis humani intra Ecclesiam effusionem, ut habetur eodem cap. ult. & cap. *Ecclesiis* de consecr. dist.1. Tertiò, per sepulturam hominis nominatim excommunicati, aut notorii Clericorum percussoris; item infidelis, aut alicujus hominis non baptizati, etiamsi solummodo infans sit, ut habetur citato cap. *Proposuisti*, & cap. *Sacris* de sepulturis & cap. *Ecclesiam* de consecratione.

Est autem observandum discrimen in Ecclesiam ab Episcopo consecratam, & illam quæ Episcopali authoritate tantùm benedicta est: illam enim solus Episcopus, hanc verò quilibet Sacerdos ex Episcopi commissione reconciliare potest, ut habetur cap. *Aquam* & cap. ult. de consecr. Ecclesiæ.

Si autem Ecclesia secundùm majorem sui partem destruatur, quod Episcopus dijudicare debet; ex. gr. si ejus parietes ex majori parte corruerint, non amplius in ea celebrare licet; eaque reædificatâ non simplici reconciliatione, sed iterata consecratione, seu dedicatione, aut saltem benedictione opus est, ut habetur c. *Ecclesiis* de consecr.

dist.

dist.1.& cap. *Ligneis* de consec. Eccles. ubi tamen declaratur, consecrationem non amitti, si tecta solummodo, aliaque opera lignea combusta sint, illæsis parietibus; eò quod consecratio in ipsis præsertim parietibus fiat; quamvis in ejusmodi Ecclesia, quæ omni prorsus tecto careret, Missam celebrari non conveniat ob varios casus, qui ex aëris injuria & ventorum agitatione accidere possent: tecto tamen illius instaurato nulla neque consecratione, neque reconciliatione opus erit.

Dicendum 3. requiri altare, quod lapideum esse debet, & ab Episcopo consecratum, ut habetur cap. *Altaria* de consec. dist.1. Est autem duplex altare; unum portatile, alterum fixum & stabile: inter quæ hoc discrimen intercedit, quòd illud per se consecratur, hoc verò non nisi quatenus basi affixum est. Unde sequitur, quod altare portatile quocunque deferatur, non amittat consecrationem; fixum vero amittat, si ab interiori structura & basi amoveatur, ut habetur cap. *Si motum* de consecr. dist. 1. & cap. *Ligneis* de consecr. Ecclesiæ. Illud verò utrique altari commune est, quod notabili fractione consecrationem amittat; quando scilicet talis est ut in illo calix cum patena ampliùs consistere non possit: item violatione sigilli seu loculi in quo reliquiæ sanctorum conditæ sunt; quod quamvis aliqui Theologi negent, asserantque reliquias illas ad consecrationem altaris non esse absolutè necessarias; spectata tamen consuetudine ipsius Ecclesiæ, quæ initio Missæ hanc orationem à Sacerdote ad altare ascendente illudque osculante recitari voluit: *Oramus te Domine, per merita Sanctorum tuorum, quorum reliquiæ hìc sunt, &c.* probabilius est, & in praxi tenendum, ejusmodi sigilli violatione consecrationem altaris amitti; proindeque iterum esse consecrandum: quod apertè colligitur ex cap.1. de consecr. Eccl. ubi dicitur quòd, *Si lapsis ille, qui sigillum continet, confractus fuerit, aut etiam diminutus, debet altare denuo consecrari*: & ita etiam docet Durandus in Rationali lib.1. cap.6. Angel. verbo, *Altare* §.2. & alii communiter.

Dicen-

Dicendum 4. in altari dum Missa peragitur, necessaria esse quædam ornamenta, quæ in rubricis Missalis enumerantur: ac in primis tres, aut saltem duas mappas, aut ad minùs unam duplicatam, ut tradit Suar. disp.81. sect.6. & Tolet. lib.2.cap.2.

Secundò, Corporale, quod equidem non sericum, aut auro aliave materia intertextum, sed purè lineum ac simplex esse debet. Similiter & pallam, quæ calici superponitur, & pars quædam corporalis esse censetur, sicuti colligitur ex antiqua consuetudine, secundùm quam corporale etiam calicem cooperiebat, ut observat Scortia lib. 3. de sacrificio cap.5. quæ palla etiam linea, & simplex esse debet, saltem ex ea parte, qua calicem contingit: & utrumque ab Episcopo, aut alio facultatem habente benedictum esse oportet. Ita docet S.Thom. q.83. a. 3. ad 7.& 8. & habetur cap. *Consulto* de consecr.dist.1. Quamvis autem de mapparum benedictione nihil in jure decretum reperiatur, Ecclesiæ tamen consuetudo id etiam exigit, ut docet Azor. Lib. 10.cap.28. quæst.8.

Tertiò Calicem, & patenam ex materia aurea, vel argenta, aut saltem stannea; non verò lignea, lapidea, ferrea, ærea, aut vitrea, ut docet S.Thom. q 83. a.3. ad 6.& habetur cap. *vasa* & cap. *ut calix* de consecr dist.1. Debent autem calix & patena esse ab Episcopo consecrata, ut habetur cap. unico de sacra unctione; & constat ex usu & consuetudine ipsius *Ecclesiæ*. Adjungitur purificatorium lineum, & mundum ad ipsum calicem abstergendum; velum item sericum, quo calix & pars anterior corporalis tegi solet.

Quartò, Missale approbatum, secundùm usum, quem in celebrando quisque sequi tenetur: communis enim Doctorum sententia est, ac præsertim Nav. cap. 25. num. 84. Syl. verb. *Missa* Azor. cap. 29. quæst. 4. Tol. lib. 2. cap. 2. Sacerdotem illum peccaturum mortaliter, qui celebraret absque libro, in quo saltem canon Missæ contineretur, quamvis, quæ dicenda essent, memoriter teneret.

Quintò lumen, ut constat ex cap. ultimo de celebrat. Missarum: dicit autem Tolet. loc. cit. duas candelas accensas, aut saltem unam requiri; ita ut sine lumine celebrare existimet, esse peccatum mortale: quamvis autem absolutè loquendo necessarium non sit ex præcepto, ut candelæ illæ sint cereæ, possitque lumen ex oleo, ita postulante necessitate, adhiberi, ut docet Suar. disp. 81. sect. 6. standum est tamen communi Ecclesiæ consuetudini, nec nisi candelis ex cera communiter utendum est.

Sextò imaginem Crucifixi, quæ secundùm regulas Missalis altari superponi debet, ad cujus pedes exponi solet tabella secretorum, quam vulgò canonem vocant.

Dicendum 5. requiri præterea vestes sacras, quibus sacerdos celebrans indutus esse debet: sunt autem sex, amictus scilicet, alba, cingulum, manipulus. stola, & casula: quas quidam vestes mundas, & integras, atque ab Episcopo, aut alio facultatem habente benedictas esse oportet; ita ut Tolet. loc. cit. & plures alii existiment esse peccatum mortale cum vestibus minimè benedictis, aut notabiliter immundis, vel laceris celebrare: quod & similiter de corporalibus intelligendum est.

Quæres 1. quamdiu vasa, & linteamina sacra consecrationem vel benedictionem retineant. Resp. de vasis, tamdiu consecrationem retinere, quamdiu integra perseverant: amittere verò, si notabiliter frangantur aut dividantur; ita ut formam & quantitatem, quæ ad convenientem & proportionatum eorum usum necessaria est ampliùs non retineant, ita Ledesma tract. de Sacram. Euch. cap. 21. ubi addit calicem, & patenam, quamvis pristinam formam retineant, amittere tamen consecrationem, si de novo deaurentur ex ea parte, qua corpus & sanguinem Christi contingunt, proindeque denuo consecrari debere. De vestimentis autem aut linteaminibus sacris docet Azor. lib. 10. cap. 28. quæst. 9. illa tunc amittere benedictionem, quando ita franguntur aut dissuuntur, ut ad id ampliùs apta non sint, ad quod Ecclesiæ benedictione destinata fuerant.

Quæres

Quæres 2. an liceat omnibus sacra vasa & vestes contingere? Resp. 1. vasa & linteamina sacra, calicem scilicet, patenam, corporale, & ciborium, dum in illis continetur corpus & sanguis Christi, à nemine præterquam à Sacerdote vel Diacono sine gravi culpa tangi non posse. Ita Suar. Palud. & alii apud Laym. tract. 5. de Sacrif. Mis. c. 6. & habetur ex cap. *Non oportet* dist. 23.

Resp. 2. eadem linteamina & vasa sacra, etsi vacua sint, contrectari aut tangi non debere ab iis, qui sacris ordinibus non sunt initiati, ut habetur cap. *In sancta*, de consecr. dist. 2. Hujus tamen præcepti Ecclesiastici transgressionem, (si contemptus absit) culpam venialem non excedere docet Suar. Azor. Sot. & alii apud Laym. suprà; imò si rationabilis causa suadeat, nulla erit culpa, ut ibidem docet.

Ubi autem consuetudo viget, ut corporalia, & pallæ, ac purificatoria, à personis laicis præsertimque fœminis Deo sacris mundentur, priùs à sacerdote vel Diacono in pelui lavari debent, & aqua lotionis in piscinam effundi vel in ignem projici.

Porrò alias vestes benedictas, & reliqua altaris ornamenta, quæ neque Chrismate uncta sunt, neque corpus Domini, aut sanguinem immediatè attingunt, cum reverentia tangere omnibus etiam laicis concessum est. Verùm ad profanos usus adhibenda non sunt, quamvis vetustate consumpta sint; sed potiùs igni absumenda, ut dicitur c. *Ligna*, & c. *Altaris* de consecr. dist. 1.

Dicendum 6. requiri ministrum, qui sacerdoti celebranti inserviat, ut habetur cap. *Hoc autem*, de cōsecr. dist. 1. & cap. *Proposuit*, de filiis Presbyt. Hic autem minister debet esse vir, non fœmina, ut habetur cap. 1. de cohabita. Clericorum & mulierum. Imò Suar. disp. 87. sect. 1. & Sotus disp. 13. quæst. 2. art. 5. arg 12. satius esse arbitrantur, si urgeat necessitas, Missam absq; ministro celebrare, quàm fœminam ad Altare respondentem, aut urceolos porrigentem adhiberi: nihil tamen obstare videtur, quo minùs fœminæ præsertim Sanctimoniales, ex loco remo-

to sacrificanti respondeant, ut ibidem dicit Suar. & usus Ecclesiæ in Monasteriis declarat.

Est autem observandum, Sacerdotis celebrantis pedes calceatos esse debere; ob majorem honestatem, & decentiam, ut docent Syl. Rich. & alii apud Petrum Ledesma tract. de Euch. cap.20. Caput verò apertum & nudum, ut habetur cap. *Nullus*, de consecr. dist.1. Azor. tamen, Suar. & alii, quos citat Laym. cap.5. de Sacrif. Miss. cap.6. existimant, Episcopum posse ob causam aliquam rationabilē, v.g. infirmitatis, dare licentiam sacrificandi capite operto amictu, vel pileolo; præsertim usq; ad Canonem. Imò si causa ita celebrandi manifesta sit, tali dispensatione non esse opus docent Nav. Syl. & Henriq. apud eumdem Laym. dummodo nullum inde scandalum oriatur, & necessitas celebrantis, v.g. ob infirmitatem, senectutem, loci frigus &c. ab unoquoque adstantium facile dignosci possit.

Superest una difficultas hîc solvenda, nimirùm quoties Sacerdos Missam celebrare teneatur. Resp. cum distinctione, si enim de Parocho, aut alio beneficiato sermo sit, toties celebrare tenetur, vel per se, vel saltē per alium, quoties requiritur ut officio suo, vel obligationi satisfaciat. Si vero de Sacerdote generatim hoc quæratur, abstrahendo ab aliis obligationibus specialibus, nihil aptius responderi potest quàm id, quod habetur in Concil. Trid. sess. 23. c.14 ubi dicitur Episcopum curare debere, *ut Sacerdotes saltem* (quod verbum notandū est) *diebus Dominicis, & festis solemnibus; si autem curam animarum habuerint, tam frequenter, ut suo muneri satisfaciant, Missas celebrent.* Ex quibus Conc. verbis merito infertur maximè congruū esse, ac decens, ut Sacerdos quantum fieri potest, quotidiè sanctissimū illud Sacrificiū offerat: quā quidem praxim ut piā & religiosam, laudāt SS. Patres ac præsertim S. Cypr l.1. Ep.2. S. Ambr. orat. in funere fratris, S. Hier. l. 1. adversus Jovin. S. Syric. Papa in Epist. ad Hymerium c.7. S. Innoc. I. in Epist. ad Exuperium, S. Chrys. Hom.17. in Epist. ad Hebræos: quibus addere possumus Joan. Gersonem part.2. operum tract. de præparatione ad Missam.

Monet

Monet tamen idem Concilium sess. 22. in decret. de observandis ac evitandis in observatione Missæ, *Omnem operam & diligentiam in eo ponendam esse, ut quantâ maximâ fieri potest, interiori cordis munditiâ, & puritate, atque exteriori devotionis ac pietatis specie, hoc divinum, atque tremendum mysterium peragatur.* Ideoque *decernit, ut Episcopi ea omnia prohibere, atque è medio tollere sedulò curent, ac teneantur; quæ vel avaritia, idolorum servitus, vel irreverentia, quæ ab impietate vix sejuncta esse potest, vel superstitio, veræ pietatis falsa imitatrix, induxit.*

Atque ut multa paucis comprehendantur, in primis, quòd ad avaritiam pertinet, cujusvis generis mercedum conditiones, pacta, & quicquid pro Missis novis celebrandis datur; nec non importunas, atque illiberales eleëmosynarum exactiones, potiùs quàm postulationes, aliaq; hujusmodi; quæ à simoniaca labe vel certè à turpi quæstu non longè absunt, omninò prohibeant.

Deinde, ut irreverentia vitetur, singuli in suis Diœcesibus interdicant, ne cui vago, & ignoto Sacerdoti Missas celebrare liceat. Neminem præterea, qui publicè, & notoriè criminosus sit, aut sancto Altari ministrare, aut sacris interesse permittant; néve patiantur privatis in domibus, atque omninò extra Ecclesiam, & Oratoria ad divinum tantùm cultum dedicata, ab eisdem Ordinariis designanda, & visitanda, sanctum hoc Sacrificium à sæcularibus, aut regularibus quibuscumque peragi; ac nisi priùs qui intersint, decenter composito corporis habitu, declaraverint se mente etiam ac devoto cordis affectu, non solùm corpore, adesse. Ab Ecclesiis verò musicas eas, ubi sive organo, sive cantu lascivum, aut impurum aliquid miscetur, item sæculares omnes actiones, vana, atque adeo profana colloquia, deambulationes, strepitus, clamores arceant; ut domus Dei verè domus orationis esse videatur, ac dici possit.

Postremò, ne superstitioni locus aliquis detur, edicto, & pœnis propositis caveant, ne Sacerdotes aliis, quàm debitis horis celebrent; néve ritus alios, aut alias ceremonias, & preces in Missarum celebratione adhibeant, præter eas, quæ

ab Ecclesia probata, ac frequenti, & laudabili usu recepta fuerint. Quarundam verò Missarum, & candelarum, certum numerum, qui magis à superstitioso cultu, quàm à vera religione, inventus est, omninò ab Ecclesia removeant: doceantque populum quis sit, & à quo potissimùm proveniat sanctissimi hujus sacrificii tam pretiosus ac cœlestis fructus. Moneant etiam eundem populum, ut frequenter ad suas Parochias, saltem diebus Dominicis, & majoribus Festis, accedant.

CAPUT QUINTUM

De Sacramento Pœnitentiæ.

SECTIO I.

Quid nomine Pœnitentiæ intelligatur.

POENITENTIÆ nomen in duplici sensu à Theologis sumi solet: primò pro virtute morali infusa, cujus proprius actus est detestari peccatum, ac de illo commisso dolere, non modò, quatenùs rectæ rationi adversatur, sed præsertim quatenùs est offensa quædam, & injuria Deo illata, cum proposito emendandi ac reparandi offensam illam & injuriam, ipsique Deo satisfaciendi. Ita S. Doctor. 3. p q. 85. a. 1, 2. & 3. & de hac pœnitentiæ virtute frequens mentio reperitur in scripturis, *fuitq;* (ut loquitur Concil. Trid. sess. 14. cap. 1.) *universis hominibus, qui se mortali aliquo peccato inquinassent, quovis tempore ad gratiam, & justitiam assequendam necessaria.*

Secundò nomen Pœnitentiæ sumitur pro uno ex Sacramentis novæ legis; id, est pro ritu aliquo externo & sensibili divinitus instituto, quosdam hominis pœnitentis & ministri absolventis actus complectente, quo ab hoc ille Deo reconciliatur, & à peccatis post Baptismum commissis absolvitur.

Primus, qui hujus Sacramenti veritatem impugnavit, fuit Novatus Episcopus Africanus, qui exinde Romam

veniens Novatianum presbyterum, & alios quosdam seduxit, & in suas partes traxit, ut fusiùs declarat Baronius ad annum Christi 254. nu. 66. ubi refert ipsum novarum ipsiusque gregales primùm in Africa adversus S. Cyprianum Schisma conflasse, eò quòd in lapsis Ecclesiæ reconciliandis nimis rigidum se præberet. Postea mutata facie (quod rectè observat idem Baronius, peculiare esse omnium hæreticorum atque schismaticorum, nunquam scilicet perstare in eadem sententia; sed pro loco, & tempore novas induere formas) in sanctissimum Pontificem Cornelium turbas Romæ concitasse, eò quòd lapsos pœnitentes in Ecclesiam reciperet, eisque beneficium absolutionis impertiret, ut eum prætextu illo è sede Romana deturbarent, & Novatianum fastu, & ambitione tumentem in illam per fas nefasq; intruderent: eoq; tandem devenit ipse Novatus, ut negaret ullam sacerdotibus novæ legis ad remittenda peccata post Baptismum commissa traditam esse à Christo potestatem; verùm ipsius Novati sectatores postmodùm ab eo desciverunt (quod Lutheranis, Calvinistis & aliis à veritate dissidentibus familiare est nimirum ut ab autoribus, & patriarchis sectarum suarum, ubi fraus illorum patescere incipit, paulatim se subducant, & alia dogmata profiteri subinde incipiant, donec ab illis etiam ad alia transfugere veritatis armis oppressi cogantur) cùm enim ipsius Novati asseclæ præfatam magistri sui hæresim propugnare non possent, illam temperare voluerunt, admittentes quidem aliquod remedium, quo virtute clavium Ecclesia remittere posset leviora peccata, non tamen graviora & atrociora; quod testatur Sanctus Ambros. libr. 1. de pœnit. cap. 2. ubi de illis hæreticis sic loquitur. *Ajunt se exceptis gravioribus criminibus, relaxare veniam levioribus. Non hoc quidem author erroris Novatus ait, qui nemini dandam Pœnitentiam putavit.*

Errorem illum ab Ecclesia proscriptum, (ut testatur Cyprianus Epi. 12. & 54. cap. 9.) & jam obsoletum recentiores hæretici denuò renovare conati sunt, ut videre est apud Bellarm. lib. de Pœnit. ca. 9.) negantes sacrum illum

ritum,quo Ecclesia Catholica in reconciliandis pœnitentibus post Baptismum lapsis utitur, esse Sacramentum à ChristoDomino institutum,aut ullam inesse sacerdotibus ad peccata remittenda judiciariam potestatem: cujus quidem erroris falsitas, & simul Catholici dogmatis veritas pleniùs constabit ex iis.quæ sectione sequenti dicentur.

SECTIO I.

Pœnitentiam esse verum & propriè dictum novæ legis Sacramentum, contra hæreticos demonstratur.

PRÆTER authoritatem universæ Ecclesiæ (quæ tum in Concilio Florent.in decreto Eugenii, tum in Trident.sess.14. can.1.hoc dogma tanquam certissimum, ac fide credendum definivit, erroremque oppositum anathemate percussit) probari potest ejusdem dogmatis veritas variis testimoniis SS. Patrum fusè relatis à Judoco Coccio tom.2. thesauri lib.7.art.1. & seq.duo vel tria hîc illustriora proferemus. Primum est S.Ambr.lib.1.de Pœnit.cap.7. *Cur baptizatis*, inquit, *si per hominem peccata dimitti non licet? &c. Quid interest, utrùm per Pœnitentiam, an per Lavacrum hoc jus sibi datum Sacerdotes vendicent?* quibus verbis æqualem vim ad peccata remittenda sacerdotibus,sive Baptismum conferendo, sive Pœnitentiæ Saaramentum administrando tribuit. Secundum est S.Chrys.lib.3.de sacerdotio, ubi; postquam potestatem ad peccata remittenda quæ sacerdotibus collata est, contulit cum potestate eorumdem ad conficiendam Eucharistiam: postea conferens eamdem cum potestate baptizandi,*neque enim* inquit.*solùm,cùm nos regenerant, sed etiam postea condonandorum nobis peccatorum potestatem obtinent.* Tertium S.Petri Chrysologi Serm. 84. *ubi sunt*,inquit,*qui per homines non posse peccata remitti præscribunt &c.Remittit Petrus peccata, & toto cum gaudio suscipit pœnitentes, atque omnibus sacerdotibus hanc à Deo concessam amplectitur potestatem.*

Probari

Probari Præterea poteſt eadem veritas ex his ChriſtiDomini verbis *S.Ioan.20. Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta ſunt*, Ex quibus duo colliguntur; primum eſt, ritum aliquem externum â Chriſto Domino inſtitutum eſſe, quo Apoſtoli eorumq; in ſacerdotio ſucceſſores de peccatis juridicè cognoſcerēt, eaq; ſic cognita vel remitterent, vel retinerent, idq; (ut fit in judiciis humanis) verbo aliquo manifeſtarent. Secundū eſt, huic ritui divinitus inſtituto adjunctam eſſe promiſſionem gratiæ ſanctificantis; quod ſatis indicant verba illa: *Remittuntur eis*: cùm hæc peccatorū remiſſio nonniſi per gratiæ ſanctificantis infuſionem fiat, ut conſtat ex iis, quæ in priori huj⁹ operis parte in tractatu de gratia dicta ſunt. Unde patet, Pœnitentiam eſſe ritum externum à Chriſto Domino inſtitutum, quo gratia confertur; ac proinde eſſe Sacramentum: & eo ſenſu verba illa Chriſti Domini intellexerunt S.Cypr.in Serm.de lapſis, S.Baſil.in Epiſt.ad Amphilochium, S.Athan. hom.in illa verba; *Ite in caſtellum* & S.Thom.in comm ſuper c.16.S.Mat.ubi tres errores ſuper illorum verborum explicatione vitandos eſſe monet. Primus eſt eorum, qui opinati ſunt, Sacerdotes poſſe quemlibet pro arbitrio ſolvere aut ligare peccata remittere aut retinere; quod falsū eſt: his enim verbis Chriſtus vices ſuas tantummodo demandavit Sacerdotibus, ut facerent quod ipſe facturus fuiſſet, ſi viſibilis in terra manere voluiſſet; proindeque ut peccata remitterent vel retinerent. non pro libito, ſed prout ipſe remiſiſſet aut retinuiſſet; quod ab Eccleſiæ ſenſu diſcere debent.

Secundus error eſt, ſolvere aut ligare nihil eſſe aliud, quam pœnitentem ſolutum, aut ligatum declarare; verum, ſi hoc ita eſſet, Chriſtus Dominus potiùs dicere debuiſſet: *quæcunque ſoluta erunt in cœlis ſolvetis ſuper terram*; cùm è contrario dixerit: *quæcunque ſolveris ſuper terram ſoluta erunt in cœlis*. Et hic error proſcriptus etiam fuit in Concilio Trident ſeſſ.14. can.9.

Tertius denique error eſt, ſacerdotem, antequam abſolutionis verba proferat, ſupponere debere, pœnitentem

per contritionis actum à culpa peccati, & æternæ pœnæ reatu jam factum esse liberum; proindeque absolvendo illum tantummodò à pœna temporali, quæ plerumque peccato quoad culpam remisso luenda superest, non tota quidem, sed aliqua ejus parte illius eximere. Verùm quàm falsa & aliena sit à vero, & genuino verborum Christi Domini sensu hæc verborum illorum expositio, satis per se manifestum est: quis enim dicat, remittere peccata nihil aliud esse, quàm ipsa peccata jam remissa supponere, & solummodò aliquid de pœna temporali peccatis quoad culpam remissis debita minuere?

Obiicies, in Sacramentis novæ legis pro materia requiri rem aliquam sensibilem; nullam autem ejusmodi materiam in Pœnitentia reperiri; proindeque non esse Sacramentum.

Resp. actus pœnitentis esse materiam Sacramenti Pœnitentiæ, ut infra dicetur; actus autem illos esse sensibiles vel per se, vel per aliquid aliud, confessionem quidem per se, cùm Sacerdotis auditu percipiatur; contritionem autem per humiliationem externam, genuflexionem, lacrymas, & alia ejusmodi signa exteriora, atque etiam per ipsammet confessionem.

Quæres, an Pœnitentiæ Sacramentum sit ad salutem necessarium? Resp. affirmativè, idque non modò necessitate præcepti, de qua suo loco agetur; sed etiam medii, quod satis expresse declaravit Concil. Trid. sess. 14. cap. 2. ubi dixit, *Sacramentum Pœnitentiæ lapsis post Baptismum ad salutem necessarium esse, ut nondũ regeneratis ipse Baptismus.* Est autẽ necessariũ vel in re, vel saltem in voto; ita ut, quamvis peccator aliquando per actũ perfectæ contritionis Deo reconcilietur, *ipsa tamen reconciliatio* (ut loquitur idẽ Concil. Cap. 4. *ipsi contritioni sine Sacramẽti voto, quod in illa includitur, non est adscribenda*, Eatenus autẽ votũ hujus Sacramenti in perfectæ contritionis actu includi censetur, quatenus, qui perfectè conteritur, ita dispositus est, ut absolute velit servare præcepta omnia sub mortali obligantia, ita ut nullum sit de quo si actu cogitaret,

ret,illud adimplere non vellet : atqui datur præceptum divinum,& Ecclesiasticum (ut infra explicabitur) confitendi peccata omnia mortalia post Baptismum commissa , eaque clavibus Ecclesiæ subjiciendi. Unde sequitur, peccatorem perfectè contritum ita esse dispositum , ut peccata sua confiteri , & clavibus Ecclesiæ subjicere expressa vel tacita,seu interpretativa intentione velit.

SECTIO III.

Quæ sit materia Sacramenti Pœnitentiæ.

SUPPONIMUS juxta doctrinam S. Thomæ q.84. a.2. in Sacramento Pœnitentiæ sicut & in aliis novæ legis Sacramentis , duplicem materiam esse distinguendam, remotam scilicet, & proximam : juxta quam distinctionem.

Dicendum 1. materiam remotam Sacramenti Pœnitentiæ esse peccata actualia post actualem Baptismi susceptionem commissa.Ita S.Thomas citat.artic.2. & cum eo communiter omnes. Ratio est quia sacramentum Pœnitentiæ versatur circa peccata,unde sequitur quod ejus sint materia : dici autem non potest, quòd sint materia proxima,cùm illa sit pars ipsius sacramenti , quæ simul cum ejus forma ad producendam gratiam suo modo concurrere debet;quod peccatis nullo modo convenire potest:unde sequitur,quòd sint tantùm materia remota.

Sunt autem hîc aliqua observanda circa remotam illam Pœnitentiæ materiam.Primum est, peccata illa eatenus dici hujus sacramenti materia,quatenus per Pœnitentiam destruuntur, & abolentur ; sicut lignum dicitur ignis materia , quia per illum consumitur ; quo exemplo utitur Catech.Rom.Part.2.c.5.

Secundum est,sola peccata post realem Baptismi susceptionem admissa ; esse remotam hujus sacramenti materiam:quod satis expresè declaravit Concil.Trid.Sess.14. c.1.& 2. Ratio est quia sola ea peccata sunt ejus sacramenti ma-

ti materia, quæ ab illis commissa sunt, in quos sacerdos tanquam judex potest ferre sententiam: at *Ecclesia* (ut loquitur Concilium Trid. Cit. c.2.) *in neminem judicium exercet, qui non prius in ipsam per Baptismi januam fuerit ingressus.*

Tertium est, peccata omnia post Baptismum commissa, sive mortalia, sive venialia, esse materiam hujus sacramenti; cùm de omnibus confessio fieri possit à pœnitente, & à Sacerdote absolutio conferri, ut satis constat ex generali, & illimitata potestate remittendi quæcumque peccata, quam Christus Dominus Apostolis, eorumque in sacerdotio successoribus concessit. Et hoc etiam intelligi debet de peccatis jam in confessione declaratis, & per Sacerdotis absolutionem remissis, ut docet S. Thom. in 4. dist. 17. q.3. a.3. q.5. ad 4. & dist. 18. q.1 a.3 q.2. ad 4. & post illum Palud. Major. Med. Suar. & alii apud Laym. tract. 6. cap. 3. de Sacr. Pœnit. & demonstrat usus in Ecclesia receptus, & approbatus confessiones generales instituendi, in quibus peccata jam antea confessa, & remissa declarantur, & clavibus iterum subjiciuntur: & hanc praxim non solùm in confessionibus generalibus, sed etiam in aliis peccata aliqua jam confessa, & remissa iterum declarandi Navarrus tanquam sanctam & piam laudat, si devotionis causâ cum conscientia quieta fiat.

Dices, peccata illa jam remissa fuisse, & ex consequenti esse deleta & abolita; proindeque materiam hujus sacramenti esse non posse, cùm ampliùs deleri, & aboleri non possint.

Resp. peccata illa eatenus esse hujus sacramenti materiam, quatenus actus pœnitentis circa illa versari possunt; id est, quatenus pœnitens potest illa detestari, confiteri, &c. sicque materiam proximam hujus sacramenti subministrare, quæ simul cum forma illius proprium effectum producat, scilicet gratiam sanctificantem, per quam peccata illa formaliter delerentur & abolerentur, nisi jam deleta & abolita forent.

Quartum est, hanc esse differentiam inter peccata mortalia,

talia,& venalia; quòd peccata mortalia sint materia hujus sacramenti necessaria, id est, quod non alia ratione quàm per hoc sacramentum in re, vel in voto susceptum remitti possint; peccata autem venalia sint tantùm materia sufficiens, id est quòd *quamquam rectè & utiliter*(ut loquitur Conc. Trid. Sess. 14. c. 5.) *citraque omnem præsumptionem in confessione dicantur, quod piorum hominum usus demonstrat, taceri tamen citra culpam, multisq; aliis remediis expiari possint.* Addit Nav. Cap. 21. n. 35. iis, qui per divinam gratiam peccatis mortalibus non implicantur, utile esse sæpius peccata venialia confiteri: quia per id augetur gratia, pœna Purgatorii minuitur, propositum nunquam peccandi mortaliter renovatur, & habitus peccandi venialiter diminuitur.

Dicendum 2. materiam proximam hujus sacramenti esse hos tres actus pœnitentis scilicet contritionem (sumpto generatim hoc nomine, prout etiam attritionē complectitur) confessionem, & satisfactionem. Ita S Doctor q. 84. a. 2. & expresse definitum habetur in Concil. Florent. in decr. Eug. & in Trid. sess. 14. Cap. 3. his verbis: *sunt autem quasi materia hujus sacramenti ipsius pœnitentis actus, nempe Contritio, Confessio, & Satisfactio. Qui quatenus in pœnitente ad integritatem sacramenti, ad plenamque & perfectam peccatorum remissionem ex Dei institutione requiruntur, hac ratione Pœnitentiæ partes dicuntur.*

Ex illis autem tribus Pœnitentiæ partibus S. Doctor Citat. a. 2. & cum eo communiter alii Theologi asserunt, contritionem, & confessionem esse partes essentiales; satisfactionē verò esse tantùm partem integralē ipsius sacramenti; quod etiā habetur in catech. Rom. Part. 2. c. 5. contritionem enim, & confessionem esse partes essentiales inde constat, quod sine illis Pœnitentiæ sacramentum, nec fructuosum, nec validū esse possit, ut ex infra dicendis cōstabit; satisfactionem verò esse tantùm integrantem, quòd absq; ea & validum & fructuosum esse possit, ut patet in pœnitente illo, cui in articulo mortis potest aliquādo validè & fructuosè cōferri absolutio, quāvis nulla pœnitētia

injungatur, & præterea ex eo, quòd satisfactio communiter post receptam absolutionem impleatur, ut dicetur infrà: ex quibus cùm habeatur, illam non esse partem hujus sacramenti essentialem, sequitur ut sit solùm integrans, id est, quod hoc sacramentum absque illa integrum & completum esse non possit; sicut licet pes, vel manus non sit pars essentialis hominis, cùm absque pede vel manu verus homo esse possit; est tamen pars integrans, quia sine pede, vel manu homo integer, & completus esse non potest.

SECTIO IV.

Quæ sit forma Pœnitentiæ.

FORMA sacramenti Pœnitentiæ consistit in his verbis sacerdotis pœnitentem absolventis: *Ego te absolvo à peccatis tuis in nomine Patris, & Filii, & Spir. S.* Ita definitum habetur in decreto Eugenii, & in concilio Trid. sess. 14. c. 3. ubi dicitur *Formam hujus Sacramenti in illis ministri verbis positam esse: Ego te absolvo:* & hoc etiam docet S. Thom. q. 84. art. 3. ex cujus doctrina quædam observatu digna colligit Isamb. ad cit. quæst. disp. 8. art. 2. & sequent.

Primùm ad validitatem hujus Sacramenti necessariò requiri, ut illa absolutionis verba pronuncientur voce Sacerdotis, neque ad hoc satis esse, si scripto tradantur: cujus quidem rei nulla melior ratio afferri potest, quàm ipsa Christi Domini institutio, quæ nobis per Ecclesiæ praxim innotescit. Hæc autem verborum prolatio debet à Sacerdote fieri præsente ipso pœnitente; absolutio enim absenti conferri non potest, ut declaravit Clemens VIII. speciali suo decreto, quod refertur à Laym. tract. 6. c. 3. de Sacram. Pœnit.

Secundum est, quòd quamvis sacerdos in hujus Sacramenti administratione verba omnia suprà relata proferre, imò & alias preces, quæ & Ecclesiæ instituto ante & post absolu-

absolutionem recitandæ sunt, adjungere debeat, nisi fortè aliqua necessitas aut causa rationabilis excuset, ut in Rituali declaratur; nihilominus ad essentiam absolutionis seu formæ hujus Sacramenti ex probabiliori Theologorũ sententia hæc sola verba pertinent: *Ego te absolvo*, vel *Absolvo te*; quæ quoad sensum idem significant. Atq; in primis quod expressio Sanctissimę Trinitatis non requiratur essentialiter in hoc Sacramento sicut in Baptismo, docet S. Thomas artic. 3. ad 3. & probat ex eo quòd Christus Dominus hoc Sacramentum instituens, nullam Sanctissimæ Trinitatis (sicut in institutione Baptismi) mentionem fecit. Quòd item hæc verba; *à peccatis tuis*, ad ejusdem formæ essentiam non pertineant, constat ex ejusdem S. Thomæ doctrina cit. art 3. ubi pro legitima hujus Sacramenti forma hæc verba tantùm ponit. *Ego te absolvo*: quia tamen Joannes Major, Petrus Sotus, & aliqui alii graves Theologi existimaverunt verba illa: *à peccatis tuis*, ad essentiam formæ pertinere, nihilque ab Ecclesia super hac re definitum est. ideo tutius erit nunquam illa omittere, præsertim cum ex Ecclesiæ præscripto proferri debeant.

Tertium est, impositionem manuum in hoc Sacramento (ut docet S. Thomas art. 4.) esse tantùm ex Ecclesiæ instituto, nec ad Sacramenti rationem pertinere, quamvis ceremonia illa, sicut & quævis alia ex Ecclesiæ usu aut statuto aliquo in administrandis Sacramentis pręscripta, non debeat omitti.

Quartum est, absolutionis formam modo deprecatorio prolatam, esse invalidam, ut ex eodem S. Doctore artic. 3. constat: est enim hoc Pœnitentiæ Sacramentum ad instar judicii institutum, cujus verba debent esse absolutiva, non deprecatoria: non enim dixit Christus Dominus: *Peccata illorum pro quibus oraveritis, remittentur eis*; sed simpliciter & absolutè: *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis*; unde si quis pœnitentem absolveret dicendo; *Absolvat te Deus*, nihil efficeret.

Quintum est, conditionem de futuro hujus Sacramenti formæ appositam, reddere illam insufficientem & nullam

ſam; quia talis conditio ſuſpenderet ipſius formæ ſignificationem & effectum, proindeque in cauſa eſſet, cur abſolutio illa irrita & nulla exiſteret. Imò Petrus de Ledeſma tract. de Pœnit. c.3. dicit graviſſimum ſacrilegium ab illo ſacerdote committi, qui ejuſmodi conditionem de futuro abſolutioni apponeret; v. g. ſi diceret: *Ego te abſolvo, dummodò rem ablatam intra decem dies reſtituas*, aut quid ſimile.

Quod autem ſpectat ad alias conditiones de præterito vel præſenti, quamvis non reddant abſolutionem invalidam, cùm ejus ſignificationem aut effectum non ſuſpendant; nihilominus ſine rationabili aliqua cauſa, aut neceſſitate apponi non debent; putà cùm ſacerdos ad moribundum abſolvendum accedens, nonniſi dubia & incerta contritionis ſigna in eo deprehendit; tunc enim poteſt, imò debet abſolutionem illi conferre ſub hac conditione, tacita vel expreſſa: *Si tu es abſolutionis capax*; ut docet Iſambert. diſp.18. de Sacram. Pœnit. art. 10. & Gamachæus c.21. de eod. Sacr. Pœnit. §. 1. in fine: ſimiliter quando ſacerdos dubitat, utrum pœnitens plenum atq; perfectum rationis uſum habuerit nec ne, quando peccata in confeſſione declarata commiſit; v.g. quando puer in primo rationis crepuſculo ad Sacramentum Pœnitentiæ accedit: tunc enim ſecundum communem omnium Doctorum conſenſum (ut loquitur Ledeſma ſupra) licitè poterit ſacerdos dicere in abſolutione: *Si peccaſti, ego te abſolvo &c.* additque idem de ſimilibus aliis caſibus eſſe dicendum.

Quæres, quis ſit verus & propriùs ſenſus illorum verborum. *Ego te abſolvo*. Quorumdam antiquorū ſcholaſticorum opinio fuit verborum illorum ſenſum hunc eſſe: *Ego declaro peccata tibi à Deo eſſe remiſſa*; ſicque abſolutionem Sacramentalem nihil aliud eſſe, quàm declarationem remiſſionis peccatorum ipſi pœnitenti à Deo factæ: quam quidem opinionem non ſatis cum fidei veritate cohærere docet Iſamb. diſp. 1. de Sacr. Pœnit. art 12. maximè ob contrariam definitionem Concil. Trid. ſeſſ.14. cap.6.

de

de Sacra.& can.9.ubi anathema profert in eum qui dixerit, *Absolutionē sacramentalē sacerdotis esse nudum ministeriū pronunciandi & declarandi peccata esse remissa confitenti.* Quare vera & certa responsio ad quæstionē propositā est, sacerdotē per verba illa absolutionis significare, se pœnitentis peccata remittere, illumque à peccati macula, & consequenter à pœna æterna illi debita Christi Domini authoritate verè absolvere. Ita S. Thom. q.84. a.3. ad 3. & probatur in primis ex his Christi Domini verbis S. Matth.18. *Quæcumque solveritis super terram &c.* & S. Joan.20. *Quorum remiseritis peccata &c.* hujus siquidem vocis (*Absolvo*) in forma Sacramenti Pœnitentiæ eadem est significatio, quæ est istorum verborum (*solveritis, remiseritis*) cum iis usus sit Christus Dominus ad Sacramentum hoc instituendum: atqui verba illa veram & effectivam peccatorum remissionem significant in omnibus aliis scripturæ locis, quæ frequenter in utriusq; testamenti libris occurrunt; nusquam autem simplicem illius remissionis declarationem: ergo etiam in illo duplici S. Matth. & S Joan. loco idem significare censenda sunt; & ex consequenti verbum, *Absolvo*, in forma Sacramenti Pœnitentiæ eamdem significationem habere dicendum est.

Probatur deinde ex eo quod S. Chrysostomus de peccatorum remissione loquens Lib.3. de Sacerd. dixit, *Deum Patrem omnifariam potestatē dedisse filio & eamdem ipsam omnifariam potestatem à Deo filio ipsis Sacerdotibus esse traditam:* atqui certum est filium Dei habuisse veram potestatem remittendi peccata quoad culpam & pœnam æternam; ergo eamdem potestatem Sacerdotibus dedit.

Denique (ut rectè observavit S. Ambr. Lib 1. de Pœnit. c.2. potestas remittendi peccata tanta est quanta potestas eadem retinendi, cùm æqualiter utraque à Christo Domino data fuerit: atqui per hanc Sacerdotes verè peccata quoad maculam & æternæ pœnæ reatum retinent denegando absolutionem: ergo per illam eadem peccata verè quoad maculam & æternæ pœnæ reatum poterunt absolutionem conferendo remittere.

Objicies,

Objicies, in variis scripturæ locis dici solum Deum dimittere peccata, delere iniquitates.

Respondet S. Doctor suprà, iis locis nihil aliud significari, quàm Dei solius esse tanquam causæ principalis per propriam authoritatem peccata remittere; quod non impedit quin sacerdotes ejusdem Dei nomine peccata remittant per modum causæ ministerialis seu instrumentalis.

SECTIO V.

Quinam sint effectus hujus Sacramenti.

PRIMUS Sacramenti Pœnitentiæ effectus, est remissio omnium, & quorumcunque peccatorum mortalium post susceptionem Baptismi commissorum quantumcunque gravia sunt & enormia; cùm potestas peccata remittendi à Christo Domino collata Sacerdotibus S. Joan. 20. ad omnia peccata, nullo prorsus excepto, se extendat; & hoc definitum habetur in Concilio Later. sub Innocentio III. cap. *Firmiter* extra de summa Trinit. ubi sine ulla exceptione aut restrictione dicitur, peccatum quodcunque post Baptismi susceptionem commissum posse per Pœnitentiam reparari.

Objicies Christum Dominum *S. Matth. 12. & S. Marc. 3.* declarasse peccatum in Spiritum sanctum neque in hoc sæculo remitti neque in futuro.

Resp. 1. per peccatum in Spiritum sanctum intelligi à S. Aug. Ser. 11. de verb. Dom. & Epist. 50. ad Bonifacium peccatum finalis impœnitentiæ, quod certum est nunquam remitti; cùm post illud commissum peccator sit extra statum viæ, nec proinde sit amplius pœnitentiæ aut absolutionis capax.

Resp. 2. alios SS. Patres per peccatum in Spiritum sanctum intellexisse peccatum illud, quo quis veritatem aliquam à Deo revelatã, & ut sic cognitam, ex certa malitia impugnat. Ita SS. Athanas. Chrys. Basil. Ambr. Hieron. & alii

alii apud Bellarm.lib.2.de Pœn.c.16. Dici autem irremissibile, non quod absolutè remitti non possit, si peccator verè de illo pœniteat, illudque clavibus Ecclesiæ subiiciat; sed quia ordinariè, & ut plurimùm, qui tale peccatum commisit, de illo ob propriæ voluntatis perversitatem non pœnitet, nec proinde illius remissionem accipit; sicut alia peccata citatis locis dicuntur remitti, non quod semper de facto remittantur (cùm multi de illis non pœniteant) sed quia ut plurimùm & ordinariè pœnitentibus condonantur.

Secundus hujus Sacramenti effectus, est remissio peccatorum venialium, quæ sicut quivis potest piè & salubriter in confessione declarare, ita de illis quoque remissionem virtute illius Sacramenti consequi posse certum est, ut ex antè dictis patet.

Est autem difficultas inter Theologos, qua ratione peccata illa in Sacramento Pœnitentiæ remittantur. Omissis variis super hac re sententiis (quas instituti nostri non est hic fusiùs explicare) probabilissimè loqui videntur ii, qui asserunt, hanc peccatorum venalium remissionem in Sacramento Pœnitentiæ fieri per gratiam sanctificantem, per hoc Sacramentum ex opere operato productam, non solùm secundùm se præcisè consideratam, sed præsertim ut datam intuitu præviæ de illis attritionis, qua ratione formalem cum illis peccatis habet repugnantiam, cùm sit gratia reconciliationis ab ipsis. Ita Vasq. in 1. 2. disp. 207. cap. 4. ex qua doctrina sequitur, ad hoc, ut quis in Sacramento Pœnitentiæ peccatorum venialium remissionem consequatur, necessarium esse, non modò, ut nullam actualem circa peccata illa complacentiam habeat; sed præterea requiri, ut formalem de iis, vel saltem virtualem contritionem, aut attritionem concipiat: ita ut quamvis unum aut alterum in confessione declaret, si tamen de aliis omnibus generatim verè ex animo doleat, virtute Sacramenti illorum omnium remissionem consequatur: quod ideo hic obiter observamus, ut cuique facilius & certius innotescat, neque necessarium, imò neque

sati

satis consultum esse omnia, & singula peccata venialia sigillatim in confessionibus quotidianis declarare, quod aliqui scrupulosiùs faciunt; sed uno aut altero graviori explicato, si nullum mortale subsit, de his & reliquis omnibus verum dolorem & emendationis propositum concipere, & sic beneficium absolutionis recipere.

Quæres, quomodo peccata venialia extra Sacramentum Pœnitentiæ remittantur. Resp.1. Juxta doctrinam S. Thomæ q.87.a.1. ad peccatorum venialium remissionem extra Sacramentum Pœnitentiæ non sufficere habitualem displicentiam, quæ in habitu charitatis includitur; aliàs nullus justus peccati venialis reatum haberet: sed requiri displicentiam de illis formalem, quę in actu perfectę contritionis reperitur; aut saltem virtualem contentam in eo actu dilectionis Dei, quo quis ipsum sic diligit, ut, si peccata venialia quæ commisit menti occurrerunt, perfectũ de illis dolorem conciperet. Ita Alensis in 4 part. quæst.15. memb.3.art.4. Palud. in q. dist.16. quæst.1. art.2. & plures alii Theologi. Quamvis etiam probabilis videatur sententia Dom. Soti in 4. dist.15. quæst. 2. art.1. Suar. disp.11. sect. 3. & quorumdam aliorum Doctorum, qui docent non modo per contritionem formalem & virtualem, sed etiam per attritionem de illis ex motivo supernaturali elicitam ejusmodi peccata remitti: certè S. Bern. Serm 1. in Cœna Dom. de peccatis illis venialibus loquens dicit, *Necesse non esse pro eis nimis esse sollicitos: Deum facilè ignoscere, imo & libenter, si tantummodo nos agnoscamus. In hujusmodi namque quasi inevitabilibus & negligentiam culpabilem esse, & timorem inordinatum.*

Resp.2. remitti quoque peccata venialia tum per aliorum Sacramentorum susceptionem, dummodo suscipiens verè de peccatis illis doleat, tum etiam per usum Sacramentalium, ut docet S. Thomas q.87.a 3. Nomine autem Sacramentalium Theologi communiter intelligunt res quasdam vel actiones sacras ab Ecclesia eo fine institutas, ut per illarum usum peccatorum venialium remissio obtineatur.

Variè autem à Theologis Sacramentalia illa solent enumerari: præcipua, & de quibus apud omnes constat sunt quinque, scilicet *Aqua benedicta*, ut habetur cap. *Aquam* de consec. dist. 3 *Panis benedictus*; c. *Cum omne crimen*, de consec. dist. 2. *Benedictio Episcopalis*; cap. *Dictum est*, dist. 1. quæst. 2. *Oratio devote ad Deum fusa in Ecclesia dedicata*; ex ipso ritu dedicationis Ecclesiarum intelligitur. *Et qualibet Sacramentalis unctio*, ut docet S. Thom. cit. art. 3. id est, unctio illa, quæ fit in quibusdam Sacramentis ex solo Ecclesiæ instituto.

Remittuntur autem peccata venialia per Sacramentalium illorum usum, non quidem ex opere operato, ut quidam Theologi minùs probabiliter dixerunt, sed tantùm ex opere operantis; quatenus per preces Ecclesiæ, quæ in ejusmodi Sacramentalium usu nobis applicantur, actualia quædam gratiæ auxilia impetrantur, quibus excitamur ad actum aliquem formalem aut virtualem contritionis de illis peccatis venialibus concipiendum. Ita S. Thom. cit. a. 3. ad 3. ubi dicit, quod per Sacramentalia tolluntur peccata venialia virtute charitatis, cujus motus per illa excitatur.

Quod si quæstio intelligatur de peccatis venialibus, cum quibus justus ex hac vita decedit, dicendum est cum S. Doctore q. 7. de malo art. 11. *Illa remitti post hanc vitam quantùm ad culpam eo modo, quo remittuntur in hac vita; scilicet per actum charitatis in Deum repugnantem venialibus in vita commissis*.

Neque dicas, nullum esse in altera vita merito locum, nec proinde contritionem tunc peccatorum venialium remissionem posse promereri. Respond. enim, peccata illa non remitti vi contritionis illius quatenus est actus bonus & meritorius; sed quatenus est forma quædam peccato veniali repugnans illudque ex anima expellens.

Sunt etiam alii hujus Sacramenti effectus præter duos supra explicatos, quorum præcipui sunt pax, & serenitas conscientiæ cum vehementi Spiritus sancti consolatione, ut declarat Concil. Trident. sess. 14. cap. 3. quibus addere possumus reviviscentiam bonorum operum per peccatū

mortale

mortale extinctorum, de qua sectione sequenti agendum est.

SECTIO VI.

Vtrum per Pœnitentiæ Sacramentum merita bonorum operum reviviscant.

DE DUPLICI bonorum operum genere quæstio proposita intelligi potest; primò de illis, quæ in statu peccati mortalis exercentur,& vocantur mortua; secundò de illis, quæ in statu quidem gratiæ facta sunt,sed statu illo per peccatum mortale labefactato, vim quoque suam, ac meritum amiserunt. De utrisque igitur quæritur,an per gratiam in Sacramento Pœnitentiæ acceptam quoad meritum reviviscant: pro cujus resolutione.

Dicendum 1.opera bona facta in statu peccati mortalis nihil unquam homini justificatò ad gloriam consequendam profutura esse. Ita S.Thom.q.89.a.6. & constat ex iis,quæ in priore hujus operis parte tract. 6. à nobis dicta sunt de conditionibus operis vitæ æternæ meritoriis,quarum prima & præcipua hæc est, ut fiat ab homine in statu gratiæ sanctificantis;unde S.Aug.tract.71.in S.Joan.explicans hæc Christi Domini verba *Sine me nihil potestis facere*,dicit,opera fidelium à Christo Domino per peccatum mortale excisorum nihil illis ad vitam æternam consequendam prodesse:quod quamvis verum sit,rectè nihilominus monet S.Doctor in responsione ad 3.non esse prorsus inutilia ejusmodi opera bona in statu peccati mortalis facta,ut fusius explicavimus in cit.tract.6.unde S.Hieron.in cap.1.Aggæi,*Si quando videris*, inquit, *inter multa mala opera facere peccatorum quemquam aliqua quæ justa sunt; non est tam injustus Deus,ut propter multa mala obliviscatur paucorum bonorum.*

Dicendum 2. bona opera in statu gratiæ sanctificantis facta,& per peccatum mortificata, hujus Sacramenti virtute reviviscere; ita ut jus, quod homo sibi ad æternam gloriam

gloriam per opera illa acquisiverat , eidem restituatur; proindeq; etiam gratia sanctificans per peccatum mortale deperdita, in qua fundatur jus illud & meritum ad æternam gloriam. Ita S. Doctor q.89.a.5. & probatur 1. ex illis Apostoli verbis ad Galat.c.3. *Tanta passi estis sine causa? si tamen sine causa* Quib. alloquens ipsos Galatas ob susceptam Christi fidem multa perpessos, & postea in peccatum mortale lapsos declarat, quòd, quamvis in illo statu peccati mortalis bona illa opera essent ipsis inutilia , si tamen per veram pœnitentiam converterentur, non fore frustrà, & inutiliter ab illis facta. Ita hunc locum explicat S. Hieron. in illud caput, ubi sic loquitur; *Qui ob Christi fidem laboraverit, & postea lapsus fuerit in peccatum, non perdet merita sua si ad pristinam fidem & studium revertatur.*

Probatur 2. ex Concilio Trid. sess. 6. cap. 16. ubi ait, *Justificatis hominibus sive acceptam gratiam perpetuò conservaverint sive amissam recuperaverint , proponenda esse Apostoli verba: 1. Cor. 15.* stabiles estote, & immobiles abundantes in opere Domini semper, scientes quod labor vester non est inanis in Domino. *Et Hebr. 6.* non enim injustus Deus, ut obliviscatur operis vestri, &c. Quo loco notanda est distinctio gratiæ perpetuò servatæ , & gratiæ amissæ sed recuperatæ; quæ videretur inutilis, nisi Concilium intelligeret per Pœnitentiam pristina merita instaurari ut docet Gamachæus cap. 27. de Sacram. Pœnit. ubi etiam addit ex S. Doctore gratiam illam habitualem per peccatum deperditam reparari per Pœnitentiam in majori vel minori gradu; juxta majorem vel minorem devotionem ac dispositionem ipsius pœnitentis; quòd etiam priùs docuerat Hugo à Victore lib. de Sacram. part. 4. c. 19. & S. Bonav. in 4. dist. 14. part. 2. art. 2. quæst. 3.

Quæres an sicut bona opera mortificata per Pœnitentiam reviviscunt, sic è contrario peccata in Sacramento Pœnitentiæ semel remissa per subsequens peccatum mortale redeant quoad reatum tam culpæ quam pœnæ. Respondet S. Doctor. q. 88. a. 1. peccata semel remissa nunquam postea redire: quod probari potest ex variis scripturæ lo-

ræ locis: Ezech.33. *Impietas impii non nocebit ei, in quacunque die conversus fuerit ab impietate sua*; Mich.7 *Projicit in profundum maris omnia & peccata nostra*: quibus & aliis similibus loquendi modis significatur, Deum absolutè & independenter ab eventu futuro pœnitentibus peccata remittere: quò etiam spectat illud Rom.11. *Sine pœnitentia sunt dona Dei*. Probari deinde potest authoritate Gelasii Papæ cap. *Divina*. de Pœnit. dist.4. ubi dicit, quòd *Divina clementia peccata dimissa in ultionem venire non sinit*.

Quamvis autem peccata jam condonata, nec formaliter, nec materialiter ob sequentem lapsum non redeant; redeunt tamen virtualiter, in quantùm aggravatur peccatum subsequens propter circumstantiam ingratitudinis erga Deum, à quo tam misericorditer præcedentia peccata condonata fuerant: & hæc ingratitudo tantò gravior esse censetur, quantò plura & atrociora delicta fuerunt remissa. Quamvis autem hæc ingratitudo novum peccatum notabiliter aggravet, non est tamen speciale peccatum ab eo distinctum ut docet S.Thom.a.4. nisi in eo casu, in quo contra Deum peccaretur ex formali expressoque contemptu beneficii ab eo accepti.

SECTIO VII.

Quid sit contritio in genere.

EXPLICATIS iis, quæ ad naturam effectusque hujus Sacramenti pertinent, nunc de singulis illius partibus agendum est, atque in primis de contritione, quæ in genere secundùm mentem Conc. Trid. sess.14. cap.4. definitur: *Animi dolor, ac detestatio de peccato commissorum proposito non peccandi de cætero*.

Dicitur, *Animi dolor*, ut significetur, contritionem non in appetitu inferiori, sed in voluntate sedem habere; neque in dolore sensibili, sed in dolore spiritali, qui solius voluntatis proprius est, consistere.

Dicitur deinde, *Detestatio*; ut exprimatur odium peccati commissi, ex quo dolor ille solet oriri, vel quod in ipso

dolore

dolore saltem virtualiter continetur: eo ipso enim, quo quis verè de peccato commisso dolet, vellet non peccasse (qui proprius est ipsius contritionis motus ut docet Nav. cap.1.num.2.) proindeque ita dispositus est, ut peccatum commissum odisse, & detestari censeatur.

Dicitur præterea, *de peccato commisso*; ut intelligatur, objectum doloris illius ac detestationis, non esse quodcunq; malum, nec etiam quodcunq; peccatum, sed solùm illud quod vel omissione vel commissione à nobis perpetratũ est: non dicitur de hoc vel illo peccato, sed indefinitè de peccato commisso: ut ostendatur contritionem de omnibus peccatis commissis esse concipiendam; qui enim erga aliquod peccatum mortale ita esset affectus, ut de illo commisso non doleret, quantumcunque de aliis sibi dolere videretur, ejus contritio vera non esset.

Dicitur denique, *cum proposito non peccandi de cætero*: qui enim amico à se offenso vult reconciliari (ut dicit Catech. Rom. part.2.c.5.) oportet ut & doleat, quòd in eum injuriosus atque contumeliosus fuerit, & de ejus amicitia in posterùm non ampliùs lædenda sollicitè provideat; aliàs non agitur pœnitentia, sed simulatur.

Quamvis autem optimum sit, ut propositum illud formaliter, & expresè concipiatur; sufficit tamen ut sit virtuale & implicitum; id est, ut pœnitens de peccatis commissis dolens ita sit dispositus & affectus; ut si de futuro tẽpore cogitaret, peccata illa in posterùm devitare firmiter proponeret. Ita Major, Med. And. de Vega, Nav. & alii, quos citat, & sequitur Suar. disp.4. de Pœnit. sect.3. Ratio est; quia, ubi est vera aversio à peccato & vera conversio ad Deum, ibi etiam est vera pœnitentia & vera contritio; potest autem cum solo virtuali proposito non peccandi concipi vera aversio à peccato, & vera conversio ad Deum; ex. gr. si quis totus defixus sit in perpendendis peccatis, quæ ex intimo cordis affectu dolet in Deum infinitè bonum & diligibilem commisisse, ita ut nullo modo de vita in futurum instituenda cogitet; quis dicat illum verè à peccatis non averti & ad Deum converti:

certè ubi David Rex tantummodo dixit; *Peccavi Domine 2. Reg. c. 12.* quibus verbis deteſtationem & diſplicentiam peccati à ſe commiſſi declaravit; quamvis nullū propoſitum peccati illius in futurū devitandi expreſſerit, cōtinuò audivit; *Dominus quoq; tranſtulit peccatum tuum.*

Obſervat autem Catech. Rom. ad ſignificandum dolorem illum de peccatis, qui ad veram illam Pœnitentiam requiritur, nomen contritionis uſurpari, ducta ſimilitudine à rebus corporeis quæ minutatim confringuntur; ut ſignificetur: *Corda noſtra, quæ ſuperbia pœnitentiæ obduruerunt, vi contundi, atque conteri*; adeoque dolorem illum contritionis debere eſſe ſummum appretiativè (ut loquuntur Theologi) id eſt, quòd pœnitens debet de peccatis commiſſis plùs dolere, eaque magis odiſſe, & averſari, quàm omnia alia quæcunque mala.

Porrò quæ huc uſque dicta ſunt, generatim intelligi debent de contritione illa, quæ (ut loquitur Concil. Trid.) *Quovis tempore neceſſaria fuit ad impetrandam veniam peccatorum*: ſi enim agatur de contritione, quæ fidelium baptizatorum propria eſt, quæque ad peccatorum remiſſionem in Sacramento Pœnitentiæ recipiendam requiritur; præter conditiones ſuprà explicatas unam adhuc exigit Concilium, nimirum, ut dolor ille de peccatis, *cùm fiducia divinæ miſericordiæ, & voto præſtandi reliqua, conjunctus ſit, quæ ad ritè ſuſcipiendum Pœnitentiæ Sacramētum requiruntur*, id eſt, ut explicitum, aut ſaltem implicitum propoſitum includat confitendi Sacramentaliter peccata mortalia commiſſa, & pro illis Deo ſatisfaciendi, ſeu ſatisfactionem imponendam acceptandi & adimplendi, ut explicat Catech. Rom. ſuprà.

SECTIO VIII.

Quid ſit contritio perfecta, & quo pacto ab attritione diſtinguatur.

SUPPONIMUS ex doctrina Conc. Trid. ſeſſ. 14. c. 4. cōtritionem illam, (de qua præced. ſect. dictum eſt) dividi

in perfectam, quæ simpliciter contritio dici solet, & imperfectam quæ cõmuniter vocatur attritio. Hoc præsupposito quæritur, quid sit illa contritio perfecta, & quomodo ob attritione distinguatur.

Quidam olim dixerunt, contritionem in eo tantùm distingui ab attritione, quòd illius intensio, & duratio, hujus intensione & duratione major esset. Alii, quòd contritionis actus esset semper gratia sanctificante informatus, attritionis non item. Alii, quòd contritio detestaretur peccatum mortale, ut summum malum & super omnia alia mala detestabile; attritio verò illud quidem detestaretur, sed non super omne detestabile. Alii, quòd contritio se extenderet vitualiter super omnia peccata mortalia; attritio verò super omnia illa non se extenderet.

Omissa illarum opinionum refutatione, quæ apud Isamb. disp. 12. de Sacr. Pœn. art. 1. videri potest, vera sententia, & communis hodie inter Theologos est, contritionem in eo præsertim ab attritione distingui, quòd contritio sit detestatio & dolor de peccato commisso prout est offensa Dei, seu propter Deum summè dilectum; attritio verò sit ejusdem peccati detestatio, & dolor propter aliquod aliud motivum bonum & honestum à perfectæ contritionis motivo distinctum. Ita Isamb. loc. cit.

Probatur in primis ex Conc Trid. cit. cap. 4. ubi contritionem ab attritione distinguit in eo, quòd contritio sit *Charitate perfecta*, seu formata; attrititio verò nõ sit: quod quidem intelligi debet de perfectione intrinseca per formale motivum charitatis, à quo ille contritionis actus specificatur, & constituitur in ratione veræ dilectionis Dei: neque enim intelligi potest de extrinseca perfectione, quæ per habitum in actum contritionis derivaretur, cùm hoc cõmune sit cum omnibus aliis virtutum actibus, qui ab homine in statu gratiæ constituto eliciuntur, & etiam ipsi attritioni, si in tali statu eliceretur.

Probatur 2. ex S. Aug. serm 7. de temp. ubi dicit: *Odium peccati & amorẽ Dei efficere veram, & perfectam Pœnitentiam*: atqui non alia ratione amor Dei cum odio peccati

conjungi potest ad veram & perfectam pœnitentiam seu contritionem efficiendam, nisi quando quis odit, & detestatur peccatum à se commissum de eoque dolet, prout est offensa Dei; id est, prout est malum quoddam ipsius Dei; ejusdem enim charitatis est, velle Deo bonum, seu quod illi gratum & acceptum est, & aversari, ac detestari malum illius seu peccatum, de illoque dolere. At verò attritio non ex amore Dei, sed vel ex turpitudine peccati, vel timore gehennæ aut alio simili motivo à charitate diverso concipitur, ut docet Concilium suprà, & sectione sequenti explicabitur.

De hac autem perfecta contritione tria præsertim hîc à nobis observari debent. Primum est, illius tantam, & tam admirabilem esse vim, & efficaciam ratione charitatis, qua informatur, & cujus motivo elicitur; ut peccata quæcunq; deleat, peccatoremque Deo perfectè reconciliet, etiam antequam Pœnitentiæ Sacramentum actu suscipiatur; ut expressè definitum est in Conc Trid, suprà.

Secundum est, ad rationem perfectæ contritionis, adeoque ut producat effectum illum remissionis peccatorum, & reconciliationis cum Deo non requiri certum aliquem intensionis gradum, aut determinatum voluntatis conatum, infra quem non sit ad effectum illum producendum sufficiens; neq; certam aliquam durationis moram; neq; ut tot eliciantur contritionis actus, quot peccata commissa sunt: quamvis enim optimum sit, & quàm maximè optandum, ut quivis pœnitens quàm plurimos eliciat præfectæ contritionis actus, eosque quantùm poterit intensos, & ex summo voluntatis conatu; ea tamen est divinæ misericordiæ immensa largitas, ut ad peccatorum quorumcunque remissionem, & peccatoris cum Deo reconciliationem sufficiat unicus perfectæ contritionis actus, quantumvis parum intensus, & vel unico tantùm momento durans; dummodo ex veræ charitatis, & Dei dilectionis motivo eliciatur; sitque, si non intensivè, certè appretiativè summus; id est, talis, ut per illũ voluntas Deum quibuscunq; rebus absolutè, & sine ulla prorsus exceptione Præ-

ne præponat;proindeq; peccatum,quatenus ipſius Dei offenſa eſt,tanquam ſummum malum, & ſupra omnia alia quæcunq; mala deteſtabile averſetur. Ita Bellarm.lib.2.de Sacr.Pœn.c.2.Gamach.c.7.de Pœn.aſſert.3,& 4. & plures alii Theologi quos ibidem citat.

Ac in primis quòd contritio,quamvis minimùm intenſa ad remiſſionem peccatorum ſufficiat,patet ex ſcriptura, quæ variis in locis peccatorum cōdonationē promittit pœnitentibus ſed cōtritis nullâ propoſita mēſura doloris aut contritionis peccatorū:ut Ezech.18.*Convertimini & agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus veſtis; & non erit vobis in ruinā iniquitas*:Zach.1.*Convertimi ad me, ait Dominus exercituū.& convertar ad vos* Act.3.*Pœnitemini, & Convertimi ut deleantur peccata veſtra*.Et certè nulla eſt ratio,cur potiùs certus aliquis gradus intenſionis in contritione requitatur ad remiſſionem peccatorum efficiendam,quàm alius major vel minor;neque etiam dici debet quòd ſumus requiratur;alias quis unquam ne probabiliter quidem ſibi perſuadere poſſet,quòd ad gradum illum contritionis ſumè intenſum perveniſſet:deinde, ad quid pœnitentia S.Magdalenæ aliorumq; ſanctorum pœnitentium tantopere celebraretur,ſi omnes pœnitentes ad eandem pœnitentiæ perfectionem obligarentur? Quòd verò unicus de omnibus peccatis perfectæ contritionis actus vel momento elicitus,ad illorum remiſſionem ſufficiat, patet ex multis ſanctis,ut S.Magdalena,S.Matthæo,S,Paulo & aliis,quos ſcriptura refert breviſſimo tempore,& quaſi momento unico verè converſos & juſtificatos fuiſſe.

*H*uic doctrinæ favent SS.Patres:ut S,Cyp. in Ser. de cœna Domini,*Sed & in eodē articulo temporis*,inquit,*cùm jam anima feſtimat ad exitum,& egrediens ad labia expirantis emerſerit,Pœnitentiā clementiſſimi Dei benignitas non aſpernatur*.Et paulò inferius.*Nec quantitas criminis, nec brevitas tēporis,nec horæ extremitas nec vitæ enormitas ſi vera contritio,ſi pura fuerit voluntatū mutatio, excludit à venia* Et S.Joan.Chryſ.in priori Epiſt.ad Theod lapſum de bono latrone loquens dicit,quod,*In unico momento totius vitæ peccata ſimul abſterſit.*

Tertium est, certum esse, dari aliquod præceptum divinum, quo peccator ad actum contritionis eliciendum obligatur aliquando *Neque enim* (ut recte dixit S.Aug.lib.de duab. anim.c.14.) *in hanc rem scripturæ testimonia colligere necesse est; vox est etiam ista naturæ; neminem stultum rei huius notitia deseruit, &c. potest aliquis dicere, se non peccare, non autem non esse, si peccaverit, Pœnitendum; nulla barbarics hoc dicere audebit.*

Verùm difficultas est, quonam tempore præceptum illud obliget: quidam enim dixerunt, peccatorem statim à peccato commisso ad perfectæ contritionis actum eliciendum obligari; &tamdiu peccare continuè, quamdiu ab ipso peccato, vel perfectæ contritionis actu, vel Sacramenti Pœnitentiæ susceptione non purgatur. Alii peccatorem ad id obligari asseruerunt, quoties peccata commissa nec remissa memoriæ occurrunt. Alii peccatorem ad id astringunt diebus Dominicis vel festivis, ut illos debitè sanctificare possit. Quæ omnia quamvis optima sint & saluberrima; nullam tamen in illis casibus ad contritionis perfectæ actum eliciendum obligationem esse docet & probat Gamach.cap.8, de Sacram. Pœnitent. & Isamb disp.15.de eod. Sacramento art.3 & seq.

Quare cum illis dicendum est, peccatorem ex divino præcepto in duobus tantùm casibus ad actum perfectæ contritionis eliciendum obligari. Primus est, quoties actio aliqua necessariò exercenda est, quæ statum gratiæ requirit in eo, qui hujusmodi actionem exercere debet; nec adest Sacerdos, qui eum à peccato mortali quod commisit, Sacramentaliter absolvat; tunc enim ne novum sacrilegii peccatum incurrat, perfectæ contritionis actum elicere tenetur.

Secundus casus est, quoties quis in periculo mortis constitutus, alicujus peccati mortalis se conscium esse deprehendit: tunc enim, si confessarii copia non supetat, tenetur perfectæ contrionis actum elicere. Ratio est, quia ex divinæ legis præscripto quilibet tenetur æternæ damnationis & separationis à Deo certum periculum devitare, medium-

mediumque ad id necessarium adhibere, atqui nullum aliud tunc suppetit damnationis evitandæ medium, quàm actus perfectæ contritionis: ergo peccator tunc ad illum eliciendum obligabitur.

SECTIO IX.

Vtrum contritio perfecta necessaria sit ad Sacramentum Pœnitentiæ dignè & fructuosè recipiendum: an verò attritio ad id sufficiat?

PRÆSUPPONIMUS alterutram esse necessariam: id est, ad fructuosam & dignam Sacramenti Pœnitentiæ susceptionem requiri contritionem aliquam formalem & expressam; ita ut aliquis verus & actualis dolor à Pœnitente concipiatur de peccatis ommissis, quamvis venialia tantummodo forent; cùm contritio sit pars essentialis hujus Sacramenti, qua deficiente nullum esset Sacramentum. Quare qui tantummodo doleret, quòd de peccatis non doleat, careret dolore ad fructum hujus Sacramenti necessario: quia contritio est dolor de peccato commisso, ut ex Conc. Trid. doctrina constat, proindeque quivis alius dolor, qui non est de peccato commisso, non est contritio: quamquam si dolor ille sit absolutus & efficax, pariet necessariò verum de peccatis dolorem; id est, efficiet, ut voluntas peccata commissa aversetur, & doleat ea commisisse: quo sensu intelligi debent Theologi, qui ad Pœnitentiæ Sacramentum sufficere dicunt, Pœnitentem dolere, quòd de peccatis non doleat.

Hoc præsupposito, dicendum est, contritionem perfectam, quamvis sit optima & excellentissima dispositio, ad Sacramentum Pœnitentiæ dignè & cum uberrimo gratiarum fructu recipiendum, non esse tamen necessariam, sed simpliciter sufficere attritionem. Ita docent Palud. in 4. dist. 19. quæst. 1. art. 2. S. Anton. 3. part. tit. 14. cap. 19. Sylv.

verbo, *Confeßio*, c.1. Roffensis art.5. cont. Lutherum. & plures alii, quibus subscripserunt Isamb. disp.14. de Pœn. art. 4. & Gamach c.9. de Sacr. Pœn. ubi etiam dicit esse manifestam sententiam S Thomæ.

Probatur in primis ex Conc Trid. sess.14. c.4. ubi postquam declaravit contritionem imperfectam, quæ attritio dicitur, *Non solùm non facere hominem hypocritam, & magis peccatorem verùm etiam donum Dei esse, & Spiritus sancti impulsum, non quidem adhuc inhabitantis, sed tantùm moventis; quo Pœnitens adjutus diem sibi ad justitiam parat*, hæc immediate subjungit. *Et quamvis sine Sacramẽto Pœnitentiæ per se ad iustificationem perducere peccatorem nequeat, tamen eum ad Dei gratiam in Sacramento Pœnitentiæ impetrandam disponit*: quibus verbis apertissimè declarat, attritionem illam, quam ibidem dicit communiter concipi vel ex consideratione turpitudinis peccati vel ex gehennæ pœnarumque metu, si voluntatem peccati excludat, cum spe veniæ, esse dispositionem sufficientem ad remissionem peccatorum in Sacramento Pœnitentiæ obtinendam. Unde Catechis. Rom. part. 2. cap.5. mentem Concilii adhuc apertiùs explicans dicit. *Si quis ita animo affectus sit, ut peccata admissa doleat, simulq; in posterum non peccare instituat, etsi eiusmodi dolore non afficiatur, qui ad impetrandam veniam satis esse poßit, ei tamen cùm peccata Sacerdoti ritè confessus fuerit, vi clavium scelera omnia remitti ac condonari.*

Probatur 2. ex S. August. lib. de Catechizan. rud. c.17. ubi dicit eos, qui volunt fieri Christiani, ne eant in ignem æternum cum diabolo, &c. habere aliquam dispositionem, non omnino perfectam, sufficientem tamen, ut verè Christiani fiant; id est, ut Baptismi Sacramentum recipiant, ac per illud justificentur, talis autem dispositio non est alia quàm attritio, ut ex ejus motivo patet: ergo, si secundùm mentem S. Augustini est dispositio sufficiens ad remissionem peccatorum in Baptismo consequendam, erit etiam ad Sacramentum Pœnitentiæ digne & fructuosè recipiendum; cùm par sit utrobique ratio, ut rectè probat Gamach. cit. cap.9.

Proba-

Probatur 3. ex fine ob quem Sacramentum Pœnitentiæ à Christo Domino institutum est: qui finis est spiritualis suscitatio peccatoris à morte peccati, & ejus cum Deo reconciliario; Unde Baptismus, & Pœnitentia vocantur Sacramenta mortuorum; & Conc. Trid. Sess. 14. c. 3. dicit hoc Sacramentum institutum esse, *Ad reconciliandos (Deo) fideles post Baptismum lapsos*: huic autem fini repugnat prærequiri ad hoc Sacramentum, tanquam dispositionem necessariam, actum aliquem, vi cujus ante realem ipsius susceptionem peccator à peccati morte suscitetur, & Deo reconcilietur; quia sic Sacramentum nunquam consequeretur finem suum, proindeque ad finem illum frustrà institutum fuisse diceretur.

Probatur 4. ex potestate remittendi peccata Sacerdotibus à Christo Domino collata, quam ipsi Sacerdotes in hoc Sacramento exercent: quæ quidem potestas frustrà illis data fuisset, si ad illius exercitium dispositio aliqua necessariò prærequireretur in ipso pœnitente, qua peccatorum suorum remissionem ante Sacerdotis absolutionem consequi deberet. Imò ut argumentatur Gamach cit. c. 9. si contritio perfecta, esset ad Sacramentum Pœnitentiæ dispositio necessaria, consequens foret, Sacerdotes non habere propriè potestatem Clavium, nec verè peccata remissa: quod dicit esse hæreticum.

Confirmatur ex eo, quòd inde sequeretur, contra communem Ecclesiæ & SS. Patrum consensum, legem gratiæ duriorem, & rigidiorem esse quàm Mosaica lex fuerit, & longè gravius onus Christianis impositum esse, quàm Judæis ad remissionem peccatorum obtinendam: in lege Mosaica siquidem sola contritio ad id sufficiebat; in lege autem gratiæ præter contritionem tenerentur insuper pœnitentes peccata omnia mortalia etiam occultissima sigillatim Sacerdoti aperire; quod quàm grave & acerbum sit plerisque, experientia satis testatur.

Porrò hæc doctrina ita certa est, ut cùm quidam Theologus nuper in libro à se edito scripsisset, *Attritionem*

de peccatis insufficientem esse pro accipienda remissione peccatorũ in Sacramento Pœnitentiæ, contritionẽq; ex charitate perfecta esse ad id necessariã. & ex consequenti *Absolutionẽ Sacramentalem nihil aliud esse, quàm declarationem iuridicã peccati iam remissi;* alma Facultas Parisiẽsis multis præhabitis deliberationibus tã prima Junii quã prima Julii anni 1638. totum istud hac censura notaverit: *Quæ tradit de attritionis insufficientia, & contritionis, ex perfecta charitate absoluta necessitate ad recipiendũ Pœnitentiæ Sacramentũ & quæ addit de absolutione quòd nihil aliud sit quàm declaratio juridica peccati iam remissi; damnavit facultas & censuit has propositiones esse quietis animarum perturbativas, cõmuni & omnino tutæ praxi Ecclesiæ cõtrarias, efficaciæ Sacramẽti Pœnitẽtiæ imminutivas, & insuper temerarias, ac erroneas.* Ita refert Isamb. dis. 14. de Sacr. Pœn. art. 6. qui eidem censuræ interfuit & subscripsit.

Obiiciunt aliqui Concil. Trid. sess. 6. c. 6. inter dispositiones ad justificationem adultorũ requisitas hanc recensere, ut scilicet, *Deum tanquã omnis iustitiæ fontem, diligere incipiant: ac propterea moveantur adversus peccata per odium aliquod, & detestationem, hoc est, per eam pœnitentiam quam ante Baptismum agi oportet.*

Resp. vel Concilium ibi loqui de justificatione adulti infidelis, quæ fit ante realem Baptismi susceptionem per solum propositum illius suscipiendi, ut verba ex illo citata explicat Isamb. art. 7. & ad hanc justificationem certum est contritionem perfectam esse necessariam: vel si loquatur de justificatione, quæ in reali Baptismi susceptione confertur, per dilectionem Dei non intelligi amorẽ perfectæ charitatis, sed amorem imperfectum qui in virtute spei reperitur; quod satis apertè ex ejus verbis antecedentibus colligitur, ubi de infidelibus adultis loquens, *Disponuntur*, inquit, *ad ipsam justitiam dum excitati divina gratia, & adiuti fidem ex auditu concipientes, &c. in spem eriguntur fidentes Deum sibi propter Christum propitium fore: illumq; tanquam omnis iustitiæ fontem diligere incipiunt:* quasi dicat, illos incipere Deum diligere, eò quòd

ab illo tanquam à fonte totius gratiæ & justitiæ se peccatorum remissionem impetraturos sperant. Nullus autem dubitat, hunc amorem spei, & hanc confidentiam in Deum per Christi merita requiri ad justificationem peccatoris, sive in Sacramento, sive extra Sacramentum, sicut & fidem, timorem, aliasque virtutes, quas ibi enumerat concilium, ea ratione quæ à nobis explicata est in priori ejus operis parte tractat. 6. de gratia cap. 4. de justificatione.

SECTIO X.

Qualis esse debeat attritio illa, quæ ad Sacramentum Pœnitentiæ debitè suscipiendum necessaria est.

AD FACILIOREM quæstionis propositæ solutionem, observandum est attritionem, seu dolorem de peccatis ex vario & multiplici motivo concipi posse. Primò ex motivo malo; v.g. quando quis dolet se in ebrietatem lapsum esse, quia per illam impeditus est, ne furtum committeret. Secundò ex motivo indifferenti, ut si quis de intemperantia doleat, quia sanitati obfuit. Tertiò ex motivo aliquo humano; ut si quem latrocinii pœniteat, eò quòd illius causa sit apud alios infamatus. Quartò ex motivo honesto, sed purè naturali; ut si quem pœniteat mendacii vel fraudis, eò quòd rectæ rationi naturali adversetur. Quintò denique ex aliquo motivo bono supernaturali, id est fidei divinæ innixo; v.g. quando quis ex impulsu Spiritus sancti se peccatum aliquod mortale commisisse dolet, illudque detestatur, quia æternæ damnationis incurrendæ, aut cœlestis beatitudinis amittendæ periculo illum exponit; vel quia per fidei lumen judicat, turpe esse homini Christiano tale peccatum committere, 1. *Cor.* 6. (quod dixit Apostolus) *Tollere membra Christi, & facere membra meretricis.*

Hac observatione supposita dicendum est, attritionem

quinto modo sumptam, esse ad Sacramentum Pœnitentiæ debitè suscipiendum sufficientem; aliis verò quatuor modis esse insufficientem. Ita Suar. disp. 5. de Sacr. Pœn. Sect. 1. Isamb. disp 14. de eod. Sacr. art. 4. & alii communiter. Atque in primis quòd attritio quatuor illis prioribus modis sumpta, sit insufficiens, ex illorum enumeratione constat. certum est enim, dolorem de peccatis ex motivo aliquo malo, aut indifferenti, ut humano conceptum, non esse virtuosum; nec proinde ad Sacramentum Pœnitentiæ suscipiendum disponere posse. Certum est quoque, dolorem de peccatis ex motivo naturali honesto elicitum non sufficere, ut ex communi Theologorum consensu docet Suar. suprà: & apertè constat ex eo, quòd Concil. Trident. Sess. 14. cap. 4. dicit attritionem illam, quæ ad gratiam hujus Sacramenti sufficienter disponit, *Esse donum Dei, & Spiritus sancti impulsu.* Quòd vero sufficiat attritio quinto modo sumpta; id est, quatenus per auxilium gratiæ concipitur ex motivo aliquo bono supernaturali, quodcunque illud sit, evidens est, tum ex verbis Concil. Trid. præced. sect. relatis. tum ex rationibus quibus ibidem probavimus contritionem perfectam ad fructum Sacramenti Pœnitentiæ non esse necessariam, attritionem verò esse sufficientem: si quæ enim attritio sufficiens est, haud dubiè illa, quæ talis est, qualem illo quinto modo descripsimus.

Objiciunt hæretici apud Bellarm. Lib. 2. de Pœn. c. 17. attritionem illam ex metu gehennæ conceptam non posse sufficienter ad Pœnitentiæ Sacramentum disponere, eo quòd sit vitiosa & mala; cùm non ex amore Dei, sed ex amore sui oriatur: Unde Kemnit. in examine Concil. Trid. super sess. 14. attritionem illam ex metu gehennæ conceptam vocat Judæ pœnitentiam.

Ut clariùs & efficaciùs hæc objecto solvatur, & hæreticorum error refellatur, observandum est quadruplicē timorem à Theologis assignari. Primus, est timor naturalis, quo naturaliter homo refugit malum naturæ suæ contrarium; & hic timor ex se neque bonus neque malus est.

Secun-

Secundus timor, est mundanus quo quis inordinatè temporalia mala timet, adeò ut ad illa devitanda in Deum peccare non vereatur; & hic timor malus est ac vitiosus, illumq; S. Basil. *In Ps. 33. Hostilem* vocat. Tertius, est timor filialis ex charitate perfecta originem cum omni humilitate ac cordis devotione reveretur, & hoc præsertim metuit, ne in aliquam ejus offensam incurrat, illiq; quovis modo displiceat, aut ab eo per peccatum separetur; & hic timor proprius est sanctorum, deq; illo dixit Psaltes regius *Ps. 33. Timete Dominum omnes sancti ejus.* Quartus denique, est timor servilis, quo videlicet peccator Deum comminantem & punientem ita timet, ut ratione timoris illius, & propter pœnam evitandam quam tunc præ oculis habet, peccata commissa aversetur, & ab illis in futurum cavere proponat.

Est autem in confesso dolorem de peccato ex timore mundano, vel naturali ortum, esse insufficientem; ex timore verè filiali, optimum & saluberrimum, cùm ad perfectam charitatem pertineat. Tota igitur difficultas est de timore servili (ut observat Bellarminus suprà) quem hæretici contendunt esse malum ac vitiosum, proindeque insufficientem ad veram Pœnitentiam: nos è contrario asserimus esse bonum & utilem; proindeque attritionem ex ejus motivo elicitam esse sufficientem dispositionem ad Sacramentum Pœnitentiæ debitè ac fructuosè recipiendum.

Probatur hæc veritas 1. ex scriptura, quæ innumeris propè in locis timorem vindictæ divinæ, ac pœnarum æternarum ingerit, & ad illum peccatores vehementer excitat; quin & ipsemet Christus Dominus S. Matth. 10. *Nolite*, inquit, *timere eos, qui occidunt corpus, &c.* En timor mundanus, quem reprobat) *sed potiùs timete eum, qui potest & animam & corpus perdere in gehennam:* En timor gehennæ & servilis, ad quem excitat.

Probatur 2. ex Concil. Trid. sess. 14. c. 4. ubi dicit timorem illum, *Donum Dei esse, & Spiritus sancti impulsum*

&c.

&c. Eoq; timore utiliter concussos Ninivitas, ad Ionæ prædicationem plenam terroribus pœnitentiam egisse; &c.

Probatur 3 ex S. Aug. in Psal. 127. ubi super hæc verba: *Beati omnes, qui timent Dominum:* dicit, *quod, quamvis timor ille, quo quis pœnas timet, ac metuit, ne mittatur in gehennā, nondū castus sit; est tamē bonus ac utilis:* & ex S. Basil. in Ps. 33. ubi, postquā timorē mundanum descripsit, dixitq; prorsus esse abiiciendū, subjungit: *imò verò salutaris, & qui sanctitatis operatorius est: vis enarrem qualis sit? si quādo te senseris ad unum aliquod cieri ac prosilire peccatum ad mentem revoca formidabile illud nec ulli mortaliū tolerabile iudicium Dei, &c.* Ubi pergit in judicio illo ultimo describendo & exinde proponit, *Inferni profundum barathrum, tenebras imper meabiles; ignem obscurum, causticas quidem habentem vires, luce verò destitutum; vermium innumerabilium genus venosum ac carnivorum, &c.* additq; *hæc tu time; & eiusmodi timore eruditus quasi fræno quodam animum reprime.* Et tandem concludit, *Hunc esse timorem, quem Pater cœlestis non qualescunque sed filios de propria salute sollicitos promisit se docturum.*

Cùm igitur constet, timorem illum esse donum Dei, ac impulsum Spiritus sancti, atque ex motivo supernaturali divinæ fidei innixo concipi; hinc sequitur esse bonum, ac salutarem; proindeque attritionem; quæ ex illo oritur non esse vitiosam & malam, sed bonam & honestam; quæ, oritur quidem ex amore sui sed bene ordinato, quo nimirum secundùm rectam rationem, & divinæ legis præscriptum refugimus damnationem, & mortem æternam; & quamvis amorem Dei perfectum in se non includat, illum tamen non excludit nec illi ullo modo adversatur, unde sequitur, attritionem illam esse sufficientem dispositionem ad Sacramentum Pœnitentiæ debitè suscipiendum.

Instabit aliquis; attritionem ex solo gehennæ metu ortam nec honestam, nec bonam moraliter esse posse, cùm sit odium non peccati, sed, pœnæ; ita ut si nulla esset pœna peccato imposita, nulla esset quoque peccati detestatio.

Ad solutionem hujus instantiæ observandum est, duplicem

plicem à Theologis distingui timorem servilem, unum quem vocant serviliter servilem, in quo tota ratio tam finalis, quàm impulsiva dolendi de peccato, aut ab illo abstinendi, est fuga, & odium ipsius pœnæ; ita ut quis peccatum fugiat solummodo ob pœnam quam evitare cupit, finemque suum quasi ultimum in illius pœnæ fuga constituat: alterum verò, quem vocant timorem simpliciter servilem, in quo pœnæ odium illiusque fuga homini à peccato voluntatem suam avertenti non est ultimus finis, sed tantùm proximus; ita ut non sistat se in simplici fuga pœnarum æternarum, sed hunc illarum metum saltem virtualiter & interpretativè ad æternæ vitæ desiderium, & amorem Dei imperfectum referat; quatenus scilicet ex tali metu movetur ad dolendum de peccato, vel ad bene operandum, tum ne pœnam illam æternam patiatur, tum etiam ne bono æterno privetur, Deũque sibi iratum, & infensum habeat; in quo præsertim differt à timore serviliter servili, qui nihil prorsus de Deo illiusque fruitione curat. Est etiam alia inter utrumque illum timorem differentia quam tradit Bellarm. Lib. 2. de Pœn. c. 18. nimirùm quòd metus serviliter servilis solummodo peccati executionem seu actionem impediat; timor verò simpliciter servilis voluntatem ipsam immutet; & non modò a peccato cohibeat, sed etiam ad Deum convertat.

Hac præmissa observatione: facilis est ad instantiam responsio: conceditur enim attritionem ex timore serviliter servili elicitam, nec honestam nec bonam esse moraliter; negatur verò attritionem ex timore simpliciter servili elicitam vitiosam esse, aut insufficientem, cùm habeat omnes conditiones à Conc. Trid. requisitas: est enim donum Dei, & impulsus Spiritus sancti, cùm gratiam excitantem præsupponat, & ex motivo supernaturali oriatur; & præterea voluntatem peccandi excludat cum spe veniæ à Deo consequendæ.

Ex dictis facilè intelligi potest, in quo conveniant inter

se contritio, & attritio, & in quo differant. Conveniunt enim 1. in eo quod utraq; sit supernaturalis; id est, quòd utraq; per impulsum Spiritus sancti ex motivo aliquo supernaturali, seu per fidem divinam cognito oriatur. Secundò, quòd utraq; debeat esse interna & spiritualis, nec dolorem aliquem sensibilem necessariò requirat. Tertiò, quod ad omnia peccata mortalia commissa nullo prorsus excepto utraq, debeat extendi. Quartò, quod utraque voluntatem peccandi excludere, spemq; veniæ adjunctam habere debeat. Quinto denique, quod utraque sit dispositio apta, & conveniens ad Sacramentum pœnitentiæ dignè & fructuosè suscipiendum.

Differunt autem præsertim, tum ratione objecti formalis, seu motivi: contritio enim ex motivo perfectæ charitatis concipitur; attritio vero ex aliquo alio motivo à charitate diverso, bono tamen & honesto, ac supernaturali lumine fidei cognito: tum ratione effectus, contritio siquidem peccatorem justificat ac Deo reconciliat, etiam antequam pœnitentiæ Sacramentum actu susceperit; attritio vero ad justificationem in Sacramento pœnitentiæ consequendam tantummodo disponit.

Quod vero aliqui Doctores dicunt attritionem debere aliqua ratione concipi propter amorem ipsius Dei; si de amore perfectæ charitatis intelligitur, negandum est; quia dolor ex illo amore quantumlibet remisso elicitus, ante Sacramenti receptionem justificaret, ut suprà probatum est, proindeq; dolor ille non esset attritionis sed contritionis: si autem de amore Dei imperfecto, id est, qui ex motivo à charitate diverso elicitur, qualis est ille qui in virtute spei includitur, quo diligimus Deum non prout est in se summè bonus, & propter se diligibilis, sed prout est erga nos beneficus, & liberalis, concedendum est; quia attritio debet saltem virtualiter spem veniæ in se includere, ut docet Conc. Trid. suprà. Videri potest super hac materia beatæ memoriæ Franc. Salesius Episc. Gehen. in tract. de divino amore lib. 2. c. 17. ubi optimè explicat, quis & qualis sit amor ille imperfectus, qui in spei virtute reperitur.

Super-

Supereſt unum hic obſervandum quod monet Laym. tract. 6. de Sacr. Pœn. c. 4. nimirum ad valorem Sacramenti Pœnitentiæ requiri; ut dolor internus attritionis, ſeu contritionis aliquo modo antecedat, aut ſaltem comitetur externam peccatorum confeſſionem; tum quia contritio, cùm ſit pars Sacramenti, debet aliquo ſigno exteriori, per confeſſionẽ ſcilicet, fieri ſenſibilis; tum etiam quia ipſa peccatorũ confeſſio procedere debet ab interna Pœnitentia; cùm non ſit mera & ſimplex peccatorũ narratio, ſed ſui ipſius coram Deo accuſatio, quæ proinde in ſpiritu humilitatis, & animo contrito facienda eſt. Probabilis nihilominus, & tuta eſt ſententia Suar. diſp. 20. de *Sacr.* Pœn. ſect. 4. n. 31. (quam hîc ſubjungimus in gratiam eorum, qui frequentiùs ad tribunal Pœnitentiæ, nec niſi cum culpis venialibus accedunt, quique interdum variis ſuper hac re ſcrupulis exagitantur) qui docet, actum contritionis fructuosè poſt confeſſionem peractam poſſe elici, dummodo ante abſolutionem Sacerdotis eliciatur; ipſamq; confeſſionem, quamvis ab interna pœnitentia non proceſſerit, tamen qua poſtea veluti informatur per conſequentem contritionem, ſufficienter perfici in ratione accuſationis Sacramentalis: ſed tunc neceſſe eſſe, ut interior illa contritio, vel attritio exteriori aliquo ſigno, puta exteriori corporis demisſione, humili expectatione ipſius abſolutionis, pectoris tunſione, &c. ſe prodat.

SECTIO XI.

Vtrum confeſſio Sacramentalis ad peccatorum remisſionem conſequendam ex Chriſti Domini inſtitutione ſit neceſſaria.

CONFESSIONIS Sacramentalis nomine, ſecundùm communem S. Thomæ in 4. diſt. 17. q. 3. a. 2. aliorumque Theologorum doctrinam, intelligitur, *Accuſatio*

legitima

legitima in Sacramento Pœnitentiæ de propriis peccatis facta Sacerdoti ad absolutionem illorum ab eo recipiendam.

Dicitur 1. *Accusatio:* quia confessio fieri debet per modum accusationis, *nec in ea* (ut loquitur Catech. Rom. pa. 2. c. 5.) *peccata sunt ita enarranda quasi rem aliquam gestam otiosis auditoribus delectandi causa exponamus: verum accusatorio animo ita enumeranda sunt, ut ea etiam in nobis vindicare cupiamus.*

Dicitur 2. *legitima:* quia non quælibet accusatio sufficit, sed ad eam conditiones quædam lege divina præscriptæ, & infrà explicandæ requiruntur.

Dicitur 3. *in Sacramento Pœnitentiæ* : confessio enim quæ fit in foro exteriori coram judicibus sive sæcularibus, sive Ecclesiasticis, non est apta hujus Sacramenti materia.

Dicitur 4. *de propriis peccatis:* neque enim aliena peccata, sed propria solummodo in confessione declaranda sunt: in quo abusum multorū notat Tolet. Lib. 3. c. 6. qui, ut aliquod proprium peccatum detegant, simul aliorum peccata enarrant, vir uxoris, uxor viri, Domini servorū, servi Dominorum, &c. qui quidem super hac re ab ipsis confessariis, admoneri debent.

Dicitur 5 *facta Sacerdoti;* quia solus Sacerdos est legitimus hujus Sacramenti minister, ut ex ante dictis constat; nec proinde confessio facta laico, aut clerico non Sacerdoti, ullo modo Sacramentalis est. Debet autem fieri Sacerdoti præsenti non absenti, ut in Catech. Rom. sup. declaratur: & speciali Clementis 8. constitutione (quam refert Isamb. disp 18. art. 4.) sententia illa, quæ asserit, confessionem Sacramentalem per literas, aut internuncium fieri posse, tanquam falsa & scandalosa prohibita est: tunc enim nec confessio secreta esset, nec certa materia absolutionis; contingere siquidem posset, ut pœnitens intermedio tempore mutaret animum, aut è vivis excederet. Potest tamen pœnitens aliquando solis nutibus confiteri, ut in mutis contingit, & interdum in moribundis. Potest per interpretem, v. g. cùm Sacerdoti ipsius pœnitentis idioma seu linguam non intelligenti fit confessio ; ad quod tamen

men nullus obligatur,ut monet Toletus suprà, cùm alteri revelare confessionem suam non teneatur. Potest item scripto, ut scilicet peccata sua scribat, si confessor annuente ipso pœnitente legat;quod in mutis, aut aliis ex causa aliqua rationabili contingere posse docet Toletus suprà.

Dicitur denique *ad obtinendam peccatorum remißionem* in quo(ut observat Catech.Rom.suprà) *hoc judiciũ longe dißimile est forensibus capitalium rerum quæstionibus, in quibus confeßioni pœna & supplicium,non verò culpæ liberatio & errati venia constituta est.*

De confessione igitur Sacramentali eo modo intellecta quæritur,utrum sit ex Christi Domini institutione ad remissionem peccatorum consequendam necessaria? & responsio affirmativa est de fide: quam tamen negaverunt olim,non mòdò Novatiani,sed etiam plures alii hæretici, ut Messaliani,Jacobitæ,Armenii,Albigenses, Flagellantes, VValdenses,& alii apud Judocum Coccium t.2.lib.8.a.3. Quibus postmodum subscripserunt Lutherani & Calvinistæ,ut videre est apud Bellar.lib.3.de Pœn.c 1.qui omnes licet maximè inter se circa varia dogmata discrepantes,in eo tamen conveniunt, quòd negent confessionis Sacramentalis ex jure divino necessitatem.

Refellitur illorum error, & veritas opposita probatur 1.ex c 20.S.Joannis ubi Christus Dominus alloquens Apostolos eorumque in Sacerdotio successores, *Quorum* (inquit) *remiseritis peccata remittuntur eis: & quorum retinueritis retenta sunt*:ex quibus verbis perspicuum est (ut docet Cathech.Rom.suprà) ipsos Apostolos,& Sacerdotes circa peccata remittenda, aut retinenda judices esse constitutos. *Et quoniam* (ut S.Synod. Trid. sapienter admonuit) *de qualibet re verum judicium fieri,atque in repetendis criminum pœnis justitiæ modus teneri non potest, nisi planè cognita & perspecta causa fuerit;ex eo sequitur, ut pœnitentium confeßione sigillatim peccata omnia Sacerdotibus sint patefacienda.*

Probatur. 2. authoritate plurimorum Conciliorum genera-

generalium, ac præsertim Lateranensis sub Innocentio tertio c.21. Constant. sess. 8. Flor. in Decr. Eug & Trid. sess. 14. c.5. & can. 6. ubi hæc habentur: *Si quis negaverit Confessionem Sacramentalem, vel institutam, vel ad salutem necessariam esse jure divino; aut dixerit, modum secretè confitendi soli Sacerdoti, quem Ecclesia Catholica ab initio semper observavit, & observat, alienum esse ab institutione, & mandato Christi, & inventum esse humanum; anathema sit.*

Probatur 3. ex SS. Patribus qui huic veritati subscripserunt, ut S. Cypr. Serm. de lapsis, ut laudans eos qui de peccatis sola cogitatione commissis sese apud Sacerdotem in Sacramento Pœnitentiæ accusant, *Quantò*, inquit, *& fide maiores & timore meliores sunt; qui quamvis nullo sacrificij, aut libelli facinore constricti; quoniam tamen de hoc vel cogitaverunt, hoc ipsum apud Sacerdotes Dei dolenter, & simpliciter confitentes, exomologesim conscientiæ faciunt, animi sui pondus exponunt, salutarem medelam parvis licet, & modicis vulneribus exquirunt* S. Basil. in regulis Brevioribus n. 288. *Necessariò*, inquit, *ijs peccata aperiri debent, quibus credita est dispensatio mysteriorum Dei; siquidem rationem hanc in pœnitentia etiam veteres illos cernimus secutos fuisse.* S. Leo Papa Epist 80. ad Episcopos Campaniæ prohibens, ne peccata secreta publicè recitarentur, hanc affert rationem: *Cùm*, inquit, *reatus conscientiarum sufficiat solis Sacerdotibus confessione secretâ indicari*

Objiciunt hæretici Nectarium Patriarcham Constantinopolitanum abrogasse presbyterum pœnitentiarium, confessionemque sustulisse, unde inferunt, illam non esse juris divini, cùm tale jus ab hominibus abrogari non possit.

Duplex ad hanc objectionem afferri potest responsio; ut fusiorem hujus facti enarrationem & explicationem omittamus, quæ apud Bellarm. lib. 3. de Pœn. cap. 14 videri potest. Prima est, abrogationem illam presbyteri pœnitentiarii à Nectario factam, ad sedandum populi tumultum occasione alicujus scandali exortum, qualitercumq; facta sit, benè an malè, hominis particularis factum

fuisse;

fuiſſe, qui nec eruditione, nec experientia pollebat in his quæ ad regimen Eccleſiæ pertinent; cùm jam ſenex rerumque Eccleſiaſticarum expers ad Patriarchatum evectus fuiſſet: proindeque ex illo ejus facto nullum ſatis validum argumentum duci poſſe contra tot ſæculorum praxim univerſæque Eccleſiæ conſenſum.

Secunda reſponſio eſt, Nectarium nuſquam confeſſionem Sacramentalem ſecretam abrogaſſe, ſed ſolummodo uſum aliquem particularem occaſione Novatianæ hæreſis introductum, quo pœnitentes certa peccata Sacerdoti pœnitentiario confiteri tenebantur, qui eos (prout expedire cenſebat) ad publicam illorum peccatorum confeſſionem obligat: quem quidem uſum ob ſcandalum inde ſecutum abrogavit Nectarius, liberumque reliquit, ut unuſquiſque peccata ſua ſecreto poſſet cuilibet Sacerdoti aperire, ut fuſiùs explicat & probat Bellarminus loco citato.

SECTIO XII.

Quæ perſonæ, & quo tempore obligentur ad confeſſionem Sacramentalem faciendam.

QUOD ſpectat ad primum, communis & certa Doctorum ſententia eſt, eas omnes, & ſolas perſonas ad Sacramentalem confeſſionem obligari, quæ mortale aliquod peccatum poſt realem Baptiſmi ſuſceptionem commiſerunt. Hoc enim manifeſte conſtat, tum ex cap. *Omnis utriuſque ſexus* in Concilio Lateran. tum ex eo, quod Concilium Tridentin. ſeſſ. 14. c. 2. dicit, baptizatos, qui ſe crimine aliquo contaminaverint, ante Pœnitentiæ tribunal, ex Chriſti Domini inſtituto ſiſti debere, ut ab admiſſis peccatis liberentur; & cap. 5. peccata omnia mortalia, etiamſi occultiſſima ſint, eſſe in confeſſione declaranda: venialia autem, quamvis rectè, & utiliter in confeſſione dicuntur, taceri tamen poſſe citra culpam.

Quod

Quod verò spectat ad secundum, consentiunt omnes Theologi, præceptum divinum de confessione facienda obligare illum, qui sibi conscius est peccati alicujus mortalis saltem in articulo, aut probabili periculo mortis, ut sunt, periculosa navigatio, dimicatio cum hostibus, partus difficilis, gravis, & periculosa infirmitas, &c. Ita Navarrus, Sotus, Angelus, Reginaldus, Vasques; & alii apud Bonacinam disp. 5. quæst. 5. de part. Pœnitent. Sect. 2. punct. 4. & ea de causa cap. *cum infirmitas*, de pœnitent. & remiss. injungitur medicis, *ut, cùm eos ad infirmos vocari contigerit, ipsos ante omnia moneant, atque inducant, ut Medicos advocent animarum*: & Cœlestinus Papa Epist. 2. ad Episcopos Galliæ, quæ refertur 26. quæst. 6. c. *Agnovimus*, improbās pravum quemdam usum denegandi Sacramentum Pœnitentiæ damnatis ad mortem, qui tunc in Galliis inoleverat; *Quid hoc*, inquit, *aliud est, quàm morienti mortem addere, eiusque animam sua crudelitate, ne absoluta esse possit, occidere*: & paucis interjectis, *Salutem ergo homini adimit, quisquis mortis tempore speratam Pœnitentiam denegavit.*

Diximus, saltem in articulo aut probabili periculo mortis: quidam enim Doctores non improbabiliter existimant, præceptum illud divinū ad confessionem Sacramētalem obligans, etiam aliquando extra articulum seu periculum mortis obligare. Quis enim sibi persuadeat, si Ecclesia tempus confessionis faciendæ non determinasset, peccatorem in quibuslibet criminum sordibus tota vita torpere, mediumque adeò efficax ad veniam peccatorum obtinendam sine novo peccato negligere potuisse.

Quo verò tempore præceptū illud divinū obliget, Christus Dominus expresse determinare noluit, sed Ecclesiæ suæ determinandum reliquit, quæ quidem in Concilio Lateran. sub Innocentio 3. c. 21. hoc decretum edidit: *Omnis utriusq; sexus fidelis postquam ad annos discretionis pervenerit, omnia sua solus peccata confiteatur fideliter, saltem semel in anno proprio Sacerdoti; & injunctam sibi pœnitentiam studeat pro viribus adimplere*: quo decreto suo veluti mo-

ti mo

ti modificavit,& determinavit ipsum præceptum divinũ de confessione facienda; & tempus quo implendum esse, præscripsit: *Neque enim* (ut loquitur Conc. Trid. sess. 14. c. 5. *per Lateranense Concilium Ecclesia statuit, ut Christi fideles confiterentur, quod jure divino necessarium, & institutum esse intellexerat: sed ut præceptum confessionis, saltem semel in anno ab omnibus, & singulis, cum ad annos discretionis pervenissent impleretur.*

Sunt autem quædam hic circa præceptum illud confessionis annuæ observanda.

Primum est, illud propriè, & per se obligare tantùm semel in anno ad confessionem Sacramentalem instituendam; quamvis ratione Paschalis communionis, ad quam fideles tenētur, ipso tempore Paschali præsertim obligare censeatur. Ita Sot. in 4. dist. 18. quæst. 1. art. 4. Valent. qu. 9. de Pœn. pun. 4. Vasq. quæst. 90. art. 5. & plures alii, quos ibidem citat.

Secundum est, nullam certam ætatem determinari posse, in qua pueri primùm confessionis faciendæ præcepto teneantur; cùm in aliis citiùs, in aliis tardius oriatur usus rationis ad peccatum mortale committendum sufficiens: quare id confessarius non ex sola ætate, sed multò magis ex ingenii & educationis qualitate discernere debet. Ita Laym. tract. 6. de Sacram. Pœnit. cap. 5. ubi etiam monet, confessarium, postquam consideratis circumstantiis judicavit, puerum verè ac deliberatè peccatum mortale, quod confitetur, commisisse, illum cura peculiari ad concipiendum dolorem de peccatis ex motivo aliquo supernaturali excitare, & juvare debere, cùm in eo dolore concipiendo frequenter pueri deficere soleant. Quod si (ut ibidem subjungit) omnibus perpensis de judicio, & discretione pueri dubius permaneat, num sufficiens extiterit ad aliquod peccatum deliberatè committendum; tunc illum sub conditione absolvere poterit.

Tertium est, præcepto confessionis annuæ non obligari nisi eos, qui peccatum aliquod mortale commiserunt, ut constat ex Concilio Trid. suprà; & docuit S. Thomas, Sot.

Major,& alii apud Suar.disp.22.sect. 8. quod tamen non obstat, quin consultissimũ sit iis, qui nullius peccati mortalis sibi conscii sunt, ad Pœnitentiæ tribunal tempore Paschali accedere,& venialia confiterissimo fieri potest, ut is, qui tantùm habet venialia, ad confessionem Paschali tẽpore obligetur, non quidem per se, sed per accidens: primo ratione scandali, quod oriri posset, si tempore Paschali ad confessionem non accederet. Secundo ad evitandum peccatum præsumptionis. Tertio ne se ipsum decipiat sibi nimiùm blandiendo, putans se tantummodo habere venialia, cùm fortassis habeat etiam mortalia, quorum non recordetur; quæ tamen tunc ei remitterentur indirectè simul cum venialibus quæ confiteretur. Quod potiori adhuc ratione observandum esse in articulò mortis rectè docuit Isamb disp.14.art.14.

Quartum est, præter confessionis annuæ præceptum, dari etiam quosdam alios casus, in quibus confessionis faciendæ obligatio incumbit; v. g. cùm quis suscepturus est Sacram Eucharistiam, estque sibi peccati alicujus mortalis conscius: tunc enim (ut declaravit Conc. Trid sess.13.c. 7. *quantumvis sibi contritus videatur, absq; præmissa Confessione Sacramentali ad Sacram. Eucharistiam accedere non debet.* Præterea (ut ibidem habetur) quando urgente necessitate Sacerdos læthalis alicujus culpæ sibi conscius, absque prævia confessione celebravit, postea debet quàm primùm confiteri. Alium adhuc casum adjungit Suar. d. 35.q.3.n.10. cùm scilicet quis sæpius in peccatum aliquod mortale relabitur, nec se illud aliter evitare posse putat nisi confessionis Sacramentalis auxilio: tunc enim medium illud amplecti tenetur. Addimus ex Catech. Rom.p.art.2. c.5. *Nullam rem fidelibus adeò curæ esse debere, quam ut frequenti peccatorum confessione animam studeant expiare &c. Ac turpe esse, cùm in eluendis corporis, aut vestium sordibus tam diligentes simus, non eâdem saltem diligentiâ curare, ne animæ splendor turpissimis peccati maculis obsolescat.*

C SEC-

SECTIO XII.

Quænam sint conditiones ad confessionem debite faciendam requisitæ.

QUIDAM Doctores sexdecim ejusmodi conditiones enumerant; quæ licet alioquin omnes bonæ sint ac utiles, plerasque tamen illarum minimè necessarias esse monet Tolet lib.3.c.7 qui eodem cap. & seqq. quinque præsertim conditiones ad confessionem debitè faciendam requiri docet.

Prima est, ut sit *Diligens*: id est, ut pœnitens confessionem non accedat, quin priùs peccata sua diligenti præmisso examine in memoriam sibi revocare conetur; aliàs qui nullam ejusmodi diligentiam adhibere vellet, ad confessionem admittendus non esset: imo qui ex culpabili negligentia peccatorum aliquorum mortalium oblivisceretur, quæ idcirco in confessione declarare omitteret, ipsam confessionem ex integro repetere teneretur, ut asserit idem Tolet.c.9. ubi rectè observat, diligentiam illam non æqualiter in omnibus requiri sed pro diversa ratione personarum, & status, nec non temporis ex quo ultima confessio facta est, determinandam esse, illumque, qui multis & variis negotiis implicatus est, teneri ad majorem diligentiam adhibendam, quàm is qui ab ejusmodi negotiis vacuus & liber est; similiter qui tempore diuturniori expers confessionis fuit, quàm qui breviori.

Secunda est, ut sit *fidelis & vera*: id est, ut pœnitens veraciter & sincerè Sacerdoti conscientiæ suæ statum aperiat, neque negando quæ commisit, neque scienter sibi imponendo, quæ non commisit, neque item dubia pro certis, aut certa pro dubiis proponendo: mentiri enim in confessione (út ibidem docet) grave peccatum est, quando scilicet hoc fit deliberatè, & in materia aliqua gravi.

Tertia est, ut sit *Secreta*: id est, ut pœnitens non coram aliis & publicè, sed secreto & ad aurem ipsius Sacerdotis

peccata

peccata sua explicet: hanc enim esse confessionis Sacramentalis conditionem ex ipsius Christi Domini institutione rectè docet & probat Isamb. disp.15. de Pœn. art. 9. unde Concl. Trid. sess. 14. can 6. expressè asserit, Ecclesiam semper observavisse, & observare modum illum secretè confitendi: & c. 5. ejusdem sess. dicit. *quòd, etsi Christus non vetuerit quin aliquis in vindictam suorum scelerum, & sui humiliationem, cùm ob aliorum exemplum, tum ob Ecclesiæ offensæ ædificationem, delicta sua publicè confiteri possit: non esse tamen hoc divino præcepto mandatum; nec satis consultè humana aliqua lege præciperetur, ut delicta, præsertim secreta, publicâ essent confessione aperienda.*

Quarta confessionis conditio est, ut sit *Obedire parata*: id est, ut pœnitens habeat voluntatem & propositum exequendi ea, quæ confessarius ipsi tanquam necessaria præscripserit, v.g. fugiendi proximas peccati occasione, aliena restituendi, pœnitentiam impositam adimplendi, &c.

Quinta denique conditio est, ut sit *Integra*: quæ quidem conditio, quoniam gravioris alicujus momenti est, seq. sect. commodiùs explicabitur.

SECTIO XIV.

Quæ sit integritas confessionis ad validitatem & fructum eius requisita.

CERTUM est integritatem confessionis, non Ecclesiastico solùm, sed Divino etiam jure necessariam esse, pœnitentesque ad peccata sua omnia in confessione declaranda ex Christi Domini institutione obligari. Hoc expressè docuit Concil. Trid. sess. 14. c. 5. cujus quidem verba, quoniam doctrinam pro hujus Sacramenti praxi maximè necessariam continent, paulò fusiùs hîc attexere non erit inutile: dicit igitur. *Sacerdotes à Christo Domino tanquã præsides, & judices in Sacramento Pœnitẽtiæ cõstitutos,*

judicium hoc, incognitâ causâ, exercere non posse; neq; æquitatem quidē illos in injungendis pœnis servare posse, si in genere duntaxat, & non potiùs in specie, ac sigillatim, sua ipsi (pœnitētes) peccata declarēt. Ex his colligitur oportere à pœnitentibus omnia peccata mortalia, quorū post diligentē sui discußionem conscientiam habent, in confeßione recenseri, etiamsi occultißima illa sint, & tantùm adversus duo ultima Decalogi præcepta commissa, quæ nonnunquam animū gravius sauciant, & periculosiora sunt iis quæ in manifesto admittuntur, &c. Verum, cùm universa mortalia peccata, etiā cogitationis, homines iræ filios & Dei inimicos reddant; necessum est, omnium etiam veniam, cum aperta & verecunda Confeßione, à Deo quærere. Itaque dum omnia, quæ memoriæ occurrunt, peccata Christi fideles confiteri studēt, proculdubio omnia divinæ misericordiæ agnoscēda exponūt: qui vero secùs faciunt, & scienter aliqua retinent, nihil divinæ bonitatī per Sacerdotem remittendum proponunt: si enim erubescat ægrotus vulnus medico detegere, quod ignorat, medicina non curat. Colligitur præterea, etiā eas circūstantias in Confeßione explicandas esse, quæ speciem peccati mutant: quòd sine illis peccata ipsa, neq; à pœnitentibus integrè exponantur, nec judicibus innotescant, &c. Reliqua autem peccata, quæ diligenter cogitanti non occurrunt, in universum eadem confeßione inclusa esse intelliguntur: pro quibus fideliter cum Propheta dicimus Ps. 18. *Ab occultis meis munda me Domine.*

Ex qua Concilii doctrina intelligi potest, non modò necessitas integritatis in confessione servandæ, sed etiam quis sit illius modus, seu quænam requirantur, ut confessio integra esse censeatur: quæ hic paulò distinctis, breviter tamen majoris facilitatis gratia subjungimus.

Ad integritatem igitur confessionis secundùm mentem Concilii requiritur primò, ut pœnitens peccata omnia mortalia, vel quæ mortalia esse dubitat; etiam solius cogitationis, quæ post diligentem sui discussionem memoriæ occurrent, in confessione explicet; adeò ut confessio nulla sit, & denuo iteranda, si vel unum ejusmodi mortale peccatum in confessione deliberatè reticeat. Et de peccatis

quidem mortalibus, quæ à se commissa esse recordatur evidenter constat ex suprà citatis Concilii verbis: de illis verò peccatis, de quibus pœnitens dubitat utrum mortalia sint, vel utrum sint à se commissa, communis Doctorum sententia, & in praxi tenenda, est pœnitentem ad ea sub dubio confitenda obligari. Ita S. Thom. S. Bonav. Alensis, Adrian. Syl. Nav. Suar. & alii, quos citat & sequitur Laym. lib. 1. tract. 1. cap. 5. parag. 4. Quod si post diligentiam sufficientem judicio viri prudentis in examine conscientiæ adhibitam, peccata aliqua mortalia memoriam effugiant, tunc nihilominus virtute Sacramenti simul cum aliis remittuntur, cum onere tamen, & obligatione eadem confitendi, & clavibus subiiciendi, si fortè postea memoriæ occurrant.

Observat autem Pet. de Ledesma tract. de Sacr. Pœn. c. 16 ex communi Ecclesiæ doctrina & praxi, omnia illa peccata mortalia uni & eidem Sacerdoti esse confitenda, neque sine sacrilegio dividi, aut dimidiari posse confessionem; ita ut quædam peccata uni, reliqua vero alteri Sacerdoti declarentur: cùm hæc divisio, & dimidiatio confessionis integritati ejus repugnet, nec possit unum peccatum mortale sine alio remitti.

Requiritur 2 ut pœnitens numerũ peccatorũ suorum exprimat: neq; enim satis est, ut quis v.g. dicit, se multoties tale peccatum commisisse, nisi quoties commiserit, explicet: quod tamen (ut recte monet Gamach. c 20. de Sacr. Pœn par. 1. non mathematicè, sed moraliter intelligendum est, seu quantum ab ipso pœnitente fieri potest; unde sufficit, ut pœnitens numerum illum peccatorum exponat, qui post sufficiens examen memoriæ occurrit: imo, si præcisè non recordetur quoties peccatum aliquod commisit, satis est, ut dicat se circiter toties plùs minusue peccatum illud commisisse: quod si frequentissime in illud lapsus sit, saltem tempus exprimat, dicatque v.g. se ab anno ferè quotidie, vel pluries in unoquoq; die blasphemias protulisse, aut per mensem inimicitias cum aliquo gessisse, cujus quoties recordabatur (quod sæpissime, & quacunq; data occasione fiebat) toties se illius occidẽdi,

aut aliquod aliud malum illi inferendi voluntatem reno-vaſſe. Ita idem Gamach. ſup. Tolet. lib. 3. cap. 7. & alii communiter.

Requiritur 3. ut pœnitens circumſtantias, quæ ſpeciem peccati mutant, in confeſſione declaret; id eſt, quæ novam aliquam deformitatem ſpecie differentem in actum peccati inducunt, ſeu quæ ſpecialem oppoſitionem habent cum aliquibus aliis præceptis, aut virtutibus: v.g. ſi quis furatus fuerit rem ſacram, ſeu ſacris uſibus conſecratam, ut calicē; ſi fornicatus fuerit in loco ſacro; ſi hominem occiderit, qui eſſet Sacerdos: in primo enim caſu circumſtantia rei furto ablatæ; in ſecundo circumſtantia loci; in tertio circumſtantia perſonæ inducit novam deformitatem ſpecie differentem in ipſam actionem furti, fornicationis, & homicidii; proindeque in confeſſione declaranda eſt.

Sufficit autem (quod rectè monet Gamach. loco cit.) ad evitandas perplexitates, in quas perſonæ laicæ aliquando incurrunt neſcientes, quænam ſint illæ circumſtantiæ, quæ ſpeciem peccati mutant, aut quomodo explicari debeant; ſufficit inquam, ut ejuſmodi perſonæ ad Pœnitentiæ Sacramentum accedentes nihil omnino reticere velint eorum, quæ ab ipſis debent declarari, utque circumſtantias notabiliores, quæ per ſe ſtatim memoriæ occurrunt, & ſe-ipſas ſatis evidenter produnt, in confeſſione explicent, parati ſincerè, ac humiliter reſpondere ad interrogata Sacerdotis, cujus eſt dignoſcere circumſtantias illas neceſſariò explicandas, de iiſque pœnitentem interrogare; ut poſtea ſuo loco dicetur.

Quæres an pœnitens teneatur etiam declarare in confeſſione circumſtantias illas, quæ ſpeciem peccati non mutant, ſed illud notabiliter aggravant. Duæ ſunt ſuper hac re oppoſitæ inter ſe Theologorum ſententiæ: alii ſiquidem quamvis exiſtiment, optimum, & ſaluberrimum eſſe, circumſtantias illas notabiliter aggravantes in confeſſione declarare, negant tamen pœnitentes ad id obligari. Ita Palud. Adrian. Nav. Med. Peſant. Regin. Vaſq. & plures alii apud Bonac. diſp. quæſt. 4. ſect. 2. pun. 3. qui

etiam pro illa citat S. Doctorem. Alii è contrà asserunt, circumstantias notabiliter aggravantes esse in confessione declarandas. Ita Marf. Major, Sot. Can. Suar. & alii, quos refert & sequitur Gamach. cap.20. de Pœnit. parag. 1. cui sententiæ subscribit etiam Isamb. disp.18.a.11. eamque pluribus rationibus propugnat. Quamvis autem priorem sententiam maxime probabilem existimemus, tum propter authoritatem Doctorum qui eam tuentur, tum etiam quia Conc. Trid. sess.14. cap.5. circumstantias tantummodo speciem peccati mutantes, in confessione declarandas esse dicit, nulla facta mentione circumstantiarum illarum, quæ tantummodo notabiliter aggravant; quod tamen dicere non omisisset, si necessarium esse judicasset: contrariam nihilominus sententiam adhuc probabiliorem, & in praxi quantùm, fieri poterit tenendam arbitramur, pœnitentesque circumstantias notabiliter aggravantes debere in confessione declarare, & à confessariis, prout spiritus & prudentia suggesserit, de iisdem interrogandos esse ob eam præsertim rationem, quòd sine illarum circumstantiarum notitia vix possint confessarii dignoscere, quales & quantas satisfactiones, aut restitutiones injungere, quæ remedia proponere, aut consilia pœnitentibus suggerere debeant: aliter enim haud dubiè se gerere debet confessarius cum eo, qui brevi, aut qui diuturno tempore in peccati alicujus cœno hæsit; aliter cum illo, qui ex gravi & inveterato odio, aut qui ex repentina ira, deliberata tamen, malum aliquod intulit, aut optavit; cùm hæ nihilominus circumstantiæ peccati speciem non mutent, sed tantummodo aggravent.

SECTIO XV.

An integritas confessionis ita necessaria sit, ut in nullo casu licitum sit, peccatum aliquod mortale in confessione reticere.

Duo sunt præcipui casus, in quibus pœnitens licitè, & fructuosè absolutionem Sacramentalem recipere

C potest,

potest, quamvis peccata omnia mortalia, quæ à se commissa recordatur, non declaraverit: quod tamen non obstat, quin cessante ratione, ob quam illa reticuit, eadem postea in confessione declarare teneatur.

Primus casus est, quando reperitur impossibilitas quædam moralis ex parte ipsius pœnitentis ad declaranda omnia peccata mortalia à se commissa; v.g. quando ægrotus inter confitendum vocis usum repentè amittit, nec potest reliqua peccata explicare, vel etiam si nullum peccatum declarare potuerit: tunc enim dummodo contriti animi signa quædam exteriora confessarius in ipso deprehendat, potest, imò debet illum sacramentaliter absolvere. Ita Med. Sylv. Nav. Bellarm. Suar. & alii apud Bonac. disp. 5. quæst. 5. de Pœnit. pun. 2. Imò, quamvis ante confessarii adventum non modò vocis, sed etiam rationis ac Judicii usum amiserit si tamen antea sacramentalem absolutionem verbis aut signis petiverit, declaraveritque se velle confiteri, idque fide digno testimonio ipsi confessario innotescat; tunc etiam potest, imò debet illum sacramentaliter absolvere saltem sub conditione. Ita Suar. & alii plures, apud eumdem Bonac. suprà, quibus subscripsit Gamach. cap. 20. parag. 1. & Isamb. disp. 18. art. 10. Et probatur ex Concil. Arausic. 1 can. 12. ubi dicitur quòd *subitò obmutescens prout statutum est, baptizari, aut Pœnitentiam accipere potest, si voluntatis præteritæ testimonium verbis aliorum habet, aut præsentis in suo nutu* : & ex Conc. Carth. 4. cap. 76. *ei, qui Pœnitentiam in infirmitate petit, si casu dum ad eum Sacerdos invitatus venit, oppressus infirmitate obmutuerit, vel in phrenesim versus fuerit; dent testimonium qui eum audierunt, sicque accipiat Pœnitentiam; & si continuò creditur moriturus, reconcilietur per manus impositionem, & infundatur Eucharistia ori ejus.* Item ex S. Leone Papa Epist. 91. ad Theodorum Forojuliensem Episcopum, ubi de infirmis loquens, *Si*, inquit, *aliqua vi ægritudinis ita fuerint aggravati, ut, quod paulò antè poscebant, sub præsentia Sacerdotis significare non valeant; testimonia eis fidelium circumstantium pro-*

desse debebunt, ut simul & Pœnitentiæ & reconciliationis beneficium consequantur. Accedit etiam praxis totius Ecclesiæ, quam discimus ex Rituali Romano tit. de ordine administrandi Sacramentum Eucharistiæ, in quo dicitur *infirmum absolvendum esse, si confitendi desiderium vel per se vel per alios ostenderit.*

Quòd si moribundus vi morbi de repentè ita oppressus fuerit, ut nec confessarium postulaverit, nec ullum confitendi desiderium verbis aut nutibus aliisque similibus signis præsente vel absente confessario ostenderit; tunc sacramentaliter absolvi non poterit; cum nulla sit ibi materia idonea, & sufficiens Sacramenti pœnitentiæ, nulla contritio aut confessio quæ signo aliquo exteriori se prodat; cùm tamen sint partes essentiales ipsius Sacramenti, sine quibus forma illius applicari nec licitè nec validè potest. Ita Suar disp. 23. sect. 1. & plurimi alii Theologi quos citat & sequitur Laym. tract. 6. de Pœnit. cap. 8. quibus subscribit Isamb. disp. 17. art. 9. Certè Concilia, & Patres non aliter permittunt pœnitentiæ Sacramentum morituro obmutescenti aut phrenetico ministrari, nisi Sacerdoti constet illum antea Sacramentum ipsum expetiisse, desiderium que suum verbis aut nutibus aliisve signis declarasse.

Secundus casus est, quando ex confessionis integritate sequeretur aliquod grave damnum spirituale, vel corporale alterius, aut ipsiusmet confitentis v. g. quando urgente prælio, aut instante naufragio plurium militum, aut navigantium confessio excipienda est: tunc enim, ne dum unius confessio integra excipitur, aliorum quibus confitendi spacium deerit, salus periclitetur, sufficit ut quisque peccatum aliquod mortale à se commissum fateatur: imò, si tempus ad id non suppetat, & jam jam naufragium immineat, aut prælium ineatur, satis erit tunc, ut omnes navigantes aut milites signis aliquibus exterioribus se peccasse generatim & de peccatis vere dolere demonstrent; quæ quidem signa visu vel auditu à confessario percipiantur, sicque à confessario absolvantur. Ita Isamb. disp. 17. art. 8.

Item quando infirmus laborat morbo contagioso, si

non poſſit confeſſarius abſque manifeſto vitæ periculo in peccatis illius ſigillatim audiendis diutiùs immorari; tunc aliquibus tantùm peccatis in confeſſione auditis, ſi aliàs ſufficienter diſpoſitus ſit, illum ſacramentaliter abſolvere poterit. Ita Vaſq. Coninck, & alii apud Bonac loco proximè citato. In hoc tamen caſu debet confeſſarius admonere infirmum, confeſſionem illius eo modo factam eſſe validam, & ſufficientem, &, quantum fieri poterit, animum pacatum, & tranquillum dimittere

Simili modo, ſi quis, v.g. patrem aut matrem confeſſarii ſui occidiſſet, aut domui ejus ignem ſubjeciſſet, nec alteri tunc confiteri poſſet; non teneretur incendium illud aut homicidium ei in confeſsione declarare: quia hoc eſſet exponere confeſſarium ipſum peccato vindictæ, & odii, forte etiam periculo revelandæ confeſsionis; & multa hinc mala moraliter ſequi poſſent, cùm Sacerdotes ſint quoque homines circumdati infirmitate, & inter illos alii aliis infirmiores: quare tunc poſſet licitè pœnitens peccatum illud in confeſsione reticere. Ita Nav. cap 7. num. 3. Gamach. cap. 20. parag. 1. & alii.

Quæres, an ſimiliter liceat pœnitenti reticere in confeſſione peccatum aliquod mortale, aut illius circumſtantiam, quod, vel quam declarare non poteſt, niſi cum manifeſtatione complicis. Nav. ſuprà num. 1. & ſeqq. affirmat, id non modò licitum eſſe; ſed etiam pœnitentem tunc ad peccati illius aut circumſtantiæ reticentiam obligari; illique ſubſcribit Gamach. ſuprà: quorum ſententiam, quamvis ſit probabilis & tuta; verior tamen, & tutior videtur ſententia negans, quæ eſt S. Doctoris in 4 diſt. 16. quæſt. 3. art. 2. quæſt. 5. ad 5. quem ſequuntur Bonav. Alexan. Palud. Major, Almain. & plures alii apud Suar. diſp. 34. de Pœnit. ſect. 1. cum quibus proinde dicimus, pœnitentem in caſu ſuprà declarato debere in primis confeſſarium quærere, cui perſona, cum qua peccavit, non ſit nota, vel, ſi commodè, & abſque ſalutis periculo fieri poſsit, confeſſionem in aliud tempus differre; quòd ſi neutrum poſsit, tenetur tunc peccatum ſuum tale, quale commiſſum fuit

declarare. Id manifestè innuit S.Bernardus opusculo de formula honestæ vitæ versus finem, ubi hoc documentum tradit: *De nullo prorsùs sinistre loquaris, quantumcumque sit verum vel manifestum, nisi in confessione, & hoc, ubi non potes aliter manifestare peccatum tuum.*

Ex qua S.Bernardi, & aliorum, qui suprà citati sunt doctrina colligitur 1. quòd obligatio integrè confitēdi à Christo Domino cuiq; pœnitenti imposita, est ratio sufficiens ad peccatum alterius sub sigillo hujus Sacramenti confessario manifestandum; ac proinde quòd illa manifestatio sic facta charitati proximi non adversetur; sicut eidem charitati minimè repugnat, si extra confessionem peccatum alterius occultum ex aliqua justa & rationabili causa manifestetur.

Colligitur 2. extra hunc casum necessitatis nullatenus licere alterius peccatum in confessione declarare; ideoque quando confessarius prævidet, pœnitentem sine ulla causa rationabili velle nominare personas peccati sui complices, vel à quibus ad peccandum inductus est, debet id prohibere, ipsumque admonere ne detractionis peccatum incurrat, ut rectè observat Nav. suprà num.2.

SECTIO XVI.

Quis sit legitimus Sacramenti Pœnitentiæ minister.

CERTUM est solum Sacerdotem esse legitimum Sacramenti pœnitentiæ ministrum: solis siquidem Apostolis, & eorum in Sacerdotio successoribus dictum est à Christo Domino S.Joan.20. *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis*, ut unanimiter verba illa Christi Domini intellexerunt SS.Patres, ac nominatim S.Ambr.l.1.de pœnit.cap.2. S Aug.lib.2.cont.Epist.Parmeniani cap.12. & S. Leo Epist.91.ad Theodorum: eadem quoque veritas tanquam fide credenda definita est in Conc. Constantiens. in Bulla Martini 5. in Concil.Florent in decr.Eug. & in Conc. Trid sess.14.cap.6.& can.10.

Quod quamvis verum sit, non tamen quilibet Sacerdos quoslibet pœnitentes validè absolvere potest; sed præter potestatem illam, quam ordinatione accipit, requiritur in eo præterea potestas jurisdictionis; id est, quòd, quamvis Sacerdos vi ordinationis suæ accipiat immediatè à Christo Domino potestatem remittendi peccata, non tamen accipit materiam, cui potestatem illam applicet, nec habet vi ordinationis suæ illos subditos, in quos judicialem illam potestatem validè exerceat. Hoc patet ex Conc. Trid. sess. 14. cap. 7. ubi expressè dicit *nullius momenti Absolutionem eam esse debere, quam Sacerdos in eum profert, in quem ordinariam, aut subdelegatam non habet jurisdictionem.* Idem antea fuerat quoque declaratum in Conc. Florent. in dec. Eug. in quo dicitur, *Ministrum Sacramenti pœnitentiæ esse Sacerdotem habentem authoritatem absolvendi, vel ordinariam, vel ex commissione.*

Porro in Sacerdotibus, qui parochiale beneficium non obtinent, præter jurisdictionem, & potestatem quæ ipsis demandari potest, requiritur quoque approbatio Episcopi; id est, testimonium juridicum de illorum capacitate, & sufficientia ad excipiendas fidelium confessiones, eosque sacramentaliter absolvendos. Ita speciatim constitutum habetur in Conc. Trid. sess. 23. cap. 15. de reform. ubi *Decernit sancta Synodus, nullum etiam Regularem posse confessiones sæcularium, etiam Sacerdotum, audire; nec ad id idoneum reputari; nisi aut parochiale beneficium, aut ab Episcopis per examen, si illis videbitur esse necessarium, aut aliàs idoneus judicetur, & approbationem, quæ gratis detur, obtineat.* Unde sequitur Sacerdotem illum, qui neque parochiale beneficium obtinet, neque ab Episcopo approbatus est, idoneum non esse ad Sacramentum pœnitentiæ ministrandum; ac proinde neque licitè, neque validè absolutionem sacramentalem conferre posse, ut fusiùs probat Isamb. disp. 21. de Pœnit. art. 2. ubi etiam refert ex observationibus Joannis Galmart ad citatum cap. 15. sess. 23. congregationem Cardinalium declarasse, *Absolutionem à Sacerdote datam vigore facul-*

tatis generaliter à summo Pontifice, vel specialiter à parocho concessa si ab Episcopis Sacerdos examinatus, & approbatus non fuerit, censeri nullam, etiam quoad eos, qui tali Sacerdoti bona fide confessi sunt.

Ex hoc autem concilii decreto rectè infertur Sacerdotes quoscunque sæculares aut regulares, quamvis doctissimos & in Theologia versatissimos, imò & laureâ doctoratus insignitos, si parochiale beneficium non obtinent, indigere Episcopi approbatione, ut validè confessiones excipere & pœnitentes absolvere possint: & è contrà Superiores Religiosorum posse dare suis licentiam eligendi sibi in confessarium aliquem è Sacerdotibus per Episcopum non approbatis: quia Concilium approbationem illam ad confessiones tantùm sæcularium exigit. Ita Isamb sup. art. 2. qui etiam art. seqq. quædam observat scitu dignissima, & ad praxim maximè necessaria, quæ hìc non omittenda duximus.

Primum est, juxta probabiliorem & magis in praxi tutam Doctorum sententiam, ab illo Episcopo accipiendam esse approbationem, in cujus Diœcesi Sacerdos pœnitentiæ Sacramentum est administraturus. Ratio est; quia Sacerdos approbationem ab eo Episcopo accipere debet, qui ab illo Sacramenti, quod administravit, rationem exigere potest, & cujus præsertim interest, ut debitè, & eo, quo decet modo administretur.

Secundum est, approbationem illam posse pro arbitrio Episcopi esse, vel universalem & illimitatam, vel specialem & determinatam ad tempus aliquod certum; vel ad certa quædam loca; v. g. posse Episcopum Sacerdotem aliquem approbare ad confessiones audiendas tantummodo per annum, ita ut anno illo elapso nec licitè, nec validè (nisi nova approbatione obtenta) hujus Sacramenti administrationi incumbere possit; quod in multis Diœcesibus, ac etiam Romæ in usu esse comperitur, ad segnitiem quorundam confessariorum excutiendam, eorumque sedulitatem in conservanda, & excolenda scientia ipsis necessaria excitandã. Similiter posse Episcopum approbare Sacerdotem ea conditione, ut in certo tantum loco, v. g. in aliqua

parochia rurali confessiones excipere possit; idque non sine ratione, cùm non raro contingat Sacerdotem aliquem idoneum ab Episcopo judicari, qui in pagis pœnitentiam administret; non verò in urbibus, in quibus ut plurimùm reperiuntur personæ variis & difficilibus negotiis implicatæ, pro quibus in hoc Sacramento dirigendis doctrina uberior & major ingenii vis requiritur.

Tertium est, approbationem illam ab Episcopo concessam posse ab eodem revocari; e.g. si confessarius ex negligentia evadat imperitior, aut fiat moribus deterior; ita ut expediat pro bono Ecclesiæ illum à tali officio amovere. Imò existimat idem Isamb. posse Episcopum sine ulla causa approbationem, quamvis docto & pio viro concessam, pro ut libuerit, revocare: quamvis enim id contra rationem faciendo peccet, ejus tamen revocatio vim suam & robur obtinet; ita ut Sacerdos sic revocatus nec licitè nec validè posit pœnitentiæ Sacramentum ministrare.

Quartum est, quòd, quamvis ex suprà relato Concilii decreto, approbatio requiratur ad audiendas confesiones sæcularium, etiam Sacerdotum, nihilominus in plerisque Galliæ locis solere Sacerdotes etiam minimè approbatos aliorum Sacerdotum confesiones excipere: quod quidem validè ac licitè ab ipsis fieri docet & probat Isamb. suprà. non vi alicujus consuetudinis, cui expresè derogat Concilium, sed ex tacito consensu Episcoporum, qui, cùm probè noverint Sacerdotes invicem sibi hoc Sacramentum nulla obtenta approbatione ministrare, nec tamen id prohibeant censentur tacitè illos quoad hoc approbare.

Quintum est, quemcunque Sacerdotem, quamvis nec approbatus sit, nec ullam obtineat jurisdictionem, imò etiamsi excommunicatus, suspensus, degradatus, aut hæreticus sit, posse tamen quemlibet pœnitentem à quibusvis peccatis & censuris in articulo mortis absolvere; quod expresse declaravit Conc. Trid. Sess. 14. cap.7. Per articulum vero mortis, etiam illius probabile periculum communiter Theologi intelligunt, quale est eorum, qui prælium, aut periculosam navigationem proximè sunt

inituri

iniri, ut videre est apud Suar. tom.3. disp.69. sect.3. & tom.4. disp. 26. sect. 4. & 5. & disp. 30. sect. 3. & patet ex cap. *Eos* de sent.excomm. Hæc est autem in tali casu differentia observanda, quod Sacerdos ille tunc à quibusvis peccatis etiam reservatis directè absolvat; à censuris vero nonnisi sub ea conditione, ut elapso mortis periculo pœnitens se coram superiore sistat, id quod sibi ab illo injungetur præstiturus, ut citato cap. declaratur.

Potest etiam Sacerdos non approbatus à peccatis mortalibus aliàs confessis, & remissis, & à quibusvis venialibus, quemlibet sacramentaliter absolvere; dummodo tamen non sit excommunicatus, aut alio impedimento canonico notoriè obstrictus, ut docent Vivald. Pesant. Suar. Henriq. Regin. & alii apud Bonac. disp.5. quæst.7. de Sacr. Pœnit. pun.1. sive id possit ex vi ordinationis suæ, sive ex consuetudine, vel tacita Ecclesiæ concessione, sive ex eo, quod pœnitens quoad ea peccata se ei subiicit, quæ clavibus Ecclesiæ non tenetur subiicere: quæ apud citatos autores fusiùs explicantur.

Addimus è Tol. lib.3. cap.13. posse quoque Episcopum, vel curatum, etiam in aliena Diœcesi vel parochia, suos subditos confitentes, audire & absolvere; quod tamen sine scandalo, aut aliorum offensione fieri debet.

SECTIO XVII.
De casuum reservatione.

CERTUM est, & in Conc Trid. Seff.4. cap.7. expresse definitum; *Pontifices Max. pro suprema potestate sibi in universa Ecclesia tradita, causas aliquas criminum graviores suo peculiari judicio reservare potuisse. Neq; dubitandum est quando omnia, quæ à Deo sunt, ordinata sunt, quin hoc idem Episcopis omnibus in sua cuiq; Diœcesi, in ædificationē tamen, & non in destructionē, liceat, pro illis in subditos traditâ supra reliquos inferiores Sacerdotes authoritate, præsertim quoad illa, quibus excōmunicationis censura* anne-

annexa eſt. Hanc autem delictorum reſervationem, conſonum eſt divinæ authoritati, non tantùm in externa politia, ſed etiam coram Deo vim habere. Ex qua Concilii definitione ſequitur Sacerdotes inferiores etiam approbatos, nec licitè, nec validè poſſe à caſibus illis reſervatis ſine ſpeciali facultate abſolvere, præterquam in articulo mortis, ut præc. ſect. dictum eſt.

Quæres, quinam caſus ſummo Pontifici, quinam item Epiſcopis ſint reſervati. Reſp. primò, nec venialia peccata, nec mortalia purè interna ſed ſola peccata mortalia externo opere conſummata reſervari ſolere, ut docent Major, Med. Henriq. Suar. & plures alii apud Laym. Tract. 6. de Sacr. Pœnit. cap. 12.

Reſp. 2. non convenire inter Doctores quinam caſus Epiſcopis ex jure ſint reſervati: quidam enim exiſtimant nullos caſus eis eſſe jure reſervatos: alii quodcunque peccatum enorme, publicum, ſcandaloſum, ob quod olim publica pœnitentia impoſita fuiſſet, cenſent Epiſcopis reſervatum eſſe, ut adulterium notorium, homicidium: alii aliter ſentiunt. Tutiſsimum in re dubiâ eſt, ut quilibet confeſſarius attendat conſuetudinem, & ſtatuta Synodalia, & Epiſcopalia, ac reſervationes ſpeciales Diœceſis illius, in qua verſatur, & adminiſtrandæ pœnitentiæ incumbit, iiſque in praxi ſe conformet, ut rectè monet Laym. ſuprà.

Quod verò ſpectat ad ſummum Pontificem, Nav. cap. 27. num 261. Suar. diſp. 29. de pœnit. ſect. 2. Tol. lib. 3. cap. 14. & communiter alii docent, nullum ab illo peccatum reſervari conſueviſſe, niſi ratione excommunicationis, ſeu cenſuræ adjunctæ ita ut, ſi Papa ejuſve Pœnitentiarius à cenſura illa abſolvat, quilibet confeſſarius poſtea poſsit in conſcientiæ foro abſolvere: imò (ut obſervat Henriq. & alii, apud eumdem Laym. ſuprà) ſi quis committat peccatum aliquod Papæ reſervatum, ſed ex ignorantia invincibili neſciat, cenſuram tali peccato eſſe annexam; ſicut ignorantia illa juris eum ab excommunicatione incurrenda excuſat, ut infrà ſuo loco dicetur; ſic etiam facit, ut

ut ejus peccatum minimè reservatum censeatur.

Quod si rursus quæras, quinam sint casus illi ob annexam censuram summo Pontifici reservati? Resp. plurimos & varios esse, qui in toto jure Canonico passim legi possunt, & à Toleto fusè explicantur lib.1 cap.19.& seq. *In Rituali Parisiensi* adnotantur præsertim sequentes, qui (ut ibidem dicitur) frequentiùs in his regionibus possunt accidere.

1. Exustio Templorum, nec non & Domorum prophanarum procurata; dum incendiarius est publice denunciatus: quod etiam de effractione, & spoliatione ædium sacrarum similiter intelligi debet.

2. Simonia realis in ordinibus & beneficiis, & confidentia; dummodo sit publica.

3. Occisio, seu mutilatio membrorum, & quæcunque atrocior percussio Religiosi, vel Clerici in sacris constituti.

4. Percussio Episcopi, seu alterius Prælati.

5. Delatio armorum ad partes infidelium.

6. Falsificatio Bullarum, seu Litterarum summi Pontificis.

7. Invasio, deprædatio, occupatio, aut devastatio terrarum Romanæ Ecclesiæ.

8. Violatio interdicti ab eadem sancta Sede impositi.

Quibus additur crimen hæresis; à quo tamen in plerisque Galliarum, & aliarum Provinciarum locis solent Episcopi, sive ex consuetudine immemorabili, sive ex tacita vel expressa licentia summi Pontificis absolvere.

Observat autem Laym.l.1.Tr.5.part 2.de excom.c.6.reservationem illam à summis Pontificibus factam, non adeò strictam esse, quin ob plures causas relaxetur, & ad Episcopalem jurisdictionem devolvatur: quæ causæ in jure Canonico exprimuntur, ut videre est in cap. *De cætero*, & cap. *Ea noscitur*. de sent. excomm. Prima causa, est ætatis infirmitas; si nimirum impuberes in casum aliquem Papæ reservatum incidant; hi etiam post pubertatem ab Episcopo absolvi possunt, ut habetur, cap. *Pueris*, de sent. excomm.

Secun-

Secunda,est sexus infirmitas : mulieres enim in excommunicationem Papalem lapsæ ab Episcopo absolvi possunt,ut habetur cap. *Mulieres*,& cap. *Quamvis* eod. titul. Tertia denique causa,est quodvis legitimum impedimentum Sedem Apostolicam adeundi : qua ratione excusantur pauperes, senes, valetudinarii. Item ii, qui sui juris non sunt, aut qui ob curam administrandi familiam, gerendi officium publicum ; vel ob periculum vitæ , infamiæ,scandali aut aliam similem causam impediuntur, ne Romam ad absolutionem recipiendam proficisci possint, ut toto illo titulo variis capitibus explicantur : unde concludit,quòd juxta regulam communiter receptam, *casus Papalis, superveniente impedimento adeundi Papam fit Episcopalis.*

SECTIO XVIII.

Quænam conditiones requirantur in confessario,ut debitè ministerio suo fungatur.

EX iis,quæ præc.sectionibus dicta sunt, constat tres præcipuas conditiones in Sacramenti hujus ministro requiri ad hoc,ut validè illud administrare possit ; nimirum ut sit Sacerdos,ut sit ab Episcopo approbatus,utque jurisdictionem ordinariam, vel delegatam nulla reservatione, censura , aut quavis alia ratione impeditam in foro interiori habeat. Ut autem non modo validè,sed etiam licitè, ac debitè suo fungatur officio, tres adhuc conditiones ipsi necessariæ sunt ; probitas scilicet doctrina , & prudentia. De duabus primis hac sect. breviter aliquid dicemus ; tertiam verò in proximè seq. explicabimus.

Atque in primis quod spectat ad probitatem , certum est,sancta non nisi sanctè esse tractanda ; nec Sacramenta in statu peccati mortalis administrari posse , quin novum mortale peccatum incurratur,ut suprà c.1. à nobis di-

ctum

ctum est & habetur cap *Illud*, dist. 95. & cap. *Per Isaiam* 1. quæst. 1. proindeque confessario ad Pœnitentiæ Tribunal accedenti attendendum esse, num alicujus lethalis noxæ sibi sit conscius; &, si fortè ita esse deprehendat, vel dubitet, maculam illam humili confessione, vel, si commodò non possit, urgeatque aliqua necessitas, saltem vera & perfecta contritione debet eluere: imò, quamvis nihil sibi conscius sit, non ideo tamen se justificatum credet, sed consultissimum illi semper erit, huic divinæ functioni aliquem cordis contriti, & humiliati effectum præmittere; nec, nisi suppliciter invocato numine, in illo sacro Tribunali sedere.

Quod spectat ad doctrinam; cùm in hoc Sacramento confessarius judicis ac medici personam sustineat; certum est, ut duplici illo officio debitè perfungatur, scientiam aliquam in eo requiri proindeque Sacerdotem illum graviter peccare, qui huic ministerio sine sufficienti doctrina se ingerit, quantumvis alias fuerit ab Episcopo approbatus, ut ex communi Theologorum consensu docet Suar. disp. 8. sect. 2.

Ut igitur confessarius suo muneri debitè satisfacere possit, debet probe tenere saltem ea quæ sequuntur: nimirum quæ sit materia necessaria, aut sufficiens, & quæ forma hujus Sacramenti; quæ illius partes essentiales, & integrantes; qualis contritio requiratur in pœnitente ad fructum hujus Sacramenti percipiendum; quæ sint conditiones in confessione servandæ; quæ peccata saltem ex genere suo sint mortalia, aut venialia; quæ circumstantiæ peccati speciem mutent, aut notabiliter aggravent; quæ peccata secum afferant aliquam restituendi obligationem, aut censuram aliquam annexam habeant: quæ quidem omnia, & alia similia tam ex antè dictis, quàm ex postea dicendis in hac posteriori hujus operis parte cuivius perspecta esse poterunt. Item, quæ peccata summo Pontifici aut Episcopo sint reservata; quæ quivis discere poterit ex Rituali sive Romano sive cujusque Diœcesis proprio. In casibus verò difficilioribus circa censuras, obliga-

obligationem restitutionis, &c. debet saltem scire dubitare, ut absolutionem differat quoad usque doctiores consuluerit. Monet autem rectè Bonac. disp. 5. quæst. 7. de pœn. pun. 4. specialem notitiam irregularitatum, & aliarum obligationum, quæ Clericos, & Beneficiatos spectant, requiri in eo confessario, qui ipsorum Clericorum, & Beneficiatorum confessionibus excipiendis incumbit.

Quæret aliquis an confessarius teneatur audito quolibet peccato apud se determinare, an sit veniale vel mortale. Resp. non teneri, sed satis esse, ut intelligat, peccatum esse commissum, quod ex genere suo est mortale, vel veniale, quamvis in particulari dijudicare non possit certò, an sit mortale vel veniale. Ita Suar Nav & alii apud Bonac. supra: quando tamen confessarius dubitat, an pœnitens peccaverit mortaliter, debet illum de peccato in futurum cavendo monere, & ad id firmiter proponendum inducere, aptaque remedia ipsi suggerere: quia in ejusmodi dubiis tutior pars est eligenda.

SECTIO XIX.

Quæ sit prudentia in confessario requisita.

CERTUM est ipsàmet experientia teste, confessarium præ cæteris virtutibus prudentia præsertim indigere, ad omnes ministerii sui partes debitè ac fructuosè obeundas: ita ut quantavis doctrina, & pietate præditus sit, si tamen hæc virtus in eo desideretur, in gravissimos & perniciosissimos defectus aliquando incidere possit: quod libro integro super hac materia edito fusè demonstravit Val. Regin.

Hæc autem prudentia primùm requiritur in interrogando pœnitente, quoties confessarius videt eum ex ignorantia, aut oblivione, aut inconsideratione, aut pudore, aut alia quavis de causa aliquid culpabiliter omittere, quod ad integritatem confessionis requiritur: quamvis enim

enim per se loquendo confessarii officium non sit interrogare, sed audire confitentem; quandotamen pœnitens in confessione deficit, tenetur ipsum juvare confessarius; ne, si absolutionem conferat indisposito, simul cum ipso sacrilegii reatum incurrat. Ita Nav. cap. 5. n. 2. & Regin. cap. 2. Unde etiam cap. *Qui vult confiteri*, de pœnit. dist. 6. dicitur quod *Diligens inquisitor sapienter interroget à peccatore, quod forsitan ignorat, vel verecundiâ velit occultare.*

Interrogatio verò illa debet esse prudens; ita ut à pœnitente exquirat ea, quæ habita ratione status, conditionis, ætatis, &c. probabiliter coniicit eum commisisse, eaque ratione se in illis interrogationibus gerat, ut neque vano aliquo respectu, aut timore aliquid necessarium omittat, neque etiam inquirendo, pœnitentem doceat ea peccata, quæ nescit, & quæ nescire illi maximè expedit; quod in juniorum confessionibus præsertim debet attendere. Legi potest Regin. toto cap. 3. libri suprà citati de prudentia confessoris.

Requiritur etiam confessarii prudentia in juvando pœnitente ad hoc, ut veram & sufficientem de peccatis commissis contritionem concipiat, firmumque propositum de iisdem in futurum evitandis; & in expendendo illo pœnitentis proposito, an ex vera cordis conversione procedat.

Item in erudiendo pœnitente, quem mysteriorum fidei, & aliarum rerum ad salutem necessariarum ignarum esse deprehendet; eoque in eliciendis fidei actibus juvando.

Eadem prudentia confessarii similiter requiritur in tranquillando pœnitentis animo, si fortè scrupulis agitatum esse perspiciat; eoque per spem, & confidentiam in Deum erigendo si timore nimio, aut aliqua desperationis tentatione depressum esse cognoscat: vel è contra.

Necessaria est quoque eadem prudentia, in remediis, consiliisque aptis, & convenientibus ipsi pœnitenti suggerendis, ut peccata devitare, vitamque nomine Christia-

no dignam ducere queat; nec non in salutaribus pœnitentiis, & satisfactionibus pro qualitate delictorum injungendis, & etiam restitutionibus tum honoris, & famæ, tum bonorum aliorum si casus aliquis id exigat, præcipiendis.

Item in expendendis dispositionibus ipsius pœnitentis, num ad absolutionem recipiendam sufficientes sint; num etiam expediat diebus aliquot differre aut omnino illi denegare.

Circa has autem dispositiones expendendas, non levis aliquando difficultas occurrit; quomodo se gerere debeat confessarius erga eos, qui sæpius in eadem peccata relabuntur. Atque in primis certum est, denegandam esse absolutionem iis, qui statum peccati mortalis relinquere nolunt; quales sunt, qui nolunt inimicis reconciliari, restituere alienum, cum possint, &c. Similiter etiam iis, qui nolunt occasiones proximas peccandi relinquere cum possint, & debeant: tales siquidem non censentur veram contritionem de peccatis commissis, aut verum propositum de iisdem in futurum non committendis habere.

Quod verò spectat ad eos, qui ex mera fragillitate in eadem peccata sæpe relabuntur, certum est, etiam præcisè loquendo, absolutionem illis dari posse toties, quoties in ipsa peccata relabuntur, dummodo cum vera de illis contritione, & firmo non ampliùs peccandi proposito ad pœnitentiam accedant: declaratur enim in Conc. Trid. Sess. 14 cap. 2. *Pœnitentes per Sacerdotum sententiam non semel, sed quoties ab admissis peccatis ad pœnitētia Tribunal confugerint, posse liberari*: Unde S. Hier. epist. 46. ad Rusticum, *non solùm* inquit, *septies, sed septuagies septies delinquenti, si convertatur ad pœnitentiam peccata condonantur*: & Nav in Manuali c. 3 loquens de personis illis, quæ sunt in proxima peccati occasione, quam tamen ob aliquam causam rationabilem relinquere non possunt (quam quidē causam, utrum talis re vera sit, seriò expendere debet confessarius) dicit personas illas posse si reciderint, absolvi, non tantùm semel, bis, vel septies, sed etiā septuagies septies; dummodo veram in illis contritionem, & firmū non amplius peccandi

pro-

propositum confessarius deprehendat : quia (ut ibidem observat) frequens peccati recidiva non est semper argumentum necessarium, quo judicari possit pœnitentiam seu contritionem non esse veram ; sed est tantummodo signum maximæ fragilitatis & inconstantiæ : neque ad recipiendam absolutionem requiritur ; ut pœnitens non ampliùs in futurum peccet, sed ut ampliùs peccare nolit.

Quamvis autem hæc ita se habeant, nihilominus debet confessarius prudenter attendere, non tantùm, quid absolutè loquendo possit, sed potiùs quid ipsi pœnitenti sit magis conveniens & aptum : multa enim licent, quæ aliquando non expediunt. Debet igitur coram Deo attentè considerare, num frequens usus confessionis talibus personis utiliter suaderi possit, ut earum fragilitati consulatur, & voluntatis infirmitas, ac ægritudo, crebra hujus Sacramenti susceptione quasi remedio sæpius iterato sanetur; num è contrà frequens confessionis usus illis nocivus sit, v.g. si inde sumant occasionem peccandi liberiùs; si potius ex consuetudine quàm ex vero contritionis motivo aut emendationis proposito ad pœnitentiæ Tribunal accedant : pro ratione enim dispositionum illarum pœnitentes ipsos utiliter interdum poterit privare beneficio absolutionis, vel illud in aliquot dies differre, & interim pia, & religiosa quædam opera, & pœnitentiæ exercitia ipsis injungere : quæ omnia potiùs ex interiori Spiritus sancti illustratione, & diuturna in administratione hujus Sacramenti experientia ; quàm ex certis regulis, aut præceptis dignosci possunt.

Denique hæc prudentia confessarii præsertim requiritur in sigillo seu secreto confessionis inviolabiliter servando, de quo sect. seq. agetur.

Huic prudentiæ jungere meritò possumus charitatem, seu misericordiam, quæ in confessario maximè desideratur, ut quoslibet pœnitentes ad se venientes affectu planè paterno excipiat, illorum ignorantiam, tarditatem, duritiem, pervicaciam, & alias similes imperfectiones non

patien-

patienter modò, sed etiam amanter sustineat, nulli labori parcat, nullam molestiam refugiat, ut illorum spirituale bonum quovis modo procuret, ac novum semper zelum divinæ gloriæ salutisque animarum in corde suo concipiat & foveat, diemque illum fortunatum arbitratur, in quo peccatoris alicujus conversioni, ac sanctificationi divina aspirante gratia cooperatus fuerit, memor illius summæ charitatis, qua Christus optimus pastor peccatores, & peccatrices quæsivit, vocavit, allexit, & ad se venientes misericordiæ sinu excepit, fovit, amplexus est; hancque divinam vocem ineffabilis prorsus benignitatis suæ testem in sacris Evangeliis reliquit S. Matth. 11. *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos, Et discite à me, quia mitis sum, & humilis corde.*

SECTIO XX.

Quæ sit obligatio sigilli seu secreti in confessione servandi.

DICENDUM 1. hujus sigilli, seu secreti obligationem esse strictissimam, adeò ut nunquam liceat confessario peccatum aliquod in confessione auditum etiam post mortem ipsius pœnitentis ullo modo revelare: quod ita certum est, ut S. Doctor in 4. dist. 21. q 3. a 1. q. 1. ad 1. sententiam contrariam erroneam appellet; & cap. *Sacerdos*, dist. 6 de Pœnit. & etiam cap. *Omnis utriusque* de pœnit. & remiss. depositionis pœna, & detrusionis in arctum monasterium decernitur in hujus sigilli violatorem.

Hæc autem tám stricta sigilli servandi obligatio (ut fusè probat Isamb. disp. 23 art. 1.) oritur tum ex jure naturali, quo tenemur sub secreto nobis commissa celare; tum ex virtute justitiæ, quæ vetat proximi famam lædere; tum ex virtute religionis, quæ reverentiam sacramento Pœnitentiæ debitam servare jubet; tum maxime ex ipso jure

divino

divino positivo: quia (ut rectè argumentatur Gamach. c. 22. de Pœnit. eo ipso, quo Christus Dominus pœnitentem obligavit ad integram omnium peccatorum suorum confessionem Sacerdoti faciendam, censetur etiam ipsum Sacerdotem obligasse ad secretum inviolabiliter servandum; aliàs confessio maximè odiosa fieret, nullaque ex ea orietur pax, & conscientiæ serenitas (quæ tamen sunt præcipui Pœnitentiæ fructus, ut à Conc. Trid. sess. 14. c. 5. dictum est) sed potiùs inquietudo mentis in ipso pœnitente, ac timor continuus, ne confessarius ad declaranda peccata, quæ per ejus confessionem novit, ratione aliqua inducatur. Imò si confessarius licitè posset peccata aliqua sibi confessa revelare, non teneretur pœnitens ea ipsi in confessione declarare: cùm ex institutione Christi Domini (ut suprà dictum est) nonnisi ad confessionem secretam obligetur; quæ tamen secreta non foret, si Sacerdoti peccata per eam cognita evulgare liceret. Unde patet tantùm abesse, ut hæc obligatio sigilli, in quocunque casu servandi, bono publico obstet, quin potiùs maximè ad illud conferat: supponamus enim perditum aliquem hominem moliri proditionem, aut simile quidpiam facinus in reipublicæ perniciem; si credat confessarium teneri, vel posse licitè peccatum illud suum revelare, nunquam hoc illi in confessione declarabit; neque enim ad id obligabitur; & sic in perversa voluntate perseverabit: ubi è contrà, si de confessionis sigillo inviolabiliter servando securus existeret, pondus conscientiæ suæ in ejus sinũ libētiùs exoneraret, prisq; illius monitis ac consiliis ab impio illo facinore deterreri posset.

Dicendum 2. hanc sigilli servandi obligationem sequi ex quavis confessione Sacramentali, licet absolutio, sive ex defectu potestatis in confessario, aut dispositionis in pœnitente, sive ex alia quacunque causa non conferatur; dummodo pœnitens eo animo faciat confessionem illam, ut peccata sua Ecclesiæ clavibus subjiciat. Ita S. Thom. in 4. dist. 21. q. 3. a. 1. cap. 22. cui subscribunt S. Bonav. Rich. Gabr. Sot. & alii, quos refert, & sequitur Gamach. supra. Si verò confessio non fiat animo subjiciendi peccata clavibus

vibus Ecclesiæ, sed v.g. alliciendi confessarium ad aliquod peccatum, aut ei illudendi, ex tali confessione nulla oritur sigilli servandi obligatio, ut docet Adrian. Alens. Vivald. Syl. & alii, apud eumdem Gamach: qui tamen rectè monet, Sacerdotem in eo casu non debere leviter, & sine gravi causa ea, quæ per ejusmodi confessionem novit, declarare, ne inde scandalum oriatur, sed adhibito prudentis alicujus viri consilio id facere, quod magis expedire videbitur.

Est autem observandum in citato decreto Concilii Lateran. dici, *Confessarium omnino cavere debere, ne verbo, aut signo, aut alio quovis modo prodat peccatorem*; quæ verba diligenter à quolibet confessario perpendenda sunt, non modo, ne ex verbis suis licet generatim dictis, aut quibuscunque signis, vel nutibus; sed etiam, ne ex pœnitentia aliqua, & satisfactione pro peccatis occultis minùs considerate imposita, alii conjicere possint, pœnitentem hoc, vel illud peccatum speciatim, aut generatim grave aliquod delictum perpetrasse. Imò tanto huic confessionis sigillo debetur reverentia, ut ne quidem cum ipso pœnitente extra confessionem loqui liceat, de peccatis, aut negotiis ejus per solam confessionem cognitis; nisi ipsemet pœnitens de iis confessarium interroget. Quod si confessarius aliquid in confessione omisit, quod pœnitenti indicare debeat, v.g. restitutionem aliquam faciendam, id supplere debet, non ex abrupto, sed prudenter, ac privatim, & petita prius ab ipso pœnitente venia: quæ omnia fusè explicat Gamach. supra, ubi insuper addit, nec ipsum Sacerdotem posse uti notitia, per confessionem Sacramentalem acquisita ad suam, aut aliorum directionem, vel ad arcendum aliquod malum; si ex isto usu, & applicatione sequatur fractio sigilli, aut probabile fractionis periculum: si tamen nihil tale impendeat, & prudenter se gerat confessarius, ita ut omnem removeat temerati Sacramenti suspicionem, potest tunc eamdem notitiam ad pios usus convertere, præsertimque ad malum aliquod impediendum.

Dicendū 3, sub sigillū confessionis cadere, primò omnia, & singula peccata mortalia, sive pœnitentis, sive complicis,

tam

tam in particulari quàm in generali; omnia etiam peccata venialia in particulari, eorumque circumstantias, quæ nonnisi per confessionem cognoscuntur: item ea omnia quæ licet peccata non sint, tamen nihilominus cum peccatis in confessione declaratis, connexionem habent, ut de illis cognitionem, aut suspicionem ingenerare possint. Ita ex S. Thomæ, & aliorum Theologorum communi doctrina Isamb. disp.23.art.4. ubi adjungit, etiam defectus, sive naturales, sive acquisitos ipsius pœnitentis, qui non aliter quam per confessionem innotescunt, sub illius sigillum cadere; aliàs odiosa redderetur confessio, & pœnitenti probrosa, si defectus ejusmodi per illam cognitos manifestare liceret: opera vero bona, & virtutes ipsius pœnitentis sub illius sigillum propriè non cadunt, quamvis aliunde confessarius juxta intentionem pœnitentis secretum ipsi servare teneatur.

Dicendum 4. non modo confessarium, sed etiam interpretem, si fortè pœnitens aliquem ad explicanda peccata adhibuerit; alios denique omnes, qui quocunque modo licito vel illicito, sive data opera, sive casu fortuito peccata illa cognoverunt, quæ per solam confessionem Sacramentalem innotuerunt, pari obligatione sigilli servandi teneri. Ita docet S. Thom. Palud. Sot. Med. Sylv. Nav. & alii apud Laym. Ratio est; quia secundùm regulam juris, res ad quemcunque perveniat, cum onere suo transit, ut habetur cap. *Pastoralis*, de decimis; ac proinde ad quoscunque peccatorum alienorum notitia per solam confessionem perveniat, ad illos etiam servandi sigilli eadem obligatio transibit.

De consensu tamen pœnitentis potest confessarius ex aliqua causa rationabili, & propter ipsius pœnitentis majorem utilitatem, peccatum illius in confessione auditum alteri declarare, ut docet S. Thom. in 4. dist.21. q.3. a.2. & cum eo communiter Theologi, ut videre est apud Isamb. disp. 23. art. 6. qui tamen art. seq. rectè admonet consensum illum pœnitentis debere esse plenè voluntarium, liberum, formalem, & expressum; nec sufficere tacitum

citum ſeu virtualem , aut interpretativum.

Quæres, an etiam pœnitens ad ſigillum teneatur reſpectu eorum, quæ confeſſarius in hujus Sacramenti adminiſtratione ipſi vel dixit, vel injunxit. Communis Theologorum reſponſio eſt negans ut docet, Major Sotus, & alii apud Suar. diſp. 33. ſect. 4. canones ſiquidem ſigilli obligationem præcipientes nullam pœnitentis faciunt mentionem. Quamvis autem ſigillo Sacramentali non obligetur, lege tamen naturali tenetur ad ſecretum ſervandum, quando ex illius revelatione aliquod damnum in ipſum confeſſarium derivaretur; aut, quamvis nullum inde ipſi immineret damnum, aliquid tamen contra ejus voluntatem in illius ſecreti manifeſtatione , ſine ulla rationabili cauſa fieret. Quòd ſi confeſſarius eo impietatis delaberetur, ut in ipſo Pœnitentiæ tribunali pœnitentem ad peccatum aliquod ſollicitaret, tunc poſſet pœnitens illum ad ſuperiores deferre; imò aliquando teneretur : ſi nimirum ex ſilentio ſuo plurium aliorum ruinam ſequi videret, quos ipſe confeſſarius ad peccandum induceret.

SECTIO XXI.

In quibus caſibus confeſſio nulla ſit, & ideo iteranda.

EX ante dictis facilè colligi poteſt, quænam ad confeſſionis Sacramentalis & ſubſequentis abſolutionis validitatem neceſſariò requirantur, tam ex parte pœnitentis quàm ipſius confeſſarii; quorum ſi vel unum deſit, confeſſio illa, & abſolutio irrita ſit, atque adeò iteranda. Quæ quidem majoris facilitatis gratia breviter hic ſubiiciemus.

Atque in primis ex parte pœnitentis quinque præſertim requiruntur. Primum eſt, ut diligentiam rationabilem, & ſufficientem adhibeat in diſcutienda conſcientia, præſertim quando ad Pœnitentiæ tribunal rariùs accedit,

& se alicujus peccati mortalis reum esse deprehendit, aut dubitat: unde si in illa discussione ita negligens sit, ut ex inde sequatur oblivio peccati alicujus mortalis, quod sibi in memoriam facilè reducere potuisset, ac debuisset, tunc confessio nulla erit, & proinde iteranda.

Secundum est, ut pœnitens veram de peccatis commissis contritionem, aut saltem attritionem actualem concipiat, idque ante confessionem, aut in ipsa confessione, aut saltem ante absolutionem; prout superius à nobis explicatum est: quæ quidem actualis contritio, vel attritio, si desit, confessio irrita erit, & proinde iteranda.

Tertium est, ut firmum concipiat propositum non ampliùs peccata illa committendi, de quibus se accusat, idque vel actuale, vel saltem virtuale, ut suprà declaratum est: quod etiam intelligi debet, quando quis de solis venialibus confitetur; si enim nullum ne quidē virtuale propositum haberet pro viribus peccata illa devitandi, obicem hujus Sacramenri effectui poneret: & quamvis, si sola peccata venialia confessus fuisset, non teneretur eadem iterum in confessione declarare; teneretur tamen de propositi illius defectu, & indigna Sacramētalis absolutionis perceptione se denuo in Pœnitētię tribunali accusare.

Quartum est, ut pœnitens omnia peccata mortalia etiam purè interna, quæ post diligens examen memoriæ occurrunt, eorumque numerum & circumstantias speciem immutantes aut notabiliter aggravantes, quando illas ut tales agnoscit, vel de iis à confessario interrogatur in confessione explicet: unde si scienter & data opera peccatum aliquod mortale omittat, aut peccatorum à se commissorum numerum, vel circumstantiam aliquam necessariò declarandam reticeat, confessio nulla erit, tenebiturque non modò peccatum illud scienter omissum, sed & omnia alia, & singula mortalia in illa confessione explicata iterum clavibus Ecclesiæ subiicere; imò & omnes confessiones subsequentes iterare, in quibus confessionis illius sacrilegæ sibi conscius, ejus defectum supplere non curaverit; si tamen eidem Sacerdoti confiteretur, & ille saltem

in genere peccatorum ipsius pœnitentis sibi declaratorum recordaretur; tunc pœnitenti sufficeret omissum peccatum declarare, & se de illarum confessionum defectibus accusare.

Quintum denique, ut satisfactionem rationabilem à confessario sibi injunctam ex animo acceptet, & suo tēpore adimplere proponat: si enim nullā omnino satisfactionē acceptare vellet, absolutionis recipiendæ capax non esset.

Ex parte autem confessarii ad validitatem hujus Sacramenti tria requiruntur, quorum si vel unum desit, Sacramentum etiam irritum erit. Primum est debita verborum forma, seu absolutionis prolatio; quod attendere maximè debent illi, qui Pœnitentiæ administrandæ frequenter incumbunt, ut non ex quodam usu, & consuetudine, neque nimis festinanter, sed distinctè Sacramentalis absolutionis verba proferant; aliàs propter vel unicam syllabam omissam grave sacrilegium incurrere posset confessarius, ipsumque pœnitentem licet ritè dispositum hujus Sacramenti effectu privare.

Secundum est, debita intentio actualis aut saltem virtualis, ut suprà cap. 1. explicatum est: hac siquidem deficiente ejus absolutio, quamvis ore prolata, nulla & irrita foret. Idcirco consultissimum est, ut Sacerdos hoc Sacramentum administraturus, priùs mentem in Deum elevet, & intentionem suam pro hoc Sacramento debite omnibus pœnitentibus ejus tribunali adstantibus administrando dirigat; eamque quantum poterit, quoties absolutio cuique illorum conferenda erit, renovet.

Tertium denique est, legitima potestas, & jurisdictio, sive ordinaria, sive delegata cum debita Episcopi approbatione; non enim est major defectus quàm potestatis, qua deficiente *nullius momenti erit absolutio*, ut loquitur Conc. Trid. sess. 14. cap. 7. ac proinde irrita & nulla: quare attendere maximè debet confessarius, an potestatem sufficientem habeat, an pœnitens ejus jurisdictioni subsit, an peccatum aliquod reservatùm commiserit, vel censuram incurrerit, à qua illū absolvere non possit; quo tamen in casu

non statim pœnitentem à se abjicere, sed benignè ac misericorditer deberet illum monere, & excitare, ut ad superiorem recurrat; imò interdum præstaret, ut ipse confessarius ex charitate in se susciperet onus adeundi superiorem, & facultatem illum absolvendi postularet, ut sic ipse pœnitens majori animo satisfactionem injunctam adimpleret, & remedia peccatis in futurum devitandis apta, & à confessario proposita libentiùs amplecteretur.

SECTIO XX.

Quid sit satisfactio Sacramentalis.

SATISFACTIONIS nomine intelligitur actio illa, qua is qui alterum læsit, tantum facit, quantum satis est ad injuriam compensandam; vel quantum is, qui læsus est, justè exigit, ut docet Bellarm. Lib. 4. de Pœn. cap. 1.

Quamvis autem nullus homo (ut in priori hujus operis parte tract. 5. & 6. dictum est) possit Deo pro peccatis suis satisfacere, nisi condonatio aliqua gratuita interveniat ex parte ipsius Dei; supposito tamen gratiæ dono per Christi Domini merita collato, certum est, satisfactionem aliquam Deo exhiberi posse ab homine, ejusque opera quædam esse satisfactoria, ut ex infrà dicendis patebit.

Est autem hæc satisfactio duplex: alia siquidem extra Sacramentum fit, alia Pœnitentiæ Sacramento conjungitur, estque illius pars integrans, ut supra dictum est; quæ quidem, quoniam non solùm ex opere operantis, sed etiam ex opere operato sortitur effectum suum, ideo perfectior est, & majorem vim habet.

Rursus, hæc satisfactio Sacramentalis duplex distingui potest: una minùs propriè dicta, quæ reperitur in ipsa contritione, & confessione, aliisque pœnitentis actibus, qui absolutionem antecedunt; per illos enim actus satisfactionem aliquam Deo exhiberi docuit S. Thom. in 4. dist. 16. q.

16 q.1.art.1.q.1.ubi dicit quod, *Pœna, quam pœnitens patitur in contritione & in confeßione, in partem satisfactionis cadit*: quod olim etiam docuerat author libri de vera & falsa pœnit.cap.10.ubi de conf.loquens, *Multum*, inquit, *satisfactionis obtulit, qui erubescentiæ dominans, nihil eorum quæ commisit, nuncio Dei denegavit.* Certè non pauci sunt, qui pudorem illum in quorumdam peccatorum confessione subeundum multis jejuniis, orationibus, & eleemosynis vellent redimere. Hi autem actus, quatenus ab homine peccatore eliciuntur, nonnisi impropriè dicuntur satisfactorii; cùm neque pro culpa, neque pro pœna æterna peccato nondum remisso debitâ, aut ulla illius parte per illos satisfiat; sed convenientiùs tantùm disponatur pœnitens ad justificationis gratiam uberiùs, & certiùs in Pœnitentiæ Sacramento recipiendam.

Altera est satisfactio Sacramentalis propriè dicta, quæ consistit in piis quibusdam operibus à confessario injunctis, quibus pœnitens pro pœna temporali peccato, quoad maculam remisso, debita Deo satisfacit: quod expressè docuit Conc.Trid. sess. 6. cap.14. ubi de satisfactione Sacramentali loquens dicit illam Deo exhiberi, *Non quidem pro pœna æterna, quæ vel Sacramenti voto unà cum culpa remittitur; sed pro pœna temporali; quæ (ut sacræ litteræ docent) non tota semper, ut in Baptismo fit, dimittitur.*

Hæc autem vera, & propriè dicta satisfactio vocatur, quia per illam pro pœna illa temporali peccato, quoad maculam remisso, debita verè & propriè Deo satisfit. Quod ut evidentiùs constet, duo breviter hîc explicanda sunt. Primum est, utrum remissâ per absolutionem Sacramentalem peccati culpa, remaneat aliquando pœna aliqua temporalis luenda. Secundum est, utrum per aliqua bona opera in statu gratiæ facta pro pœna illa temporali satisfieri Deo possit. Utrumque negant hæretici hujus temporis; utrumque tamen catholica veritas affirmat, quæ quoad priorem partem probatur, & simul oppositus error refellitur.

Primò ex scriptura 2.Reg.12. ubi refertur, Davidi de peccato suo perfectè pœnitenti, Deum illius culpam condonasse (ut hunc locum explicat S.Ambr.in priore Davidis apolog.cap.2.) & tamen eum temporali pœna, morte scilicet filii, ob peccatum illud, quamvis remissum, plecti voluisse.

Secundò ex Conc. Trid. loco suprà citato & præterea sess.14.cap.8. ubi declarat *falsum omnino esse, & à verbo Dei alienum culpam à Domino nunquam remitti, quin universa etiam pœna condonetur.*

Tertiò ex S.August.in Psal 50 *veritatem*, inquit, *dilexisti; hoc est impunita peccata eorum, etiam quibus ignoscis, non dimisisti: sic prorogasti misericordiam, ut servares & veritatem* Item ex S. Greg.lib.9. moral. cap.27. ubi dicit Davidem. *Punitum fuisse ob peccatum præteritum quamvis remissum; quia Dominus delictum sine ultione non deserit.*

Quartò ex iis, quæ ad probandam veritatem Purgatorii suo loco infrà proferentur.

Secunda pars ejusdem catholicæ veritatis; nimirum quòd per bona quædam opera in statu gratiæ facta, pro pœna illa temporali, aut aliqua ejus parte Deo satisfieri possit, probatur.

Primò ex scriptura: Tob.4. *Eleëmosyna ab omni peccato & à morte liberat*; Ubi loquitur Tobias senior de eleëmosyna à filio in statu gratiæ facienda, ut ex ipso contextu patet; quam tamen dicit à peccato, id est à pœna peccati, liberare.

Secundò ex Conc. Trid. Sess.14.can.13. ubi profert anathema in eum qui dixerit, *Pro peccatis, quoad pœnam temporalem, minimè Deo per Christi merita satisfieri pœnis ab eo inflictis, & patienter toleratis, vel à Sacerdote injunctis, sed neque sponte susceptis, ut jejuniis, orationibus, eleëmosynis, vel aliis etiam pietatis operibus.*

Tertiò ex S Cypr.lib.3. Epist.10. ubi dicit, *Peccatores Deo Patri misericordi precibus & operibus suis satisfacere posse*:& S.Ambr.lib.2.de Helia, & jejunio, cap 22. ubi dicit, *Nos habere plura subsidia, quibus peccata redimamus: pecuniam habes; redime peccatum tuum.* Quòd

Quòd verò illis, & similibus locis loquantur SS. Patres de redimendis peccatis quoad culpam jam remissis, rectè colligit Gamach. cap. 23. de satisf. Pœnit. ex eo, quòd, quamdiu homo hæret in statu peccati mortalis, nihil ad redemptionem peccati quibusvis operibus suis conferre possit. Unde Conc. Trid. dicit Sess. 14. c. 8. *Omnem satisfactionem, quam pro peccatis nostris exsolvimus, esse per Iesum Christum &c. in quo vivimus, in quo meremur, in quo satisfacimus, facientes fructus dignos pœnitentiæ, qui ex illo vim habent, &c.* ubi monet Gamach. notandas esse has voces: *Per Christum &c: in quo vivimus*; iis enim apertè significatur, satisfactionem supponere gratiæ vitam, & unionem cum Christo per ipsam gratiam sanctificantem.

Obiiciunt hæretici 1. S. Pet. 1. dici, *Nos redemptos esse, non corruptibilibus auro vel argento, sed pretioso sanguine Christi.* Unde sequitur, sola virtute satisfactoria passionis Christi, non verò eleëmosinis, aut aliis operibus peccata nostra, aut pœnas illis debitas posse redimi.

Resp. verissimum esse, nos sola virtute meritorum Christi à peccatis, pœnisque illis debitis redemptos fuisse; quia Christus solus condignam pro nobis satisfactionem Deo Patri obtulit, & merito suæ Passionis gratias omnes promeruit, ex quibus oritur vis omnis satisfactoria, sicut & meritoria, quæ operibus nostris bonis inesse potest; unde fit, ut omnis satisfactio, quam pro peccatis nostris exoluimus, sit per Christum Jesum, & ex illo vim habeat; proindeque omnis gloriatio nostra, non in nobis, sed in ipso Christo esse debeat.

SECTIO XXIII.

Quibus operibus Deo satisfieri poßit.

TRES sunt super hac quæstione Theologorũ sententię; quidam enim existimant, virtutem satisfactivam inesse solis operibus, quæ non sunt præcepti, sed solum consi-

consilii: alii verò solis operibus bonis pœnalibus; id est molestiam aliquam, & afflictionem inferentibus: alii denique omnium probabilissimè asserunt, omnibus, & quibuscunque bonis operibus; æternæ gloriæ de condigno meritoriis, ab homine justo elicitis, pro pœna temporali peccato debita satisfieri Deo posse. Ita Scot. in 4 dist. 15. quæst. 1. Gabr. ibid. art. 1. Dom. Sot. dist. 19. quæst. 2. art. 1. Henr. quodlibeto 8. quæst. 4. Petr. de Ledesma tract. de Sacr. Pœnit. cap. 22. quibus subscribit Isamb. disp. 28. de Sacr. Pœn. art. 1. Præcipua illorum ratio hæc est, quòd opera illa, quæ sunt æternæ gloriæ de condigno meritoria, sunt etiam meritoria remotionis cujuscunque impedimenti gloriæ illius consequendæ, cùm sit utriusque par ratio; proindeque, cùm pœna temporalis peccato debita sit quoddam impedimentum illius consecutionis, sequitur, quòd justus per opera bona remotionem illius impedimenti merebitur; & ex consequenti opera illa erunt pro peccatis satisfactoria. Quod quamvis verum sit, nihilominus fatendum, est, opera bona hominis justi cæteris paribus eo magis esse satisfactoria, quò sunt magis pœnalia, & afflictiva; quia, ut sic, majorem ex natura rei aptitudinem habent ad pœnam redimendam.

Inter opera verò satisfactoria præsertim tria enumerantur à Conc. Trid. sess. 6. cap. 14. Jejunium scilicet, oratio, & eleëmosyna: ubi per jejunium intelligit, omnes & quascunque corporis afflictiones voluntariè susceptas; per orationem quoscunque religionis actus interiores, aut exteriores in Dei cultum, & honorem elicitos; per eleëmosynam autem quæcunque charitatis, & misericordiæ opera erga proximum exhibita, ad miseriam, seu necessitatem ejus corporalem, aut spiritualem sublevandam: & sess. 14. cap. 9. adjungit, *Tantam esse divinæ munificentiæ largitatē, ut non solùm pœnis sponte à nobis pro vindicando peccato susceptis, aut Sacerdotis arbitrio pro mēsura delicti impositis; sed etiā (quod maximū amoris argumentū est) temporalibus flagellis à Deo inflictis, & à nobis patiēter toleratis, apud Deū*

Patrem

Patrem per Christum Iesum satisfacere valeamus : circa quæ flagella tamen & alia incommoda, quæ necessariò patimur, observandum est, nos pro eo solum tempore satisfacere, quo illa patienter toleramus per actum positivum patientiæ, vel alterius virtutis; cùm satisfactionis virtus, non tam in passione, & sufferentia quàm in libera, & virtuosa flagellorum illorum, & incommodorum acceptatione consistat.

SECTIO XXIV.

Quomodo se gerere debeat confessarius in imponenda satisfactione.

SUPPONIMUS confessarium non modò posse, sed etiam debere satisfactionem aliquam pœnitenti injungere, ut constat tum ex Conc. Lateran. cap. *Omnis utriusque*, & ex Conc. Trid. sess. 14. cap. 8. tum etiam ex eo, quòd tenetur confessarius id præstare, quod ex ejus parte ad integritatem Sacramenti requiritur; pars autem integrans Sacramenti Pœnitentiæ est satisfactio, non quæcunque, sed illa solummodo, quæ ex præcepto Sacerdotis imponitur, ut ex antè dictis constat, & habetur in Catech. Rom. part. 2. cap. 5. excipitur tamen, quando pœnitens ita morti proximus est, ut nihil supersit vitæ, nisi quantum satis est ad absolutionem recipiendam: tunc enim, sicut moribundus nullam pœnitentiam implere potest, sic confessarius nullam imponere tenetur: si tamen non ita morti vicinus sit, præstat semper aliquam vel levissimam imponere, v.g. invocationem nominis Jesu, deosculationem imaginis crucifixi, &c. Ut ea ratione Sacramentum habeat debitam integritatem, & infirmus fructum aliquem ex illa satisfactione Sacramentali percipiat.

Hoc præsupposito, ut noverit confessarius quomodo se in injungendis pœnitentiis seu satisfactionibus gerere debeat, Conc. Trid. doctrina ipsi atentè consideranda est,

præſertim ſeſſ. 14 cap. 8. ubi dicit, *Debere Sacerdotes Domini quantum Spiritus, & prudentia ſuggeſſerit, pro qualitate criminum, & pœnitentium facultates, & convenientes ſatisfactiones injungere, &c.*

Quæ quidem Concilii verba, ſi attente conſiderentur, & perpendantur, plurimum lucis cuilibet confeſſario afferre poterunt, ut hac in parte officio ſuo ritè fungatur.

Dicit igitur in primis, *Quantum Spiritus & prudentia ſuggeſſerit*; ut oſtendat Eccleſiam pro injungendis ſatisfactionibus in foro interiori, & ſecreto Pœnitentiæ, nullam certam regulam in particulari præſcribere voluiſſe, ſed id confeſſariis determinandum reliquiſſe: & quamvis olim plures canones pœnitentiales ad vigorem Eccleſiaſticæ diſciplinæ conſervandum ſanctiſſimè ediderit, ac pro exigentia temporum locorum, & perſonarum variè commutaverit; illos tamẽ, cùm jam ab aliquibus ſæculis in deſuetudinem abierint, in uſum ob juſtiſſimas cauſas revocare noluiſſe; ſed ſatisfactionem quidem privatam, & Sacramentalem, confeſſariorum diſcretioni, & prudentiæ reliquiſſe, publicam autem ob publica peccata exolvendam, Epiſcoporum arbitrio permiſiſſe, ut conſtat ex variis ipſius Conc. Tr. decretis, ac præſertim ex ſeſſ. 24. c. 8. de reform. Ubi declarat Epiſcopum poſſe pœnitentiam publicam ob publica peccata impoſitam, in aliam ſecretam pœnitentiam commutare, quando ita magis expedire judicaverit.

Dicit 2. *Pro qualitate criminum*; ut noverit confeſſarius, quid potiſſimum attendere debeat in imponenda ſatisfactione cujus menſuram, ac modum non pro libito determinare debet, ſed pro qualitate criminum, in quorum vindictam ſimul, & medelam imponitur; ideoque peccatorum non modò numerum, ac ſpeciem, ſed & alias circumſtantias debet perpendere, ex quibus illorum gravitas augeri, vel minui poteſt, v. g. an ex infirmitate, ignorantiâ, vel malitia fuerint commiſſa; an ex repentino animi motu; an verò ex pravo aliquo, & inveterato habitu ortum ducant. Ut juxta divinæ juſtitiæ regulam, *Pro menſura delicti ſit & plagarum modus.*

Dicit 3. *& Pœnitentium facultate*: non enim sola peccatorum gravitas aut levitas, sed & ipsorum pœnitentium facultas consideranda est; quod Rituale Romanum optimè declaravit tit. de ordine administrandi Sacramentum Pœnitentiæ, ubi dicit in injungendis satisfactionibus, *Habendam esse rationem status, conditionis, sexus, ætatis, & item dispositionis pœnitentium. Status*, v.g. sitne pœnitens clericus, an laicus, &c. *Conditionis*, infimæ an eminentis, superior, an inferior, dives an pauper. *Sexus*: aliqua enim in sexu fragiliori tolerari utcunque possunt, quæ in perfectiori nullam excusationem admittunt. *Ætatis*, est enim longè dispar ratio peccatorum, quæ in ætate puerili, & quæ in perfecta, & matura committuntur. *Et dispositionis*, corporis scilicet, vel animi; aliqui enim sunt imbecilles, & infirmi, quos si oneraveris, opprimes; alii contra valentes & robusti; item alii conscientiæ scrupulis, & dubiis inquietantur; alii passionibus acribus exagitantur. Quæ omnia & alia similia confessario perpendenda sunt, ut (sicut loquitur Catech. Rom. sup.) *cum justitia, prudentia & pietate in sententia erga pœnitentes ferenda se gerat.*

Post considerationem qualitatis criminum, & facultatis pœnitentiũ, satisfactiones ipsæ imponendæ attendi debent, quas Conciliũ dicit esse debere *Salutares & convenientes.*

Salutares quidem, id est utiles & aptas ad salutem pœnitentium: quod ut præstet confessarius, debet in illis imponendis hoc solum ob oculos habere, nimirum ut pœnitentis saluti consulat; ideoque duo extrema huic fini opposita sunt ipsi devitanda.

Primum est, *Ne* (ut loquitur Conc. Suprà) *peccatis conniveat, & indulgentiùs cum pœnitentibus agat, néve levissima quadam opera pro gravissimis delictis injungendo, alienorum peccatorũ particeps efficiatur. Habent autẽ præ oculis, ut satisfactio, quã imponit, non sit tantùm ad nova vitæ custodiã, & infirmitatis medicamentũ, sed etiã ad præteritorũ peccatorum vindictam, & castigationem*: hoc fiet, si (ut monet Rituale Romanum supra (confessarius, quantum poterit, *Contrarias peccatis pœnitentias injungat; veluti*

avaris

avaris, eleëmosynas, libidinosis, jejunia vel alias carnis afflictiones; superbis, humilitatis officia; desidiosis, devotionis studia: rariùs autem, vel seriùs confitentibus, vel in peccata facilè recidentibus utilißimum fuerit consulere, ut sæpe putà semel in mense, vel certis diebus solemnibus confiteantur & si expediat, communicent.

Aliud quoque extremum ipsi confessario devitandum est, ne scilicet durum se, & rigidum ultra quam satis est, pœnitenti exhibeat, illique acerbas nimis, & molestas pœnitentias imponat, eo prætextu, quod conscientiam suam exonerare velit, nihil curans, an ipse pœnitens eas adimpleat nec ne: quod esset maximè à charitate alienum, & fini hujus Sacramenti prorsus repugnaret; unde sapientissimè monet Rituale Parisiense tit. de Sacram. Pœnit. ut confessarius satisfactione injuncta interroget pœnitentem, *An poßit, anne dubitet pœnitentiam sibi injunctam peragere; alioquin eam immutet aut minuat.* Neque repudiandum est axioma Jo. Gerson. part. 2. operum in regul. moral. ubi dicit, *Tutius esse cum parva pœnitentia, quæ sponte suscipitur, & verisimiliter adimpletur, ducere confessos ad Purgatorium, quàm cum magna non implenda, præcipitare in infernum.* Certè multi graves Theologi, quibus subscribit Gamach. existimant, confessarium aliquando pro satisfactione pœnitenti salubriter imponere posse opera etiam ab ipso aliàs debita, & præcepto implenda, v. g. ut audiat missam singulis Dominicis diebus, & festivis per annum, ut per totam quadragesimam jejunet, &c. Observat prætereà Laym. tract. 6 de pœnit. c. 15. ex S. Thoma & aliis Doctoribus, aliquas esse causas, quarum intuitu confessarius legitimè possit satisfactionis imponendę rigorem minuere, quales sunt: magnitudo contritionis, infirmitas corporis, imbecillitas animi, Jubilæi aut indulgentiarum tempus aut similes.

Denique Concilium dicit satisfactiones esse debere *Convenientes* statui, conditioni, sexui, &c. Scilicet ut nihil in illis confessarius à pœnitente nisi juxta prudentiæ regulas exigat; v. g. ut filio familias non injungat eleëmosynas erogan-

erogandas, operariis vel debilibus personis jejunia, mulieribus peregrinationes, valdè occupatis multas preces; sed præcipuo studio confessarius cavere debet (Ut rectè monent S. Anton. Nav. & alii apud Laym. suprà) ne tales imponat satisfactiones ex quibus alii v.g maritus, parentes, vel domestici in suspicionem peccati alicujus in confessione declarati venire possint, aut ex quibus coniiciant, grave aliquod peccatum à pœnitente commissum fuisse: quod etiam habetur in Rituali Romano suprà, ubi expressè prohibetur, ne unquam pro peccatis occultis quantumvis gravibus manifesta imponatur.

SECTIO XXV.

Quæ sit obligatio pœnitentis circa pœnitentiam acceptandam, & adimplendam.

CERTUM est pœnitentem obligari ad acceptandam, & ad implendam pœnitentiam sibi rationabiliter à confessario impositam. nec posse licitè illam repudiare, & satisfactionem in Purgatorio implendam reservare Ita enim docet S Thom. in 4 disp. 18. q. 1. a. 3. q 3. & post illum Sot. Palud. Major, & alii plures, quos citat, & sequitur Suar. disp. 38. sect. 7. Ratio est; tum quia integritas Sacramenti à pœnitente servanda id requirit; tum etiam, quia potestas ligandi, quæ Sacerdotibus à Christo Domino concessa est, in eo præsertim consistit (ut declarat Conc. Trid. sess. 14. cap. 8. & can. 15.) quòd Sacerdotes ex judiciaria, quam habent potestate, ligare possint pœnitentes ad pœnam; ad quam profectò eos ligare non possent si ad satisfactionem implendam non possent eos obligare.

Unde sequitur, illum peccare, qui pœnitentiam rationabiliter impositam acceptare non vult, aut acceptatam implere non curat; mortaliter quidem, si pœnitentia illa sit gravis; venialiter tantùm, si levis sit: ut docet Valent. quæst. 4. de Pœnit. pu. 4. Imò Suar. suprà existimat, pœniten-

nitentiæ cujuſcunque ob venialia peccata impoſitæ omiſſionem, ſi contemptus abſit, eſſe tantùm venialem. Si tamen confeſſarius nimis duram, aut difficilem pœnitentiam imponat, poterit pœnitens ab eo poſtulare, ut illam minuat, aut mutet, cui tunc confeſſarius, quantùm licitè poteſt, annuere debet, ut docet Nav. cap.26. n.20. ne ſcilicet confeſſionis, & Pœnitentiæ jugum nimis oneróſum, & exoſum reddatur: quod ſi confeſſarius nolet minuere vel mutare, poterit pœnitens, antequam recipiat abſolutionem, petita humiliter venia Sacerdotem alterum adire, eique peccata omnia rurſus confiteri, & ab eo pœnitentiam mitiorem, & à ſe faciliùs implendam acceptare, ut docet Suar. ſuprà. Imò ſi pœnitentiam, quam acceptavit, implere niſi cum maxima difficultate poſſit, poterit confeſſarius, qui eam impoſuit, aut quivis alius etiam illo inferior, audita iterum confeſſione peccatorum pœnitentiam illam ex cauſa aliqua juſta, & rationabili mutare. Ita Syl. Henriq. Suar. Valent. & alii, quos citat, & ſequitur Laym. tract. 6. de Sacram. Pœnit. cap. 15. qui etiam ibidem ſubdit, probabilem & in praxi tutam eſſe eorum ſententiam, qui aſſerunt, alterum confeſſarium ex cauſa aliqua juſta pœnitentiam mutare poſſe, etiam non audita confeſſione peccatorum ob quæ impoſita fuerat: ſic enim docent Vivald. Navar. Victor. Tolet. & alii, quos ibidem citat.

Quæres, quo tempore pœnitentia à confeſſario injuncta impleri debeat. Reſp. cum diſtinctione. Vel enim illius implendæ tempus à confeſſario præfixum fuit, vel non: ſi primum, v.g. ſi certis diebus jejunium ſervandum injunctum ſit, tempore illo præfixo implendum eſt: ſi ſecundum, pœnitens, quàm primùm commodè poterit, ſatisfactionem implere tenetur. Ita Suar. l. cit. ubi docet, illum mortaliter peccare qui pœnitentiam gravem ſine ulla rationabili cauſa tempore valdè diuturno, ex ſola deſidia aut incuria differret.

Eſt autem hic obiter obſervandum, damnatam olim fuiſſe à Sixto ſummo Pontifice in Bulla ſpeciali data an-

ta anno 1471. ſententiam Petri de Oſma, qui aſſerebat, nonniſi peracta pœnitentia confitentes debere abſolvi: quam quidem ſententiam falſam, ſcandaloſam, & SS. Patrum decretis Apoſtoliciſque conſtitutionibus contrariam, & hæreticam declaravit, cujus Bullæ mentio fit in cenſura Facultatis Pariſienſis dato anno 1644. die 23. Junii, in qua eamdem ut temerariam, & hæreticam proſcripſit.

APPENDIX.

De Indulgentiis, & Purgatorio.

QUONIAM ſuprà diximus, poſſe confeſſarium injungendarum ſatisfactionum rigorem minuere occaſione Indulgentiarum, pœnaſque temporales peccatis, quoad maculam remiſſis, debitas, quibus in hac vita ſatisfactum minimè fuerit, poſt hanc vitam in Purgatorio eſſe luendas, ut utrumque meliùs & certiùs intelligatur, Appendicem hanc de Indulgentiis, & Purgatorio appoſuimus, in qua, quid de utroque ſecundùm Catholicæ fidei normam ſentiendum ſit, breviter explicabimus.

PARAGRAPHUS I.

Quid ſit, & quotuplex Indulgentia.

INDULGENTIÆ nomen, ſecundùm communem, & receptum Eccleſiæ uſum, ſignificat pœnæ temporalis peccato, quoad culpam remiſſo, debitæ condonationem, quæ fit ab Eccleſia ex juſta aliqua, & rationabili cauſa per

applica-

applicationem ſatisfactionum Chriſti Domini, ut fusè docet,& explicat Bellarm. Lib.1. de Ind.cap.1.& 2. Quod ut evidentius fiat, duo nobis hîc breviter demonſtranda ſunt.

Primum eſt, extare in Eccleſia Theſaurum quemdam, unde applicandæ fidelibus indulgentiæ proferuntur: qui Theſaurus conſtat in primis ex ſatisfactionibus ipſius Chriſti Domini, quarum valor, cùm infinitus fuerit (ut ex dictis 1. part.tract.5. conſtat) quantacunque fiat illarum applicatio, Theſaurus illé nunquam exhauriri poteſt. Conſtat etiam ex ſatisfactionibus ſuperabundantibus Sanctorum quorum aliquos certum eſt, longè plura paſſos eſſe, quàm ob peccata commiſſa promeriti fuerint (quod de ſanctiſſima Virgine Deipara negare, nemo poteſt, & de S. Joanne Baptiſta, multiſque aliis pietas facilè ſuadebit) quibus paſſionibus voluntariè ab iis, & ex perfecta charitate acceptatis vis quædam inerat, non modò meritoria, cujus fructum in cœlo percipiunt, ſed etiam ſatisfactoria quam licet ipſis minimè neceſſariam (ut ſupponimus) aliis tamen maximè utilem, & ſalutarem eſſe poſſe Eccleſia ſemper agnovit, ut ex communione Sanctorum quam in Symbolo profitemur, aliiſque ſcripturæ locis fusè probat Iſamb. tract.1 de Indulg. diſp.1. art.3. & Gamach.diſp. unica de Indulg.cap. 2. ubi etiam ex communi Doctorum ſententia variis argumentis oſtendunt, juſtum in hac vita non ſolùm pro ſuis, ſed etiam pro alterius juſti peccatis, ob charitatis unionem, Deo ſatisfacere poſſe.

Porrò has Sanctorum ſatisfactiones Chriſti Domini ſatisfactionibus conjungit Eccleſia non ut ullum harum defectum ſuppleat, cùm perfectiſſimæ ſint; neque ut earumdem valori infinito quidquam ſuperaddat; ſed tum, ut ipſius Chriſti virtutem in ſanctis ejus veneretur, tum ut eorum perfectam cum Chriſto capite unionem, & membrorum ejuſdem capitis in utraque Eccleſia triumphante ac militante communionem demonſtret.

Secundum eſt, ſupradicti Theſauri diſpenſationem à Chriſto

Christo Domino Ecclesiæ creditam fuisse, ut habetur in extravag. *Vnigenitus* de pœnit. & remiss. & in Concilio Trid. sess. 25. decr. de Indulg. Et probari potest tum ex illis Christi Domini verbis; S. Matth. 16. *quodcunque solueris super terram, erit solutum & in cælis*; quibus potestas generalis & amplissima conceditur vincula quæcunque soluendi, quibus à consecutione salutis homines præpediri possint: tum etiam ex continua & universali praxi Ecclesiæ, quæ jam inde à tempore Apostolorum, & consequentibus sæculis ad hæc usque tempora perseveravit: S. Paulus siquidem Indulgentiam Corinthio incestuoso pœnitenti concessit ad instantiam aliorum fidelium, qui pro illo intercesserant, ut docent S. Thom. & Theodor. in comment. super cap. 2. Epist. 2. ad Corinth. Similiter Indulgentias ad postulationem martyrum, qui in carceribus ob Christi confessionem detinebantur, pœnitentibus concessas fuisse, constat ex variis testimoniis Tertull. S. Cypr. & aliorum, qui apud Bellarm. cap. 3. referuntur. De earumdem postea Indulgentiarum usu mentio fit in Concilio Nicœno 1. can. 11. Ancyrano can. 5. Laodiceno can. 2. & aliis passim usque ad Gregorium magnum, à cujus temporibus usus indulgentiarum notior, adhuc & frequentior in universa Ecclesia fuit, ut fusè ostendit idem Bellarminus suprà.

Ex quibus constat, quàm falsò & temerariè hodierni hæretici Indulgentias ab Ecclesia concedi posse denegent, quorum error vel eo solo nomine proscribi deberet, quòd non alios patronos agnoscat quàm VValdenses, qui primi Indulgentias impugnarunt, ut observat idem Bellarm. suprà, apud quem fusior hæreticorum illorum refutatio, & veritatis nostræ fidei probatio videri potest.

Quæres, quis sit indulgentiarum effectus; seu à quibus pœnis per Indulgentias liberemur. Resp. per concessionem Indulgentiarum nos minimè liberari à pœnis naturalibus, quæ peccatum originale consequuntur, neque etiam à pœnis, ob delicta in foro externo sive Ecclesiastico, sive politico subeundis, sed à pœnis illis temporalibus,

libus, quæ ob peccata post baptismum commissa, & quoad culpam remissa debentur in foro interiori divinæ justitiæ, seu (ut loquuntur Theologi) in foro animæ; quæque vel in hac vita, vel post illam in Purgatorio luendæ forent, si homo priùs moreretur, quàm condignam pro illis offerret satisfactionem : ita ut per Indulgentiarum concessionem à pœnarum illarum reatu liberemur, non modò coram Ecclesia, ut olim nonnulli dixerunt quos refellit S. Doctor in 4. disp. 20. q. 1. a. 3. sed etiam verè coram Deo, ut fusè ex eodem S. Doctore & aliis probat idem Bellarm. suprà, & post illum Gamach. disp. unica de Indulg. cap. 5.

Sunt autem variæ, & multiplices Indulgentiæ pro varia, & multiplici concessionum forma, & concedentium voluntate. Interdum enim conceduntur Indulgentiæ aliquot dierum, vel annorum, vel quadragenarum; interdum tertia, vel quarta aut alia pars peccatorum per indulgentiam condonatur, aliquando plenaria Indulgentia conceditur; aliquando plenissima, & in forma Jubilæi. Et quidem, quando conceditur indulgentia tot dierum, vel annorum, vel quadragenarum; sensus est, per illam Indulgentiam remitti tantum pœnæ temporalis, pro peccatis remissis, & quoad culpam deletis, in hac vita aut in altera luendæ, quantum redimeretur per pœnitentiam tot diebus, vel annis, vel quadragenis secundùm antiquos Ecclesiæ canones imponi solitam, ut explicant Palud Major, S. Anton. Sot. Suar. & alii, apud Laym. tractat. 7. de Indulg capite 3. Similiter quando per Indulgentiam condonatur tertia, vel quarta pars peccatorum, nihil aliud significatur, quàm remitti tertiam vel quartam partem pœnæ illius temporalis pro peccatis luendæ. Plenaria verò Indulgentia totam pœnam temporalem peccato quoad culpam remisso debitam tollit : quod similiter facit illa, quæ dicitur plenissima, & in forma Jubilæi, nisi in quantùm simul cum Indulgentia facultates aliquæ conceduntur ad eligendum confessarium, qui

à casi-

à casibus quibuslibet, & censuris absolvat, & in votis, aut irregularitatibus dispenset, ut fieri solet in Jubilæis: quæ omnia fusiùs explicata & probata reperiuntur apud eumdem Bellarm. suprà cap.9. ubi monet Indulgentias illas, in quibus mille & plurium annorum remissio conceditur, suspectas & à quæstuariis confictas nonnullis videri; cùm non soleant Pontifices concedere Indulgentias nisi tot anorum, quod solebant pœnitentiæ injungi; quæ quidem non extendebantur ultra septem, aut decem, aut viginti annos, aut certè ad totam viam, quæ ultra centum annos prorogari non solet quanquam Tolet. lib.6. cap.23. Indulgentias ejusmodi rectè concedi posse contendit, si per illas intelligatur tantum pœnæ remitti, quantum redimere deberet peccator per pœnitentiam, quæ tot millibus annorum duraret; cujus quidem pœnæ reatum non est creditu difficile à multis incurri qui (ut scriptura loquitur) *Bibunt quasi aquam iniquitatem.*

PARAGRAPHUS II.

Quis possit concedere Indulgentias, & quænam causæ ad id requirantur.

SUPPONIMUS ex Bellarm. lib. 1. de Indulg. cap. 5. & Suar.disp.69. de Pœnit. sect 4. Indulgentiæ concessionem respectu vivorum fieri per modum cujusdam absolutionis, quæ annexam habet solutionem ex thesauro Ecclesiæ, ut constat ex variis summorum Pontificum diplomatibus, quæ ibidem refert Bellarm. Diximus, (respectu vivorum;) quia si quæstio sit de defunctis in Purgatorio existentibus, Indulgentiæ ipsis applicantur non per modum absolutionis, cum nullam in eos Ecclesia jurisdictionem obtineat; sed tantummodo per modum solutionis seu suffragii; sicut captivum apud

Turcas

Turcas detentum Rex Galliæ non per viam authoritatis, ut in proprio regno, sed tantùm per viam solutionis, ac redemptionis liberare potest. Quovis autem modo concedatur Indulgentia, sive per modum absolutionis, qui annexam habeat solutionem, sive per modum simplicis solutionis: certum est in concedente requiri Jurisdictionem in foro exteriori Ecclesiæ; quia sine illa neque absolutionem concedere, neque bona Ecclesiæ communia, & in ejus thesauro deposita legitimè dispensare potest.

Dicendum 1. summum Pontificem ex jure divino habere plenissimam potestatem concedendi quaslibet Indulgentias omnibus & singulis Christi Domini fidelibus. Quod constat tum ex potestate illimitata à Christo Domino primariò, & præ reliquis Apostolis concessa S. Petro, cui succedit summus Pontifex; S. Matth. 16. *Tibi dabo claves regni cœlorum: &c. & quodcunque solveris super terram erit solutum & in cœlis &c.* Tum etiam ex eo, quòd ad conferendas Indulgentias duplex ex parte concedentis requiritur potestas; una in eos, quibus conferuntur, altera in thesaurum Ecclesiæ ex quo desumuntur: utramque autem illam potestatem in summo Pontifice plenissimam reperiri apud omnes Catholicos constat, & pleniùs adhuc constabit ex iis quæ infra dicentur tract. 2. cap. 3. de legibus. Addit Tolet. lib. 6. cap. 25. Concilium generale similem habere potestatem concedendi quascunque Indulgentias etiam plenarias, quod à Conc. Lateran. factum fuisse dicit.

Dicendum 2. Episcopos etiam habere potestatem conferendi aliquas Indulgentias, ut patet ex cap. *Nostro*, de pœnit. & remiss. & ex ipsius Ecclesiæ praxi satis constat: possunt enim Episcopi conferre Indulgentias unius anni in Dedicatione Ecclesiæ, & quadraginta dierum in anniversario Dedicationis; quam ultimam Indulgentiam possunt, quandocunque ipsis libuerit, ex causa aliqua legitima concedere, ut habetur ex cap. *Cum eo*, de pœnit. & remiss.

Quærunt Theologi, an Episcopi potestatem illam conferendi

ferendi Indulgentias habeant tantùm ex jure humano, ſeu ex conceſſione ſummi Pontificis, an verò ex jure divino; &,ſi ex jure divino, cur adeò reſtricta & limitata ſit? Omiſſis variis Doctorum reſponſionibus probabiliſſimè loqui videntur ii,qui aſſerunt Epiſcopos hanc poteſtatem ex jure divino habere; cùm ſint (ut dicit Apoſtolus 1. Cor.4. *Diſpenſatores myſteriorum Dei*; & à Spiritu ſancto regimini Eccleſiæ præpoſiti ſint, Act.20. *Spiritus ſanctus poſuit Epiſcopos, regere Eccleſiam Dei*: quia tamen hoc regimen,& illa diſpenſatio ſubordinatur regimini, & diſpenſationi generali,quam ſummus Pontifex in univerſam Eccleſiam obtinet, ideo penes illum eſt, ejuſmodi poteſtatem in Epiſcopis ob cauſas aliquas juſtas, & rationabiles extendere. vel reſtringere, ut docet & fusè probat Iſamb.diſp.3. de Indulg.art.1. qui ibidem ex Nav. & aliis obſervat Cardinales etiam poſſe concedere Indulgentias centum dierum; idque non tam à jure, quàm à conſuetudine,& conceſſione ſummi Pontificis.

Quod verò ſpectat ad Abbates,Parochos,&c. rectè docet Bellarm.lib.1.de Indulg.cap.11.nullos Clericos, aut Sacerdotes Epiſcopis inferiores, ex jure poſſe concedere Indulgentias,ſed (ut habetur cap *Accidentibus*, de exceſſibus Prælatorum) ſolummodo ex commiſſione Pontificis maximi vel Epiſcoporum. Ubi etiam obſervat ex S. Doctore in 4.di.20.q.1.a.4. q.1. nullos propriè loquendo in Eccleſia eſſe aut dici debere Prælatos, niſi ſolos Epiſcopos;cùm ſint integri alicujus populi Rectores. & quaſi in quodam Eccleſiaſtico regno præſint hominibus omnium ætatum,ſexuum,ordinum,& conditionum; Abbates vero & Parochi ſint quaſi unius familiæ patres: unde, cum Indulgentiarum conceſſio nonniſi ad Eccleſiæ Prælatos ſpectat, ſequitur illam eſſe Epiſcoporum propriam, non verò aliorum,qui ipſi ſunt in Eccleſia inferiores.

Dicendum 3.non ſolùm legitimam authoritatem, ſed etiam juſtam aliquam, & rationabilem cauſam requiri ad hoc,ut licite, & validè Indulgentiæ conferantur. Ita S. Thom. S. Bona, & alii quos citat,& ſequitur Bellarm.ſup.

cap.

cap.12.& constat ex Extravag. *Unigenitus*, ubi Clemens 6. dicit Christum Dominum Ecclesiæ thesaurum per suos Vicarios reliquisse fidelibus dispensandum *Salubriter*, & *ex rationabilibus & justis causis*: & ex Conc. Constantiensi sess. ult. ubi dicitur suspectos de hæresi interrogandos esse an credant summum Pontificem concedere posse Indulgentias *ex causa rationabili*.

Quæres, quænam causa justa, & rationabilis esse censeatur ad concedendum Indulgentias. Respon. juxta probabiliorem Doctorum sententiam ad id requiri, non modò, ut causa illa sit pia, & Deo grata, sed etiam ut aliquam habeat cum ipsa Indulgentia proportionem. Ita S. Bonav. Rich. Major, Sot. Nav. & alii plures, quos citat, & sequitur Bellarm. cit. cap. 12. Ad hanc autem proportionem duo præsertim requiruntur: primum est, ut concedatur Indulgentia ob pium aliquem finem, cujus assecutio sit magis Deo honorifica, & Ecclesiæ utilis, quàm pœnitentialis satisfactio, quæ per Indulgentiam relaxatur: secundum est, ut ad Indulgentiam illam percipiendam opus aliquod faciendum præscribatur, quod sit aptum & utile ad finem hujusmodi consequendum: e.g. quando summus Pontifex Indulgentiam concedit iis, qui verè pœnitentes, & confessi, ac sacra Communione refecti preces & alia pietatis opera pro hæreseon extirpatione, & Christianorum pace &c. Deo obtulerint; finis quem sibi proponit Pontifex, scilicet hæreseon extirpatio & Christianorum pax, est haud dubiè maximè Deo honorificus, & Ecclesiæ proficuus; opera item ad finem illum obtinendum injuncta, ad id aptissima sunt, ut per se patet: & sic proportio debita reperitur.

De hac verò causa, ejusque justa proportione penes ipsum concedentem Indulgentias judicium esse debet, ut rectè monet Bellarm. supra cap. 12. nec subditorum est, temerè de ejusmodi rebus judicare: imò (ut docet Isamb. disp.3. art.4.) periculosum est, quascunque Indulgentias quibuslibet ex causis concessas parvifacere: unde

unde ibidem observat Indulgentias illas, quæ conceduntur usui granorum benedictorum, rosariorum, piarum imaginum, & similium rerum, quæ minimi momenti videntur, ex causa maxime justa, ac rationabili à summis Pontificibus interdum posse concedi.

Rectè tamen observat Laym. cap. 4. de Indulg. post. Nav. & alios, quòd quamvis causa sufficiens, & justa in concessione indulgentiæ alicujus u. g. plenariæ reperiatur, fieri tamen posse, ut non omnes integram consequantur; si videlicet illorum aliqui ad maximam pro peccatis commissis temporalem pœnam subeundam obligati opus injunctum tepide peragant: quia, quamvis causa Indulgentiæ in se justa sit, illorum tamen respectu aliquo pacto deficit ob imperfectam dispositionem: quod etiam constat ex Extravaganti 1. Bonaficii 8. de pœnit. & remiss. & ex S. Bonav. in 4 dist. 20. part. 2. art 7. quæst. 6. ubi dicit *Homines plus vel minus participare de Indulgentia, prout plùs vel minùs ad illius causam accedunt.*

PARAGRAPHUS III.

Quænam conditiones requirantur in eo, qui Indulgentiarum fructum percipere intendit.

PRIMA conditio est, ut sit homo baptizatus, ut ex communi & certa Theologorum sententia docet Suar. disp. 53. sect. 4. thesaurus siquidem Ecclesiæ validè dispensari non potest nisi filiis Ecclesiæ; nec absolvi possunt ab Ecclesia, qui ejus jurisdictioni non subsunt: Nav. tamen & alii apud Laym. cap. 6 de Indulgentiis existimant probabile esse, Catechumenis tum vivis, tum defunctis Indulgentias per modum suffragii prodesse posse.

Secunda conditio est, ut is qui percipit Indulgentias, subdi-

subditus sit illius qui eas concessit: neque enim nisi subditis Indulgentiæ concedi possunt, ut habetur ex cap. *Quod autem*, & ex dictis § præc. constat.

Tertia conditio est; ut non sit excommunicatione aliqua majori ligatus; hæc enim privat hominem participatione bonorum spiritualium communium, ut supponimus ex dicendis infrà suo loco.

Quarta conditio est, ut sit in statu gratiæ sanctificantis eo tempore quo Indulgentiæ fructum percipit: pœnæ siquidem temporalis remissio, culpæ remissionem præsupponit, ut ex S. Thomæ & Theologorum communi sententia docet Bellarm. cap. 13. & ex antè dictis satis constat.

Verùm circa hanc quartam conditionem difficultas est, an status gratiæ requiratur in suscipiente Indulgentiam, non solùm quando ejus fructum percipit, sed etiam cùm exequitur opera ad illarum perceptionem injuncta. Palud. S. Anton. & alii apud Bellarm. suprà existimant, satis esse, ut is qui lucratur indulgentiam, sit in statu gratiæ eo tempore, quo ejus fructum percipit: Cajet. tamen, Sot. & alii apud eumdem Bellarm. asserunt, requiri gratiæ statum etiam tunc, quando injunctum opus perficitur; quorum sententiam Bellarminus censet esse tutiorem, & in quibusdam etiam casibus omnino certam; cùm videlicet præscribitur, ut opera injuncta in statu gratiæ fiant, quod in plurimis summorum Pontificum diplomatibus præscribitur, in quibus Indulgentia conceditur iis, qui vere contriti, & confessi Ecclesias aliquas visitaverint, ibique oraverint pro pace. Imò Bellarminus existimat id semper subintelligi, quamvis non exprimatur, quando injunctum opus tale est, ut minimè conferat ad finem, ad quem Indulgentia confertur, v.g. ad placandum Deum, ad impetrandam pacem, nisi fiat in statu gratiæ; peccatores enim Deus non exaudit, nec per opera mortua Justitia ejus placari aut misericordia exorari potest: quare consultissimum est, ut, quando quis Indulgentiam percipere cupit, primùm peccata sua vel sacramentali confessione, vel saltem perfectæ Contri-

tionis actu eluere curet: quæ quidem contritio ad omnia peccata non solùm mortalia sed etiam venialia extendi debet, ut ad remissionem pœnarum illis debitarum Indulgentia quoque extendatur.

Quinta denique conditio est, ut is qui Indulgentiam percipere cupit, id omne perficiat, quod ad illam consequendam injunctum fuerit: unde si ex ignorantia, aut oblivione, aut etiam justo aliquo impedimento partem aliquam operis injuncti quamvis inculpabiliter omittat, effectum Indulgentiæ non consequitur, ut ex S. Thoma & aliis docet Bellarm. cap. 13. quia secundùm commune Theologorum axioma, *Indulgentiæ tantùm valent, quantùm sonant*.

Quæres, utrum, quando in Pontificiis diplomatibus habetur Indulgentiam concedi pœnitentibus verè contritis, & confessis, confessio sacramentalis necessaria sit ad eam lucrandam. Resp. secundùm probabiliorem, & tutiorem sententiam, in eo qui peccati alicujus mortalis sibi conscius est, requiri actualē confessionē, quando illius mentio expressa habetur in Pontificiis litteris; nec sufficere solam contritionem, quamvis veram & perfectam, ut asserunt S Anton. Adrian. Nav. & plures alii apud Bellarm. suprà. In eo autem, qui nullius peccati mortalis conscientiam habet, actualem confessionem minimè esse necessariam, ut docent idem S. Anton. Suar. & alii apud Laym. cap. 6. de Indulg.

Quod spectat ad Indulgentias, quæ defunctis fidelibus in Purgatorio existentibus applicantur, certum est, id ab Ecclesia validè, & fructuosè fieri posse: fideles siquidem defuncti cum fidelibus viventibus ita conjuncti sunt, ut unam cum illis Ecclesiam efficiant; proindeque si particularibus suffragiis & orationibus viventium juvari possunt, à fortiori poterunt per applicationem satisfactionum Christi, & Sanctorum sublevari. Et hæc est communis, & certa doctrina S. Thomæ, S. Bonav. & aliorum Doctorum, quos citat Bellarm. capite 14. Quæ etiam ex communi Ecclesiæ praxi satis constat, in qua (ut ibidem refert)

Paschalis 1. qui ante septingentos annos Apostolicam Sedem obtinebat, & plures alii summi Pontifices Indulgentias defunctis applicandas concesserunt.

Quærunt aliqui, utrum Indulgentiæ pro defunctis concessæ certò, ac infallibiliter illis prosint. Affirmant Sot. Nav. Suar. & alii, quos citat Laym. cap. 6. de Ind. quorum sententia, licet sit probabilis, contraria tamen (quæ est S. Bonav. Rich. Duran. Cordub. Cani, & aliorum, quos citat & sequitur Ibidem, quæ est, hunc Indulgentiarum pro defunctis effectum pendere ex liberali Dei acceptantis voluntate) probabilior videtur; cùm neque ex ullo scripturæ loco, neque ex ulla certa traditione constet, Deum illas satisfactiones ex Ecclesiæ thesauro depromptas, & ab eadem Ecclesia sibi oblatas pro defunctorum liberatione acceptaturum promisisse; præsertim cùm ipsa Ecclesia Indulgentias illas pro defunctis concedat, non per modum absolutionis, sed per modum suffragii, tanquam ipsum Deum supplicans, ut ejusmodi satisfactionem, seu solutionem pro defunctorum sublevatione misericorditer acceptare dignetur.

Quod etiam ex ipsius Ecclesiæ praxi confirmari potest, quæ post applicatam alicui defuncto in particulari plenariam Indulgentiam, v. g. per sacrificium in altari privilegiato pro ipso oblatum, nihilominus pro eodem orare, & sacrificare non desinit: quo facto tacitè declarare videtur, Indulgentias quamvis maximè salutares, non tamen semper infallibilem effectum pro ipsis defunctis habere, sed pendere ex divina misericordia: quod tamen non debet fideles viventes reddere segniores, imò potiùs excitare, ut majori affectu, & charitate ipsis fidelibus defunctis per orationes, aut sacrificia, aut Indulgentiarum applicationem, aut alium quemcunque modum opitulentur.

PARA-

PARAGRAPHUS IV.

Quid de Purgatorio ſentiendum ſit.

CATHOLICA veritas, cui firmiter adhærendum eſt, docet eſſe Purgatorium; id eſt, locum quemdam, in quo tanquam in carcere poſt hanc vitam uſque ad certum & definitum tempus detinentur ac purgantur animæ fideles, quæ in ſtatu quidem gratiæ, ſed tamen nondum plenè à peccatis purgatæ è corporibus exierunt, ubi fidelium vivorum orationibus, & ſuffragijs, ac præſertim ſanctiſſimo Miſſæ ſacrificio poſſunt ſublevari. Hanc veritatem olim VValdenſes, Albigenſes, Apoſtolici, & plures alij Catholicæ fidei hoſtes impugnarunt, ut videre eſt apud Bellarm. Lib. 1. de Purg. cap. 2. quibus adjunxerunt ſe hodierni hæretici tam Lutherani, quàm Calviniſtæ, qui omnes nullum eſſe poſt hanc vitam Purgatorium contendunt, ſed animas ſtatim ut à corporibus ſeparantur, vel in cœlum evehi, vel in infernum detrudi.

Refellitur hic error, & noſtræ fidei veritas probatur 1. ex ſcriptura: 2. Mach. 12. ubi dicitur, quòd *Sancta & ſalubris eſt cogitatio pro defunctis exorare, ut à peccatis ſolvantur*: quæ verba, cùm neque de beatis, neque de damnatis intelligi poſſint, ſequitur, ut de quodam tertio hominum genere ſint intelligenda, qui habeant adhuc aliqua vincula; à quibus poſt mortem ſolvi queant; proindeque de illis, qui in Purgatorio detinentur. Hunc autem librum Machabæorum eſſe Canonicum (quidquid hæretici in contrarium dicant) conſtat non modò ex Concil. Trid. ſeſſ. 4. in decr. de Canon. ſcript. ſed etiam ex Concil. Carth. 3. (cui interfuit, ac ſubſcripſit S. Aug.) cap. 47. item ex S. Innocentio I. Epiſt 3. ad Exuperium cap. ult. & ex Gelaſio 1. in Concil. 70 Epiſcoporum, ut refertur diſt. 15. cap. *Sancta Romana.* Probatur etiam ex Iſ. 4. *Si abluerit Dominus ſordes filiarum Sion, &c: in ſpiritu judicij, & ſpiritu ardoris:* quem locum de pœna Purgatorij expli-

cat S. Aug. lib.20. de civit. cap.25. Item ex S.Matth.32. ubi dicit Dominus, quædam peccata esse, quæ non remittuntur neque in hoc sæculo, neque in futuro. Unde colligunt SS. Patres, quædam peccata remitti in futuro sæculo, id est, post hanc vitam, per orationes, & suffragia Ecclesiæ. Ita S.Aug. lib. 21 de civit. cap. 24. & lib. 6. in Julianum c.5. S.Greg. lib.4. Dialog c.39. & S.Bern. Hom. 66. in Cant.

Probatur 2. ex varijs Concilijs, in quibus præscribitur, ut orationes & suffragia pro defunctis fidelibus offerantur: ut in Concil Carthag. 3. cap. 29. Bracarensi 1 c.39. & Aurelian. 2. cap. 14. unde sequitur, aliquos fideles defunctos in tali loco esse, ubi orationibus & suffragijs viventium juvari possint, *proindeque esse in Purgatorio.*

Probatur 3. ex SS. Patribus, qui Purgatorium apertissimè asserunt, ut S. Greg. Nyss. oratione pro mortuis circa medium, ubi de justo ex hac vita excedente loquens dicit *quòd non poterit à corpore egressus divinitatis particeps fieri, nisi maculas animo immixtas Purgatorius ignis abstulerit*: & S. Aug. lib. 21. de civit. c. 24. loquens de justis, qui cum levibus peccatis decedunt, *Tales* (inquit) *constante Iudicij diem per pœnas temporales, quas eorum spiritus patiuntur purgatos, æternis supplicijs non tradendos.* Itē ex alijs SS. Patribus, qui pro fidelibus defunctis orandum, ac Missæ sacrificium offerendum esse dixerunt, ut S. Cyrill. Hierosolym. Catech. 5. Mystag. *Pro omnibus*, inquit, *oramus, qui inter nos vitâ functi sunt, maximum credentes esse animarum juvamen*: S.Greg. lib. 4. Dialog. cap. 55. *Multùm*, inquit, *solet animas etiam post mortem sacra oblatio hostiæ salutaris adjuvare; ita ut hanc nonnunquam ipsæ defunctorum animæ expetere videantur.*

Porrò, cùm tantummodo fidelium justorum animæ in Purgatorio detineantur, quæ ab omni peccati mortalis reatu immunes, ex hac vita decedunt, sequitur ut ob duas tantùm causas ibi purgari debeant, nimirum vel pro peccatis venialibus, cum quibus nondum quoad culpam remissis è corporibus exierunt, vel pro pœnis tempora-

temporalibus, quæ peccatis moralibus, aut venialibus quoad culpam remissis debentur, pro quibus plenè non satisfecerunt.

Hæ autem animæ in Purgatorio existentes, pro peccatorum illorum expiatione gravissimas haud dubiè pœnas patiuntur; adeò ut SS. Patres doceant pœnas illas Purgatorij quibuscunque hujus vitæ pœnis esse longè graviores, ut S. Aug. in Psal. 37. S. Greg. in Psal. 3. pœnitentialem, & alij, quos citat Gamach. cap. 5. de Purgat.

Quamvis autem Doctores quidam Catholici, ut Dyon. Carth. lib. de quatuor novissimis art. 47. & Michaël Bajus lib. 2. de meritis operum c. 8. existiment, gravissimam animarum illarum pœnam in eo consistere quòd nullam suæ salutis habeant certitudinem, sed quasi suspensæ, & dubiæ, occulta quadam judicij divini dispositione teneantur; communis tamen Theologorum doctrina est, animas fideles in Purgatorio detentas, de salute sua æterna certas ac securas esse. tum quia (ut docet S. Thom. 22. q. 18. a. 3.) spes Theologica in illis manet, ac proinde etiam fides, ex qua certissimè scire possunt, animas in Purgatorio detentas esse salvandas; aliunde verò satis certò sciunt, se esse in Purgatorio non verò in inferno: tum ex dictamine propriæ conscientiæ; norunt enim se Deum super omnia amare, nec ullo adversus eum odio moveri, neque etiam ab alijs animabus secum detentis vident illum blasphemari, ut fit à reprobis in inferno, sed potiùs laudari: quæ omnia fusiùs explicata & probata habentur apud Gamach. c. 3. & ult. de Purg. & Bellarm. lib. 2. de eod. Purgat. c. 4. qui etiam c. 7. observat ex Beda & alijs probatis authoribus diversos esse in Purgatorio pœnarum gradus, disparemque animarum statum, quarum aliæ alijs longè minùs torquentur; imò earum aliquæ nullum alium nisi tantummodo dilatæ fœlicitatis dolorem sustinent.

Quæres 1. ubinam sit Purgatorij locus? Resp. locum Purgatorij ordinarium esse in ipsis terræ visceribus, ut docet S. Thom. Bonav. Sot. & alij apud Gamach. cit. c. 5.

Diximus, ordinarium: quia interdum ex aliqua divina dispensatione purgantur animæ in aliis quibusdam locis; vel quia in ijs peccaverunt, vel etiam ad instructionem & terrorem vivorum, ut ex S. Greg. S. Thoma, Petro Damiano, & alijs observat idem Gamach.

Quæres 2. quanto tempore animæ in Purgatorio detineri debeant? Resp. id ab eo solo cognosci, cujus judicio justo illic detinentur; certum nihilominus esse, aliquas illic animas pluribus annis, imò etiam sæculis detineri; cùm Ecclesia probet consuetudinem illam anniversaria celebrandi pro aliquibus defunctis, etiam si constet illos ante ducentos, vel etiam plures annos ex hac vita migrasse; quod minimè probaret, si tamdiu eas illic non detineri posse, certum esset.

Quæres 3. an animæ ex Purgatorio aliquando egredi possint, & hominibus appareant. Resp. non modò ex Purgatorio, sed ex ipso inferno, imò etiam ex cœlo animas, Deo ita volente, egredi posse, & de facto interdum egressas fuisse, alijsque viventibus apparuisse, ut docet S. Aug. lib. de cura pro mortuis agenda cap. 15. & 16. & idipsum varijs exemplis, & historijs ex probatissimis & fide dignissimis authoribus probat Bellar. cit. lib. 3. cap. 8.

❧ (o) ☙

CAPUT

CAPUT VI.

De Sacramento Extremæ unctionis.

SECTIO I.

Vtrum Extrema unctio sit Sacramentum, & quis sit ejus minister.

EXTREMÆ UNCTIONIS nomine intelligimus unctionem olei benedicti, quæ infirmo in extremis posito confertur à Sacerdote, adjunctis certis precibus. Hanc autem esse verum, & proprium novæ legis Sacramentum, à Christo Domino institutum, negaverunt olim VValdenses & Albigenses, & nunc etiam negant Lutherani, & Calvinistæ; affirmat verò Ecclesia Catholica & tanquam dogma fide credendum proponit: cujus quidem veritas simul, & erroris oppositi falsitas demonstratur.

Primò ex his S. Jacobi cap. 5. verbis: *Infirmatur quis in vobis? inducat Presbyteros Ecclesiæ & orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini: & oratio fidei salvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus; & si in peccatis sit, remittentur ei*: quibus verbis exprimuntur omnia, quæ ad Sacramenti rationem requiruntur; scilicet ritus aliquis externus nempe olei unctio; deinde promissio gratiæ illi adjuncta, quatenus per illum ritum peccata remitti dicuntur; ac demum institutio divina; neque enim Apostolus adeò constanter, & absolutè gratiam illam promitteret, nisi Christus Dominus hoc ita instituisset, ac fieri præcepisset.

Secundò, ex Concilio Cabilonensi (quod temporibus Caroli magni celebratum est) cap.48. ubi dicitur, *Infirmos secundum beati Iacobi documentum oleo, quod ab Episcopo benedicitur, debere à Presbyteris ungi*: & paulò post allegatis ipsius S.Jacobi verbis subdit, *Non esse parvipendendam ejusmodi medicinam, quæ animæ corporisque medetur languoribus.* Item ex Concil. Florent. in decr.Eug.& Trid.sess.14.c.1.de Extrema unctione, ubi habetur: *Hoc Sacramentum institutum à Christo Domino nostro apud Marcum quidem insinuatum, per Iacobum autem Apostolum, ac Domini fratrem, fidelibus commendatum, ac promulgatum.*

Tertiò ex SS. Patribus, qui huic sacræ unctioni vim sanctificandi & peccata remittendi tribuunt; ut S.Joan. Chrys.lib.3. de sacerd. ubi dicit Sacerdotes non modò, cùm nos regenerant, sed etiam, cùm infirmos oleo ungunt, indulgere peccata; quod ex citatis S.Jacobi verbis confirmat: & S. Aug. serm.215. de temp. in quo docet, superveniente infirmitate ægrotum accipere debere Christi Domini corpus, & exinde proprium ejus corpus unguendum esse, ut impleatur in eo illud, quod scriptum est: *Infirmatur quis in vobis,&c.* additque hoc modo corporis sanitatem, & peccatorum indulgentiam obtineri.

Quod autem spectat ad ministrum hujus Sacramenti, certum est, solum Sacerdotem ritè ordinatum, posse Sacramentum hoc validè administrare. Ita S. Thom. in 4. dist. 23. q.2. a.1. & alii communiter: estque de fide, ut constat ex suprà relatis S. Jacobi verbis, *Inducat presbyteros Ecclesiæ*; tum ex Conc. Trid. sup.cap.3.ubi verba illa S.Jacobi explicans dicit, *Proprios hujus Sacramenti ministros esse Ecclesiæ Presbyteros: quo nomine, eo loco, non ætate seniores, aut primores in populo intelligendi veniunt; sed aut Episcopi, aut Sacerdotes, ab ipsis ritè ordinati,*

Quamvis autem quilibet Sacerdos Sacramentum hoc validè administrare possit, cùm ejus administratio, quæ modo

modo deprecatorio fit, ut infrà dicetur, non sit proprius actus jurisdictionis, ut ex communi Theologorum sententia docet Isamb. disp. 5. de Sacr. Extr. unct. nullus tamen Sacerdos id licite potest, nisi sit proprius Sacerdos illius, cui hoc Sacramentum confertur; vel ab eo facultatem habeat: unde in Clement. 1. de privileg. prohibetur religiosis Sacerdotibus sub pœna excommunicationis sedi Apostolicæ reservatæ, & ipso facto incurrendæ, ne hoc Sacramentum laicis, aut Clericis administrent sine licentia proprii Sacerdotis. ut refert Laym. cap. 6. de Extr. unct.

Excipiunt tamen Doctores casum necessitatis; quando scilicet à proprio Sacerdote Sacramentum illud recipi non potest: v. g. si absit, nec ab illo licentia possit obtineri; tunc enim quilibet Sacerdos etiam religiosus potest validè ac licitè Sacramentum illud moribundo administrare, nec ullam ideo incurrit excommunicationem, ut docent S. Anton. Sylv. Cajet. Henriq. & alij apud Laym. suprà.

Quærunt aliqui occasione illorum verborum S. Jacobi: *Inducat Presbyteros Ecclesiæ*, utrum hujus Sacramenti minister debeat esse unus, an plures. Resp. 1. unum sufficere, ut constat tum ex cap. *Quæsivit* extra de verborum significatione, tum ex communi Ecclesiæ praxi, quæ nonnisi unum Sacerdotem ad Sacramentum hoc administrandum adhibere solet. Resp. 2. plures Sacerdotes posse Sacramentum hoc administrare, sive successivè; quando unctione una, aut altera ab aliquo Sacerdote facta, & forma simul prolata, alius reliquas unctiones facit, & verba formæ profert: sive conjunctim, ita ut uno Sacerdote unam unctionem faciente. & verba formæ proferente, alij Sacerdotes eodem tempore unctiones reliquas faciant, ac simul verba formæ proferant: & hic modus administrationis semper quidem validus est; non tamen licitus nisi in duobus casibus. Primus est, si Sacerdos post aliquas unctiones factas subitò moriatur, aut in talem infirmitatem decidat, ut reliquas peragere non

 possit

possit; tunc enim alius Sacerdos ejus defectum supplere debet, non repetendo quæ facta sunt, sed ea quæ desunt perficiendo. Secundus est, quando subest aliqua ratio timendi, ne infirmus moriatur, priusquam unicus minister unctiones omnes perficere possit: tunc enim si adsint alij Sacerdotes, poterunt simul unus oculos, alter aures, &c. perungere, ac unusquisque illorum formam proferre, unctioni illi quam peragit convenientem. Ita Suar. disp. 43. sect. 2. num. 8. Isamb. disp. 5. de Extr. unct. art. 2. & 3. & plures alij.

SECTIO II.

Quæ sit materia, & forma hujus Sacramenti.

DICENDUM I. materiam remotam Extremæ unctionis esse oleum olivarum ab Episcopo benedictum. Ac in primis quòd sit oleum olivarum, constat ex decreto Eugenij, ubi expressè dicitur, materiam hujus Sacramenti esse *Oleum Olivæ*: & in Catech. Rom. part. 2. cap. 6. declaratur, olei nomine intelligi liquorem, non ex quavis pingui, & crassa materia, sed ex olearum baccis tantummodo expressum. Quòd autem oleum istud, ut sit apta & sufficiens hujus Sacramenti materia; debeat esse ab Episcopo benedictum, docet S. Thom. in 4. dist. 23. q. 1. a 3. & constat tum ex cit. decr. Eug. & Conc. Trid. sess. 14. cap. 1. de Extr. unct tum ex ipsius Ecclesiæ praxi, quæ nonnisi oleum ab Episcopo benedictum in hujus Sacramenti administratione adhibere consuevit.

Quæres, an deficiente oleo benedicto, possit urgente necessitate ad Sacramentum hoc administrandum adhiberi oleum non benedictum, vel illius loco sacrum chrisma. Resp. 1. oleum benedictum, esse de necessitate hujus Sacramenti, ut docet S. Thom. S. Bonav. Durand. & alij,

quos

quos refert, & sequitur Isamb. disp. 2. art. 2. proindeque nec licitè, nec validè cum oleo non benedicto administrari posse: si tamen oleum benedictum non sufficeret, posset illi non benedictum in minori tamen quantitate licitè admisceri, ut intelligitur ex cap. *Quod in dubijs*, extrà de consecratione Ecclesiæ. Resp. 2 controversum esse apud Theologos, an hoc Sacramentum validè conferri possit in oleo balsamato seu chrismate, quibusdam affirmantibus, alijs verò id negantibus, quos fusè refert Laym. cap. 2. de Extr. unct. qui rectè concludit (quidquid sit de utraque illa sententia, quarum neutra expressè ab Ecclesia definita est) quantum ad praxim attinet, nunquam licitum esse Sacerdoti in Extremæ unctionis administratione uti chrismate, eo quòd saltem id consuetudini, & praxi Ecclesiæ repugnet, quæ nonnisi oleum simplex, & benedictum pro ungendis infirmis adhibere solet.

Addit quòd, quamvis, secundùm ipsius Ecclesiæ praxim, oleum istud infirmorum quotannis renovari debeat, vetusque novo accepto comburi. Si tamen Parochus oleum ab Episcopo benedictum nondum recepisset, urgente veteri benedicto ad conferendam extremam unctionem uti licitè posset.

Dicendum 2. materiam proximam hujus Sacramenti esse unctionem, quæ fit per modum crucis, juxta Rituale Romanum, in oculis, auribus, naribus, labijs, manibus, pedibus & renibus (quam tamen ultimam unctionem in fœminis omittendam esse dicit) vel in pectore loco renũ, ut in Rituali Parisiensi, & in quibusdam alijs habetur. Hæc autem unctio in partibus illis, quæ naturá geminæ sunt, duplex fieri debet, v. g. una super oculum dextrum, altera super sinistrum; & unica interim forma proferri; ita ut formæ prolatio incipiat, antequam prior unctio finiatur, nec desinat, quin posterior saltem inchoetur, ut adnotatur in eodem Rituali: ubi etiam dicitur, quòd si quis aliqua illarum partium mutilatus sit, unctio in proxima fieri debeat cum eadem formæ prolatione.

Cum

Cùm igitur hæc ex ipsius Ecclesiæ praxi constent, quæritur, an unctio illarum omnium partium sit de essentia hujus Sacramenti, ita ut validè conferri non possit, nisi omnes illæ partes ungantur. Resp. 1. certum esse ex communi Theologorum consensu, ad validitatem hujus Sacramenti non requiri, ut unctio fiat in modum crucis, nec etiam, ut pedes, aut renes aut pectus ungantur, nec ut fiat duplex unctio in geminis partibus cujusque sensus: quamvis enim ex præcepto Ecclesiæ ista fieri, & servari debeant, nec proinde (nulla urgente necessitate) omitti possint sine peccato; non sunt tamen de essentia hujus Sacramenti, nec ad ejus validitatem requiruntur, ut docent Sot. Henriq. Suar. Tolet. & alii apud Laym. cit. cap. 2.

Resp. 2. controversum esse apud Theologos, utrum ad Sacramenti hujus validitatem necessarium sit, ut omnes quinque sensus corporis ungantur; an verò unctio in uno illorum sufficiat: quidam enim Doctores, quos recenset, & quibus subscribit Isamb. disp. 2. art 5. unius tantummodo sensus unctionem ad Sacramenti validitatem sufficere existimant: alii verò è contrà unctionem quinque sensuum ad validitatem illam requiri affirmant. Ita S. Thom. in 4. dist. 23. q. 2. a. 3. S. Bonav. Rich. Scot. Palud. & plures alii, quos citat, & sequitur Suar. quorum sententia videtur probabilior, maximè propter authoritatem ipsius S. Doctoris, proindeque in praxi tenenda.

Dicendum 3. formam hujus Sacramenti hanc esse: *Per istam unctionem, & suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Dominus, quidquid per visum deliquisti, &c.* & similiter de aliis membris. Ita declaratum est in decr. Eug. & in Conc. Trid. sess. 14. cap. 1. de Extr. unct. & expresse habetur in Rituali Romano.

Sunt autem quædam observanda. Primum est, formam hujus Sacramenti per modum deprecationis esse proferendam, ut docet S. Thom. S. Bonav. & communiter alii apud Suar. suprà sect. 3. quod constat, tum

tum ex his S. Jacobi verbis. *Orent super eum: ungentes: &c. & oratio fidei salvabit infirmum*: tum ex universali Ecclesiæ praxi, quæ ubique in hujus Sacramenti administratione forma deprecatoria utitur.

Secundum est, quòd, quamvis omnes particulæ præfatæ, quæ in forma hujus Sacramenti communiter proferuntur, ad ejus essentiam non pertineant, sitque probabilissimum solas has quæ sequuntur (*Per istam unctionem indulgeat tibi Deus quidquid deliquisti*) ad illius validitatem esse necessarias, ut docet & probat Isamb. disp. 3. art. 2. debet tamen Sacerdos omnia illa verba in hujus Sacramenti forma ex Ecclesiæ præscripto apposita, prout in Rituali Romano habentur, vel secundum peculiarem cujusque diœcesis usum, distinctè proferre ; nec aliquid ab eo in illa prolatione omitti, aut mutari sine peccato potest.

Tertium est, probabilissimum esse (quòd asserunt Henriq. Med. Palud. & alii, quos citat, & sequitur Isamb. suprà art. 4.) quinariam formæ hujus Sacramenti repetitionem non esse de ejus essentia, sed sufficere unicam : secundùm quam sententiam, si infirmus jam moriturus credatur poterit Sacerdos partes magis obvias quinque sensuum ungere, v. g. unum oculum, aurem, narem, labrum, & aliquam aliam partem pro sensu tactus, qui ubique diffusus est, ut genam, idque celeriter nullo facto signo crucis , & simul, ac semel hæc verba proferre , *Per istam unctionem indulgeat tibi Dominus quiquid deliquisti , vel quidquid peccasti per visum, auditum, odoratum, gustum, & tactum.*

SECTIO III.

Quinam sint hujus Sacramenti effectus.

EXTREMÆ unctionis effectus duplicis sunt generis ; quidam enim animam , alii corpus attingunt : quod spectat ad animam, quinque sunt præcipui effectus, quos Sacramentum hoc in ea operatur.

Primus

Primus effectus illi cum aliis Sacramentis communis, est gratia sanctificans: ut expresse definitum est in Conc. Trid. sess. 14. can. 2. de extrema unctione, his verbis: *Si quis dixerit, sacram infirmorum Vnctionem non conferre gratiam &c. anathema sit.*

Secundus, est speciale gratiæ auxilium, tum ad superandas tentationes in articulo mortis occurrentes, tum ad spem, & confidentiam faciliùs, & firmiùs in Deum erigendam; tum etiam ad morbi, & mortis molestias cum majori patentia tolerandas: quod expresse declarat Conc. Trid. cap. 2. ubi dicit, quòd hoc Sacramentum *Ægroti animam alleviat, & confirmat, magnam in eo divinæ misericordiæ fiduciam excitando; qua infirmus sublevatus, & morbi incommoda, ac laborè leviùs fert; & tentationibus Dæmonis calcaneo insidiantis, faciliùs resistit.*

Tertius effectus, est remissio peccatorum mortalium, si quæ forte habet infirmus, quæ habere se bona fide, & invincibiliter ignoret: quamvis enim (ut rectè observat Gamach. cap. 6. de Extr. unct.) Sacramentum hoc ex primaria Christi institutione secundam tantummodo gratiam, id est, gratiæ sanctificantis augmentum conferat, supponatque hominem à peccato mortali per Sacramentum Pœnitentiæ aut perfectam contritionem jam purgatum; nihilominus secundariò etiam primam interdum gratiam conferre potest, & peccata mortalia delere, si fortè confessio Sacramentalis nulla, & invalida fuit, & alias infirmus se in statu peccati mortalis esse invincibiliter ignoret, & de illis saltem in genere attritus sit, ut docent Palud. Suar. & alii apud Laym. cap. 5. de Extr. unct. & satis apertè colligitur tum ex his S. Jacobi verbis: *Si in peccatis sit, remittentur ei*; tum ex istis Conc. Trid. cap. 2. *Delicta, si quæ sint, adhuc expianda, abstergit*; tum denique ex his formæ verbis: *Indulgeat tibi Dominus quidquid peccasti*: quæ quidem verba sicut & alia ex Apostolo & Concilio relata, cùm sint indefinita ac sine ulla restrictione, de quibuscunque peccatis etiam mortalibus intelligi debent.

Quartus effectus, est remissio peccatorum venialium, ut à fortiori ex supra citatis Apostoli & Concilij verbis, & ex ipsa Sacramenti forma colligitur.

Quintus denique, est abstersio reliquiarum peccati, ut expressè docet Conc. Trid. cit. cap. 2. quarum quidem peccati reliquiarum nomine S. Thom. in 4. dist. 23. q. 1. a. 2. q. 1. Ferrar. lib. 4. cont. Gentes cap. 73. & plures alij Theologi intelligunt animi languorem, torporem, mœrorem, tristitiam, fastidium, anxietatem, & alias similes pravas affectiones, quæ ut plurimùm ex peccatis præteritis eorumque recordatione oriuntur. & varia incommoda spiritualia causant, vel etiam in extremam desperationem propellunt.

Quod verò spectat ad corpus, unus est Extremæ unctionis effectus; scilicet ipsius corporis sanitas, ut colligitur ex Apostoli verbis; *Oratio fidei salvabit infirmum.* quæ verba de corporis salute intelligenda esse docet Hugo de S. Victore lib. 2. de Sacram. part. 15. c. 2. & post illum S. Thom. in 4. dist. 23. q. 2. a. 2. quem etiam Extremæ unctionis effectum tradit Conc. Trid. cit. cap. 2. adjecta tamen hac conditione: *ubi saluti animæ expedierit*: quo sensu citata Apostoli verba docet esse intelligenda.

Quæres, quis sit præcipuus horum effectuum, seu ob quem primario Extrema unctio instituta sit. Resp. cum S. Doctore suprà, & pluribus alijs Theologis quos citat & sequitur Suar. disp. 41. sect. 1. hoc Sacramentum principaliter institutum esse, ad conferendum infirmo speciale quoddam gratiæ actualis auxilium, quo juvetur, & roboretur contra occurrentes in extremo vitæ discrimine difficultates, quibus à negotio suæ salutis strenuè procurando, & promovendo retardari potest; secundario verò tum ad sanitatem corporis, si animæ saluti conducat, reparandum, tum ad alios suprà explicatos effectus conferendos.

SECTIO IV.

Quis suscipere possit, aut debeat Sacramentum Extremæ unctionis, & quæ in eo dispositiones requirantur.

DICENDUM 1. subjectum capax hujus Sacramenti esse hominem baptizatum, qui rationis usum adeptus sit, & propter morbum de vita periclitetur. Est communis sententia Doctorum in 4. dist. 23.

Requiritur 1. ut sic baptizatus; cùm Baptismus (ut habetur in decr. Eug. *sit janua vitæ spiritualis*, nec sine illo Sacramenta reliqua validè suscipi possint.

Requiritur 2. ut rationis usum adeptus sit, cùm enim hujus Sacramenti effectus sit remissio peccatorum actualium, & robur adversus tentationes; pueri ante usum rationis horum effectuum capaces non sunt, ut per se patet, nec proinde Sacramenti illius suscipiendi: unde Navar. c. 22. num. 13. Suar. disp. 70. sect. 1. & plures alij Theologi rectè docent, Sacramentum Extremæ unctionis valide conferri posse, imò & negari non debere pueris, qui ad eam ætatem, & rationis discretionem pervenerunt, ut Sacramenti Pœnitentiæ sint capaces, quamvis sanctam Eucharistiam nondum receperint, nec adhuc idonei ad illam recipiendam judicentur: quod etiam in Rituali Parisiensi tit. de Extr. unct. præscribitur. Diximus requiri, ut hoc Sacramentum suscipiens, rationis usum adeptus sit; sive usum illum adhuc retineat, sive postea in amentiam, aut phrenesim lapsus sit: licet enim maxime deceat, & quantùm fieri potest, procurandum sit, ut infirmo ministretur, dum sana mente, & integris sensibus est; non est tamen illi denegandum, quamvis in amentiam inciderit, aut rationis usum amiserit, si antea illud petijt, aut saltem interpretativè desideravit; si nimirum Christiane vixit, & salutis suæ memor fuit: quod quidem præsumendum est, nisi

nisi contrarium appareat, ut docent Palud. Sylv. Henriq. & plures alii apud Laym. cap. 4. de Extr. unct. & expresse declaratur in Rituali Romano, in quo etiam præscribitur, impœnitentibus, qui in manifesto peccato mortali moriuntur, & excommunicatis omnino denegandum esse hoc Sacramentum.

Requiritur 3. ut nonnisi infirmo de vita periclitanti conferatur Extrema unctio, ut docet S. Thom. in 4. dist. 23. q. 2. a. 2. & cum eo communiter omnes, habeturque in Conc. Trid. cap. 3. unde neque reis ultimo supplicio mox afficiendis, neque prælium inituris, aut aliis ex violentia aliqua extrinseca morituris hoc Sacramentum conferri debet, ut in præfato Rituali Romano expresse declaratur.

Observat etiam S. Doctor suprà art. 4. & cum illo communiter omnes, Extremam unctionem, morbi periculo eodem durante, iterum conferri non posse; secus verò, si eodem morbo durante, infirmus novum aliquod mortis periculum incurrat: ut, si postquam inunctus fuerat, medicorum judicio meliùs habere cœpit, evasitque periculum mortis, in quod nihilominus postea mutata corporis constitutione iterum recidit, ut docent Palud. Suar. & alii apud Laym.

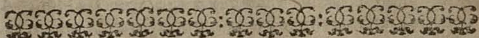
Dicendum 2. infirmum sui compotem Sacramentum Pœnitentiæ, & Eucharistiæ debere recipere, priusquàm Extrema Unctio ipsi conferatur, si tempus & ipsius infirmi conditio, seu dispositio id permittat. Ita docet Isamb. disp. 7. art. 1. & expresse declaratur in Rituali Romano, & etiam in Catech. Rom. part 2. cap. 6. ubi vocat hanc consuetudinem Ecclesiæ *Perpetuam*, aitque esse *servandam*; quod obligationem denotat: si tamen postea in mortale peccatum lapsus sit, aut alicujus peccati mortalis nondum confessi recordetur, debet hujus Sacramenti susceptioni Sacramentalem confessionem præmittere; aut si extrema morbi vi oppressus id non possit, debet actum contritionis aut saltem attritionis elicere, ut Sacramenti hujus virtute peccatorum remissionem percipiat, ut docet Isamb. suprà, & ante illum docuerunt Suar. disp. 42. sect. 1. Nav. c. 22. nu. 13. & plures alii.

Quæres;

Quæres, an sit aliqua obligatio Extremæ unctionis recipiendæ. Respondetur juxta doctrinam S. Thomæ in 4. dist. 28. q. 1. a 1. q. 3. ad 1. nullam esse hujus Sacramenti recipiendi sub peccato mortali obligationem, si secundum se præcisè consideretur; licèt enim utilissimum sit, ac saluberrimum, nullam tamen nec medii, nec præcepti necessitatem secum invehit, ut probat Isamb. disp. 8. art. 1. qui tamen rectè subjungit, fieri interdum posse, ut infirmus illud non suscipiendo, mortaliter peccet; si v.g. illud ex contemptu omittat, vel quamvis absit contemptus, si ex neglectu illius scandalum sequatur, aut ipse infirmus probabile aliquod periculum salutis incurrat, quia nullum aliud Sacramentum suscipere potest.

Non est tamen par ratio illius, cui Sacramenti hujus administratio ex officio incumbit: is enim (ut rectè docet & probat Isamb.) per se, vel per alium Sacerdotem tenetur hoc Sacramentum subditis suis extremè, & periculosè ægrotantibus administrare; ita ut peccet mortaliter, si cognito alicujus infirmi periculo, illi conferre sine ulla justa ratione omittat; aut differat cum probabili periculo, ne interim ægrotus illo non suscepto moriatur. Additque quod, quamvis infirmus morbo contagioso laboraret, nec posset illi Sacramentum hoc nisi cum vitæ periculo administrari, si tamen proprius ejus Sacerdos aliter ei subvenire non possit, quàm Extremam unctionem illi conferendo, teneretur etiam cum certissimo vitæ periculo hanc illi administrare, nisi alius Sacerdos ejus vices suppleat. Docet nihilominus quòd, si moraliter certus sit, de bona illius dispositione quoad ea, quæ salutem animæ respiciunt; puta quia nuperrimè Pœnitentiæ & Eucharistiæ Sacramenta illi administravit, tunc non teneri saltem sub peccato mortali Extremam unctionem illi administrare.

CA-

CAPUT VII.

De Sacramento Ordinis.

SECTIO I.

Vtrum Ordo sit Sacramentum.

NOMEN Ordinis, quod ex se latissimam habet significationem, ab Ecclesia usurpatum est, ut observat Catech. Rom.) tum ad designandum Ecclesiasticæ Hierarchiæ statum, in qua reperiuntur varij ministrorum, superiorum, & inferiorum gradus optimè dispositi, ad ea perficienda, quæ cultum divinum præsertimque sanctissimum Dominici corporis sacrificium spectant: tum ad significandum ritum illum Sacrum, quo quisque ministrorum illorum solemni religione consecratur, ac divino cultui sacrisque altaribus mancipatur: in quo posteriori sensu de illo quæritur utrum sit Sacramentum. Quæ quidem quæstio dupliciter intelligi potest. Primò in genere; utrum in Ecclesia sit Sacramentum Ordinis: secundò in particulari; utrum quilibet Ordinum Ecclesiasticorum sit Sacramentum. Pro cujus resolutione.

Dicendum 1. Ordinem esse Sacramentum novæ legis à Christo Domino institutum. Hanc veritatem, quæ de fide est, negaverunt olim Messaliani, ut refert Coccius tom. 2. lib. 8. art. 1. & hodie similiter negant Lutherani, & Calvinistæ, quorum error refellitur, & veritas nostræ fidei probatur.

Primò ex Apostolo 2. ad Timoth. 1. *Admoneo te, ut resuscites gratiam Dei quæ est in te per impositionem manuũ mearum;* ex quo loco, ubi loquitur Apostolus de sacra Ordinatione

tione ipsius Timothei, habetur ritus aliquis sensibilis, & collatio gratiæ per hunc ritum: unde sequitur veram rationem Sacramenti in Ordinatione reperiri.

Secundo ex Conc. Chalced. can. 2. ubi damnantur illi, qui pecunias pro Ordinatione suscipiunt, eò quòd gratiam Dei vendere censeantur, quæ tamen vendi nec debet, nec potest: & ex Conc. Trid. sess. 23. cap. 3. his verbis: *Cùm scripturæ testimonio, Apostolica traditione, & Patrum unanimi consensu perspicuum sit, per sacram Ordinationem, quæ verbis & signis exterioribus perficitur gratiam conferri; dubitare nemo debet, Ordinem esse verè & propriè unum ex septem sanctæ Ecclesiæ Sacramentis.*

Tertio ex S. Leone Epist. 87. ad Episcopos Mauritaniæ cap. 1. ubi postquam dixit, Ordinem Sacerdotij non nisi benè probatis, & exercitatis esse conferendum, subjungit: *Quis dissimulare audeat, quod in tanti Sacramenti perpetratur injuriam?* si nimirum indignus ordinetur: & S. Ambr. lib. de dign. Sacerd. c. 5. *Quis dat Episcopalem gratiam? Deus, an homo? Respondes sine dubio Deus: sed per hominem dat Deus: homo imponit manus Deus largitur gratiam.*

Dicendum 2. non modò Ordinem in genere, sed etiam in particulari unumquemque Ordinum Ecclesiasticorum esse Sacramentum. Antequam hæc assertio probetur, supponendum est septem esse Ordines: tres qui dicuntur majores, scilicet Presbyteratum, Diaconatum, & Subdiaconatum; quatuor verò minores, nimirum Ordinem Acolytorum, Exorcistarum, Lectorum, & Ostiariorum. Quod constat ex varijs Concilijs septem illos Ordines enumerantibus; ut ex Conc. Rom. sub. S. Sylv. cap. 4. Carthag. 4. c. 2. Florent. in decr. Eug. & Trid. sess. 23. c 2. ubi expressè dicitur, non solùm nomina illorum Ordinum, sed etiam singulorum propria ministeria fuisse in usu ab ipso Ecclesiæ initio. Item ex Epist. Cornelij Papæ ad Fabianum Episcopum Antiochenum, in qua totius Cleri Romani enumerationem faciens dicit, *In Ecclesia Catholica* (id est Romana) *Presbyteros esse quadraginta sex, Diaconos septem, Subdiaconos septē, Acolytos quadraginta duos, Exorcitas &*

Lectores, unà cum Ostiarijs, quinquaginta duos.

Hoc præsupposito, probatur assertio primò de illis omnibus Ordinibus in genere, ex eo, quòd postquam Conc Trid. cap.2. septem illos Ordines enumeravit, eosdemque in Ecclesia semper fuisse dixit, cap.3. absolute definit, Ordinem esse Sacramentum, absque ulla restrictione ad majores Ordines, aut minorum exclusione; unde sequitur, secundùm ejus mentem in omnibus, & singulis ordinibus, majoribus & minoribus, veram Sacramenti rationem reperiri.

Probatur 2. de singulis Ordinibus in particulari. De Presbyteratu quidem, tum ex Concilijs Florent. in decr. Eug. & Trid. sup. in quibus Presbyteratus tanquam aliorum Ordinum primus, & præcipuus enumeratur, cui proinde ratio Sacramenti præ alijs competere debet : tum etiam ex SS. Patribus, qui Presbyteratum annumerant alijs Sacramentis; vel Ordinationem Presbyterorum expressè vocant Sacramentum, ut S. Cypr. serm. de ablut. pedum, S. Aug. lib.1. cont. Donatist. cap.1. & S. Leo epist 81. ad Dioscorum cap.1.

De Diaconatu similiter probatur, tum ex eo, quòd Conc. Trid. sess.23. Can.6 definivit. *Hierarchiam Ecclesiæ divina Ordinatione institutam, constare ex Episcopis, Presbyteris, & ministris*: ubi per ministros saltem Diaconos intelligit, quorum proinde Ordinem divinitus institutum esse declarat: tum etiam ex ritu quem servat Episcopus Diaconos ordinans; cum singulis illorum imponens manus dicit; *Accipe Spiritum Sanctum* : quibus verbis se gratiam illis conferre declarat:

Quamvis autem Durand, & Cajet. negaverint, Ordinationem Diaconi esse Sacramentum, monet tamen Isamb. Disp. 2. de Ord. art. 7. sententiam illorum, licèt ante Conc. Trid. utcunque probabiliter defendi potuerit, post istud tamen sine aliqua censuræ nota sustineri ampliùs non posse.

Dices, Diaconos fuisse ab Apostolis institutos, Act. 6. idque eo fine, ut pauperum curam gererent; undè sequitur,

illorum Ordinationem non esse Sacramentum, cùm ex Christi institutione non sit.

Resp. verum esse, Diaconos ab Apostolis ordinatos fuisse; falsum verò Diaconatus Ordinem fuisse ab illis institutum: constat enim ex ipsius Ecclesiæ traditione, ut docet & probat Isamb. suprà, sacramentum Ordinis fuisse à Christo Domino in ultima cœna institutum. Quod autem dicitur, Diaconos ab Apostolis ordinatos fuisse, ut pauperum curam gererent, id fuit quidem unum ex illorum officijs, non verò primarium, & præcipuum, ut docet idem Isamb. suprà art. 8. & pleniùs constabit ex ijs, quæ de singulorum Ordinum officijs infrà dicentur.

De Subdiaconatu denique, & alijs minoribus Ordinibus constat, tum ex authoritate Conc. Trid. suprà; tum etiam ex eo, quòd hæc est plurimorum Doctorum tam antiquorum, quàm recentiorum sententia, ut S. Thomæ in 4. dist. 24. q. 2. a 1. q. 3. S Bonav. Rich. Scoti, Palud. Majoris, Almaini, Ferrar. Eckij. & aliorum, quos citat, & sequitur Valentia quæst. 1. de Sacr. Ord. pun. 4. quibus etiam subscribit Isamb. disp. 2. de Ord. art. 11.

Nec obstat, quòd tres tantùm majores Ordines dicantur sacri: non enim sic vocantur, quasi solis illis ratio sacramenti competat; sed quia solis illis votum continentiæ annexum est, ut docet idem Isamb. disp. 1. de Ord art. 6.

Verum est quidem, S. Ignatium Antiochenum Episcopum epist. 11. ad Antiochenos supradictis Ordinibus annumerare Cantores, seu Psalmistas, & laboratores, qui defunctorum corpora curabant; sed (ut rectè observat Baron. ad an. 44. prope finem.) non fuerunt hi Ordines, sed officia merè Ecclesiastica: quod apertè etiam colligi potest ex Conc. Carth 4. cap. 10. ubi dicitur, quòd Psalmista potest absque scientia Episcopi, sola Presbyteri jussione suscipere canendi officium; & ex consequenti illud non conferebatur per Ordinationem, seu consecrationem, sed per meram deputationem, seu communionem.

Objicies, ex doctriua superius explicata consequens fore, plura esse Sacramenta quàm septem.

Resp. quòd quamvis singuli Ordines habeant ratio-

nem

nem sacramenti, unum tamen in genere sacramentum simul constituunt; quod sufficit, ut Ordo dicatur unum genericè sacramentū, quod sub se diversas species cōtinet, ut fusiùs explicat Bellarm. lib. 1. de sacr. Ord. cap. 8.

Porrò supradictis Ordinibus annumerari meritò debet Episcopatus, tanquam ipsius Ordinis Sacerdotalis vertex, & summitas; quod expresse declaravit Concil. Trid. sess. 23. cap. 4. ubi definit. *Episcopos, qui in Apostolorum locum successerunt ad hunc ordinem Hierarchicum præcipue pertinere; & positos, sicut ait Apostolus, à Spiritu Sancto, regere Ecclesiam Dei; eosque Presbyteris superiores esse; ac Sacramentum Confirmationis conferre; ministros Ecclesiæ ordinare: atque alia pleraque peragere ipsos posse: quarum functionum potestatem reliqui inferioris Ordinis nullam habent.* Cui veritati suffragantur SS. Patres qui Episcopatum vocant *Ordinem*, ut S. Anacl. epist. 3. cap. 1. S. Caius Epist. ad Felicem Episc. & S. Ambr. lib. 3. de sacram. cap. 1. Neque solùm est Ordo, sed etiam sacramentum nobilissimum, & perfectissimum: quamvis enim nonnulli Theologi olim in dubium revocaverint, communiter tamen asserunt alii omnes, qui fusè citantur apud Bellarm. lib. 1. de Clericis cap. 5. & Valent. disp. 9. de sacr. Ord. quæst. 1. pu. 2. apud quem videri potest fusior probatio hujus sententiæ, quam adeò certam esse dicit Ysamb. disp. 2. de Ord. art. 3. ut contrariam tanquam erroneam prorsus repudiandam existimet.

Quòd verò spectat ad tonsuram Clericalem, quamvis quidam Juris Canonici Doctores, aliis Ordinibus illam annumerandam esse arbitrentur; communis tamen, & vera Theologorum sententia est, non esse Ordinem, sed solummodo ceremoniam Ecclesiasticam; ut S. Thom. in 4. dist. 24. q. 3 art. 1. S. Bonav. ibidem, & alii communiter docent: & constat etiam ex Conc. Trid. sess. 23. decr. de reform. cap. 6. & 10. ubi Tonsura semper ab Ordinibus expresse distinguitur: & in Catech. Rom. Part. 2. cap. 7. dicitur Tonsuram tantummodo esse præparationem quandam ad Ordines suscipiendos, sicut Exorcismus est præparatio ad Baptismum, & sponsalia ad Matrimoniū. Quod

Quod quamvis ita se habeat, certum est nihilominus ceremoniam illam Tonsuræ accipiendæ ab iis, qui in Clerum cooptantur, & ab ipsis deferendæ, esse antiquissimam, & ab ipsis Apostolis derivatam, ut videri potest apud Bedam lib.4.hist. Anglorum.cap.22. & apud Baron.ad annum Christi 58. habeturque de illa speciale decretum S. Aniceti summi Pontificis in epist. decret.ad Episcopos Galliæ, quo prohibentur Clerici comam nutrire, jubenturque Tonsuram in summitate capitis in modum sphæræ gestare; cujus rei hanc ibi rationem reddit: *Quòd sicut Clerici discerni debent à laicis in conversatione, sic etiam ab iisdem in Tonsura, & in omni habitu discreti esse debent.* Quod etiam plures alii summi Pontifices, & plurima Concilia variis subinde temporibus sanxerunt, & novissimè in Conc.Trid.sess.23.cap.6. decretum illud renovatum est, sicut & in pluribus aliis recentioribus Italiæ, Hispaniæ, Germaniæ ac præsertim Galliæ nostræ Conciliis, ut Rhemensi an. 1583. Turonensi eodem anno, Bituricensi, an. 1584. Aquensi an.1585. Tholosano an. 1590. Burdigalensi an.1624.&c. ex quibus apparet universam Ecclesiam his novissimis temporibus veluti conspirare voluisse, ad religiosam illam Tonsuræ Clericalis traditionem, & praxim communibus suffragiis denuo stabiliendam: unde infertur, non sine gravi peccato à Clericis, præsertim majoribus Ordinibus initiatis, aut beneficium aliquod Ecclesiasticum obtinentibus, hanc Tonsuræ deferendæ legem contemni, vel negli posse, ut infrà in appendice peculiari ad calcem hujus operis fusiùs explicabitur.

SECTIO II.

Quæ sit materia & forma sacramenti Ordinis.

QUÆSTIONIS propositæ duplex sensus esse potest. Primus, quæ sit materia, & forma sacramenti Ordinis in generali. Secundus, quæ sit specialis materia, & forma cujus-

cujuscunque Ordinis in particulari. Pro cujus in utroque sensu resolutione.

Dicendum 1. materiam remotam sacramenti Ordinis in generali, esse rem illam, quæ ab Episcopo traditur illi, qui Ordinem aliquem suscipit; proximam, esse illius rei traditionem: formam deniq; in verbis illis consistere, quæ ab Episcopo proferuntur modo imperativo, cum expressione potestatis, quæ confertur. Ita Sot. Victor Bellar. & plures alii, quos citat, & sequitur Bonac. disp. 8. de sacr. Ord. quæst. unica pu 3. Constatque, tum ex Conc. Carthag. 4. & ex Florent. in decr. Eug. ubi dicitur sacramenti Ordinis materiam esse illud, per cujus traditionem confertur Ordo; formam verò esse verba ab ipso Episcopo in ejusmodi traditione prolata: tum ex iis, quæ de materia & forma singulorum Ordinum in particulari dicentur.

Dicendum 2. materiam Ordinationis Ostiarii esse traditionem Clavium per Episcopum factam: Lectoris, traditionem Codicis, de quo ordinandi legere debent: Exorcistæ, traditionem libri exorcismorum: Acolyti, traditionem ceroferarii, & urceoli vacui. Formam verò esse verba cuique materiæ correspondentia, quæ ab Episcopo, dum ejusmodi instrumenta ordinandis tradit, proferuntur; quæ quidem habentur in Pontificali. Ita citati Doctores apud Bonac. suprà. Et constat, tum ex præfato Conc. Carthag. 4. can 6 7. 8. & 9. & Florent. in decr. Eug. tum ex Catecch. Rom. part. 2. cap. 7. ubi hæc omnia distinctè explicantur.

Dicendum 3. duplicem esse materiam partialem, duplicemque formam Subdiaconatus, Diaconatus, & Presbyteratus. Prior materia partialis Subdiaconatus est tradito calicis vacui, cum patena vacua, cui partialis hæc forma respondet: *Videte, cujusmodi ministerium vobis traditur*: posterior ejusdem materia partialis est traditio libri Epistolarum, cui respondet hæc altera partialis forma: *Accipe librum Epistolarum & habe potestatem legendi eas in Ecclesiæ Dei, tam pro vivis, quàm pro defunctis.* Similiter prior partialis materia Diaconatus est manuum Episcopi impositio,

quæ fit ſuper ordinandum; forma ei correſpondens ſunt hæc verba: *Accipe Spir. S. ad robur, ad reſiſtendum diabolo & tentationibus ejus, in nomine Domini*: poſterior partialis materia eſt traditio libri Evangeliorum; forma ei reſpondens: *Accipe poteſtatem legendi Evangelium in Eccleſia Dei, tam pro vivis, quàm pro defunctis, in nomine Domini*. Denique prior partialis materia Presbyteratus eſt traditio calicis cum vino, & patenæ cum pane ſuperpoſito; forma correſpondens ſunt hæc verba: *Accipe poteſtatem offerendi Sacrificium Deo, Miſſaſque celebrandi, tam pro vivis quàm pro defunctis, in nomine Domini*: poſterior partialis materia ejuſdem eſt impoſitio manuum Epiſcopi ſuper Ordinandum; partialis item forma ei reſpondens ſunt hæc verba: *Accipe Spir. S. quorum remiſeris peccata, remittentur eis; & quorum retinueris, retenta erunt.*

Hæc autem doctrina circa prædictorum Ordinum materiam, & formam deſumpta eſt, tum ex cit. Conc. Carthag. & Florent. tum etiam ex Pontificali & Catech. Rom. ubi hæc omnia fusè declarata habentur: pro cujus confirmatione non requiritur alia probatio, quàm ipſius Eccleſiæ authoritas. Quamvis autem non planè conſtet inter Theologos, utrum Subdiaconatus, & Diaconatus materia, & forma ſit duplex (de presbyteratu enim nullus eſt ambigendi locus) quibuſdam hanc, aliis illam, tanquam ſolam, & ſufficientem aſſignantibus; ſententia tamen illorum, qui duplicem illam materiam, & formam partialem in utroque illo Ordine agnoſcunt, videtur eſſe non ſolùm probabilior, ob rationes quæ apud Iſamb. diſp. 3. art. 2. & 3. videri poſſunt; ſed etiam in praxi tenenda: cum in iis, quæ ad Sacramenti validitatem ſpectant, tutior ſemper pars amplectenda ſit.

Dicendum. 4. triplicem eſſe materiam partialem Epiſcopatus; triplicem item formam partialem. Prima illius materia partialis, eſt, impoſitio manuum à tribus Epiſcopis facta ſuper caput illius, qui in Epiſcopum ordinatur; forma ei correſpondens ſunt hæc verba, ab illis tribus ſimul prolata: *Accipe Spiritum ſanctum &c.* Secunda mate-

ria

ria partialis eſt unctio capitis, & manuum ipſius electi in Epiſcopum facta per conſecratorem Epiſcopum; forma ei reſpondens ſunt verba, quæ in ipſa unctione ab Epiſcopo conſecratore proferuntur. Tertia denique partialis materia eſt traditio Baculi Paſtoralis annuli, & libri Evangeliorum; forma ei reſpondens ſunt verba, quæ in ipſa traditione conſecrator Epiſcopus profert.

Vaſqueſius diſ.240.cap.5.quidem cum quibuſdam aliis Theologis, quos citat, exiſtimat, materiam Epiſcopalis Ordinationis conſiſtere in ſola manuum impoſitione à tribus Epiſcopis facta; formam item in ſolis verbis, quæ tunc ab illis proferuntur; obſervatque paucos admodum Theologos ſcripſiſſe de materia, & forma Epiſcopalis ordinationis: nihilominus probabilior eſt, & in praxi tenenda ſententia in aſſertione noſtra explicata, ob varias authoritates, & argumenta, quibus fusè illam propugnat Iſamb.art.4.quæ apud illum videri poſſunt.

Cæterùm ad ſolvendas plures difficultates, quæ circa materias illas, & formas ſingulorum ordinum poſſent occurrere, obſervandum eſt id quod docet Bellarm.cap.9.de Ord.credibile eſſe, Chriſtum Dominum iſtas omnes materias Ordinum inſtituiſſe, non quidem in particulari, ſed generatim, præcipiendo Apoſtolis, & per illos Epiſcopis eorum ſucceſſoribus, ut Ordines conferrent per traditionem inſtrumentorum illorum, quibus ſignificaretur eorum poteſtas, & verbis conceptis eamdem illam poteſtatis traditionem exprimerent: quod etiam pluribus probat Iſamb.art.6.idemque art.8. rectè monet, non ſolùm præcepti, ſed etiam Sacramenti neceſſitate requiri, ut qui Ordinem aliquem ſuſcipiunt. (quod maxime notandum eſt) illius materiam ab Epiſcopo porrectam phyſicè tangant: quod variis argumentis probat, ac præſertim authoritate Clementis VIII. ſummi Pontificis, qui ſpeciali diplomate decrevit, reordinari ſaltem ſub conditione eos, qui tunc temporis fuerant ab Epiſcopo Sagienſi ordinati, eò quòd nec Epiſcopus ille per ſe ipſum tradidiſſet inſtrumenta ordinandis, nec Ordinandi phyſicè inſtrumenta illa tetigiſſent.

SECTIO III.

Quis Sacramentum Ordinis conferre, quis item illud suscipere possit.

CERTUM est ex fide, ordinarium hujus Sacramenti ministrum esse solum Episcopum, ut constat ex Conc. Florent. in decr. Eug & Trid. sess. 23. cap. 4. & etiam ex perpetua Ecclesiæ traditione manifestum est, ut ex variis Conciliorum & SS. Patrum testimoniis probat Bellarm. cap. 11. de Ord. sed difficultas est utrum omnis, & quilibet Episcopus possit validè ordinare; item, utrum ex commissione summi Pontificis possit aliquis alius ab Episcopo conferre Ordines. Pro cujus resolutione.

Dicendum 1. quemlibet Episcopum, etiam hæreticum, aut degradatum Ordines validè conferre posse, dummodo materiam, & formam legitimam cum debita intentione adhibeat. Ita S. Thom. in dist. 25. q. 1. a. 2. S. Bonav. ibid. art. 1. q. 2. Scot. Rich. Durand. Palud. & alii communiter in eamdem distinctionem. Ratio est, quia potestas ordinandi pendet fundamentaliter, & essentialiter à charactere Episcopali, sicut potestas consecrandi pendet à charactere Sacerdotali; cùm ipsa Ordinatio fiat per modum cujusdam consecrationis, character autem ille æque in Episcopis, ac in Sacerdotibus est indelebilis.

Neque obstat cap. *Nullum*, 9. quæst. 2. in quo vacua, & inania dicuntur omnia. quæ gesserat Episcopus, functiones aliquas in aliena Diœcesi, & super alienum Clerum exercens: hæc enim (ut rectè observat, & probat Isamb. disp. 6. art. 1.) intelligenda sunt, non de sacra Ordinatione, sed de aliis, ad Ecclesiasticam disciplinam spectantibus: unde etiam in Conc. Trid. sess. 14. cap. 2. & sess. 23. cap. 8. non dicitur, esse reordinandus ille, qui ab alieno Episcopo sine proprii licentia Ordines accepit; sed tantùm decernitur, ut à susceptorum Ordinum executione, quamdiu

diu proprio Ordinario videbitur expedire , sit suspensus.

Quamvis autem valida sit Ordinatio ab Episcopo alieno, vel etiam hæretico , aut degradato facta, est tamen illicita : ut enim Episcopus non modò validè, sed etiam licite Ordines conferat , nonnisi subditis suis illos conferre debet, aut alienis ex licentia proprii Episcopi ; & insuper ab omni censura, & impedimento canonico debet esse immunis, concedit tamen idem Conc. sess. 23. cap. 9. ut Episcopus familiarem suum , seu domesticum , licèt sibi non subditum, ordinare possit ; dummodo fuerit cum eo per triennium commoratus.

Dicendum 2. ex dispensatione summi Pontificis , simplicem Sacerdotem conferre posse quatuor minores Ordines, Subdiaconatum , & Diaconatum. De minoribus constat ex eo , quòd Abbates regulares possint ex concessione summi Pontificis, Tonsuram, & quatuor minores Ordines regularibus sibi subditis conferre , ut habetur ex cap. *Quoniam*. dist. 69. & cap. *Cum contingat*. extra de ætate & qualitatibus Ordinand. & etiam ex Conc. Trid. sess. 23. cap 10. de reform. De Diaconatu & Subdiaconatu similiter constat ex privilegio per Innocentium VIII. anno Domini 1488. Abbatibus Cistercii concesso, ut quibuscunque Monachis sui Ordinis Subdiaconatum , & Diaconatum conferre possent.

De Presbyteratu verò , cùm nullum extet similis privilegii exemplum, nec ulli simplici Sacerdoti, quamvis in eminentissima dignitate constituto, summus Pontifex unquam concesserit facultatem ordinandi Sacerdotes , inde meritò infertur , ejusmodi facultatem ita soli Episcopo competere, ut nullis aliis delegari, aut committi possit.

Quod autem spectat ad Episcopatum ; quamvis jure communi tres Episcopi ad ordinandum, seu consecrandum Episcopum requirantur , ut habetur ex Pontificali Romano; & variis argumentis probat Isamb. disp. 6. art. 1. potest tamen summus Pontifex dispensare , ut unus Episcopus alium Episcopum ordinare solus possit ; quod probari solet ex facto S. Gregorii Papæ, qui cum Augustino Episcopo

in Angliam misso dispensavit, ut, quando ibi solus esset Episcopus, solus etiam posset alios Episcopos ordinare, donec plures essent, qui cum illo Episcopalem ordinationem facerent.

Dicendum 3. divino jure omnem, & solum masculum baptizatum, sacræ Ordinationis esse capacem. Ita S. Thom. in 4. dist. 25. q. 2. a. 1. estque de fide contra Collyridianos & Cataphrigas hæreticos, qui mulieres sacris Ordinibus initiabant, ut testatur S. Epiphan. hæresi 79. & probatur ex Apostolo 1. Timoth. 2. ubi prohibet, mulierem dominari in virum: & 1. Corinth. 14. jubet esse subditam, nec permittit ei in Ecclesia loqui, vel docere: qui verò ad Ordines promoventur, accipiunt præeminentiam, & potestatem in alios; & cap. *Nova quædam*, de pœnit. & remiss. dicitur, mulierem sacræ Ordinationis esse adeò incapacem, ut nequidem sanctissimæ Virgini Deiparæ (quæ tamen universis Apostolis longè dignior, & eminentior fuit) claves regni cœlorum traditæ fuerint.

Objicies, ex antiquis canonibus constare, mulieres quasdam olim ordinatas fuisse Presbyteras, Diaconissas, Ostiarias, &c.

Resp. Diaconissas, & Ostiarias non fuisse ullo Ordine insignitas; sed tantùm deputatas ad quædam officia, & munia exteriora, præsertim erga alias mulieres obeunda. Presbyteras verò fuisse, vel viduas longè aliis seniores ob ætatem sic dictas, ut patet ex cap. *Mulieres*, dist. 32. vel sic vocatas fuisse mulieres conjugatas, quarum mariti ad Presbyteratum, seu Sacerdotium promoti fuerant, quæ tamen in perpetua continentia cælibes permanebant; sicut etiam illæ, quarum conjuges ad Episcopalem Ordinem evecti fuerant, quæ tamen similiter in perpetuo cœlibatu vivebant, dicebantur Episcopæ, ut patet ex Conc. 2. Turon. cap. 20. & Altisiodorensi can. 21.

Dicendum 4. ut quis licitè Ordines suscipiat, requiri in primis, ut nulla læthali culpa sit inquinatus: *Qui enim* (ut loquitur Catech. Rom.) *mortiferi alicujus peccati conscius initiari se curaret, vel etiā pateretur, novo se, & maxi-*

mo scelere obstringeret: quare ibidem monet, *ut qui sacris initiandi sunt, prius Pœniten ia Sacramento conscientiam purgare diligenter studeant.*

Præterea requiritur, ut nullo Censuræ vinculo innodatus, nulla etiam irregularitate impeditus sit: quod infrà suo loco explicabitur. Item, ut legitimo tempore, & idonea ætate ordinetur, habeatque alias qualitates, seu dispositiones jure divino, vel Ecclesiastico præscriptas.

Atque in primis, quod spectat ad tempus, prima Tonsura Clericalis quacunque die, & hora conferri potest, ut habetur in Pontificali Romano. Quatuor minores Ordines, quando seorsim à majoribus conferuntur, in Dominicis tantùm, & festivis diebus, idque manè, ut ibidem præscribitur: tres vero majores Ordines, nonnisi in Sabbatis quatuor temporum, & in Sabbato ante Dominicam Resurrectionis, ut constat ex universali Ecclesiæ praxi, & habetur cap. De eo, de temporibus Ordinat. & cap. ult. dist. 75. Ordinatiò verò Episcopi non nisi die Dominica fieri debet, idque ex antiqua Ecclesiæ consuetudine, ut docet S. Leo epist. 79. ad Dioscorum cap. 1. & habetur cap. *Quod die*, dist 75.

Ad legitimum tempus Ordinationis pertinet etiam observatio interstitiorum; id est, ut post aliquem Ordinem susceptum, nonnisi anno elapso superior ordo conferatur: quod non solùm in majoribus Ordinibus, sed etiam in minoribus locum habere testantur Nav. Regin. Menoch & alii apud Bonac. Disp. 8. de Ordin q.un.pu.5. potest tamen Episcopus in illis temporum interstitiis ex causa rationabili dispensare & omnes etiam minores Ordines simul, & eodem die conferre; non verò duos majores, neque etiam ipsos minores simul cum aliquo minori; nisi forte ex aliqua particulari consuetudine minores Ordines cum Subdiaconatu eodem die conferri soleant: quam quidem consuetudinem damnari non debere asserunt S. Anton. Henri. Nav. & alii apud Laym. c. 8. de Ord. cùm à Conc. Trid. damnata non fuerit.

Quod verò spectat ad ætatem, Conc. Trid. sess. 23. cap. 12. de refor. decrevit. *Vt nullus in posterum ad Subdiaconatus Ordinem ante vigesimum secundum, ad Diaconatus ante vigesimum tertium, ad Presbyteratus ante vigesimum quintum ætatis suæ annum promoveatur.* quod tamen intelligendum esse de annis inchoatis, constat tum ex Bulla Pii II. quam refert Quaranta verbo, *Ordinatio*; tum ex communi Ecclesiæ praxi. Ad Episcopatum verò requiruntur juxta juris antiqui dispositionem triginta anni completi, ut habetur cap. *Cum in cunctis* de Erectione. Ad Tonsuram denique, & minores Ordines nulla in Conc. Trid. certa præscribitur ætas, sed in Episcopi judicio relinquitur, dummodo tamen servetur constitutio Bonifacii VIII. cap. *Nullus*, de temporib. Ordin. in 6. ubi prohibitum est, ne Clericalis Tonsura infanti, id est minori septem annis (ut explicat glossa) conferatur. Certè ex dispositionibus illis quas ad Clericatum, aut minores Ordines Concilium exigit (de quibus agetur sect. seq.) satis apertè colligitur, secundùm mentem Concilii requiri ætatem, non modò rationis, sed etiam paulò maturioris judicii capacem.

SECTIO IV.

Quænam qualitates, seu dispositiones requirantur in illis, qui ad Ordines sunt promovendi.

Vt nihil nisi certum, & ab Ecclesia non modò probatum aut prioribus sæculis usitatum; sed etiam pro tempore præsenti præscriptum, proindeque ab omnibus servandum proponamus, ipsius Conc Trid. decreta paulo fusius attexemus; ut ex iis attentè consideratis, ac perpensis, quivis intelligat, quæ sit Ecclesiæ mens, quodve super hoc Ordinationis sacræ negotio consilium.

Atque in primis quod spectat ad primam Tonsuram, sic de

sic de illa Conc. Sess. 23. cap. 4. de refor. loquitur; *Primâ Tonsurâ non initientur qui Sacramentum Confirmationis non susceperit, & fidei rudimenta edocti non fuerint: quique legere & scribere nesciant; & de quibus probabilis conjectura non sit, eos non sacularis judicii fugiendi fraude, sed ut Deo fidelem cultum præstent, hoc vitæ genus elegisse:* quibus verbis quatuor dispositiones requirit in eo, qui Clericali militiæ cupit ascribi. Prima est, ut sacramentum Confirmationis jam receperit: quod quidem tam strictè præceptum esse docet Bonac. Disp. 8. de Ord. q. un. pu. 5. ut existimet, eum peccare mortaliter, qui Tonsura Clericali ante susceptum Confirmationis sacramentum initiatus fuerit. Secunda est, ut fidei rudimenta fuerit edoctus; id est, ut non modò catechismum memoriter didicerit (quod pueris familiare est) sed præsertim, ut ipsius doctrinæ Christianæ sensum perceperit; ita ut de præcipuis ejus mysteriis interrogatus aptè respondere possit. Tertia, ut legere ac scribere sciat. Quarta denique, ut non alicujus temporalis commodi causâ, sed solummodo, *ut Deo fidelem cultum præstet, hoc vitæ genus elegerit*: quæ verba maximè perpendi debent: illis siquidem declarat Ecclesia in eo, qui Tonsuram Clericalem suscepturus est, prærequiri, ut attentè consideret, quale sit illud vitæ Clericalis genus, quod amplecti cupit: neque aliena inductione, aut præcipitanter, sed spontè & præmissa matura deliberatione, adhibitoq; (quod maximè conducit) viri alicujus pii, & prudentis consilio illud eligat non ullo humano respectu, neque beneficii alicujus captandi gratia, aut commodiùs vivendi spe, sed fidelis, & sinceri obsequii Deo præstandi causâ unicè ad id inductus; de quibus omnibus, & singulis ad primam Tonsuram initiandos seriò examinari debere, constituit S. Carolus Borromæus in Conc. 4. Mediolani tit. de iis, quæ pertinent ad sacras Ordinationes.

De Minoribus autem Ordinibus Conc. Trid. ita edixit Sess. 23. c. 11. de ref. *Minores Ordines iis qui saltem linguam Latinam intelligant per temporũ interstitia (nisi aliud Episcopo expedire magis videretur) conferantur; ut eo accuratiùs,*

quantum sit hujus disciplinæ pondus, possint edoceri, ac in unoquoq; munere, juxta præscriptum Episcopi se exerceant; idq; in ea, cui adscripti erunt, Ecclesia; nisi forte ex causa studiorum absint; atque ita de gradu in gradum ascendant; ut in eis cum ætate vitæ meritum, & doctrina major accrescat: quod & bonorum morum exemplum, & assiduum in Ecclesia ministerium atque major erga Presbyteros, & superiores Ordines reverentia, & crebrior, quàm antea, corporis Christi communio maximè comprobabunt. Quibus verbis sex præsertim dispositiones exigit in iis, qui ad minores Ordines promoventur. Prima est, ut saltem linguam Latinam intelligant. Secunda, ut accuratè edoceantur, quæ sit illorum Ordinum ratio, & quæ singularum propriæ functiones. Tertia, ut alicui Ecclesiæ ascribantur, ibique in suscepti Ordinis munere, juxta Episcopi præscriptum se exerceant, antequam ad altiorem gradum evehantur. Quarta, ut Presbyteris, aliisque superioribus Ecclesiasticis, & potiori adhuc ratione ipsi Episcopo reverentiam, & observantiam debitam exhibeant. Quinta, ut modestia, & bonorum morum exemplo cæteris præfulgeant. Sexta denique, ut ad sacram corporis Christi communionem frequenter accedant, adeoque, ut vitam ducant tanti sacramenti frequenti susceptione dignam. De quibus testimonium à Parocho, & scholæ magistro habere debent, ut ab eodem Concilio præscribitur. Ejusd. sess. cap. 5.

Jam quod spectat ad Subdiaconatum, Diaconatum, & Presbyteratum, Concilium inprimis declarat cap. 12. ad Ordines illos assumi debere *Dignos duntaxat, & quorum probata vita senectus sit:* subjungit deinde cap. 13. Subdiaconos, & Diaconos ordinandos esse *habentes bonum testimonium & in minoribus Ordinibus jam probatos, ac litteris, & iis, quæ ad Ordinem exercendum pertinent, instructos, qui sperent, Deo authore, se continere posse; Ecclesiis, quibus adscribentur, inservient; sciantq; maximè decere, si saltem diebus Dominicis, & solemnibus, cùm altari ministraverint, sacram communionem perceperint.* Demum de Presbyteratu sic loquitur cap. 14. *Qui piè & fideliter in ministeriis antè*

actis se gesserint & ad Presbyteratus Ordinem assumuntur, bonum habeant testimonium: & hi sint, qui non modò in Diaconatu ad minus annum integrum, nisi ob Ecclesiæ utilitatē, ac necessitatem aliud Episcopo videretur, ministraverint; sed etiam ad populum docendum ea, quæ scire omnibus necessarium est ad salutem, ac ad ministranda sacramenta, diligenti examine præcedente, idonei comprobentur: atq; ita pietate, ac castis moribus conspicui, ut præclarum bonorum operum exemplum, & vitæ monita ab eis possint expectari.

Ex qua Concilii doctrina intelligitur, sex præsertim dispositiones in illis requiri, qui ad sacros illos Ordines promoveri cupiunt. Prima est, ut probata fuerit, & exemplaris eorum vita, idque testimonio fide digno constet. Secunda, ut in susceptis ordinibus debitè ministraverint, & in suscipiendis ministrare, ac inservire ex animo velint, præsertim in ea Ecclesia, cui vel ratione beneficii, quod obtinent, vel ex Episcopi præscripto fuerint ascripti. Tertia, ut erga sacram Eucharistiam impensè affecti illius participationem frequenter, ac saltem diebus Dominicis, ac solemnibus expetiverint. Quarta, ut tales sint, qui Deo bene juvante perpetuam, & illibatam castitatem tam corporis, quàm animi servare se posse sperent. Quinta, ut probè teneant ea, quæ ad susceptorum Ordinum functiones aptè, ac debitè exercendas pertinent, v. g. ceremonias, cantum Ecclesiasticum, officii divini recitandi ordinem, &c. Sexta denique, ut ea scientia polleant, ii præsertim, qui ad Presbyteratum promovendi sunt, quæ ipsis sufficiat, tum ad sacramenta debitè administranda, tum ad populum docendum ea, quæ scire omnibus necessarium est ad salutem: unde manifestum est plerosque decipi, existimantes sufficere simplici (ut loquuntur) sacerdoti, qui neque curam animarum suscipere; neque divinum verbum prædicare, neq; audiendis confessionibus, aut aliis sacramentis administrandis vacare intendit, si linguam Latinam utcumq; intelligat, & ea quæ ad Missam celebrandam officiumq; divinum recitandum spectant, didicerit; cum tamē Conciliū absolutè nullos ad sacerdotium velit promoveri, nisi qui ad populum docendum ea, quæ scire omnibus necessariū

ad ſalutem, & adminiſtranda ſacramenta idonei comprobentur. Eſto enim, numquam velit ſacerdos ille ſacramentum ullum miniſtrare, aut fidei Chriſtianæ rudimentis neminem imbuere, ſicque non vereatur talentum per ſacram Ordinationem acceptum in terram defodere, (de quo quid coram ſupremo judice reſpondeat ipſe viderit) certe variæ occaſiones non infrequenter occurrere poſſunt, in quibus urgente aliqua neceſſitate, vel puerum, aut quemvis alium de præcipuis fidei myſteriis erudire, vel Baptiſmum infanti de vita periclitanti miniſtrare, aut abſolutionem ſacramentalem alicui ſubitanea ægritudine, aut alio repentino caſu, in extremis vitæ conſtituto conferre tenebitur, quando nullus alius ſacerdos advocari poterit: quid tunc ille doctrinæ fidei, & diſciplinæ ſacramentalis inſcius, acturus eſt? in quas anguſtias redactum ſe deprehendet? quando dubius & anceps animi, fortaſſis abſolutionem ſacramentalem indigno, & indiſpoſito ſacrâ lege impertietur, vel denegabit ei, quem abſolvere deberet; ſicque illum manifeſto æternæ ſalutis amittendæ periculo exponet.

Porrò de iis omnibus diligens examen ab Epiſcopo præmittendum eſſe, decrevit Concilium; ne manus citò, minuſque conſiderate aliis imponens, ipſorum peccatis communicet. Hujus quidem examinis forma exactiſſima à S. Carolo Borromæo in praxim redacta videri poteſt in Conc. 5. Mediol. ubi plurima reperientur, quæ ſuprà relatis Concilii Trid. decretis majorem adhuc afferent lucem.

Suprà dictis diſpoſitionibus ad ſacros Ordines requiſitis, addenda eſt adhuc una, quæ non aliis, quam ipſiusmet Concilii verbis melius, aut efficaciùs exprimi poteſt: ſic igitur Concilium. Seſſ. 22. cap. 2. de ref. *Cùm non deceat eos, qui divino miniſterio aſcripti ſunt, cum Ordinis dedecore, aut ſordidum aliquem quæſtum exercere, compertumque ſit, complures pleriſque in locis ad ſacros Ordines nullo ferè delectu admitti; qui variis artibus, ac fallaciis confingunt, ſe beneficium Eccleſiaſticum, aut etiam facultates idoneas obtinere: ſtatuit ſancta Synodus, ne quis dein-*

deinceps Clericus sæcularis, quamvis aliàs sit idoneus in oribus, scientia, & ætate, ad sacros Ordines promoveatur, nisi priùs legitimè constet eum beneficium Ecclesiasticum, quod sibi ad victum honestè sufficiat, pacificè possidere. Id verò beneficium resignare non possit, nisi facta mentione, quod ad illius beneficii titulum sit promotus, neque ea resignatio admittatur, nisi constito quod aliunde commodè vivere possit: & aliter facta resignatio nulla sit. Patrimonium verò, vel pensionem obtinentes ordinari posthac non possint, nisi illi, quos Episcopus judicaverit assumendos pro necessitate, vel commoditate Ecclesiarum suarum; eo quoque priùs perspecto, patrimonium illud, vel pensionem verè ab eis obtineri, taliaque esse quæ eis ad vitam sustentandam satis sint; atque illa deinceps sine licentia Episcopi alienari, aut extingui, vel remitti nullatenus possint; donec beneficium Ecclesiasticum sufficiens sint adepti; vel aliunde habeant unde vivere possint: antiquorum canonum pœnas super his innovando. Ex hoc autem Concilii decreto colligi potest, quàm graviter peccent illi, qui ficto interdum, & ementito patrimonii titulo, se Ordinibus sacris ingerunt; aut stipulationes aliquas de retrocedendo titulo illo, aut fructibus ejus nunquam exigendis; contra Concilii mentem faciunt, nec verentur Spir. S. mentiri: qui haud dubiè maledictionem pro benedictione expectare debent, ac meritò formidare, ne tam indigna, & sacrilega tanti Sacramenti susceptio ipsis in animæ perniciem æternamque ruinam vertatur.

SECTIO V.

Quinam sint hujus Sacramenti effectus.

DICENDUM 1. per dignam cujusque Ordinis majoris, vel minoris susceptionem conferri gratiam, tum sanctificantem (quod omnibus sacramentis commune est, ut ex antè dictis constat) tum specialem, & cujusque Ordinis propriam; id est, jus quoddam ad accipienda specialia quædam auxilia, proportionata functionibus, & officiis unicuscu-

uſcujuſque illorum Ordinum propriis, per quæ is, qui Ordine aliquo initiatus eſt, peculiari modo juvatur, & idoneus efficitur ad officia illa debitè exercenda: quæ quidem auxilia, non ſolùm tunc cum Ordo ſuſcipitur, ſed præſertim, quoties ſuſceptus Ordo exercendus eſt, ipſo ordinato ſpeciali Dei providentia conferuntur, ut fuſius explicat & probat Iſamb. diſp.4.de Ord.art.1.

Dicendum 2. per Sacramentum Ordinis imprimi characterem indelebilem, proindeq; ordinationem iterari non poſſe: quod expreſſe definitum eſt in Conc. Trid. ſeſſ.23. can.4. unde, quando contingit propter quædam crimina ordinatos interdum deponi, vel degradari, non aufertur ab eis character Ordinis, ſed tantùm gradus, honor, & locus Ordini debitus; ita ut quoad hunc gradum, honorem, & locum cum laicis reputentur.

Dicendum 3 per Ordinum ſuſceptionem conferri jus quoddam ad ſacras aliquas, & religioſas functiones cujuſque Ordinis proprias legitimè exercendas; cùm eo præſertim fine unuſquiſque Ordo conferatur, ut patet tum ex verbis formæ cujuſque Ordinis propriæ, tum ex aliis monitis, quæ ab Epiſcopo ad ipſos ordinandos diriguntur.

Quæres, quænam ſint functiones illæ cujuſque Ordinis propriæ. Reſp. præcipuas has eſſe, prout ex Pontificali & Catech. Rom. habetur.

Oſtiariorum functiones propriæ ſunt, templi, & ſacrarii claves, ac januam cuſtodire, & aditu templi arcere eos, quibus ingredi vetitum eſt: item curare, ne quis, dum ſanctiſſimum Miſſæ ſacrificium peragitur, propius quam par eſt, ad ſacram aram accedat, aut Sacerdotem rem divinam facientem interpellat: campanas etiam pulſare, & librum aperire ei, qui prædicet. Magnam autem olim in Eccleſia hujus Ordinis (licèt inter omnes Ordines minimi) dignitatem fuiſſe, vel ex eo colligitur (ut rectè obſervat Catech. Rom. c.7.) quòd nunc etiã Theſaurarii officium qui ſacrarii cuſtos eſt, proindeq; ad oſtiariatus Ordinẽ proprie pertinet, inter honeſtiora Eccleſiæ munera recenſetur.

Lecto-

Lectorum officium eſt, in Eccleſia novi, & veteris Teſtamenti libros clara, & diſtincta voce recitare, præſertim eos, qui inter nocturnam pſalmodiam legi ſolent: item prima Chriſtianæ religionis rudimenta fidelibus tradere, nec non panem, & fructus novos benedicere.

Ad Exorcitas pertinet, imponere manus energumenis, ſeu iis, qui ab immundis ſpiritibus obſidentur; & ab ipſis corporibus obſeſſis per Exorciſmi verba ſpiritus immundos depellere: item à communione indignos excludere; nec non aquam ad miniſterium Baptiſmi requiſitam Sacerdoti miniſtrare.

Acolytorum partes ſunt, Subdiaconum, & Diaconum in altaris miniſterio aſſectari, eiſque inſervire; vinum, & aquam ipſis ad Euchariſtiam porrigere; luminaria Eccleſiæ accendere, eademque accenſa, cùm Miſſæ ſacrificium celebrandum eſt, ac præſertim cùm Evangelium legitur, deferre.

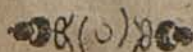
Subdiaconorum munus eſt, ut nomen ipſum declarat, Diacono ad altare inſervire; ſacra item linteamina, id eſt, corporalia & pallas altaris, abluere; panem & vinum aliaque ad ſacrificii uſum neceſſaria præparare; aquam Sacerdoti manus in altari abluenti præbere; Epiſtolam alta voce in Miſſa legere; Sacerdoti ſacris operanti tanquam teſtem aſſiſtere, illumque cuſtodire, ne à quoquam interturbari poſſit.

Ad *Diaconos* ſpectat, Sacerdoti celebranti proximè miniſtrare, in ipſo Miſſæ ſacrificio Evangelium publice legere: item ex commiſſione ſuperiorum Baptiſmi Sacramentum conferre, verbumque divinum fidelibus prædicare; eſt etiam illorum, vi ordinationis ſuæ Epiſcopum ſequi, quando id ab illis exigit; eum concionantem, aut celebrantem cuſtodire; & inſtar oculorum ejus perveſtigare, num omnia in urbe vel diœceſi rectè ſe habeant; &, ſi quæ ſecus deprehenderint, de his Epiſcopum commonefacere: quod hodie ad Archidiaconos præſertim devolutum eſt.

Sacerdotum denique functiones propriæ sunt, sanctissimum Missæ sacrificium offerre; Baptismum, aliaque Sacramenta (si Confirmatio, & Ordo excipiantur) conferre; verbum divinum prædicare; & alia omnia ad salutem animarum cultumque divinum spectantia, quæ Episcopo jure divino aut Ecclesiastico minimè reservantur, secundùm Ecclesiasticas leges peragere.

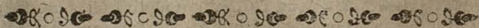
Quod autem spectat ad *Episcopos*, nostræ tenuitatis non est, verticem illum Ecclesiasticæ dignitatis attingere: sufficiat hic nobis cum debita reverentia suscipere culmen illud, & munus ipsis etiam humeris Angelicis formidandum, illosque, ut Clerici, ac populi Patres & Pastores debita observantia prosequi: ipsorum est, si libuerit, in sacris scripturarum Conciliorumque codicibus, quid Spiritus sanctus ad optimum Ecclesiarum regimen ab ipsis exigat, perquirere: ac præsertim in Conc. Trid. sess. 2. in decr. de modo vivendi, item sess. 5. cap. 1. & 2 de ref. sess. 6 cap. 1. & 2. de ref sess. 13. cap. 1. de ref. sess. 22. in decr. de observandis & vitandis in celebr. Missæ: sess. 23. cap. 1. 2 3. 4 5. &c. de ref. sess. 24 cap. 3. & 4. de ref. sess. 25. cap. 5. 2. 3. &c.

Nec illud omittendum, quod habetur sess. 23. cap. 17. de ref. ubi Concilium varias Ordinum Ecclesiasticorum functiones pluribus in locis intermissas esse, & in desuetudinem abiisse conqueritur, *Hortaturq; omnes, & singulos Prælatos Ecclesiarum, & illis præcipit, ut quantum fieri commodè poterit, in Ecclesiis Cathedralibus, Collegiatis, & Parochialibus suæ diœcesis si populus frequens, & Ecclesiæ proventus id ferre queant, hujusmodi functiones curent restituendas, &c.*

CAPUT

CAPUT VIII.

De Sacramento Matrimonii.

SECTIO I.

Utrum Matrimonium sit Sacramentum.

MATRIMONII nomine (ut docet Catech. Rom. part.2 cap.8.) intelligitur legitima viri, ac mulieris conjunctio individuam vitę consuetudinem retinens. Dicitur autem (Matrimonium) vel, quia fœmina eo præsertim fine nubit; ut mater fiat; vel quia prolem concipere, parere, educare, ad matrem præsertim spectat. Vocatur etiam (conjugium) eò quòd virum, ac mulierem sub uno, eodemque quasi mutuo jugo ad fidem servandam, & opera Matrimonii sustinenda constituat. Nuptiarum quoque nomine nuncupatur; quia (ut observat S.Ambr.lib. 1.de Abraham c.9.) virgines tradendæ in matrimonium velo se operire, & quasi obnubere solebant, idque in signum tum pudoris, tum etiam subjectionis erga virum.

Est autem triplex Matrimonium, scilicet legitimum, ratum, & consummatum. Legitimum dicitur illud, quod legitimo consensu inter personas non impeditas contractum est; quale olim erat ante Christi Domini adventum, & etiam nunc inter ethnicos, & infideles esse solet. Ratum includit in se legitimum, addit verò rationem Sacramenti, per quod majorem firmitatem, & indissolubilitatem acquirit: unde Innoc.III. in cap. *Quanto* de divortiis; etsi inquit, *Matrimonium verum inter fideles existat, nō tamen*

men est ratum:quia (ut ait Glossa) potest dissolvi; inter fideles autem non tantùm legitimum, sed & ratum existit, ac proinde indissolubile. Denique Matrimonium dicitur consummatum quod reali corporis usu, & legitima copula perficitur, & completur.

In prima quidem mundi conditione Matrimonium à Deo institutum est, tanquam officium naturæ, ut docet Catech. Rom suprà: at verò in ipsius mundi instauratione per Christum facta, Sacramenti dignitas illi adjuncta est; ita ut Matrimonium, quod inter fideles legitimè contrahitur, sit ex ipsius Christi Domini institutione, verum, ac propriè dictum novæ legis Sacramentum. Hæc veritas quæ de fide est.

Probatur 1. authoritate scripturæ; Eph.5. ubi Apostolus de Matrimonio loquens, *Sacramentum*, inquit, *hoc magnum est; ego autem dico in Christo, & in Ecclesia*; quæ Apostoli verba explicans S. Aug. lib.1. de Nuptiis & Concup. cap.21. *hoc Sacramentum* inquit, *in Christo, & in Ecclesia magnum; in singulis quibusque viris atque uxoribus minimum, sed tamen conjunctionis inseparabilis Sacramentum*: quibus verbis docet, Matrimonium esse Sacramentum; magnum quidem, quatenus Christi cum Ecclesia conjunctionem significat; minimum verò in dignitate, si conferatur cum aliis Sacramentis; unde & ultimo loco numeratur.

Probatur 2. ex Conc. Florent. in decr. Eug. & in Trid. sess 24. can.1. ubi eadem veritas definita est.

Probatur 3. ex SS. Patribus, qui Matrimonium Sacramenti nomine vocant; eiq; proprium Sacramenti effectū, gratiam scilicet tribuunt: ut S. Amb. l.1. de Abraham c.7. ubi dicit Deum esse *Veluti Præsulē custodemq; conjugii, &c. eumq; qui conjugii thorum polluit, peccare in Deum, cuique gratiam solvere; ac Sacramenti cælestis amittere consortium*: S. Aug. lib. cap.18. *In nostratum* inquit, *nuptiis plùs valet sanctitas Sacramenti, quam fæcunditas uteri*: & lib. de fide & operibus cap.7. *In Ecclesia* inquit, *nuptiarum non solum vinculum, verùm etiam Sacramentum ita commenda-*

mendatur; ut non liceat viro uxorem suam alteri tradere.

Cum igitur ex fide constet, Matrimonium esse Sacramentum; & aliunde habeatur (ut suprà dictum est) Sacramenta novæ legis constare materia, & forma.

Quæritur 1. quæ sit hujus Sacramenti materia, & forma. Omissis variis Theologorum super hac quæstione sententiis, probabilissima omnium videtur ea, quæ asserit, materiam remotam Matrimonii, esse corpora ipsorum contrahentium; proximam vero, mutuam eorumdem corporum traditionem verbis, seu nutibus consensum interiorem exprimentibus factam: formam denique mutuam ipsorummet corporum acceptationem à contrahentibus similiter factam. Huic sententiæ (quam variis argumentis propugnat Isamb. disp. 4. de Matrim. art. 2.) apertè favet S. Doctor in supplem. q. 45 a. 2. ubi docet, mutuam corporum traditionem ita se habere ad Matrimonium, sicut se habet ablutio ad Baptismum. Quòd si secundùm illius mentem mutua traditio corporum est materia ipsius Matrimonii, sequitur, quod eorumdem corporum mutua acceptatio sit ejusdem Matrimonii forma; sicut in contractu donationis traditio rei censetur quasi materia contractus, acceptatio verò quasi forma; cùm præsertim ab acceptatione contractus ipsius validitas, & firmitas pendeat.

Quæritur 2. quis sit hujus Sacramenti minister. Resp. esse ipsosmet contrahentes sibi mutuo materiam & formam applicantes. Ita Sotus, & alii, quos citat, & sequitur Vivaldus in Candelabro aureo tit. 17. de Sacr. Matrim. Bellarm. l. 1. de Matr. cap. 6. & Petr. de Ledesma. tract. de Matrim. cap. 2. ubi hanc sententiam post Conc. Trid. communem esse Theologorum asserit: unde sequitur, Parochum, aut alium Sacerdotem, ejus nomine Matrimonio assistentem, non esse ministrum, sed solummodo testem principalem; proindeque verba, quæ profert, non pertinere ad formam hujus Sacramenti; sed ex Ecclesiæ instituto adhiberi, ad consensum mutuum ipsorum contrahentium comprobandum.

Quæ-

Quæritur 3. an Matrimonium per procuratorem contractum, sit vere Sacramentum. Resp. affirmativè: quamvis enim aliqui Theologi id negent; probabilior tamen est sententia eorum, qui affirmant: quam sententiam post Domin. Sotum, Nav. & plures alios tuetur, & pluribus probat Isamb. disp. 3. art. 4. & Pet. de Ledesma cap. 2. de Matrim. Et constat ex cap. finali de procuratoribus in 6. ubi Bonifacius VIII. quasdam conditiones apponens, ut procurator idoneus sit ad Matrimonium contrahendum, ex consequenti satis apertè declarat, *Matrimonium per procuratorem contrahi posse.*

Neque dicas, fieri posse, ut is, qui per procuratorem contrahit, sit in statu peccati mortalis eo tempore, quo procurator ejus consensum per verba de præsenti exprimit: hoc enim non obstat, quin Matrimonium illius sit verè Sacramentum; quamvis nullam ex eo gratiam ob dispositionis defectum recipiat.

Est autem hîc observandum, quod docet Isamb. ad hoc, ut Matrimonium, per procuratorem validè contrahatur, adeoque verum sit Sacramentum, quinque præsertim requiri conditiones. Prima est, ut procurator habeat speciale mandatum ad Matrimonium nomine alterius contrahendum. Secunda, ut id exequatur per se ipsum, & non per alterum à se substitutum. Tertia, ut eo tempore quo Matrimonium per procuratorem contrahitur, is, cujus nomine contrahitur, potestatem procuratori datam non revocaverit, etiamsi tam procurator, quàm persona, cum qua contraxit, revocationem ejusmodi penitus ignorent. Quarta, ut mandatum illud procuratoris sit ad contrahendum cum certa & determinata persona. Quinta denique, ut procurator conditiones, & clausulas in mandato appositas servet, nec illius fines excedat. Quæ quidem conditiones habentur expressæ in cit. cap. finali, & apud eumdem Isamb. fusiùs explicantur.

Quæritur 4. quid de Matrimonio infidelium sentiendum sit. Resp. Matrimonium illud, quod contrahitur infideles non baptizatos, non esse Sacramentum; sicut nec

illud,

illud, quod contraheretur inter personam baptizatam, & alteram non baptizatam, ut docet Tol. lib. 7. cap. 9. & pluribus probat Isamb. art. 3. Quod si ipsi infideles ad fidem converterentur, & baptizarentur, tunc eo ipso, quòd post susceptum Baptismum consentirent inter se cohabitare, & signo aliquo declararent, eorum Matrimonium fieret omnino ratum, & indissolubile, ac proinde Sacramentum, ut docent Eckius, Henriq. Bellarm. Petr. de Ledesma, & alii apud Laym. part. 2. cap. 3. de Matrim. Si verò altero conjugum in infidelitate remanente, alter ad fidem converteretur, & baptizaretur; quamvis olim primis Ecclesiæ temporibus indultum fuisset, ut conjux fidelis cum infideli cohabitare posset, ut constat ex 1. Corint. 7. postea tamen, crescente fide, & numero fidelium, Ecclesiæ visum est, ad cavenda perversionis pericula aliaque mala universim prohibere cohabitationem conjugis fidelis cum infideli; ut constat ex cap. *Iudæi sæpe*, caus. 28. quæst. 1. Imò *si alter infidelium conjugum* (ut edixit Innoc. III. cap. *Quantò*, de divortiis) *ad fidem convertatur, altero, vel nullo modo, vel non sine blasphemia divini nominis, vel ut eum pertrahat ad mortale peccatum, ei cohabitare volente; qui relinquitur, ad secunda si voluerit, vota transibit.* Addit Laym. suprà ex Soto, Henriq. & aliis, cùm hodie cohabitatio conjugis fidelis cum infideli omnino prohibita sit, probabile esse, conjugem ex infidelitate ad fidem conversum, & baptizatum, posse transire ad alias nuptias; quamvis alter conjux in infidelitate remanens pacificè, ac sine injuria cohabitare vellet.

SECTIO

SECTIO II.

Quænam requirantur ad hoc, ut Matrimonium validè contrahatur.

AD Matrimonii validitatem quatuor præsertim requiruntur. Primum est, ut contrahentes liberum consensum præbeant, illumque de præsenti per verba aliqua, aut signa exteriora exprimant. Ita expresse habetur in Catech. Rom. part. 2. cap. 8. Atque in primis requiri consensum liberum, ita ut, si ex parte alicujus contrahentium liber ille consensus desit, Matrimonium nullum sit, patet ex cap. *Cùm locum*, & cap. *Tuæ fraternitati* de sponsalibus: item ex cap *Sufficiat*, & cap *Si quippe*, 27 quæst. 2.

Ex quo sequitur, Matrimonium contractum ex gravi aliquo metu injustè incusso esse invalidum, ut constat ex cap *Veniens*, de sponsalibus & cap. 2. de eo qui duxit in Matrimonium: sive tale Matrimonium irritum sit ex divino jure naturali, ut existimant Scot. Nav. & alii apud Lessium in prælect. Theolog. de Matrim. cap. 4. dub. 8. sive saltem jure Ecclesiastico, ut Joan. Major, Palud. Sot. & alii apud eumdem asserunt. Debet autem esse metus gravis, seu cadens in constantem virum, ut dicitur cit. cap. *Veniens*, & capite *Cùm locum* suprà: Qualis autem metus gravis censeri debeat, id prudentis viri judicio dignoscendum est, ut rectè monet Lessius suprà: multa enim gravem metum v. g. puellæ incuterere possunt, quæ à robusto, & magnanimo viro nihili fierent. Debet etiam metus ille esse injustè incussus ad extorquendum consensum, ut patet ex cit. cap. *Cùm locum*; si enim juste incutiatur à lege, vel à judice præcipiente, v. g. ut virginis stuprator eam in Matrimonium ducat, Matrimonium tali metu non redditur invalidum, ut habetur cap. *Ex litteris*, de sponsalibus.

Dubi-

Dubitant Doctores de metu reverentiali; quando v.g. puella jubenti patri, ut cum tali viro nubat, contradicere non est causa, an scilicet metus ille debeat censeri gravis, adeoque Matrimonium irritum reddat? Nav. & quidam alii; quos citat Laym. part. 2. de Sacram. Matrim. c. 5. existimant, Matrimonium ex tali metu contractum, esse irritum: meliùs Henriq. Less. & alii apud eumdem docent, metum illum reverentialem tunc solummodo censeri gravem, ac proinde validitati Matrimonii contrarium, quando voluntati, & imperio patris, aut alterius superioris conjunctæ sunt minæ graves, aut aliqua sævitia: idemque dicendum, si timeatur gravis, & diu duratura indignatio patris.

Præterea consensus ille debet de præsenti, ut docet S. Thom. Sot. Palud. & plures quos citat, & sequitur Petr. de Ledesma capite 5. de Matrim. & constat, tum ex capite *Tuæ fraternitati*, & capite *Docet* de sponsalibus, tum ex decr. Eug. dicitur quòd (*Causa efficiens Matrimonii est mutuus consensus per verba de præsenti regulariter expressus*: ex quibus verbis habetur etiam consensum illum per verba, aut signa aliqua exteriora exprimendum esse: cùm enim Matrimonium sit Sacramentum, in signo aliquo exteriori consistere debet. Diximus per verba, aut signa aliqua exteriora exprimendum esse; cùm enim Matrimonium sit Sacramentum, in signo aliquo exteriori consistere debet. Diximus per verba, aut signa aliqua exteriora, quæ verborum defectum supplere possunt; ut in mutis contingit, qui licet eloqui non valeant, Matrimonium tamen per signa, & nutus validè contrahere possunt, ut habetur capite *Tuæ fraternitati*, supra.

Secundum, quod requiritur ad Matrimonii validitatem est, ut consensus illius expressio fiat coram Parocho, & duobus, vel tribus testibus: quamvis enim Matrimonia clandestinè contracta essent olim solummodo illicita, novo tamen jure (ut Conc. Trid. sess. 24. cap. 1. de reform. Matrim. constitutum est) *Qui aliter, quàm præsenti Parocho, vel alio Sacerdote, de ipsius Parochi, seu Ordinarii licentia, & duobus, vel tribus testibus Matrimonium contrahere attentabunt; eos sancta Synodus ad sic contrahen-*

dum omnino inhabiles reddit; & hujusmodi contractus irritos, & nullos esse decernit, prout eos præsenti decreto irritos facit, & annullat: Ubi Parochi nomine (rectè observat Isamb. disp. 7 de Matrim. art. 9.) intelligitur ille, qui ordinariam in contrahentes habet jurisdictionem, quales sunt Papa, Episcopus, & proprius ipsorum contrahentium Parochus, qui saltem titulum coloratum, & præsumptum in foro exteriori habeat, ut constat ex Cap. *Infamis*, 3. quæstio 7. Quod si contrahentes diversarum sint Parochiarum, non requiritur, ut ambo Parochi assistant, sed sufficit ille, in cujus Parochia Matrimonium celebratur, ut ex praxi Ecclesiæ constat, & habetur in Rituali Romano, titulo de Sacram. Matrim.

Porrò tam Parochi quam testium præsentia, non tantum Physica, sed etiam moralis requiritur, ita ut intelligant, quid agatur, & de eo testari possint, ut observat Layman. part. 2. de Matrim. cap. 4. & Petr. Ledes. cap. 6. de Matrim. unde & testes à Concilio vocantur.

Quod si, post Matrimonium coram Parocho, & testibus contractum, deprehendatur occultum aliquod impedimentum dirimens; tunc obtenta dispensatione satis erit, ut vir, & mulier de novo consentiant in matrimonium inter se mutuò contrahendum, & consensum illum signo aliquo exteriori sibi invicem manifestent; nec ad id Parochi, aut testium præsentia requiritur, ut docet Navar. cap. 22. num. 70. & Petr. Ledesm suprà cap. 6. ubi etiam refert à Pio V. summo Pontifice ita declaratum fuisse.

Contra doctrinam superiùs traditam obiicere posset aliquis, consensum clandestinum olim ad validitatem Matrimonii sufficisse, ac proinde etiam nunc sufficere; cùm ea, quæ ad Sacramentorum substantiam, & validitatem pertinent, ab Ecclesia mutari non possint.

Resp. ad substantiam, & validitatem Sacramenti Matrimonii requiri contractum validum, seu mutuum contrahen-

trahentium consensum validè expressum: quamvis autem Ecclesia efficere non possit, ut validus contractus non sit ad rationem hujus Sacramenti sufficiens; potest tamen ad hoc, ut contractus validus existat, certas conditiones apponere, quæ, si desint, censebitur invalidus, nec proinde ad Sacramenti hujus substantiam, seu validitatem erit sufficiens.

Tertium, quod ad Matrimonii validitatem requiritur, est ætas pubertatis in utroque contrahentium; in mare quidem quatuordecim annorum completorum, in fœmina autem duodecim annorum item completorum. Ita habetur ex c. *Continebatur*, cap. *Attestatione*, & cap. ult. de dispensatione impuberum: ubi pueri, & puellæ ante dictam ætatem ad Matrimonium contrahendum declarantur inhabiles, nisi malitia suppleat ætatem, & ob justam aliquam causam cum illis dispensetur, juxta cap. *Ubi* eodem titulo.

Quartum denique ad validitatem Matrimonii requisitum est, ut nullum in contrahentibus subsit impedimentum canonicum, quod Matrimonium contrahendum impndiat, contractumque dirimat: de his autem impedimentis agetur infrà suo loco.

SECTIO III.

Quænam requirantur, ut Matrimonium non modò validè, sed etiam licitè contrahatur.

AD DEBITAM, & licitam Matrimonii celebrationem quatuor præsertim necessaria sunt. Primum est, ut ipsi contrahentes nullius peccati mortalis sibi conscii sint: cùm enim Matrimonium sit Sacramentum vivorum; ab iis, qui per peccatum mortui sunt, nec utiliter, nec licitè suscipi potest. Unde Concil. Trid. sess. 24 in decreto de reform. Matrim. c. 1. monet conjuges, ut, antequam contrahant, *vel saltem triduo ante matrimonii consummationem, sua peccata diligenter confiteantur.* Addit Catechis. Rom.

part.2.cap.8.eos qui Matrimonium contrahunt, *Non humanam aliquam rem aggredi, sed divinam; in eaque proinde singularem mentis integritatem & pietatem adhibendam esse.* Requirit præterea Romanum Rituale, in ipsis contrahentibus talem præcipuorum fidei mysteriorum notitiam, ut de illis filios suos erudire possint. Quibus omnibus adjungi meritò potest voluntatis rectitudo, ac intentionis puritas; ut scilicet Matrimonium, non intuitu divitiarum, voluptatis, aut alterius similis rei, sed ob finem aliquem Deo gratum, & honorificum contrahatur: si enim in aliis actionibus humanis, ut rectè fiant, istud requiritur; multò magis in actione sacra, & religiosa, qualis est ipsius Matrimonii contractus Sacramenti dignitate illi annexa veluti consecratus.

Secundum est, *ut, antequam Matrimonium contrahatur, ter à proprio contrahentium Parocho tribus continuis diebus festivis, in Ecclesia inter Missarum solemnia publicè denuncietur inter quos Matrimonium sit contrahendum.* Ita enim præscribitur in cit. decret. Concil. Trid. quod & antea in Conc. Lateran. sub Innoc. III. constitutum fuerat, ut refertur cap. ultim. de clandest. desponsat. Hæ autem denunciationes ab utriusque contrahentium Parochis fieri debent, si fortè ad diversas Parochias pertinent, ut impedimenta, si quæ subsint, ex utraque parte possint detegi, ut docent Henriq. Sanch. part. 2. de Matrim cap. 4. alii apud Layman. à quibus denunciationibus, aut ab aliquibus illarum potest ex justa causa dispensare Episcopus, quod quidem illius prudentiæ, & judicio relinquitur, ut in præfato decreto declaratum est.

Cæterùm, quantum temporis requiratur ad hoc, ut quis censeatur esse alicujus Parochiæ; quid item facto opus sit, cùm quis à paucis diebus, aut hebdomadibus Parochiam aliquam incolere cœpit; aut quando factis denunciationibus, notabile aliquod tempus elapsum est, antequam Matrimonium contraheretur; consulere quisque debet particularem consuetudinem, aut Rituale proprium cujusque diœcesis; sicut & in aliis similibus diffi-

cultati-

cultatibus, quarum resolutio à constitutionibus, aut moribus localibus petenda est, illisque deficientibus judicium Episcopi exquirendum.

Tertium est, ut tempore apto, & convenienti celebretur Matrimonium, serveturque interdictum Ecclesiæ prohibentis celebrationem nuptiarum à prima Dominica Adventus, usque in diem Epiphaniæ, & à Feria quarta Cinerum, usque ad Octavam Paschatis inclusivè, ut habetur in Conc. Trid. sess. 24. cap. 10. de ref.

Quartum denique est, ut *Matrimonium* à filiisfamilias cum consensu parentum contrahatur: quamvis enim Matrimonium invitis parentibus contractum, si aliæ conditiones necessariæ observentur, validum sit, ut definitum est in Conc. Trid. in decret de ref. Matrim. cap. I. certum est tamen, graviter peccare filiosfamilias, si invitis rationabiliter parentibus, vel eorum consensu non requisito. contrahant Matrimonium, ut ex communi Theologorum consensu probat Petr. Ledes. cap. 8. de *Matrim.* & Gamach. cap. 11. de eod. ubi rectè observat, quòd si pater aut mater inducere vellent, ad nuptias illicitas, vel contra rectam rationem; v. g. si juberent filium ducere uxorem hæreticam, aut infamem, vel malis moribus præditam, vel quam ipse filius nullo modo tanquam conjugem amare posset; & è contrario si parentes nolint permittere filiis, ut contrahant, sed domi suæ retinere perpetuò velint, ut servos: in his, & similibus casibus, in quibus parentes honestam, & Christianam libertatem in Matrimonio contrahendo impedire vellent, filii obedire non tenerentur. Quæ autem de parentibus, eadem similiter intelligi debent de tutoribus, & aliis, quorum potestati filiifamilias subsunt.

SECTIO IV.

Quinam sint Matrimonii effectus.

PRæter gratiam sanctificantem, quæ per hoc Sacramentum confertur, quod illi cum aliis Sacramentis commune est; & gratiam Sacramentalem, quæ illius propria

est,& peculiaris, consistitque in quibusdam specialibus gratiæ actualis auxiliis, quæ hujus Sacramenti intuitu conjugibus opportuno tempore conferuntur, ad ipsius Matrimonii officia debitè,ac rectè obeunda, ut fusiùs explicat Pett.Ledes.cap.1.de Matrim.tres sunt præterea hujus Sacramenti effectus,quos alio nomine bona Matrimonii vocare Theologi solent,scilicet Sacramenti indissolubilitas,prolis legitima susceptio,ac pia educatio, & thori conjugalis fides.De singulis breviter hîc aliquid adnotandum est.

Atque in primis certum est,Matrimonium inter Christianos legitimè contractum, &ab ipsis consummatum; esse omnino insolubile quoad vinculum. Id enim constat,tum ex scriptura:S,Marc.10.& S.Luc 16.ubi Christus Dominus hanc de Matrimonio Christianorum legem tulit; *Quicunque dimiserit uxorem suam & alteram duxerit, adulterium committit super eam* tum ex Conc. Trid.sess. 24.can.5.& 7.de ref Matrim.ubi anathema profertur in eos,qui dixerint propter adulterium,hæresim, aut aliam, quamlibet causam Christianorum Matrimonia dissolvi posse.

Dicet aliquis.S Matth.19.Christum Dominum dixisse, uxorem dimitti posse ob fornicationem.

Resp.cum S.Aug.Lib.de adult.conjug. c.11. posse dimitti,quoad thorum,& cohabitationem,non verò separari,quoad ipsius Matrimonii vinculum.

Certùm est quoque Matrimonium,ratum quidem,sed non adhuc consummatum,quamvis sit verum Sacramentum,solvi tamen posse,etiam quoad vinculum, si alter conjugum emittat solemne votum religionis, ut definitum in Concil.Trid.sess.24.can 6.&ea de causa cap. *Ex publico*,de conversione conjugatorum, secundùm communem Doctorum interpretationem injungitur judici, ut conjugi de religionis ingressu ante Matrimonii consummationem deliberanti bimestre spatium definiat, intra quod,vel propositum religionis exequatur, vel conjugi debitum reddat.

Quod

Quod ſpectat ad bonum prolis,certum eſt Matrimonium à Deo inſtitutum eſſe ad generis humani conſervationem,& multiplicationem;imò ad ipſius Eccleſiæ propagationem,& ad complendum numerum electorum; proindeque graviter peccare conjuges,qui in ipſius Matrimonii uſu aliquid faciunt, quo generatio prolis impediatur: ſi tamen ex amore virtutis,& ad liberiùs perfectiuſq; Deo inſerviendum,pari conſenſu continentiam ſervare vellent; haud dubiè excellentiorem adhuc viam ſequerētur:quod fusè docet S.Aug.Epiſt.45. quæ eſt ad Armentarium & Paulinam conjuges, quos ad ſervandam continentiam, quam pari conſenſu voverant,efficaciter hortatur: & lib. 2.de conſenſu Evang.cap.1.id ipſum probat, ex caſtiſſimo conjugio,quod inter ſanctiſſimam Virginem Deiparam, & S.Joſeph digniſſimum ejus ſponſum interceſſit, ſine ullo virginitatis detrimento,cujus flos in utroque illibatus permanſit;quorum proinde exemplo dicit. *Magnificè inſinuari fidelibus conjugatis,etiam ſervatâ pari conſenſu continentiâ poſſe permanere,vocariq; conjugium; non permixto corporis ſexu,ſed cuſtodito mentis affectu.*

Quod denique ad thori conjugalis fidem pertinet,tria præſertim ab ipſis conjugibus exiguntur. Primum eſt, ut conjuge vivente alter conjux cum alia perſona non contrahat,nec ullo modo permiſceatur;imò nec ullum illegitimum affectum deliberatè admittat:& quantumvis alter conjugum diutiſſimè abſit,nec ſciri queat, utrum adhuc vivat,an verò è vita migraverit ; nunquam licet ad alias tranſire nuptias,donec de illius morte certò conſtet , ut habetur cap.*Dominus*,de ſecundis nuptiis.

Secundum eſt,ut ambo conjuges mutuò cohabitent,& mutua ſibi obſequia in adminiſtranda re familiari, & filiorum educatione præſtent; ad quod quidem reciprocè obligantur,& etiam cogi poſſunt, tum ab Eccleſiaſtico judice,tum a ſæculari,juxta c.*Litteras* de reſtitut. ſpoliatorum.Cùm autem vir ſit caput uxoris,& familiæ,ut dicitur Eph.5.tenetur uxor ad obediendum viro in his,quæ ad obediendum viro in his, quæ ad familiæ adminiſtratio-

onem pertinent; & vicissim obligatur vir ad alimenta, & alia vitæ subsidia uxori, ac reliquæ familiæ præbenda: cumque ad virum pertineat, pro arbitratu suo domicilium eligere, ac mutare, uxor eum sequi tenetur; ut habetur ex cap. *Unaquaque* 13. quæst. 2. & ex communi Theologorum consensu docet Nau. cap. 14. num. 20. ubi tamen rectè monet, uxorem non teneri cum gravi corporis, aut animi incommodo sequi virum, v. g. si ad bellum proficiscatur. &c. cui subscribunt Sot. Sanch. & alii apud Laym. part. 3. de Matrim. cap. 2.

Sunt etiam aliqui casus, in quibus possunt conjuges licitè ab invicem quoad thorum, & cohabitationem separari, remanente tamen semper vinculi conjugalis indissolubilitate; ut quando uterque conjux pari consensu religionem ingreditur. Item diversa ratione, si alter conjugum adulterium committat, conjux innocens potest ab eo quoad thorum & cohabitationem separari; quoad thorum quidem, propria authoritate; quoad habitationem verò, nonnisi authoritate judicis, ut docent S. Thomas, S. Bonav. & alii quos citat Sanch lib. 10. disp. 12. si tamen innocens alteri offensam remittat, ipsumque ad thori societatem recipiat, non poterit ampliùs ab eo separari, ut ex communi Theologorum consensu docet idem Sanch. Præterea si conjux conjugi sine gravi periculo corporis, vel animi cohabitare non possit, v. g. ob nimiam sævitiam, ob perditos profligatosque mores, & alias similes causas, quæ judicis arbitrio relinquuntur, sine cujus authoritate hæc separatio fieri non debet, ut fusè docet idem Sanch. eod. lib. disp. 17. & 18.

Tertium denique est, ut vir & uxor sibi mutuò debitũ conjugale reddant: nam, ut loquitur Apostolus 1. Cor. 7. *Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir, Similiter autẽ & vir sui corporis potestatẽ non habet, sed mulier.* Unde idẽ præcipit, ut *uxori vir debitũ reddat: similiter autẽ & uxor viro*, idque sive debitum illud conjugale expressè petatur sive tacitè, ut docet S. Thomas In 4. dist. 32. q unic. art. 2. quæst. 1. Hæc autem obligatio mutua reddendi con-

conjugale debitum, est sub peccato mortali, si alter conjugum seriò, instanter, & rationabiliter illud petat, ut ex communi Theologorum consensu docet & fusè probat Sanch. lib. 9. disp. 2.

Sunt tamen aliqui casus, in quibus conjux ab obligatione reddendi debiti eximi censetur; ut quando unus conjugum adulterium commisit, tunc enim conjux innocens debitum ipsi negare potest: item, si ex redditione debiti timeatur gravissimum aliquod corporis incommodum; aut si uxor prægnans sit, & proli conceptæ timeatur probabile mortis periculum: quæ omnia fusiùs explicata apud eundem Sanch. toto lib. 9. citato videri possunt.

SECTIO V.

Quænam sint Matrimonii impedimenta.

SUPPONIMUS Ecclesiam pro data sibi à Christo Domino in omnes fideles authoritate, potuisse ex causis rationabilibus certa quædam impedimenta Matrimonii constituere, ùt expressè definitum est in Conc. Trid. Sess. 24. can. 4. & constat ex antiqua traditione ipsius Ecclesiæ: olim siquidem, teste S. Aug. Lib. 15. de civit. c. 16. legibus Ecclesiasticis prohibita erant Matrimonia inter consobrinos, & temporibus S. Gregorii Papæ eodem jure Matrimonia irrita erant usque ad septim um gradum inclusivè, ut habetur ex c. *Nulli*, & cap. *De consanguinitate*, 35. quæst. 2. & 3. cùm tamen hodie nec affinitas, nec consanguinitas Matrimonium impediat, nisi usque ad quartum gradum, ut infrà explicabitur.

Hæc autem impedimenta duplicis sunt generis; quædam enim Matrimonium solummodò contrahendum impediunt, alia etiam contractum dirimunt.

Impedimenta prioris generis quinque communiter à Theologis numerantur, ut videre est apud Bonac. Quæst. 3. pu. 14. de impedimentis Matrim. Primum est, Ecclesiæ interdictum, seu prohibitio, ut habetur ex cap. *Capellanus*, de feriis. Secundum est, contractus

sponsali-

sponsaliorum initus cum persona aliqua, ut ex infrà dicendis pleniùs intelligetur. Tertium est, votum simplex castitatis aut religiosi status amplectendi, vel suscipiendi sacros Ordines, vel non nubendi, ut constat ex cap. *Si quis votum*.27.quæst.1.& cap.unico, de voto in 6. & qui cùm hujusmodi voto Matrimonium contrahit, dispensatione illius minimè obtenta, peccat mortaliter: & quamvis reddere possit conjugale debitum, illud tamen licitè petere non potest, ut ex communi Theologorum consensu docet Bonac. Suprà. Quartum est cognatio spiritualis, quæ contrahitur per Catechismum, quæ tamen per Concil. Trid. sublata est, ut docent Henriq. Regin. Sanch. & alii apud eumdem Bonac. Quintum denique est crimen, ut uxoricidium Presbytericidium, incestus, & quædam alia, quæ ab eodem Bonacina enumerantur, ob quæ olim quasi pœnitentiæ loco Matrimonium interdictum erat: verùm Sot. Cord. Henriq. Nav. & plures alii quos citat Laym. Part. 4. de Matrim. cap. 5. existimant, hæc criminum impedimenta fuisse per diuturnam consuetudinem penitùs sublata, adeò ut Nav. dicat, se non meminisse tota ætate sua super ejusmodi impedimento petitam fuisse dispensationem.

Impedimenta dirimentia duodecim communiter à Theologis numerantur, quæ memoriæ juvandæ causa his tribus versibus comprehensa sunt.

Error, conditio, votum, cognatio, crimen,
Cultus disparitas, vis; ordo, ligamen, honestas,
Si sis affinis si consummare nequibis

Primum impedimentum est, *Error*, qui dupliciter contingere potest; vel circa substantiam personæ, ut si quis ducat Annam existimans esse Catharinam; vel circa ipsius personæ qualitatem, ut quis ducat Annam credens esse nobilem; divitem, &c. quam posteà comperit esse ignobilem, pauperem, &c. Et priori quidem modo reddit Matrimonium invalidum; non item posteriori, ut ex communi Theologorum consensu docet Bonac. Suprà pu. 1.

Secundum est, *Conditio*; quando quis contrahit cum

persona

persona aliqua servilis conditionis, existimans esse liberam: tale enim Matrimonium Ecclesiastico jure irritum est, ut habetur ex cap. 2 & ult. de conjugiis servorum. Verùm ejusmodi impedimentum hodie inter Christianos rarissimè contingit, nisi forte respectu eorum, qui sententia judicis per totum vitæ tempus ad remos damnati sunt, aut carceri perpetuò mancipati: tales enim, cùm sint *Servi pœnæ* ut jura loquuntur, servilis conditionis leges subire debent.

Tertium est *votum*, solemne scilicet, quod emittitur in professione status religiosi: tale siquidem votum non modò impedit Matrimonium contrahendum (quod etiam facit votum simplex castitatis) sed etiam contractum dirimit, ut habetur ex Clement unica, de consanguinitate, & ex Conc. Trid. sess. 24. can 9.

Quartum est *Cognatio*, quæ triplex à Theologis distinguitur, naturalis scilicet, spiritualis, & legalis. Cognatio naturalis, quæ etiam consanguinitas vocatur, est vinculum personarum, quæ ab eodem proximo stipite per carnalem propagationem descendunt. Solent autem Theologi in consanguinitate considerare lineas & gradus. Nomine lineæ intelligunt seriem seu ordinem personarum consanguinitatem inter se habentium; sive linea illa sit recta, qualis reperitur inter ascendentes & descendentes; sive sit transversa seu collateralis, qualis est inter personas, quæ quamvis ab eodem stipite procedant, à se tamen invicem non descendunt. Nomine verò gradus exprimunt distantiam majorem vel minorem unius personæ ab altera secundùm lineam consanguinitatis. Porrò ad distantiam illam dignoscendam, & computandos ipsius consanguinitatis gradus, tres regulæ à S. Doctore In 4. dist. 40. q. 1. a. 2. & aliis communiter Theologis assignantur.

Prima regula hæc est: *In linea recta ascendentium & descendentium tot numerantur gradus, quot personæ, unâ dempta*: unde pater & filius in primo consanguinitatis gradu conjuncti esse dicuntur; avus & nepos, in secundo, & sic de aliis.

Secunda regula: *In linea collaterali, quot gradibus personæ distant à communi stipite, totidem etiam inter se distant:* quare cùm frater, & soror uno tantùm gradu distent à Patre, censentur etiam uno tantùm gradu inter se distare; patrueles verò duobus gradibus, & sic de aliis.

Tertia regula: *Si consanguinei à communi stipite inæqualiter distent; tunc quot gradibus is, qui magis remotus est, distat à communi stipite, tot etiam gradibus inter se distant:* Juxta quam regulam patruus censetur esse in secundo cõsanguinitatis cum liberis fratris sui; quia liberi illi duobus gradibus à communi stipite distant. Quamvis autem jure antiquo impedimentum cognationis naturalis extenderetur usque ad septimum gradum, ut suprà dictum, hodie tamen non nisi ad quartum gradum inclusivè extenditur, ut habetur ex cap *Non debet* de consanguinitate & affinitate.

Cognatio spiritualis est propinquitas secundùm juris Ecclesiastici dispositionem, orta ex administratione, vel susceptione Baptismi, inter susceptores & baptizatum, illiusque patrem ac matrem, necnon inter baptizantem, & Baptizatum, ejusque patrem ac matrem, ut in Conc. Trid. Sess. 24. c. 2. de ref. Matrim. constitutum est: quod etiam similiter intelligendum est de Confirmatione, ut ibidem declaratur: ex quo sequitur (quod hic obiter advertendum est) nullam inter ipsos susceptores contrahi cognationem, proindeque patrinum posse validè ac licitè ducere illam in Matrimonium, cum qua simul alienum filium è sacro fonte suscepit ut constat ex Bulla Pii 5. quæ incipit *Cùm illius vicem*. Observat etiam Bonac. Quæst. 3. de Imped. Matrim. p. 5. ex Suare, Sanche, & aliis, illum, qui suscipit puerum, quando privatim & jure solemnitate baptizatur, nullam cognationem contrahere; licet is, qui Baptismum ejusmodi confert, contrahat cognationem spiritualem cum baptizato, & patre ac matre illius. Excipitur casus ille in quo maritus conjugis suæ prolem in necessitate baptizat; tunc enim nullam cum ea contrahit cognationem, ut habetur cap. *Ad limina*, 20. quæst. 1.

Cogna

Cognatio denique legalis, est propinquitas personarum ex adoptione proveniens; adoptio verò est extraneæ personæ in filium aut filiam legitima assumptio. Et hæc cognatio legalis contrahitur primò inter ipsum adoptantē & adoptatum, adoptatique descendentes usque ad quartū gradum: secundò inter uxorem adoptantis & adoptatum: tertiò inter filios adoptantis & adoptatum; ut constat ex cap. *Per adoptionem*: quæst. 3. & cap. unico, de cognat. leg. *H*æc autem cognatio non provenit nisi ex ea adoptione, quæ fit secundum leges, quæ proinde super hac re consuli debent.

Quintum est, *Crimen*; quod quidem est duplex, ut habetur ex cap. *Si quis vivente* 31. quæst. 1. c. *significat* & cap. *super hoc* de eo, qui duxit. Primum est, homicidium conjugis; quando scilicet maritus uxorem per se, vel per alium ferro, & veneno occidit eo fine, ut cum alia muliere cædis illius conscia, & in illam consentiente Matrimonium contrahere possit: quod etiam similiter de uxore intelligi debet. Aliud crimen est adulterium; quando alter conjux committit adulterium, & pollicetur ei, cum quo adulteratur, se contracturum cum eo post obitum conjugis, & hæc promissio ab eo acceptatur: vel quando post Matrimonium de præsenti contractum cum uno, cum altero etiam per verba de præsenti contrahitur, & ab utroq; criminis illius conscio adulterium committitur: vel etiam quando alter conjux adulterium cum alio commisit, & postea interficit conjugem; ut cum adultero, quamvis illius cædis minimè conscio, contrahere possit.

Sextum est *Cultus disparitas*: quando baptizatus contrahit Matrimonium cum fœmina nondum baptizata, aut mulier non baptizata cum viro non baptizato. Hoc impedimentum colligitur tum ex Concilio Tolet. 3. capit. 14. tum ex ipsius Ecclesiæ usu communi, qui sufficiens est ad impedimentum inducendum, quamvis non sit in jure expressum, ut observat Bonacina suprà pu. 7.

Quod

Quod autem ſpectat ad Matrimonium Catholicæ perſonæ cum hæretica, quamvis validum ſit, eſt tamen illicitum, ut pluribus probat Laym. cap. 14. de impedimentis Matrimonii; ubi etiam monet experientia compertum eſſe, ex ejuſmodi Matrimonio tot & tanta ſequi ſpiritualia incommoda, tum ipſi conjugi Catholico, tum liberis, ac Chriſtianæ reipublicæ, ut plerumque charitatis legi omnino adverſetur: in quo caſu (ut idem author dicit) ne quidem ſummus Pontifex id diſpenſativè permittere poteſt; niſi probabilis aliqua ſpes ſubſit ex ejuſmodi Matrimonio longè majores fructus ſpirituales obventuros eſſe, quorum intuitu incommoda illa tanquam minora utcunque tolerari poſſint.

Septimum eſt *vis*, ſeu metus gravis injuſtè incuſſus: quando quis vi aut metu ejuſmodi adigitur ad contrahendum Matrimonium, quod nullo modo contraxiſſet, niſi ad id eo modo compulſus fuiſſet, de quo dictum eſt ſuprà ſect. 2.

Octavum eſt *Ordo*: quando quis ſcilicet initiatus eſt ſacris Ordinibus, vel aliquo illorum: tales enim Ordines ob votum ſolemne caſtitatis, quod annexum habent, Matrimonium contrahendum impediunt, & dirimunt contractum, ut habetur ex cap. unico, de voto in 6. & ex Concil. Trid. ſeſſ. 24. can. 9.

Nonum eſt *Ligamen*, id eſt, obligatio, ſeu vinculum alterius Matrimonii rati cum conjuge adhuc vivente: quãdiu enim hoc vinculum durat, Matrimonium cum quovis alio contrahendum impedit, ac dirimit: idque non modò jure Eccleſiaſtico, ut patet ex cap. 1. & ultimo de ſponſa duorum: ſed etiam jure divino; ut expreſsè declaratum habetur in Conc. Trid. ſeſſ. 24. can. 2. & ſatis conſtat ex prohibitione Chriſti Domini S. Matth. cap. 19.

Decimum eſt *honeſtas*, publica ſcilicet, ratione cujus oritur impedimentum, tum ex ſponſalibus validè contractis, tum ex Matrimonio rato & nondum conſummato, ut habetur ex c. *Sponſam* & cap. *Iuvenis* & cap. *Ad audientiam* de ſponſalibus. Quamvis autem jure antiquo impedi-

mentum iſtud protenderetur uſque ad quartum gradum, jure tamen novo in Concil. Trid. Seſſ.24.c.3.de ref. Matrimon. conſtitutum eſt, ut impedimentum publicæ honeſtatis ex ſponſalibus ortum non niſi ad primum gradum extendatur: illud autem, quod ex Matrimonio rato provenit, ſecundùm juris antiqui diſpoſitionem relictum eſt; proindeque ad quartum gradum extenditur, ut conſtat ex decreto Pii V. quod incipit. *Ad Romanum*.

Undecimum eſt *Affinitas*, quæ eſt attinentia, ſeu propinquitas quarundam perſonarum ex copula carnali proveniens, ratione cujus fit, ut mulier conjugata per conſummationem Matrimonii affinis fiat conſanguineis mariti; & viciſſim maritus conſanguineis uxoris. Hæc autem affinitas, ſi oriatur ex copula licita, uſque ad quartum gradum extenditur; ut conſtat ex capite *Non debet*, de conſanguin. & affin, ſi ex copula illicita, ſecundum gradum non excedit, ut in Conc. Trid. conſtitutum eſt ſeſſ.a.4.cap. p.4.de refo Matrim.

Docent autem Theologi, affinitatem non parere affinitatem, proindeque duos fratres v. g. validè ac licitè poſſe duas ſorores in Matrimonium ducere; filiumque ſimiliter poſſe Matrimonium cum illa contrahere, cujus matrem pater ſibi conjugio copulavit: quod patet ex c *Super his*, de conſanguin. & affin Quod ſi affinitas Matrimonio jam contracto ſuperveniat, ut ſi maritus adulterium committat cum uxoris conſanguinea in primo vel ſecundo gradu; tunc illius ratione maritus conjugale debitum ab uxore petere licitè non poteſt, quamvis eidem reddere teneatur, ut ex communi Doctorum conſenſu docet Bonacina ſupra pu.12.

Duodecimum eſt *Impotentia*, id eſt inhabilitas perpetua ad conſummandum Marimonium, ſive illa ſe teneat ex parte viri, ſive ex parte mulieris; dummodo fuerit eo tempore, quo Matrimonium contractum eſt, non verò poſtea ſubſecuta ſit. Et hoc impedimentum dirimit Matrimonium non modò jure Eccleſiaſtico, ut patet ex cap. *Quod ſedem*, de frigidis, & maleficiatis; ſed etiam ipſo jure natu-

ræ, ut

ræ,ut ex communi Theologorum doctrina probat Bonac. ſupra.pu.13.Quòd ſi (ut idem author ſubdit) dubitetur, num impotentia ſit perpetua, permittuntur conjuges ſimul habitare per triennium, ut Matrimonium conſumment;quo tempore,ſi nequeant conſummare, non ampliùs permittuntur cohabitare,ad conſummandum Matrimonium;quia judicatur adeſſe impotentia perpetua, & conſequenter invalidum eſſe Matrimonium, ideoque ſeparationem eſſe faciendam propter periculum incontinentiæ:ſecluſo tamen illo periculo jura permittunt,ut vir habeat tantùm pro ſorore,quam non poteſt habere uxorem, ut conſtat ex cap. *Laudabilem*;& cap. *Requiſiviſti*, 33.quæſt.1.

Conc.Trid.ſeſſ.24.cap.6.de ref.Matrim.adjunxit decimum tertium impedimentum,ſcilicet *Raptum*, decrevitq; *Inter raptorem, & raptam, quamdiu ipſa in poteſtate raptoris manſerit,nullum poſſe conſiſtere Matrimoniũ.* Quod quidem decretum etiam locum habere exiſtimant Henriq Rebel.Zerola,Petrus de Ledeſma & alii apud Aug.Barboſam in remiſſion.ad citatæ ſeſſ.24.c.6. quando puella cõſenſit quidem in raptum,ſed invitis parentibus; quamvis id negent Regin. Sanch.Leſſius,& alii apud eumdem.

Quæres,quis in ſuprà dictis impedimentis diſpenſare poſſit.Reſpond.1.Romanum Pontificem, pro ſumma, quam obtinet in Eccleſia poteſtate,diſpenſare poſſe in omnibus impedimentis,quæ jure Eccleſiaſtico Matrimonium impediunt,aut dirimunt,ut ex communi Theologorũ omnium conſenſu docet Bonac.ſup.pu.15.Reſp.2.Epiſcopum diſpenſare poſſe in impedimentis non dirimentibus,excepto voto caſtitatis perpetuæ & religionis: imò etiam aliquando in impedimentis dirimentibus, quæ poſt contractum bona fide Matrimonium deprehenduntur; quando ſcilicet impedimentum eſt occultum, & Matrimonium manifeſtum, ipſique conjuges non poſſunt abſque magno ſcandalo ſeparari,nec ad ſummum Pontificem patet recurſus propter paupertatem,aut alias maximas difficultates.Ita Petrus de Ledeſma, Peres, Sanches,

Valentia,

Valentia, Riccius, & alii apud eumdem Bonacinam supra, qui etiam censent, non modò post contractum Matrimonium, sed & antequam contrahatur, Episcopum posse ob urgentissimam aliquam necessitatem ex præsumpta summi Pontificis tacita facultate in iisdem impedimentis dirimentibus interdum dispensare.

SECTIO VI.

De Sponsalibus.

SPONSALIA, quæ à spondendo, seu sponte promittẽdo dicta sunt, significant spontaneam promissionem mutuam inter virum & fœminam de Matrimonio in futurum contrahendo; sponsaliorum enim obligatio non contrahitur per solum desiderium, aut propositum contrahendi Matrimonii, nisi intercedat promissio, eaq; mutua & reciproca, ut docet & probat Sanch. lib. 1. de sponsal. disp. 5. disp. 12. nec ad illius validitatem requiritur præsentia Parochi, aut testium, ut observat idem Sanch. quamvis servari debeat laudabilis illa consuetudo, quæ in universa propemodum Ecclesia vim legis obtinuit, ut antequam Matrimonium per verba de præsenti contrahatur, sponsalia in facie Ecclesiæ, seu coram Parocho, & testibus celebrentur: super qua re consuli debent cujusque Diœcesis consuetudines, & leges particulares.

Ad validitatem autem sponsaliorum requiritur in primis, ut contrahentes saltem ætatis annum septimum expleverint; ante quam ætatem ad sponsalia contrahenda censentur inhabiles, ut constat ex cap. *Litteras*, & cap. *Accessit*, de desponsatione impuberum. Requiritur præterea, ut usum rationis habeant, & cum ea deliberatione operentur, quæ ad plenum & perfectum consensum necessaria est, ut docet Tolet. li. 7. c. 20. Requiritur denique, ut verè & ex animo promittant, atque se obligare intendant: qui enim fictè tãtùm promitteret, graviter quidẽ peccaret,

& ad compensanda damna ex promissionis illius fictione provenientia teneretur; nulla tamen in foro conscientiæ contraheret sponsalia, ut fusè docet & probat Sanch. suprà disp. 9. & seq.

Quæres 1. quænam sit obligatio sponsaliorum. Resp. ex veris sponsalibus, id est, ex promissione illa mutua inter virum & mulierem, sive privatim, sive in facie Ecclesiæ facta, oriri obligationem sub peccato mortali ad illam ex parte utriusque adimplendam. Ita S. Thom. Palud. Sot. Henriq. & alii, quibus subscribit Sanch. disp. 27. unde si alter sponsorum promissis stare non velit, per judicem Ecclesiasticum, etiam adhibitis censuris, ad illorum executionem compelli potest; ut habetur cap. *Ex literis* sponsalibus, nisi fortè attentis circumstantiis, & propter dissensiones perpetuas, aliaque gravia, mala, & scandala, quæ ex invitis, & coactis nuptiis meritò timeri possunt, aliter faciendum esse judex prudenter arbitretur; unde etiam cap. *Requisivit*, de sponsalibus, & Matrimonio dicitur, in tali casu monitione, potiùs quàm coactione opus esse.

Quæres 2. quibus modis sponsalia dissolvantur. Resp. id variis, & multis modis fieri posse; præcipuos hic, & magis ordinarios subiicimus.

Solvuntur igitur sponsalia 1. per mutuum consensum, & mutuam ipsorum sponsorum remissionem liberè factam, ut ex communi Theologorum consensu docet Bonac. qu. 1. de sponsal. pu. 10. Secundo per ingressum religionis alterutrius sponsorum, etiamsi professionem non emittat, ut habetur cap. *Ex publico* de conversione conjugatorum, & docet Toletus lib. 7. c. 21. & Bonacina suprà pun. 5. qui rectè ibidem subdit, quòd si quis post sponsalia contracta virginem spe nuptiarum defloravit; tunc illam ducere tenetur, nec religiosum statum amplecti cum tanto illius damno licitè potest. Tertiò solvuntur sponsalia per Ordinis majoris susceptionem, ut habetur ex cap. *Scripsit* 27. quæst. 2. Quartò per Matrimonium de præsenti cum altera contractum, quamvis peccet mortaliter qui sic contrahit, ut habetur cap. *Sicut ex litteris*, de sponsalibus,

bus Quintò per fornicationem unius sponsorum post sponsalia contracta, ut habetur ex capite. *Quemadmodum* de jurejurando: quamvis enim qui fornicationem commisit ex parte sua obligatus remaneat ad sponsalia implenda, alter tamen innocens potest ab illis resilire si velit. Sextò denique per notabilem aliquam mutationem post sponsalia contracta supervenientem, quæ si ab initio extitisset, aut prævisa fuisset, viri prudentis judicio à sponsalibus contrahendis meritò absterruisset, ut si alter sponsorum in lepram aut alium morbum incurabilem incidat; si notabilem famæ aut bonorum jacturam patiatur; si graves inter sponsos, aut parentes illorum inimicitiæ oriantur; Si sponsa dotem promissam afferre nequeat; si sponsus patrium solum mutare, vel vagari cum gravi sponsæ incommodo constituat: imò, etiamsi aliqua ejusmodi causa extiterit tempore sponsaliorum, nec nisi post illa contracta deprehendatur: in his enim & similibus casibus, qui judicio viri prudentis dignosci debent, sponsalia dissolvi possunt. Ita Petrus de Ledesma, Reginaldus, Riccius, & alii apud Bonacinam, suprà. puc, 8.

Quæres tertiò, utrum ad solvenda sponsalia judicis Ecclesiastici authoritate opus sit Respond. ex Nav. Sylv. & aliis apud Layman. part. 1. de sponsf. cap. 2. si causa solvendi Matrimonia moraliter certa sit, nulla judicis Ecclesiastici authoritate opus esse; nisi ratione vitandi scandali, quando sponsalia publicè contracta sunt: unde etiam in multis Diœcesibus observatur, ut non liceat à sponsalibus publicè notis resilire, nisi causa priùs ad Ordinarium delata & ab ipso probata.

Atque hactenus de Sacramentis ad majorem authoris illorum gloriam.

† (o) †
†

TRAC-

TRACTATUS SECUNDUS, DE ACTIBUS HUMANIS

Iuxta divinæ legis normam dirigendis.

QUONIAM gratiarum cœlestium fontes in Sacramentis, ea potissimum ratione per Christi merita nobis reclusi sunt, ut earum auxilio excitati, & subnixi, ad propositum nobis finem, beatitudinem scilicet æternam perveniamùs; nec aliter (ut docet S. Thomas 1.2. in prœmi q.6.) quàm per actus aliquos nobis proprios ad illam tendere queamus; eundumque sit de virtute in virtutem, juxta propheticum dictum Psal. 83. & ascensiones in corde nostro disponendæ, ut videatur Deus deorum in Sion: idcirco doctrinæ Theologicæ ordo postulat, ut nunc ipsos humanos actus consideremus, perspiciamusque, quinam actus ad beatitudinem illam æternam consequendam apti sint & idonei, & è contrà, quibusnam actibus ab ipsa beatitudine consequenda præpediamur.

CAPUT I.

De actibus humanis in genere.

SECTIO I.

Quis sit actus humanus propriè dictus.

OBSERVANDUM est ex S. Thoma 1.2. q.1. a.1 actus illos, qui ab homine eliciuntur, dupliciter spectari posse; scilicet in genere naturæ quoad suam entitatem præcisè; & in genere moris, quoad libertatem cum

qua exercentur, & quoad ea quæ fundantur in ipsa libertate, ut esse capaces laudis, vel vituperii, meriti vel demeriti: priori modo dicuntur actus hominis, posteriori verò actus humani: unde fit, ut per actum hominis intelligatur actus ille, qui ab homine fit quocunque tandem modo fiat; actus verò humanus ille dicatur, qui fit ab homine in quantum homo, seu in quantum est Dominus actuum suorum, quando scilicet per rationem & voluntatem operatur: ac proinde secundùm mentem S. Doctoris & communem Theologorum doctrinam, ad propriam actus humani rationem duo requiruntur; primò ut sit voluntarius, secundo ut liber. Illum hîc considerabimus prout voluntarius est : de eodem verò prout liber est, in seq. sect. agemus.

Actus igitur voluntarius is est (ut docet S. Damasc. lib. 2. de fide cap. 14.) cujus principium est in ipso agente cognoscente : unde sequitur, ad rationem voluntarii duo requiri. Primum est , ut procedat à principio intrinseco ; si enim quis invitus , ac renitens ab extrinseco moveatur , motus ille non est voluntarius. Secundum est, ut procedat à principio cognoscente; voluntas enim non fertur in incognitum: cujus quidem conditionis defectu motus lapidis quo fertur deorsum, quamvis sit naturalis, non est tamen voluntarius : quia licèt sit à principio intrinseco (propria enim gravitate movetur) non movetur tamen cum cognitione: motus autem animalis, cùm ex aliqua cognitione imperfecta procedat, nonnisi imperfectè voluntarius, seu potius spontaneus dicitur; proindeque ratio voluntarii solis actibus hominis propriè, & perfectè convenit, & à fortiori actibus Angelorum & ipsius Dei.

Porro ipsius humanæ voluntatis actus duplicis sunt generis , alii siquidem sunt eliciti , alii imperati. Actus eliciti sunt illi, qui primò & per se exercentur, seu eliciuntur ab ipsa voluntate tanquam à proxima potentia. Actus verò imperati exercentur imperio ipsius voluntatis, & vi alicujus volitionis præcedētis; sive ab ipsa voluntate,

quæ

quæ sibi aliquos actus imperat; sive ab aliis potentiis ab ipsa voluntate distinctis, quæ per illam ad agendum moventur & applicantur.

Cùm autem voluntas (ut communiter docent Theologi cum S. Thoma q.8.a.2.) sit tantùm vel finis, vel mediorum; tres enumerantur actus illius eliciti circa finem, scilicet volitio, intentio & fruitio; qui actus sunt iidem cum amore, desiderio, & gaudio. Gaudium seu fruitio versatur circa finem obtentum, seu circa bonum præsens; desiderium, seu intentio circa finem obtinendum, seu circa bonum absens; amor & volitio circa finem ut bonum, abstrahendo ab ejus absentia vel præsentia; Quibus ex adverso respondent odium, timor, & tristitia circa malum. Tres item sunt actus voluntatis eliciti circa media; scilicet electio, consensus, & usus: electione voluntas præfert, & amplectitur unum medium præ aliis; consensu approbat judicium intellectus circa illud medium; usu applicat potentias ad executionem.

Quærunt Theologi, utrum electio & intentio sint semper actus inter se realiter distincti; seu an voluntas uno & eodem actu possit velle finem & media. Resp. juxta probabiliorem sententiam, quæ est etiam S. Doctoris q.10.a.4. quòd, quamvis hi duo voluntatis actus, ut plurimum inter se distinguantur, absolutè tamen loquendo potest voluntas uno & eodem actu velle finem ac media, sicut potest intellectus principium & conclusionem eodem actu cognoscere.

Quod verò spectat ad actus imperatos, tot sunt, & tam multiplices & varii, quot & quam multipliciter ab ipsa voluntate, aut aliis potentiis, ad ejusdem voluntatis imperium exerceri possunt: de quibus omnibus plenius agunt Philosophi in Ethicis; & videri potest S. Doctor tota quæst.17.

Cæterum docet idem S. Thomas, omnes actus qui à voluntate humana procedunt, sive elicitos, sive imperatos, essentialem suam differentiam ac speciem desumere à fine proximo, quem agens spectat & intendit; hoc est

à ratione seu motivo, quo movetur voluntas ad aliquid appetendum & volendum,& è contra : quod motivum vocatur etiam objectum formale ipsius voluntatis. Unde sequitur actus illos,qui habent eundem finem proximū, seu idem objectum formale,esse ejusdem speciei; tametsi habeant diversa objecta materialia:v.g.si quis jejunet, & eleëmosynam largiatur purè ob amorem Dei,ut illi placeat,ut gloriam illi deferat;jejunium illud , & eleemosyna erunt formaliter actus charitatis,quamvis materialiter ad virtutes specie diversas abstinentiæ scilicet & misericordiæ pertineant:& è contrà illos actus distingui specie,qui,licèt habeant idem objectum materiale,à motivis specie distinctis oriuntur:e.g oratio,quæ materialiter considerata est actus virtutis,religionis,si fiat ex motivo satisfaciendi Deo pro peccatis,erit actus Pœnitentiæ.si ex motivo alicujus alterius virtutis,ad virtutem illam pertinebit.

SECTIO II.

Quis Actus verè & propriè sit liber.

DICENDUM est,actus humani libertatem in eo consistere,ut eliciatur,vel imperetur à libera voluntate, ut sic;seu quatenus libera est,& liberè operatur. Illa autem voluntas dicitur libera,& liberè operari, quæ nullam in agendo neque coactionem,neque necessitatem patitur; sed positis omnibus ad agendum prærequisitis , libera semper manet & indifferens,sive quoad exercitium , sive quoad specificationem actus,seu ad agendum , vel non agendum;ad hoc vel illud agendum.

Hæc assertio duas habet partes:in prima dicimus,actum illum liberum esse,qui elicitur,vel imperatur à libera voluntate:libertas enim propriè &primò ipsi voluntati competit,& ex illa in actum derivatur,quod per se patet.

In secunda parte dicimus, libertatem voluntatis in eo consistere; quòd voluntas nullam neque coactionem neque

neque necessitatem patiatur, sed positis omnibus ad agendum prærequisitis, libera manet, & indifferens ad agendū vel non agendum, ad hoc vel illud agendum. *Hæc propositio* (quam de fide esse asserit Isam. Dis. 1. de libero arb. art. 2.) probatur 1. ex script. Deut. 30. *Testes invoco hodie cœlum & terram quòd proposuerim vobis vitam & mortem, &c. Elige ergo vitam*: 2. Reg. 24. *Hæc dicit Dominus: Trium tibi datur optio, elige unum quod volueris ex his*:

Probatur 2. ex S. Athanas. orat. ad Gentes, *Anima*, inquit, *cognoscens liberum sui arbitrium, videt se posse uti corporis partibus ad utraque, ad bona & ad mala*. S. Cyrill. Alex. lib. 4. in S. Joan. *Liberum est*, inquit, *& propriæ electionis in hominibus in utrumque deflectere; aut in dextram partem aut in sinistram; in virtutem dico, vel vitium*. S. Cypr. ep. 55. *Homo*, inquit, *libertati suæ relictus, & in arbitrio proprio constitutus, sibimet ipse vel mortem appetit, vel salutem*. Et S. Anselmo in priori parte libri de concordia lib. arbitr. cum præscientia Dei & prædestinatione, ubi expressè dicit. *Deum velle hominis voluntatem nulla necessitate cogi, aut prohiberi ad volendum, vel non volendum*. Ibidem fusè explicat, & probat necessitatem antecedentem, qua voluntas ad unum quid determinatur, libero arbitrio adversari; docetque voluntatem indifferentem esse ad oppositorum alterum eligendum; quamvis, postquam unum reipsa delegit, necessitatem quandam ipsa sibi faciat, quam consequentem vocant Theologi, quæ ex ipsa effectus positione sequitur

Ad faciliorem verò intelligentiam eorum, quæ de libertate voluntatis humanæ in actibus suis dicta sunt, vel postea dicentur, duo sunt hîc observanda. Primum est ad hoc, ut voluntas liberè operetur, requiri præviam rationis advertentiam & deliberationem; id est, ut voluntas applicet intellectum ad considerationem convenientiæ, vel disconvenientiæ, quæ in quolibet objecto appetibili creato reperitur: hæc enim consideratio, & deliberatio intellectus, quamvis non sit causa libertatis quam

quam voluntas humana ex ſe, & ex innata ſibi indifferentia obtinet; eſt tamen conditio, ſine qua voluntas libertate illa in actibus ſuis uti non poſſet: per illam enim objectum proponitur voluntati cum variarum rationum oppoſitione, & quadam veluti indifferentia: nullum ſiquidem eſt objectum creatum, in quo intellectus humanus variat & oppoſitas rationes convenientiæ & diſconvenientiæ non deprehendat: unde propoſito ſic quovis objecto creato, voluntas ſemper manet indifferens ad illud appetendum, vel repudiandum. Quòd ſi advertentia illa, aut deliberatio intellectus ſecundùm quid impediatur, actus à voluntate elicitus vel imperatus, erit tantùm ſecundùm quid liber: ſi omnino & totaliter impediatur, ut contingere poteſt ex aliqua vehementi paſſione, aut diſtractione, actus ille omni prorſus libertate carebit, proindeque omni ratione meriti vel demeriti: quod fuſius explicabitur infrà cùm agetur de peccatis.

Secundum eſt, actum primum intellectus, ſeu primam cogitationem, quæ in quovis negotio deliberationem & voluntatis imperium præcedit, eſſe quidem actum hominis: non verò actum humanum, cùm non ſit liber, omnis enim actus liberà voluntate debet elici aut imperari: ſed primus ille actus intellectus, ſeu prima cogitatio, non eſt à voluntate, quæ in incognitum ferri non poteſt; ſed vel ab objecto aliquo ſenſibus externis occurrente, vel immediatè ab ipſo Deo intellectum excitante, interdum etiam ab Angelo bono vel malo ſpecies imaginativas commovente: unde tamen non ſequitur, hominem ab ejuſmodi prima cogitatione determinari, aut neceſſitari ad aliquid volendum, quando humano modo agit, ſeu quando advertit ſe illud velle, licet nullam adhuc rationem diſconvenientiæ deprehendat in objecto illo quod per primam cogitationem proponitur: poteſt enim

enim tunc illius voluntas ob summum quod obtinet tam in se, quam in alias potentias dominium, posita quacumque prævia cogitatione, & quocunque judicio practico ipsius intellectus, vel actum suum suspendere, vel intellectum applicare ad considerationem magis attentam ejusdem objecti & circumstantiarum ejus, & sic cum pleniori deliberatione rationis ad illud appetendum, vel repudiandum se ipsam determinare.

SECTIO III.

Vndenam actus humanus bonitatem suam, vel malitiam desumat.

DUplex bonitas in quolibet humano actu spectari potest, naturalis scilicet & moralis. Bonitas naturalis consistit in integritate, seu aggregatione eorum omnium, quæ naturaliter ad ipsius actus entitatem requiruntur: bonitas verò moralis in integritate, seu aggregatione eorum omnium, quæ cuilibet actui humano secundùm rectam rationem conveniunt. Et de hac bonitate morali quæstio proposita intelligi debet; undenam scilicet hæc bonitas, seu rectitudo moralis, vel malitia moralis illi opposita, in quemlibet actum humanum derivetur. Pro cujs resolutione.

Dicendum 1. bonitatem, vel malitiam actus humani ab illius objecto desumi. Ita S. Thom. q. 18. a. 2. & constat ex scriptura: Osee. 9. *facti sunt abominabiles sicut ea quæ dilexerunt*: ex quibus verbis patet, malitiam humanorum actuum, ob quam fit homo Deo abominabilis, provenire ex objectis malis, quæ diligit, & quibus adhæret: unde S Aug. epist. 52. ad Macedon. dicit quòd, *Mores nostri, ex eo, quod unusquisque diligit, diiudicari solent.* Et probari præterea potest inductione: ideo enim velle orare censetur esse bonum; quia oratio (quæ est objectum illius volitionis) est ex se moraliter bona; & è contra velle furari est malum, quia furtum (quod est illius objectum) malum est.

Dicen-

Dicendum 2. bonitatem, vel malitiam actus humani desumi ex illius circumstantiis. Ita S. Thomas: & satis constat ex eo, quòd passim in scripturis actiones plurimæ propter circumstantias aliquas bonas, vel malas laudantur, vel vituperantur; ut S. Matth. 6. laudatur eleemosyna, & oratio facta in abscondito: & S. Luc. 21. commendatur eleemosyna duorum minutorum, & aliis majoribus donis præfertur ob circumstantiam personæ viduæ & pauperis: & ejusdem S. Luc. 16. omissio eleemosynæ ex variis circumstantiis, in persona divitis epulonis culpabilior esse demonstratur.

Ut autem assertio hæc faciliùs intelligi possit, quædam hic observanda sunt. Primum est, circumstantiarum nomine à Theologis significari accidentia quædam actus humani, sic dicta, quòd illum veluti circumstent, ipsique jam per objectum suum in aliqua specie boni, vel mali constituto adveniant.

Secundum est, non omnia quæ actum humanum circumstant inter ejus circumstantias numerari; sed ea tantùm, quæ ita illum circumstant ut ad ejus bonitatem aut malitiam aliquid conferant: e.g. nihil interest, an percussio manu dextra, vel sinistra facta fuerit, sed attendi debet, an quis fuste, vel gladio, patrem, an hominem incognitum percusserit.

Tertium est, septem præcipuas actus humani circumstantias à S. Doctore Quæst 7. a. 3. numerari, quæ hoc versiculo comprehenduntur;

Quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando.

Quis personæ agentis qualitatem designat. *Quid*, objecti conditionem: *ubi*, locum: *Quibus auxiliis*, actionis adjumenta; *Cur*, ejusdem actionis finem; *Quomodo*, magnitudinem seu intentionem affectus, advertentiæ rationis, &c. *Quando* tempus quo actio peracta, ejusque actionis durationem. Quæ quidem circumstantiæ non omnes & singulæ simul, sed modò hæ, modò illæ quemlibet actum humanum afficiunt; ad illiusque proinde bonitatem, vel malitiam conferre possunt.

Quartum est, ex suprà enumeratis circumstantiis quas-

dam augere, vel minuere bonitatem vel malitiam actus intra eamdem speciem, e.g. malum est percutere injustè quemvis hominem, pejus est percutere benefactorem: alias verò addere actui bonitatem vel malitiam specie distinctam, e g. percutere Secerdotem: in illa enim percussione præter malitiam, quæ illi propria est, quatenus justitiæ repugnat, circumstantia personæ sacræ percussæ inducit in ipsum actum novam, & specie distinctam sacrilegii malitiam, & deformitatem.

Dicendum 3 bonitatem, vel malitiam actus humani desumi quoque ex fine in quem actus dirigitur ab operante. Ita S. Thom. a 4 & constat ex his Christi Domini verbis S. Matth. 6. *attendite ne justitiam vestram faciatis coram hominibus ut videamini ab eis: alioquin mercedem non habebitis apud Patrem vestrum:* quæ verba explicans S. Ambros. in cap. 1. *S. Luc. bona est,* inquit, *misericordia, bona est oratio; sed potest injustè fieri, si jactantiæ causa aliquis pauperi largiatur, ut videatur ab hominibus* Et S. Aug. *in ps. 31. Non valde,* inquit, *attendas quid homo faciat sed quid cùm facit, aspiciat.*

Ex his colligitur secundum mentem S. Doctoris bonitatem, vel malitiam actus humani ex his tribus præsertim pendere; scilicet ex objecto, circumstantiis, & fine; hac tamen differentia, quòd, ut actus aliquis censeatur malus, sufficiat quocunque defectus moralis, sive ex parte objecti, sive ex parte finis, aut circumstantiæ alicujus; ut verò bonus sit, requiratur objectum moraliter bonum, finis bonus & honestus, & præterea, aut ejusmodi actus nulla prava circumstantia vitietur: bonum siquidem (ut docet S. Dion. cap. d. divi. nomin. (pendet ex integra causa, malum ex quocunque defectu.

Dicet aliquis, frustrà & superfluè dici, actum humanum bonitatem vel malitiam desumere ex fine, cùm ipse finis inter circumstantias numeretur.

Resp. ideo speciatim considerari bonitatem vel malitiam, quæ ex fine in actum humanum derivatur; quia finis præ aliis circumstantiis hoc habet peculiare, quòd non modò

modò actum humanum circumstet ; sed etiam in illum speciali modo influat ; habeatque rationem non solùm circumstantiæ, sed etiam causæ moralis.

Quæres, quænam relatio actus humani in finem sit necessaria, ut ex ipso fine bonitatem, vel malitiam recipiat. Resp. relationem illam; esse debere vel actualem, vel saltem virtualem: id est, necessarium esse, ut operans actualiter referat, aut saltem antea retulerit actionem suam in eum finem, ita ut virtute illius relationis actio ab eo exerceatur: quia necesse est, ut finis influat in actionem : influere autem non potest, nisi uno ex his duobus modis moveat operantem ad agendum : quod ut clarius adhuc fiat, observandum est, finem alium esse operis, alium operantis: finis operis est ipsimet actioni intrinsecus, ideoque illi moralem essentiam seu speciem tribuit e.g. ut quis ex misericordiæ motivo pauperi det eleemosynam , non est opus ulla explicita relatione ad talem finem; sufficit enim ut largiens eleemosynam, cognoscat se misericordiæ opus exercere, illudque liberè exercere velit. Alter est finis operantis, qui & extrinsecus dicitur, quē ipse operans suo arbitratu sibi præstituit, veluti si detur eleemosyna , ut satisfaciat pro peccatis, ad hoc autem, ut ejusmodi finis bonitatem suam actui communicet, debet in illum influere, quod præstare non potest, nisi operans actualiter, aut saltem virtualiter actionem suam in illum referat.

SECTIO IV.

An detur aliquis actus indifferens, seu qui nec bonus, nec malus sit.

DUPLEX quæstionis propositæ sensus esse potest: primò, an detur actus aliquis humanus indifferens secundum speciem; seu qui ex parte objecti sui nec bonitatem habeat, nec malitiam moralem: secundò , an detur etiam talis actus indifferens secundùm individuū, id est, qui prout à nobis hic & nunc advertente ratione liberè exercetur,

nullo ex capite bonus sit, vel malus moraliter. Pro cujus resolutione.

Dicendum 1. dari aliquem actum humanum, qui sit indifferens secundum speciem. Ita Tho. q.18.a.8. & cum eo communiter omnes Theologi: id etiam expresse docet S. Aug. lib.2. de serm. Domini in monte c. 28. ubi explicans illud Domini *Matth.7 Nolite judicare, ut non judicemini*, & concilians cum aliis ejusdem Christi Domini verbis ibidem. *A fructibus eorum cognoscetis eos*, ait, hoc posterius dictum intelligendum esse de manifestis operibus, quæ non possunt bono animo fieri, cujusmodi sunt blasphemiæ, furta: prius vero de operibus indifferentibus, cujusmodi est ciborum sumptio, &c. unde hoc modo concludit; *Sunt ergo quædam facta media quæ ignoramus quo animo fiant, quia & bono & malo fieri possunt; de quibus temerarium est iudicare, maximè ut condemnemus.*

Dicendum 2. quòd quamvis probabile sit nullos dari actus humanos indifferentes in individuo, propter plurimorum Theologorum præsertimque S. Doctoris, art.9. authoritatem, qui ejusmodi dari actus negant; probabilius tamen videri dari aliquos ejusmodi actus in individuo, qui nec boni sint, nec mali moraliter. Ita S. Bonav. in 2. dist.41.a.1.q.4. & plures alii, quos citat & sequitur Less. in quæst.11.art.9.dub.10. Et probatur authoritate S. Hier. epist. ad S. Aug. quæ est 15. inter Augustinianas, ubi sic loquitur: *Inter utrumque* (bonum scilicet & malum) *indifferens est ambulare, naribus capitis purgamenta projicere, &c. hoc nec bonum nec malum est sive enim feceris, sive non feceris, nec iustitiam habebis nec iniustitiam.* Item S. Greg. hom.27. in Evang. ubi loquens de dilectione proximoru, quæ procedit non ex charitate, sed ex affectu cognationis & carnis, ex una parte negat talem dilectionem esse actum virtutis, ex altera vero affirmat malam non esse, nec ei sacra eloquia contradicere: unde sequitur, esse indifferentem, cùm nec bona nec mala sit.

Probatur præterea ex eo, quòd appetitio commodi & fuga incommodi naturalis non est mala ex objecto, ut per

se

se patet; neque etiam bona moraliter, cùm non pertineat ad ullam virtutem moralem: ergo quando quis simpliciter appetit commodum, aut refugit incommodum aliquod naturale, ejus actio nec bona mala est, ac proinde indifferens.

Dices, illam appetitionem esse malam, eo quòd non referatur in finem aliquem bonum & honestum; cùm teneatur homo actiones suas semper in aliquem finem bonum & honestum referre.

Resp. 1. negando teneri hominem actiones suas in finem bonum & honestum referendas, ut sint bonæ & honestæ moraliter; quod etiam negant S. Bonav. suprà & plurimi alii graves authores, quos citat Isamb. disp. 7. in 1 2. ad qu. 18 art. 2. asseruntque ad hoc ut actus humanus sit bonus moraliter, satis esse, ut ejus objectum in quod voluntas liberè fertur, sit moraliter bonum & honestum; nec ulteriùs requiri, ut ab operante in bonum aliquem finem referatur.

Resp. 2. quamvis concedatur, teneri hominem ad actiones suas in finem bonum, & honestum referendas, ut sint bonæ & honestæ moraliter; inde tamen non sequi defectu ejusmodi relationis actiones illas esse malas, sed tantùm non esse bonas & honestas, quod ultrò fatemur ac proinde indifferentes.

Instabis, actiones illas fore otiosas, ac proinde malas.

Resp. negando actiones illas, quæ in finem moraliter bonum non referuntur, esse otiosas; quia (ut docet S. Bonavent. suprà) possunt ipsi naturæ esse necessariæ vel utiles: quod sufficit ut otiosæ minimè censeantur.

Quamvis autem hæc sententia, quæ asserit dari posse actus aliquos in individuo indifferentes, probabilis sit & tuta & etiam in praxi conducere videatur ad evitanda multa peccata, quæ secundùm oppositam sententiam frequentissimè committi possent; hoc tamen obstare non debet, quin unusquisque peculiari studio curet omnes & singulos actus suos in finem aliquem optimum & Deo

acceptissimum referre, juxta consilium Apostoli 1.Corinh 10. *Sive manducatis, sive bibitis, sive aliud quid facitis; omnia in gloriam Dei facite*: quod explicans S. Basil. hom. in sanctam Julittam martyrem sic loquitur; *Accumbens mensæ, ora; esitans panem, largitori gratiam rependito; bibis vinum, memento ejus qui illud tibi dedit ad lætitiam & infirmitatum solamen; tunicam induis, gratias agito benigno datori; suspicis in cœlum & siderum pulchritudinem intueris, procide Deo, & cole eum, qui omnia hæc in sapientia condidit, &c.*

SECTIO V.

Utrum ad hoc, ut quis bene operetur, teneatur sequi conscientiæ dictamen.

QUONIAM ex hujus quæstionis recta intelligentia, tanquam ex certo aliquo principio, pendet resolutio plurimarum difficultatum ipsius Theologiæ moralis; idcirco paulò fusiorem illius explicationem proponemus, eamque majoris facilitatis gratia in aliquot paragraphos distinguemus.

§. 1.

Quid sit conscientia, & quotuplex.

OBSERVANDUM est juxta doctrinam S. Thomæ 1.p. q.79.a.12.& 15. hanc esse differentiam inter conscientiam, & synderesim; quòd synderesis sit habitus naturaliter nobis insitus principiorum practicorum: principia autem practica sunt quædam regulæ universales per se notæ, circa directionem actionum humanarum, & quasi *Quædam lumina virtutum* (ut loquitur Aug. lib.2. de lib. arb. c.10.) cujusmodi sunt: *justè esse vivendum*: *sua cuique esse reddenda, &c.*

Conscientia autem est actus intellectus quo applicamus cognitionem illam universalem practicam actioni alicui singulari, & judicamus hic & nunc aliquid agendum tan-

tanquam bonum, vel devitandum tanquam malum e. g. ex illo principio universali; quod malum & peccatum omne devitandum sit conscientia hanc deducit conclusionem, ergo hoc furtum, quod est malum & peccatum, devitandum est. Hinc S. Basil. hom. in principium Prov. dicit in nobis esse *Iudicium quoddam naturale, quo ab iniquis bona facilè discernimus.*

Hæc verò conscientia judicat tum de actionibus præteritis, eas vel accusando tanquam malè factas, vel tanquam rectè factas commendando, juxta illud Apostoli *Rom. 2. Testimonium reddente illis conscientia ipsorum, & inter se invicem cogitationibus accusanitbus aut etiam defendentibus*; tum de actionibus futuris, dictando scilicet ea quæ agenda sunt, tanquam bona aut quæ omittenda sunt, tanquam mala: unde idem S. Basil. suprà dicit, intra cordis arcana Tribunal quoddam esse constitutum, in quo quælibet agenda, velut in trutina, & lance suspenduntur & librantur.

Sicut autem judicium illud practicum multipliciter se habere potest circa actiones particulares, sic etiam à Theologis conscientia multiplex esse dicitur: alia siquidem est conscientia recta, alia errans, alia scrupulosa, alia dubia.

Conscientia recta dicitur, quando judicium practicum intellectus verum est, ac rectæ rationi consentaneum: errans, quando falsum est: scrupulosa, quando inani & frivola ratione suspicatur, aut formidat illic malum & peccatum esse, ubi re vera non est; dubia denique est, cùm neutri parti determinatum assensum præbet, sed inter utramque fluctuat. De singulis breviter agendum est, & videndum qua ratione quivis obligetur quocumque in casu conscientiæ dictamen sequi.

§. II.

Quæ sit obligatio conscientiæ rectæ.

QUÆSTIONIS sensus est, an semper quivis obligetur sequi dictamen conscientiæ aliquid rectè præcipien-

cipientis,aut prohibentis , ſeu judicantis hic & nunc incumbere obligationem,ad aliquid faciendum vel omittendum. Pro cujus reſolutione.

Dicendum eſt,judicium & dictamen illud conſcientiæ rectæ ita obligare hominem,ut delinquat & peccet , niſi illud in operando ſequatur. Ratio eſt, quia conſcientia ſeu judicium illud intellectus practici rectè aliquid præcipientis aut prohibentis,eſt proxima regula voluntatis operantis,vel moventis alias potentias ad operandum, ut docet S.Thom.1.2.q.17.a.3.& 9. per illud ſiquidem judicium voluntati innoteſcit,& quaſi intimatur bonitas moralis, vel pravitas objecti,circumſtantiarum,& finis : unde ſequitur,voluntatem a regula ſua deviare,ac proinde peccare,niſi conſcientiam rectè præcipientem in operando ſequatur.

Diximus conſcientiam,ſeu judicium rationis eſſe proximam regulam humanæ voluntatis , & operationum ejus:alia eſt enim regula remota,quæ tamen primaria eſt, & principalis,nempe lex æterna & divina,ſeu judicium illud infallibile,quo Deus ab æterno vidit & determinavit, quid in actibus humanis eſſet bonum aut malum,juſtum aut injuſtum;quidve in quocunque caſu particulari faciendum eſſet aut omittendum : quod quidem judicium divinum unicuique hominum innoteſcit per ipſius rationis lumen,quod ab illo veluti quidam radius derivatur, juxta illud Pſalmiſtæ, *Pſal.4. Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui Domine*:proindeque huic divino judicio humanum judicium,ſeu ipſius conſcientiæ dictamen , ut rectum ſit,debet conformari.

§. III.

Quæ ſit obligatio conſcientiæ errantis.

SUPPONIMUS duplicem eſſe ignorantiã,ex qua error conſcientiæ provenire poteſt;alia enim eſt ignorantia vincibilis,alia invincibilis. Ignorãtia invincibilis illa eſt

quæ

quæ nulla morali diligentiâ vinci, aut superari potuit; vel quia nunquam venit in mentem dubitare, quod ignoratur; vel, licet in mentem venerit, adhibita tamen sufficienti inquisitione ignorantia illa depelli non potuit, nec proinde debuit; cum nemo ad impossibile obligetur: ignorantia verò vincibilis illa est, quæ adhibita morali aliqua diligentia vinci ac superari potuit, ac proind debuit. Hac distinctione supposita.

Dicendum primò, conscientiam errantem ex ignorantia invincibili obligare voluntatem ita ut peccet, nisi dictamen illius in operando sequatur. Ita S. Thom. q. 18. a. 5. & probatur ex Apostolo Roman. 14. *Scio, & confido in Domino Iesu, quia nihil commune per ipsum, nisi ei, qui existimat quid commune esse, illi commune est*: quibus verbis declarat Apostolus, quòd per gratiam Christi Domini fideles nullo cibo velut communi, hoc est immundo, inquinentur; nisi quis existimet escam aliquam, v.g. carnem suillam etiam nunc communem, id est, immundam & vetitam esse: quia tunc ejusmodi esca illi foret illicita propter conscientiam errantem; unde subjungit paulò pòst, *Qui autem discernit*, (inter cibos scilicet, existimans aliquos secundùm legem Moysis vetitos esse) *si manducaverit, damnatus est: quia non ex fide*, (id est, quia non agit secundùm persuasionem, seu dictamen conscientiæ (*Omne autem, quod non est ex fide*, (id est, ut explicat S. Doctor. ar. 5. quod fit contra persuasionem, & dictamen conscientiæ) *peccatum est.*

Ratio autem hujus doctrinæ ex eodem S. Doctore est; quia, cùm objectum voluntatis, sit bonum vel malum moraliter prout ab operante tale judicatur; ideo si ex ignorantia invincibili judicet, illud esse malum, quod tamen revera malum non est, voluntas illi adhærendo consentiet in malum, & proinde in peccatum: è contrà verò si ex eadem ignorantia judicet esse bonum, quod re vera malum est, voluntas illud amplectendo non peccabit; imo poterit benè operari.

Dicendum 2. si error conscientiæ ex ignorantia vincibili pro

li procedat,tunc voluntatem neque ad operandum, neque ad non operandum obligari, ſed ad illum errorem deponendum. Ita S. Thom. art. 6. & S. Bonav. in 2. diſt. 39. a. 1. quæſt 3. Ac in primis, quòd neque ad operandum, neque ad non operandum obligetur, conſtat ex eo, quòd utrobique peccaret (ad quod tamen nullus obligari poteſt:) operando quidem ſecundùm dictamen conſcientiæ; quia ad malum impellit: nec illius mali ignorantia excuſat; quia vincibilis & proinde voluntaria eſt: non operando verò; quia, ſi conſcientiam illam non deponat, agit contrà illam; quæ qualiſcunque ſit, eſt ſemper proxima voluntatis operantis regula, contra quam nullatenus agi licitum eſt; unde Apoſtolus, *Gal. 5. Teſtificor* inquit *rurſus omni homini circumcidenti ſe quoniam debitor eſt univerſæ legis faciendæ*; in quantum ſcilicet judicat ex conſcientia erronea vincibili, Moſaicæ legis obſervationem eſſe neceſſariam: unde ſequitur, quòd ad evitandum peccatum, conſcientiam illam erroneam deponere teneatur; cum (ut ſupponimus) id poſſit vel applicando intellectum ad id attentiùs conſiderandum in quo ſe falli ſuſpicatur, vel pii alicujus & prudentis viri conſilium exquirendo; propriumque judicium, quod ſibi aliqualiter ſuſpectum eſt, illius monitis humiliter ſubmittendo.

§. IV.

Quid de conſcientia ſcrupuloſa ſentiendum ſit.

PER CONSCIENTIAM ſcrupuloſam nihil aliud intelligimus (ut ſuprà dictum eſt) niſi judicium quoddam imperfectum ex inani aliqua & frivola ratione ortum, quo quis ſuſpicatur, vel timet ibi eſſe peccatum ubi revera non eſt; ex quo patet judicium illud falſum eſſe, & ſic conſcientiam ſcrupuloſam eſſe quandam veluti ſpeciem conſcientiæ errantis; proindeque de ipſa conſcientia ſcrupuloſa idem dicendum eſſe, quod de conſcientia erroneæ vincibili; ſcilicet illam eſſe deponen-

dam;

dam; aliàs instare periculum peccandi , si quis ea non de posita operetur, vel non operetur secundùm dictamen illius

Ut autem conscientia illa scrupulosa deponatur, attendere quisque debet, quæ sit præcipua & magis ordinaria scruplorum sibi in animo suboriri solitorum causa: in quibusdam enim scrupuli ex ignorantia procedunt; in aliis ex quadam mentis inconstantia & fluctuatione; in aliis ex ipsius cerebri debilitate , vel frigida & timida complexione, aut etiam ex melancholia, seu atræ bililis redundantia: in aliis ex occulta superbia, quæ aliorum judicio subiici renuit: in aliis ex consortio personarum scrupulosarum, aut lectione librorum, in quibus Theologiæ moralis axiomata quædam rigidiora proponuntur : in aliis denique ex ipsius dæmonis suggestionibus, Deo ob causas æquissimas licèt minùs notas ita permittente.

Perspecta verò illorum scrupulorum causâ & origine, propria & apta remedia adhibenda erunt : & siquidem ex infirmitate aliqua corporis proveniant, ex medici consilio solatia, & subsidia quærere oportebit: si ex ignorantia, doctrinam sanam, & rectam opponere conveniet: si ex superbia, humilitas erit sectanda, maximè in deponendo proprio judicio, illudque piis & salutaribus monitis alterius, quãtum expedit, submittendo ; si ex dæmonis suggestione, animi fluctuatione, & aut alia simili causa oriantur; auxilium divinum humili prece postulandum erit ; sed præcipuum & saluberrimum contra omnia scruplorum genera remedium est, confessario, aut alteri cuipiam viro pio, prudenti & docto scrupulos illos , statumque animi interiorem fideliter, ac sincerè aperire, ejus consiliis humiliter acquiescere, illiusque judicium, reclamante licet conscientia scrupulosa, quæ nusquam audienda , sed semper deponenda est, constanter sequi. Ita S. Antoninus, Navar. Valent. & alii apud Laym. tract 1. de conscient. cap. 6.

Quod si quis aliquando ita scrupulis urgeatur, ut nec apud se quid facto opus sit statuere , nec adire confessarium,

rium aut à quoquam consilium requirere possit? tunc vel ipsamet ad scrupulos concipiendos proclivitas sufficiens ratio esse potest, ipsam conscientiam scrupulosam deponendi, & penitùs abijciendi : imò persona timoratæ conscientiæ, quæ citiùs mori eligeret, quàm data opera Deo displicere, in his casibus, in quibus dignoscere non potest, an peccaverit necne, v.g. an consensum plenum & deliberatum tentationi alicui præbuerit ; tutò sibi persuadere potest se non consensisse deliberatè, nec peccatum ullum saltem mortale commisisse: cùm fieri non possit, quin consensum illum plenè advertisset, si deliberatè tentationi illi consensisset: secùs verò dicendum de iis, qui in varia peccata mortalia crebrò incurrunt : illis siquidem tutius est in scrupulis rigidiorem partem amplecti, seque peccati reos agnoscere & confiteri, quàm sibi periculosè adulari; cum tales ut plurimùm ob peccandi assuetudinem peccatorum stimulum vix persentiant.

§. V.

Quid sit conscientia dubia, & in dubiis quid agendum.

OBSERVANDUM EST, aliud esse dubium juris, aliud verò dubium facti. Dubium juris dicitur illud, quod est de obligatione, vel de legitima facultate agendi, aut de legitimo actus valore dividiturque in dubium speculativum & dubium practicum. Dubium speculativum illud est, quod dubitatur de re aliqua utrum licita sit, aut illicita; valida, aut invalida; v. g. an talis contractus sit licitus; an Matrimonium tali modo contractum sit validum. Dubium practicum est cum in particulari dubitatur, utrum hîc & nunc liceat talem contractum inire, tali cogitationi consentire.

Dubium vero facti est illud quo ambigitur utrum aliquid factum sit nec ne; v.g. utrum votum emissum sit; aut si emissum est, utrum impletum fuerit. His observatis.

Dicen-

Dicendum 1. aliquid facere, vel omittere cum conſcientia practicè dubia, ſeu cum dubio juris practico, ſemper eſt peccatum. Id conſtat tum ex cap. *Dominus*, de ſecundis nuptiis, ubi Lucius 3. ſummus Pontifex declarat illum, qui poſt ſecundum matrimonium bona fide contractum dubitare incipit de morte prioris conjugis, & utrum licitè poſſit à ſecunda conjuge debitum exigere quam diu in illo dubio hæret, peccare, ſi debitum exigat: tum etiam ex eo quod exponens ſe deliberatè peccandi periculo peccat ut docet S. Tho. Quolib. 8. art. 13. atqui operans cum tali dubio practico, exponit ſe periculo peccandi: ergo peccat.

Dicendum 2. non eſſe peccatum facere aliquid, vel omittere cum dubio ſpeculativo, dummodo practicè judicet operans, hîc & nunc tale opus ſibi eſſe licitum, e.g. quamvis ſubditus ſpeculativè dubitet, an bellum illud, quod à principe ſuo geritur, ſit juſtum, tamen in particulari practicè judicare poteſt licitum ſibi eſſe in tali bello pugnare, quamdiu ipſi non conſtat, quod ſit injuſtum, ut expreſſe docet S Aug. Lib. 22. cont. Fauſt c. 7. nihil enim obſtat quin cum dubio ſpeculativo ſimul conſiſtere poſſit judicium practicum verum & certum quia judicii ſpeculativi & practici veritas & certitudo ex diverſis principiis & rationibus pendet: aliæ ſiquidem ſunt rationes, ob quas aliquis de juſtitia belli à principe ſuſcepti dubitare poteſt; aliæ verò, ob quas judicare poteſt licitum ſibi eſſe in tali bello pugnare.

Dicendum 3. in dubiis facti, quoties urget neceſſitas, in qua de ſalute animæ agitur, tutiorem partem eſſe ſemper eligendam. Id conſtat ex cap. *Si quis autem*, de pœnitentia quæſt. 7. & ex cap. *Iuvenis*, de ſponſalibus: unde ſequitur, quòd in collatione Sacramentorum, quæ ad ſalutem neceſſaria ſunt, quando dubium aliquod emergit, ſententia tutior pro ſalute illius cui conferuntur, amplectenda ſit, e. g. ſi dubitetur, an puer Baptiſmum ſuſceperit necne, tutior pro illius ſalute ſententia amplecti debet, quæ eſt Baptiſmum illi ſub conditione eſſe conferendum; quod etiam

à S.

à simili dici debet, quando salus corporalis alicujus periclitatur: tunc enim medicus succurrere tenetur eo medicamento, quod tutius esse judicat; aliàs graviter peccaret, si eo posthabito experiendi gratiâ medicamentum minus certum adhiberet.

In aliis verò dubiis, in quibus non est adeò urgens necessitas, neque etiam tam arcta intercedit obligatio ad tutiorem partem amplectendam (præsertim si grave aliquod incommodum inde sequatur, e.g. qui de natalibus suis dubitat utrum legitimus sit an illegitimus) non tenetur semper sequi partem rigidiorem, & tutiorem sed mitiorem & benigniorem, dummodò probabilis & tuta sit amplecti potest. Ita Navar. cap. 27. numer. 281. Sylv. verbo, *Filij.* quæst. 12. ubi Panorm. & alios Doctores citat.

Dicendum 4. In dubio meliorem semper esse conditionem possidentis. Ita habetur regula 65. in 6. ex quo sequitur quod, si quis dubitare incipiat, utrum res quam hactenus bona fide possedit, sua sit vel aliena, nec diligenti inquisitione adhibita id cognoscere possit, tunc illam sibi tuto potest retinere Ita Joan. Med. quæst 17. de restitutione, Sylv. verbo, *Præscriptio,* num. 3. ubi citat Glossam & Panormit. qui hanc sententiam dicit esse communem.

Dicendum 5 in dubio factum non præsumi, sed demonstrari debere. Ita Sot. Suar. Azor. & plures alii; quos citat & sequitur Laym. tract. 1. de conscientia c. 5. parag. 3. & colligitur L. *In bello. parag. facta ff.* captivis, e.g. in dubio, utrum quis votum emiserit, non debet censere obligatus; si autem constet illi de voto emisso, dubitet autem, num illud impleverit, tunc ad illud implendum tenebitur. Ita præter cit. Doctores Suar. lib. 4. de voto cap. 5. Item dubitans, an lex aliqua ita sit vel promulgata; si post diligentẽ inquisitionem nihil certi deprehendere possit, sed semper æque dubius remaneat, tunc præsumere potest non esse: si verò post legem latam & promulgatam dubitet, an sit

an ſit revocata, vel uſu contrario abrogata, tunc præſumptio ſtat pro lege, proindeque ad illam ſervandam obligatio eſt. Ita Leſſius in prælect. Theolog. ad q. 19. dub. 10.

Supereſt una difficultas circa conſcientiam dubiam; nimirum quando quis in eas anguſtias redigitur, ut quidquid faciat, peccatum devitare non poſſe videatur; & ſic dubius, & anceps apud ſe eſt; quid potiſſimùm agere debeat; v.g. interrogatus quis in privata converſatione de peccato occulto alterius ſibi cognito, dubitat, quid ſibi agendum ſit; & utrimque peccandi periculum ſibi imminere videt: ſi enim negaverit ab illo commiſſum eſſe, aut à ſe cognitum, mentietur, ſi verò illud declaraverit, vel aliis loquendi modis uſus fuerit, unde adſtantes veritatem facti conjicere poſſint, famam proximi lædet & detractionis peccatum incurret.

Reſp. in tali caſu, & aliis ſimilibus, ſi nullum aliud pateat effugium, neque ullo modò ſe quis ex ejuſmodi anguſtiis liberare poſſit, tunc id eligere, & agere debet quod minùs malum ſibi videtur, & illud agendo conſcientiam peccati deponere, quia juxta regulam juris, *Ad impoßibile nemo poteſt obligari: quis enim* (ut dicit S. Aug. Lib. 3. de lib. arb. c. 13.) *Peccat in eo, quod nullo modo caveri poteſt*; Neq; refert, utrum quis ſe ipſum ſua culpa in hanc perplexitatem conjecerit; quia, quidquid fit de præterito, quod in ejus poteſtate ampliùs non eſt, certe ad evitandum novū peccatum ſufficit, ut quis tunc faciat id quod in ſe eſt: *Nihil enim quovis tempore* (ut recte monet Gerſon in regulis moralibus part. 2. tract. 1.) *ampliùs, ab homine requirit Deus; qui* (ut declarat Concil. Trident. ſeſſ. 6. cap. 11.) *impoſſibilia non jubet.*

† (o) †
†

SECTIO VI.

Vtrum quis in operando possit sequi sententiam probabilem omissa probabiliori.

QUÆSTIONIS propositæ resolutio lucem majorem præbebit iis, quæ sup. sect. dicta sunt. Nomine autem sententiæ probabilis intelligimus eam, quæ tum ratione probabili, tum præsertim gravi authoritate nititur: jungimus rationi authoritatem; quia, licèt in rebus speculativis, quæ ad fidem non pertinent, argumenta ex sola ratione ducta sufficiant ad sententiam aliquam non solùm probandam, sed etiam demonstrandam; in practicis tamen & moralibus, in quibus agitur de recta divinæ legis notitia ejusque observatione, aut transgressione dignoscenda, intellectus humanus sibi ipsi non sufficit & sola ratio humana plerumque caligat, & deficit, ut vel ipsa experientia teste nimis compertum est. Cum igitur sententia probabilis talis esse debeat ut, quamvis certa & infallibilis non sit, tutò tamen teneri possit; certè præter argumenta ex ratione ducta, quæ ad ejus probabilitatem non parum conferre possunt, gravi aliqua authoritate Doctorum orthodoxorum fulciri debet, ut, si perspicacitate, & acumine ingenii non possumus, saltem demissione & humilitate id, quod rectum & justum est, assequamur, & à pravo atque injusto dignoscamus.

Cùm igitur inter sententias probabiles aliquæ probabiliores judicari possint, quæ firmiori aliqua ratione, & plurium Doctorum authoritate nitantur, quæritur an aliquando licitum sit, & tutum omissa sententia probabiliori minus probabilem amplecti; pro cujus resolutione

Dicendum, ex duabus probabilibus sententiis contradictoriè oppositis, quæ versantur circa actionem aliquam humanam, utrum ea licita sit, nec ne, potest quis relicta probabiliori sequi minùs probabilem. Ita Nav. in cap. *Si quis autem*, dist. 7. de pœnit, Suar. tom. 5. disp. 40. sect. 5. A

zor.tom.1.lib.2.cap.16.quæſt.2.& 4.Med.in 1.2 quæſt.19. art 6 dub penult.Iſamb.ad prædict.quæſt.19.diſp.9.ar.4. Id conſtat ex eo, quod ſicut non ſemper tenemur ſequi id, quod eſt melius, & perfectius; ſed ſufficit ut ſequamur id quod eſt bonum, alias conſilia omnia Evangelica eſſent in præcepto : ſic à pari in opinionibus practicis non tenebimur amplecti id quod eſt veriſimilius, ſeu id quod majorem habet ſpeciem, ſed ſufficit ut amplectamur id quod habet ſpeciem veritatis talem, ob quam poſſit prudenter judicare verum, prætereà ne quidem obligamur ex duabus probabilibus ſententiis contradictorie oppoſitis tutiorem amplecti, ſed illa relictâ minùs tutam ſequi poſſumus, e.g. S. Bonav. & quidam alii Doctores aſſerunt eum, qui in peccatum mortale lapſus eſt, ad confitendum ſtatim habita confeſſoris copia obligari; id negat S. Thom. In 4. diſt. 17. part. 2. art. 2. quæſt. 2. in eand. diſt. q. 1. a. 3. q. 1. & plures alii. Jam quis non videt ſententiam S. Bonaventuræ in praxi longe tutiorem, & ſalubriorem eſſe, quod tamen non obſtat, quin ſententiam S. Thomæ quivis licitè ac tutò ſequi poſſit, ergo à ſimili, poterit quis ſententia probabiliori relicta, licitè ac tutò ſequi minùs probabilem.

Excipi tamen debet, quando judex inter partes litigantes laturus eſt ſententiam : tunc enim, licèt unius cauſa probabilis illi videatur, ſi tamen ex allegatis, & probatis alterius cauſam probabiliorem, ac magis juri conformem deprehendat, tenebitur illi victoriam litis adjudicare. Ita Sylv. Sot. & alii, quos citat & ſequitur Laym. Tract. 1. de conſ. cap. 5. ſect. 3. Ratio eſt, quia judex tenetur litigantibus ſententiam dicere ſecundùm merita cauſæ : eſt autem per ſe notum ex litigantibus illum qui in judicio cauſam ſuam ſecundùm leges probabiliorē eſſe probavit, potiori jure mereri. Imo verò (ut ibidem rectè obſervat) ſi cauſæ litigantium ſint æquè probabiles, non eſt in judicis arbitratu poſitum, ut litis victoriam adjudicet, cui parti maluerit: judex ſiquidem non eſt Dominus juris ſed interpres, proindeque tenetur cuique ſuum tribuere;

quod

quod non faceret, si duobus æquale jus ad aliquid habentibus, totum uni tribueret, quia sic personarum acceptionem committeret contra juris regulam 12 n. 6. ubi dicitur, *In judiciis personarum acceptionem habendam non esse*; quare in tali casu, vel compositionem aliquam æquitati consentaneam litigantibus suadere debet; vel etiam imperare potest; vel uni dimidium, alteri dimidium alterum juris aut rei, de qua lis est, adjudicare.

CAPUT II.

De Peccatis.

SECTIO I.

Quid sit Peccatum.

QUÆSTIO proposita intelligenda est non de peccato originali, quod aliena culpa contrahitur, de quo in priori hujus operis parte tract. 4. actum est; sed de peccato actuali, quod propria voluntate incurritur. Hoc autem peccatum definitur à S. August. Lib. 22. cont. Faust. cap. 27. *Factum, dictum, vel concupitum contra legem Dei æternam*, & à S. Tho. 1. 2. q. 71. a. 6. dicitur, peccatum commissionis nihil aliud esse, quàm actum humanum malum, & à recta ratione devium.

Quod ut clariùs intelligatur, observandum est, ad rationem peccati duo præsertim requiri; nimirum; ut talis actus sit humanus id est voluntarius & liber; deinde, ut sit malus & pravus, id est, ut careat debita commensuratione ad suam regulam; regula autem actus humani proxima, est recta hominis ratio; (ut suprà dictum est) remota verò, sed principalis ac primaria, est ipsa lex æterna, quæ per naturalis rationis lumen cuique manifestatur, dicente Apostolo Roman. 2. quosvis homines gestare. *Opus legis scriptum*

scriptum in cordibus suis, testimonium reddente illis conscientia ipsorum. Atque ideo S. Augustinus & S. Tho. in suprà dictis definitionibus primo posuerunt id, quod pertinet ad substantiam actus humani, tanquam ipsius peccati materiale? deinde id, quod pertinet ad rationem mali? ut ejusdem peccati formale. Ratio enim formalis peccati (ut communiter docent Theologi) nihil est aliud, quam privatio rectitudinis illius? quam homo ex præscripto legis æternæ, & dictamine rectæ rationis inducere tenetur in actum suum: unde idem S. Aug. tract. 1. in S. Joan. dicit. *Peccatum esse nihil, quia per verbum factum non est*; & lib. 12. de civit. c. 7. *Nemo*, inquit, *quærat causam efficientē humanæ volūtatis: non enim est efficiens sed deficiens? quia nec illa effectio est, sed defectio*. S. Ambr lib. de Isaac & anima c. 7. *Quid est*, inquit, *malitia, nisi boni indigentia*? & S. Ansel. lib. de concordia præscientiæ cum lib. arbit. cap. 1. *Non est*, inquit, *iniustitia qualitas, aut actio aut aliqua essentia, sed tantùm absentia debitæ iustitiæ*.

Observandum est præterea, in præfatis definitionibus comprehendi peccata, non solum comissionis, sed etiam omissionis; nam (ut rectè docet S. Thom. suprà in resp. ad 1) affirmatio & negatio reducuntur ad idem genus, ideoque in illa definitione per factum, etiam intelligi debet non factum; per dictum, no dictum; & sic de aliis.

Observandum denique ex eodem S. Doctore in resp. ad 5 peccatum alia ratione considerari à Philosophis, alia verò à Theologis; Philosophi siquidem peccatum considerant solummodò prout rectæ rationi adversatur? Theologi vero ulterius progrediuntur, & in peccato attendunt, quod sit contra Dei voluntatem ac legem, adeoque ipsius Dei offensa quædam & injuria; unde in peccati definitione S. Aug. rectè dixit, illud esse contra legem Dei æternam ut præcipuam, & maximam ipsius peccati deformitatem ob oculos poneret.

SEC.

SECTIO II.

Utrum dentur quædam peccata mortalia & venialia.

NOMINE peccati mortalis intelligitur illud, ratione cujus homo gratia sanctificante privatur, & æterna damnatione puniri meretur; nomine verò venialis illud, quod quamvis peccatum sit, nihilominus neque gratia sanctificante privat hominem, neque damnatione æterna dignum reddit.

Est autem certum ex fide, dari quædam peccata mortalia; quædam item peccata venialia. Atque in primis quod dentur peccata aliqua mortalia in confesso est apud omnes, & manifestè constat ex scriptura, quæ variis in locis testatur damnationem, seu mortem æternam pro quibusdam peccatis incurri: ut Eph 5. *Omnis fornicator, aut immundus, &c non habet hæreditatem in regno Christi & Dei.* Apoc. 21. *Homicidis & fornicatoribus; &c. pars illorum erit in stagno ardenti igne & sulphure.*

Quod verò etiam quædam peccata sunt tantùm venialia, probatur 1. ex eadem scriptura: Prov. 26. *Septies cadet justus* 1. S. Joan. 1. *Si dixerimus quoniam peccatum non habemus; ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est*: quo loco S. Joannes loquitur de peccatis justorũ, ob quæ justi esse non desinunt, & quæ proinde cum gratia sanctificante stare possunt, ut asserit S. Aug. Lib. de nat. & grat. c. 36.

Probatur 2. ex Concil. Milev. can. 7. ubi dicitur non solùm peccatoribus, sed etiam justis hanc orationis Dominicæ petitionem convenire; *Dimitte nobis debita nostra*; & ex Conc. Trid. sess. 6. c. 11. ubi expressè declaratur. *Iustos & sanctos in levia saltem & quotidiana quæ etiam dicuntur venialia, peccata quandoque cadere.*

Certum est præterea discrimen peccati mortalis & venialis desumendum esse, non ex eo quòd (ut asserunt hæretici) peccata omnia prædestinatorum, aut fidelium

venialia sint, reproborum vero, aut infidelium mortalia; sed ex propria ratione, & natura ipsorummet peccatorum.

Id probari potest 1. ex scriptura, quæ (ut suprà dictum est) declarat peccata quædam æterna morte digna esse, ac proinde mortalia, quædam vero venialia, sine ulla relatione ad prædestinationem, aut reprobationem, vel ad fidem aut infidelitatem peccantium: imò expressè testatur, quosdam prædestinatos, & fideles peccasse mortaliter, v. g. Davidem cùm perpetravit adulterium, quod haud dubiè peccatum mortale fuit, ut docet S. Ambros. lib. 2. de Apolog. David c. 16. S. Petrum cùm ter Christum negavit, in quo peccavit mortaliter, teste S. Aug. tract. 66. in S. Joan. ubi dicit, illum in ista negatione timendo corporis mortem, animæ mo tem incurrisse.

Probatur 2. ex Bulla Pii, V. & Gregorii XIII. quæ per Urbanum VIII. renovata est, in qua damnata est hæc propositio Michaelis Baii; *Nullum est peccatum ex natura sua veniale, sed omne meretur pœnam æternam.*

Probatur 3. ex eo quòd, si peccata omnia prædestinatorum essent venialia, sequeretur prædestinatum gratiam justificationis amittere non posse, cùm per solum peccatum mortale amittatur: quod tanquam falsum & hæreticum damnatum est in Concil Trid. sess. 6. can. 3

Quæres, quænam sit propria & formalis ratio, per quam peccatum mortale à veniali differat. Respond. varias esse super hac quæstione Theologorum sententias. Quidam enim existimant in eo differre, quòd peccatum mortale sit contra præceptum, veniale verò contra consilium. Alii, quòd mortale sit contra legem, veniale verò præter legem. Alii probabiliùs, quòd peccatum mortale tollat ordinem ad ultimum finem, quia tollit charitatem & gratiam, qua homo ad Deum ordinatur, & illi tanquam ultimo fini conjungitur, veniale verò non tollat ordinem ad finem, cùm non tollat charitatem; sed tantùm ad media, quia ponit inordinationem in actione humana, quæ ad Deum referri deberet tanquam ad ultimum finem, nec

tamen poteſt, cùm peccatum non poſſit in Deum referri. Alii denique probabiliſſimè aſſerunt, rationem formalem diſtinctivam peccati mortalis à veniali in eo conſiſtere, quod in quolibet peccato mortali reperiatur contemptus Dei vel expreſſus, vel tacitus ſeu interpretativus. quod ex pleriſque ſcripturæ locis colligitur, in quibus conqueritur Deus ſe à peccatoribus ſperni & contemni; ex quo ſequitur diſſolutio charitatis, & amicitiæ, quæ inter Deum & hominem intercedit? in peccato autem veniali non reperiatur, nec proinde ipſius charitatis & amicitiæ divinæ diſſolutio: ſicut in amicitia humana leves amici offenſæ licèt ipſi diſpliceant, non tamen uſque ad ejus contemptum procedunt, nec proinde amicitiæ vinculum, & unionem diſſoluunt.

SECTIO III.

Qua ratione peccata mortalia, & venialia inter ſe dignoſci poſſint.

QUAMVIS, ut ſect. præc. diximus, certiſſimum ſit, & ex ſcripturis apertiſſimè conſtet, peccata mortalia & venialia inter ſe differre? quænam tamen peccata in ſpecie, aut in individuo mortalia ſint, & à regno cœlorum per totam æternitatem excludant? quænam ſint venialia & perventionem ad illud pro determinato tantum tempore impediant ex ſolo proprio & particulari judicio *difficillimum eſt invenire*, (ut cum S. Aug. lib. 21. de civ. cap. 27. loquamur) *& periculoſiſſimum definire.*

Quia tamen ad Sacerdotis officium ſpectat diſtinguere lepram à lepra, nec juſtam in pœnitentiæ Tribunali ſententiam ferre poteſt, niſi gravitatem, aut levitatem illorum dignoſcat? idcirco, ut in re obſcuriſſima lucem aliquam afferamus, quaſdam hic obſervationes communiter à Doctoribus receptas & à SS. patribus approbatas proponemus quibus in quolibet caſu peccatum mortale

à veniali dignoſcere quivis probabiliter &c tuto poterit. Ad illam igitur diſtinctionem peccati mortalis & venialis faciendam.

Obſervandum 1. quædam peccata ex genere ſuo mortalia eſſe; & gravem habere cum recta ratione & lege Dei repugnantiam, ut perjurium, homicidium, &c. quædam verò repugnantiam illam gravem cum recta ratione, & lege Dei non habere, proindeque ex genere ſuo non eſſe mortalia, ſed tantùm venialia, cujuſmodi ſunt illa de quibus loquitur S. Aug. ſerm 4. de ani. defunct. *Quoties aliquis in cibo & potu plus accipit quàm necesse ſit: quoties plus loquitur quàm expetit: quoties pauperem importunè petentem exaſperat*; & ſimilia quamplurima, quæ ibidem enumerat. Quoniam vero in dignoſcendis hujuſmodi peccatis, quæ ex genere ſuo mortalia, vel venialia ſunt, quivis plerumque proprio ſenſu falli & decipi poſſet, duæ regulæ communiter à Doctoribus aſſignantur, ſecundùm de qualitate cujuſcunque peccati ferri poteſt.

Prima regula ex ſcripturis habetur; quando ſcilicet ſacræ literæ tradunt peccatum aliquod à regno Dei excludere, æterna morte peccatorem dignum efficere, inimicũ Dei conſtituere: ex his, & ſimilibus loquendi modis rectè infertur peccatum ejuſmodi ex genere ſuo eſſe mortale. Et hac regula utitur S. Aug Enchiridio cap. 78 ubi dicit quòd quædam peccata *leviſſima putarentur; niſi in ſcripturis demonſtrarentur opinione graviora.*

Secunda regula ex communi Eccleſiæ & Doctorum conſenſu deſumitur: quando enim ex ſcripturæ terminis non ſatis liquet, utrum peccatum aliquod ex genere ſuo mortale, vel veniale ſit, videndum quid ſentiant Eccleſiæ Doctores: ſi enim unanimi conſenſu doceant peccatum aliquod ex genere ſuo eſſe mortale, pro mortali habendum eſt, ſi veniale, pro veniali: quòd ſi in aliquo inter ſe diſſentiant, pars probabilior & tutior aut ſaltem probabilis, & tuta eligenda eſt.

Obſervandum ſecundò, peccata quædam ex genere

suo mortalia, posse duobus modis fieri venialia, scilicet vel ob levitatem materiæ, vel ob imperfectionem actus. Ita ex communi Doctorum sententia Nav. prælud. 9. nu. 12. Utrumque hunc modum attingit S Aug. lib. de nat. & grat. c. 38. Ubi de justis venialiter peccantibus loquens dicit, *Sæpe in levissimus, & aliquando incautis ipsis obrepere peccatum.* Hinc infertur, furtu v. g. quod ex genere suo mortale est, ratione levitatis materiæ fieri veniale, si res furto ablata sit vilissima & perexigui pretii; similiter iram, quæ ex genere suo mortalis est, propter imperfectionem actus fieri venialem; si aliquis v. g. ex imperfecta rationis advertentia & deliberatione vindictam aliquam gravem appetat. Quod ut clarius intelligatur,

Observandum 3. motus voluntatis, & aliarum potentiarum in triplici esse differentia. Alii enim sequuntur plenam & perfectam rationis advertentiam, & deliberationem; cum scilicet homo plene advertit se aliquid cogitare, appetere, aut exterius operari, quod est malum atque illicitum, & nihilominus in illa cogitatione, appetitione, aut actione persistit; tunc enim dubium non est, quin peccet mortaliter, si materia sit ad mortale peccatum sufficiens.

Alii ante omnem rationis ad vertentiam oriuntur, qui vocantur primo primi; cum scilicet vel ex dæmonis suggestione, vel ex re aliqua in sensus exteriores incurrente, vel ex alia quavis dispositione naturali exoritur v. g. prava aliqua cogitatio, unde voluntas vel appetitus sensitivus naturaliter in propositum objectum movetur. Et hi motus omni culpa carent, cum in hominis potestate non sint; quis enim (ut loquitur S. Aug. Lib. 3. de lib. arb. c. 18. *Peccat in eo quod caveri nullo modo potest*; unde S. Greg. Papa responsione 10. ad Augustinum Anglorum Episcopum & habetur c. Sed pensandum dist. 6. expresse dicit; *Peccatum perfici, cum in delectationis motum ex deliberatione fit consensio*: cum igitur in illis motibus primo primis nullus sit deliberationi locus, nullus etiam erit consensioni, nec proinde peccato; & idem S. Aug. de motibus illicitis appe-

titus

ritus inferioris loquens, dicit illos absque culpa esse, quando nullus eis præbetur consensus : atqui motibus ejusmodi primo primis nullus præbetur consensus, cùm deliberationem omnem præcedant, quæ tamen juxta doctrinam S. Thomæ 1.2.q.74. a.7. ad 1. ad consensum necessario prærequiritur : ergo secundùm mentem S. Augustini ejusmodi motus omni culpa vacant.

Alij denique motus, quamvis perfectam rationis advertentiam & deliberationem antecedant, sequuntur tamen advertentiam aliquam & consideratione imperfectam, adeoque fiunt aum consensu imperfecto, & (ut ita loquamur) semiplenè deliberato : qualis consensus esse solet in semi dormientibus, vel etiam in vigilantibus ? sed animum passione aliqua iræ, timoris, &c. perturbatum, aut aliquibus alijs cogitationibus implicatum habentibus ? ut ad illius motus, v. g. delectationis qua afficiuntur malitiam, plenè non advertant : & sic non nisi imperfectè & leviter, id est; venialiter, delinquant. Ita Major in 3. dist, 73. quæst. 14. Nav. prælud. 9. num 11. & alij communiter, quibus accedit authoritas S. Aug. lib. 6. cont. Julianum. c. 9. & 10. ubi loquens de motibus inordinatis concupiscentiæ, *Sine peccato* inquit *semper essemus, donec sanaretur hoc malum* (concupiscentiæ scilicet) *si ei nunquam consentiremus ad malum : sed in quibus ab ipso rebellante, etsi non lethaliter, sed venialiter tamen vincimur, in his contrahimus unde quotidie dicamus, dimitte nobis debita nostra.* Ex quibus verbis habetur hominem erga motus concupiscentiæ insurgentes tripliciter se habere posse; sine peccato, si nullo modo consentiat ; cum peccato lethali, si deliberatè consentiat, cum veniali, si consentiat quidem, sed imperfectè, & cum semiplena deliberatione.

Observandum 4. peccatum ex genere suo veniale, quinque præsertim modis posse fieri mortale, ut ex ijs quæ cap. præced. dicta sunt colligi potest. Primò, si fiat ex conscientia erronea arbitrante peccatum illud esse mortale, quamvis revera non sit. Secundò si ordinatur ad aliquod

mortale e.g. si quis verbum otiosum dicat, ut alium inducat ad peccandum mortaliter. Tertiò si in ipso peccato veniali, v.g. amore inordinato alicujus rei, finem ultimum constituat: quod fit (ut docet Tolet. lib.3. c.12.) cum quis ita venialem aliquem actum exequitur, ut paratus esset, si mortalis esset illum exequi. Quartò, si ex commissione deliberati alicujus peccati venialis sequatur aliquod grave scandalum, quod peccator secuturum prævidit, aut prævidere potuit, & debuit. Quintò denique, si transgressio aliqua, vel inobedientia ex se venialis, committatur ex formali contemptu, legis vel legislatoris.

Quæres an ex pluribus peccatis venialibus conflari possit unum mortale. Resp. cum S. Doctore q.88.a.4 id fieri non posse, alias inde sequeretur contra expressam Conc. Trid. doctrinam Sess.14. cap.5. nos per venialia peccata excludi posse à gratia sanctificante.

Objicies, ex multis venialibus furtis posse constitui furtum mortale: e.g. ponamus furtũ viginti assium esse quãtitatẽ ad peccatũ mortale sufficientem: si quis singulis diebus unũ assẽ accipiat, prima & secunda vice aliisq; seq. peccabit solùm venialiter, vigesima autẽ mortaliter peccabit.

Resp. furtum illud ultimum esse peccatum mortale, non quod ex illo & aliis præcedentibus coalescat, & confletur mortale illud peccatum, sed quia in hoc ultimo furto continetur expressa, vel tacita volitio simul injustè retinendi hunc ultimum assem novendecim precedentibus; quæ quantitas cum ex hypothesi sufficiat ad mortale, hinc fit, ut ultimum furtum censeatur esse mortale.

Cæterùm, quamvis peccata venialia quantalibet unico peccato mortali æquiponderare nunquam possint, est tamen verissimum (quod docet S. Thomas) art.3. venialia peccata, illa præsertim quæ ex deliberata voluntate committuntur eatenùs disponere ad peccatum mortale, quatenùs assuescit humana voluntas illa committendo divinæ legi in minoribus non subjici; unde paulatim ad ipsius divinæ legis jugum in majoribus & gravioribus excutiendum propensior sit, juxta illud Eccli.19. *Qui spernit modi-*

modica paulatim decidet : quo sensu rectè dixit Sanctus Augustinus serm.244. de temp. *Noli despicere peccata tua quia parva sunt; nam & pluviarum guttæ parvæ sunt, sed flumina implent, & arbores cum suis radicibus tollunt, Tu qui dicis, quia parvũ peccatũ est, velim scire quoties tale peccatũ admittis, si tot parvulas plagas in corpore, & maculas aut scissuras in vestibus tuis fieri velis; cum ergo nec in corpore plagas, nec in veste scissuras vel maculas fieri acquiescis, quâ conscientiâ hoc facere in anima tua non metuis.*

SECTIO IV.

Vndenam specifica vel numerica peccatorum distinctio petenda sit.

QUONIAM in Concilio Tridentino Sess.14. cap.5. & can. 7. definitum est, omnia & singula peccata mortalia post Baptismum commissa (quorum memoria post diligentem sui discussionem haberi potest) esse in confessione declaranda; simul etiam circumstantias, quæ peccatorum speciem mutant; ut pœnitens hoc præstare, vel illũ ad id præstandum confessarius juvare possit; necessarium est inquirere, undenam specifica, vel numerica peccatorum distinctio oriatur.

Atque in primis quod spectat ad specificam peccatorum distinctionem, dicendũ est, illam præsertim ex objecto formali cujusque peccati desumendã esse, docet S. Tho. q.72. a.1. ita ut peccata illa specie inter se distincta censeantur, quorum objecta formalia oppositionem habent cum perfectionibus moralibus specie diversis, quibus ipsa peccata privant : cùm enim peccatum formaliter consistat in privatione rectitudinis, seu perfectionis alicujus moralis, ut sect. 1. dictum est, sequitur cujusque peccati formalem, & specificam ab altero distinctionem desumendam esse ex ratione specificâ rectitudinis illius & perfectionis quã privat : privationum enim specifica

distinctio (ut docent Philosophus) non aliunde petitur, quàm ex distinctione specifica formarum, quibus privant.

Hinc colliges 1. peccata illa esse inter se specie diversa, non modò quæ virtutibus speciè diversis adversantur, sed etiam quæ eidem virtuti sub diversa tamen formali ratione repugnant: e.g. perjurium, & voti prævaricatio specie inter se differunt, quia eidem virtuti religionis sub diversa tamen formali ratione opponuntur, ut plenius intelligetur ex ijs, quæ in explicatione primi & secundi præcepti Decalogi dicenda sunt.

Colliges 2. circumstantias illas speciem peccati mutare, aut peccata specie distincta multiplicare, quæ novam & specie distinctam deformitatem in actum peccati inducunt: e.g. ille qui vovit se singulis diebus veneris jejunaturum, si jejunium illud tempore quadragesimæ infringat, duplex specie peccatum, licèt numero unicum, committit: quia in illius actu duplex deformitas specie distincta reperitur, una quidem contra obedientiam Ecclesiæ legibus debitam, altera verò contra virtutem religionis, cujus est vota edere, ac edita fideliter adimplere; ideoque circumstantia illa voti in confessione declaranda est.

Quod spectat ad distinctionem numericam ipsorum peccatorum, dicendum est tot esse numero distincta peccata, quot sunt actus voluntatis moraliter interrupti & repetiti. Ita S. Thom, in 2. dist. 42. q. 1. a. 1. post illum Suar. part. 3. tract. 4. disp. 22. sect 5. Nav. cap. 6. num. 16. Azor. Tabiena. & alij. Cùm enim voluntas sit principium actuum voluntariorum bonorum & malorum, nec ullum sit peccatum, nisi in quantùm ab ipsa voluntate deliberatè procedit; hinc sequitur, peccatorum numerum in tantùm multiplicari, in quantùm ipsius voluntatis actus moraliter interrupti repetuntur.

Quæres, quandonam voluntatis actus censeantur moraliter interrumpi, ita ut per illorum repetitionem peccata numero multiplicentur. Respond. actus voluntatis tunc moraliter interrumpi, quoties nec formaliter, nec virtualiter perseverant: unde qui proficiscitur ad furandum, vel

occi-

occidendum inimicum, quamvis in via furandi, vel occidendi propositum sæpius repetat, non censetur nisi unum numero peccatum committere: secùs verò, si hæc prior voluntas furandi somno interrumpatur, & postea renovetur & repetatur; tunc enim aliud peccatum numero distinctum committitur, ut docent suprà citati authores. Quòd si numerus actuum illorum voluntatis interruptorum, & repetitorum tantus sit, ut illum inire moraliter impossibile sit; tunc satis erit in confessione temporis moram declarare, eo modo, quo dictum est, tract. 1. hujus post. part. c. 5. sect. 14.

SECTIO V.

De peccatis commißionis & omißionis eorumque varijs gradibus.

DOCET S. Thomas quæst. 72. a. 6. & ante illum docuerat S. Aug. lib. de perfectione justitiæ c. 11. peccatū omne modis duobus admitti; si nimirum aut illa fiant quæ prohibentur, & hoc est peccatū cōmissionis? aut non fiant quæ jubentur, & istud est omissioni. Hæc est autem præcipua inter utrumque differentia? quòd peccatum commissionis opponatur præcepto negativo, cujus est ea conditio juxta doctrinam S. Thomæ 12. q. 33. a. 2. ut omni tempore obliget; peccatum verò omissionis opponatur præcepto affirmativo, quod non omni, sed certo tantùm & determinato tempore obligat, ut pleniùs & distinctius infrà in explicatione Decalogi declarabitur.

Jam circa peccatum omissionis observandum est, illud incurri, non solùm quando quis advertenter vult omittere id ad quod faciendum obligatur. Juxta illud S. Jacob. 4, *Scienti bonum facere & non facienti, peccatum est illi*; sed etiam quando vult aliquid facere, ex quo secuturam esse omissionem advertit, aut advertere potest aut debet: quæ quidem actio quatenus est causa peccati omissionis, est

peccatum, non tamen ab omiſſionis peccato diſtinctum, juxta probaliorem ſententiam Theologorum, quam fusè probat Iſamb. Ad qu,71.diſp.art.4 & 5. unde ſequitur in confeſſione ſatis eſſe, ut quis v g. declaret ſe die feſto Miſſam omiſiſſe, nec ulterius teneri ad explicandum, quænam actio illius omiſſionis cauſa fuerit, ſi actio illa ex ſe mala non ſit.

Quod verò ſpectat ad peccatum commiſſionis, tres ſunt præcipui illius gradus; aliud enim committitur corde, aliud opere, ut docet S. Thom. art. 7. & aperte conſtat ex ſcriptura: S.Matth.15. *De corde exeunt cogitationes malæ, &c. quæ coinquinant hominem*: Pſal. 14. *qui non egit dolum in lingua ſua, nec fecit proximo ſuo malum*. Rurſus peccata cordis ſeu purè interna tribus præſertim modis committuntur, cogitatione, ſcilicet, delectatione, & conſenſu in opus malum. Quòd enim ſola cogitatione peccati poſſit; v. g. cum quis advertenter & liberè opinioni alicui ab Eccleſia proſcriptæ & damnatæ adhæret; per ſe patet juxta illud Sap. 1. *Perverſæ cogitationes ſeparant à Deo*. Quòd item non modò conſenſus in opus aliquod malum (de quo nullus ambigit) ſed etiã quòd ſola delectatio de ipſo opere malo (quã Theologi moroſam vocant) ſit peccatum, docet S. Thom.q.74.a.8. & cum illo Theologi omnes: & olim expreſsè S. Aug.lib.12.de Trinit.c 12.ubi ſic loquitur: *Totus homo damnabitur; niſi hæc, quæ ſine voluntate operandi, ſed cum voluntate animum talibus oblectandi, ſolius cogitationis ſentiuntur eſſe peccata, per mediatoris gratiam remittantur.*

Ratio; qua S.Doctor probat, hæc eſt; quòd talis eſt delectatio, quale eſt ejus objectum: atqui quando quis delectatur de opere aliquo malo prout malum eſt, objectum delectationis illius eſt malum: ergo delectatio illa erit mala; mortaliter quidem, ſi de re aliqua mortaliter mala delectetur, ut cum quis cogitat de fornicatione, & ratione advertente de illa ſic cogitata delectatur: venialiter autem, ſi res illa ſit ſolùm venialiter mala; ut cùm quis cogitat, & cogitando delectatur de re aliqua otioſa.

Ex

Ex quo sequitur , quòd si quis,non de opere malo ut malum est , sed de aliqua illius circumstantia quæ per se mala non est, delectaretur : v. g. si cogitans de homicidio alicujus hominis delectaretur, non quidem de morte illius,sed de modo quo mors ei illata est,seu de dexteritate homicidiæ in homicidio perpetrando; non peccaret mortaliter,ut docet S. Thomas suprà.

Est autem hic observandum 1.ad hoc ut delectatio de re aliqua mala sit peccatum mortale,duo requiri ; quod rectè docet & probat Isamb. Ad quæst.74,disp.5. Primum est,ut homo advertat,non solum de tali re delectari , sed etiam delectationem illam malam esse & illicitam;vel saltem id adverterit, quando delectationi causam culpabiliter dedit. Secundum est, ut illam rationis advertentiam sequatur consensus vel expressus vel tacitus : ut enim rectè docet S. Aug.suprà , illicitæ delectationes non solùm per consensum expressum admittendæ non sunt , sed etiam, *ut attingerunt animum, respui debent*: unde secundum illius mentem peccat is, non modò qui delectationi alicui de re mala positivè seu expresse consentit ; sed etiam is qui tacitè,id est,qui delectationem illam , cùm possit reprimere, negligit : quod etiam docent Sanctus Antoninus & plures alii , quos citat & sequitur Vasques disput 108. capit.2.

Observandum 2. delectationes illas de opere aliquo malo si conjungantur cum efficaci voluntate operis illius perpetrandi,ejusdem esse speciei cum ipsomet opere , si perpetraretur,juxta dictum Christi Domini S.Matth.cap. 5. *Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est eam*, proindeque in tali casu declarandas esse in confessione circumstantias illas , quæ speciem peccati mutarent, si actu commissum fuisset ; verbi gratia an de simplici fornicatione aut adulterio,&c. delectatus fuerit. Quòd si nulla subsit voluntas committendi tale peccatum,sed in solam delectationem feratur consensus , tunc probabile est (quod docent Vasques , Azotus , & alii apud Laymannum) Lib.1. tract. 3. cap.7. omnes ejus-

ejuſmodi delectationes ejuſdem eſſe ſpeciei, quando ex eodem & ſimili motivo oriuntur; proindeque illum, qui ſola cogitatione delectaretur turpiter, v.g. de fornicatione, adulterio, &c. ex ſolo delectationis ejuſmodi percipiendæ motivo, ac ſine ullo conſenſu in actionem ipſius peccati, non teneri ad declarandas in confeſſione circumſtantias perſonarum & alias ſimiles, quæ peccati illius, ſi actu committeretur, ſpeciem mutarent; ſed ſatis eſſe, ſi tantummodo ipſum in turpem cogitationem conſenſum explicet.

SECTIO VI.

Quænam ſint cauſæ peccatorum.

CERTUM EST, cauſam primam & præcipuam peccati eſſe voluntatem, quæ à divinæ legis regula liberè deflectit: ut enim rectè dixit S. Aug. Lib. de duab. anim. cont. Manich. c. 11. *Peccatum ſine voluntate eſſe non poſſe, omnis mens apud ſe divinitus conſcriptum legit*: ſed præter ipſam voluntatem ſunt etiam aliæ quædam cauſæ ad peccatum moventes & inducentes tum externæ, tum internæ: de quibus quæritur quænam illæ ſint. Pro cujus quæſtionis reſolutione.

Dicendum 1. duas eſſe cauſas externas ad peccatum moventes & inducentes, diabolum ſcilicet, & mundum. Atque in primis quòd diabolus per ſuggeſtiones ſuas & tentationes ad peccandum moveat & inducat ex ſcriptura manifeſtum eſt: Sap. 2. *Invidia diaboli mors introivit in urbem terrarum*: 1. S. Pet. 5. *Adverſarius veſter diabolus tanquam leo rugiens circuit, quærens quem devoret*: ex qua tamen diaboli tentatione nulla ſequitur in voluntate peccandi neceſſitas, ſed remanet ſemper libertas & poteſtas illi reſiſtendi, ut docet S. Thom. q. 75. a. 3. juxta illud S. Jacob. 4. *Reſiſtite diabolo & fugiet à vobis.*

Quod ſpectat ad mundum, ſi illius nomine juxta mentem

tem S. Augustini *In Ps. 54.* intelligamus homines impios iniquos, certum est etiam illos sive pravo exemplo sive suasionibus nefarijs aliquando ad peccatum alios inducere: Eccli. 13. *Qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea, & qui communicaverit superbo, induet superbiam.*

Dicendum 2. repudiandam, imo execrandam esse blasphemiam hæreticorum dicentium, Deum esse causam & authorem peccati, præter ea quæ contra hanc impietatem diximus in priori hujus operis parte Tract. 2. c. 4. sect. 2. illam denuo refellimus ex scriptura: Psal. 5. *Non Deus volens iniquitatem tu es*: S. Jacob. 1. *Deus intentator malorum est, ipse autē neminem tentat.* Itē ex S. Basilio, qui hanc hæresim refutavit homilia integra, cui titulus est: quod Deus non sit author malorum; ubi probat æquè impium esse dicere Deum esse authorem peccati, ac Deum non esse.

Objiciunt 1. hæretici illud Ephes. 1. *Deum operari omnia secundum consilium voluntatis suæ*, ergo etiam peccata.

Respondet S. Hieronymus super illum locum, id intelligendum esse, *Non quòd omnia quæ in mundo fiunt Dei voluntate & consilio peragantur? alioquin & mala Deo possent imputari; sed quod universa quæ facit, consilio faciat & voluntate.*

Objiciunt 2. in pluribus scripturæ locis dici, Deum peccatores indurare, excœcare, &c.

Respondet S. Aug. Lib. 1. ad simpliciā. Deum indurare, & excœcare, *Non impertiendo malitiam, sed non impertiendo gratiam*, specialem scilicet & efficacem, ut constat ex dictis in tract. de Gratia.

Objiciunt 3. scripturam varijs in locis affirmare quædam peccata committi ex Dei voluntate, ordinatione, præcepto, &c.

Respondetur, his & similibus loquendi modis solummodo intelligi, Deum permittere peccata, & pravis impiorum voluntatibus tanquam instrumentis uti ad exercendos justos, vel ad infligendas pœnas, quas ab æterno infligere decrevit. Ita enim S. Augustinus; & plures alij

 SS. Pa-

SS. Patres, (quos fusè citat Bellarminus,) loca illa scripturæ interpretantur.

Objiciunt 4. Deum positivè concurrere ad actum peccati simul cum peccatore; unde sequitur simul cum eo esse causam illius.

Resp. Deum positivè concurrere ad actum, non verò ad ipsius actus defectum, seu ad privationem rectitudinis, quæ in ipso actu reperitur, in qua sola privatione consistit ratio formalis ipsius peccati, ut ex antè dictis constat: ac proinde, licet sit causa ipsius actus, non est tamen causa defectus qui in illo reperitur; sicut facultas motrix est quidem causa ambulationis, non verò claudicationis quæ ex solo tibiæ defectu provenit: unde S. Thom. q. 79. a. 2. dicit peccatum tribuendum esse causæ non efficienti, sed deficienti, qualis est solus homo peccans.

Quod spectat ad internas causas peccati, tres à Theologis communiter numerantur; scilicet ex parte appetitus inferioris, infirmitas seu passio; ex parte verò appetitus superioris seu voluntatis, malitia; ex parte denique intellectus, ignorantia. Ita S. Doctor q. 76. 77. & 78. de duabus prioribus hîc aliquid dicemus; de tertia, de qua graviores aliquot difficultates occurrunt, in seq. sect. agemus.

Ac in primis quod peccatum aliquando causetur ex motibus & passionibus appetitus inferioris, testatur scriptura: Dan. 13. *Concupiscentia subvertit cor tuum*: Rom. 7. *Video legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captivantem me in lege peccati.*

Causatur autem peccatum ab ipsa concupiscentia seu passione appetitus sensitivi duobus præsertim modis, ut docet S. Thom. quæ. 77. a. 1. primo, in quantum distrahit ac divertit ipsius rationis advertentiam; secundo, in quantum voluntatem ipsam allicit, facitque ut objectum magis conveniens & appetibile videatur: utrumque modum expressit Sanctus Jacobus Cap. 1. cum dixit: *Vnusquisque tentatur à concupiscentia sua abstractus & illectus.* Et tale peccatum quod ex passione oritur, dicitur etiam ex infirmitate procedere, eò quod passiones (ut asse-

rit S. Doctor artic. 3.) sint quædam veluti animæ ægritudines & infirmitates; quæ quidem duplici modo (ut idem docet art. 6.) se habere possunt. Primò antecedenter ad ipsum rationis judicium: cùm scilicet homo antequam attendat ad malitiam actus sui passione aliqua præoccupatur: & tunc, si adeò vehemens illa sit, ut ipsius rationis judicium prorsus obnubilet, ita ut homo ad malitiam sui actus propter vehementiam passionis attendere non possit, nullum erit peccatum; cùm nulla sit rationis deliberatio, sine qua consensus liber esse non potest: si vero passio non tollat judicium rationis, sed illum tantum ex parte distrahat aut impediat, ita ut ratio sufficienter advertat malitiam ipsius actus; tunc non excusat à peccato, illius tamen gravitatem minuit: unde S. Aug. lib. 14. de civ. c. 2. asserit peccatum primorum parentum ideo gravius fuisse, *quia nondum voluntati cupiditas resistebat*, quasi diceret, peccatum illud futurum fuisse minùs grave, si ex antecedenti cupiditate commissum fuisset.

Secundo passiones habere se possunt consequenter; id est quando homo deliberatè se ipsum ad malum aliquod excitat, unde sequitur passio aliqua in appetitu inferiori: tunc enim passio illa neque excusat à peccato, neque illius gravitatem minuit, sed potius auget, ut asserit S. Thomas suprà, estque signum maximæ propensionis, quæ est in ipsa voluntate ad actum peccati perpetrandum.

Jam etiam quod peccatum causetur ab ipsa malitia seu pravitate voluntatis, ita ut homo aliquando ex certa & deliberata malitia peccet, constat ex scriptura. Job. 34. *Quasi de industria recesserunt à Deo, & omnes vias ejus intelligere noluerunt.* Docet autem S. Thom. q. 78. a. qu. peccatum illud, quod ex certa & deliberata malitia committitur, illo gravius esse, quod oritur ex infirmitate & passione; quia scilicet ex majori voluntatis libertate procedit.

SEC-

SECTIO VII.

Qua ratione ignorantia sit causa peccati vel ab illo excuset.

UT quæstioni propositæ satisfiat, supponimus ex communi Theol. doctrina, ignorantiam aliam esse juris, aliam facti. Ignorantia juris est, cùm ignoratur legem vel consuetudinem, vim legis obtinentem aliquid præcipere vel prohibere: v.g. si quis nesciat legem Ecclesiasticam prohibere carnium comestionem die veneris. Ignorantia facti est, cùm ignoratur res aliqua particularis, quæ præcepta vel prohibita est, & ex qua velut ex objecto dependet actio aliqua moralis: v.g. si quis nesciat carnem esse quam comedit, vel non advertat esse diem veneris: ut enim rectè monet Isamb. qu. 6. disp. unic. art. 9. ea, quæ de ignorantia dicuntur, de inadvertentia quoque & oblivione intelligi debent.

Rursus alia est ignorantia antecedens, alia concomitans, alia subsequens. Ignorantia antecedens ea est, quæ nec directè nec indirectè voluntaria est; ideoque antecedens appellatur, quæ omnem voluntatis actum antecedit: & eadem dicitur invincibilis & probabilis seu justa: invincibilis, quando nulla diligentia vinci potuit: probabilis verò seu injusta, quando etsi absolutè loquendo omni adhibita diligentia quæ adhiberi potest vinci potuerit, non tamen debuit; quia nulla fuit obligatio adhibendi majorem diligentiam ea, quæ adhibita est, cum qua tamen superari non potuit; ideoque dicitur moraliter invincibilis.

Ignorantia concomitans est, quando ignoratur aliquid, quod tamen si sciretur, nihilominus ageretur, ut quando quis existimans se occidere feram, inimicum occidit, ita dispositus tamen, ut si inimicum esse cognovisset, nihilominus occidisset,

Igno-

Ignorantia denique consequens ea est, quæ aliquo modo voluntaria est, & voluntatem directè vel indirectè consequitur; quæ etiam dicitur vincibilis, quia diligentia aliqua adhibita vinci potuit ac debuit, dividiturque in affectatam, & eam quæ affectata non est. Affectata est directè volita; v.g. cum quis expresse vult aliquid ignorare ut liberiùs peccet: ea verò quæ non est affectata, indirectè tantùm volita est: v.g. quando quis refugit laborem alicujus studii, unde ignorantia rei alicujus sequitur. Hac distinctione supposita.

Dicendum 1. ignorantiam aliquando esse causam peccati. Id patet ex scriptura: Act. 3. *Nunc scio fratres, quia per ignorantium fecistis*: 1. Timoth. 1. *Ignorans feci in incredulitate.* Quod etiam docet S. Thomas qu. 76. art. 1. ubi docet non quamlibet ignorantiam esse causam peccati, sed illam tantummodo quæ vincibilis est, & nihilominus tollit notitiam aliquam, quæ si adesset, actum peccati prohiberet, juxta quod dixit Apostolus loquens de Judæis, 1. Cor. 2. *Si cognovissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent.*

Dicendum 2. ignorantiam vincibilem non solum esse causam peccati, sed etiam esse peccatum ratione negligentiæ adjunctæ, qua quis negligit ea scire, quæ scire tenetur & potest. Ita S. Doctor art. 2. & constat ex scriptura: Psal. 24. *Delicta juventutis meæ, & ignorantias meas ne memineris*: & ex S. Aug. lib. 1. de lib. arb. cap. 19. *Non tibi imputatur ad culpam, quod invitus ignoras; sed quod negligis quærere, quod ignoras.*

Dicendum 3. ignorantiam antecedentem invincibilem tam juris quàm facti omnino à peccato excusare. Ita S. Thom. art. 3. & cum illo communiter omnes: & probatur 1. ex his Christi Domini verbis S. Jo. 15. *Si non venissem, & eis locutus non fuissem peccatum non haberẽt*: super quæ verba S. Aug tr 89. in S. Joan. dicit illos, *Ad quos Christus non venit, & quibus non est locutus, excusationem habere; non de omni peccato suo, sed de peccato illo, quo in Christũ non crediderunt.* Et S. Bern. epist. 77. ad Hugonem de S. Victore eadem Christi verba explicans, *si* inquit, *locutus fuisset sed non eis, inobedientiâ culpam ignorantiæ excusaret.* Pro

Probatur 2. hac ratione: ignorantia illa à peccato excusat, quæ ab actione peccati quatenus talis est, tollit rationem voluntarii; peccatum enim nullum est quin sit voluntarium: atqui ignorantia antecedens tollit rationem voluntarii ab actione peccati, redditque illam simpliciter involuntariam, ut docet S. Thom. 1. 2. q. 6 a. 8. & cum illo Theologi omnes: ergo à peccato excusat.

Dicendum 4. ignorantiam concomitantem quando invincibilis est à peccato excusare. Ita Isamb. disp. unic artic. 8. ad quæst. 76. & plures alii quos ibidem citat. Ratio est, quia ignorantia illa (ut docet S. Thom cit art. 8) etsi non faciat actum involuntarium, facit tamen non voluntarium; & sic in ejusmodi actu non reperitur ratio voluntarii, sine qua peccatum nullum esse potest.

Dicendum 5. ignorantiam consequentem sive affectatam sive minimè affectatam, nunquam excusare à peccato opus malum quod ex illa fit, quia scilicet non impedit quin tale opus sit voluntarium: hæc est tamen inter utramque differentia, quòd ignorantia illa quæ non est affectata, minuit peccatum, quia minùs voluntarium reddit; ea verò quæ est affectata, peccatum non minuit; sed potiùs auget, ut observat S. Doctor. q. 76. a. 4.

Quæres an possit esse ignorantia aliqua invincibilis juris naturalis. Resp. 1. universalissima ipsius juris naturalis principia à quovis homine adulto, neq; invincibiliter, neque vincibiliter ignorari posse, cujusmodi sunt hæc: *Bonum esse faciendum: malum fugiendum: nemini injuriam inferendam* Ita S. Thom q. 94. a. 6. sunt enim hæ universales & per se notæ humanarum actionum regulæ, unicuiq; hominum naturaliter insitæ: unde S. Aug. li. 2. de lib. arb. c. 10. *Justè*, inquit, *esse vivendum, propria suis quibusque esse reddenda, &c. nonne fateberis esse verissimum? & tam mihi, quā tibi, atque omnibus id videntibus præsto esse communiter.*

Respondetur 2. juris naturalis, quoad alia quædam principia minùs universalia, ignorantiam invincibilem esse posse in quibusdam hominibus etiam toto vitæ tempore: manifestum est enim multa esse juri naturali repugnan-

pugnantia, quæ non solum ab indoctis & rudibus, sed etiam à doctis & ingenij acumine præcellentibus viris talia esse ignorantur: nam & Cassianus olim alijque S. viri) ut in ejus collationibus habetur) existimaverunt mendaciũ aliquando esse licitum ad bonum aliquod promovendum aut malum impediendum: multique nunc etiam doctissimi viri, & in Theologia versatissimi dissentiunt inter se de re aliqua ad jus naturæ pertinente; v.g de contractu aliquo, utrum sit usurarius aut aliàs injustus, necne; abeuntque in partes contradictoriè oppositas, alijs negantibus, alijs è contrario affirmantibus: unde sequitur quosdam illorum ignorantia aliqua invincibili juris naturalis laborare.

SECTIO VIII.

Quinam sint effectus peccati.

TRES præcipui communiter à Theologis numerantur. Primus est, quòd lædat hominis naturam ejusque bonum imminuat. Ita S. Thom. art 1. & 2. quæst. 85. ubi docet bonum naturæ in homine triplex esse: primum bonum consistit in ijs, quæ ad ipsius naturæ humanæ essentiam spectant: ut sunt principia quibus ipsa natura constituitur, & proprietates quæ ab illis oriuntur: ut sunt esse rationale, esse liberum, &c. Secundum bonum est inclinatio illa & propensio, quam homo ex natura sua, quatenus rationalis est, habet ad virtutem. Tertium denique bonum est donum originalis justitiæ, quod in persona primi hominis universæ humanæ naturæ collatum fuit; & eo sensu bonum ipsius naturæ vocatur. Ex his autem tribus naturæ bonis docet S. Doctor primum nec tolli nec minui per illud peccatum; tertium per peccatum originale penitùs ablatum fuisse; secundum verò, inclinationem scilicet illam naturæ humanæ ad virtutem, imminui quidem per peccatum, cùm ejus actus virtuti opponantur, nunquam tamen penitùs auferri.

Secun-

Secundus peccati effectus est macula quædam & deformitas, quam anima per peccatum contrahit, & quæ transacto ipsius peccati actu in ea remanet. Ita S. Thom. art. 1. & 2. quæst. 86. & constat ex scriptura: Josue 22. *peccastis in Beelphegor, & usque in præsentem diem macula hujus sceleris in nobis permanet*: Jerem. 2. *Maculata es in iniquitate tua coram me, dicit Dominus*: Item ex alijs scripturæ locis, in quibus peccatores dicuntur inquinati, immundi, &c.

Hæc autem peccati macula, secundum probabiliorem Theologorum sententiam, nihil est aliud quam ipsamet peccati malitia, quatenus etiam transacto actu peccati censetur durare ac perseverare, quamdiu per pœnitentiam non deletur: quæ quidem macula vocatur etiam peccatum habituale, eo quod veluti habitualiter post peccatum actu commissum remaneat in anima.

Est tamen hic observandum, peccatū illud habituale distinguendum esse à vitioso habitu, seu à prava illa inclinatione & propensione, quæ per repetitos peccati actus ingeneratur in anima, in eaque remanet etiam postquam ipsa peccati macula per gratiæ infusionem deleta est: nec nisi per contrarios & sæpe repetitos virtutis actus tollitur.

Tertius denique peccati effectus est reatus pœnæ: certum est enim pœnam aliquam peccatis hominum divinitus esse decretam: S. Matth. 5. *Qui dixerit fratri suo, fatue, reus erit gehennæ ignis*: Rom. 2. *Tribulatio & angustia in omnem animam hominis operantis malum*. Hæc autem pœna, cum justè à Deo decernatur, supponit peccatorem illa dignum esse; illiusque reatum per peccatum incurrere.

Porrò circa hunc tertium peccati effectum observandum 1. non omnem pœnam esse propter aliquod peccatum; cum constet quasdam interdū hujus vitæ pœnalitates justis & sanctis à Deo infligi, non in punitionem peccatorum, sed ad probationem & exercitamentum virtutis: quod de sanctissima virgine Dei para nullus negare potest, & de plurimis alijs sanctis pietas facilè suadebit.

Observandum 2. quòd quamvis peccatum per se & formali-

maliter conſideratum non poſſit eſſe pœna peccati alterius, ut docet S. Thom. q.87. poteſt tamen eſſe per accidens eo modo quem ibidem explicat, ratione ſcilicet ſubſtractionis gratiarum aliquarum actualium, quorum auxilio Deus inderdum peccatorem privat in punitionem præcedentis peccati, unde ſequitur lapſus in aliud peccatum.

Quæres, quanta pœna cuique peccato actuali divinitus decreta ſit. Reſp. cum diſtinctione: ſi enim id quæratur de peccato mortali, certum eſt ex fide pœnam æternam ſive damni ſive ſenſus unicuique peccato mortali eſſe conſtitutam. De pœna damni quæ conſiſtit in privatione viſionis beatificæ conſtat ex S. Matth. 8. ubi dicitur quod reprobi *Ejicientur in tenebras exteriores*. De pœna verò ſenſus ejuſdem *S. Matth. 25. diſcedite à me maledicti in ignem æternum.* cùm autem dicitur pœna æterna cuique peccato mortali conſtituta, id intelligendum eſt (ut rectè docet Iſam. ad q.7. diſp.2 a.3. non ſolùm de perpetuitate ipſarum pœnarum quantum ad durationem, ſed etiam de earumdem pœnarum immutabilitate; ita ut nullam earum diminutionem nullumve in ſuppliciis ſolatium unquam experturi ſint damnati: unde etiam If. ultimo dicitur, quod *vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur.*

Quàm verò juſtè Deus ob unicum peccatum mortale, quod aliquando breviſſimum & quaſi momentaneum eſt, pœnam æternam decreverit, jam à nobis dictum eſt, 1. p. tract. 4. c. 3. ſect. 4. quod inſuper etiam hac ratione demonſtrari poteſt; quia ſcilicet actio peccati, quamvis ſecundùm ſe ſpectata, breviſſimo tempore duret, nihilominùs ſecundùm affectum peccatis quaſi in totam æternitatem protenditur: qui enim (ut rectè dixit S. Doctor) lib. 3. cont. gent. cap. 144. propter fruitionem temporalem boni alicujus temporalis relinquit æternam ſummi & æterni boni fruitionem; (quod facit quicunque mortaliter peccat) rectè ac juſtè cenſetur bono illo temporali in æternum frui velle; proindeque peccatum ſuum, quod in bo-

ni il-

ni illius temporalis inordinata fruitione consistit, in totam æternitatem velle prorogare: ex quo fit, ut cùm illud peccatum sit in affectu æternum, justo Dei judicio pœnam æterna dignum esse censeatur.

Si verò quæstio intelligatur de peccato veniali, certum est ex fide peccata venialia in omnibus justis sive in hac vita, sive in futura non esse punienda pœna æterna, sed solummodo temporali; sicut ex eadem fide certum est, homines justos in accepta justitia usque ad mortem perseverantes æterna beatitudine in æternum non esse privandos.

Est tamen difficultas de peccatis illis venialibus, cum quibus peccatores & reprobi ex hac vita decedunt: Scot. enim in 4. dist. 21. & quidam alii Theologi existimant pœnam illis venialibus peccatis debitam, futuram esse tantummodò temporalem, probabilius tamen alii cum S. Doctore q. 8. 7. a. 5. ad 3. asserunt, pœnam illam fore æternam, non tam ratione gravitatis, quàm irremissibilitatis ipsius peccati venialis: cùm in inferno nullus neque remissioni, neque redemptioni locus sit.

DIGRESSIO.

De loco inferni, & damnatorum suppliciis.

CUM inter cæteros effectus peccati acerbissimus & maximè formidandus sit æternæ pœnæ reatus, ut hæc illius acerbitas melius perspiciatur, non erit abs re de loco & qualitate pœnarum illarum æternarum hic paucis agere, ac quid de illis secundum fidei Catholicæ regulam sentiendum sit declarare.

Dicendum igitur 1. infernum seu carcerem damnatorum pœnis deputatum, esse locum aliquem realem & corporeum, in ipsis terræ visceribus situm. Ita S. Thom. in supp. q. 97. a. 7.

Hæc veritas constat ex scriptura: Numer. 16. *Dirupta est ter-*

terra sub pedibus eorum; &c. descenderuntque vivi in infernum operti humo. Job. 10. Infernus vocatur *terra tenebrosa & operta mortis caligine.*

Constat etiam eadem veritas ex antiquis patribus qui id asseruerunt, ut Tertullian. lib. de anim. c. 55. *Nobis,* inquit, *inferi, non nuda canostas, nec subdivalis aliqua mundi sentina creduntur; sed in fossa terræ & in alto vastitas, & in ipsis visceribus ejus abstrusa profunditas.* S. Athanasius in quæstionib. *Peccatorum,* inquit, *animæ in inferno positæ sunt super omnem terram & mare ut psalmista dicit: posuerunt me in lacu inferni, in tenebrosis & in umbra mortis,* & S. Cyril. Alexand. de exitu animæ. *Tunc,* inquit, *animam invadunt dæmones, eamque in terrarum opaca deducunt; & solidissimis compedibus revinctam in infimas infernorum carcerum partes acerebi custodias dejiciunt.*

Porrò quantæ & quàm amplæ regiones, quàm vasti recessus in ipsius terræ sinu reperiantur, ex Cosmographorum demonstrationibus satis apertè dignosci potest: cùm secundùm communem & probabiliorem illorum sententiam, ab extima terræ superficie ad illius centrum mille ac quingentæ & amplius leucæ numerentur, quæ totius ambitus illius semidiametrum efficiunt: unde secundùm Arithmeticorum numerorum rationem colligitur, immensa propè esse spatia quaquaversùm in terræ visceribus protensa, in quibus proinde varia receptacula eaque amplissima constitui possunt, sive pro justis ad tempus determinatum purgandis, sive pro reprobis in æternum puniendis, sive pro Limbo puerorum ex hac vita cum solo originali peccato decedentium.

Dicendum 2. ignem verum & corporeum in inferno reperiri, eoque tum corpora, tum animas ipsorum reproborum in æternum cruciari. Ita S. Thom. in supp. quæ. 97. a. 5. & constat ex scriptura Is. 33. *Conterriti sunt in Sion peccatores, possedit tremor hypocritas: quis poterit habitare de vobis cum igne devorante? quis habitabit ex vobis cum ardoribus sempiternis?* & Apoc. 19. vocatur infernus *stagnum ignis ardentis sulphure.*

Idipsum

Idipsum docent SS. Patres: S. Cypr. ser. de Ascens. Christi. *Immortales*, inquit, *miseri vivent inter incendia, & inconsumptibiles flammæ nudum corpus allambent: ardebit purpuratus dives; non erit qui æstuanti linguæ stillam aquæ infundat; in proprio adipe frixæ libidines bullient. & inter sartagines flammeas miserabilia corpora cremabuntur.* S. Greg. M. lib. 4. dialog. c. 28. *Sicut*, inquit *electos beatitudo lætificat, ita credi necesse est quod à die exitus sui ignis reprobos exurat.*

Dicendum 3. præter ipsius ignis sensibile tormentum, plures alias & varias pœnas ipsis damnatis infligi. Psal 10. *& sulphur & spiritus procellarum, pars calicis eorum*: Job. 24. *Ad nimium calorem transeat ab aquis nivium*; id est (ut explicat Hugo Cardinalis) quod impij in inferno de pœna ad pœnam transibunt: Apoc. 18. *In una die venient plagæ ejus, mors, & luctus, & fames, &c.*

Id ipsum quoque affirmant SS. Patres: ut S. Basil. in Psal. 33. ubi dicit in inferno post judicium ultimum fore *vermium innumerabiliũ genus venonosum ac carnivorum, esitans quidem semper, nec tamen se exsatians, intolerabiles dolores morsibus infigens* S. Cyril. cit. orat. de exitu animæ: *Illic* (in inferno scilicet) *inhumani ergo stuli, tenebricosus carcer, insolubilia vincula, ut nulla refringendæ catenæ, veri & intractabiles ministri, graves illæ ad supplicium adhibentur scuticæ, firmi ungues & infracti; prædura flagella, pix nebulosa, & strepitans sulphur grave olens, atra cubilia, pyra semper ardens fœdus & olens vermis, &c.* S. Aug. epist. 211. ad Julianum, *varijs quibus præparatur dolor vermium ardor flammæ sitis inextinguibiles, fletus ac stridor dentium, oculorum lacrymæ, tenebræ exteriores &c.*

Quare eumdem S. Patrem audiamus sic concludentem serm. 81 de temp. in vig. pentec. c 18. *hæc recordare, & ignẽ illum gehennæ his, quæ te nunc exagitant, flammis libidinis & cupiditatis oppone: ignis hic, qui in præsenti est vita, absumit cuncta quæ recipit; ille verò quos susceperit, semper cruciat, & pœnæ suæ semper integros servat: propterea enim & inextinguibilis dicitur non solùm quia ipse non extinguitur, sed quia nec eos quos susceperit, extinguit aut perimet.*

CAPUT

CAPUT III.

De Legibus.

QUONIAM (dictum est cap. præc.) peccatum nihil aliud est quàm legis transgressio, idcirco ad perfectam ipsius peccati notitiam requiritur etiam cognitio legis, unde dixit Apostolus Roman. 3 *Per se cognitio peccati.*

SECTIO I.

Quid nomine legis intelligatur, & quotuplex sit lex.

LEGIS nomen latè sumptum, regulam quamcumque sive normam agendorum significat: quo sensu Grammaticæ aliarumque artium regulæ, leges vocantur; & tyranni leges quamvis injustas ferre dicuntur, juxta illud Is. 10. *Væ qui condunt leges iniquas.* Si verò propriè & strictè sumatur lex secundum mentem S. Doctoris q.98 a.1. nihil est aliud quàm recta regula seu mensura humanorum actuum, secundum quam vel ad bene agendum dirigimur, vel à malè agendo retrahimur.

Lex autem eo sensu intellecta dividitur à S. Doctore q.91. a.1 & seq. in legem æternam, naturalem, & positivam: & hæc lex positiva subdividitur in legem positivam divinam, & legem positivam humanam: quæ quidem lex positiva humana rursus duplex est, Ecclesiastica scilicet, & Civilis: sicut etiam lex positiva divina alia est vetus, seu Mosaica, alia nova quæ lex Evangelica seu Christi vocatur, quoniam ab illo tanquam supremo legislatore in Evangelio lata est & promulgata. De lege æterna & naturali agendum nobis est in hac sectione, de positiva verò tum divina tum humana in sequentibus.

Lex

Lex æterna (ut docet S. Thom. q. 91. a 1.) nihil eſt aliud quam ratio divinæ ſapientiæ, quatenus omnium actionum & motuum directiva eſt : ſicut enim in quolibet artifice præexiſtit ratio eorum quæ per artem fiunt; ita etiam in quolibet gubernante præexiſtere debet ratio directiva eorum quæ ab ijs, qui ejus gubernatione ſubduntur, agenda vel omittenda ſunt : Deus autem ſicut per ſuam ſapientiam rerum omnium conditor eſt, ſic eſt etiam gubernator: unde ſapientia illa, in quantùm per eam cuncta creata ſunt, rationem habet exemplaris & ideæ, in quantum verò per eamdem cuncta diriguntur in finem debitum, legis æternæ rationem obtinet.

Cùm verò hæc æterna lex Creaturas quaſcunque ſecundùm modum illis convenientem dirigat, idcirco aliter ratione carentibus, aliter ratione præditis intimatur & proponitur : illis quidem per executionem & (ut ita loquamur) per impreſſionem ordinis ipſius qui ab æterna lege dimanat; iſtis verò per quandam veluti irradiationem divinæ ſapientiæ, quæ mentem rationalem illuſtrat, & in operationibus ſuis dirigit, juxta illud Pſalm. 4. *Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui Domine* : unde S. Auguſt lib. 1. de lib. arb. cap. 6. *Notionem legis æterna quibuſcunque hominibus eſſe impreſſam,*

Quanta autem ſit vis & poteſtas illius æternæ legis vel hinc patet, quòd omnes & quæcunque creaturæ nulla prorſus exceptâ, illi omnimodè ſubdantur: & de illis quidem quæ ratione carent, conſtat ex Pſal. 148. *Ignis, grando, nix glacies, &c. quæ faciunt verbũ ejus:* & Pſalm. 118. *Ordinatione tua perſeverat dies, quoniam omnia ſerviunt tibi.* De creaturis autem ratione præditis ſimiliter conſtat : vel enim ſecundùm rectam rationẽ agunt, & tunc æternæ legis ductũ ſequuntur: vel à recta ratione aberrant, & tunc *quantùm deficiunt à lege æterna ex parte actionis*, (ut loquitur S. Thom q. 93 a. *tantum ſuppletur ex parte paſsionis, prout ſcilicet in tantùm patiuntur quod lex æterna dictat de eis, in quantũ deficiunt facere quod ipſi legi æter[næ] convenit.* Quo ſenſu rectè dixit S. Auguſtinus lib. 1. conf. cap. 12. *Iuſsiſti*

Domine

Domine & sic est ut pœna sua sibi sit omnis animus inordinatus.

Lex naturalis (ut docet idem Sanctus Thom. q. 91. 92.) est ipsummet naturale judicium seu rationis dictamen, quo per lumen nobis à Deo tanquam authore naturæ inditum ; & ab æterna ejus lege derivatum , cognoscimus ea esse facienda , quæ recta & justa sunt ; & è contrà vitanda esse ea , quæ á justitia & rectitudine deflectunt.

Ad pleniorem verò hujus legis naturalis notitiam observandum, primò naturale illud judicium, rationem legis habere , non prout a nobis est , sed quatenus est in nobis ex divinæ legis impressione : unde patet ratio, cur ejusmodi lex naturalis à Regio psalte *Psalm.* 4. *lumen divini vultus,* id est divinæ sapientiæ , *signatum est super nos* , quia scilicet vim omnem suam & lucem ab ipsius divinæ sapientiæ seu legis æternæ veluti radiis accipit.

Observandum secundò legem naturalem (ut docet sanctus Thomas quæst 94. a. 4. (unam & eamdem esse apud omnes homines quoad prima & generalia principia, tam secundum notitiam , quàm secundum rectitudinem ; id est , omnes homines eo ipso , quo ratione præditi sunt , generalia illa legis naturalis principia cognoscere , & tanquam justa & recta approbare : verbi gratia bonum esse faciendum ; malum fugiendum ; rationi obtemperandum ; &c. Quoad conclusiones verò, quæ ex illis deducuntur , sæpe contingit multos à recta ratione deficere propter pravam peccandi consuetudinem , & inde exortam intellectus obscurationem ; & sic ab ipsa lege naturali aberrare : unde videmus apud multas gentes olim idololatriam , & alia flagitia legi naturali contraria, approbata tamen & usu recepta fuisse, de quibus loquens Apostolus *Roman.* 1. dicit quod *Obscuratum est insipiens cor eorum:&c. & mutaverunt gloriam incorruptibilis hominis, & volucrum, & quadrupedum & serpentum, &c.*

Obser-

Obſervandum tertiò, legem naturalem omnes homines obligare ab eo tempore, quo rationis uſum accipiunt, & per illam inter bonum & malum diſcernere incipiunt: hic enim rationis uſus eſt veluti ipſius legis naturalis notificatio: & eo ſenſu intelligenda ſunt hæc Apoſtoli verba. *Rom.7. Ego autem vivebam ſine lege aliquando. Sed cum veniſſet mandatū peccatū revixit.* Ita enim verba illa explicat S. Baſil in Pſ.1. & S. Hier. Epiſt. ad Algaſiam quæſt.1. ubi ſic loquitur: *Cum mandatum venerit, hoc eſt tempus intelligentiæ appetentis bona & vitantis mala, tunc peccatum reviviſcere incipit, & homo reus eſſe peccati.*

Obſervandum quartò, legem naturalem ita omnes homines obligare, ut nullo caſu ab illius ſervandæ obligatione poſſint eximi. Atque in primis certum eſt, exemptionem illam humana authoritate dari non poſſe; cum ipſa lex naturalis ab æterna Dei lege derivetur, vimq; ſuam omnem accipiat, ut ſuprà dictum eſt. unde Lactant. lib.6. divi.inſt c.8. *Huic*, inquit, *legi*, (naturaliter ſcilicet) *nec prærogari fas eſt, nec derogari ex hac aliquid licet, neq; tota abrogari poteſt; nec verò aut per Senatum, aut per populum hac lege liberari poſſumus.*

Quod vero ſpectat ad authoritatem divinam, licèt quidam Theologi exiſtiment, per illam poſſe in lege naturali diſpenſari, probabilior tamen eſt eorum ſententia, qui aſſerunt id ſapientiæ divinæ omnino repugnare, proindeque fieri non poſſe. Ita S. Thom q.100.a.8. & ratio eſt, quia lex naturalis nihil eſt aliud (ut docet S. Aug. lib 83. quæſt.53.) quàm *ipſius æternæ legis, atque adeò ſummæ & incommutabilis rationis ipſius divinæ ſapientiæ in mentibus hominum facta tranſcriptio*: atqui *Deus* (ut ait Apoſtolus 2. *Tim.2.*) *ſeipſum negare non poteſt.*

Dices, Deum Exod.12. Iſraëlitis præcepiſſe, ut res aliquas ab Ægyptijs mutuò acceptas invitis illis retinerent, ac ſecum auferrent; ac proinde in lege naturali, quæ furtum prohibet, diſpenſaſſe.

Reſp. in illo caſu Deum nihil contra legem naturalem præcepiſſe; illa enim prohibet injuſtam rei alienæ ablationem:

nem; res autem illæ ab Israëlitis ablatæ, eo ipso quo id ab illis (Deo jubente) fiebat, non erant amplius alienæ, sed ipsorum, Deo scilicet, ratione supremi dominii, quod in omnes creaturas obtinet, proprietatem & possessionem rerum illorum in Israëlitas transferente: sicque dicendum est Deum in præcepto legis naturalis non dispensasse, sed actionis illius quam imperavit, objectum mutasse; & ea ratione licitam & honestam redidisse.

SECTIO II.

Quid sit lex humana, & circa quam materiam versari possit.

LEx humana secundum doctrinam S. Thomæ q.90.a.4. nihil est aliud quam quædam rationis ordinatio ad commune bonum ab eo, qui communitati præest, promulgata cum intentione obligandi.

Dicitur primò (Rationis ordinatio) qua lex positiva fertur per modum imperii: at imperare (ut docet idem S. Thom.) q.17.a.1. est actus rationis, præsupposito tamen actu voluntatis.

Dicitur secundò (ad commune bonum,) quia ad rationem legis requiritur, ut non uni tantùm aut alteri personæ, sed toti communitati imponatur: *Lex enim* (ut habetur dist.4.cap.4.) *nullo privato commodo, sed pro communi utilitate conscripta esse debet:* unde (ut ait idem S. Thom.) q.90.a.3. ad 3. paterfamilias potest quidem præcepta vel statuta facere, non verò leges condere.

Dicitur tertiò legem humanam ferendam esse ab eo qui communitati præest, juxta id quod dicit Apostolus Rom.13. *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit: non est enim potestas nisi à Deo:* ex quibus verbis, sicut constat, subditos ad obedientiam superioribus præstandam obligari; sic etiam ex iisdem rectè colligitur penes ipsos superiores esse ferendarum legum potestatem.

Dicitur 4. legem humanam promulgari debere: *Tunc enim*

enim (ut dicitur in Decret. cap. *In istis*, dist. 4.) *leges instituuntur, cùm promulgantur.* Quod confirmari potest ex cap. *Ad hac*, extrà de postulatione Prælatorum; & ex cap. *Cognoscentes*, de constitutionibus. Cujus quidem conditionis rationem hanc affert S. Doctor q. 90. a. 4. quia *lex imponitur per modum regulæ & mensuræ : regula autem & mensura imponitur per hoc quod applicatur his quæ regulantur & mensurantur: unde ad hoc, quòd lex virtutem obligandi habeat, oportet quod applicetur hominibus, qui secundum eam regulari debent: talis autem applicatio fit per hoc, quòd in notitiā eorum deducitur ex ipsa promulgatione.*

Dicitur 5. legem ferendam esse cum intentione obligandi. Atque in primis quòd communitatis superiores potestatem habeant sibi subditos obligandi, constat tum ex antè dictis. tum etiam Concilio Constan. Sess. ult. in qua opinio contraria quæ fuit VViclefi & Joannis Hus tanquam hæretica damnata est. Quòd verò etiam requiratur, ex parte Legislatoris intentio obligandi, inde infertur, quòd si lex non obligaret, lex dici non posset, sed potius consilium : lex enim à ligando dicta est, ut docet S. Thom. a. 1. & in eo præsertim à consilio differt, quòd consilium liberam relinquat potestatem faciendi id quod consulitur : lex verò ad id, quod per illam præscribitur exequendum obliget: unde Hier. lib. 1. con. Jovin. *Res*, inquit, *quæ consulitur, est in arbitrio offerentis ; res quæ præcipitur, in necessitate servientis.*

Addit S. Thom. quæst. 95. art. 3. ex Isid. lib. 5. etymol. cap. 21. alias quasdam legis humanæ conditiones ; scilicet ut sit justa, honesta, possibilis, loco & tempore conveniens, pro communitatis utilitate scripta, &c. quæ ex infrà dicendis pleniùs intelligentur.

Quòd spectat ad materiam ipsius legis, certum est in primis humanam legem nullum posse præcipere actum, qui sit lege naturali vel positiva divina prohibitus ; nullum item posse prohibere, qui sit hac vel illa lege præceptus ; lex enim humana legi naturali contradicere non debet, nec prævalere potest, cùm ipsa lex naturalis sit indispensa-

pensabilis, ut ex ante dictis constat; & multo minus legi divinæ; cum sicut princeps Apostolorum edixit Actor. 3. *Obedire oportet Deo magis quàm hominibus*: unde S. Aug. lib. 1. de lib. arb. cap. 6. dicit, *in ista temporali lege nihil esse justum atque legitimum, quod non ex hac æterna sibi homines dirivaverint.*

Certum est deinde lege humana prohiberi posse actum externum quemcunque, lege divina vel naturali minimè præceptum: posse item præcipi actum externum quemcunque hac vel illa lege minimè prohibitum: unde Christus Dominus S Matth. 23. *Omnia*, inquit, *quæcunque dixerint vobis, servate, & facite*: quod tamen sic intelligi debet, dummodò prohibitio illa vel præceptio sit honesta, justa, possibilis, bono communi utilis, aliasque habeat conditiones supra relatas: potestas enim legislativa homini à Deo concessa est 2. *Corinth.* 10. in *ædificationem & non destructionem.*

Cum hæc duo certa sint, unum est de quo apud Theologos controvertitur; an scilicet lex humana possit quoque actus internos præcipere vel prohibere. Quidam Doctores id simpliciter affirmant: alij probabilius cum [S. Thoma] q. 91. a. 4 negant, asseruntque nulla humana lege etiam Ecclesiastica prohiberi posse vel præcipi actus purè internos, nisi quatenus exterioribus quibusdam actibus præceptis vel prohibitis necessariò conjunguntur. Ratio est quia (ut ibidem dicit S. Doctor) *de his potest homo legem facere, de quibus potest judicare: judicium autem hominis esse non potest de interioribus motibus qui latent, sed solùm de exterioribus actibus qui apparent*: unde Innocentius III. c. 33. de simonia versus finem, *Nobis*, inquit, *datum est de manifestis tantum modò judicare.*

Diximus actus internos lege humana præcipi aut prohiberi non posse, nisi quatenus exterioribus actibus necessario conjunguntur, ita ut sine illis humana lex moraliter loquendo impleri non possit; tunc enim actus illi interni simul cum externis præcepti vel prohibiti esse cêsentur: e.g.

Ecclesiastica lex de officiij divini recitatione à Clericis beneficiatis, aut in majoribus ordinibus constitutis facienda, non tantùm præcipit externam ipsius officij recitationem oretenus factam, sed etiam interiorem mentis attentionē, ut habetur cap. *Dolentes*, extrà, de celebra Missarum, in quo Innocentius III. præcipit, ut officium divinum *studiosè & devotè à Clericis persolvatur*; quia, si attentio illa desit ex deliberata recitantis voluntate, oratio vocalis quæ lege illa præcipitur, jam non erit oratio; & sic lex non implebitur.

Quod si actus internus non sit absolutè necessarius ad hoc, ut lex humana servetur, sed tantùm ut perfectius & meliùs servetur; tunc sub legem cadere non censetur; unde S. Thom. 100. a. 9. dicit modum præcepti non cadere sub præceptum; e. g. quod quis jejunet in Quadragesima ex motivo temperantiæ vel pœnitentiæ; quod Missam diebus festis audiat ex motivo religionis vel obedientiæ: quocunque enim ex motivo humana lex impleatur, dummodo motivum illud sit honestum & bonum, lex ipsa sufficienter impleri censetur.

Porro circa materiam legis humanæ observandum est, illam posse pro varijs hominum temporumque conditionibus subinde mutari: unde S. Aug. lib 1. de lib. arb. cap. 6. *Lex temporalis* inquit, *quamvis justa sit, commutari tamen per tempora justè potest:* & Innocentius III. in Concilio Lateran. (ut refertur cap. *Non debet* extra de consanguinit. & affinit.) *non debet reprehensibile judicari, si secundùm varietatem temporũ statuta quoque varientur humana; præsertim cum urgens necessitas vel evidens utilitas id exposcit.*

SECTIO III.

Vtrum lex humana in conscientia obliget.

PROPOSITA quæstio tam de lege civili, quàm de canonica seu Ecclesiastica intelligi debet; & quamvis quidam

dem Theologi inter utramque illam legem distinguendum esse existiment, communis tamen & verior sententia est, quæ universim affirmat legem humanam, sive canonicam sive civilem, in conscientia obligare; Ita ut huic vel illi legi repugnando, peccati etiam mortalis reatus incurri possit. Ita S. Thom q. 96. a. 4. Et de lege quidem civili probatur ex Apostolo Rom 13. ubi loquens de Regibus, Ducibus, & alijs Superioribus Laicis: *qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit, qui autem resistunt, ipsi sibi damnationē acquirunt*: & aliquibus interjectis concludit, *ideo necessitate subditi estote, non solùm propter iram, sed etiam propter conscientiam* In quem locum S. Ambr. *Rectè*, inquit, *Apostolus dicit subjectos esse debere, non solùm propter iram, id est ultionem præsentem, parit enim ira vindictam; sed & propter futurum judicium, ubi accusante conscientiâ ipsâ punientur.*

Quòd si superioribus Laïcis etiam infidelibus, cùm justa decernunt, obediendum est, juxta id quod docet Apostolus; longè potiori jure de Superioribus Ecclesiasticis idem dici debet; unde etiam Christus Dominus S. Matth. 23. de illis loquens *Quæcunque dixerint vobis*, inquit, *servate, & facite*: & Apostolus Hebr. 13. *Obedite*, inquit, *præpositis vestris, & subjacete eis, &c.*

Est autem hîc observanda doctrina S. Thomæ cit. art. 4. ubi dicit leges humanas vim illam obligandi in foro conscientiæ habere, non à se, sed à lege æterna à qua derivatur: unde infert eatenus eas obligare, quatenus ipsi legi æternæ conformes sunt; quod quidem ex triplici capite dignoscendum esse docet: Primò ex fine ipsarum legum, quando scilicet ad bonum commune ordinantur: Secundò ex illarum authore, quando Legislatoris potestatem non excedunt: Tertiò ex earumdem forma, quando secundùm justam proportionem imponuntur subditis onera, in ordine ad bonum commune: & his tribus conditionibus concurrentibus dicit leges humanas obligare in foro conscientiæ. Econtrà verò, quando leges illæ injustæ sunt; v. g. quando ad utilitatem communem

minimè pertinent; v.g. quando ab eo feruntur qui legitimam non habet authoritatem, vel cùm per illas onera multitudinis proportione debitâ minimè servata dispensantur; tales asserit non leges sed violentias dici debere, nec proinde in foro conscientiæ obligare, nisi fortè propter vitandum scandalum, vel turbationem aliquam; qua ratione quisque particularis juri suo cedere debet. Si tamen leges illæ injustæ essent, ac legi divinæ contrariæ, tunc non modò in conscientia non obligarent, sed ne quidem illas observare ullo modo liceret, ut per se satis manifestum est.

Cùm igitur ex dictis constet legem humanam in foro conscientiæ obligare, quæritur 1. quasnam personas obliget? Resp. cum S. Doctore q. 93. art. 3. legem humanam eos omnes obligare, qui subduntur potestati, à qua lex illa dimanat, juxta illud Apostoli *Rom. 13. Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit*: ex quibus verbis refellitur error Begardorum & Beguinarum, qui asserebant eos, qui perfectionem justitiæ consecuti essent, humanæ obedientiæ non esse subjectos, nec ad observationem ullius legis Ecclesiasticæ aut civilis obligari: quorum error damnatus est in Concilio Viennensi, ut refertur in Clementina *Ad nostrum*, de hæreticis, & in Concilio Tridentin. sess. 6. cap. 20.

Neque hæreticis illis favet illud 1. ad Tim. 1. *Lex justo non est posita*: sensus enim verborum illorum est (ut rectè observat S. Thom. a. 5. ad 1. justos non esse subjectos legi quoad vim coactivam, cùm spontè illi subdantur, quamvis quoad vim directivam illi absolutè subditi sint.

Quæritur 2. an Clerici legibus civilibus teneantur. Respond. teneri, dummodo Ecclesiasticis canonibus, vel officio Clericali non repugnent, ut fusè docet Bellarm. lib. 1. de Cler. cap 28. probatque præsertim ex eo quòd Clerici præterquam quod Clerici sunt, sunt etiam cives & partes quædam communitatis ac reipublicæ, proindeque ut tales civilibus legibus subdi debent: unde etiam (ut ibidem observat) in publicis precibus Clerici pro regibus orantes dicunt

dicunt se orare(*Pro rege nostro &c.* quibus verbis se illius subditos esse profitentur.

Quæritur 3. utrum pueri ante usum rationis legibus teneantur. Communis & certa Theologorum sententia est, non teneri, ut docent Palud. Sot. Azor, & alii apud Laym. tract. 4. de legib. cap. 10. eademque est ratio de perpetuò amentibus, ut ibidem dicitur: lex enim est præceptum rationale, cujus proinde capaces non sunt qui ratione carent.

Quæritur 4. utrum Legislator propria lege teneatur. Respondet S. Thomas Sup 2. 5. ad 3 legislatorem non obligari lege sua quoad vim coactivam; cùm nullus propriè à seipso cogatur, lex autem non habeat vim coactivam nisi ex potestate Legislatoris: & eo sensu princeps in jure civili dicitur solutus à lege, eò quòd nullus in ipsum possit condemnationis sententiam ferre si contra legem agat 2. obligari tamen lege à se lata quoad vim directivam; unde reprehenduntur à Christo Domino S *Matth.* 13. illi, *qui dicunt, & non faciunt. Alligant enim onera gravia, & importabilia, & imponunt in humeros hominu: digito autem suo nolunt ea movere.* Quod tamen intelligi debet (ut rectè observat Gamach. ad q. 96. cap. 5.) de legibus illis, quæ nihil continent Legislatoris seu principis dignitati contrarium aut repugnans: alioqui enim, si versetur lex in tali materia quæ sit contra dignitatem principis, certum est illum ejusmodi lege nullatenus obligari: e. g. si feratur lex, ne quis palatium ingrediatur cum ense; manifestum est hanc legem non obstringere principem, cujus proprium est *gladium portare* ut dicit Apostolus *Rom.* 13. quod similiter etiam dici debet, si lege aliqua prohibeatur, ne quis audeat venari cervos in sylva; nequis aurum vel sericum in vestibus habeat, &c. ut per se patet.

Quæritur 5. quandonam lex obligare incipiat. Respond. cum distinctione: vel enim quæstio est de obligatione generali, quam secum lex humana semper invehit, eo ipso quo lex est, ut ex ante dictis constat; vel de obligatione particulari, qua subditus quisque a [illegible] legis

observationem tenetur,ita ut,si contra illam faciat, peccet: si primum, dicendum est legem obligare incipere cum sufficienter & debitè promulgata est: tunc autem sufficienter ac debitè promulgata censetur secundùm probabiliorem Theologorum sententiam; cùm in ipsius principis curia promulgata est, ut docent Sylv. Sot. Nav. Azor. Suar. & alii apud Laym. tract.4. de leg. cap.2. quod tamen intelligendum est salvis Regnorum ac provinciarum consuetudinibus seu juribus aut privilegiis specialibus, quæ interdum requirunt non in uno solum, sed in multis & variis locis legum promulgationem fieri, ut rectè monet Sotus. lib.1. de Iust. & jur. q.1. art.4.

Si verò secundum; id est si quæstio sit de obligatione cujusque particularis ad legem servandum: dicendum est ad hoc requiri, ut lex ad illius notitiam venerit, aut venire potuerit; alioqui, quamdiu talem legem latam esse invincibiliter ignoraverit, ad illam servandam minimè tenebitur, neque eam transgrediendo peccabit, ut docent Nav. Sot. Vasq. & plures alii apud Laym. supra: quod etiam declaratur in sext. cap.*1.* de concess. præbend. ubi dicitur, quòd *lex seu constitutio & mandatum nullos astringunt, nisi postquam ad notitiam pervenerint eorumdem, aut nisi post tempus, infra quod ignorare minimè debuissent.*

Quæritur 6. an præter ipsius legis promulgationem, necessaria sit ejusdem acceptatio à subditis facta, ad hoc ut obligandi vim habeat. Duæ sunt super hac quæstione Theologorum sententiæ: quidam enim, ut Major, Nav. & alii apud Laym. suprà cap.3. affirmativam partem amplectuntur, asseruntque ad hoc, ut lex vim & robur suum habeat, requiri ut à majori parte communitatis acceptetur, vel saltem ut non improbetur, vel repudietur. Alii è contrà negant legem à populi acceptatione pendere sed vim & robur suum accipere à legitima authoritate Legislatoris. Ita Joan. Medina; Valent. Sua. & alii apud Laym. suprà; quorum sententia probabilior videtur esse, & in praxi tenenda: & quamvis priori sententiæ tanquam probabili vellet quis adhærere, fateri nihilominus deberet,

pecca-

peccare ſubditos legem Principis juſtam acceptare nolentes, eumque auſu temerario improbantes & abjicientes, quanto præſertim nulla ratione legitima ad id inducuntur: cum lex divina obedientiam ſubditorum erga Principes apertè præſcribat.

SECTIO IV.

Vndenam dignoſci poſſit, utrum lex humana ſub mortali culpa obliget.

TRIA ſunt præcipua capita ex quibus communiter Doctores inferunt, legem aliquam humanam ſub mortali culpa obligare.

Primum petitur (ut docet Nav. cap. 2. Manua. nu. 50.) ex ipſius legis verbis, quibus plerumque obligatio ſub gravi peccato deſertè exprimitur: ut cum aliquid præcipitur vel prohibetur *ſub interminatione divini judicij, vel maledictionis æternæ aut ſub indignatione omnipotentis* Dei, aliave ſimili formula. Obſervat tamen idem Nav. ſuprà; non omnia verba præceptiva (qualia ſunt iſta, *teneatur, obligetur*; item *præcipimus, mandamus, prohibemus,* & ſimilia) ſatis exprimere an lex obliget ſub mortali; cum interdum reperiantur adhibita in legibus illis quæ tantum ſub veniali obligant; proindeque id dignoſcendum eſſe, vel ex alijs verbis adjunctis, vel ex materia ipſius legis ut mox dicetur.

Secundum petitur (ut docet Azor.) tom. 1. lib. 5. cap. 6. qu. 5.) ex gravitate pœnæ, quam lex comminatur, & tranſgreſſoribus infligit; cujuſmodi eſt in legibus Eccleſiaſticis excommunicatio major, degradatio, &c. In legibus item civilibus pœna capitis, aut perpetui carceris, vel publicationis bonorum, &c. Hæ ſiquidem pœnæ, cum juſtè infligi non poſſint niſi ob grave aliquod delictum; hinc ſequitur, quotieſcunque lex humana (quam juſtam eſſe ſupponimus) ejuſmodi pœnas comminatur, & tranſgreſſoribus infligit, tranſgreſſionem illius eſſe peccatum mortale.

Tertium desumitur (ut tradit idem Azot. suprà.) ex qualitate materiæ circa quam lex versatur; si enim materia legis gravis sit, censebitur obligare sub peccato mortali; si levis, sub veniali. Materia autem illa censetur esse gravis, non modò quæ per se & absolutè spectata semper, & in omni eventu talis est; sed etiam illa, quæ, licèt secundùm se præcisè considerata levius sit, ratione tamen circumstantiarum temporis, loci, &c. judicio viri prudentis gravis esse censetur; quia scilicet in talibus circumstantijs plurimùm conducit ad commune bonum: e. g. urgenti fame & penuria publica, legis illius materia gravis esse censeretur, qua vetitum foret, ne quis triticum in alienas provincias exportaret.

Cùm igitur de his tribus conveniat inter Doctores, controversum est inter illos, utrum sola legislatoris intentio sufficiat ad hoc, ut lex ab eo lata sub mortali obliget, quamvis ejus materia levis sit. Omissis varijs Theologorum sententijs probabilissimè loqui videntur ij, qui docent legem in materia levi non posse obligare ad mortale peccatum, quantumvis legislator hoc intendat, intentionemque suam verbis disertis exprimat, Ita Domin. Sot. lib. 1. de justitia quæst. 6. art. 4. Alph. à Castro lib. 1. de lege pœnali c. 5. Bellarm. lib. 3. de membris Ecclesiæ c. 11. & plures alij. Quorum præcipua ratio est, quòd lex injusta nullam inducat obligationem ex ea parte qua injusta est, unde S. Aug. Lib. 1. de lib. arb. c. 5. *Lex illa* (inquit) *quæ justa non fuerit, lex non sit*: atqui lex illa, in qua licèt ejus materia levis esset, legislator intenderet obligare ad peccatum mortale, proindeque ad pœnam æternam, ex illa parte non esset justa; sicut lex illa justa non censeretur, quæ pœnam mortis temporalis ob leve aliquod delictum decerneret: ergo ad peccatum mortale non obligaret, quantumvis legislator obligare intenderet.

Quæres an sicut lex in materia levi sub peccato mortali non obligat, licèt legislator obligare intendat; sic è contrà in materia gravi obliget sub mortali, quamvis legislator intendat solùm obligare sub veniali. Nav. c. 23. n. 49. Joan.

Medina

Medina cod.de jejunio q.7.& quidam alii existimant obligare tunc solummodo sub veniali : quorum sententia, quamvis probabilis sit, probabilior tamen & magis in praxi tuta est contraria, quæ asserit legem in materia gravi obligare sub mortali peccato, quantumvis legislator intendat solùm obligare sub veniali. Ita Driedo de libert. Christiana c.3.ad 5. Franc.à Victoria relect.de potest. civil. n.19. Barth. Med. ad q.96.art.4. & Bellarm. suprà: ubi rectè observat in resp.ad 7.argumentum, ex intentione quidem legislatoris pendere, an velit reipsa imperare, & veram legem condere; an verò solùm ostendere quid agendum sit sine alio imperio : sed si velit seriò imperare, & veram legem condere, non esse in ejus potestate impedire, quin lex obliget ad mortale, vel veniale pro rei magnitudine.

Supersunt adhuc duæ circa præsentem materiam difficultates. Prima est, an lex humana sub peccato mortali obligans, obliget etiam cum periculo vitæ. Quidam Theologi absolutè negant: alii longè probabiliùs distinctione utendum esse existimant. Vel enim lex humana talis est, ut illius observatio bono communi tuendo sit necessaria, ita ut ex illius transgressione grave aliquod detrimentum in totam communitatem derivetur: e.g. legem fert Episcopus tempore pestis grassantis, ne sacerdotes ex locis peste infectis discedant, in quibus pastoribus defunctis nulli alii aderunt, qui pereuntibus Sacramenta ministrent. Item Imperator in bello lege lata prohibet, ne milites in excubiis stationes suas deserant, ne scilicet ex desertione stationis strages & profligatio totius exercitus sequatur : in illis enim casibus sacerdotes ac milites etiam cum periculo vitæ obedire tenentur; cùm bonum privatum secundùm rectam rationem bono communi postponi debeat.

Vel talis est illa lex, ut illius observatio solum particulare bonum respiciat, ut jejunium, auditio Missæ, &c. tunc enim, quamvis lex illa sub mortali obliget, non tamen obligat cum vitæ, aut etiam sanitatis amittendæ, vel gravis alicujus damni aut incommodi subeundi periculo : cum nulla tunc suppetat ratio, cur legislator cum tanto damno,

vel

vel periculo ad legum suarum observationem obliget. Ita Sotus in 4.dist.22.quæst.1.art.4 Valent.disp.7.de lege humana, Vasq. Suar. & alii apud Laym.cap.14. de legib. qui tamen id limitat, dummodo nullus adsit legis vel legislatoris contemptus, nullum item ex violatione legis immineat grave scandalum: unde S. August. dixit Lib. de bono conjug.c.16. *Satius esse fame mori, quam idolothytis vesci.* cum scandalo scilicet, vel religionis contemptu.

Secunda difficultas est, an sint aliquæ leges purè pœnales; id est, quæ ad solam pœnam obligent, & ex quarum transgressione nullus peccati reatus incurratur. Quidam Theologi affirmant; alii tamen probabiliùs negant, quorum plures citat & sequitur Bellarm. Lib.3.de memb. Eccles.c.11. dicitque implicare contradictionem, legislatorem obligare ad pœnam & non culpam; cùm culpa & pœna sint correlativa, nec illa lex justa videatur, quæ pœnam adversùs insontes decerneret: unde asserit regulas illas quorumdam religiosorum, quæ ad solam pœnam obligant, non per modum legis obligare, sed per modum cujusdam conventionis & pacti: & S. Doctor 2.2.q 186.a.9. ad 2. rectè observat. *Non omnia, quæ in lege humana continentur, tradi per modum præcepti; sed quædam proponi per modum ordinationis cujusdam obligantis ad solam pœnam:* quod in quibusdam legibus civilibus locum habere censet Navar.cap.23.nu.55. quando scilicet neque ex legislatoris declaratione, neque ex qualitate pœnæ, neque ex detrimenti publici gravitate dignosci clarè potest, an lex aliqua civilis pœnalis obliget sub culpa: tunc enim (ut ibidem docet) quivis poterit id in favorabiliorem partem interpretari, ac sibi persuadere hanc non tam legem esse quam ordinationem quamdam, quæ proinde ad nullam culpam obliget, sed pœnam tantùm veluti conditionem quandam proponat, ut diligentiùs & fideliùs observetur.

SECTIO

SECTIO V.

In quibus perſonis reſideat legum feren-darum poteſtas.

CUM leges humanæ duplicis ſint generis, Eccleſiaſticæ ſcilicet, & civiles; duplex etiam eſt legiſlatrix poteſtas, Eccleſiaſtica nimirùm, & civilis. De utraque breviter hîc agendum eſt.

Ac in primis obſervandum eſt, primam, & præcipuam conditionem in legiſlatore ſive Eccleſiaſtico, ſive laïco re-quiſitam, eſſe legitimam in foro exteriori juriſdictionem; id eſt, legitimam authoritatem, ac poteſtatem publicam ad regimen, & gubernationem communitatis alicujus. Hæc autem juriſdictio duplex eſt; alia ordinaria, quam quis ratione proprii muneris, & officii obtinet; alia dele-gata; quam non ex munere, vel officio, ſed ex commiſſio-ne & facultate ſibi conceſſa exercet.

Rurſùm alia eſt juriſdictio contentioſa, alia voluntaria: ad illam pertinet leges condere, prohibere, punire, cauſas ſeu lites tum civiles tum criminales dirimere, &c. quam-obrem proprium tribunal poſtulat, quod contentioſum dicitur à partium contentione. Voluntaria autem juriſdi-ctio verſatur circa alios publicæ poteſtatis actus, quales ſunt legitimare, diſpenſare, conferre beneficia, &c. Diffe-runt verò inter ſe, quòd illa etiam in invitos exerceri poſ-ſit; hæc nonniſi in volentes, unde etiam nomen accepit: de-inde quòd juriſdictio contentioſa extra proprium territo-rium non extendatur; ut enim dicitur cap. 2. de conſti. in 6. *Extra territorium jus dicenti, impunè non paretur*: ex quo fit, ut nec ſynodales conſtitutiones, nec aliæ leges alicujus diœceſis particulares extra illius territorium obligent; nec diœceſani, quando illinc abſunt, ad earum obſervatio-nem, v.g. ad celebrationem feſtorum illius diœceſis par-ticularium, teneantur: ſicut è contrà peregrini & advenæ dum in illa diœceſi commorantur, vel per illam iter fa-

ciunt,

ciunt, leges illius & consuetudines particulares servare tenentur. Voluntaria autem jurisdictio extra proprium territorium exerceri validè, & plerumque licitè possit; quando scilicet nulla inde oritur cujusquam offensio nullumve scandalum. Ita Suar. Nav. Sylv. & alii plures apud Laym. tract. 4. de legibus, cap. 5 & 11.

Observandum 2. hanc utramque potestatem legislativam inter se differre ratione originis: Ecclesiastica enim potestas immediatè à Deo instituta est; civilis verò, quamvis à Deo sit, *Non enim est potestas nisi à Deo*, inquit Apostolus, *Rom.* 13. non tamen immediatè ex institutione illius, sed ex ipsorum hominum institutione: ratio enim naturalis ipsis hominibus divinitus indita, sicut homines ad vitæ societatem adigit, sic etiam dictat societatem humanam diu consistere non posse, nisi publica aliqua potestate gubernetur, juxta illud Sapientis: Prov. 11. *Ubi non est gubernator, populus corruet.* Unde providentiæ divinæ suavi moderamine factum est, ut homines ubique terrarum aliquam regiminis formam inter se constituerent; & alii quidem communi consilio se ipsos regerent; alii verò penes aliquos optimates, vel penes unum principem seu regem aut imperatorem authoritatem omnem ac jurisdictionem transferrent; unde rerum publicarum regnorumque ac imperiorum variæ formæ exortæ sunt, factumque est ut ad regimen communitatis, alii Democratiam, alii Aristocratiam, alii verò Monarchiam amplecterentur: quæ quidem monarchia (ut id obiter dicamus) hoc præ ceteris habet, quòd proximè ad totius mundi sub uno summo moderatore Deo regimen accedat, primamque illam & æternam divini imperii formam perfectiùs imitetur.

Differt præterea hæc utraque potestas ratione objecti: potestas enim Ecclesiastica per se ac directè versatur circa res spirituales, ad cultum divinum & salutem animarum pertinentes; potestas verò civilis per se ac directè temporalem solùm commoditatem ac pacem spectat, ut colligitur ex 1. ad Timoth. 2. ubi Apostolus orare jubet, *Pro regibus, & omnibus qui in sublimitate sunt, ut quietam, & tranquillam vitam agamus.* His

His prænotatis videndum est, in quibus personis resideat potestas ferendarum legum præsertim Ecclesiasticarum, quæ nostrum institutum magis spectant: quod in sequent. paragraphis investigabimus.

§. I.

De Romano Pontifice.

DICENDUM I. inter legislatores Ecclesiasticos Romanum Pontificem tanquam S. Petri successorem, ipsiusque Christi Domini vicarium, ac summum totius Ecclesiæ pastorem, primum ac præcipuum locum tenere.

Probatur 1. ex scriptura: S. Matth. 16. ubi Christus Dominus S. Petrum alloquens, *Tu es Petrus*, inquit, *& super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam*: & S. Joan. 21. eidem dicit: *Pasce agnos meos; pasce oves meas*: quæ verba expendens S. Bern Lib. 2. de consid. *Non modò*, inquit, *ovium sed & pastorum tu unus omnium pastor: unde id probem, quæris? ex verbo Domini: cui enim non dico Episcoporum, sed Apostolorum sic absolutè & indiscretè totæ commissæ sunt oves, si me amas, Petre! pasce oves meas, quas? illius vel illius populos civitatis, aut regionis, aut certè regni? oves meas*, inquit, *Cui non planum non designasse aliquas, sed assignasse omnes, nihil excipitur, ubi distinguitur nihil.*

Probatur 2. ex Concil. Calced. act. 1. 2. & 3. ubi passim S. Leo Papa vocatur *Universalis Ecclesiæ Pontifex*: & in Synodo 7. generali, act. 2. in Epistol. Adriani ibidem lecta & recepta dicitur, *Romanā sedem per totū terrarum orbē primatum obtinere, omniumq; Ecclesiarum Dei caput existere.*

Probatur 3. ex S. Ambros. in c. 3. 1. ad Timoth. *Cùm totus*, inquit, *mundus Dei sit; tamen domus ejus Ecclesia dicitur, cujus hodie rector est Damasus*: & S. Hieronym. Epistol. ad eumdem Damasum, *Ego*, inquit, *nullum primum nisi Christū sequens, Beatitudini tuæ, id est, cathedræ Petri consocior: super illam petram ædificatam Ecclesiam scio, &c. quicumq; tecum non colligit, dispergit*; & S. Prospero carmine de in-

de ingratis, *Sedes Roma Petri, quæ pastoralis honoris facta caput mundo, &c.*

Dicendum 2. in materia fidei alijsque rebus, quæ ad mores, & disciplinam Ecclesiasticam pertinent, Romanum Pontificem esse summum legislatorem & judicem.

Hæc veritas, quæ indubitanter ab omnibus tenenda est, evidentiùs ac meliùs demonstrari non potest, quàm ex cōtinua praxi totius Ecclesiæ; in qua id constanter & religiosè servatū est, ut, quoties oriretur controversia aliqua, vel difficultas in materia fidei aut in rebus ad mores & disciplinā Ecclesiasticam spectantibus, toties Apostolica sedes consuleretur: cujus rei fidem faciunt innumera propè responsa, statuta, decreta Romanorum Pontificum, ex quibus totū ferme juris Canonici corpus conflatum est. Unde summa cum ratione Innocentius Papa in Epist. ad Patres Concilij Carthag. quæ inter Augustinianas numeratur 41. dicit, *Non humanâ sed divinâ decretum esse sententiâ; ut quidquid de dujunctis remotisque provincijs ageretur, non priùs* (alij Episcopi & Ecclesiæ præsules) *ducerent esse finiendum, quàm ad Romanæ sedis notitiam perveniret, cujus authoritate justa quæ fuerit pronunciatio firmaretur*: & in altera Ep. 93 ad Patres Concilij Milevitani, *Diligenter*, inquit, *& congruè Apostolico consulitis honori honori, inquam illius, quem præter illa quæ sunt extrinsecùs, sollicitudo manet omnium Ecclesiarum super anxijs rebus, quæ sit tenenda sententia, antiquæ scilicet regulæ formam secuti, quam toto semper ab orbe mecum nostis esse servatam, &c. scientes quod per omnes provincias de Apostolico fonte petentibus responsa semper emanent, præsertim quoties fidei ratio ventilatur.* Quod etiā optimè explicavit S. Bernard. Epist. 90. ad Innocentium II. ubi sic Pontificem alloquitur; *Oportet ad vestrum referri Apostolatū pericula quæq; & scandala emergentia in regno Dei, & præsertim quæ de fide contingunt: dignū namq; arbitror ibi potißimùm resarcire damna fidei, ubi non poßit fides sentire defectum: hæc quippe est hujus prærogativa sedis, cui enim alteri aliquando dictū est; ego pro te rogavi, Petre, ut nō deficiat fides tua, &c.* Quare meritò unusquisque fidelium

S. Petri

S.Petri Chryſologi monitum in Epiſt.ad Eutichem auſcultare, illudque animo inſcribere deberet: *Hortamur te*, inquit, *frater, ut his, quæ à beatiſſimo Papa Romanæ civitatis ſcripta ſunt, obedienter attendas; quoniam beatus Petrus, qui in propria ſede vivit, præſtat quærentibus fidei veritatem.*

§.

De Conciliis.

CONCILIA quæ in Eccleſia celebrari ſolent, alia ſunt Oecumenica ſeu generalia, quæ ſummi Pontificis authoritate convocatis ex orbe univerſo Epiſcopis congregata ſunt; Alia non Oecumenica ſeu particularia, quæ inferiorum Prælatorum authoritate, ex aliqua provincia particulari, vel natione convocantur. De utriſque breviter hìc agendum eſt: atque in primis quod ſpectat ad Concilia generalia.

Dicendum 1. Concilia generalia pleniſſimam habere poteſtatem condendi leges pro totius Eccleſiæ regimine; ad earumque obſervationem omnes & quoſcunque fideles obligandi. Hæc veritas in confeſſo eſt apud omnes: cùm generalia Concilia legitimè congregata univerſalem Eccleſiam repræſentent; Chriſtuſque Dominus expreſſis verbis edixerit *S.Matth.18. Si quis Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus, & publicanus* Sed difficultas eſt, quænam ſint illa Concilia generalia, quæ pro legitimis haberi debeant Pro cujus reſolutione.

Dicendum 2. Concilia generalia legitima illa eſſe, quæ Romani Pontificis authoritate congregantur, & in quibus vel per ſe, vel per legatos præſidet. Prior hujus aſſertionis pars probatur ex antiquiſſimo canone, in quo ſtatuitur, *præter ſententiã Romani Pontificis Concilia celebrari non poſſe*; quem Canonem Apoſtolicum eſſe teſtatur S.Marcellus Papa in Epiſt.ad Epiſcopos Antiochenæ provinciæ; illumque renovavit Concil. Nicæn.1. ut habetur in Epiſt. Synodi Alexandrinæ ad Fœlicem & in Epiſt. Julii 1. ad Epiſcopos

pos orientales. Probatur item ex Conc. Calced. act. 1. ubi Dioscorus Patriarcha Alexandrinus prohibetur sedere inter Episcopos, eò quòd Synodum generalem convocare ausus fuisset sine authoritate Apostolicæ Sedis: *quod* (ut ibi dicitur) *nunquam licuit, nunquam factum est*. Et ex Concil. 7. generali act. 6. ubi reprobatur Concilium quoddam Constantin. eò quòd sine consensu Romani Pontificis ab imperatore convocatum fuisset.

Secunda pars assertionis; nimirum Concilia illa generalia solummodo pro legitimis habenda esse, in quibus summus Pontifex per se, vel per legatos præsidet, meliùs probari non potest, quàm inductione breviter facta per antiquissima Concilia generalia, (de recentioribus enim Conciliis id planum & evidens est) in quibus Romanus Pontifex per se, vel legatos suos præsedisse refertur. In Concilio enim Apostolico, de quo mentio fit Act. 15. præsedit S. Petrus, ut docet & probat. Hier. Epist. ad S. Aug. quæ est inter Augustinianas 11. In Concilio Nicæno. 1. anno 327. Hosius Episcopus nomine S. Sylvestri Romani Pontificis præfuit, ut patet ex illius subscriptione quæ omnium prælatorum etiam Patriarcharũ qui Synodo interfuerunt subscriptiones præcedit, ideoque à S. Athanas. Epist. ad solit. vit agentes, princeps illius Concilii vocatur. In Concilio Ephesino anno 431. præsedit S. Cyrillus Alexand. nomine Cœlestini Romani Pontificis, ut testatur Evagrius lib. 1. hist. c. 4. & S. Prosper in Chronico, & apertè constat ex Epist. ipsius Cœlestini ad præfatum S. Cyrillum in qua vices suas illi demandat. In Concilio etiam Chalcedonensi anno 451. Paschasinus & Lucensius Episcopi præfuerunt nomine S. Leonis Papæ, ut constat ex actis ipsius Synodi, præsertimque ex Epist. illius ad S. Leonem, quæ habetur act. 3. ubi idem S. Leo dicitur Episcopis ipsius Synodi tanquam membris caput præfuisse in his, qui ejus tenebant ordinem.

Dicendum 3. sicut summi Pontificis est Concilia generalia convocare iisque præsidere, sic etiam ad Episcopos jure proprio & ordinario pertinere, ut in iis sedeant, non

solùm

solùm ut consiliarij, sed etiam tanquam legitimi judices in rebus ad fidem & disciplinam Christianam spectantibus. Id apertè constat ex perpetua ipsius Ecclesiæ praxi, & & actis Conciliorum generalium, in quibus Episcopi sententiam tanquam judices dixerunt, & illorum decretis subscripserunt.

Quamvis autem jure ordinario soli Episcopi in generalibus Concilijs tanquam judices interesse possint; ex privilegio tamen & consuetudine id alijs etiam quibusdam personis Ecclesiasticis competere posse tradit Bellar. Lib. 1. de Conc. c. 11. ut Cardinalibus, &c.

Quod spectat ad alia Concilia quæ universalia non sunt, observandum est illa triplicis esse generis: alia siquidem sunt Nationalia, quæ convocatis alicujus regni seu nationis Episopis à Primate vel Patriarcha indicuntur: alia provincialia, quæ ab Archiepiscopo convocatis provinciæ sibi subjectæ Episcopis; alia denique diœcesana, quæ Episcopi authoritate celebrantur.

Porro ad hoc ut Concilia ejusmodi particularia leges in proprijs territorijs obligantes condere possint; consensus vel approbatio summi Pontificis minimè requiritur, ut docet Laymannus Tract. 4 de leg. c. 7. dummodo nihil in ijs contra universales Ecclesiæ leges decernatur. Quòd autem aliqui Doctores existimant statuta ejusmodi Conciliorum particularium, si à summo Pontifice approbentur & confirmentur, totius Ecclesiæ fideles obligare; id intelligendum est, si ab illo approbata sunt & confirmata eo animo, ut ad ejusmodi statutorum observationem velit omnes ubique terrarum fideles obligare; (quòd ex verbis approbationis seu confirmationis dignosci potest) secùs si approbatio illa, seu confirmatio ad majorem tantùm & vim & stabilitatem ejusmodi statuorum à summo Pontifice concedatur, tunc enim extra proprium territorium obligare minimè censentur.

§. III.

§. III.

De Episcopis, aliisque Ecclesiæ Prælatis.

CERTUM est in primis Episcopos ex divina institutione in Ecclesia positos fuisse ad illius regimen & gubernationem; ut manifestè constat ex his verbis Act. 20. *Posuit vos Spiritus Sanctus Episcopos regere Ecclesiam Dei*, proindeque legum ferendarum potestatem penes illos esse respectu sibi subditorum.

Certum est etiam ex eadem institutione divina, Episcopos superiores esse presbyteris, non solùm quoad Ordinis dignitatem (ut in tractatu præced. Cap. 7. dictum est) sed etiam quoad regiminis authoritatem, seu jurisdictionem. Id apertè colligitur ex Epist. 1. ad Timoth. Cap. 5. ubi Apostolus formam præscribit, sub qua Episcopus accusationem adversus presbyterum recipere debet; ex quo sequitur Episcopum esse presbyteri judicem, ac proinde superiorem: unde in Concilio Neocæsariensi can. 13. dicitur Episcopos Apostolis, presbyteros vero discipulis Christi in Ecclesiastica Hierarchia successisse: quod etiam docet S. Aug. in Psalm. 44. & Concil. Trid. sess. 23. can. 7. anathema profertur in eum, qui dixerit Episcopos non esse presbyteris superiores.

Certum est præterea, unumquemque Episcopum in propria tantummodo diœcesi, non verò in tota Ecclesia authoritatem & jurisdictionem obtinere: unde Concil. Constantino 1. can. 3. declarat, quòd *Episcopi non invitati ultra diœcesim accedere non debent super ordinandis aliquibus, vel disponendis Ecclesiasticis causis*: quod etiam decretum est cap. *Nullus primas* 9. quæst. 2.

Certum est denique quod, sicut authoritas & jurisdictio respectu subditorum Episcopo competit; sic etiam ipsi Episcopo à subditis honor & obedientia deferri debet, juxta illud Apostoli Hebr. 13. *Obedite præpositis vestris, & subjacete eis, &c.* Unde S. Ignatius Martyr. in Epist. ad Trallianos,

lianos, *Episcopo*, inquit, *subditi estote sicut Domino:* & in Concil. Calcedon. act. 15. can. 8. statutum, ut *Clerici basilicis, monasteriis & aliis Ecclesiis ascripti, secundum sanctorum Patrum traditiones sub Episcopi potestate permaneant, nec per contumaciam ab Episcopo suo desiliant: qui vero audent evertere hujuscemodi formam & quocunque modo nec proprio subjiciuntur Episcopo, canonum correctionibus subjacebunt.*

Quod spectat ad alios Ecclesiæ Prælatos, breviter dicimus, præter Romanum Pontificem aliosque Episcopos, quasdam alias dignitates in Ecclesia reperiri ad majorem ipsius tum utilitatem tum decorem; ac inprimis Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales summo Pontifici assistere, ipsumque in regenda Ecclesia universa consilio & opera juvare, de quibus plura videri possunt apud Bellarm. lib. 1. de Clericis cap. 16. Patriarchas item ac Primates Archiepiscopis seu Metropolitanis supereminere, & istos aliis Episcopis, ita ut (sicut habetur cap. *Si inter*, 6. quæst. 4.) ab Episcoporum judicio ad Archiepiscopos & Metropolitanos appellari possit; & ab istis ad Primates & Patriarchas, ac demum ad Romanum Pontificem, cujus judicio controversiam quamcunque ad res aut personas Ecclesiasticas spectantem dirimi ac definiri oportet.

Ubi tamen observandum est, adversus Episcopos propter eminentiam dignitatis in causis criminalibus gravioribus, nec sententiam ferri, nec etiam juridice inquiri aut procedi posse absque sedis Apostolicæ authoritate, ut in pluribus canonibus sancitum habetur ac novissime in Concilio Trid. sess. 24. cap. 5.

SECTIO VI.

Quibus modis cessare possit obligatio servandæ legis humanæ.

DICENDUM 1. legis humanæ servandæ obligationem cessare posse per abrogationem illius; ac proinde legem ipsam humanam ob causas aliquas justas & rationabiles

biles posse aliquando abrogari: *Nec enim* (ut loquitur Innocentius in Concilio Lateran. generali, & refertur cap.8 de consang. & affinit.) *Debet reprehensibile judicari, si secundum varietatem temporum statuta quandoque varientur humana; præsertim cùm urgens necessitas, vel evidens utilitas id exposcit: quoniam ipse Deus ex his, quæ in veteri testamento statuerat, nonnulla mutavit in novo.*

Dicendum 2. legem humanam abrogari posse tum illius dissuetudine, vel contraria consuetudine (ut sect. seq. dicetur) tum etiam voluntate principis qui legem tulit, aut successoris, vel superioris illius: certum est enim principem, qui legem tulit, posse illam revocare, & abrogare: eadem enim potestas quæ ad legem ferendam requiritur, sufficit ad illam abrogandam; cum juxta regulam juris. *Res omnis per quascunque causas nascitur, per easdem dissolvi potest.*

Certum est etiam idipsum ab ejus successore posse fieri, cùm tanta sit potestas successoris, quanta fuit illius qui legem tulit: sicut ergo potest hic legem à se latam revocare, sic & ille poterit: & cum par in parem non habeat imperium, non potest huic ille validè præcipere, ne legem à se latam revocet. Certum est denique superiorem inferioris legem posse abrogare: sicut enim inferior subditur superiori; sic ejus potestas superioris potestati subdita est; unde per quamdam eminentiam potest quidquid inferior; qui sicut legem à se latam revocare potest, sic etiam poterit ejus superior.

Dicendum 3. cessare quoque obligationem servandæ legis, quando illius causa & ratio cessat. Ita S. Doctor 1. 2. q.103. a.4. quia (ut habetur c. *Cùm cessante*, de appellationibus) *cessante causa cessat effectus*: & sicut lex ab initio non subsisteret, si absque causa & ratione lata esset; ita desinente causa & ratione ob quam lata est, ipsa etiam esse, ac proinde obligare desinit: quòd tamen intelligi debet in praxi, quando certum est & evidens causam ejusmodi legis cessare; alias, si aliqua dubitandi ratio subsit, tutius est adire Superiorem, nihilque inconsulto illo contra legis tenorem attentare.

Quòd

Quòd si lex plures in se partes contineat quæ ab invicem disjungi possint, tunc (ut rectè monet Suar. Lib. 6.) de leg. c. 9. quamvis cesset causa & ratio alicujus partis, potest tamen alterius ratio & causa perseverare; sicque lex censebitur secundùm illam partē semper obligare, ut enim habetur in regulis juris: *utile per inutile non debet vitiari.*

Dicendum 4. legis servandæ obligationem cessare præterea per legitimam superioris dispensationem. Ita S. Thomas variis in locis sed præsertim 2.2. q. 88. art. 10. ad 2. ubi, quid sit dispensare, explicat his verbis: *Cum dispensatur in lege humana, non fit ut legi humanæ non obediatur, quod est contra legem naturæ, & mandatum divinum sed fit ut hoc, quod erat lex, non sit lex in eo casu*, respectu scilicet illius cū quo dispensatur: sicut. n. ex causa rationabili potest legislator aut ejus successor, vel superior legem revocare & abrogare; (ut suprà dictum est) sicq; omnes subditos ab observatione illius eximere, poterit à fortiori ex rationabili causa aliquem particularem sibi subditum ab illius servandæ obligatione eximere; & sic cū illo super ea lege dispensare.

Quæres, an dispensatio concessa sine causa justa & rationabili valida sit & licita. Resp. validam quidem esse, ut docent Innocentius, Nav. & plures alii quos citat & sequitur Sanch. Lib. 8. de dispensat. disp. 17. nu. 25. sed tamen illicitam, respectu tum superioris dispensantis, tum subditi dispnnsationem illam postulantis, & acceptantis, ut docet S. Thom. 1.2. quæst. 97 a 4. unde Conc. Trid sess. 24. cap. 5. & sess. 25. cap. 18. dicit dispensationes, nonnisi urgenti & justa ratione causa cognita, & summa cum maturitate concedendas esse.

Quale autem peccatum sit absque justa causa dispensare non consentiunt inter se Doctores: quidam enim (ut Navarr. præl. ud. 9. n. 14. & Sotus lib. 1. de justitia q 7. art. 3.) arbitrantur superiorem sine justa causa in propria lege dispensantem peccare tantùm venialiter: alii (ut Suar. lib. 6. de legib. cap. 18. & Valent. tom. 2 disp. 7. quæst. 5. pun. 6.) asserunt peccare mortaliter : probabiliùs tamen loqui videntur illi , quòd id ex qualitate legis ac dispensationis,

dijudi-

dijudicandum esse asserunt: si enim ex illa dispensatione scandalum aliquod, aut damnum temporale aut spirituale oriatur, tunc peccatum erit mortale; si verò nullum ejusmodi scandalum aut damnum subsit, erit tantùm veniale.

Quæres 2. an inferior aliquando dispensare possit in lege superioris. Resp. id neque licitè neque validè fieri posse, nisi quando gravis aliqua urget necessitas, nec nisi valdè difficilis ad superiorem pateat recursus; excipitur tamen casus in quo dispensandi facultas inferiori generali aliqua lege, vel speciali privilegio concessa sit, vel aliqua legitimè præscripta consuetudine comparata: quæ quidem fusius explicata videri possunt apud Laym. tract. 4. de leg. cap. 22.

Quæres 3. an Prælati & superiores possint secum dispensare in ijsdem casibus, in quibus cum alijs dispensare possent. Resp. posse non modo validè sed etiam licitè, tum committendo alteri, v. g. confessario, aut vicario, facultatem ut secum dispensare possit in ijs, in quibus possent cum subditis dispensare; tum etiam directè secum dispensando ob easdem causas ob quas justè & rationabiliter cum subditis dispensare possent, ut fusius explicat & probat Sanch. Lib. 8. de dispens. disp. 3. nu. 3. & sequent.

Dicendum 5. legis servandæ obligationem in aliquo casu particulari cessare posse per ipsius legis interpretationem seu emendationem, quæ fit per virtutem illam, quam Theologi epij Kiam seu æquitatem vocant, cujus proprium est (ut docet S. Thom. 2. 2. q. 120. a. 1.) legem humanam universim aliquid præcipientem in aliquo particulari casu, in quo cessat illius obligatio, vel interpretari vel emendare: cùm enim (ut idem declarat) actus humani, de quibus lex fertur, in singularibus contingentibus consistant, quæ variari possunt infinitis prope modis, quos legislator prævidere nequit, qui cùm in ferenda lege communem spectet utilitatem, ad id præsertim attendit, quod in pluribus accidere solet; hinc fit ut aliqui casus occurrere possunt, in quibus lex ipsa deficiat; ita ut non

solùm

solùm tunc nulla sit ad illam servandam obligatio, sed ne quidem ejus observatio licita sit e.g. lex, quæ jubet ut deposita restituantur, justa est; & tamen contingere potest aliquando, ut proditor, vel furiosus arma deposita reposcat, ille ad patriæ impugnationem, hic ad sui vel alterius necem; in quibus casibus manifestum est restitutionem depositi, quamvis lege præscriptam, nihilominùs esse contra rationem, ac proinde illicitam: quare necesse est tunc legem illam vel interpretari vel emendare, legislatoris potiùs mentem quam verba sequendo: hinc Cœlestinus Papa cap *Humanæ aures* 22. quæst. 5. *Non debet*, inquit, *aliquis verba considerare sed intentionem ac voluntatem; quia non debet intentio verbis deservire, sed verba intentioni.* Porrò intentio & voluntas legislatoris, tum ex materia legis, tum ex ejusdem circumstantiis, tum præsertim ex illius fine & causa seu ratione ob quam lex ipsa lata est, intelligi poterit.

SECTIO VII.

An, & qua ratione consuetudo vim legis obtineat.

DICENDUM 1. consuetudinem aliquando vim legis obtinere posse. Ita S. Doctor 1.2.q.97.a.3. & patet ex usu communi tum rerum publicarum, tum etiam ipsius Ecclesiæ: constat enim in variis regnis & provinciis, imò & in ipsa Ecclesia plurima recepta esse, & tanquam obligantia observari, quæ tamen nulla lege positiva sed sola consuetudine introducta sunt, unde S. August. Epist. 86. ad Casulanum *Mos*, inquit, *populi Dei, & instituta majorum pro lege sunt tenenda; & sicut prævaricatores legum divinarum, ita & contemptores consuetudinum Ecclesiasticarum coërcendi sunt.*

Dicendum 2. ad hoc ut consuetudo aliqua vim legis obtineat, quatuor præsertim conditiones requiri. Prima est, ut consuetudo illa sit rationabilis, & bono communi

utilis. Ita cap. *Erit autem lex*, dist. 4. & per se patet: ut enim vim legis habeat, præcipuas & magis necessarias legis qualitates habere debet; lex autem (ut suprà dictum est) debet esse rationabilis & bono communi utilis. Secunda est, ut tempore aliquo diuturno duraverit, ut infrà explicabitur. Tertia, ut consensus saltem tacitus Legislatoris seu Principis interveniat: tunc autem tacitè consentire censetur, si sciens talem populi morem, illum, cùm posset, impedire noluerit. Ita S. Doctor suprà in resp. ad 3. Quarta denique, ut consuetudo illa servetur à populo, aut majore illius parte quasi ex obligatione, seu ex animo introducendæ obligationis, ut observat Suar. lib. 7. de leg. c. 14. unde consuetudo illa, quæ vim legis obtinere censetur, definitur ab Isidoro c. 3. *Ius quoddam moribus institutum, quod pro lege suscipitur, cùm deficit lex.*

Ex quo intelligitur, quare plurimæ consuetudines rationabiles ac piæ & jam à diuturno tempore usitatæ superioribus non modò non contradicentibus, sed etiam approbantibus, vim tamen legis non obtineant; ut ad campanæ pulsum sanctissimam Virginem salutare; in Ecclesiæ ingressu aqua lustrali frontem aspergere, &c. quia scilicet hæ & aliæ similes consuetudines ex liberali tantummodo affectu & devotione, non verò ex ulla inducendæ obligationis voluntate inchoatæ sunt, ac continuantur.

Cæterùm rectè monet Suar. lib. 7. de leg. cap. 5. in dubio, an obligatio per consuetudinem aliquam inducta sit, cæteris paribus inclinandum potiùs esse in eam partem, quòd consuetudo devotionis quàm quod sit obligationis: quia juxta regulam communem Doctorum, in dubio nemo præsumitur velle obligari; neque expedit multiplicari præcepta, ubi moraliter certa non sunt.

Dicendum 3. consuetudinem non modò constituendæ legis, sed etiã abrogandæ vim habere, ut docet S. Tho. suprà a. 3. quod probari potest ex cap. ultimo de consuetudine, in quo Gregorius IX. declarat posse consuetudinem aliquam *Iuri positivo* (humano scilicet) *præjudicium generare, si rationabilis fuerit & legitimè præscripta*: ex quibus verbis colli-

colligitur duo requiri, ut consuetudo legem aliquam abroget, primò ut sit rationabilis, quod per se patet: secundo ut sit legitimè præscripta; id est ut tanto tempore duraverit, quanto ad legitimam præscriptionem adversus ipsam legem opus est.

Quæres, quanto tempore opus sit ad præscriptionem illam complendam adversus legem. Communior & magis recepta Theologorum responsio est, ordinariè requiri decennium ad præscribendum contra legem civilem; quadraginta vero annos adversus Ecclesiasticam. Ita Sylv. Azor. & alij apud Laym. tract. 4, de leg. c. 24. Ratio est, quia ad præscribendum adversus legem requiritur tempus longum; tale autem in jure civili censetur esse decennium, ut constat ex L. *Super longi* C. de præscriptione longi temporis: in jure autem Ecclesiastico ordinarium præscriptionis tempus censetur esse quadraginta annorum, ut constat ex cap. *De quarta*, & cap. *Ad aures*, de præscript. Tutissimum autem in praxi est nihil temerè super hac re desinire, sed Doctorum & Sapientum virorum consilium perquirere, aut etiam Superiorum, seu Legislatorum mentem ac voluntatem explorare.

SECTIO VIII.

De lege divina positiva.

NOMEN legis divinæ positivæ intelligimus eam, quæ Deo authore condita, & litteris consignata, hominibus ad observandum imposita est. Ea autem duplex est; vetus, quæ per Moysen Dei nomine lata & promulgata est; & nova, quæ à Christo Domino condita in Evangelijs alijsque novi testamenti libris consignata est: & circa utramque,

Dicendum 1. legem veterem fuisse in se bonam & sanctam, licèt lex nova longè sit illa melior, & perfectior.

Quod fuerit bona & sancta, constat tum ex his Apostoli verbis Rom. 7. ubi de lege veteri loquens, *Lex*, inquit, *sancta, & mandatum sanctum, & justum, & bonum*: tum ex

ex eo quòd à Deo condita, & à Christo Domino approbata est. qui S. Math. 5. dicit se venisse, non ut solveret legem, sed ut adimpleret: quare olim Marcionistæ, Manichæi, & alij ab Ecclesia tanquam hæretici proscripti sunt, eò quòd inter alia dogmata erronea veterem legem tanquam inutilem & malam reprobarent; contra quos agit sanctus Epiph hæresi 33. & 42. & 66. & S. Aug. varijs in locis, & præsertim lib. 19. & 22. contra Faustum Manichæum.

Quòd verò lex nova melior & perfectior sit lege veteri, constat ex varijs Apostoli locis passim in Epist. ad Rom. & ad Galat. & ad Hebr 7. ea de causa Christus Dominus vocatur *Melioris testamenti sponsor*; & fusè id docet & probat S. Thom. quæst. 106. art. 1. & 2.

Dicendum 2. veteri legi solos Judæos obstrictos fuisse, legem verò novam omnes omnino homines ubivis terrarum ad sui observationem obligare.

Quod legi veteri Judæi soli obstricti fuerint, patet tum ex eo, quod solis Judæis promulgata fuit, Exod. 19. & 20. tum etiam ex eo, quod multi ex gentilibus absque illius observatione salutem sunt consecuti, ut docet S. Dion. cap. 9. cœl. Hierar.

Quod vero lex nova omnes homines ubivis terrarum obliget, constat ex capite ultimo S. Matth. & S. Marci ubi Christus Dominus Apostolis injungit, ut doceant omnes gentes, & Evangelium prædicent omni creaturæ; edicitque condemnandos esse, qui credere ac legem illam recipere noluerint.

Dicendum 3. legem veterem desijsse; legem vero novam usque ad consummationem sæculi esse perseveraturam.

Quod lex vetus desierit constat ex varijs Apostoli testimonijs Hebr. 7. ubi dicit translato Sacerdotio legis translationem factam esse: Ephes. 2. ubi loquens de Christo dicit, illum legem mandatorum decretis evacuasse.

Quòd autem lex nova usque ad finem sæculi perseveratura sit, firma fide tenendum esse docet S. Thom. quæst. 107. art. 4.

Quæres

Quæres 1. an lex vetus tota desierit; Bellar. lib. 4. de Justifica cap. 6. existimat desijsse tantum quoad ceremonialia, & judicialia præcepta, non verò quoad moralia: Suar. verò lib. 9. de legib. cap. 11. & plures alij Theologi, quos ibidem citat, totam desijsse asserunt, etiam quoad præcepta moralia; ita ut obligatio ad illa servanda penitùs cessaverit, in quantùm illa lege veteri præcipiebantur; licèt alioquin ad eadem illa præcepta servanda tam lege naturæ quam lege Evangelica teneamur: quæ posterior sententia ideò videtur probabilior, quod magis consonet testimonijs suprà citatis, quibus universim lex vetus defuisse dicitur.

Quæres 2. quonam tempore lex vetus cessaverit, & obligare ad sui observationem desierit. Respond juxta communem Theologorum sententiam cessavisse, & obligare desijsse in morte Christi Domini. Ita Hugo à S. Victore lib. 2. de Sacramen. parte 6. c. 4. S. Bonaventura in 4. dist. 3. q. 3. & S. Th. qu. 103. art. 3. ad 3 & a. 4. ad 1. ubi distinguit tria tēpora *Unum quidem ante Christi Paßionem, in quo legalia neque erant mortua neque mortifera: aliud autem post tempus Evangelij divulgati, in quo legalia sunt mortua & mortifera: tertium autem est tempus medium scilicet à Paßione Christi usq; ad divulgatione Evangelij in quo legalia quidem fuerunt mortua; quia neq; vim aliquam habebant, neq; aliquis ea observare tenebatur: non tamen fuerũt mortifera.* Quibus quidem verbis S. Doctor mentem suam aperit super gravi controversia quæ olim inter SS Hieron. & Aug. exorta est, ut constat ex varijs illorum Epistolis ultro citroque datis, quæ habentur inter Augustinianas ab 8. ad 19. S Hier. siquidem docebat ab instanti mortis Christi Domini veterem legem non modò mortuam, sed & mortiferam esse cæpisse; neque solùm illius servandæ obligationē cessavisse sed neque servari absq; peccato potuisse: & quoniam satis constabat Apostolos multis annis post Christi passionem legalia quædam observasse, dicebat id ab illis simulatè factum, quo facilius Judæos legis suæ zelatores ad Christi fidem allicerent. Econtrà verò S. Aug. (cui communi-

municet Theologi subscribunt) asserebat, Apostolos nulla simulatione fuisse usos? sed licitè & honestè ceremonias quasdā veteris legis post Christi Domini mortem usurpasse: licèt enim lex illa tunc esset mortua, nondum tamen erat mortifera; & quamvis ad sui observationem ampliùs non obligaret, observatores tamen suos nullius peccati reos efficiebat: quod ibidem dicit suavi Dei providentia fuisse dispositum; tum ut Judæi legis suæ ceremonijs mirificè addicti faciliùs ad Christi fidem converterentur; tum etiam ne lex illa vetus tanquam mala & superstitiosa reprobata per Christum fuisse videretur, & ut aliquo cum honore sepeliretur.

Quo verò præcisè tempore non solùm mortua, sed & mortifera esse cœperit lex vetus, non satis exploratum habetur: illud certum est jam à multis sæculis mortiferam, & illicitam esse veteris legis observationem; cum præfati SS. Hieron. & Aug. citatis Epistolis, sed præsertim 11. & 19. id multò ante tēpora sua fuisse doceant: imò vero S. Ignatius Apostol. discipulus Ep. 8. *Si quis* inquit, *cū Iudæis celebrat Pascha, aut Symbola Festivitatis eorū recipit, particeps est eorū qui Dominū occiderunt & Apostolos ejus.* Unde colligitur probabile esse id quod docet Suar. lib. 9. de leg. c. 18. viventibus adhuc Apostolorum principibus Mosaycæ legis observationem mortiferam esse cœpisse; cum una quidem ex parte lex Evangelica orbi penè universo, at nominatim Judæis omnibus diversas orbis rationes incolentibus tunc innotuisset; ex altera verò plurimum referret, hoc Christianæ religionis & fidei dogma, quo lex vetus mortifera creditur, ab ijsdem tradi & confirmari.

CAPUT IV.

De Legis divinæ, seu Decalogi præceptis.

NOMINE DECALOGI significatur lex divina positiva decem præcepta complectens; quorum tria priora Deum spectant, septem verò posteriora

ora respiciunt proximum: cujus quidem Decalogi antequam explicationem aggrediamur, duo hîc nobis observãnda sunt. Primum est, Decalogum illum, in quo divinæ legis præcepta continentur, esse omnium legum epitomen absolutissimam (ut loquitur S. August. quæst. 140. super Exodum) summamque omnium, quæ cuilibet Christiano agenda sunt, in illo esse expressam, ut declarat Conc. Colon. in Euch Christianæ institutionis; ita ut, si ejus præcepta probè intelligantur: sufficientissima sint ad actus omnes humanos sive exteriores sivè interiores rectè ordinandos.

Secundum est, præcepta illa Decalogi fuisse à Christo Domino tanquam summo legislatore, non solùm innovata & promulgata, (quod ex variis Evangelii locis constat ac præsertim S. Matth. 7. & 19. S. Mar. 10. & S. Luc. 18.) sed etiam explicata, imò & ampliata, prout legis Evangelicæ major profectio requirebat: quod passim in Evangeliis videri potest sed præsertim in eo sermone, quem coram discipulis in monte habuit, S. Matth. 5. 6. & 7. in quo quidem (ut docet S. Aug. lib 1. de serm. Domini in monte in initio & lib. 2. c. 40. & post illum S. Th. q. 108. art. 3.) ea omnia complexus est, quæ ad perfectam vitæ Christianæ formam quoad actus tam exteriores quam interiores requiri possunt: quod fusiùs explicat Greg. Val. disp. 7. de leg. quæst. 8. pu. 2.

In hoc igitur capite ptopositum nobis est de singulis ipsius Decalogi præceptis agere, prout à Christo Domino in Evangeliis explicata, & ampliata sunt secundùm communem, & magis receptam SS. Patrum & aliorum probatissimorum authorum doctrinam, in omnibus tamen servata ea brevitate, quam compendii ratio exigit: quod ut faciliùs exequamur, duo præsertim circa unumquodque præceptum investigabimus: primò, quid illo præcipiatur aut prohibeatur: secundò, quot modis in illud peccetur: & ideo unamquamque sectionem in plures paragraphos subdividemus.

SECTIO I.

Explicatur primum Decalogi præceptum.

Ego ſum Dominus Deus tuus.
Non habebis Deos alienos coram me, &c.

HOC primum Decalogi præceptum duplex eſt, ut obſervat Catech. Rom. part. 3. c. 2. ex una enim parte aliquid jubet, ex altera verò aliquid prohibet: eſtque illius ſenſus (ut ibidem habetur) *Me verum Deum coles, Diis alienis cultum non adhibebis*; ex quo patet, illud partim affirmativum eſſe, partim negativum. Ea eſt autem ratio præceptorum affirmativorum, ut obligent quidem ſemper, ſed non pro ſemper, ut loquuntur Theologi, negativa verò utroque modo obligant: id eſt (ut explicat S. Thom. 2.2. q.3. a.3.) quod, quamvis præcepta affirmativa ſemper habeant vim obligandi, non obligant tamen ad continuè exercendos actus illos qui per ea imperantur, ſed pro loco & tempore & ſecundùm alias circumſtantias debitas, ſecundùm quas oportet actum humanum limitari, ut ſit actus virtutis: at verò præcepta negativa quovis loco & tempore obligant. Quamvis autem hoc primum Decalogi præceptum, quatenus affirmativum, præſertim ſpectet religionis actus, quibus cultus Deo debitus exhibetur; ad illud tamen virtutum Theologicarum actus reduci debent, ut dicitur in Catechiſmo Romano; quo ſenſu S. Auguſt. in Enchir. cap. 3. dixit *fide, ſpe, ac charitate Deum eſſe colendum*: unde ſequitur, ad rectam primi hujus præcepti intelligentiam requiri ut explicemus quid circa fidem, ſpem, & charitatem; quid item circa religionem in illo præcipiatur, aut prohibeatur.

§. I.

§. I.

Quid circa fidem hoc primo Decalogi præcepto præcipiatur aut prohibeatur.

DE virtute fidei illiusque proprijs actibus ac obligatione, quæ ad illos exercendos unicuique incumbit, egimus in priori hujus operis parte tract. 1. cap. 1. ubi diximus adultos quoscunque ad credendas omnes & singulas Christianæ religionis veritates fide implicita obligari; fide verò explicita teneri credere unum esse Deum in essentia, trinum in personis; filium Dei Incarnatum esse, aliaq; mysteria in symbolo contenta; nec non & ea quæ pertinent ad rationem Sacramentorum, quæ ab ipsis suscipiuntur aut suscipi debent; ac reliqua denique omnia, qnæ secundùm exigentiam status aut conditionis cujusque ad salutem æternam consequendam sunt necessaria.

Sed difficultas est quandonam affirmativum illud fidei præceptum obliget; seu quonam tempore teneatur quis ad actum aliquem fidei exercendum. Resp. ex probabiliori & in praxi tenenda Theologorum sententia tribus præsertim in casibus teneri unumquemque ad actum fidei eliciendum.

Primus est, cùm alicui mysteria fidei primò sufficienter ad credendumproponuntur Ita Azor. Malder. Sanch. & alij quos citat & sequitur Bonac. tom. 2. dist. 2. q, 2. pu. 2. secundùm quam doctrinam pueri, ubi primùm rationis usum adepti sunt, cùm ipsis fidei mysteria sufficienter proponuntur, ad illa actu credenda obligantur, præsertim si ad id se obligatos esse ex dictamine conscientiæ persentiant: quod simili ratione de infidelibus dici debet.

Secundus casus est, quoties quis ad actum aliquem virtutis exercendum obligatur, qui sine fide exerceri nequit, ut cum quis tenetur de peccato pœnitere & conteri, Sacramentum aliquod suscipere, &c. Ita Doctores proximè citati. Rectè tamen monet Laym. tract. 1. de fide cap. 10. in

hoc casu præceptum fidei per se & directè non obligare, sed solùm indirectè, & per accidens: unde fit ut v. g. si quis Sacramentum aliquod suscipere omittat, quando ad illud suscipiendum obligatur, sufficiat si in confessione declaret, se ejusmodi Sacramenti receptionem omisisse; nec opus sit ut fidei actualis omissionem exprimat, cùm hujus omissio non sit peccatum distinctum ab omissione illius. Ad hunc casum reducitur quando quis videt se tentationem aliquam superare aliter non posse, nisi actum aliquem fidei eliciendo, tunc enim illum elicere tenetur, ut fusiùs explicat Valent. tom 3. disp.1. q.2. pu 5.

Tertius denique casus est, quando quis juridicè & publica authoritate de fide interrogatur: tunc enim ad fidem tum interius eliciendam, tum exteriùs profitendam obligatur, licèt ex tali professione mors illi immineat: imò qui ab aliquo privato de fide interrogaretur, illam non modò non negare, sed etiam exteriùs profiteri teneretur, si ex illius professionis omissione divinus honor lædaretur notabiliter, vel grave aliquod scandalum in proximum redundaret. Ita authores citati post S. Doctorem 22. quæst. 3. a. 2

Ex dictis facilè colligi potest; quid circa fidem hoc primo Decalogi præcepto prohibeatur, scilicet peccatum quodcunque fidei oppositum, quod generaliter ab eodem S. Doctore sup. qu. 10. a. 1. vocatur infidelitas; quæ quidem (ut idem docet) duplex est: alia negativa qualis est in illis, qui nihil unquam de fide audire potuerunt, quam dicit non esse peccatum, sed potiùs pœnam peccati ex primi parentis peccato provenientem; additque illos, qui eo solùm modo infideles sunt, propter ejusmodi infidelitatem non damnari; quamvis damnentur propter alia peccata, quæ sine fide remitti non possunt.

Alia est infidelitas ipsi fidei (ut loquitur S. Doctor) secundùm contrarietatem opposita, quæ à quibusdam privativa vocatur, qualis est in illis, qui veritatibus fidei sibi sufficienter propositis assentiri nolunt & hæc ab eodem S. Doctore in tres species dividitur, Paganismum scilicet, Judais-

Judaismum, & hæresim; quibus qu. 12. addit apostasiam: aut enim quis renititur fidei nondum susceptæ, & talis infidelitas est paganorum; aut renititur fidei susceptæ in figura, & sic est infidelitas Judæorum; vel fidei susceptæ in manifestatione veritatis, & sic est infidelitas apostatarum quidem si fides suscepta in totum abjiciatur; hæreticorum verò, si tantùm ex parte.

Est autem observandum ad rationem hæresis duo requiri (ut docet S. Thom. q. 11. a. 3. ad 3.) primum est, ut sit error contra aliquam fidei veritatem a Deo revelatam, & ab Ecclesia propositam: secundum, ut ejusmodi error cum pertinacia & contumacia junctus sit: unde *Si qui sententiam suam* (ut loquitur S. Aug. Ep 162. & refertur cap. *Dixit Apostolus* 24. qu. 3.) *quamvu falsam atque perversam nulla pertinaci animositate defendunt, quærunt autem cauta sollicitudine veritatem, corrigi parati cum invenerint; nequaquam sunt inter hæreticos deputandi.*

Ad hæresim quoque pertinet peccatum illorum, qui de articulo aliquo fidei deliberatè dubitant; ut enim dicitur cap. de hæreticis, *Dubius in fide, infidelis est.* Item si quis exponat se periculo errandi in fide, ut si ex curiositate, aut alia prava intentione libros hæreticorum legat; eorum conciones audiat; cum illis de fide temerè disputet; aut frequenti & periculosa illorum conservatione utatur.

§. II.

De virtute spei, & de peccatis illi oppositis.

SPEI nomen sumitur hic pro virtute supernaturali Theologica divinitus infusa quæ homo fidelis, in præsenti quidem sæculo bona salutaria, in futuro verò ipsam æternam salutem à Deo cum fiducia expectat per Christi merita.

Dicitur 1. (*virtus supernaturalis infusa*) juxta comũnem doctrinam S. Tho. 1. 2. q. 62. & 63. omnium Theologorum: unde

unde

unde S. Bernard. in Psalm. 90. dicit hæc Psalmistæ verba, *Quoniam tu es Domine spes mea*, à nullo verè proferri posse, *nisi cui intus persuasum sit à Spiritu sancto.*

Dicitur 2. Theologica) quia Deum immediatè respicit pro objecto primario & præcipuo: *Neque enim*, ut ait S. Thom. 2.a. q.17.a 2. *aliquid minùs sperandum est ab ipso Deo, quàm ipsemet Deus*

Dicitur 3. per illam expectari à Deo non modò salutem æternam, quæ in ipsius Dei fruitione consistit, sed etiam omnia alia quæcunque bona salutaria, id est ad salutem consequendam necessaria aut utilia, sive corporalia, sive spiritualia sint; quod constat ex iis, quæ Christus Dominus nos à Deo postulare, & proinde sperare docuit in oratione Dominica: *Ea siquidem*, ut loquitur S. Aug. c. 114. Enchir. *ad spem pertinent, quæ in oratione Dominica continentur.*

Dicitur 4. bona illa expectari cum fiducia; spes enim omnipotentia & fidelitate Dei promittentis innititur: unde Hebr. 6. vocat spem, *Anchoram animæ firmam ac tutam.* Quamvis autem fiducia illa quatenus Deum respicit certissima esse debeat: quia tamen ex parte nostræ cooperationis multi defectus accedere possunt, quibus promissionũ divinarum effectus impediatur, ideo monet Apostolus ad Philipp. 2. *Vt cum metu & tremore salutem nostram operemur: qui enim sperat* (ut dicit S. Aug serm. 15. ad fratres in eremo) *& non timet, negligens est; qui autem timet & non sperat, depressus est, & descendit in profundum quasi lapis.*

Dicitur denique per Christi merita: quamvis enim ex parte quoque nostra ad assecutionem vitæ æternæ merita requirantur; quia tamen sine divina gratia, quæ per Christi merita nobis confertur, nihil possumus; & in iis quæ possumus & volumus longè potiores sunt partes gratiæ divinæ, quàm voluntatis humanæ; ideo *Absit ut Christianus homo in se ipso vel confidat, vel glorietur* (inquit Concil. Trid. sess. 6. c. 16.) *& non in Domino: cujus tanta est erga omnes homines bonitas, ut eorum velit esse merita, quæ sunt ipsius dona.*

Quæres, an licitum sit spem in homine, aut alia creatura collocare. Resp. cum S. Doctore 2.2. q.17. art.4. quanquã in

in Deo ſolo ut principali cauſa totius boni ſpes collocanda ſit, licitum tamen quoque eſſe ſperare ac confidere in homine aut alia creatura, tanquam cauſi ſecunda & inſtrumentali, per quam ſecundùm divinæ providentiæ ordinem adjuvari poſſumus ad conſequendum aliquod bonum, quod ad ultimum & ſummum bonum ordinetur.

His breviter explicatis, videndum eſt quid circa virtutem ſpei hoc primo Decalogi mandato præcipiatur, aut prohibeatur. Ac in primis certum eſt extare divinum præceptum de ſpe in Deum concipienda ut docet S. Thom. q. 22. a. 3. quod quidem præceptum, in quantùm negativum eſt & deſperationem prohibet, obligat ſemper, ut ex antè dictis conſtat, in quantùm verò affirmativum, tribus præſertim in caſibus ſecundùm probabiliorem Theologorum ſententiam obligare cenſendum eſt. Primus eſt, quando primùm homini adulto ſufficienter innoteſcit ſe à Deo creatum eſſe ad vitam æternam conſequendam, ſeque teneri vitam illam æternam & media neceſſaria ad illam conſequendam à Deo ſperare. Secundus eſt, quando ad aliquid faciendum obligatur, quod actum ſpei velut diſpoſitionem neceſſariam prærequirit; e.g. quando tenetur de peccatis pœnitere; ad illorum ſiquidem remiſſionem divinæ miſericordiæ ſpem requiri docet Concil. Trident. Seſſ. 6. cap. 6. Tertius eſt, quando gravis aliqua tentatio deſperationis urget, quam aliter homo ſuperare non poteſt, niſi actum ſpei eliciendo.

Rectè autem monet Iſamb. Tract. de ſpe diſp. 6. a. 5. ad ſatisfaciendum ejuſmodi præcepto non eſſe ſemper neceſſarium, ut formaliter eliciatur actus ipſius ſpei, ſed ſatis eſſe ut virtualiter, quatenus includitur virtualiter in alicujus alterius virtutis actu, v.g. perfectæ contritionis, qui tunc formaliter eliceretur.

Quod ſpectat ad peccata, quæ ſpei adverſantur, ac proinde hoc primo præcepto prohibentur; Theologi docent duobus præſertim modis contra ſpem peccari poſſe, præſumptione ſcilicet, & deſperatione.

Rurſus præſumptio dupliciter committi poteſt ut docet

cet S.Tho.q.21.a.1.primò, cùm quis præsumit se divinam gratiam, aut gloriam æternam ex se ipso & naturæ suæ viribus adipisci posse, secundò, cùm præsumit se ex sola divina misericordia consecuturum remissionem peccatorum sine ulla pœnitentia, aut æternam beatitudinem sine ullis operibus meritoriis.

Desperatio verò committitur, cùm quis deliberatè de misericordia divina diffidit; nec peccatorum remissionem aut beatitudinem æternam, mediaque ad illam necessaria amplius à Deo expectat, ideoque omnem conatum ex parte sua requisitum intermittit. Rectè autem observat Tol. lib 4. c. 7. desperationem aliquando esse hæresi conjunctam: si quis v.g. existimaret ac pertinaciter sibi persuaderet Deum aut nolle aut posse peccata à se commissa remittere, ejusque misericordiam talem non esse, quæ tot & tam gravia peccata toties iterata condonare velit aut possit: quod in confessione specialiter declarandum foret.

§. III.
De virtute Charitatis, peccatisque illi oppositis.

NOMEN Charitatis secundum communem Theologorum acceptionem significat excellentissimũ quemdam amorem, qui proinde bonum excellentissimum & summè perfectum tanquam objectum spectare debet: Deum scilicet; qui propter se summè diligendus est, & propter quem cætera omnia diligi debent.

Cùm autem de hac nobilissima virtute plurima disputari soleant à Theologis, nos hîc præcipua tantummodo & scitu magis necessaria ex eorum communi & recepta doctrina præsertimque ex iis quæ apud S. Doctorem c 23. 24. & seq. fusiùs explicantur, seligemus.

Primum est, charitatem non modò esse virtutem supernaturalem Theologicam cæteris omnibus quibuscunque virtu-

virtutibus perfectiorem, ut fusè demonſtrat S. Doctor, ſed etiam eſſe ipſarum virtutum veluti formam; in quantùm ſcilicet illis ultimam & completam perfectionem, earum actus ad ultimum finem perfectè ordinando tribuit.

Secundum eſt, charitatem eſſe amorem, non concupiſcentiæ aut deſiderij, ſed veræ ac perfectæ amicitiæ, qua prius à Deo, licèt ſine ullis noſtris meritis amati, ejuſque beneficijs præventi, ipſum viciſſim redamamus, ac ſummè diligimus propter bonitatem ipſius, non qua nobis bonus eſt ac beneficus, ſed qua in ſe infinitè bonus ac perfectus, ac proinde infinitè diligibilis eſt: cùm (ut in priori parte dictum eſt tract. 2 c. 2.) quidquid in creaturis bonum aut perfectum eſt vel eſſe poteſt, id omne in Deo, imò aliquid infinities melius ac perfectius reperiatur, quod illum omni amore digniſſimum efficit.

Tertium eſt charitatis actus alios eſſe imperatos, quales ſunt illi qui per ipſius charitatis imperium exercentur, ut cum quis dat eleëmoſynam pauperi, non modò ut ejus indigentiam ſublevet, ſed præſertim ut Deo placeat, illiq; opus gratū exhibeat: alios verò elicitos, qui illius proprij ſunt, & ex ejus formali motivo concipiuntur, & quibus homo fertur erga Deum ut ſummè dilectum; ſive per unionē affectuum, idem volendo quod vult Deus, ejus præcepta, conſilia, & alia quæcunque illi placeant, appetendo & exequendo, non alia ratione, niſi ut voluntatem ſuam divinæ voluntati quàm perfectiſſimè uniat & conformet: ſive per viam benevolentiæ, qua Deo omnia bona velit, quæ ipſi velle poteſt, bona quidem intrinſeca & eſſentialia ipſi Deo, per veram & perfectam in illis complacentiam; bona vero ipſi extrinſeca; (putà gloriam, honorem, amorem, obſervantiam, & alia religionis reliquarumque virtutum officia, ipſi Deo tam à ſe quam ab alijs creaturis exhibenda,) per ardentiſſimum deſiderium; quo hæc omnia non ſolùm velit & optet Deo, ſed etiam quibuſcunque modis poteſt, ut re ipſa exhibeantur efficiat.

Quartum eſt, veriſſimum eſſe quod S. Ber. Li. de dil. Deo dicit,

dicit, *Modum diligendi Deum esse, diligere sine modo:* sive enim charitas consideretur objective secundùm illud bonum quod volumus Deo, sive appretiativè secundùm æstimationem quam de Deo ipso concipimus, sive intensivè secundùm fervorem & conatum quo in Deum per amorem ferimur, nullus modus ipsi præscriptus est: certum est enim quod Deum objectivè & appretiativè tenemur diligere præ alia quavis creatura; unde Christus Dominus Matth. 10. *Qui amat*, inquit, *patrem aut matrem plus quam me, non est me dignus.* Quamvis autem juxta communem Theologorum sententiam intensio charitatis sub obligationem non cadat, possimusque actu charitatis etiam valdè remisso satisfacere divino præcepto, quo jubemur Deum ex toto corde diligere, ut docent Almainus, Major, Vega, & alij quos citat & sequitur Isamb. tract. de Char. disp. 15. a.4. certum est tamen nullum intensionis modū in amore Dei esse definitum, nosque nullo affectu adeò ferventi & intenso posse Deum diligere; quin ad illum adhuc ferventiùs & intentiùs diligendum, si non ex præcepto tenemur, saltem per gratiam ipsius invitemur, & excitemur.

Quintum est, habitum charitatis (quod etiam de aliarum virtutum Theologicarum habitibus similiter dicendum est) non produci Physicè per actus, sicut de habitibus virtutum moralium docent Philosophi; sed à Deo infundi juxta id quod dixit Apost. Rom. 5. *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis:* & ex consequenti secundùm communiorem & probabiliorem Theologorum sententiam ab ipsomet Deo augeri, non verò per actus aliquos, nisi tantùm dispositivè & meritoriè, ut in priori parte tract. 6. cap 4 sect. 6. dictum est: unde Concil. Trid. observat sess. 6. c. 10. Ecclesiā illud augmentum à Deo postulare in quadam collecta, cùm dicit: *Da nobis Domine fidei, spei, & charitatis augmentum.*

Cæterùm per quosnam actus homo ipsius charitatis augmentum promereri possit, non planè constat inter Theologos; quidam enim existimant non nisi per actus

ipso

ipso habitu intensiores fieri posse: alii etiam per actus æqualiter intensos: alii per minùs intensos: imò quidam asserunt hominem in charitate constitutum per actus quoque aliarum virtutum promereri posse augmentum ipsius charitatis: quod inter alios docet S. Franc. Sales. Episc. Geben. lib. 3. de amore Dei cap. 2. probatque ex can. 24. sess. 6. Concil. Trid. ubi indefinitè & sine ulla exceptione dicitur justitiam acceptam augeri per bona opera: *ubi autem* (inquit ille ex S. Bernard.) *nihil excipitur, nihil distinguendum est.*

Quamvis autem propter tanti viri authoritatem, & plures optimas rationes quas ibidem profert, hæc ultima sententia probabilissima meritò videatur; tutissimum tamen est, & consultissimum unicuique, actus quam perfectissimos charitatis crebro elicere, & alia pietatis opera ex ejusdem virtutis motivo cum ingenti animi affectu producere; ea siquidem ratione, non augmentum modò, sed cumulum divinæ illius virtutis accipere merebitur.

Porrò thesaurum adeò pretiosum unico mortali peccato totum deperdi ex fide certum est, & à Concil. Trid. definitum sess. 6. cap. 15. sicut è contrà per peccata venialia charitatem non amitti declaratur eadem sess. cap. 11. ubi expressè dicitur, *justos quantumvis in peccata venialia quandoque cadant, non propterea desinere esse justos*: ex quibus verbis rectè colligitur, non modò charitatem non amitti, sed ne quidem minui per quælibet peccata venialia: quod etiam docet S. Thom. q. 24. a. 10. & cum eo communiter omnes: si enim charitas minueretur per peccatum veniale, sequeretur quòd per plura venialia tandem omnino amitteretur; omne siquidem finitum ablatione sæpius iterata alicujus finiti tandem consumitur.

Quod quamvis ita se habeat, fatendum esse tamen charitatis fervorem minui per peccata venialia; quæ licèt charitati contraria non sint, ejus tamen operationibus opponuntur, pravosque paulatim habitus in anima ingenerant, quibus ad majora, & etiam mortalia peccata perpetranda disponitur.

Sex-

Sextum denique est, dari speciale præceptum de diligendo Deo; non solùm negativum, (quo prohibeatur, quidquid contra dilectionem illi debitam committi potest) sed etiam affirmativum, quo Deum actu aliquo interno diligere obligamur. Ita S. Th. S. Matth. 22. q. 44. art. 1. & evidenter constat ex his Christi Domini verbis: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo*, &c. quibus, cùm adjunxit hæc alia, *hoc est maximum & primum mandatum* illud ab aliis mandatis distinctum esse ostendit.

Quæres quo tempore præceptum illud obliget. Resp. 1. certum esse, & in confesso apud omnes tunc nos ad actum charitatis eliciendum teneri, cùm ad actum perfectæ contritionis eliciendum obligamur; sive in articulo mortis, cùm aliter Deo reconciliari non possumus; sive cùm in statu peccati mortalis Sacramentum aliquod suscepturi, vel administraturi sumus, deestque copia confessarii: actus enim perfectæ contritionis charitate formari debet, ut habetur in Concil. Trid. sess. 14. c. 4.

Respondetur 2 probabile esse (quod Nav. cap. 11. nu 8. & quidam alii docent) hominem ad actum charitatis exercendum obligari, ubi primùm rationis usum adeptus est, ipsique sufficienter innotescit. Deum esse summum bonum & ultimum finem, ad quem se suaque omnia per charitatis actum ordinare tenetur; quamvis Bonacin. disp. 3. de charit. qu. 4. pu. 2. & alii Theologi negent ad actum charitatis tunc eliciendum obligatum esse sub reatu peccati mortalis. Quidquid sit autem de illa Navarri sententia, indubitatum est apud omnes omissionem illam non fore peccatum mortale in eo, qui de illa obligatione nihil unquam audivisset, aut nusquam cogitaret se ad illum actum charitatis eliciendum obligari, vel qui Doctorum illorum sententiæ subscribere nollet, & contrariam saltem ut probabilem amplecteretur.

Jam quod spectat ad peccata charitati opposita, quamvis mortalia omnia, quatenus sunt quædam Dei offensa, huic virtuti maximè adversentur, duo tamen sunt, quæ illi ex propria & peculiari ratione opponuntur.

Primum eſt, odium Dei, quod peccator concipere poteſt (ut docet S.Th.q.14.a.1.) ex conſideratione quorumdam effectuum divinæ voluntatis, qui depravatæ ſuæ voluntati repugnant; qualis eſt inflictio pœnæ peccatis debitæ; Deum enim propter ſe præcisè odiſſe nullus poteſt, cùm in ejus natura nihil niſi infinitè diligibile occurrat: & hoc peccatum haud dubiè peccatorum omnium graviſſimum eſt, ut aſſerit idem S. Doctor a.2. cùm per illud hoc maxime à Deo avertatur.

Alterum peccatum eſt, acedia, quæ (ut docet S Th.q.35. a.2.& ſeq.) nihil eſt aliud, quam triſtitia & tædium quoddam voluntarium & deliberatum de bono ſpirituali, in quantum eſt bonum divinum, id eſt quatenus per illud bonum ſpirituale; puta per Sacramentorum ſuſceptionem aliaque bona opera, homo tendit in Deum, illi obſequitur, illum glorificat, &c. Et ut ſic opponitur directè charitati, cujus proprius effectus eſt gaudium de bono divino.

Explicatis ijs, quæ ad charitatem pertinent in quantùm Deum reſpicit, doctrinæ ordo poſtulare videbatur, ut de charitate proximi aliquid diceremus: verùm cùm plurima; quæ ad virtutem illam ſpectant, in præceptis ſecundæ tabulæ contineantur, commodiùs exiſtimavimus (quod etiam præſtitit Nav.cap.14 nu.3. & ante illum S Bonav.in 3. diſt.37.) agere de ijs, quæ ad charitatem proximi ſpectant, cùm quarti præcepti, & ſequentium explicationem aggrediemur.

§. IV.

De virtute Religionis peccatiſque illi oppoſitis.

RELIGIONIS nomine ſecundùm mentem S.Doctoris qu. 81. a. 1. intelligitur virtus illa, per quam homines Deo debitum cultum & honorem exhibent; quæ quidem non eſt Theologica, ſed prima & præcipua inter morales; cùm pro immediato objecto non ipſum Deum, ſed cultum & honorem illi exhibendum reſpiciat.

Illius

Illius actus ſicut & aliarum virtutum ſunt duplicis generis: alij ſiquidem ſunt eliciti, quibus homo ſubjicitur Deo, illique debitum honorem & cultum exhibet, cujuſmodi ſunt adoratio, ſacrificium, oblatio, oratio, votum, &c. Per adorationem ſupremam Dei majeſtatem reverenter, nosque illi quanta poſſumus animi ac corporis demiſſione ſubjicimus: per ſacrificium, ipſum Deum colimus tanquam ſupremum vitæ ac necis arbitrum: per oblationem, ejuſdem Dei abſolutum ac ſummum in res omnes dominium profitemur: per orationē, ad illum recurrimus ut fontem ac principium totius boni quod ſperamus: per votum denique eumdem agnoſcimus tanquam ultimum finem, in quem nos & noſtra omnia ſpeciali affectu referre volumus. De quibus omnibus & ſingulis, leniùs agit S. Doctor quæſt. 84. & ſeq.

Alia autem ſunt actus religionis imperati, cujuſmodi ſunt omnes aliarum virtutum actus, qui ad Dei cultum referri poſſunt: quo ſenſu dicit S. Jacobus c. 1 *Religio munda & immaculata apud Deum & Patrem hæc eſt; Viſitare pupillos & viduas in tribulatione eorum, &c.*

Quod ſpectat ad peccata virtuti religionis oppoſita, varia ſunt & multiplicia, de quibus non ſolùm hic, ſed etiam in duabus ſect. ſeq. agendum erit.

Primum & præcipuum ac veluti radix cæterorum, eſt ſuperſtitio, (qua ut docet S. Thom. q. 92. a. 2.) vel Deo cultus illegitimus, vel creaturæ cultus indebitus exhibetur: prior illa ſubdividitur in duas ſpecies; quarum altera eſt, cùm Deo exhibetur cultus falſus, ut ſi quis nunc veteris legis ſacrificia offerret; hic enim cultus (ut obſervat S. Doctor. q. 93. a. 1. falſus eſſet, cùm fuerit inſtitutus ad ſignificanda vitæ ac mortis Chriſti Domini myſteria tanquam futura, quæ tamen jam peracta ſunt: ad quod peccatum (ut monet Tolet. lib. 4. c. 14) reducitur illud, quo quis falſas reliquias pro veris ſupponeret, vel falſa miracula fingeret, ut ementito illo religionis nomine eleëmoſynas hinc inde corrogaret.

Altera ſpecies eſt, cùm exhibetur Deo cultus ſuperfluus,

fluus; id eſt (ut explicat S. Doctor. art. 2. cum aliquid fit, quod neque confert ad Dei gloriam neque ad hoc ut mens hominis in Deum feratur, aut carnis concupiſcentiæ inordinatæ refrenentur, aut etiam quod eſt præter Dei inſtitutionem, vel contra legitimam & approbatam Eccleſiæ conſuetudinem; *hoc enim totum* (inquit S. Doctor. ſuprà) *reputandum eſt ſuperfluum & ſuperſtitioſum.*

Superſtitio autem illa, qua cultus indebitus creaturæ tribuitur, quinque ſub ſe includit ſpecies; ſcilicet Idololatriam, Magiam, Divinationem, Vanam Obſervantiam, & Maleficium.

Idololatria eſt, cùm cultus divinus alicui creaturæ tanquam Deo exhibetur. Obſervat autem rectè Tolet. lib. 4. c. 24. Idololatriam, non modò religioni, ſed etiam fidei eſſe oppoſitam; ſicut enim vera adoratio non eſt, niſi præcedat in intellectu fides, qua illius excellentiam agnoſcimus cui nos ſubjicimus; ſic adoratio falſa, qualis eſt idololatria, ſupponit errorem in intellectu, quo æſtimamus creaturam aliquam honore divino dignam.

Magna eſt poteſtas quædam inordinata collata per dæmones, pacto cum illis inito, qua medijs pravis & ſuperſtitioſis fit aliquid, quod eſt ſupra naturæ humanæ vires, non tamen ipſius dæmonis naturales vires excedit. Pactum autem illud magi cum dæmone fit, vel expreſsè cum ipſo dæmone viſibiliter apparente, aut cum aliquo alio mago vices dæmonis ſupplente: vel tacitè per dæmonis invocationem, quæ non ſolùm fieri cenſetur, cùm homo conceptis verbis auxilium dæmonis invocat, ſed etiam (ut rectè monet Mart. Delrio lib. 2. diſquiſi. magic. qu 2.) quoties homo intentat aliquid facere per ea, quæ neque ex ſe, nec virtute aliqua ſupernaturali divinitus indita, talem effectum producere poſſunt, ut cum certa verba vel characteres ad morbos depellendos adhibentur.

Obſervat etiam Tol. ſuprà magiam hæreſi ſæpe conjunctam eſſe; ut ſi magus cum pertinacia credat dæmones poſſe patrare miracula, aut aliquid citra permiſſionem divinam propria virtute facere; *Certiſſimè enim tenendum eſt*

(ut

(ut ait S. Aug. lib. 18. de civ. c. 18.) *solum Deum posse omnia facere quæ voluerit, nec dæmones aliquid operari secundùm naturæ suæ potentiam, nisi Deus permiserit.*

Observat etiã idem Toletus contingere aliquando posse personas quasdã simplices modis suprà explicatis, quibus tacitè dæmon invocatur, utentes, invincibiliter ignorate se invocare dæmonẽ; & tunc nõ peccare saltẽ mortaliter propter ignorantiã illã invincibilẽ, quæ tamẽ ampliùs illos nõ excusat, quãdo vel ab alijs monentur, vel per se ipsos advertũt id quod faciũt illicitũ esse, aut de illo dubitare incipiũt.

Divinatio est inordinata & superstitiosa inquisitio rerum aliquarum, vel futurarum vel occultarum, quas homo hîc & nunc naturaliter cognoscere non potest:

Docet autẽ S Th. q. 95. a. 3. semper in divinatione expressam vel tacitã dæmonis invocationẽ reperiri, ut illius ope notitia rerũ illarũ acquiratur: unde fit ut divinatio, sicut & magia propter illud cõmercium cũ dæmone, gravissimum contra virtutẽ religionis censeatur esse peccatũ: Apostolus siquidẽ prohibet fideles *fieri socios dæmoniorum*: 1. *Cor.* 10. & S. Aug lib. 2. de Doct. Christ. c. 23. dicit *Omnem societatem dæmonum tanquam pestiferam esse fugiendam.*

Expressa autem dæmonis invocatio in divinatione multipliciter fieri solet (ut fusè explicat S. Doctor q. 95. a.) juxta varios modos quibus solet dæmon futura vel occulta manifestare. Aliquando enim id præstat per fictas quasdam apparitiones, quibus oculis hominum illudit: & hæc divinationis species vocatur præstigium. Aliquando per somnia quando quis per somnia responsum expectat à dæmone: & vocatur divinatio per somnia. Aliquando per mortuorum fictam apparentiam vel locutionem: & vocatur Necromantia, aliquando per statuas & aliqua corpora terrestria: & dicitur Geomantia. Aliquando per figuras apparentes in aquis: & vocatur Hydromantia. Aliquando per figuras æreas vel igneas & vocatur Æromantia vel Pyromantia. Aliquando per inspectionem viscerum animalium quæ dæmonibus immolantur: & dicitur Auruspicium.

Quæ

Quæ quidem omnes divinationis species sunt peccata mortalia gravissima, divina lege reprobata, ut patet Deut. c.18. & etiam sanctionibus Ecclesiasticis sub anathematis interminatione prohibita, ut habetur cap. *Si quis*, 26. q. 5.

Divinatio quæ fit per tacitam dæmonum invocationem (ut docet S. Th. suprà) in duo genera subdividitur. Quorū primum est, quando ad cognoscendas res futuras vel occultas superstitiose consideratur aliquid in dispositionibus quarumdam rerum, quod ex se nullam habet naturalem connexionem cum rebus illis futuris vel occultis: ut enim recte dixit S. Aug. lib. 2. de Doctr. Chr. cap. 22. *Istæ opiniones quibusdam rerum signis humana præsumptione institutis, ad eadē illa, quasi quadā cum dæmonibus pacta referendæ sunt.*

Quod si ad hunc divinandi finem motus vel situs siderum consideretur hæc divinatio dicitur Astrologia: si garritus animalium aut avium, dicitur Augurium: si earumdem avium volatus, Auspicium: si verba quædam hominum casu prolata retorqueantur ad prænotionem aliquā futurorum, dicitur Omen: si lineamenta quædam manus superstitiose observentur, vocatur Chyromantia.

Porrò circa Astrologiam observandum est ex S. Doctore q. 95. art. 5. quòd, quamvis per illam scientiam aliqui effectus naturales præcognosci possint, ut Eclipses, aëris immutationes, &c. item inclinationes, complexiones, & aliæ similes corporis humani dispositiones (quod, licèt valdè incertum sit in particulari, nihilominus in generali ex Philosophia compertum est, astra & cœlos in humana corpora aliquo pacto influere) certum est tamen duobus præsertim in casibus mortale peccatum est Astrologicâ ejusmodi scientia uti. Primò ad ea cognoscenda, quæ à sola divina voluntate pendent, puta ad cognoscendam prædestinationem, salutem, damnationem &c. alicujus hominis. Secundò ad ea præcognoscenda tanquam certò eventura, quæ ex libera hominis voluntate pendent: unde S. Augustin. lib. 4. confess. cap. 3. dicit ejusmodi astrorum consultores, quos vocat *Planetarios*, *à Christiana pietate repelli & damnari*: & libr. 2. de doctr. Christ. capit. 20. vocat Astrologiam illam judiciariam genethliacorum,

Perniciosam superstitionem; dicitque illius sectatores *nimis errare, & vendere imperitis hominibus miserabilem servitutem*. Diximus (tanquam certo eventura) quia, si quis per illam scientiam ex cognitione complexionis & habitudinis naturalis alicujus hominis, conjiceret tantùm evenire posse, ut hoc vel illud ageret; tunc licèt alioqui vanum & valdè incertum esset tale judicium, non esset tamen peccatum mortale; nisi in eo casu, quo quis ita addictus esset ejusmodi astrologicis observationibus, ut illis tanquam prima & præcipua regula in suis actionibus uteretur; ita ut, nisi priùs consultis astris, neque ullum negotium aggredi, neque quidquam alicujus momenti agere vellet.

Est præterea genus alterum divinationis per sortes, circa quod advertendum est ex S. Thom. a. 8. alias esse sortes divinatorias, quæ adhibentur ad aliquid occultum vel futurum sciendum; alias consultorias ad cognoscendum quid in aliquo casu agendum sit; alias divisorias ad determinandum quid in alicujus rei partitione cuique eveniat. Et in sortibus quidem divinatoriis est semper peccatum mortale; quia in illis semper tacita dæmonis invocatio reperitur; cùm neque ex divina institutione, neque ex aliqua virtute naturali sortes illæ connexionem ullam necessariam habeant cum eo, quod per illas inquiritur.

In sortibus autem consultoriis est etiam peccatum mortale, quando resolutio expectatur à dæmone, nō verò quādo per illas Deus consulitur; quod tamen fieri non debet nisi cum triplici cognitione. Prima est, ut nō ex curiositate, sed ex gravi aliqua necessitate id fiat: e.g. *Si inter Dei ministros* (ut id verbis & authoritate S. Aug. epist. 186 ad Honoratum explicemus) *sit disceptatio, qui eorum persecutionis tempore maneant, ne fuga fiat omnium; & qui eorū fugiant; ne morte omnium deseratur Ecclesia. si hæc disceptatio aliter non potuerit terminari, quantū mihi videtur, qui maneant, & qui fugiant, sorte legendi sunt*: & lib. 1 de doct. Christian. cap. 28. aliud profert exemplum, *Si*, inquit, *abundaret aliquid, quod oporteret dari, ei qui non haberet, nec duobus dari posset: si tibi occurrerent duo, quorū neuter aliū vel indigentia*

tia vel aliqua erga te neceſſitudine ſuperaret, nihil juſtiùs faceres, quàm ut ſorte eligeres, cui dandum eſſet, quod duobus dari non poſſet.

Secunda conditio eſt, ut fiat cum reverentia : unde obſervat Beda ſuper caput 1. Act. Apoſtolos non niſi collecto fidelium cœtu, & precibus ad Deum fuſis ſortes dediſſe, ut in locum Judæ alium Apoſtolum ſubſtituerent.

Tertia denique conditio eſt , ut verba ſacræ ſcripturæ, quæ in ſortibus conſultoriis adhiberentur , ad negotia terrena non convertantur : unde S. Aug. Epiſt. 119. ad. Januar. *His*, inquit, *qui de paginis Evangelicis ſortes legunt; etſi optandum ſit ut id potius faciant , quàm ad dæmonia conſulenda concurrant, tamen etiam iſta mihi diſplicet conſuetudo , ad negotia ſecularia, & ad vitæ hujus vanitatem divina oracula velle convertere.*

Diviſoriæ autem ſortes licitæ ſunt , dummodo triplex adſit conditio, ut docet Tol. Lib. 4. c. 15. prima eſt ; ut nihil in illis fiat contra juſtitiam. Secunda; ut nihil etiam fiat contra bonum publicum , ut ſi dignitates ſorti committerentur inter eos, quorum aliqui eſſent ad illas inepti. Tertia denique, ne fiant ejuſmodi ſortes in beneficiis, & dignitatibus Eccleſiaſticis , in quibus ſortitione uti non licet. His ſtantibus conditionibus ſorte diviſoria uti licitum eſt , dummodo eventus illius non expectetur à dæmone, ſed ſit purè fortuitus.

Vana obſervatio in eo differt à divinatione , quod hæc præſertim ſpectet cognitionem rerum quarumdam occultarum modo indebito conſequendam , illa vero referatur ad commoditates aliquas corporis vel animi per media quædam inutilia & ſuperſtitioſa obtinendas ; quod ſi id fiat ad nocumenta inferenda, vocatur maleficium. Certum eſt autem ejuſmodi vanam & ſuperſtitioſam obſervationem eſſe ex genere ſuo peccatum mortale; in ea ſiquidem vel expreſſa vel tacita dæmonis invocatio ſemper reperitur, ut docet S. Aug lib. de doct. chr. c. 20

Illius verò tres ſunt præſertim ſpecies, prima eſt ars notoria , quæ orationes quaſdam & jejunia tanquam media

certa & infallibilia adhibet ad acquirendas scientias sine ullo labore & studio ad modum scientiarum infusarum: quod quidem fieri sine mortali peccato non potest, ut docet S.Th.q.96.a.1. Secunda est observatio sanitatum; cùm quis nimirùm ad sanitatem recuperandam, aut alteri conferendam, media quædam inutilia & superstitiosa adhibet; ut quasdam orationes certis quibusdam verbis & non aliis conceptas, certos characteres brachio colligatos, &c. Et hæc vana observatio, nisi invincibilis ignorantia excuset, mortale peccatum est; cùm (ut docet S. Th.art.2.) in ea subsit semper tacita aliqua dæmonis invocatio: unde S.Aug.suprà dicit, quod *ad superstitionem pertinent ligaturæ & remedia, quæ medicorum quoque disciplina condemnat, &c.*

Neque dicas orationes esse media optima, & religioni valdè consentanea; id enim verum est, si adhibeantur solum ad postulandam à Deo sanitatem; non verò, si illis ex superstitiosa persuasione inesse credatur vis ad conferendam sanitatem; vel si existimetur per illas orationes sanitatem infallibiliter esse impetrandam, dummodo talibus verbis & non aliis constent, &c. quis enim non videat observationes ejusmodi vanas & inutiles esse, proindeque & orationi, & religioni repugnantes.

Idem indicium ferendum est de iis, qui collo appensas gestant reliquias sanctorum, aut verba quædam Evangelica; si enim id fiat ex vero & sincero religionis affectu ad colendum Deum & sanctos ejus honorandos, licitum est & pium: si verò vana aliqua circumstantia observetur; ut quòd vas reliquiarum debeat esse talis formæ; quòd verba Evangelica in charta virgine sint scripta; aut quòd certò credatur reliquiis illis & verbis inesse vim infallibilem efficiendi, ut quis v.g. in bello aut in statu peccati mortalis non moriatur: id haud dubiè superstitiosum est, ac proinde illicitum ut docet Tol.l.4.c.16.post S.Th.sup.a.3.ad 3.

Tertia denique est, vana observatio futurorum eventuum: ut cum quis ex quarumdam rerum impertinentium occursu mala aliqua vel bona sibi vel aliis eventura ominatur.

Varia

Varia illius vanæ observationis exempla profert S. Aug. suprà c. 20. ubi dicit quòd *Ad pacta cum dæmonibus inita pertinent millia inanium observationum; putà si membrum aliquod salierit, si junctim ambulantibus amicis lapis, aut canis; aut puer medius intervenit; si quis cùm se calceat, sternutaverit, si vestis à soricibus rodatur; & plus timeatur suspicio mali futuri quàm præsens damnum doleatur.*

Quod spectat ad maleficium, breviter dicimus speciem quamdam esse vanæ observationis, qua quis dæmonis ope alijs sive in corpore, sive in anima, sive in bonis exterioribus nocet vel nocere intendit, unde patet quæ sit differentia inter magum & maleficum, ut observat Tol. lib. 4. c. 16. magus enim ope dæmonis utitur præsertim ad propriam ostentationem & admirationem sui excitandam; maleficus verò ad nocumentum alijs inferendum.

Est autem duplex maleficium, amatorium scilicet & veneficum, amatorium illud est, quo utuntur malefici ad amorem carnalem excitandum, vel è contrà ad odia, vel divortia inter personas conjugatas excitanda: circa quod observandum est (ut rectè monet idem Tol. suprà) dæmonem nullam posse voluntati humanæ necessitatem inferre, sed eam tantum modo allicere, vel immutando phantasiam & imaginationem, & rem amatam exhibendo tanquam amabiliorem, vel carnis appetitum inflammando & excitando; quibus non obstantibus voluntas libera semper manet, potestque homo, si velit, gratiæ divinæ auxilio adjutus illecebras omnes ejusmodi abjicere.

Maleficium veneficum illud est, quo utuntur malefici, ut alicui noceant, vel in corpore dolores & infirmitates quasdam inducendo, vel in bonis exterioribus ventos, grandines & tempestates ope dæmonis excitando, quibus animalia interimantur, arbores eradicentur, domus subvertantur, &c. certum est enim dæmonem ista & alia similia, Deo ita permittente, posse efficere, ut manifestum est ex cap. 1 & 2. libri Job.

Porrò advertendum est maleficos, præter peccatum

peccatum maleficij initi, multis insuper alijs horrendis peccatis esse irretitos: quapropter ab illis in confessione inquiri debet, num aliquod pactum expressum vel tacitum cum dæmone inierint; quidve illi promiserint; num Christi Domini fidem & Baptismum ejuraverint; num aliquid erroneum contra fidem crediderint: num dæmonem invocaverint, vel ipsi adorationem, aut alios divinos honores detulerint; vel ab ipso aliquod in hac vita, vel in futura speraverint, num sacrilegium aliquod commiserint, & rebus aliquibus sacris puta oleo sancto, aquâ benedictâ, ad impia & nefanda facinora patranda abusi fuerint; Perpendenda item damna, quæ ex eorum maleficijs fuerint subsecuta, ut reparatio eorum injungatur: quæ omnia & plura alia videri possunt apud Mart. Delrio lib. 6. sect. 3. & Tolet. loco sup. cit. ubi etiam rectè monet maleficos peccare, non solùm quando utuntur maleficijs ad nocendum, sed etiam cùm eamdem artem adhibent ad solvendum maleficium quod intulerunt; imo nec licitum esse petere à malefico, ut maleficio dissolvat; sed orationibus, exorcismis, sacramentorum digna susceptione, & alijs pijs operibus id à Deo postulandum, & expectandum esse.

Præter quinque suprà dictas superstitionis species, duo sunt adhuc peccata religionis virtuti speciatim opposita, scilicet tentatio Dei, & sacrilegium.

Tentatio Dei est, cum quis dubitans de aliqua perfectione Dei aliquid agit, ut experiatur utrum Deus talem perfectionem habeat necne; v. g. utrum Deus sciat, vel possit aliquid, hoc autem peccatum ex genere suo mortale est, ut docet Tole. cap.19. ubi etiam observat, duobus modis illud committi posse: uno modo expresse; cum quis aliquid facit hac intentione, ut experiatur, utrum Deus aliquid facere possit: altero modo tacitè; quando quis licèt non habeat expressam intentionem Deum tentandi, id tamen agit, quod ex se in illam Dei tentationem tendit; ut cùm quis neglectis medijs à divina providentia constitutis expectat effectum aliquem à solo Deo, nulla necessitate aut causa rationabili ad id movente; unde S. Aug.

Aug. lib. 2. cont. Fauſt. c. 36. dicit, quod Chriſtus Dominus *Fugiendo & latendo hominis inſtruebat infirmitatem, ne Deum tentare audeat, quando habet quod faciat, ut quod cavere oportet, evadat.*

Quod ſi neceſſitas aliqua vel rationabilis cauſa ſubſit; tunc (ut docet S. Thom q. 97. a. 1. non tentaret Deum, qui auxilium aliquod extra ordinarium ab eo poſtularet, aut expectaret, juxta illud 2. paralip. 20. *Cum ignoremus quid agere debeamus, hoc ſolum habemus reſidui, ut oculos noſtros dirigamus ad te.*

Sacrilegium (ut docet S. Th. q. 93. a. 1. & ſeq.) eſt violatio rei ſacræ, ſeu divino cultui deſtinatæ: quæ violatio contigit, cum aliquid circa eam fit, quod repugnat cum eo cultu ad quem deſtinata eſt, ut recte obſervat Greg. à Valent. diſp. 6 q. 15. de ſacril. pu. 1. Tres autem ſacrilegij ſpecies diſtinguit S Doctor ſuprà; prima ſpectat perſonas ſacras; ſecunda loca ſacra; tertia res ſacras, prout à perſonis & locis diſtinguuntur.

Ad primam ſpeciem pertinet, quidquid fit contra perſonam ſacram, (qualis eſt clericus vel perſona religioſa) quo reverentia ejus conditioni debita. aut immunitas eidem, quatenus Deo ſacra eſt, conceſſa violatur, aut læditur; ut ſi quis manus violentas in Clericum injiciat, aut cum perſona ſacra fornicetur.

Ad ſecundam ſpeciem ſpectant actiones illæ, quæ ſpecialiter repugnant cultui divino ad quem ſacer locus deſtinatus; qualia ſunt effuſio injuſta ſanguinis humani in Eccleſia, item fornicatio, & quævis alia illicita ſeminis effuſio in eodem loco, furtum item, non modò rei ſacræ quod ad tertiam ſpeciem pertinet, ſed & cujuſcumque alterius in loco ſacro perpetratum, ut ex communi Theologorum ſententia docet Valent. ſupra.

Ad tertiam denique ſacrilegij ſpeciem pertinet abuſus ſacramentorum aliarumque rerum ſacrarum, aquæ benedictæ, &c. Item profanatio vaſorum, & ornamentorum ſacrorum. Addit Cajetanus apud eumdem Valentiam ſupra, ad hanc quoq; ſacrilegij ſpeciem pertinere ſacra-

rum scripturarum abusum; ut si ad superstitiones inducendas, vel hæreses confirmandas, vel etiam ad res ludicras adhibeantur.

Cæterùm rectè observat idem Valentia suprà p. 1. 2. sacrilegium quodcunque ex formali intentione, & cum divini cultus contemptu perpetratum, esse peccatum mortale; nec ullam materiæ levitatem excusare, eò quòd ratione contemptus, si non materia, certè malitia gravis semper in eo reperiatur: secùs autem, si quis absque ullo divini cultus contemptu re aliqua sacra utatur præter eum finem, ad quem destinata est, erit enim tantummodo peccatum veniale; si prudentis viri judicio materia levis esse censeatur; si verò gravis sit, erit mortale.

§. V.

Quot modis peccetur in primum Decalogi præceptum.

CONTRA hoc primum Decalogi præceptum peccant in primis qui Idololatriam ac Judaismū profitentur, aut à fide, vel religione Catholica per Apostasiam recedunt.

Qui dogmatibus hæreticorum alijsque erroribus ab Ecclesia damnatis & proscriptis pertinaciter adhærent: qui hæreticos in causa hæresis fovent & protegunt; cum illis temerè de fide disputant; eorum libros legunt; aut concionibus vel ceremonijs intersunt.

Qui de alicujus articuli fidei veritate dubitant: qui fidē negant vel dissimulant, cùm illam exteriùs profiteri tenentur: qui fidei mysteria præcipua aliaque ad salutem scitu necessaria, ut symbolum fidei, orationem Dominicam, Decalogum, & Sacramenta culpabiliter ignorant.

Qui de misericordia & gratia Dei præsumunt: vel de illa desperant: qui Deum propter flagella sibi inflicta oderunt, de ejus providentia obmurmurant; vel ejus obsequium animo deliberato fastidiunt.

Qui Deo cultum superstitiosum, & indebitum, vel creaturæ cultum soli Deo debitum impendunt: qui dæmonem expresse vel tacitè invocant vel pactum expressum vel tacitum cum eo ineunt.

Qui

Qui rerum futurarum, vel occultarum cognitionem per modos superstitiosos, & indebitos inquirunt, ut per præstigia, somnia, necromantiam, geomantiam, &c. item per Astrologiam judiciariam ab Ecclesia reprobatam, augurium, auspicium, omen, Chiromantiam, sortes, & alios similes modos â dæmonibus in perniciē hominū invectos.

Qui divinos, & ariolos de rebus illis futuris, vel occultis consulunt: ab iisque, quid sibi prosperum adversumve eventurum sit perquirunt. qui (ut communiter dicitur) cribrum farinaceum aut annulum vertunt, ut v.g. furti alicujus authorem detegant.

Qui reliquias vel imagines sanctorum cum quibusdam observationibus superstitiosis collo, vel brachio appensas ferunt: qui orationes quasdam, & jejunia adhibent tanquam media infallibilia ad scientias aliquas sine ullo studio comparandas.

Qui ad sanitatem recuperandam, vel aliis conferendam certis verbis, orationibus, characteribus, & aliis similibus superstitiosis modis nullam ex natura sua ad talem effectum producendum vim habentibus, utuntur: qui vanis & frivolis quibusdam observationibus eventura sibi bona ominantur.

Qui maleficiis amatoriis aut veneficis utuntur; (â quibus quærendum num damnum aliquod intulerint, ut illius restitutio injungatur:) qui per quasdam ligaturas Matrimonii usum & consummationem impediunt.

Qui Deum tentant, neglectisque mediis ab ejus providentia ordinatis, effectum aliquem sine ulla necessitate, aut ratione ab eo expectant.

Qui sacrilegium aliquod perpetrant; personas Deo sacras polluunt vel injuriosè percutiūt; aut immunitates illarum injustè violant: qui templa vanis, immodestis, vel obscœnis colloquiis, aut pejoribus adhuc actibus putà furto, fornicatione, aut simili aliqua fœditate, aut injusta sanguinis effusione polluere, ac profanare non verentur.

Qui Sacramenta indignè suscipiunt vel ministrant; vasa & ornamenta Ecclesiæ, aliasque res sacras, ad usus

prophanos vel superstitiosos adhibent; imagines sanctorum contumeliosè tractant; sacræ scripturæ verbis ad res superstitiosas ridiculas, vel falsas abutuntur.

SECTIO II.

Explicatur secundum Decalogi præceptum.

Non assumes nomen Domini DEI tui in vanum.

HUJUS secundi præcepti verbis ex una quidem parte prohibetur abusus divini nominis & irreverentia illa, quæ committitur à blasphemis, perjuris, aut temerè jurantibus: & ex altera præcipitur, ut summa reverentia nomini divino exhibeatur, jurata serventur; & vota Deo facta fideliter adimpleantur. Quapropter ad illius faciliorem & pleniórem explicationem de tribus præsertim hic agendum est, scilicet de juramento, de blasphemia, & de voto.

§. I.

De Iuramento.

OBSERVANDUM est, secundùm doctrinam S. Thom. q.89.a.1. & seq. juramenti nomine significari actum religionis, quo quis Deum in testem adhibet, ejusque testimonium invocat in confirmationem eorum, quæ asserit, vel promittit; eaque ratione profitetur divinam veritatem esse indefectibilem.

Fit autem juramentum vel expresse, cùm quis jurat per Deum aut per Christum, &c. vel tacitè, ut cùm quis jurat per creaturas aliquas, quatenus in illis divina bonitas, vel potentia elucet; ut quando quis jurat per sanctos, per ani-

mam

mam suam, per solem, per ignem, &c. in his enim & similibus juramentis censetur creatura in testem adduci, non per se, sed quatenus dicit ordinem ad Deum, præsertim si addatur nomen ipsius Dei, v.g. si juretur per ignem Dei, & quod si quis creaturas illas nominaret sine ullo ad Deum respectu, ille non censeretur jurare: unde etiam Navar. c. 12. & alij Doctores existimant istos loquendi modos (per fidem meam, in fide probi viri, in conscientia) non sufficere ad veram & propriam juramenti rationem; qui enim ijs utuntur, si nihil aliud intendant, significare tantùm videntur se aliquid asservare ex veracitate, & veritate quæ virum probum decet.

Est etiam alius jurandi modus, quem S. Thom. art. 6. dicit fieri per execrationem; quando quis sibi, vel suis malum aliquod imprecatur, sicque Deum non modò in testem, sed etiam in vindicem invocat, nisi dicta sua veritati consonent.

Quocunque autem modo juretur, ut id licitè fiat, tres in juramento conditiones requiri docet idem S. Thom. Art. 3. ut scilicet juretur in veritate, in justitia, & in judicio, juxta id quod habetur Jerem. *Iurabis; Vivit Dominus, in veritate & in judicio, & in justitia.* Veritas juramenti in eo consistit (prout explicat S. Doctor) ut id quod juramento asseritur, existimetur esse verū ab eo, qui jurat: justitia, ut juramentum fiat de re licita & honesta: judicium, ut non fiat nisi ex gravi & necessaria causa.

Cum autem juramenta (ut supra insinuatum est) alia sint assertoria, alia promissoria; hoc istorum proprium est, quòd is qui sub juramento promisit se aliquid facturum, illud adimplere sub peccato mortali teneatur, etiamsi illud quod promissum est, leve sit & pravi momenti, ut docet Toletus Lib. 4. cap. 22. & cum illo communiter omnes.

Sunt tamen aliqui casus (ut monet idem author) in quibus nulla est, vel cessat juramenti promissorij obligatio; ut si quis juret de re aliqua mala facienda, tunc enim jurans peccat, nec tenetur; imo nec licitè potest illam

exequi. Similiter cessat obligatio juramenti; si res per illud promissa fiat impossibilis, vel si absque peccato impleri non possit. Tollitur etiam eadem obligatio dispensatione Episcopi, & alijs modis quibus voti obligationem cessare infrà dicetur. Spectanda etiam est in multis casibus intentio jurantis, ut ex illa juramenti interpretatio petatur: e.g. qui jurat se filium aut servum castigaturum, non ita intendit se ad id obligare, quin sibi reservet facultatem, si ita expedire videatur, pœnam illam remmittendi: similiter qui volens alteri honoris causâ primum locum cedere, se in illo non sessurum jurat, non intendit ita se obligare, quin, si alius acceptare nolit, possit locum illum sibi retinere. In ijs tamen & similibus casibus longè consultius est, à juramentis ejusmodi abstinere, cùm nulla sit tunc jurandi necessitas; unde juramenta illa à peccato saltem veniali excusari non possunt.

Quamvis verò juramentum licitum sit, non est tamen de genere bonorum (ut rectè monet S. Doctor Art. 5.) quæ sunt per se bona & appetenda, ut oratio, eleëmosyna, &c. sed illorum quæ tantùm bona sunt, & appetenda posita aliqua necessitate; sicut medicina, quæ nonnisi premente ægritudine prodest: unde similiter juramentum, cùm sit veluti remedium, quod in fidei humanæ defectum assumitur, non nisi raro & urgente necessitate usurpandum est: quo sensu dixit Christus Dominus, *S. Matth 5. Ego autem dico vobis, non jurare omnino, neque per cælum, &c.* quæ verba explicans S. Aug. lib. 1. de ser. Dom. in monte c. 17. *Ita ergo*, inquit, *intelligitur, præcepisse Dominum, ne juretur; ne quisquam sicut bonum appetat jusjurandum, & assiduitate jurandi ad perjurium per consuetudinem delabatur: quapropter, qui intelligit non in bonis, sed in necessarijs jurationem habendam, refrænet se quantum potest, ut non eâ utatur nisi in necessitate, &c.*

Porrò quàm perniciosa sit jurandi consuetudo varijs in locis scriptura divina testatur ac præsertim Eccli 23. *Jurationi non assuescat os tuum, multi enim casus in illa, &c. Vir multũ jurans implebitur iniquitate, & non discedet à domo*

illius plagæ. Qua verò ratione prava hæc consuetudo tolli, & evelli possit docet S. Chrys. Hom. 5. ad pop. Antich. his verbis: *Vis discere, quomodo ab hac impia consuetudine jurandi liberari possis: ego te quendam docebo modum, quem si tenueris; superabis omnino. cùm videris te ipsum vel alium quemque servorum vel filiorum, vel uxorem hoc malo captos, & sæpius commonefactos, nec tamen correctos, jube incœnatos cubare, & hanc tibi illisque damnationem impone, damnationem inquam, non damnum, sed lucrum ferentem.* Idem in hom. ad baptizandos hoc aliud remedium proponit: *Ab omnibus conjunctis hoc postula, hoc pete beneficium, ut te jurantem arguant, & confundant.* Optimè S. Hier. Ep. 14. ad Celantiam: *Mentiri*, inquit, *& jurare lingua tua prorsus ignoret; tantusque in te sit amor veri, ut quidquid dixeris, juratum putes.*

§. II.

De blasphemia.

BLASPHEMIA secundùm doctrinam S. Thom. 2. 2. q. 13. a. 1. est peccatum, quo quis ex pravo cordis affectu, de excellentia divinæ bonitatis detrahit, illique contumeliam infert, vel negando aliquid quod ipsi proprium est, vel aliquid imponendo, quod minimè ei convenit, sive id ore fiat, sive solum mente concipiatur.

Alia est autem blasphemia simplex, alia hæresi conjuncta: illa dicitur hæresi conjuncta, quæ aliquid de Deo asserit vel de illo negat, quod est fidei contrarium; ut si quis dicat Deum esse crudelem, non esse providum &c. quod observare debent confessarii, ac pœnitentes qui se de talibus accusant, interrogare, num ita esse crediderint.

Blasphemia verò simplex ea est, quæ non tam fit per modum assertionis, seu enunciationis, quàm per modum detestationis, ac veluti cujusdam imprecationis in Deum: ut si quis Deo maledicat, aut verba probrosa in Deum proferat: itē si contumeliosè partes quasdam corporis Christi

nomi-

nominet,ut caput,ſanguinem,mortem Dei , quaſi ob iſta Dei filium contemptibilem æſtimet , illique ſtupenda prorſus impietate exprobret , quòd propter nimiam in nos charitatem carni & ſanguini communicare voluerit, & in carne aſſumpta pro nobis mori.

Quamvis autem is qui cum debita reverentia in re maximi momenti ad firmandam dictorum ſuorum veritatem Chriſti Domini nomen interponeret , ejusque corpus,ſanguinem vel mortem pro nobis perpeſſam honoris cauſa nominaret,ut rectè obſervat Bonac. Diſp.3. qu.8 de blaſph.pu.2.nihilominus ſupradicti loquendi modi , qua ratione proferri ſolent , vix à peccato blaſphemiæ excuſari poſſunt ; cùm ſemper in illis reperiatur formalis aliquis aut ſaltem tacitus Dei contemptus , niſi fortè (ut docet Nav.c.13.1.) linguæ ac mentis præcipitatio, (ut accidit in iis qui ſubita aliqua ira corripiuntur) ob indeliberationem, & inadvertentiam à peccato mortali excuſet : quæ tamen excuſatio locum non habet in iis, qui pravam illam blaſphemandi conſuetudinem deliberatè contraxerunt , nec ullo modo illam corrigere,aut emendare curant.

Docet autem S.Thom.ſup.a.1.ad 2. blaſphemiam non modò in Deum ſed etiam in ſanctos committi poſſe : ut enim laudare ſanctos , quatenus ad Deum pertinent ejuſque amici ac filii chariſſimi ſunt , ipſi per charitatem & gloriam conjuncti , eſt actus virtutis religionis ; ſic illis maledicere,aut contumeliam aliquam irrogare , eſt peccatum blaſphemiæ.

Ad eamdem blaſphemiam reducitur peccatum illud, quod committitur maledicendo creaturas, quod quatuor modis fieri poteſt ut obſervat Tolet.lib.4.c.53. Primò eas conſiderando quatenùs ſunt creaturæ Dei , & hac de cauſa illis maledicendo, & hoc eſt peccatum blaſphemiæ : ſecundò ratione alicujus creaturæ rationalis , cujus illæ ſunt ; v. g. maledicere , aut imprecationem aliquam facere contra armenta,vineas,&c. quia hujus vel illius ſunt ; & hoc eſt peccatum contra charitatem proximi. Tertio creaturæ irrationales aut inanimatæ poſſunt conſiderari ſecundum

ſe

se præcisè: & ea ratione illis maledicere, est actus otiosus, & peccatum veniale. Quartò denique considerari possunt ratione alicujus mali, vel incommodi quod inferunt; & ea ratione illis maledicere, non est peccatum: est enim hoc potiùs ipsi malo quàm creaturæ maledicere; sic Job maledixit diei, in quo natus est; David montibus Gelboë, in quibus Saül occisus est.

§. III.

De voto.

QUATUOR præsertim circa votum investiganda sunt: primò quid sit votum, & quotuplex: secundò, quænam personæ votum emittere possint: tertiò, quanta sit ipsius voti obligatio: quartò denique, quibus modis hæc voti obligatio cessare possit.

Quod ad primum spectat, votum (ut docet S. Thom. q. 88. a. 1. & 2.) est *Promißio deliberata Deo facta de aliquo meliori bono.*

Dicitur, *Promißio*: quia non est nudum & simplex propositum, ut constat ex cap. *Litteraturam* de voto; sed ad illius rationem requiritur promissio cum vera voluntate se obligandi.

Dicitur, *Deliberata*: promissio enim subita & inconsiderata non sufficeret ad rationem voti, ut ex communi Theologorum consensu docet Nav. c. 22 n. 24. qui etiam rectè observat tantam ad votum faciendum deliberationem requiri, & sufficere, quanta requiritur, & sufficit ad peccatum aliquod mortale committendum.

Dicitur, *Deo facta*: quia votum, cùm sit actus religionis & latriæ, ut docet S. Thomas, soli Deo fieri debet: quòd si interdum apud quosdam authores (ut apud Eusebium lib. 13. de præpar. Evang. ca. 7.) vota sanctis martyribus, & aliis in cœlo beatis nuncupari dicuntur, id intelligi debet ad eum modum, quo templa & altaria sanctis dicari dicuntur, quia Deo in honorem sanctorum dedicantur; vel in quan-

quantùm censetur homo vovere ipsi Deo id, quod sanctis se impleturum promittit. Quod si promissio alicujus pii operis fiat alicui sancto præcisè ad honorem ejus & sanctitatis ac gloriæ testificationem, tunc ejusmodi promissio sacra quidem est & ad Dei cultum mediatè ordinata, sed non est propriè votum, neque actus latriæ, sed solùm duliæ sive observantiæ, ut fusiùs explicat Suares.

Dicitur denique, *De bono meliori*: quibus verbis significatur materiam voti duplicem habere debere conditionem: prima est, ut sit opus bonum; sive sit tantùm in consilio, sive in præcepto: secunda, ut opus illud bonum quod vovetur, melius sit, quàm ejus oppositum; id est ut non sit ex se alicujus operis excellentioris & perfectioris impeditivum.

Aliud est autem votum personale, aliud votum reale: aliud item absolutum, aliud conditionale: aliud simplex: aliud solemne: aliud expressum, aliud tacitum.

Votum personale est, quo promittitur aliquid, quod personam voventis spectat; ut cùm quis vovet peregrinationem: reale, cum res aliqua Deo promittitur, ut eleëmosyna. Et hæc est utriusque differentia, quòd etiam ad hæredes transeat obligatio voti realis, non item personalis, ut communiter Theologi docent, & colligitur ex cap. *parte*, de censibus.

Votum absolutum est, quod independenter à quavis conditione emittitur: conditionale verò quod non fit nisi sub aliqua conditione; ut si quis peregrinationem voveat, si à tali morbo liberetur: & ejusmodi vota non obligant nisi posita illa conditione: quæ tamen conditio contraria esse non debet vel substantiæ vel honestati ipsius voti, ut si quis voveat ea conditione, ut ad implendum id quod vovit non obligetur; vel si quis voveat sub ea conditione, quod in lite injusta victor evadat: hæ siquidem conditiones votum irritum & invalidum reddunt, ut docet Bonac. disp. 4. q. 2. de voto pun. 2.

Votum simplex consistit in nuda & simplici promissione DEO facta: solemne vero illud est, quod vel

sus-

susceptioni ordinis sacri vel professioni religionis approbatæ conjunctum est ut habetur cap. unico de voto in 6.

Quòd spectat ad personas voti emittendi capaces, docet S. Thom. Suprà art. 8. & 9. duo præsertim ex parte illarum requiri, primum est, ut qui vovet, usum rationis sufficienter adeptus sit, illiusque compos existat: unde pueri ante usum rationis, & amentes, ac furiosi votum emittere non possunt. Quoniam vero difficile est discernere, quo præcisè temporis puncto sufficiens illud rationis lumen in pueris exoriatur. Ideo ex communi Doctorum consensu (ut docet Laym. Tract. 4. de voto cap. 7.) vota ante septennium edita censentur irrita, & invalida esse nisi probabilissimæ conjecturæ suadeant sufficientem rationis usum in tenera illa ætate adfuisse; & è contra vota post septennium emissa, valida esse, & obligatoria, nisi certa indicia ostendant sufficientem rationis usum defuisse.

Secundum est, ut persona quæ vovet, sui juris sit quoad illud quod vovet; nullus enim subditus (ut asserit S. Doctor q. 88. a. 8.) firmiter voto se obligare potest in ijs, in quibus potestati alterius subjacet, nisi consensus ejus accedat.

Observat autem rectè Gregor. à Valentia disp. 6. q. 6. de voto pun. 6. S. Doctorem non dixisse votum subditi esse nullum; sed solummodo non esse firmum nisi accedat cõsensus superioris: votum siquidem à persona subdita emissum, est verum votum, pendens tamen ex superioris consensu tanquam ex conditione, quæ si accedat, tunc censetur validum; si verò superior contradicat, fit irritum.

Hinc colliges 1. vota omnia sive personalia, sive realia impuberum irritari posse à patre, tutore aut alijs personis quorum potestati subsunt; quod & de religiosis professis similiter intelligendum est respectu superiorum: ad quam irritationem (ut docet Nav. cap. 12. nu. 69.) sola superioris voluntas sufficit, nec ulla alia causa aut ratio requiritur.

Colliges 2. quòd, quamvis vota realia puberum, ante-

quam

quam ætatem à lege præscriptam attigerint ad plenam & liberam bonorum dispositionem, ab eorum parentibus irritari possint; illorum nihilominus vota personalia, quæ patriæ potestati nullum afferunt præjudicium, valida sunt, nec ab eorum parentibus possunt irritari. Ita S. Tho. art. 9. ubi docet, pueros vel puellas post annos pubertatis scilicet in pueris post decimum quartum, in puellis verò post duodecimum posse quocunque voto simplici, vel etiam solemni religionis se obligare; jure tamen novo Concil. Trid. sess. 25. art. 15. cap. ad votum solemne professionis religiosæ requiritur ætas sexdecim annorum completorum, antè quam ætatem, sicut & ante tempus annuæ probationis exactum professio in illa irrita esse censetur.

Colliges 3. uxoris vota, quæ ab ea fiunt de ijs, in quibus marito subest, posse ab illo irritari, ut habetur, c. *scripturæ*, de voto; sed difficultas est inter Theologos quænam sint ea in quibus uxor marito ita subest, ut sine illius consensu de ijs vovere non possit: quidam enim, ut Sotus, Palud. & alij apud Laym. Tract. 4 de voto c. 7. existimant, uxorem æquè viro subditam esse, ac religiosum prælato vel superiori; unde inferunt, quælibet illius vota posse à marito irritari: alij tamen probabiliùs & veriùs existimant mulierē tantùm subesse marito quoad conjugij usum & familiæ gubernationem, eaque proinde tantummodo vota, quæ usui conjugij, vel familiæ gubernationi præjudicium aliquod afferunt posse ab ejus marito irritari. Ita Sylv. verbo (votum) Nav. c. 12. n. 64. Azor. c. 17. q. 12. Suar. lib. 6. de voto c. 4. alijque multi.

Addit etiam Laym. suprà, uxorem similiter posse mariti sui vota rescindere, quæ derogant juri quod habet in corpus ejus; e. g. si voveret immoderatam aliquam abstinentiam, aut longinquam aliquam, & diuturnam peregrinationem: imò & existimat, vota quoque realia mariti posse ab uxore rescindi, si cedant in detrimentum notabile dotis, vel aliorum bonorum, quæ ipsi cum marito communia sunt, & quorum administratio penes ipsum est.

PARA-

§. IV.

Quanta sit voti obligatio, & quibus modis cessare possit.

QUOD ad primum spectat, certum est votum esse obligatorium; ita ut qui illud implere omittit, peccati reatum incurrat, ut docet S. Thom. Sup a. 3. & constat ex scriptura Deut. 23. *Cum votum voveris Domino Deo tuo, non tardabis reddere &c. & si moratus fueris, reputabitur tibi in peccatum*: & 1. ad Timoth. 5. *habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt*: quæ Apostoli verba in Concil Carthag. 4. c. 104. & Tolet. 4. ca. 55. intelliguntur de viduis, quæ votum castitatis violaverant.

Quamvis autem voti transgressio sit peccatum ex genere suo mortale, nihilominus ob materiæ levitatem potest esse tantum veniale, ut docet Nav. c. 12. nu. 65. Tol. lib. 4. c. 17. & alii communiter: votum enim se habet per modum cujusdam privatæ legis quam vovens sibi imponit; unde non videtur majorem inferre obligationem, quàm lex divina vel Ecclesiastica, cujus transgressio in materia levi non nisi peccatum veniale esse censetur.

Verùm super hac voti obligatione quæres 1. quo tempore incumbat obligatio voti adimplendi; seu quamdiu citra peccatum illius executio differri possit? Resp. cum distinctione: vel enim vovens ipse tempus determinavit, vel non: si primum, executio voti ultra illud sine peccato differri non potest; & eo major erit culpa, quò diuturnior erit mora, ut docet Suar. & alii apud Laym. sup. c. 3. si verò vovens tempus illud non determinavit, debet votum suum adimplere cum primùm commodè poterit, aliàs si absque causa & ratione differat, peccabit ut docet S. Thomas art. 3. ad 3.

Rectè autem observat Laym. suprà, irrationabilem dilationem voti, quo quis se obligavit ad ordinem sacrum suscipien-

cipiendum, aut religiosum statum amplectendum, citiùs mortalem culpam pertingere ; quia cùm ex vi talis voti, obligatus sit homo ad perpetuum & speciale obsequium Deo præstandum , quantò magis ejus executionem differt, tantò majorem obsequii Deo promissi veluti partem aufert ? quod non eodem modo in aliis votis v.g. peregrinandi, jejunandi, &c. hæc enim, tametsi differantur, integrè tamen impleri possunt.

Quæres 2. an quis possit voto suo alterum obligare: v.g an parentes , qui vovent filios statum religiosum amplexuros, voto suo filios ad statum illum amplectendum obligent. Resp. negativè : quia obligatio voti , sicut & cujuscunque promissionis ex propriæ voluntatis consensu nasci debet; unde sequitur, quòd non alium quàm ipsum voventem obliget : si tamen filii votum illud parentum approbent, & ratum habeant , tunc ad illud implendum tenebuntur. Ita Suar. lib. 4. de voto c. 9. Bonac. disp. 4. q. 2. de voto pu. 5. & alii.

Quæres 3. quando in voti executione suboritur aliqua difficultas, qua ratione illius voti obligatio sit interpretanda. Resp. spectandam inprimis esse voventis intentionem, ex qua vis omnis , & modus obligationis nascitur. Quòd si de illius intentione non satis constet, verba, quibus votum suum explicavit, erunt expendenda , & secundùm magis communem significationem erunt accipienda, juxta illud Deut. 23. *Facies sicut promisisti Domino Deo tuo, & propria voluntate & ore tuo locutus es.* Quòd si neque intentio voventis, neque illius verba rationem voti satis explicent, spectanda erit ipsius voti materia ; & secundùm ejus naturam ac conditionem votum erit exequendum: e.g. qui vovit certa die se jejunaturum, votum exequi debet secundùm formam jejunii Ecclesiastici ; ita ut abstineat à carnibus, & unica refectione contentus sit : qui vovit se recitaturum rosarium, debet illud piè & attentè recitare : quia scilicet talis est ratio & conditio jejunii & orationis. Ita Suar. sup. cap. 7. Valent. disput. 6. q. 6. de voto pu. 4. & alii.

Quod

Quod ſpectat ad ſecundum; quatuor præſertim modis obligationem voti ceſſare Doctores aſſerunt.

Primus eſt, quando talis & tanta rerum mutatio accidit, quæ ſi ab initio prævisa fuiſſet, votum illud in tali caſu emiſſum non fuiſſet. Ita Nav. Suar. & alij, quos citat & ſequitur Bonac, diſp. 4. q. 2. de voto pu. 7 e. g. ſi quis voveat ſe jejunaturum omnibus diebus veneris, illique ſuperveniat ægritudo talis, quæ ab obſervatione jejunij Eccleſiaſtici excuſaret; tunc non cenſebitur ad jejunium illud ſervandum obligari.

Secundus eſt, quando votum irritatur, & reſcinditur, ut quando ſuperior irritat votum religioſi ſibi ſubditi, tutor pupilli, vir uxoris: tunc enim ceſſat obligatio ejuſmodi voti adimplendi, ut parag. præced explicatum eſt.

Tertius, quando ſuperioris authoritate cum vovente ſuper voto diſpenſatur: quod ut faciliùs intelligatur, obſervandum eſt ex Nav. c. 12. num. 63. hanc eſſe differentiam inter diſpenſationem & irritationem voti: quòd diſpenſatio propriè ſpectat ad poteſtatem ſpiritualem, & ut valida ſit, cauſam aliquam legitimam requirat: irritatio vero pertineat ad poteſtatem dominativam, ſivè ſpiritualis illa ſit, ſive naturalis vel politica; neque ad hoc ut valida ſit ullam aliam cauſam requirit præter voluntatem ſuperioris.

Hac obſervatione ſuppoſita, certum eſt extare in Eccleſia veram & legitimam poteſtatem diſpenſandi in votis & alijs obligationibus, quibus homo erga Deum obſtrictus tenetur, ut docet S. Thom. art 19. & 12. & conſtat tum ex illimitata poteſtate ſolvendi à Chriſto Domino Eccleſiæ conceſſa, S. Matth. 16. tum ex ejuſdem Eccleſiæ perpetua praxi.

Neque dicas obligationem ad vota ſervanda eſſe juris divini, proindeque Eccleſiam diſpenſare non poſſe ut vota nō impleantur; ſicut nec diſpenſare poteſt ut alia legis divinæ præcepta non ſerventur, Reſp. enim cum S. Doctore a. 10. ad 2. per diſpenſationem non dari licentiam, ut quis votum ſuum tranſgrediatur; ſed authoritate legitima ſuperioris diſpenſantis fieri, ut hoc, quod continebatur ſub voto, ampliùs ſub illo non contineatur, in quantùm determinatur non eſſe congruam materiam voti.

Cer-

Certum eſt præterea ex eodem S. Doctore ſup. & alijs communiter Theologis, poteſtatem diſpenſandi in votis jure ordinario competere ſolis Eccleſiæ Prælatis juriſdictionem in foro exteriori habentibus; proindeque Romanum Pontificem, utpote ſupremum Eccleſiæ rectorem in quibuslibet fidelium votis, ſive ſimplicibus, ſive ſolemnibus, diſpenſare poſſe, ut docent S. Ant. 3. part. tit. 22. c. 7. Henr. Gandav. quodlib. 5. q. 28. Rich. in 4. diſt 38. art. 9. q. 3. Nav. c. 12. n. 65. & plures alij quos citat & ſequitur Leſſ. lib 2. c. 40. dubit. 19.

Quòd ſpectat ad Epiſcopos, certum eſt etiam illos in omnibus votis ſubditorum ſuorum diſpenſare poſſe, ſi quinque tantummodo excipiantur, nimirum perpetuæ continentiæ, religionis, peregrinationis Hieroſolymitanæ, vel ad limina Apoſtolorum Romam, vel ad S. Jacobum Compoſtellam, ut obſervat Nav. ſuprà: unde patet Epiſcopum diſpenſare poſſe in voto caſtitatis non perpetuæ, & in voto non nubendi, quod differt à voto perpetuæ caſtitatis, cùm per fornicationem non violetur; item in voto ſuſcipiendi ſacros ordines, quod differt etiam à voto perpetuæ caſtitatis, quòd eſt illi tantummodo annexum. Addit Leſſius ſup. dub. 18. & plurimorum Theologorum authoritate probat, Epiſcopum diſpenſare poſſe in quibuſdam voti reſervati conditionibus; e.g. ſi quis vovit ingredi religionem ſtrictam, poteſt diſpenſare ut ingrediatur laxiorem: item ut profeſſus in arctiore tranſeat ad laxiorem, niſi fortaſſe obſtet ſtatutum aliquod peculiare à ſummo Pontifice confirmatum: ſimiliter poſſe diſpenſare cum eo, qui emiſſo perpetuæ caſtitatis voto matrimonium contraxit, & conſummavit, ut ſtante tali matrimonio petere poſſit debitum. Tol. lib. 4 c. 18. etiam exiſtimat, quinque illa vota tunc ſolùm cenſeri ſummo Pontifici reſervata cùm abſoluta ſunt; quando verò ſub conditione aliqua edita ſunt, Epiſcopum ab illis diſpenſare poſſe; ubi etiam rectè obſervat, neque ſummum Pontificem, neque Epiſcopos, aut quoſvis alios ſuperiores poſſe ſine juſta & rationabili cauſa in votis diſpenſare, aliàs diſpenſatio non modò Na-

var.

varr. & plures alij apud Layman. tract. 4. de voto cap. 8. potestas enim spiritualis non in destructionem, sed in ædificationem à Christo Domino Ecclesiæ Prælatis collata est.

Cæterum justæ causæ dispensandi in votis ex quadruplici præsertim capite peti debent, ut observat idem Layman. ibidem. Primò ex ipso actu vovendi; ut si quis absque perfecta deliberatione ex quadam præcipitatione, vel animi levitate aliquid voverit, ut habetur ex cap. 2. de voto. Secundò ex materia voti; si nimirum spectata corporis constitutione, animi imbecillitate, & alijs similibus dispositionibus, dispensatio voti in majorem ipsius voventis, utilitatem spiritualem (quæ præsertim hic spectanda est) cessura videatur. Tertiò ex difficultate, voti adimplendi postea superveniente, vel antè non prævisa. Quarto deniq; ex aliqua necessitate notabili, vel utilitate magna Reipublicæ, aut etiam familiæ; ut si quis longam vovisset peregrinationem, cùm præstaret illum reipublicæ regendæ, aut gubernandæ familiæ potiùs interesse. Quod vero majus seu dignius est votum, eo etiam major & gravior causa requiritur, ut licitè & validè super illo dispensari possit: & ut plurimùm ad majorem cautelam consultum est, pium aliquod opus per modum cujusdam compensationis injungere illi, cum quo dispensatur.

Quæres, an sicut Prælatus cum subditis, sic etiam possit secum in proprijs votis dispensare. Resp. posse indirectè, dando alicui ex subditis potestatem secum dispensandi, sicut sacerdoti sibi subdito dare potest facultatem, qua ipsum à peccatis sibi reservatis absolvat. Addit Lessius suprà dub. 17. posse illum etiam directè secum in votis ex causa justa dispensare, probatq; ex eo, quod secundùm doctrinam S. Thomæ quam ibidem citat, possit sibi ipsi dare Indulgentias.

Quartus denique modus, quo cessare potest voti obligatio, est per ipsius voti commutationem; circa quam dicimus 1. posse voventem propria sua authoritate votum suum commutare in id, quod spectatis omnibus, melius est,

est, & Deo acceptius, dummodo tamen votum illud non sit summo Pontifici reservatum. Ita Sot. Suar. Azor, & alij, quos citat & sequitur Laym. sup. c 8. & constat ex c. 1. de voto, & ex cap. *Pervenit* de jurejurando; ubi dicitur quod *Promissum non infringit qui illud in melius commutat*. Imo docet S. Thomas vota quæcunque etiam summo Pontifici reservata propria cujusque authoritate commutari posse in vota illa, quæ in professione religiosa emittuntur; quod expresse declaravit Alexander 3. c. *Scripturæ* de voto, ubi dicit quod *Rem fracti voti non habetur, qui temporale obsequium in perpetuam religionis observantiam noscitur commutare*. Rationem hanc affert S. Doctor artic. 12. ad 1. quòd alia omnia vota sunt quorundam particularium operum, sed per religiosam professionem homo totam vitam suam Dei obsequio deputat; particulare autem in universali includitur.

Dicimus 2. commutationem voti in aliud opus æquale proprio voventis arbitrio fieri non posse. Ita Suarez & alij apud Laymannum sup. cap. 8. Ratio est, quia non potest aliud pro alio solvi non consentiente promissario; atqui Deus non videtur consentire, ut ab obsequio sibi per votum promisso ad libitum voventis recedatur, nisi causa aliqua justa urgeat, cujus cognitio ad superiorem pertinet, vel nisi obsequium aliquod evidenter melius ipsi exhibeatur; tunc enim promissionem non violat, sed auctiorem reddit.

Dicimus 3. illum, cui jure ordinario vel per delegationem competit facultas dispensandi in votis, competere etiam facultatem eadem vota commutandi: quia juxta regulam juris reg. 53. in 6. *Cui licet quod est plus, licet utique quod est minus*: at plus est posse dispensare in voto, quàm illud commutare.

Quæres, utrum ad commutationem votorum validè ac licite faciendam causa aliqua requiratur, sicut suprà requiri diximus ad dispensationem. Resp. nullam requiri, quando commutatio fit in aliquid melius, ut docet Nav. cap. 12. num. 63. Si verò fiat in æquale vel minus, existimat Suar.

Suar. libro 6. de voto cap. 19. causam aliquam rationabilem requiri, non tantum ut licita, sed etiam ut valida sit commutatio; sufficere autem arbitratur Laymannus, si is qui vovit, voti sui commutationem instanter petat: tunc enim idonea ratio adesse videtur, ut ejus fragilitati condescendatur, quò majore cum solatio & animi alacritate voti sui debitum in alia materia, ad quam magis affectus sit, exolvat.

Cæterùm quæ de voti irritatione, dispensatione, &c. hactenus dicta sunt, similiter de juramenti irritatione, dispensatione, &c. intelligenda esse docet, & fuse explicat Laym. tract. 3. de juramento cap. 11.

§. V.

Quot modis peccetur in secundum Decalogi præceptum.

CONTRA secundum Decalogi præceptum peccant illi, qui juramento falsum asseverant, scientes aut existimantes esse falsum, aut dubitantes num sit verum: sive id contingat in re levi, aut gravi sive jocandi aut se excusandi gratia id faciant: & qui se periculo falsum jurandi exponunt: aut qui advertentes ex prava jurandi consuetudine se frequenter jurare falsum, de emendatione non curant.

Item qui juramento pollicentur, se aliquid facturos, quod tamen facere non intendunt; aut qui, postquam se juramento obstrinxerunt ad aliquid faciendum, illud adimplere nolunt; vel qui jurant de re aliqua mala facienda.

Peccant etiam contra hoc præceptum, qui verum quidem jurant, sed absque necessitate, vel in re levis momenti; & hoc peccatum (ut docet Toletus) ut plurimùm tantummodo veniale est, nisi forte ob pravam jurandi consuetudinem, & periculum pejerandi fiat mortale, ut plerumque contingere potest in illis, qui quacunque data occasione adorandum Dei nomen irreverenter, & non

& non ſine aliquo contemptu rebus ludicris, & frivolis interponunt, vel ſe ob res leviſſimas dæmoni devovent, aut alio juramento execratorio utuntur.

Peccant præterea illi, qui blaſphemias in Deum vel Sanctos proferunt; illos injurioſè & contumelioſè nominant; illis detrahunt, maledicunt aut imprecantur, qui non minùs impiâ quàm irreverenter quibuslibet rebus etiam aliquando turpibus, aut nefariis corpus, caput, & ſanguinem Dei interponunt.

Peccant denique, qui vovent aliquod malum, vel aliquod bonum, ſed malo & perverſo fine: item qui votum adimplere omittunt, aut illius executionem ſine ulla neceſſitate, vel cauſa differunt, qui vota realia illius, cujus exceperunt hæreditatem, adimplere non curant: qui alios ad vovendum vi, metu, vel dolo inducunt: qui voti diſpenſationem obtentu cauſæ alicujus falſæ impetrare nituntur.

SECTIO III.

Explicatur tertium Decalogi præceptum.

Memento ut diem Sabbathi ſanctifices.

HOC tertium Decalogi præceptum (ut aſſerit S. Doctor q. 121. a. 4. ad 1.) partim morale eſt, partim ceremoniale: morale quidem, quatenus per illud præcipitur, ut homo ſepoſitis aliis temporalibus negotiis aliquod vitæ ſuæ tempus divino cultui religionisque exercitiis deputet: ceremoniale vero, quatenus dies Sabbathi deſignatur, in quo temporalia opera intermittere, & ſoli Deo ejusque cultui vacare jubetur; idque tum in memoriam beneficii creationis, Deus enim univerſum mundum ſex diebus perfecit, & ſeptimo die ab operibus quievit;

vit ; tum etiam in figuram Christi Domini, peracto Redemptionis opere, toto æternitatis beatæ Sabbatho quieturi.

In quantùm morale est, omnes semper & eodem modo obligat, cùm (ut ait S. Doctor suprà) ab ipsa lege divina naturali derivetur : in quantum verò ceremoniale, morte Christi Domini antiquatum est , ut declaratur in Catech. Rom. part. 3. cap. 4. ubi dicitur, Apostolos ex septem Hebdomadæ diebus illum, qui primus est, loco septimi subrogasse , & divino cultui in memoriam Dominicæ resurrectionis consecrasse ; illumque diem idcircò Dominicum vocatum fuisse: præter quem, aliæ pari observatione, ac cultu observandæ Festivitates in honorem Christi Domini, & Sanctorum ejus institutæ sunt: partim summorum Pontificum decretis, de quibus speciatim agit Suares lib. 2. de Festis cap. 5. & sequent ; partim Episcoporum statutis populos illis subditos obligantibus, ut habetur cap. ult. de Feriis, & in Conc Trid. sess. 25. cap. 12. de ref. partim etiam consuetudine Episcoporum consensu expresso, vel tacito approbata.

§. I.

Quænam requirantur ad Festorum dierum sanctificationem.

DUO præsertim requiruntur ad sanctificationem dierum Festorum. Primum est, ut ab operibus servilibus abstineatur, id est ab illis operibus ignobilioribus , quæ ipsius corporis commoditatibus inserviunt , qualia sunt arare, fabricare , sutoriam vel tonsoriam aut alias ejusmodi artes mechanicas exercere. Id constat ex variis Conciliorum Pontificumque decretis, quorum unum aut alterum hîc apponemus : in Concilio Romano sub Eugenio II. apud Antonium Augustinum libro 20. titul. 19. cap. 1. hæc habentur: *Constat omnes omnino observare, ut die Dominico nullas audeant operationes mercationes*

nesq; peragere, præterquam in cibariis rebus? ita ut libere possint, ac debite in eo die secundum possibilitatem omnes ad Ecclesiam concurrere, &c qui verò rustica opera die Dominico agere præsumpserit, contra divina præcepta egisse non dubitet. Et apud S. Greg. lib. 11. Epist. 3. *Dominico verò die à labore terreno cessandum est, atque omnimodè orationibus insistendum; ut quod negligenter per sex dies agitur, per diem Resurrectionis Dominicæ precibus expietur.*

Operibus servilibus junguntur duo alia operum genera, quæ licèt minimè servilia sint, diebus tamen Dominicis, & Festivis Ecclesiastico jure prohibentur, eò quòd animum temporalibus rebus magnopere applicent, nimiumque à divino cultu abstrahant; mercatus scilicet, id est mercium emptiones, & venditiones, & forenses ac judiciales actus. Id similiter constat ex variis Conciliorum Pontificumque sanctionibus, ac nominatim Conc. Paris. sub Greg. IV circa annum Domini 829. celebrato cap 50. ubi hæc habentur: *Imperialis celsitudo flagitanda est; ut ejus à Deo ordinata potestas cunctis metum incutiat, ne in hac sacra & venerabili die* (Dominico scilicet) *mercatus, & placita, & ruralia quæcunque opera facere præsumant:* Et in Conc. Arelat. sup. Carolo Ma. cap. 16. prohibetur, *Ne in Dominicis diebus publica mercata, neq; causationes disceptationesque exerceantur.*

Dubitatur autem apud Theologos de quibusdam operibus, an servilia sint; proindeque an diebus Festivis sint prohibita; de quibus breviter dicimus secundùm Nav. cap. 13. nu. 13. & seq. Azor. cap. 27. quæst. 4. Suar. lib 2. de Festis cap. 24. & alios, non esse opus servile, nec prohibitum diebus Festivis iter facere, scribere, venari recreationis causâ; quod & de piscatione, & pictura similiter dici potest: quamvis quidam Doctores, ut Sylv. Verbo,) Dominica) Angelus verbo (Feriæ,) & quidam alii meritò dubitent, an transcribere, aut pingere lucri & quæstus causâ, eademque ratione piscationi aut venationi vacare diebus Festivis licitum sit: cùm ejusmodi opera mercenariorum & servorum propria sint, quando principaliter fiunt ob quæ-

quæſtum, ac proinde ſervilia cenſeri poſſint : quare tutius eſt ab illis abſtinere.

Docet autem Nav. ſup. ex S. Doctore ſup. art. 4. ad 3. ſex operum genera licitè diebus Feſtivis exerceri poſſe. Primò ea, quibus in divino cultu obſequium aliquod exhibetur. Secundò illa, quibus ſpiritualia exercentur, qualia docere verbo, vel ſcripto. Tertiò quæ ſunt neceſſaria ad ſalutem propriam, ſive animæ, ſive corporis. Quartò, quæ ad ſalutem proximi ſpiritualem, vel corporalem ſimiliter neceſſaria ſunt. Quintò, quæ ad vitandum damnum ſibi vel proximo imminens ſunt neceſſaria. Sexto denique, quæ ad ciborum præparationem requiruntur.

Et generatim loquendo quæcunque opera, etiam ſervilia licita redduntur ratione alicujus urgentis neceſſitatis, ſive publicæ, ut dicitur cap. *Licet* de Ferijs, ſive privatæ, ut cùm tempore meſſis ſegetes ob pluviam ſuperventuram exportantur, vel ſimile opus fit ad grave aliquod damnum evitandum : qua etiam ratione pauperes artifices interdum licitè diebus Feſtis laborare poſſunt, dummodo abſit ſcandalum, ſi aliter familiæ ſuæ ea, quæ ad victum neceſſaria ſunt, nullatenus ſubminiſtrare queant: quanquam in ijs caſibus tutius ſemper ſit adire ſuperiorem, puta Epiſcopum, aut in ejus abſentia Parochum, & ab illo licentiam poſtulare, Similiter opera ſervilia licita fiunt, quando pietatis, aut religionis cauſa exercentur, ut ſi altaria ornanda ſint, aut præparanda ea, quæ ad exequias requiruntur: quæ tamen, ſi antecedente die commodè peragi poſſent, in diem Feſtum non eſſent differenda. Conſuetudo etiam legitimè præſcripta & à Superioribus minimè improbata in quibuſdam operibus alias prohibitis à peccato excuſat, v. g. nundinis Publicis, alijſque ſimilibus caſibus, ut obſervat Tol. lib. 4. cap. 25.

Porro in hujus præcepti tranſgreſſione materiæ levitas à peccato ſaltem mortali excuſare poteſt; v. g. ſi quis ſervili alicui operi brevi temporis ſpatio incumbat, putà unius horæ, non cenſebitur, ſecluſo tamen ſcandalo,

peccati mortalis reatum incurrere, ut docet Suar. lib.2. de Fest. cap.21.

Observandum est tamen multa esse opera, quæ quamvis servilia non sint, diebus tamen Festis illicita censentur propter temporis excessum, quod in illis impenditur; qua ratione dierum illorum sanctificationi omnino videntur opposita: quis enim à peccato excusare possit eos, qui ludis, choreis, comessationibus, venationibus, negotijs sæcularibus, alijsque similibus rebus, totos dies Festos transigunt: unde meritò conqueritur S.Cyril. Alexand. lib.8. in *Ioan.*cap.5. *Quàm plurimos Christianorum diebus Festis aut ludis illiberalibus, crapulæ, choreis, aut alijs mundi vanitatibus deditos, cùm Deo obsequium diligentiùs exhibere, cùm Templa Dei frequentare, orationibus insistere, atque Ecclesiastico officio interesse deberent: tunc maximè Deum suis dissolutissimis moribus irritare. Idne est, ô Christiani, celebrare diem Festum, indulgere ventri, & inconcessis voluptatibus habenas laxare &c. diebus ad exercenda servilia opera concessis unusquisq; suo intentus operi & abstinet à crapula, ludis, & vanitatibus, diebus autem Festis passim concurritur ad cauponam, ad ludos, ad spectacula, & coreas, in irrisionem divini nominis, & dici prævaricationem.*

Quamvis autem honesta aliqua & moderata recreatio Festis diebus post persoluta religionis officia minimè prohibeatur; *ita tamen*, inquit sanctus Chrys. hom.8. de resu. *Sanctorum dierum Festivitas agi debet, ut relaxatione corporum puritas non corrumpatur animorum; sed potiùs abstinentes ab omni luxu, ebrietate, lascivia, dantes operam sobriè remissioni, & sanctæ sinceritati, id efficere tentemus; ut quidquid tunc corporali abstinentiâ non adipiscimur, mentium puritate quæramus.*

Secundum, quod ad sanctificationem Festorum dierum requiritur, est, ut dies illi cultui divino alijsque pijs operibus impendantur. Præ cæteris autem religionis & pietatis exercitijs, quæ ad debitam Festorum celebrationem pertinent, unum præsertim injungitur, nimirùm ut diebus Dominico; & Festivis omnes & singuli fideles usum

uſum rationis habentes, ſanctiſſimo Miſſæ Sacrificio interſint cum ea devotione & attentione, quæ tantùm myſterium decet. Hoc præceptum Eccleſiaſticum expreſſum habetur cap. *Si quis etiam*, & cap. *Omnes fideles*, & cap. *Miſſas* de conſecr. & ſatis conſtat ex univerſali, & continua Eccleſiæ praxi.

Ad hoc verò ut quis huic præcepto ſatisfaciat, duo præſertim requiruntur. Primum eſt, ut corpore ſit præſens, & mente in Deum attentus: qui enim ſciens in aliqua Eccleſia Miſſam celebrari, domi ſe contineret, mentemque ſolam circa myſteria Miſſæ applicaret, huic præcepto non ſatisfaceret: ſicut nec ille, qui corpore quidem præſens eſſet, ſed animo vanis cogitationibus per notabilem aliquam Miſſæ partem deliberatè diſtraheretur. Non eſt vero neceſſarium (ut rectè obſervat Tolet. lib. 6 cap. 6.) auribus audire, vel intellectu percipere ea, quæ in Miſſa dicuntur, vel Sacerdotem celebrantem oculis videre; ſed moralis præſentia corporis, & virtualis ſaltem attentio mentis ſufficit.

Poteſt etiam quis (ut docet idem Toletus & alij plures Theologi) eo tempore, quo Miſſæ intereſſe tenetur, ſimul recitare horas canonicas, preceſque alias ad quas obligatur, & utrique obligationi ſimul ſatisfacere; dummodo (ut monet Nav. cap. 21. n. 8.) ita preces illas recitet, ut attentionem auditioni Miſſæ neceſſariam non omittat, ſciatque, & velit Miſſam audire, & ſaltem virtualiter hujus Sacrificij oblatione Deum colere.

Quæres, an qui, dum Miſſa celebratur, peccata ſua confitetur, illius audiendi præcepto ſatisfaciat. Reſp. quòd, quamvis Suar. & Azor. quos citat Bonac. Qu. de Miſſa. pun. 11. exiſtiment non ſatisfacere, nihilominus probabiliſſimè dici poteſt eos, qui tēpore Miſſæ, præſertim ſolemnioris, parochialis v. g. per aliquod breve temporis intervallum confeſſioni faciendæ incumbunt, præcepto Miſſæ audiendæ ſatisfacere: tum quia in illo pœnitentiæ actu plurium aliarum virtutum actus, puta contritionis, humilitatis, boni propoſiti, &c. exercentur, qui eſſe nihil

obstant, imò plurimùm conferunt ad hoc, ut quis devotè sacrificio Missæ intersit: tum etiam quia communis usus, & praxis ita obtinuisse videtur; in Ecclesijs quibus una tantùm aut altera Missa celebrari solet (quod in vicis, & pagis frequens est) solent ut plurimum confiteri pœnitentes, interim dum Missa cui intersunt, celebratur; nec ullus adhuc Episcopus, aut superior id prohibuit.

Secundum, quod requiritur, est ut Missa integra audiatur saltem usque ad sacerdotis benedictionem, juxta Canonem 47. Concilij Agathensis & cap. *Cùm ad celebrandas*, de consecr. dist 1. qui enim partem aliquam Missæ prætermittit absque justa causa, peccat; venialiter quidem, si pars sit exigua; mortaliter verò, si sit notabilis, ut docet Nav. Cap. 21. nu. 1. & 2.

Quænam autem sit notabilis pars Missæ, quam proinde omittere sit peccatum mortale; Nav. Suar. Tolet. quos citat & sequitur Bonac. Disp. q. ult. de Missa pu. 11. existimant, illam Missæ partem, quæ à principio usque ad epistolam inclusivè protenditur, esse notabilem, nec sine peccato mortali omitti posse: Sylv. tamen, Koninch. & Azor. ab eodem citari, partem illam notabilem extendunt usque ad initium Evangelij. Addit Tolet. Lib. 6. cap. 9. ex Nav. & alijs, posse utcunque huic præcepto satisfieri, si quis partem aliquam Missæ ab uno sacerdote, deinde partem alteram audiat ab alio: quòd quamvis ipsi probabile videatur, rectè tamen monet, consultius esse, & tutius integram unius Sacerdotis Missam audire. Observat etiam ibidem nullam esse obligationem, ne quidem in die Natalis Domini, plures Missas audiendi sed unam sufficere ad hoc, ut præcepto satisfiat.

Porrò à præcepto Ecclesiastico Missam diebus festis audiendi excusat impotentia sive physica sive moralis, impotentiam physicam dicimus, cùm quis nullo modo id potest; puta cùm est in carcere detentus, vel lecto per ægritudinem affixus aut navigat in mari, &c. nam juxta regulam juris reg. 9. *Ad impossibile nemo potest obligari.* Per impotentiam verò moralem intelligimus, quando quis

quis nonnisi cum summa difficultate, aut gravi detrimento, spirituali vel temporali, proprio vel alieno Missam audire potest; ut si quis timeat, ne adeundo Ecclesiam ab hostibus in via occidatur; vel domum deserat ne à furibus expietur; vel si infirmum solum relinquat, ne grave aliquod incommodum patiatur. Ita Nav. Suar. & alii apud Bonac. disp. 44. quæst. ult. de Missæ sacrificio pu. ult. apud quem plurimi alii similes casus videri possunt.

§. II.

Quot modis peccetur in tertium Decalogi præceptum.

PECCANT inprimis, qui diebus festis contra Ecclesiæ prohibitionem opera servilia absque ulla causa legitima exercent: qui alios ad id cogunt, vel inducunt: peccant etiam superiores politici, qui diebus festis sibi subditos operibus illis servilibus vacare permittunt:

Item, qui diebus festis citra necessitatem vendunt aliquid aut emunt, præsertim si in emptione illa aut venditione tempus aliquod notabile insumatur: qui diebus aliis officinas apertas tenent, aut merces vendendas exponunt.

Peccant judices, & illorum officiales, si nulla urgente necessitate diebus festis citationes, testium juridicas auditiones, & alias judiciales actiones exercent. Item qui totos dies festos aut maximam, & præcipuam illorum partem aleis, choreis, comessationibus; & aliis vanis, aut profanis actionibus impendunt.

Peccant qui diebus festis Missam audire omittunt; vel illam integram non audiunt, vel qui audiunt quidem, sed sine attentione, ac per illius partem aliquam notabilem vanis confabulationibus, aut superfluis cogitationibus deliberatè distrahuntur.

Peccant denique patresfamilias aliique superiores, qui à filiis & subditis Missam diebus festis audiri non curant; aut eos talibus occupationibus detinent, ex quibus fit, ut Missam audire non possint.

SECTIO IV.

Explicatur quartum Decalogi præceptum.

Honora patrem tuum, & matrem tuam, &c.

CUM juxta doctrinam S.Thom.22.q.33.a.2.ad 2. præcepta, quæ pertinent ad officia charitatis proximo impendenda, ad hoc quartum Decalogi præceptum reducantur; idcirco, antequam explicemus particularia illa officia, quibus erga parentes, & alios superiores obstringimur, videtur doctrinæ ordo (quem etiam Nav.cap 14. secutus est) postulare, ut priùs de ipsa charitate proximi illiusque generalibus præceptis & obligationibus tractemus: quod ut distinctiùs exequamur, tria præsertim hîc explicanda sunt. Primò, quænam personæ sint ex charitate diligendæ. Secundò, quis ordo sit in illa dilectione servandus. Tertiò, quinam sint actus charitatis & quo tempore ad illos exercendos obligemur. Exinde ipsius quarti præcepti specialem explicationem aggrediemur; & investigabimus quænã personæ patris ac matris nomine designentur, & quem honorem illis impendere debeamus.

§. I.

Quænam personæ sint ex charitate diligendæ.

DOCET S.Thom.q.23.a.12.quatuor præsertim esse ex charitate diligenda juxta mentem S.Aug.lib.1.de doct. Christi cap.23. *Unum, quod supra non est, scilicet Deum: alterum, quod nos sumus: tertium, quod juxta nos est, scilicet proximum: quartum, quod infra nos est, scilicet proprium corpus.* Atque in primis de dilectione ipsius Dei sect.1.egimus. Quod verò spectat ad dilectionem illam, qua nos

ipsos

ipsos ex charitate diligere tenemur, docet S.Thom. Act. 4. quod cùm charitas, qua Deum diligimus, etiam ad ea quæ ipsius Dei sunt, debeat extendi; cumque juxta Apostolum. *Ad Rom.14 Nemo nostrum sibi vivit* Art.5. *& nemo sibi moritur sive enim vivimus, domino vivimus, sive morimur, Domino morimur. Sive ergo vivimus, sive morimur, Domini sumus.* & quidem tot titulis, quot in ejus divinitate perfectiones fulgent; quot ab ejus bonitate beneficia in nos effluunt: ideo unusquisque se ipsum, non propter se, sed propter Deum, ut aliquid ipsius Dei, debet ex charitate diligere.

Quod spectat ad corpus nostrum, idem S. Doctor dicit illud duobus modis considerari posse, vel secundùm ejus naturam, vel secundùm infectionem culpæ, & corruptionem pœnæ. Cùm igitur natura ejus à Deo sit, possimusq; uti corpore nostro ad ipsius Dei obsequium, & (ut loquitur Apostolus Rom.6.) *exhibere membra nostra, arma justitiæ Deo*; ea ratione debemus etiam corpus nostrum diligere. Sed infectionem culpæ aut corruptionem pœnæ in corpore nostro nullatenus diligere, aut fovere debemus; imò potiùs ex vero charitatis affectu amovere: unde intelligitur quo sensu dixit Apostolus: *Coloss.3. Mortificate membra vestra, quæ sunt super terram, &c.*

Quod denique spectat ad proximum, quem ex charitate diligere debemus, S.Doctor art. 3 ab illa proximi denominatione excludit in primis creaturas rationis expertes; quia sunt incapaces beatitudinis supernaturalis, in cujus communicatione charitas fundari debet. Excludit deinde Art.5. damnatos, & dæmones quia ipsis bonum æternæ vitæ velle non possumus, cùm ipsis illud Deus non velit, imò contrarium pro tota æternitate decreverit.

Nomine igitur proximi S.Doctor a. 6. 8. & 10. asserit significari Sanctos Angelos, & homines, sive beatos, sive viatores, sive peccatores, sive justos, sive amicos, sive inimicos, quos quidem ita ex charitate diligendos esse dicit, ut eos nunquam actu ipsi charitati contrario, odio scilicet, prosequamur, neque ullum eorum ab illa generalitate

dilectionis proximi excludamus; & prætereà ut secundùm animi dispositionem semper parati simus charitatis actus, sive internos elicere, sive externos exercere erga quoscunque, etiam peccatores aut inimicos, quotiescunque id ex divinæ legis præscripto faciendum esse nobis innotescet.

Quod autem spectat ad inimicos, in quibus est specialis difficultas; certum est illos ex charitate propter Deum esse diligendos: quod expressè præcepit Christus Dominus S. Matth. 5. *Ego autem dico vobis. Diligite inimicos vestros:* illisque dilectionis signa generalia exhibenda, quæ communiter alijs ejusdem conditionis hominibus, nos æquè attingentibus, exhibere solemus; & in casu extremæ, vel gravis necessitatis illis æquè ac alijs auxilia, & beneficia præstanda: quod etiam jussit Christus Dominus cùm dixit: *Matth. 5. Benefacite his qui oderunt vos.* Imò etiã injuria ab eis accepta propter Deum ipsis est condonanda; *si enim* (ut dixit Christus Dominus S. Matth. 6.) *non dimiseritis hominibus, nec pater vester (cœlestis) dimittat vobis peccata vestra:* & cap. 18. dicit condonationem illam, non solùm exteriùs, sed ex interiori cordis affectu esse præstandam: quod si actio injuriarum civilis, aut criminalis ab eo, qui damnum aut læsionem passus est, instituatur; sicut id jure potest, sic ex odio & vindictæ appetitu facere non debet; sed civilem quidem, eo tantùm fine, ut damnum illarum compensetur; criminalem verò, ex amore justitiæ, aut alicujus alterius virtutis motivo, ut docent Richard. Gabr. Nav. & alij apud Laym. Tract. 3. de char. c. 4. non verò ex motu odij, aut appetitu vindictæ.

Quamvis autem hæc ita se habeant, certum est nihilominus licitum esse, & honestum, in peccatoribus, & inimicis odisse, ac detestari peccatum; illudque per emendationem tollere, si id jure possumus; vel optare, ut à Deo, aut à superioribus puniatur: unde Apostolus dicebat: *Gal. 5. Vtinã abscindantur, qui vos conturbant.* Quin & de ejusmodi punitione lætari possumus, quatenus per illam tollitur malum peccati; & è contrario tristari, si peccatorum

pravos

pravos conatus prosperari videamus: quod optimè explicat S. Greg. Lib. 22. moral. c. 11. his verbis: *Evenire plerumq; solet, ut non amissa charitate, & inimici nos ruina lætificet: & rursus ejus gloria sine invidiæ culpa contristet; cùm & ruente eo quosdam benè erigi credimus, & eo proficiente quosdam injustè opprimi formidamus.*

§. II.

Quis ordo in charitate servandus sit.

CERTUM est ordinem aliquem in dilectione charitatis esse servandum, ut docet & probat S. Th. q. 26. a. 1. 2. & 3. Hic autem ordo (ut idem explicat) exigit à nobis, ut Deum amore appretiativo plusquam res alias quascunque, absque ulla prorsus comparatione, aut exceptione, diligamus; tum ut post Deum nos ipsos, exinde proximos nostros ac ultimo loco corpus nostrum eadem charitatis dilectione complectamur.

Cùm autem diligere, nihil aliud sit, quàm bonum velle; sintque tria præcipua bonorum genera, quæ nobis ipsis vel proximis velle possumus; spiritualia scilicet, ut gratiã, virtutes, gloriam, &c. corporalia, ut vitam, & sanitatem corporis, &c. exteriora denique ut famam, divitias, &c. Ordo charitatis suprà relatus postulat, ut post Deum (de cujus dilectione jam suprà egimus) quisq; primò seipsum diligat quoad bona spiritualia; deinde proximum quoad eadem bona spiritualia; postea seipsum, quoad bona corporalia, & exinde proximum, quoad eadem bona corporalia; & sic deinceps seipsum & proximum, quoad alia bona exteriora. Ita S. Th. per totam q. 26. ubi id fusè explicat.

Unde sequitur 1. nunquam licitum esse cujusvis boni aliis procurandi prætextu spiritualem aliquam animæ jacturam per peccatum quantumvis exiguum deliberatè incurrere: *Quid enim prodest homini* (ut ait Christus Dominus S. Matth. 16.) *Si universum mundum lucretur, animæ vero suæ detrimentum patiatur*; & cap. 22. ponit dilectionem sui ipsius, tanquam regulam & normam dilectionis proximi; *Diliges proximum tuũ sicut te ipsum*; regula autẽ

(ut do-

(ut docet S. Thom. a 4.) prior & potior est quàm regularum.

Sequitur 2. quoad alia bona corporalia, & exteriora cæteris paribus, unumquemque debere magis se ipsum diligere quam proximum: unde (ut ait S. Aug. lib. de mendacio. c. 6.) *Si quis exponat vitam corporalem propriam pro vita corporali alterius, jam non diligit proximum sicut se ipsum, sed plusquam se ipsum: quod* (ut postea subjungit) *sanæ doctrinæ regulam excedit.* Non est tamen contra hunc charitatis ordinem, si quis ex motivo alicujus virtutis vitam propriam pro tuenda amici vita exponeret, quod à S. Hieron. in cap. 7. Mich. & S. Ambr. lib. 3. de officiis cap. 12. tanquam honestæ & perfectæ amicitiæ officium commendatur; & à fortiori posset, imo aliquando deberet quis pro salute temporali communitatis suæ, putà civitatis aut patriæ, vitam, & alia bona exteriora exponere; cùm rationis ordo postulat, ut pars pro suo toto periclitetur.

Sequitur 3. si de bonis diversi generis agatur, tunc bonum spirituale proximi, bono nostro corporali aut temporali præferendum esse, ac proinde proximo versanti in extrema necessitate spirituali, etiam cum certo propriæ vitæ periculo, succurrendum esse; dummodo tamen probabilis spes juvandi proximum effulgeat. Ita S. Th. quæst. 44 art. ult. ad 2. unde S. Joannes epist. 1. cap. 3. *Et nos debemus,* inquit, *pro fratribus animas ponere.*

Et in extrema quidem ac moraliter insuperabili necessitate spirituali tenetur quilibet Christianus hunc charitatis ordinem servare, ut ex antè dictis constat, & etiam docet S. Aug. & post illum communiter omnes Theologi: pastores autem, & ii quibus animarum cura incumbit, subditis suis, non solùm in exterma, sed etiam in gravi necessitate constitutis succurrere debent, etiam cum propriæ vitæ periculo, ut fusiùs docet & probat variisque exemplis illustrat Greg. à Valentia disp. 3. qu. 4. de ord. Ch. pu. 4.

Quod autem spectat ad ordinem charitatis in proxi-

morum delectione servandum, certum est in primis, quotiescunque agitur de auxilio præstando in extrema vel gravi necessitate corporali alicujus, ordinem charitatis postulare, ut personas nobis secundum carnem magis conjunctis præferamus: unde sequitur patrem & matrem aliis omnibus esse præferendos; exinde uxorem; postea filios; fratres, alios consanguineos pro ut quisque illorum nobis secundùm carnem conjunctior existit; ut docet S. Th. art. 8. & sequent. & post illum Isamb. tract. de char. disp. ult. art. 2.

Quod si fiat comparatio eorum, qui secundùm spiritum nobis conjuncti sunt; quamvis variæ sint Doctorum sententiæ, nec satis dilucidè constet quænam super hac quæstione fuerit mens S. Doctoris, probabilissima tamen nobis videtur eorum sententia, qui asserunt quòd, quamvis absolutè loquendo illi, qui sunt meliores & sanctiores, aliis minùs bonis & sanctis objectivè magis diligi debeant, id est amore approbationis & complacentiæ, quo illorum virtutem & sanctitatem magis æstimemus & amemus; appretiativè tamen eos qui nobis secundum carnem propinquiores sunt, magis diligere debemus iis, qui nobis spiritualiter tantùm sunt conjuncti. Ita Rich. Bannes, & alii quos citat & sequitur Isamb. suprà.

Quod tamen non obstat, quin amicum vel benefactorem insignem præferre interdùm liceat aliquibus consanguineis, ut post Dominicum Bannem docet Valentia sup. pu. 5 fieri etiam potest, ut aliquando causæ aliquæ rationi maxime consentaneæ occurrant, ob quas ordo charitatis supra relatus licitè ac honestè inverti possit ut expresse docet S. Thom. quæst. 32. a. 9. e. g. in favorem personæ bono publico maximè utilis.

§. III.

§. III.

De actibus charitatis erga proximum, ac præsertim de eleemosyna corporali.

VARII sunt & multiplices actus charitatis erga proximum, quorum præcipuos enumerat S. Doctor quæst. 27. 28. & seq. scilicet dilectionem, qua alteri per charitatem bonum volumus: beneficentiam, qua bonum, quod ei volumus, quantum possumus, reipsa illi tribuimus: gaudium, quo de illius bono, v.g. conversione à peccatis, profectu in virtute &c. lætamur: pacem, qua simul cum proximo conspiramus in iis, quæ ad illius bonum spirituale conferunt: misericordiam, qua illius miseriis tanquam nostris condolemus, easque, quantùm possumus, sublevamus.

Sunt autem duo præcipui actus ipsius misericordiæ, de quibus Theologi fusius disputare solent, eleemosyna scilicet, & correctio fraterna.

Eleemosyna (ut docet S. Thom. q. 32. a. 1.) est actus charitatis, quo quis propter Deum proximo indigenti subvenit. Cùm autem duplex indigentia reperiri possit in proximo, spiritualis scilicet ac corporalis; ideo etiam duplex eleemosynæ species à S. Doctore art. 2. assignatur: alia spiritualis, qua indigentiæ spirituali succurritur, de qua paragrapho sequenti agemus; alia corporalis, qua miseria & indigentia corporis sublevatur.

Circa hanc verò eleemosynam corporalem, certum est illam esse, non solùm in consilio sed etiam in præcepto, ut docet & probat S. Th. art. 5. & apertè colligitur ex variis scripturæ locis Ezech. 16. *hæc fuit iniquitas Sodomæ, &c. manũ egeno & pauperi non porrigebant.* Et S. Matt. 25. Christus Dominus flammis æternis adjudicat eos, qui misericordiæ opera exercere omiserunt. Idipsum SS Patres unanimiter asserunt: S. Ambrosius lib. de Nabute, loquens

de e-

de eleëmosyna. *Debitum*, inquit, *reddis, non largiris indebitum; ideoq; tibi dicit scriptura : inclina pauperi aurem tuam, & redde debitum tuum* : S. Basilius concione in illud dictum divitis : *Destituam horrea mea* : dicit divitem illum *Non cogitasse de superfluo pauperibus erogando, nullamque præcepti divini habuisse rationem* : S. Greg. Nazian orat. de pauperum amore dicit nos *Mandato divino, atque exemplo ad eleemosynam largiendam excitari.*

Verùm difficultas est, cùm præceptum illud affirmativum sit, quo potissimùm tempore obliget : quod ut meliùs & certiùs dignoscatur observandum est ex S. Doctore art. 5. obligationem faciendæ eleëmosynæ ex duplici capite oriri : Primo ex parte dantis, si habeat bona superflua ; sive ea sint superflua naturæ, id est non necessaria ad vitam suam & suorum sustentandam ; sive sint superflua personæ, id est non necessaria ad personæ conditionem dignitatemque tuendam. Secundò ex parte accipientis, si aliqua prematur necessitate : quæ quidem triplex esse potest ; una extrema, cui nisi succurratur, hominis vita periclitabitur; altera gravis, cui nisi subveniatur, vitam ægrè ac difficulter sustentabit; tertia communis, qualis est ferme eorum, qui ostiatim mendicant.

Hac observatione supposita, in quæstione valdè perplexa & difficili, quæ Doctores in varias distraxit sententias, breviter dicimus probabilissimam nobis videri sententiam illorum, qui asserunt unumquemque obligari sub peccato mortali ad eleëmosynam erogandam de superfluis naturæ ijs, qui sunt in extrema necessitate constituti : de superfluis verò persona ijs, qui gravi necessitate laborant. Ita Tolet. lib. 8. cap. 35. ubi pro hac sententia citat S. Doctorem & plurimos alios Theologos, probatque illam ex his Christi Domini verbis : Matth. 25. *discedite à me maledicti in ignem æternum, &c. Hospes eram, & non collegistis me, &c. infirmus & in carcere, & non visitastis me* : manifestum est enim has necessitates non esse extremas ; & tamen condemnari hominem, qui in illis proximum suum sublevare omisit.

An verò ex superfluis illis personæ unusquisque sub peccato mortali teneatur ad erogandam eleëmosynam in communibus pauperum necessitatibus; ita ut nullus licitè possit superflua sibi retinere, sed pauperibus, qui nunquam & nusquam desunt, illa distribuere obligetur: idem Tol. suprà asserit communiorem Doctorum sententiam esse negativam, quamvis non desint, qui affirmativam amplectantur; proindeque nullum sub peccato mortali ad eroganda pauperibus superflua teneri extra graves aut extremas necessitates; aitque se non audere ad id obligare sub mortali eos, quos tot & tanti Doctores ab illo citati excusant.

Rectè tamen monet eos qui habent superflua, non omnino securos esse debere, sed timere, ne fortè sibi suæque cupiditati nimis blandiantur; & seriò perpendere, quàm diversa sint judicia Dei à judicijs hominum, ideoque longè tutius esse, ut superflua illa status & dignitatis in opera charitatis aut alia Deo grata & honorifica impendant, quàm otiosa apud se retineant, præsertim cùm SS. Patres (quorum plurimos citat) sint hac in re longè rigidiores, videanturque asserere universim homini Christiano illicitum esse superflua retinere, quamdiu sunt aliqui pauperes in quos illa erogare possit.

Addit præterea idem author, aliter hoc eleëmosynæ faciendæ præcepto teneri eos, qui aliorum curam habent præsertim Ecclesiasticam & spiritualem; aliter eos, qui non habent: hi enim satisfaciunt indigentibus illis, qui occurrunt, eleëmosynam erogando; illi verò insuper inquirere aliquo modo tenentur, num sibi subditi suæque curæ commissi gravem aliquam egestatem patiantur, ut eis succurrant. Docet præterea personas Ecclesiasticas, sive beneficia & reditus Ecclesiasticos obtineant (de quibus infrà suo loco) sive bona tantùm patrimonialia possideant, eodem faciendæ eleëmosynæ præcepto arctius obligari, eò quòd in illis superfluum magis inveniri possit quàm in Laicis: cùm enim neque uxores neque filios, aut filias habeant, cumque modum ac modestiam in victu, ac vesti-

vestitu servare teneantur, non tot rebus indigent, nec ad tantas expensas faciendas obligantur.

Quæres num omnes personæ eleëmosynam erogare licitè possint. Respondet S. Doctor art. 8. illum, qui est sub alicujus potestate constitutus, de re illa, secundum quam superiori subjicitur, eleëmosynam licitè facere non posse, nisi de consensu illius, cui subditus est: unde sequitur religiosos, filios familias, ac servos eleëmosynas absque consensu Superiorum, parentum, aut dominorum erogare licitè non posse, nisi extrema aliqua indigentis necessitas eos ad id obliget, possunt tamen filiifamilias ex bonis castrensibus, aut quasi castrensibus, id est ex illis quæ vel in bello, vel in alicujus officii publici exercitio consequuntur, erogare eleëmo synas: sicut & de iis quæ in proprias expensas ipsis à parentibus conceduntur. Ita Toletus lib. 8. cap. 31.

Quod autem spectat ad uxores, quamvis de bonis communibus absque mariti consensu eleëmosynas erogare non debeant; poterit tamen (ut idem Tolet. docet suprà c. 29.) id facere, si ultra dotem quam attulit, aliquid sibi proprium reservavit; aut si per alterius donationem, vel proprium laborem, & industriam aliquid illi obveniat: in quo tamen locorum consuetudinem servandam esse dicit. Item si maritus sit amens, aut ipsi uxori rei domesticæ administrationem relinquat, aut si sit supra modum tenax & avarus; nec eleëmosynas illas etiam cùm tenetur, erogare velit: tunc enim uxor id poterit exemplo Abigail, quæ Davidi dedit viro suo nesciente 1. *Reg.* 25. Addit idem author posse etiam de bonis sibi cum marito communibus facere modicam eleëmosynam, propter quam maritus nullam indigentiam patietur.

§. IV.

§. IV.
De eleemosyna spirituali, & correctione fraterna.

DOCET S.Thom. q.32. a. septem præsertim modis spiritualem eleemosynam exerceri posse, scilicet docendo ignorantem, consilium dando dubitanti, afflictum consolando, corripiendo peccantem, tolerando benignè illos qui graves sunt & onerosi, condonando injurias, & pro vivis ac defunctis orando.

De hac autem spirituali eleemosyna idem quod de corporali dicendum est, servata tamen debita proportione; ne; scilicet unumquemque teneri eo quo potest modo ad succurrendum proximo constituto in extrema & moraliter insuperabili necessitate spirituali, ut dictum est parag, 2. & etiam in gravi, id est quando non nisi ægrè & cum summa difficultate necessitas illa spiritualis superari potest quamvis hæc obligatio succurrendi in gravi necessitate spirituali, non adeò stricta sit in laicis quàm in Sacerdotibus; illis præsertim quibus animarum cura commissa est, qui proinde ratione officii sui debent instruere ignorantes, de rebus illis quæ ad salutem necessaria sunt; consilium rectum de iisdem rebus ad salutem necessariis præbere: item afflictis quam possunt, impendere consolationem, ne malorum pondere oppressi in desperationem incidant: similiter & aliorum defectus tolerare, condonare injurias, corripere peccantes, ac pro vivis & defunctis orare, quoties id ab illis charitatis ordo, aut muneris sibi impositi ratio exigit

Verùm peculiaris est difficultas circa correctionem fraternam peccantium; quo nomine à Theologis intelligitur qualiscunque sermo, quo quis vel monendo, vel reprehendendo, vel hortando, vel rogando, vel instruendo, aut alia simili ratione nititur proximum à peccato revocare, & ad officium virtutemque reducere, idque ob ipsius proximi proprium ac peculiare bonum.

De

De hac autem fraterna correctione supponimus tanquam certum, inesse obligationem ad illam faciendam, non solùm ex consilio, sed etiam ex præcepto, ut docet S. Thom. q. 33 a. 2. & cum eo Theologi omnes, qui id communiter probant ex his Christi Domini verbis S. Matth. 18. *Si peccaverit in te frater tuus, vade & corripe eum, &c.* id est si te sciente peccavit frater tuus, ut explicat S. Augustinus serm. 16. de verb. Dom. qui hæc Christi Domini verba tanquam de præcepto dicta intelligit.

Hoc supposito tria præsertim de correctione fraterna quæri possunt: primum, quando facienda sit: secundum, à quo facienda sit: tertium, quis ordo in illa servandus.

Ad primum quæsitum respondetur hoc præceptum, cùm affirmativum sit, non quovis tempore obligare, sed solùm concurrentibus quatuor conditionibus. Prima est ut noveris peccatum proximi: si enim illud ignores, corrigere non teneris, imò nec curiosiùs inquirere debes; hoc enim ad superiorem illius propriè pertinet, ut docet S. Thom. a. 2. ad 4. unde Proverb. 24. *Ne quæras*, inquit Sapiens *impietatem in domo justi, & neque vastes requiem ejus.* Secunda est, ut ille, qui peccavit, nec emendatus sit, nec mox sive per alium sive per seipsum credatur emendandus; si enim jam emendatus sit, vel proximè emendandus existimetur, correctione tua non indiget, nec proinde ad illam faciendam obligaris, ut docet Valentia disp. 3. q. 10. de correct. frat. pu. 2. Imò valdè probabilis est sententia Sylv. Turr. & aliorum, quos citat & sequitur Laym. tract. 3. c. 7. de correct. frat. peccatum merè præteritum, si non subsit periculum recidendi, non cadere sub obligationem præcepti correctionis fraternæ: unde Eccli. 19. dicitur. *Corripe proximum, ne forte iteret.* Tertia est, ut speres aliquem fructum tuæ correctionis; si enim nulla sit emendationis spes, imò verearis ne is, qui peccavit, correctione tua deterior fiat, tunc manifestum est te ad illam minimè obligari: unde S. Aug. lib. 1. de civit. c. 9 dicit ad charitatem pertinere, ut quis *corripiẽdo malè agẽtibus parcat: quia ipsis metuit, ne* deterio-

deteriores ex hoc efficiantur. Excipiendus est tamen casus ille, in quo ex defectu correctionis alij scandalum aliquod paterentur: tunc enim correctio facienda est, ne alij inde peccandi occasionem accipiant. Quarta denique conditio est, ut locus, tempus, aliæque ad corrigendum circumstantiæ opportunæ sint: si enim alterius temporis vel loci opportunitatem ad proximum corrigendum commodiorem expectes, non teneris statim illum corrigere, sed laudabiliter id differre potes. Ita docet S. Thom. art. 2. ad 3. & S. Aug. suprà dicit esse consilium charitatis, *si aliquis propterea objurgandis & corripiendis malè agentibus parcat, quia opportunum tempus requirit.*

Quod spectat ad secundum quæsitum, quinam videlicet ad correctionem fraternam obligentur; asserit S. Doctor art. 3 omnes teneri ex virtute charitatis: quod etiam constat ex Eccli. 17. ubi dicitur, quòd Deus *Mandavit unicuique de proximo suo:* & Matth. 18. ubi Christus indefinitè præcipit: *Si peccaverit in te frater tuus, corripe eum, &c.* Prælati tamen & Superiores, quibus aliorum cura incumbit, strictiùs ad correctionem faciendam obligantur: quæ quidem, si spectetur ut est actus justitiæ vindicativæ ad illos solos pertinet, ut observat idem S. Doctor.

Quod denique spectat ad tertium quæsitum; videlicet quis ordo in correctione fraterna servandus sit; & an ordo à Christo Domino in Evangelijs præscriptus, sit ex præcepto necessarius; ut scilicet peccans primo privatim admoneatur; tum, si hæc admonitio nihil prosit, unus aut duo testes adhibeantur; ac demum Ecclesiæ seu Prælato aut Superiori denuncietur? Resp. secundum mentem S. Doctoris art. 7. & 8. non modò ipsam correctionem fraternam, sed & illius faciendæ modum à Christo Domino præscriptum, esse de præcepto: quod tamen præceptum, cùm sit affirmativum, nec quovis loco & tempore obliget; inde sequitur, tunc solùm ex præcepto modum illum correctionis servandum esse, quando ad ipsius correctionis finem assequendum necessarius esse censetur: quapropter S. Aug. serm. 16. de verb. Dom. de isto corripiendi modo loquens,

loquens, *discernere*, inquit, *debemus, aliquando istud, aliquando illud esse faciendum; aliquando corripiendo fratrem inter te & ipsum solum; aliquando eoram omnibus.*

Observat autem Greg. à Valentia disp 3. q. 10. de corect. frat. pu. 5. varios esse casus, in quibus nulla videtur esse ad illum modum correctionis fraterna servandum obligatio, ut si peccatum sit publicum; vel si, quamvis occultum, cedat tamen in damnum communitatis, & periculum sit in mora; aut si ob aliquam incurrentem circumstantiam prudenter judicetur modum illum ad emendationem proximi futurum inutilem; quod etiam docet S. Thom. art. 8. ad 1. ubi etiam in resp. 4. addit ex S. August. si post occultam admonitionem peccator minimè resipiscat, utilius interdum fore peccatum ejus Prælato seu Superiori, non quidem ut judici, sed ut patri prius manifestare quàm testes adhibeantur, eò quòd paterna charitate & admonitione peccatori plus quam quivis alius prodesse possit. Videri potest idem Valentia loco citato, ubi fusissimè de istis agit.

Supersunt adhuc aliquæ difficultates circa correctionem fraternam breviter hic à nobis solvendæ.

Prima est, an etiam inferiores teneantur correctionem fraternam erga Superiores exercere: Respond. affirmative, dummodo concurrant quatuor conditiones suprà explicatæ: ita enim docet S. Thom. art. 4. & in resp ad 2. confirmat exemplo S. Pauli, qui, cùm esset S. Petro utpote Apostolorum Principi subditus (ut ibidem dicit S. Doctor;) erga illum tamen correctionem fraternam exercuit. Hæc tamen correctio subditorum erga Superiores (ut ibidem monet) cum omni mansuetudine, ac reverentia facienda est, juxta illud Apostoli 1 ad Timoth. 5. *Seniorem ne increpaveris, sed obsecra ut patrem.*

Secunda difficultas est, an sit obligatio ad correctionem fraternam faciendam de quibuscunque peccatis etiam venialibus? Resp. quamvis laudabile sit proximum etiam de venialibus corripere, modo prudenter & cum charitate id fiat, non esse tamen ad id obligationem saltem

tem sub peccato mortali: imo interdum utiliùs esse leviora ejusmodi peccata dissimulare, nisi talia sint, quæ vel scandalum aliorum, vel gravioris alicujus peccati committendi occasionem præbere possint. Ita Nav.cap.24. n. 13. ubi addit aliquando licitum esse expectare, ut peccator rursus incidat in peccatum, in quo deprehensus possit cum majori fructu corrigi.

Tertia difficultas est, an teneamur admonere & corripere illum, qui ex ignorantia peccat? Resp. nos ad id teneri, si ejus ignorantia sit vincibilis, id est de re, quam quis scire potest & debet: si autem sit invincibilis, distinguendum est: vel enim speratur fructus aliquis ex illa correctione, vel minimè speratur: si primum, instruere tenemur ignorantem, præsertim si illius cura nobis commissa sit: si secundum, bonæ fidei relinquendus est, dummodo tamen inde alterius damnum aut scandalum non sequatur. Ita Bannes, Malderus, Azorius, Navarrus & alij quos citat & sequitur Bonacina disput. 3 quæstion. 4. de charitat. pu. 7.

Quarta & ultima difficultas est, quale peccatum sit fraternæ correctionis omissio. Resp. illum peccare mortaliter, qui commodè ac facilè impedire, vel tollere potest correctione fraterna gravem miseriam spiritualem proximi, quale est peccatum aliquod mortale, sed non audet ob alicujus mali temporalis timorem, vel alicujus temporalis boni cupiditatem, quæ in ejus animo fraternæ charitati præponderat, ut constat ex dictis paragrapho I. illum autem qui propter passionem aliquam timoris, verecundiæ, aut pusillanimitatis non existimat se tam strictè ad hoc obligari, vel minùs se idoneum reputat ad correctionem faciendam, ideoque illam omittit; plerumque nonnisi venialem culpam incurrere, ut docet S.Thom.a. 12. ad 3. quod tamen intelligendum videtur cum hac exceptione, nisi is, qui corrigere omittit, sit Superior; aut ex illa omissione grave aliquod scandalum sequatur.

§. V.

§. V.

Quænam peccata charitati proximi adversentur.

QUATUOR sunt præsertim peccatorum genera, quæ proximi charitati opponuntur, & ad quæ reliqua possunt revocari; odium scilicet, invidia, discordia, & scandalum: de quibus agit S. Doctor quæst. 34. & sequ. ubi docet esse duplex proximi odium, abominationis scilicet & inimicitiæ. Odium abominationis est alienatio, & aversio voluntatis à proximo propter aliquod malum, quod in eo concipimus: odium verò inimicitiæ est illud, quo malum aliquod proximo volumus: & utrumque odium ex genere suo peccatum mortale est; si quis v.g. proximum suum aversetur & abominetur, quatenus homo vel quatenus Christianus est: item si grave malum aliquod illi optet, quatenus illi malum est, juxta illud quod dicitur 1. Joan. 3. *Omnis, qui odit fratrem suum, homicida est*: defectus tamen deliberationis, aut materiæ levitas à peccato mortali excusare posset, imò nullum esset peccatum, si quis peccatorem odio prosequeretur, non quatenus homo est, sed quatenus peccator; id est, si abominaretur ejus peccatum, vel si optaret illi aliquod malum; non quatenus ejus malum est, sed quatenus ad destructionem & exterminium peccati conferre potest, ut patet ex iis quæ paragraphis præcedentibus dicta sunt.

Invidia ut docet S. Thom. qu. 6. est depravatus voluntatis affectus, quo quis tristatur de bono proximi, quatenùs est propriæ excellentiæ imminutivum: quod ut meliùs intelligatur, observandum est ex Tol. Lib. 8. n. 65. septem potissimùm modis contingere posse, ut quis tristetur de bono proximi. Primò quia inde aliquod malum sibi timet, ut si quis tristetur de electione alicujus in aliquã dignitatem, eo quòd sibi in damnum aliquod proventurũ vereatur: quòd si damnum illud sibi injustè inferendum ratio-

rationabiliter timeat, nullum erit peccatum : si autem juste, v.g. si fur aut siccarius tristetur, eo quod electus sit in judicem vir integerrimi animi, à quo scelerum suorum vindictam sibi metuit, peccabit : quia sicut non liceret illi talem virum dignitate sua & potestate ob hunc metum privare, sic nec etiam de ea tristari licitum est.

Secundo tristari potest aliquis de alterius bono, eo quod simili bono careat : ut quando quis videns hominem doctum, tristatur, non quia doctus sit, sed quia ipse pari doctrina non sit præditus : Et hæc tristitia dicitur æmulatio, estque licita & honesta, si non ea quæ quis æmulatur, ad salutem animæ divinamque gloriam conducant; ut si quis videns hominem pœnitentem, zelo ferventem, tristetur, non de illius bono, sed ex eo, quod se virtutibus ejusmodi destitutum videat; si autem æmulatio illa sit de temporalibus bonis, quæ non referantur in ullum honestum finem, tunc erit mala, vel indifferens ratione motivi unde orietur.

Tertio tristari potest quis de bono alterius, quia eum tali bono indignum judicat : & hæc est indignatio; quæ quidem bona vel mala est pro ratione motivi ex quo concipitur : si enim aliquis tristetur v.g. quod sceleratus aliquis & flagitiosus dignitatem aliquam consecutus sit, qua indignus est & rationabiliter creditur abusurus, non peccabit; si vero ex pravo aliquo affectu temere judicet alium bono, quod illi obvenit, indignum, ideoque de illo tristetur, peccatum committit grave, vel leve pro ratione gravitatis, vel levitatis ipsius materiæ.

Quarto poterit tristari quis de bono alterius; quia est erga illum malè affectus : quando enim malo animo in aliquem sumus, bonum ejus nobis displicet : & hoc pertinet ad odium de quo suprà.

Quinto potest quis tristari de bono alterius; quia est propriæ excellentiæ diminutivum; & hoc propriè pertinet ad invidiam, quæ (ut docet S. Thom. Sup.) ex genere suo est peccatum mortale; nisi defectus advertentiæ aut materiæ levitas excuset : & sic peccavit Saül invidens gloriæ Davidis

Davidis, quatenus æstimabat suam ab illa obscurari & minui.

Sextò potest tristari quis de bono temporali alicujus: quia est majoris boni spiritualis impeditivum: & hoc pertinet ad charitatem.

Septimò de eodem bono temporali tristari potest, quia modo aliquo injusto acquisitum est in damnum privatum vel publicum: & hoc ad zelum justitiæ pertinet.

Discordia est dissentio voluntatis à voluntate proximi circa aliquod bonum, in quo tenetur quis consentire. Ita S.Tho.qu.37. dissentire enim à proximo in re aliqua mala bonum est; imò etiam dissentire in re aliqua bona, sed quam quis velle minimè obligatur, non est per se malum: sed tunc solummodo discordia peccatum est, quando quis in re aliqua bona, quam velle tenetur, ab aliis ex voluntatis pravitate dissentit.

Quod si hæc discordia sit circa veritatem, quam quis cum altercatione verborum impugnet, vocatur contentio: & si veritas illa quæ impugnatur divinum honorem aut notabilem proximi utilitatem spectet; ut quando veritates ad fidem aut morum rectitudinem spectantes impugnantur, est peccatum mortale: si eò usque procedat discordia illa & dissentio voluntatis, ut quis seipsum ab unitate Ecclesiæ sejungat, nolitque ejus capiti visibili, nimirum Romano Pontifici subesse, dicitur Schisma: estque grave peccatum mortale, ut docet S.Th.q.39.

Si ad discordiam animorum accedat etiam armorum violentia, qua proximo nocumenta aliqua in bonis fortunæ vel corporis injustè inferantur, vocatur bellum: si tamen bellum ob causam aliquam justam suscipiatur; si ab eo, qui legitimam potestatem habet; si cum recta intentione: tunc non est peccatum, ut docet idem S.Th.qu.40. & in eo pugnare licitum est, aliàs, si una ex tribus his conditionibus desit, peccatum mortale est, & quidem eò gravius, quò graviora per illud damna proximo inferuntur. Quod quamvis ita sit, non debent subditi de intentione principis judicare; sufficit ut illis manifestè non constet

de injustitia belli: imò quamvis dubitent an bellum justum sit; possunt,& etiam interdum debent, quando ipsis à principe ita præcipitur, pro illo militare: quod optimè explicat S.Aug Lib.22. cont.Faust. c.75. his verbis: *Vir justus, si fortè sub rege homine etiam sacrilego militet, rectè potest illo jubente bellare, si, quod sibi à principe jubetur, vel non esse contra Dei præceptum certum est, vel utrum sit, certum non est, ita ut fortasse reum faciat regem iniquitas imperandi, innocentem autem militem ostendat ordo serviendi.*

Scandalum denique (ut docet S.Thom.q,43.a,1.) est dictum, vel factum minùs rectum, præbens alteri occasionem ruinæ. Dicitur 1. (dictum vel factum) quia interiores actus, cùm aliis noti non sint, illis nocere non possunt. Dicitur 2. (minus rectum) ut significetur posse aliquando scandalum oriri ex aliquo dicto vel facto, quod non sit ex se malum sed quod habeat tantùm speciem mali. Dicitur denique præbens alteri occasionem ruinæ, non verò causam; eò quod propriè loquendo humana voluntas à nulla causa efficaciter induci possit ad peccandum, sed solummodo veluti oblata occasione sponte in illud consentiat.

Docet autem S. Tho. a. 2. aliud esse scandalum factum minùs rectum, quod est alteri occasio ruinæ; sive id fiat ex certa & directa intentione alium inducendi ad peccandum: sive, quamvis ejusmodi intentio non adsit, id tamen quod fit, ex se & natura sua alium inducere potest ad peccandum. Scandalum passivum est ipsa spiritualis ruina ejus qui scandalizatur, potest autem aliquando scandalum activum esse sine passivo; ut si quis aliquem inducere conetur ad peccandum; nec ille consentire velit, potest etiam scandalum passivum esse sine activo; ut si quis ex facto vel dicto alterius, quod ex se ad peccandum nulla ratione inductivum est, occasionem ruinæ aut scandali per voluntatis pravitatem accipiat, quale fuit scandalum pharisæorum occasione verborum Christi Domini. Et scandalum quidem passivum mortale, vel veniale pecca-

tum eſt (ut declarat S. Doctor Art. 4.) pro qualitate criminis, in quod quis propter dictum, vel factum alterius impingit: ſimiliter ſcandalum activũ mortale, eſt vel veniale, ſecundum rationem dicti vel facti, quo præbetur alteri occaſio ruinæ; vel ſecundùm intentionem illius, qui ejuſmodi occaſionem præbet. Quamvis verò ſcandalum paſſivum non ſit ſpeciale peccatum, nec opus ſit, ut qui peccatum aliquod commiſit, in confeſſione declaret ſe ab alio ad id inductum fuiſſe; ſcandalum activum tamen eſt peccatum ſpeciale præcepto correctionis faternæ oppoſitum, ac proinde in confeſſione declarandum, præſertim quando quis deliberatè alterum ad peccandum induxit: quòd ſi præter ejus intentionem id accidat; quamvis Cajetanus in art. 3. quæſt. 43. & quidam alij Theologi negent, in eo caſu ſcandalum activum eſſe peccatum ſpeciale; probabiliùs tamen alij affirmant, ut Major, Sylveſter, Navarrus; quos citat, & ſequitur Valentia Diſp. 3. quæſt. 18. de ſcan. pu. 8. Unde is qui advertit aliquod dictum vel factum ſuum minùs rectum poſſe alium ad peccandum inducere, nec tamen ideo ab illo dicto vel facto deſiſtit; debet ſecundùm illos Doctores circumſtantiam illam in confeſſione declarare; ſi mortale fuit illud peccatum, cujus occaſionem præbuit.

Denique monet S. Doctor Art. 7. ſpiritualia bona ad ſalutem propriam, vel alterius neceſſaria nunquam eſſe dimittenda, licèt inde ſcandali paſſivi occaſionem aliquis accipiat nec ad evitandum ejuſmodi ſcandalum, ullum unquam peccatum, nequidem veniale, committi debere; imò neque ullum opus bonum, licèt minimè præceptum, omittendum eſſe; ſi ſcandalum ex ſola alterius malitia oriatur: ſi tamen ex ignorantia, vel infirmitate oriretur, tunc ad vitandum ſcandalum puſillorum, præſtaret quodvis opus bonum minimè præceptum omittere, & quidvis aliud ſecluſo peccato facere. Exemplum utriuſque habemus in ipſa Christi Domini perſona, qui S. Matth. 15. ob ſcandalum Phariſæorum minimè ab

incepto sermone destitit, & è contrà cap. 17. ad vitandum populi scandalum vectigal, ad quod minimè tenebatur, solvere voluit.

§. VI.

Quænam sint obligationes filiorum erga parentes, & parentum erga filios.

PRÆTER obligationes generales, quæ unumquemque proximorum spectant; sunt aliquæ speciales filiorum erga parentes, & vicissim parentum erga filios; quæ hoc quarto Decalogi præcepto præscribuntur.

Docet autem Catech.Rom. Part.3. c. 5. nomine honoris parentibus exhibendi tria præsertim significari, amorem scilicèt, reverentiam, & obedientiam: tenentur siquidem filij speciali modo ad amorem erga parentes, ita ut odium parentum longè gravius peccatum sit, quàm cujuscunque alterius personæ: unde Nav c 14.n.11. & Tol.lib.5 c.1.existimant, in peccato odij circumstantiam personæ parentum esse in confessione declarandam. Neque sufficit amor internus, sed exterioribus effectibus prodere se debet; adeò ut teneatur filius parentum necessitatibus sive corporalibus, sive spiritualibus quantum in ipso est, subvenire; v.g. alimenta & alia ad vitam necessaria, si ad egestatem gravem redacti sint, eis præbere; si in ægritudinem inciderit, vel in carcerem detrusi sint, illos visitare, & quo poterunt modo ipsis ad sanitatem vel libertatē recuperandam succurrere, & à fortiori curare, ne absque digna sacramentorum susceptione ex hac vita decedant, neve pia opera parentum testamentis præscripta differantur, neve suffragijs Ecclesiæ, & alijs subsidijs quocunque modo debitis post mortem fraudentur.

Tenentur etiam filij reverentiam parentibus exhibere: *Sunt enim* (ut loquitur Catech.Rom.) *immortalis Dei quasi*

quadam

quædam simulacra : quare olim edixerat Deus *Exod.* 21. *qui male dixerit patri suo vel matri, morte moriatur* Unde contumeliæ, convicia, irrisiones, & similia peccata, quæ plerumque ob levitatem materiæ in alijs personis nonnisi venialia forent in parentibus ob circumstantiam personæ ut plurimum mortalia censentur, simili ratione percutere, quantumvis leviter, parentes; imò illis solummodo interminari, gravis respectu illorum censetur injuria, proindeque peccatum mortale, ut asserunt Graffius, Reginal. Nav. & alij quos citat & sequitur Bonac. Disp. 6. de 4. Decal. præcep. qu. un. pu. 2.

Tenentur denique filij obedire parentibus: unde Apostolus pluribus in locis *Coloss.* 3. *Eph.* 6. illud inculcat : *Filij obedite parentibus*: & ipse Christus Dominus, ut hujus obedientiæ in se præberet exemplum, sanctissimæ matri ejusque sponso S. Josepho *erat subditus. S. Luc.* 2.

Atque in primis tenetur filius patri obedire in ijs, quæ ad gubernationem domus pertinent; ita ut, si recuset obedire in re gravi, & alicujus momenti, maximè si ex contemptu, vel animi obstinatione id faciat, peccet mortaliter, ut docet Toletus lib. 5. capit. 1. Tenetur etiam obedire in ijs quæ ad bonos mores pertinent; ita ut peccet mortaliter, si cùm pertinacia nolit acquiescere præceptis patris, quibus illum à peccato mortali, aut illius occasionibus, ut à pravis conversationibus, ludis, &c. abstrahere conatur, ut docet idem Tolet. & plures alij apud Bonac. suprà.

Quamvis autem (ut docet S. Thomas 2. 2. q. 189. a. 6.) filius post pubertatis annos directè parentibus non subdatur in ijs, quæ ad statum vitæ amplectendum, putà religionis, vel matrimonij, pertinent; docet tamen Toletus Suprà filium peccare mortaliter, qui contra voluntatem patris uxorem conditionis suæ minimè convenientem ducit. Existimant etiam Abulensis, Sanches, & alij apud Bonacinam Sup. pu. 5. filium teneri ab ingressu religionis abstinere, ut subveniat parentibus, quos ad extremam necessitatem redactos, aut brevi redigendos prævidet.

Sicut autem filij erga parentes, sic etiam parentes erga filios

filios ad tria præsertim charitatis officia obligantur, ut docet idem Tol. suprà. primum est ad alimenta, & alia vitæ adjumenta necessaria ipsis præbenda: quod intelligendum est quamdiu illis indigent, nec sibi providere possunt, ut rectè notat Bonac. Sup. pu. 6. Secundū est, ad illorum curam gerendam, quoad ea quæ salutem æternam, & spirituale animæ bonum spectant: unde tenentur parentes procurare ut filij addiscant rudimenta fidei, Symbolum scilicet Apostolorum, orationem Dominicam, præcepta Dei & Ecclesiæ, aliaque ad salutem consequendum necessaria. Debent etiam illos verbis & exemplis ad bonos mores inducere, & à peccatorū occasionibus avertere; eosdemque, si forte delinquant, non ex charitate corripere, ut fusiùs explicat Bonac. Sup. Tertium denique officiū parentum erga filios est, ut illos relinquant liberos ad eligendū statum illum, ad quem ipsos à Deo vocari cognoverint, ita ut neque à bono aliquo statu amplectendo eos invitos sine ulla legitima causa abstrahant, neque ad statum aliquem, sive sacerdotij, sive religionis, sive Matrimonij amplectendum invitos cogant, ut docet idem Tole. suprà.

Quæ autem de officijs filiorum erga parentes, & parentum erga filios dicta sunt; eadem etiam intelligi debent, servata tamen debita proportione, de officijs pupillorum erga tutores & alios, qui parentum vices gerunt: item de officijs servorum, subditorum, & quorumque inferiorum erga Dominos, vel quoscunque superiores, & è contrà, ut docet Nav. cap. 14. num. 21. & 22 unde infert Bonac. suprà pu. 8. Christianos omnes teneri sub mortali peccato summo pontifici in re gravi & justa ad fidem, vel disciplinam Christianam pertinente obedire: similiter diœcesanos Episcopis: parochianos parochis; servos dominis; subditos superioribus; & populos principibus in ijs; in quibus respective illis subditi sunt; non *tantum bonis & modestis* (ut loquitur S. Petrus 2) *sed etiam discolis*; illisque non modò obedientiā & reverentiam, sed etiam amorem specialē, illiusq; amoris officia quotiescunque, recta

recta ratio id ab illis postulabit, exhibere. Secundò superiores omnes vicissim teneri ad gerendam curam inferiorum tam in temporalibus quàm in spiritualibus, prout cujusque officium postulat. Et quidem quod spectat ad temporalia, tenentur domini servis alimenta præbere, mercedem debitam solvere, & alia præstare, quæ justitia vel charitas ab illis exigit: quoad spiritualia verò procurare, ut in rebus ad salutem necessariis instruantur; ut à peccatis abstineant, ut festos dies debitè sanctificent; & alia præcepta divina & Ecclesiastica servent; nève in morbis sacramenta, & alia spiritualia subsidia illis desint.

In ista vero spirituali cura inferiorum certum est longè strictiorem esse obligationem pastorum & aliorum quibus id ex officio incumbit: de quibus suo loco agetur.

§. VII.

Quot modis peccetur in quartum Decalogi præceptum.

CUm (ut initio hujus sectionis dictum est) in hoc quarto Decalogi præcepto, non solùm præscribantur ea, quæ inferiorum & superiorum mutua officia spectant, sed etiam alia omnia, quæ ad charitatem proximi pertinent; idcirco hîc adnotare debemus peccata quæ hac & illa ratione huic præcepto adversantur: & ut à peccatis charitati proximi oppositis incipiamus.

Peccant contra proximi charitatem, qui omittunt exercere opera charitatis, sive corporalia sive spiritualia in iis casibus, in quibus ad illa exercenda obligantur: qui in extrema necessitate proximum deserunt, qui illum ad gravem necessitatem redactum elëmosynis juvare non curant: qui cùm habeant multa superflua, nec ad vitæ, aut status conservationem honestam ullo modo necessaria, in vanos ac inutiles sumptus illa expendunt, nec ullas, aut nō nisi raras & exiles eleëmosynas pauperibus erogant, qui proximum peccantem corripere, illumque a peccati statu

aut occaſione abſtrahere negligunt, cùm poſſint & debeant, qui odia & inimicitias cum aliquo exercent; illis mortem aut aliquod malum optant vel imprecantur: qui injurias & offenſas acceptas ex corde remittere nolunt: qui fictè & verbo tenus cum inimicis reconciliantur; vel quamvis condonent offenſas, exteriora tamen charitatis officia exhibere recuſant.

Item qui ex invidia aut pravo aliquo affectu triſtantur de proximi bonis, aut de ejuſdem infortuniis lætantur: qui ex prava quadam animi diſpoſitione cum proximo diſcordant in iis, quæ bona & juſta ſunt; aut verbis cum illo contendunt, veritatemque agnitam impugnant: qui ſe ab unitate Eccleſiæ, & obedientia ſummi Pontificis ſubducunt.

Item qui militant in bello, quod injuſtum eſſe certò ſciunt; vel in bello quidem juſto, ſed cum prava intentione; v.g. ut expleant cupiditatem, libidinem, ambitionem, &c. vel qui in bello res ſacras diripiunt; aut contra jus belli opprimunt, vel ſpoliant innocentes.

Item qui ſcandali occaſionem aliis præbent, illoſque ad peccandum inducunt, ſive id directè & expreſſa intentione faciant, ſive indirectè aliquid agendo, unde ſciunt alios ad peccandum fore inducendos

Jam quod ſpectat ad ſpecialia filiorum, parentum, & ſimilium perſonarum officia, peccant in primis filii, qui parentibus amorem, reverentiam, & obedientiam debitam denegant: qui parentes odio proſequuntur; mortem aut aliquod malum illis optant: qui in egeſtate illis ſubvenire, aut in adverſis opem & ſolatium ferre non curant: qui morientibus ſubſidia ad ſalutem neceſſaria, aut mortuis Eccleſiæ ſuffragia debita non procurant: qui eorum teſtamenta, & ultimas voluntates adimplere negligunt, aut nimis diu differunt.

Item qui parentes contemnunt aut irrident; illos percutiunt, vel percuſſuros minantur; qui eorum famam parvi pendunt, illis juſta & rationabilia præcipientibus obedire renuunt.

Simi-

Similiter contra hoc præceptum peccant omnes inferiores, qui ſuperioribus obedientiam in ijs rebus, in quibus illis ſubſunt, deferre nolunt.

Et ex adverſo contra idem præceptum peccant parentes, qui infantes exponunt: qui filijs indigentibus, nec ſibi providere valentibus alimenta denegant: illos in rebus ad ſalutem neceſſarijs non inſtruunt, nec inſtrui curant; qui illos ad peccandum vel juſſione, vel pravo exemplo inducunt: qui illos peccantes non corripiunt; vel non niſi irati & furentes id præſtant: qui avertunt illos ab aliquo ſtatu perfectiori amplectendo, ad quem Deo inſpirante vocantur, aut è contrà invitos cogunt ad ſtatum religioſum amplectendum, aut Matrimonium contrahendum.

Peccant item Domini, qui alimenta aut mercedem ſervis debitam non tribuunt: qui illos in fidei rudimentis alijſque ad fidem neceſſarijs inſtrui non curant; eos peccantes non corripiunt; imò potiùs ad peccandum imperio, aut pravo exemplo inducunt.

SECTIO V.

Explicatur quintum præceptum.

Non occides.

AD faciliorem hujus quinti præcepti explicationem ea, quæ de illo dicenda nobis ſunt, quinque paragraphis complectemur: in quorum primo explicabimus, quomodo præceptum hoc intelligi debeat: in ſecundo agemus de homicidio, & mutilatione ſui ipſius: in tertio de homicidio vel mutilatione alterius: in quarto inquiremus quot modis peccetur contra hoc præceptum: in quinto denique inveſtigabimus, quænam reſtitutio propter alterius injuſtam occaſionem, aut mutilationem facienda ſit.

§. I.

Quomodo hoc quintum Decalogi præceptum intelligi debeat.

HOc præcepto, secundùm explicationem ampliorem à Christo Domino summo legislatore *S. Matth. 5.* appositam, tria præsertim prohibentur. Primum est quodcunque nocumentum corporale proximo injustè illatum, vel per seipsum, vel per alium jubendo, consulendo, consentiendo, aut alia quacunque ratione cooperando, ut explicatur in Catech. Rom. part. 3. c. 6 Secundum est quodcunque convicium, aut probrosum & injuriosum verbum, ex ira & vindictæ appetitu prolatum. Tertium est quilibet deliberatus iræ motus, & vindictæ appetitus injustus, etiamsi neque actu, neque ullo verbo, aut signo exteriori se prodat. Hoc aperte colligitur ex his Christi Domini verbis S. Matth. 5. *Audistis, quia dictum est antiquis: non occides &c. Ego autem dico vobis: quia omnis, qui irascitur fratri suo, reus erit judicio. Qui autem dixerit fratri suo, raca, reus erit concilio. Qui autem dixerit fatue, reus erit gehennæ ignis.* Quibus verbis Christus Dominus docet hoc Decalogi præcepto, non modò prohiberi homicidium, sed etiam quemlibet injustum vindictæ appetitum, & quodlibet probrosum & conviciosum verbum, aut aliud iræ & malevolentiæ exterius signum: quibus veluti gradibus inter rixantes ad ultimum iræ & vindictæ effectum, homicidium scilicet, pervenitur: quæ peccata, cùm mortalia sint, digna esse censentur æterna pœna, quæ nomine judicij, cõcilij & gehennæ, tanquam varijs gradibus distincta, significatur, prout hunc locum explicant Hugo Cardinalis, Maldonatus, & alij communiter interpretes.

Si tamen plena rationis advertentia, & deliberatio deesset; ut si vindicta aliqua levis duntaxat appeteretur; peccatum non esset nisi veniale: imò nullum esset peccatum, si justa aliqua irascendi causa subesset, & si correctio-

nis ſolùm gratia verba aliqua aſperiora proferrentur; dummodo tamen nec ira, nec lingua ultra præſcriptos à recta ratione limites excurrat: unde S. Chryſ. in illa Pſ. 4. verba (*Iraſcimini & nolite peccare*(*Licet*, inquit, *juſtè iraſci: nam & Paulus Elimæ ſuccenſuit, & Petrus Saphiræ: ſed id non iram dixerim abſolutè, ſed Philoſophiam, curam, & œconomiam: iraſcitur enim pater filio, ſed ejus curam gerens: ille eſt qui temerè iraſcitur, qui ſeipſum ulciſcitur.* Et S. Greg. in c. 5. Job. *Sciendum eſt*, inquit, *quod alia eſt ira, quam impatientia excitat; alia, quam zelus juſtitiæ format: illa ex vitio; hæc ex virtute generatur.*

Imò etiam ipſum homicidium actu perpetratum, quandoque juſtum, & licitum eſſe poteſt, ut in ſeqq. explicabitur.

§. II.

De homicidio, & mutilatione ſui ipſius.

CUM hoc præcepto prohibeatur occiſio injuſta & mutilatio aut quævis alia corporalis læſio alterius; à fortiori etiam ſui ipſius injuſta occiſio, mutilatio, & quælibet corporalis læſio prohibita eſſe cenſetur. Sunt tamen aliqui caſus, in quibus occiſio, vel mutilatio ſui ipſius, aut alterius juſta, proindeque licita eſſe poteſt.

Atque in primis quod ſpectat ad occiſionem vel mutilationem ſui ipſius, certum eſt gravioris alicujus mali devitandi cauſâ, licitum eſſe ſe ipſum mutilare, aut ab altero mutilari permittere: ut ſi ad mortem evitandam, quæ ex putrefactione alicujus membri ſequeretur, aliquis ſibi ejuſmodi membrum abſcindat aut abſcindi permittat, ut ex communi Theologorum ſententia docet Tol. lib. 5 c. 6. quod quamvis poſſit, ad id tamen faciendum, aut permittendum ſub peccato mortali non tenetur, ſicut nec ad medicamenta quædam difficillima acceptanda, quamvis ex medicorum conſilio ad vitæ conſervationem neceſſaria, ut obſervat idem author.

Cer-

Certum est præterea, se ipsum interimere gravissimum esse peccatum, neque id in ullo casu licitum esse, unico solùm excepto, si nimirum Deus ita jubeat; quod fusè explicat & probat S. Aug. lib. 1. de civit. cap. 21. & sequent. ubi expendit factum Samsonis, qui se ipsum interfecit, & sanctarum quarumdam virginum, quæ ex peculiari Dei instinctu se ipsas interemerunt.

Cùm hæc duo certa sint, unum est de quo dubitatur inter Theologos, nimirum an liceat se ipsum permissivè occidere, id est an licitum sit, ut quis permittat se ab alio occidi, cùm prohibere possit. Respondet Tol. id esse illicitum, & ex se peccatum mortale; cùm homo vitæ suæ non sit dominus aliique proinde secundùm rectam rationem, in quantùm potest, consulere teneatur.

Sunt tamen duo casus (ut idem author docet) in quibus homo, cujus vita bono publico minimè necessaria esset, illam exponere, seque ab alio occidi permittere potest. primus est ob amici periclitantis defensionem aut liberationem, juxta illud S. Joan. 15. *Majorem hac dilectionem nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis*: Secundus casus est ob bonum spirituale proximi: e. g. si quis ab alio invasus ad id redigatur, ut fugere nō possit: nec aliter mortem evadere nisi occidendo invasorem; tunc quamvis licitè possit vim vi repelere illumque occidere, potest etiam ex motivo charitatis permittere se ab illo occidi, ne scilicet hostis in peccato mortali moriatur.

Addit idem author tres alios casus, in quibus homo non solùm licitè potest, sed etiam tenetur vitam exponere, seque occidi permittere, primus est in fidei vel virtutis defensionem: v.g. si quis sub interminatione mortis cogeretur fidem negare, aut peccatum aliquod committere; tunc enim mortem potiùs oppetere tenetur, quàm se ullum peccatum consentire, ut per se patet. Secundus est, quando vitam exponere necessariū est ob boni publicī conservationem: e. g. si aliqua civitas obsessa non posset aliter ab expugnatione aut eversione liberari, nisi persona aliqua innocens ad mortem hosti traderetur; tunc enim

debe-

deberet innocens ilie hoſti poſtulanti ſe tradere: imo Nav. Leſſ. Valent. & alii quos citat & ſequitur Laym. tract. 3. de inſtit. part. 3. cap. 1. aſſerunt, in tali caſu principem vel magiſtratum civitatis, ſicut alia virtutum officia bono publico neceſſaria, ſic etiam iſtud illi præcipere poſſe: quod tamen negat Tol. ſup. qui aſſerit quòd quamvis tunc innocens tradere ſe teneatur, ad id tamen juſtè a civibus aut magiſtratu compelli non poſſit. Tertius denique eſt, quando quis juridice ad mortem condemnatus; tunc non ſolùm poteſt, ſed etiam tenetur mortem, quæ illi infertur, ſubire, nec inferenti reſiſtere. fugere quidem poteſt, ſi occaſio ſe offerat; non tamen vi, aut armis ſe ex lictorum manibus liberare, ut docet idem Tol. ſuprà.

Quæres, an peccent illi qui loco vel lucri alicujus captandi gratia ſe probabili periculo mortis exponunt; v. g. funambuli, aut illi qui ad probandam theriacam hauriunt venenum. Reſpondet Nav. cap. 25. num. 8. & poſt illum Tol. ſuprà peccare quidem eos qui ſe præcipitio aut certo mortis periculo exponerent, quod evadere neque ſcirent neque poſſent: non verò qui ex artis peritia, vel certa experientia compertum habent, ſe probabiliter nullum ſubituros mortis periculum.

Unum hîc ex eodem Toleto ſupereſt obſervandum, nimirum quòd, quamvis licitum ſit, imò valdè laudabile, & etiam aliquando neceſſarium jejuniis, & aliis macerationibus proprium corpus affligere, illiuſque vires debilitare, ſive ut promptius & facilius ſpiritui ſubjiciatur, ſive ut juſtitiæ divinæ ſatisfactio aliqua exhibeatur, juxta quod dixit Apoſtolus 1. Cor 9. *Caſtigo corpus meum, & in ſervitutem redigo*: & Coloſſ. 1. *Adimpleo ea, quæ deſunt paſſionum Christi in carne mea, &c.* Si quis tamen id indiſcreto fervore, & cum notabili vitæ, aut virium detrimento præſtaret, haud dubiè peccaret, & quidem mortaliter, ut aſſerunt Sairus, Petrus de Navarra, & alii apud Laym. ſuprà; niſi fortè inculpabilis ignorantia, aut inadtentia illum excuſaret.

§. III.

§. III.

De homicidio & mutilatione alterius.

CERTUM est homicidium injustum alterius esse peccatum mortale : unde Apoc.22. homicidæ à cœlesti gloria excluduntur. Nomine autem homicidii intelligimus cujusvis hominis occisionem : est enim in confesso apud omnes (ut docet S.Aug.) occisionem animalium ad sustentationem humanæ vitæ non esse illicitam.

Sunt tamen aliquæ causæ , ob quas hominis occisio à peccato excusari potest,imò aliquando redditur licita & justa:tres communiter à Theologis numerantur, scilicet justitia,necessitas, & inconsideratio : ex quibus duæ priores,homicidium reddunt licitum ; tertia verò illud à peccato saltem mortali excusat. De singulis breviter aliquid dicendum est.

Homicidium ex justitia fieri dicitur,quando simul concurrunt quatuor conditiones : quarum prima est, ut fiat authoritate publica, principis v.g. aut magistratus ab eo potestatem habentis , ad quem tanquam Dei ministrum pertinet jus gladii,ut declaratur Rom.13. sine qua authoritate nemini privato licet alium, quantumvis flagitiosissimum,& nocentissimum interficere , ut docet S.Th.2.2. q.64.a.5. Secunda conditio est,ut fiat ex causa justa,eaque gravi,&ad bonum publicum pertinente , ut docet idem Tol.sup. Tertia conditio est,ut fiat ex recta intentione, v.g.ex zelo justitiæ, amore boni publici,&c.si enim judex v.g. ex aliquo pravo & inordinato affectu,puta iræ, invidiæ, &c.judicium capitis proferat in aliquem sibi aliàs infensum,quantumvis legitima authoritas & causa justa subesset, graviter tamen peccaret , ut per se manifestum est. Quarta denique conditio est, ut fiat secundùm juris ordinem,qui(ut docet Tol.supra,& Laym.tract.6. de judiciis c.2.)postulat in primis,ut præcedat accusatio, vel denunciatio,aut saltem inquisitio juridica,si nullo accusante aut denun

denunciante judex ex officio procedere debeat. Deinde ut crimen probetur ſufficientibus teſtimoniis, aut judiciis, vel propria ipſius rei confeſſione ſponte facta. Denique ut citetur reus locumque ac tempus ſe defendendi accipiat: quamvis interdum (ut recte obſervat Tol. ſup.) reus etiam inauditus morte plecti poſſit; ſi nimirum ob potentiam nimiam formidandum ſe præbeat, nec aliter juſtitia poſſit effectum ſuum ſortiri: in quo tamen caſu crimen debet eſſe notorium; vel tam evidenter probatum, ut nulla ſubſit ratio de illo dubitandi. Plura ſuper hac judiciorum forma in octavi præcepti explicatione dicentur

Secunda cauſa, quæ homicidium licitum reddit, eſt neceſſitas: quando ſcilicet quis eò redactus eſt, ut vitam propriam aliter tueri non poſſit quàm occidendo invaſorem: quod quidem licitum eſt, dummodo fiat cum moderamine inculpatæ tutelæ, ut docet S. Th. 22. qu. 64. a. 7. Quod autem de propria vita, hoc etiam de vita perſonæ alterius conſanguinitatis aut amicitiæ vinculo conjunctæ intelligendum eſſe docet Tol ſuprà; & habetur Clem. un. de homicidio. Obſervat autem idem Toletus quod, ſi invaſor eſſet perſona bono reipublicæ admodum neceſſaria, puta ex cujus occiſione bella civilia, & alia ſimilia damna publica emergere poſſent, tunc licitum non eſſet illum occidere; ſed mors prius oppeti deberet.

Quæres, an ſicut ad vitæ defenſionem; ſic etiam ad bonorum exteriorũ conſervationẽ liceat invaſorem occidere, quando aliter bona illa ſalvari non poſſunt. Reſp. id etiam licitum eſſe, dumodo bona illa ſint magni alicujus valoris, nec aliter conſervari poſſint. Id conſtat in primis ex ſcriptura: Exodi 22. ubi dicitur: *Si effringens fur domum, ſive ſuffodiens fuerit inventus & accepto vulnere mortuus fuerit; percuſſor non erit reus ſanguinis.* Conſtat præterea ex cap. *Olim*, de reſtitutione ſpoliatorum, & ex cap. *Dilecto*, de cẽſura [redacted] mm. in 6. Idq; S. Antonius, Major, Sylveſter, Cajetanus, Sotus, & alii, quos citat & ſequitur Laym. tr 2. de juſt. part. 3. c. 3. ſup. Addit tamen Toletus id ſolumodo eſſe laicis licitum, non verò Eccleſiaſticis, quos (ut habetur cap.

Suſce-

suscepimus de homicidio) *satius est post tunicam relinquere pallium, quàm pro rebus transitoriis tam acerbè in alium exardescere.*

Quod autem de bonis fortunæ, hoc etiam de fama & honore dici posse existimat idem Toletus: quod etiam docent Sotus, Nav. Sylv. & plures alij, quos citat & sequitur Lessius lib. 2. de just. & jure c. 9. dub. 6. Juxta quorum sententiam, quamvis nobilis ab alio invasus posset vitam fugiendo salvare, si tamen inde aliquam contrahat infamiam, non tenetur fugere sed invasorem occidere potest, si aliter vitam cum honore tutari nequeat. Observat autem Toletus id non licere nisi nobilibus & personis ijs, quæ suum honorem tutari maximè obligantur, idque solummodo ad vitandam infamiam, non verò ad injuriam acceptam ulciscendam. Addit insuper, idem quoque censendum esse de castitatis, & pudicitiæ defensione: potest enim mulier ob defensionem castitatis occidere invasorem, si aliter illam propugnare nequeat.

Quod autem hîc de occisione alterius dictum est, id etiam de illius mutilatione intelligi debet; scilicet ad vitæ vel bonorum seu honoris vel pudicitiæ defensionem licitum esse alium mutilare: imò, si illum mutilando vita vel honor, &c. propugnari potest, occidere non licet.

Quamvis verò licitum sit parentibus, Dominis, & alijs superioribus (ut docet S. Thomas) correctionis causa verberare & percutere filios, servos, & alios inferiores; non tamen licet illos mutilare: unde peccant quando in correctione ex nimia ira modum excedunt; ita ut inferiores mutilentur, aut notabiliter in corpore lædantur.

Tertia denique causa, quæ homicidium à peccato excusat, est inconsideratio; v. g. aliquis inadvertenter & præter omnem intentionem alium occidat: cùm enim (ut docet S. Tho. q. 64. a. 8.) ea, quæ ex casu & præter intentionem accidunt, sint involuntaria; hinc sequitur non esse peccata, cùm nullum sit peccatum nisi voluntarium. Rectè tamen observat S. Doctor & post illum Lessius suprà dub. 15. contingere posse, ut id, quod non est voluntarium in se, sit volun-

voluntarium in causa; quando quis aliquid facit, unde periculum est ne sequatur mors alterius; tunc enim nisi sufficientem ad periculum illud evitandum diligentiam adhibeat, homicidium, quod inde licet casu & præter illius intentionem sequetur, censebitur voluntarium in sua causa: e.g. nobilis aliquis venatur, & ictu sclopeti existimans impetere feram, occidit hominem; tunc enim si sufficientem non adhibuit diligentiam, ut occisionem illam præcaveret, censebitur ei voluntaria, eritque proinde illius homicidii reus. Est autem sufficiens illa diligentia pensanda juxta majus vel minus periculum quod imminet; si enim v.g. locus illius venationis erat juxta viam publicam, per quam multi transire solebant, major haud dubiè ad vitandum homicidii periculum adhiberi debebat diligentia, quàm si fuisset desertus.

Idem quoque dici debet juxta S. Doctoris mentem de illo, qui omittit aliquid facere ad quod tenebatur, ex qua omissione sequitur præter ejus intentionem mors alterius: tunc enim pro ratione majoris vel minoris negligentiæ aut ignorantiæ, quæ illius omissionis causa fuit, majoris vel minoris peccati reus censebitur. e.g. si ex aliqua medici ignorantia vel negligentia mors infirmi sequatur, reus erit peccati gravioris aut levioris, prout major vel minor fuerit illa ejus ignorantia aut negligentia: quod judicio viri prudentis perpendendum est.

§. IV.

Quot modis peccetur in quintum Decalogi præceptum.

PECCANT in primis, qui injustum vindictæ appetitum deliberatè concipiunt: qui se motu aliquo iræ, ultra rationis aut charitatis limites abripi sinunt: qui verba contu[redacted] & convitiis plena in alios proferunt: qui sibi ipsis ex desperatione mortem optant, aut inferre conantur: qui se temerè & sine ulla rationabili causa periculo mortis exponunt.

Qui aliquem ſibi non ſubditum verberant aut percutiunt; aut ſibi quidem ſubditum, ſed ſine juſta cauſa; aut licet ex juſta cauſa, tamen cum notabili exceſſu, unde læſio gravis aut mutilatio & etiam mors ſequatur.

Item qui ſine legitima authoritate alterum mutilant vel occidunt; aut cum legitima authoritate, ſed ſine juſta & ſufficienti cauſa, vel ex prava intentione: qui alium occidunt ob vitæ, vel honoris, aut pudicitiæ, vel fortunarum defenſionem, ſed non ſervato moderamine inculpatæ tutelæ: qui alium caſualiter quidem & præter intentionem occidunt, ſed non adhibita ſufficienti diligentia, aut qui ex ignorantia, vel negligentia omittunt aliquid facere ad quod tenebantur ex quo tamen ſequitur mors alterius.

Peccant etiam, qui alios ad duellum provocant, aut provocationem illam acceptant: item qui in duellum aliorum conſentiunt, aut non impediunt cùm poſſint: qui duello tanquam patrini (ut loquuntur) aut ſpectatores interſunt; aut qui conſilio, favore, aut quavis alia ratione duello cooperantur.

Peccant etiam contra hoc præceptum, mulieres quæ pharmacum ſumunt, aut aliquod aliud adhibent remedium directè tendens ad impediendam conceptionem fœtus, vel ad expulſionem & abortum illius, ſive animatus ſit, ſive non: peccant matres, quæ infantes in eodem lecto ſecum ponunt cum periculo illos opprimendi.

Sunt autem hîc obiter obſervandæ duæ circumſtantiæ homicidii in confeſſione neceſſariò declarandæ. Prima circumſtantia eſt perſonæ occiſæ, aut mutilatæ; an v. g. ſit ſacra, & Eccleſiaſtica, vel laica; & ſi laica eſt, an ſit, pater, vel mater, aut ſuperior, &c. Secunda circumſtantia eſt loci, nimirum an occiſio, vel percuſſio alterius facta ſit in Eccleſia, aut aliquo loco ſacro cum ſanguinis effuſione, unde locus ille pollutus fuerit.

§. V.

§. V.

De restitutione ob alterius occisionem, vel mutilationem facienda.

DUO præsertim circa restitutionem illam explicanda sunt. Primo quantum sit ob mutilationem vel occisionem alterius restituendum. Secundò, quibus sit restituendum.

Quod ad primum spectat, certum est pro alterius occisione aut mutilatione nullam præcisè loquendo condignã restitutionem fieri posse; cùm vita hominis nullo pretio pecuniario æstimari possit, ut ex communi Theologorũ consensu docet Less. lib. de just. & jure c. 9. dub. 23. Quod quamvis verum sit, ordo tamen justitiæ postulat, ut damna omnia ex occisione, vel mutilatione alterius secuta resarciantur ab eo, qui injustè occidit vel mutilavit, sive aggressor fuerit, sive se ipsum defendendo moderamen inculpatæ tutelæ notabiliter excesserit, ut rectè observat Navar. c. 25. n. 27. & Less. sup. dub. 21. Atque in primis expensæ omnes factæ pro curatione mutilati vel occisi restitui debent: item restituenda sunt lucra omnia & emolumenta, quæ is, qui occisus est, ex artificio, negotiatione, vel officio probabiliter consequi poterat, detractis tamen his quæ ipse consumpsisset: quod etiam similiter dici debet de eo, qui mutilatus est pro eo tempore, quo ratione læsionis acceptæ artificium, negotiationem aut officium exercere non potuit. Quæ omnia viri prudentis & docti judicio, in casibus particularibus determinanda sunt, ut præfati auctores fusiùs docent.

Quæres, quomodo facienda sit æstimatio lucri futuri; cùm ignorent quamdiu victurus fuisset is qui occisus est. Resp. non posse ad id dignoscendum regulam certiorem, & commodiorem præscribi, quàm ut tantum restituatur, quantum probi prudentesque viri spectatis viribus, ætate, complexione illius qui occisus est, alijsque similibus cir-

circumstantijs, & habita ratione lucri cessantis, vel damni ex illius occisione emergentis, æquam esse judicaverint. Quod etiam servata proportione debita dici debet, si alicujus vita ex injusta percussione, aut quavis alia læsione brevior effecta sit, tunc enim erit facienda similiter æstimatio temporis, quo ille vitam alterius secundùm communem naturæ cursum fuisset producturus.

Rectè etiam monet idem Lessius sup. dub. 25. æquissimum esse, ut is, qui alium injustè occidit, pro illius anima orationibus, eleëmosynis alijsque pijs operibus Deo satisfaciat, ac præsertim sanctum Missæ sacrificium pro refrigerio illius offerri curet; idque proinde pro aliqua satisfactionis sacramentalis parte illi convenienter injungi posse.

Quod spectat ad secundum: quibus scilicet restitutio ob injustam alterius occisionem facienda sit; docent communiter Doctores faciendam illam esse parentibus, filijs, & uxori. Ita Bannes, Sotus, & plures alij quos citat & sequitur Lessius sup. dub. 26. Obligatio autem ad illam restitutionem (quod observandum est) oritur, non ex jure quod hæ personæ habent in bona defuncti, cùm ipse defunctus nullum jus habuerit ad illam restitutionem, cujus faciendæ obligatio non aliunde quàm ex ejus morte orta est, sed ex arctissima illa conjunctione, quæ inter defunctum & ejusmodi personas intercedebat; ratione cujus censebantur quodammodo una cum ipso defuncto persona, & competebat illis speciale quoddam jus postulandi ab eo alimenta, & alia ad decentem vitæ sustentationem necessaria: unde sequitur, quòd occisor eadem illis præstare obligetur, ad quæ occisus obligatus fuisset.

Quæres an similiter creditoribus defuncti restituere teneatur. Resp. plures Theologos, quibus subscribit Laym. tract. 3. de just. part. 3. c. 6. existimare illum teneri; Lessius vero suprà dub. 23. contendit neq; creditoribus, neq; etiam hæredibus occisi (si tamen parentes, uxor & filij excipiantur) nullam ex rigore justitiæ restitutionem esse faciendã; cùm neque creditoribus, neq; hæredibus defuncti jus ullũ

nisi

nisi in ejus bona competat; ea verò, quæ ob illius occisionem restituuntur, inter ejus bona connumerari non possint. Quæ quidem sententia, tum ob illam rationem, tum etiam ob Bannis & Soti, quos pro illa citat, authoritatem, probabilis ac in praxi tuta videtur.

SECTIO VI.

Explicatur sextum Decalogi præceptum.
Non Mœchaberis.

MONET Catech. Rom. par. 3. c. 7. specialem cautelam ac prudentiam, nec non delectum verborum requiri in explicanda hujus præcepti materia, *quæ*, ut ait, *moderationem potiùs desiderat, quàm orationis copiam*: quod ut præstemus, & brevitati simul ac honestati consulentes, nihil omittamus eorum quæ à Sacerdotibus sciri debent, ut lepram à lepra discernere possint; omnia quæ dicenda nobis sunt, tribus parag. complectemur: in quorum primo investigabimus, quid hoc sexto ptæcepto prohibeatur: in secundo, quot modis in illud peccetur: in tertio denique restitutiones quasdam in certis casibus ob hujus præcepti transgressionem faciendas explicabimus.

§. I.

Quid hoc sexto præcepto prohibeatur.

SANCTUS Aug. q. 71. super Exod. explicans hoc sextum præceptum, docet illo prohiberi non modo adulteriū, quod nomine mœchiæ designatur; sed in genere omnem illicitum concubitum, ac quemcunque luxuriæ actum, sive externum sive internum.

Sunt autem sex luxuriæ species (ut docet S. Th. 2. 2. q. 154. a. 1. & seq.) & declaratur c. *Lex illa* 36. q. 1. scilicet fornicatio, stuprū, adulterium, incestus, raptus, & peccatum con-[illegible]n; quibus aliqui Theologi addunt sacrilegium, quando peccatum istud committitur cum persona Deo sacra; quod tamen S. Thomas reducit ad speciem adulte-

rit; quia personæ sacræ, connubio quodam spirituali sunt Deo conjunctæ.

Fornicatio est concubitus illicitus soluti cum soluta, id est hominis nullo conjugij vinculo, aut castitatis voto, aut Religiosi, vel Ecclesiastici status conditione obligati, cum fœmina, quæ nec virgo est, nec conjugio, aut aliquo voto castitatis obstricta, nec Religiosi status susceptione Deo mancipata. Hanc autem simplicem fornicationem esse peccatum mortale, adeò certum est, ut oppositum pertinaciter asserere sit hæreticum, ut definitum est in Clem. *Ad nostrum*, de hæreticis, & expressis verbis dicit Apostolus *Eph.5. quòd omnis fornicator, aut immundus, &c. non habet hæreditatem in regno Christi.* Excipitur tamen casus ille in quo mulier vim ab alio pateretur; tunc enim, quamvis delectationem sentiat, si tamen impudico actui non consentiat, nullatenus peccat, ut fusè declarat & probat S Aug. lib. 1. de civ. cap.

Ad hoc peccatum reducitur concubinatus; quo nomine nihil aliud intelligitur, quàm fornicatio continuata cum certa aliqua persona soluta, & cohabitatio cum illa. Est autem hoc peccatum grave & periculosum, eo quòd hominem in continuo statu peccati detineat: nec absolvi debent concubinarij, nisi prius à concubinis separentur.

Porrò rectè observat Less. lib 4. de just. & jure c.3. dub. 7. fornicationis peccatum in Christianis specialem habere deformitatem ratione Sacramentorum Baptismi, & Eucharistiæ, per quorum susceptionem singulari quodam modo uniuntur Christo Domino, & membra illorum fiunt membra Christi: unde Apostolus 1. Cor. 6. *Nescitis,* inquit, *quoniam corpora vestra, membra sunt Christi? Tollens ergo membra Christi, faciam membra meretricis? Absit.*

Stuprum est virginis defloratio; estq; hoc peccatum gravius simplici fornicatione, eò quòd præter illius malitiam habeat specialem deformitatem propter violationem signaculi virginalis, & maximum deinceps pecc[redacted]culum, cui virginem sic defloratam exponit. Existimat tamen Less. lib. 2. c 10. dub. 1. probabiliter dici posse, stuprũ

tunc

tunc ſolummodo eſſe peccatum, ſpecie diſtinctum à ſimplici fornicatione, quando virgini vis infertur, illaque per violentiam defloratur.

Adulterium eſt illicitus concubitus cum perſona conjugata, ſive vir tantum, aut mulier, ſive uterque conjugio copulati ſint. Eſt autem gravius fornicatione, & etiam ſtupro, tum propter violationem fidei conjugalis, tum etiam propter damnum filiorum legitimorum, & alia ſimilia mala, quæ ex hoc peccato conſequuntur, de quo loquens Job c.31. *Hoc nefas eſt*, inquit, *& iniquitas maxima, ignis & ad perditionem devorans, & omnia eradicans genimina.*

Sacrilegium eſt illicita copula cum perſona ſacra, ſeu quæ Deo conſecrata eſt & dicata ſive per votum caſtitatis, ſive per ordinis ſacri ſuſceptionem. Addit etiam Tol. lib.5. c.12. ſacrilegium committi, ſi quis in minoribus conſtitutu, luxuriæ peccatum committat; vel ſi quis in loco ſacro actum venereum exerceat, quamvis ſit conjugalis, ut exiſtimant Paludanus, Tabiena & alii apud eumdem Toletum: unde circa hoc peccatum circumſtantia perſonæ, vel loci declaranda eſt.

Inceſtus eſt copula illicita cum perſona conſanguinitatis aut affinitatis nexu intra quartum gradum conjuncta. Quàm verò grave ſit hoc peccatum ex eo colligitur, quod in veteri lege conſtituta erat mortis pœna in inceſtuoſos: additur hæc cauſa: *Lev.20. quia rem nefariam operati ſunt.* Eſt autem eò gravius peccatum, quo major eſt inter peccantes perſonas conjunctio; imò ſpecie diſtinctum eſſe exiſtimat Nav. c.16. n.3. aſſeritque proinde gradum conſanguinitatis aut affinitatis eſſe declarandum.

Obſervat etiam Leſſius violationem cognationis ſpiritualis per actum luxuriæ, quamvis propriè ad hanc inceſtus ſpeciem non pertineat, habere tamen ſpecialem deformitatem; ratione cujus, circumſtantiam cognitionis [redacted] in confeſſione declarandā eſſe exiſtimat. Quod ſimiliter dicendum eſt, ſi hoc peccatum committatur cum filia ſpirituali confeſſionis, id eſt cum ea, cujus quis

con-

confessionem sacramentalem excepit: quod quàm grave peccatum sit constat ex cap. *Omnes*, & cap. *Non debet*, 30. quæst.1. ubi depositio ab Ordine Sacerdotali, & perpetua pœnitentia usque ad exitum vitæ decernitur in eum, qui tale scelus perpetraverit.

Raptus, quantum ad ipsum actum luxuriæ, modis omnibus suprà dictis committi quidem potest; sed addit præterea violentam & injustam personæ à domo sua, vel paterna substractionem, & in aliena detentionem: unde raptus cum simplici fornicatione, vel stupro, vel adulterio, vel sacrilegio, vel incestu simul committi potest: & hæ circumstantiæ cum illa, quæ ipsius raptus est propria, debent in confessione declarari.

Peccatum denique contra naturam est illud (ut explicat S. Doctor q.154.a.11.) *quod repugnat naturali ordini venerei actus qui convenit speciei humanæ*. Additque illud quatuor præsertim modis contingere posse: *uno quidem modo si absque omni concubitu, causa delectationis venereæ pollutio procuretur; & vocatur mollities: alio modo si fiat per concubitum ad rem non ejusdem species; & vocatur bestialitas: tertio, si fiat per concubitum ad non debitum sexum, puta masculi ad masculum, fœminæ ad fœminam, ut Apostolus dicit Rom.1. quod dicitur Sodomiticum vitium: quartò si non servetur naturalis modus concumbendi, aut quantum ad instrumentum non debitum, aut quantum ad alios monstruosos & bestiales concumbendi modos.*

Et hi quatuor modi specie distinguuntur, ut observat Lessius lib.4. cap.3. dub.13. cùm unusquisque illorum contineat specialem turpitudinem castitati repugnantem. Quàm nefandum autem & quàm detestabile sit illud peccatum, satis constat ex horrenda punitione Sodomitarum Gen.19. & Onan filii Judæ Gen.38. ubi dicitur quòd *percussit eum Dominus, quòd rem detestabilem faceret*: & Levit.20. morti adjudicantur, qui peccatum istud commiserint: neque tantum divinis legibus, sed & humanis hæc peccatorum monstra damnantur, in Codice Theodosiano lib.9. tit.7. edicitur quòd *hujusmodi scelus spectante populo flammæ vindices expiabunt.*

Est

Est autem observandum circa peccatum mollitiei, pollutionem omnem directè in se voluntariam esse peccatum mortale; nec unquam quovis prætextu, etiam tuendæ sanitatis, esse licitam, ut ex communi Doctorum consensu probat & docet Lessius sup. a. dub. 14. imò & illam etiam, quæ indirectè tantùm voluntaria est quæ sequutura prævidetur ex aliqua causa, quæ tamen non evitatur, cùm possit & debeat evitari.

Si tamen justa aliqua ratio subsit ejusmodi causam evitandi; ut si quis libros de ejusmodi rebus tractantes legat, ut alios doceat, aut confessionibus excipiendis vacet; unde turpes imaginationes & delectationes in parte inferiori, ac exinde pollutiones consequantur; tunc non erit peccatum, dummodo absit periculum consensus, ut docent Less. sup. Nav. cap. 16. n. 6. & alii communiter. Quòd si pollutio nullo modo sit voluntaria; ut quando inter dormiendum accidit, neque postquam quis plenè expergefactus est in delectationem ex illa provenientem deliberatè consentit; tunc est peccatum, ut iidem authores proximè citati docent.

Præter has luxuriæ species, sunt alii plurimi ejusdem peccati actus, tam exteriores quàm interiores ad unamquamque illarum pertinentes, hoc sexto præcepto prohibiti. Atque in primis prohibentur morosæ delectationes, quæ ex rebus obscœnis cogitatione vel imaginatione apprehensis cum pleno & deliberato voluntatis consensu percipiuntur: & etiam ipsæ cogitationes & imaginationes turpes, quamvis nulla ex illis sequatur turpis delectatio; si tamen illius percipiendæ causa animo versentur & foveantur, æqualem cum ipsis obscœnis delectationibus censentur habere malitiam, scilicet mortalem, quamvis nulla subsit voluntas rem illam turpem opere implendi: quod meliùs explicare simul & probare non possumus quam his sancti Aug. verbis; lib. 2. d. Trin c. 2. *Totus, inquit, homo damnabitur; nisi hæc, quæ sine voluntate operandi, sed tamen cum voluntate animum talibus oblectandi, solius cogitationis sentiuntur esse peccata; per mediatoris gratiam remittatur.*

Prohibentur etiam à fortiori obſcœna omnia deſideria, & turpes affectus, quando quis deliberatè appetit. & vult actum aliquem luxurioſum perpetrare. Et hæc deſideria eamdem cum ipſis actibus deſideratis deformitatem induunt: unde qui mulierem conjugatam turpiter concupiſcit *S. Matth.5. jam mœchatus eſt eam in corde ſuo*, ut ait Chriſtus Dominus; & coram Deo adulterii reus efficitur.

Præterea oſcula, tactus, quæ fiunt ob carnalem, & veneream delectationem quæ ex illis percipi poteſt, ſunt etiam peccata mortalia hoc præcepto prohibita: quamvis enim (ut rectè obſervat S. Doctor 22 q.154.a.4.) hæ & ſimiles actiones ſint ex genere ſuo indifferentes, poſſintque ſecluſo quovis libidinoſo affectu licitè exerceri; e.g. ſi quis mulierem oſculetur eam ſalutando, quia talis eſt conſuetudo patriæ, vel ob aliquam aliam cauſam rationabilem; ſi tamen nulla ejuſmodi cauſa ſubſit, nec aliud in oſculis, tactibus, & aſpectibus intendatur, quàm delectatio illa, quæ carnem afficit, & ad libidinem excitat; tunc ſecundùm mentem S. Doctoris peccati mortalis reatus incurritur.

§. II.

Quot modis peccetur in ſextum Decalogi præceptum.

Ex dictis colligi poteſt quot & quàm variis modis peccetur in hoc Decalogi præceptum. Atque in primis peccant contra illud qui turpium rerum cogitationibus, aut imaginationibus deliberatè intendunt ut illis delectentur: qui delectationes illas ſuboriri advertunt, nec illas protinus abjiciunt, ſed potiùs fovent: qui legunt libros impudicos: unde tales cogitationes, & delectationes plerumque oriri ſolent: qui intendunt in imagines, aut picturas obſcœnas, & ad libidinem aſpectu ſui excitantes; aut illas domi expoſitas habent, unde alii occaſionem peccandi ſumere poſſunt: qui turpes cantilenas aut verba obſcœ-

obscœna proferunt, aut ab alijs prolata libenter audiunt, qui Comœdijs, aut alijs spectaculis, vel saltationibus & choreis delectantur, in quibus advertunt se graves adversus castitatem tentationes experiri, ijsque ut plurimùm succumbere: qui notabiliter in cibo vel potu excedunt, unde in ipsis motus impudici & aliquando pollutiones oriri solent, quibus ferè semper consensum præbent.

Qui vestitu, aut gestu aliquo immodesto, vel aspectu alijs hujus peccati occasionem præbent: qui se vel alias personas impudicè aspiciunt: qui osculis aut tactibus libidinosis delectantur: qui voluntate sola, aut etiam actu ipso committunt peccatum fornicationis, stupri, adulterij, sacrilegij, incestus, aut raptus; qui in peccatum mollitiei deliberatè incidunt, pollutionibus deliberatè delectantur; aut eas sibi tactibus impudicis vel alijs modis procurare conantur: qui infandum Sodomiæ aut bestialitatis crimen perpertrant, aut alijs illicitis aut infamibus concumbendi modis se polluunt.

§. III.

Quænam restitutiones ob hujus præcepti transgressionem faciendæ sint.

DUOBUS præsertim casibus obligatio restitutionis alicujus faciendæ hujus præcepti transgressoribus incumbere potest, nimirum ratione stupri, vel adulterij.

Quod ad stuprum spectat, certum est in primis illum, qui virginem aliquam conjugij promissione decepit, & sub ejusmodi spe corporis illius usuram impetravit, ad eam in matrimonium ducendam obligari, etiamsi fictè tantùm & dolose, promiserit. Ita Nav. Sot. Adrian, & alij apud Less. lib. 2. c. 10. dub. 3. si tamen esset conditionis valde inæqualis, aut si promissionem implere non posset, puta quia est conjugatus; aut si ex illius promissionis impletione grave aliquod scandalũ timeatur; tunc promissioni satisfacere censebitur, si sufficientẽ illi, pro ratione conditionis, &

ſtatus, dotem tribuat; ut docet Nav. cap.16. nu.18. & poſt illum Tol. lib.5. cap. 11.

Certum eſt etiam illum qui violentia, aut importunis precibus, aut falſis & doloſis perſuaſionibus virginem ad ſtuprum induxit, teneri illam vel convenienter dotare, ut habetur ex cap. *ſi ſeduxerit*, de adulterijs. Quòd ſi virgo nulla vi aut promiſſione, nullis item importunis precibus, aut doloſis perſuaſionibus ad peccatum inducta eſt, ſed ipſa ſponte; & liberè in illud conſenſit; nulla reſtitutionis faciendæ obligatio incumbit, ut docet Nav. ſup. dub.2. & alij: quia juxta regulam 28. juris in 6. *Scienti & conſentienti non fit injuria*: legeſque Canonicæ (ut obſervat Nav. ibid.) non obligant ad reſtitutionem niſi eum, qui aut violentiam aut dolum ſeu deceptionem ad ſtuprum perpetrandum adhibuit: quod etiam ſimiliter dicendum exiſtimat idem Nav. virgo per ſtuprum deflorata æquè commodè & convenienter nupſit, ac ſi minimè peccaſſet; quia ſtuprum illius nemini innotuit; tunc enim quamvis ille qui eam ad peccandum induxit, gravem & rigidam pœnitentiam coram Deo ſubire teneatur, ad nullam tamen reſtitutionem illi faciendam tenebitur; quia ſcilicet nullum damnum paſſa eſt, quod pecunia æſtimari poſſit.

Quod ſpectat ad adulterium ſi mulier conjugata filium ex adulterio ſuſcepit, tenetur omnibus modis quibus poteſt, citra famæ diſpendium aut vitæ periculum procurare, ne legitimi hæredes ratione hujus illegitimæ prolis aliquid detrimenti patiantur: unde ſi habet bona aliqua præter dotem ſibi propria, quæ poſſit quibus velit tribuere, tenetur ex illis tantum legitimis hæredibus applicare, quantum ſatis erit ad compenſationem damni per ſpurium illati aut inferendi. Ita Cajet. oppuſc.31. reſp.14. Nav. cap.16. num.47. Tol. lib.5. cap.11. Leſſ. lib. 2. cap. 10. dub. 7. & alij communiter.

Quod ſi mulier nulla ejuſmodi bona poſſideat, neque ullo alio modo damnum illud compenſare poſſit, quærunt Theologi, an teneatur etiam cum periculo vitæ, vel diſpendio famæ crimen ſuum marito, vel filio ſuo

ſpurio,

ſpurio prodere, Reſp. ex communi Doctorum ſententia (ut videre eſt apud Leſſ. & Tol. ſuprà) non teneri cum periculo vitæ: quamvis autem aliqui exiſtiment ad id obligari cum honoris & famæ diſpendio, probabilis tamen & tuta in praxi eſt ſententia Scoti, Innocentij; Panorm. Cajet. Nav. & aliorum; quos refert, & quibus ſubſcribit Leſſ. ſuprà dub. 7. qui negant mulierem cum notabili famæ honoriſque diſpendio ad crimen ſuum marito vel filio ſpurio revelandum obligari, quorum ratio eſt, quòd fama cùm ſit bonum ſuperioris ordinis, non videatur in tali caſu eſſe neceſſariò exponenda pro alio bono inferioris ordinis; præſertim cùm illius dictis neque maritus neque ſpurius filium credere teneantur: *Allegantí enim ſuam turpitudinem* (juxta regulam juris) *nulla debetur fides*: Proindeque ex illa peccati ſui declaratione nihil aliud ſequeretur, niſi ſcandalum in familia & diſcordia inter filios: unde etiam cap. *Officij*, de pœnit. & remiſſ. nihil aliud præſcribitur reſpectu mulieris, quæ filium ſuppoſuerat, nec ſuppoſitionem illam marito revelare volebat, ſicut nec alterius quæ prolem ex adulterio ſuſceperat, niſi ut competens ſatisfactio per diſcretum ſacerdotem utrique injungatur; unde juxta illum canonem prudentis erit confeſſarij ejuſmodi mulieri præter alia opera ſatisfactoria præcipere, ut ſolitas expenſas quantum poterit habita ratione ſtatus valetudinis, &c. imminuat, & majori ſedulitate rem domeſticam adminiſtret; & ſi quid lucri proprio labore captare poſſit, illud in compenſationem filiorum aut hæredum applicet; & alia ſimilia præſtet, quibus ſi non totum damnum, ſaltem illius partem aliquam compenſare conetur.

Quæres utrum ipſe adulter ad reſtitutionem aliquam faciendam obligetur. Reſp. ſi moraliter ei certum ſit filium, qui ex muliere cum qua peccavit natus eſt, ſuum eſſe, obligari illum ad compenſationem damnorum, quæ legitimo marito aut ejus hæredibus obvenire poſſunt; ſive ratione alimentorum quæ illi præſtantur; ſive ratione hæreditatis, quam cum alijs legitimis filijs tanquam unus

ex illis aditurus est. Et hæc est communis sententia Doctorum, paucis exceptis, quorum opinionem ut minùs probabilem & tutam merito rejicit Lessius suprà dub. 6.

SECTIO VI.

Explicatur septimum Decalogi præceptum.

Non furaberis.

CUM hoc septimo præcepto (ut observat Catech. Rom. Part. 3. c. 8.) Deus in tutelam veluti suam bona nostra exteriora susceperit; ita ut nullus ea injuste surripere aut invitis nobis detinere possit, quin injuria illa in ipsum etiam Deum refundatur, ac obedientia illi debita violetur: hinc patet quanti facienda sit hujus præcepti observatio, & quo studio illius obligationes omnes pervestigandæ sint, præsertim cum innumeris prope modis in illud peccetur. Ut igitur majori cum luce in illius explicatione procedamus, ipsius juris ac justitiæ principia breviter consideranda nobis sunt, ut ex illis posteà rationes omnes, quibus erga proximi bona obstringimur, enucleatiùs cognoscamus.

§. I.

Quid Iuris, quid justitiæ nomine intelligendum sit.

NOMEN juris (ut illius varias & multiplices acceptiones omittamus) in duplici præsertim significatione sumi solet. Primò pro lege tam naturali quam positiva, sive divina sive humana, quo sensu dicimus e.g. parentibus honorem deferre esse de jure naturali, Sacramentum Baptismi recipere, esse de jure divino positivo; eo etiam sen-

sensu legum & sanctionum Ecclesiasticarum Collectionem juris Canonici nomine indigitamus. Secundò sumitur pro facultate illa seu potestate legitima, quam quis habet ad rem aliquam obtinendam aut retinendam, vel ad aliquid faciendum, ita ut ab illius rei obtentione aut retentione, vel ab illa actione facienda impediri licitè non possit

Similiter justitiæ nomen duobus potissimum modis accipitur. Primò pro virtute quadam generali, quam S. Ansel. Dialog. de verit. c. 13. vocat *Rectitudinem voluntatis*: quo sensu virtutes omnes in se complectitur, & pro illis sive generatim sive speciatim significandis plerumque in Scriptura ponitur, ut Matth. 5. *Beati qui esuriunt & sitiunt justitiam*: & cap. 6. *Attendite ne justitiam vestram faciatis coram hominibus ut videamini ab eis.*

Secundò pro virtute particulari, quæ à S. Doctore 22. q. 58. a. 1. & a Jurisconsultis communiter definitur: *Constans & perpetua voluntas jus suum unicuique tribuendi*: quorum verborum sensus est justitiam esse virtutem, quæ inclinat firmat voluntatem ad tribuendum unicuique quod suum est: qua in acceptione una est ex quatuor illis virtutibus, quæ à S. Ambr. in c. 6. S. Lucæ vocantur *Cardinales*, eò quòd sint aliarum virtutum tanquam cardines; ita ut sicut ostium in cardine, si (ut loquitur S. Greg. Lib. 2. moral. c. 36.) *Omnis honestæ vitæ ratio & universa boni operis structura illis inniti quodammodo videatur.*

Dividitur autem justitia à S. Doctore q. 61. a. 1. in commutativam & distributivam. Justitia distributiva illa est, quæ dividit & distribuit munera, officia onera, bona, & alia similia communitatis alicujus propria secundùm proportionem quam vocant Geometricam: id est, considerando non solùm valorem & quantitatem bonorum illorum aut onerum, &c. sed etiam personarum conditionem, idoneitatem, merita, &c. Commutativa verò illa est, quæ constituit æqualitatem inter personas particulares secundùm proportionem arithmeticam: id est, considerando solùm valorem vel quantitatem rerum sine ullo respectu ad per-

ad personas : v.g. mutuatus est aliquis centum aureos, qualiscunque sit dives an pauper, nobilis an ignobilis, debet centum aureos reddere.

§. II.

Quid sit jus ad rem, & jus in re.

CELEBRIS illa divisio juris, quæ à Theologis & Jurisperitis tractatur, lucem dabit variis difficultatibus circa hujus præcepti violationem occurrentibus, ideoque à nobis prætermitti non debuit. Jus igitur ad rem est illud, quod habetur per alicujus contractus stipulationem, puta per donationem, emptionem, &c. antequam illius rei, quæ donata vel empta est, traditio fiat. Jus in re est illud, quod per ipsam rei traditionem acquiritur.

Hæc est autem utriusque differentia, quòd jus in re ita faciat illam propriam ejus qui acquisivit, ut, quocunque in loco sit, & in cujuscunque manus pervenerit, facultatem habeat, eam ubicunque repererit recipiendi, & à quocunque repetendi; obligeturque ex justitia eam ei restituere, quisquis acceperit. Jus verò ad rem non tribuat facultatem ejusmodi in ipsam rem, sed solummodo titulum justum & aptum ad habendum illius rei dominum: e.g. quis emit equum ab altero, illiusque pretium solvit; si equus ille nondum ei à venditore traditus sit, habet tantum jus ad illum equum, non verò in illo: unde si venditor fraudulenter eumdem equum alteri vendat, & tradat, primus emptor non potest ab illo altero equum repetere; sed agere tantùm potest in venditorem, ut pretium restituat, sibique præterea persolvat quantum jus intererat, contractum illius venditionis antea celebratum firmum & ad plenum effectum perduci: è contrà si equus ille venditus, sed nondum traditus, moriatur aut furto abducatur, venditori perit & non emptori.

Ex quibus intelligi potest quid sibi velint leges civiles, dum dicunt, ei, qui habet jus in re, competere actionem rea-

realem, quæ *vindicatio* vocatur, qua res ipsa repeti, & sumi possit ubicunque reperiatur: ei verò, qui habet tantummodo jus ad rem, competere actionem personalem, non qua res ipsa in cujuscunque manus devenerit potest vindicari & accipi, sed qua traditio ejus possit exigi à persona, cum qua stipulatio de re illa intercessit.

§. III.

Quid sit dominium, & quibus personis competat.

PLURES sunt juris particularis species variæq; rationes, quibus competere potest alicui facultas accipiendi aut retinendi rem aliquam, vel de illa disponendi; inter quas præcipua, & ad quam reliquæ aliquo pacto reducuntur, est dominium: ex cujus proinde explicatione, quid de alijs sentiendum sit, facilè poterit intelligi.

Ac in primis observandum est duplex esse dominium, jurisdictionis scilicet, & proprietatis. Dominium jurisdictionis est potestas gubernandi sibi subditos; illis aliquid præcipiendi, aut prohibendi, illos judicandi, puniendi, vel præmiandi.

Dominium verò proprietatis, est jus possidendi rem aliquam, & de illa tanquam sua disponendi: estque rursum duplex, perfectum scilicet & imperfectum. Dominium perfectum, quod & plenum dicitur, continet proprietatem rei, & commodorum ejus, extenditque se ad omnem ejus usum, & dispositionem, nisi lege aliqua divina vel humana prohibeatur. Dominium verò imperfectum habet tantùm proprietatem absque emolumentis, vel emolumenta absque proprietate: primum vocant Jurisperiti dominium directum, quale est principis respectu feudorum, aut illius qui dedit agrum in emphyteusim: secundum vocant dominium utile; quale habet feudatarius, emphyteuta, usufructuarius, &c.

Quod autem spectat ad subjectum dominij, seu personas illius

illius capaces, Theologi communiter docent, illud nonniſi naturæ rationali competere poſſe; cùm per ſolam rationem quiſque poteſtatem habeat immediate in actus ſuos, & per hos in alias res exteriores.

Atque in primis certum eſt, Deum in omnes creaturas ſummum quoddam, & abſolutiſſimum obtinere dominium; quod ſcriptura innumeris propè in locis teſtatur, proindeque illum liberè & prout ipſi placuerit, de omnibus creaturis ſine cujuſquam injuria diſponere poſſe. Certum eſt etiam, hominem eſſe dominij capacem juxta illud *Geneſ. 1. Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinē noſtram; ut præſit piſcibus maris & volatilibus cœli, & beſtijs, univerſæque terræ &c.* Ubi tribuitur homini præfectura, & dominium in alias creaturas inferiores ratione imaginis divinæ quam gerit, quæq; in intellectu rationis capaci, & libera voluntate conſiſtit. Sed difficultas eſt de quibuſdam hominibus in particulari, an de facto dominiū aliquod, & quarumnam rerum habeant; ac præſertim de filijs familias, de quibus breviter dicimus, quòd ſecundùm juris diſpoſitionem, quamdiu ſub patria poteſtate conſtituti ſunt, duo ſunt tantummodo genera bonorum, quorū perfectum dominium habere poſſunt; caſtrenſia, ſcilicet, & quaſi caſtrenſia. Bona caſtrenſia ſunt illa, quæ in militia vel occaſione militiæ juſtè acquiruntur, ut ſtipendia, donaria ducum, &c. Quaſi caſtrenſia verò ſunt ea quæ ex beneficio Eccleſiaſtico; aut officio publico, judicis v. g. aut advocati, aut ex profeſſione alicujus artis liberalis proveniunt. Bonorum autem illorum quæ adventitia vocantur, id eſt quæ vel ex aliorum donatione, vel ex propria induſtria, negotiatione, &c. proveniunt, dominium quidem directum habere cenſentur, non tamen de ijs diſponere poſſunt abſque conſenſu patris, penes quem illorum adminiſtratio & utilitas remanet. Quæ omnia fuſius explicata videri poſſunt apud Nav. c. 17. n. 42. Leſſ. lib. 2. cap. 4. dub. 3. & alios.

§. IV.

§. IV.

Quibus modis dominium proprietatis acquiratur.

Res externæ, quæ ſub dominium proprietatis cadere poſſunt, duplicis ſunt generis : vel enim nullius ſunt, vel alicujus Propriæ : & de utriſque quæſtio propoſita intelligi poteſt.

Atque in primis quod ſpectat ad res illas , quæ nullius dominii ſunt, dicendum eſt, ſpectato communi naturæ, ac gentium jure, illas fieri primi occupantis, niſi leges civiles & locorum conſuetudines de aliquibus in particulari aliter conſtituant : proindeque hæc occupatio eſt legitimus modus, quo prædictarum rerum dominium acquiritur. Id patet ex parag. *fere* inſtit. de rerum diviſione & ex lege 1. ff. de acquirenda poſſeſſione; item ex lege 1. & 3. ff. de acquirendo rerum dominio : quibus legibus omnes Theologi ſubſcribunt.

Hinc colligitur, feras & animalia ſylveſtria, quæ in nullius poteſtate ſunt, vel quæ jam ab aliquo capta illius poteſtatem evaſerunt, & in libertatem naturalem ſe vindicarunt ubicunque reperta fuerint, capi poſſe : è contrà verò animalia illa, quæ natura manſueta ſunt , & domeſtica, quamvis è domini domo effugerint, ubicunque oberrantia reperiuutur, eſſe reſtituenda : quia tanquam ad dominum pertinentia conſiderantur, ut fuſius explicat Leſſ. Lib. 2 de juſt. & jure. c. 5 dub. 6. unde parag. *Gallinarum* inſtit. de rerum diviſione ille dicitur furtum committere , qui ejuſmodi animalia, cùm effugerint, detinet. Simili ratione lapilli, gemmæ, margaritæ & alia ſimilia, quæ nunquam dominum habuerunt, & in littore maris, aut aliis locis inveniuntur, fiunt primi occupantis.

Secus verò dicendum eſt de rebus illis , quæ dominum aliquando habuerunt, & caſu aliquo fuerunt amiſſæ, v. g. quæ naufragio facto ejectæ ſunt ad littus maris ; quiſquis enim

enim res ejusmodi reperit, illas dominis restitu re debet, si dignoscere possit; & ad illos dignoscendos moralem diligentiam adhibere tenetur. Quod si illarum rerum domini dignosci non possint, tunc secundum S. Doctorem 2.2.qu. 66 a.5. cui plurimi alii Theologi subscribunt, sunt istæ pauperibus erogandæ, vel in alios pios usus insumendæ. Ratio est, quia rerum illarum non desinit esse dominus qui eas amisit, ideoque, si ipsimet restitui nequeunt, saltem restitui debent illis, quibus velle præsumitur: nemo est autem, qui amissam rem suam non malit pauperibus dari, quàm in alios usus expendi.

Non desunt tamen Doctores, qui sententiam contrariam tueantur, asseruntque res illas inventas domino minimè comparente post diligentem inquisitionem ab inventore posse retineri, cùm nullo jure naturali, aut Ecclesiastico id prohibeatur. Ita Sot. Med. & alii apud Laym. Lib. de just. tract. 1. c. 5. qui rectè concludit quòd, quamvis hæc posterior sententia sit probabilis, neque temerè damnandus esset, qui eam sequeretur; prior tamen sit magis pia, & in praxi tuta: præsertim cùm secundùm illam (ut monet Nav. Cap. 17. n. 170. possit inventor, si aliqua egestate laboret, sibimet rem inventam aut partem illius retinere, maximè de consilio prudentis confessarii, cujus erit determinare, quid in ejusmodi casu magis expedire videatur.

Quod spectat ad res illas, quæ sunt alicujus propriæ, dicendum est rerum ejusmodi dominium acquiri, vel per voluntatem propriam domini rei illius dominium in alterum transferentis; quod duobus potissimùm modis in genere fieri potest, scilicet vel per aliquem contractum, puta venditionem, permutationem, &c. aut absque contractu per donationem, promissionem, &c. vel per voluntatem superioris aut dispositionem legis ob justas causas rei alicujus dominium ab uno in alterum transferentis: quod præsertim fit per præscriptionis legem. De quibus omnibus & singulis in sequent. paragraph. agendum erit.

§. V.

§. V.
De Præscriptione.

PRæscriptio seu usucapio (ut loquuntur Jurisperiti) est modus quidam acquirendi dominii per possessionem alicujus rei certo temporis spatio legibus definito continuatam. Hic autem acquirendi dominii modus civili jure introductus est, *Ne diu & ferè semper* (ut habetur lege 1. de usurp. & usu cap.) *quarumdam rerum dominia incerta essent*: & locum habet, non solùm in foro exteriori, sed etiam in foro conscientiæ; ita ut possit quis licitè rei alicujus dominium titulo præscriptionis acquirere, ut pluribus probat Less. Lib. 2. cap. 6. dub. 17. dummodo tamen præscripto illa legitima sit, habeatque requisitas à jure conditiones, quæ quatuor communiter à Doctoribus numerantur. Prima est possessio; nam secundùm regulam juris Reg. 3. in 6. *Sine possessione præscriptio non procedit.* Secunda est bona fides: si quidem *Possessor malæ fidei ullo tempore non præscribit*. Ib. d. Reg. 2. Tertia est titulus probabiliter præsumptus, puta donationis, emptionis, successionis, &c. ut constat ex digest. lege 41. tit. 4. & seq. Quamvis interdum bona fides etiam sine titulo ad præscriptionem sufficiat; quando scilicet nulla præsumptio in contrarium habetur, nec jus commune contradicit. Quarta denique est continuatio possessionis tempore legibus definito.

Quæres quantum temporis requiratur ad legitimam præscriptionem. Resp. ex communi Doctorum sententia apud Less. Sup. cap. 6. dub. 2. 3. 4. & seq. ad præscriptionem seu usu capionem rerum mobilium quatumcunque cum titulo probabiliter præsumpto requiri possessionem per triennium bona fide continuatam; sine titulo verò, per triginta annorum spatium: e.g. aliquis bona fide tibi rem alienam dedit quam suam putabat; tuque bona fide illam acceptavisti; tunc triennii possessione tibi acquiritur res illa ratione tituli donationis: quòd si nullo titulo, bona tamen fide illam possideas, tua non sit, nisi triginta annorum continuata possessione.

Ad præscriptionem autem rerum immobilium cum titulo requiri spatium decem annorum, inter præsentes, id est eos, qui in eodem territorio habitant, quamvis non in eadem urbe; viginti annorum inter absentes: triginta verò annorum si nullus adsit titulus, ut supra de mobilibus rebus dictum est.

Excipiuntur tamen bona immobilia Ecclesiæ monasterii, hospitalis, & aliorum piorum locorum, ad quorum præscriptionem requiruntur anni quadraginta: quod si bona illa sint Ecclesiæ Romanæ, non nisi annorum centum spatio præscribi possunt. Bona verò pupillorum sive immobilia, quamdiu in illa ætate sunt, nullo temporis lapsu præscribuntur, sicut nec res Ecclesiæ, quæ alienari prohibitæ sunt, aut usibus tantùm sacris sunt destinatæ.

Est tamen observandum non easdem ubique leges circa tempus & modum præscriptionis esse receptas; ac proinde cujusque regni aut loci speciales leges & legitimas consuetudines esse super hac re consulendas.

§. VI.

De contractibus in genere.

NOMINE contractus intelligitur conventio aliqua inter duos facta, ex qua in utroque vel saltem in alterutro illorum, obligatio aliqua nascitur. Sunt autem alii contractus, qui vocantur *nominati*, alii *innominati* dicuntur. Contractus *nominati* sunt illi, qui speciali nomine inter se distinguuntur, ut emptio, venditio, locatio, &c. Contractus verò *innominati* sunt illi, quibus nullum speciale nomen assignatum est; dividunturque à Jurisperitis in quatuor species, quæ his verbis exprimuntur: *do, ut des; do, ut facias? facio, ut des; facio, ut facias.*

His prænotatis dicendum 1. contractum omnem sponte ac liberè factum, quamvis in eo non serventur juris formalitates, obligare tamen in foro conscientiæ; ita ut alterutro

terutro contrahentium invito rescindi non possit, nisi jure aliquo positivo irritus sit, aut irritate possit. Ita Gomesius, Covarr. & alij quos citat & sequitur Less. Sup. dub 4. Ratio est, quia jure naturæ teneretur quisque tenere quod promisit altero acceptante, ut ex infrà dicendis plenius constabit.

Dicendum 2. contractum illum, in quo contingit error circa substantiam rei, jure naturæ irritum & invalidum esse. Ita S. Anton. Sot. Cajet. & alij apud eumdem Less. Sup. dub. 5. quia (ut dicitur lege 9. C. de juris & facti ignorantia) *Errantis nullus est consensus*, sine consensu autem nullus est contractus: e. g. si quis gemmam vendat existimans esse cristalli fragmentum, emptor re comperta tenebitur ad restitutionem gemmæ, aut ad justum ejus pretium venditori persolvendum: secùs verò si error solummodo sit circa qualitatem rei; ut si cognoscens esse gemmam, sed valorem ejus ignorans, vili pretio eam vendiderit; tunc enim validus quidem erit contractus, tenebitur tamen emptor, postquam id resciverit, supplere id quod justo gemmæ pretio defuit, ut docent suprà citati authores.

Dicendum 3. contractum illum, cui alterutrius contrahentium dolus causam dedit, non esse omnino jure naturæ irritum, sed tamen pro arbitrio ejus qui deceptus est (si contractus solubilis sit) irritari posse. Ita Ægidi. Conin. & alij apud Laym. lege de justit. tract. 4. cap. 5. & Less. suprà, quòd non sit irritus patet ex eo quod, si is qui deceptus est, velit contractum subsistere, deceptor resilire non potest; *Ne lucrum ex dolo suo reportet*, ut habetur c. 1. de eo qui duxit in Matrimonium: quòd verò irritari possit pro arbitrio illius qui deceptus est, constat etiam ex eo quòd qui dolo inducit alterum ad contrahendum, injuriam ei facit; ac proinde tenetur eum restituere in integrum, & reddere omnia infecta, si deceptus velit.

Dicendum 4. contractus omnes ex aliquo gravi metu injustè incusso celebratos, non esse quidem jure naturæ irritos, sed irritari posse & revocari in foro conscientiæ pro arbitrio ejus, qui metum injustè passus est. Ita Sot. Paulus

Palud. Rich. & alij apud Less. sup. dub. 6. Id patet tum ex eo quòd (ut habetur cap. 2. de his quæ vi metusque causa fiunt) *quæ vi & metu fiunt, debent in irritum revocari*: tum etiam quia (ut dicit S. Th. 22. q. 89. a. 7. ad 3. *qui vim intulit, hoc meretur, ut et promissionem servetur*. Eadem etiam ratio, quæ suprà de dolo allata est, potest de metu injustè illato intelligi: qui enim metum injustè incussit, injuriam alteri intulit; unde tenetur illum in priorem statū restituere; & alter jus habet exigendi hanc restitutionem. Per metum verò gravem intelligimus illum, qui est de malo aliquo, quod viro constanti formidabile est, eumque meritò commovere potest; qualis est metus mortis, exilij, carceris, infamiæ, amissionis bonorum, &c. ad metum quoque gravem pertinere dicit Less. Suprà metum reverentialem, quo filius timet gravem offensionem patris, subditus principis, uxor mariti, &c. ubi rectè observat, metum etiam gravem dici posse illum; quòd respectivè solùm talis est; ut si sit de aliquo malo, quod, quamvis viro constanti non sit formidabile, fœminæ tamen, vel puero, vel seni formidandum meritò videtur.

§. VII.

De promissionibus, donationibus, & testamentis.

PRomissionis nomine non intelligimus hîc promissionem illam, quæ fit sub aliquo onere vel conditione, quæque ut sic extendi potest ad omnes ferè stipulationes & contractus, in quibus ut plurimùm promissio aliqua reciproca intervenit; sed promissionem simplicem & gratuitam, qua ex mera liberalitate, aut gratitudine aliquid alteri promittitùr: de qua

Dicendum 1. promissionem, antequam acceptetur, nullam parere obligationem naturalem, aut civilem: quod & similiter de donatione intelligendum est; unde sequitur quòd

quòd utraque ante acceptationem possit licitè revocari. Ita Sot. lib. 4. de just. q. 5. art. 1. Suar. tom. 2. de relig. lib. 4. c. 2. Less. lib. 2. c. 18. dub. 6. & alii communiter. Ratio est, quia omnis promissio, & donatio suapte natura respectiva est, cujus proinde obligatio ex alterius partis consensu dependet.

Excipiunt tamen Doctores aliqui promissiones factas Ecclesiæ, hospitali, monasterio, aliisque locis piis; existimantq; etiam antè acceptationem, promissiones, & donationes ejusmodi obligare: alii vero Theologi hanc exceptionem non admittunt, asseruntque universim promissionem non acceptatam minimè obligare: quam sententiam probabilem, & in praxi tutam existimat Laym. Sup. tra. 4. c. 1. & pro illa Sotum, Gomes. aliosque Doctores citat.

Dicendum 2. promissionem seriò, & deliberatè factam, & ex animo verè promittendi, seq; alteri obligandi, ex virtute fidei seu fidelitatis, ubi acceptata fuerit, obligare, etiam sub peccato mortali, si res promissa sit alicujus momenti. Ita Nav. Sot. & plures alii, quos citat & sequitur Less. Suprà dub. 8. Ratio est, quia omnis promissio dat jus ad rem promissam, quod etiam ad hæredes promissarii transit, &, si fiat per formam stipulationis, datur etiam actio in foro exteriori, & promissor cogi potest sententia judicis ad promissionem implendam: unde sequitur, illam inducere strictam aliquam obligationem, quæ proinde sub peccato obliget. Quòd si quis utatur verbis quidem promissionis non tamen animo seriò promittendi, sed solummodo ad significandum solùm propositum, vel ad firmius asseverandum, ut ei credatur, tunc (ut rectè observat idem Lessius) non censetur obligatus sub peccato mortali ad implendum id quod sic promisit, nisi fortè ex ficta illa promissione notabile aliquod damnum alterius sequatur; & hoc sensu dicit intelligendas esse promissiones plurimorum, qui solent multa se promittere facturos; cum tamen non intendant seriò se ad id obligare, aut aliis jus exigendi tribuere, sed duntaxat firmiter id asseverare.

Quæres quanti valoris aut momenti esse debeat res promissa,

missa, ut promissionis violatio censeatur esse peccatum mortale; Nav. Cap.18.n.6. existimat sufficere valorem rei promissæ talem esse, qui in furto ad peccatum mortale sufficeret; probabiliùs tamen Lopes lib.2. de contra. cap.ult.& Less.sup. docent in promissione ad materiam peccati mortalis constituendam longè majorem valorem quàm in furto requiri; qui tamen valor difficilè determinari potest sed viri prudentis judicio ex æquo, & bono dijudicari debet: certè communi hominum æstimatione major injuria fieri censetur, si quis aureum unicum surripiat, quàm si quatuor vel quinque aureos ex liberali promissione debitos non solvat.

Dicendum 3. promissionem alteri factam, & ab eo acceptatam desinere obligare, si res promissa fiat inutilis, aut illicita, aut impossibilis; item si status rerum aut personarum ita mutetur, ut secundùm judicium viri prudentis promissor non videatur illum eventum voluisse comprehendere: quòd ex conditione rei promissæ, aut ipsius promissionis, vel etiam promissarii aliisque circumstantiis dijudicandum est. Ita Cajet.& alii quos citat, & sequitur Less. Supra dub.10. Ratio est, quia promissio non censetur habere vim nisi ex ea voluntate & intentione, quam promittens explicitè vel implicitè habuit dum promisit: ex quo sequitur quòd ultra hanc intentionem expressam, vel prudenter interpretatam non possit obligare.

Dicendum 4. donationem illam, quæ dicitur inter vivos (id est cùm quis ex mera liberalitate sic donat, ut etiam se vivo velit rem donatam esse alterius) factam ab eo qui donare potest (id est qui dominium & administrationem habeat rei quam donat, cum facultate illam alienandi) posse etiam post donatarii acceptationem revocari ob quasdam causas legibus expressas; quarum præcipua est ingratitudo ipsius donatarii, ut si donatarius injurias atroces in donantem effuderit; si violenter illum percusserit; si ex certa malitia notabile damnum bonis ejus intulerit, aut si ad gravem inopiam redactum non aluerit. Ita Sylv. Gomez.& alii, quos citat & sequitur Less. supra dub.

dub 14. ubi tamen obſervat donatarium ante judicis ſententiam non teneri ad reſtitutionem, quia eſt pœna, quæ prærequirit donatoris querelam, & ingratitudinis probationem.

Dicendum 5. donationem, quæ fit cauſa mortis, (id eſt cùm quis ita donat, ut rem non velit abſolutè & irrevocabiliter eſſe alterius niſi poſt ſuam mortem qualiter in teſtamentis & codicillis fieri ſolet) poſſe ad arbitrium donantis revocari. Ita communiter Doctores: unde Apoſtolus dicit quòd *Heb. 9. ubi teſtamentum eſt, mors neceſſe eſt intercedat teſtatoris &c. alioquin nondum valet, dum vivit qui teſtatus eſt*: & Juriſperiti communiter dicunt, *Ambulatoriam eſſe teſtantis voluntatem, uſque ad ſupremum vitæ exitum.* Eſt tamen difficultas inter Theologos utrum teſtamentum ſit validum in foro conſcientiæ, ſi deſint ei ſolemnitates legibus requiſitæ; Omiſſis aliorum ſententijs probabilis & in praxi tuta videtur eſſe illa, quam propugnant Adrian. Angel. Tabie Sylv. Joan. Med. Lopes, & alij quos citat & ſequitur Leſſ. ſup c. 19. dub. 3. quæ aſſerit ejuſmodi teſtamentum in foro conſcientiæ validum eſſe, & licitè retineri poſſe id quod ex tali teſtamento habetur, ſive titulo hæreditatis, ſive legati. Ratio eſt, quia (ut dicitur Paragr. *Per traditionem* inſtit. de rerum diviſione) *nihil eſt tam conveniens naturali æquitati quàm voluntatem Domini, volentis rem ſuam in alium transferri, ratam haberi.* Præterea teſtamentorum ſolemnitates à legibus eo ſolum fine introductæ ſunt, *ne quid falſitatis in teſtamentum incurrat*; ut dicitur *l. quæſtionem* 23. C. de fidei commiſſis; quare dummodo certo conſtet de ultima teſtantis voluntate, poteſt quis rem ſibi ejus teſtamento relictam tuta conſcientia retinere.

§. VIII.
De emptione & venditione.

DUÆ ſunt præcipuæ conditiones in qualibet emptione & venditione obſervandæ, ut docet S. Th. 22. q. 52. a. 1. & ſeq. Prima eſt, ut fraus omnis & dolus abſit tam ex

parte

parte venditoris quàm emptoris: ex quo sequitur, contra justitiam esse, si quis vendat rem habentem vitium aliquod seu defectum in quantitate aut qualitate eodem pretio, quo venderetur si ejusmodi defectu & vitio careret; proindeque peccare, qui mensuras adhibent illegitimas aut pondera dolosa, juxta illud Prov. 11. *Statera dolosa, abominatio est apud Dominum*: item qui mixtione aliqua res efficiunt deteriores; ut caupones aquam vino miscentes; frumentarij qui tritico miscent alia semina deteriora, sicut illi qui Amos 8. dicebant *quisquilias frumenti vendamus*.

Unde idem S. Doctor sup. a. 3. asserit rei, quæ venditur, vitia occulta, quæ ab emptore deprehendi non possunt, quæque illius valorem notabiliter diminuunt, aut illam emptori inutilem vel incommodam reddunt, esse manifestanda. Quod etiam docuit S. Ambros. lib. 3. de off. c. 10. *In contractibus*, inquit, *vitia eorum quæ veneunt prodi jubentur: ac nisi intimaverit venditor, quamvis in jus emptoris transcripserit, doli actione vacuantur.*

Quæ autem de venditore, hæc etiam de emptore intelligi debent; omnem scilicet fraudem ab emptione abesse debere; proindeque contra justitiam esse, rem aliquam pretiosam pro vili, puta gemmam pro fragmento vitri emere ab alio, qui ejus valorem ignoret: secus si in regione res parvi æstimarentur, quæ tamen alibi censerentur pretiosissimæ, puta margaritæ, gemmæ, aut alia id generis, quæ ut plurimum in Indijs & alijs dissitis regionibus pro cultellis, tintinnabulis, & alijs similibus crepundijs licitè permutantur.

Secunda conditio ad justitiam emptionis & venditionis ex mente S. Doctoris necessaria, est, ut res neq; cariùs vendatur, neque vilius ematur quàm illius pretium exigat. Pro cujus intelligentia observandum est duplex esse justum pretium alicujus rei. Primum est, quod à potestate publica taxatum est; & vocatur à Doctoribus pretium legitimum, quasi lege definitum: & illud augere in vendendo, aut minuere in emendo non licet. Secundum est illud quod cõmuni hominum æstimatione determinatur, quando à publi-

publicâ potestate minimè taxatum est, & pretium vulgare seu commune dicitur, habetque quandam latitudinem; cum enim ex plurimorum æstimatione pendeat, qui non eodem modo de rerum valore judicant, hinc fit quòd aliqui v. g. decem nummis valere arbitrantur, alij undecim, alij verò tantùm novem æstiment: unde à Doctoribus hoc vulgare & commune pretium triplex esse dicitur, infimum scilicet, medium, & summum, quod etiam rigorosum nominatur. Quamvis autem in exteriori foro actio minimè detur &, qui emendo cariùs vel vendendo viliùs non est deceptus ultra dimidium justi pretij; in foro tamen conscientiæ omnis venditio, in qua justi pretij latitudo exceditur, & omnis emptio in qua justi pretij quantitas non attingitur, injusta est & divinæ legi contraria. Ita S. Th. art. 1. ad 1. & hæc est etiam expressa doctrina S. Aug. lib. 13. de Trinitate cap. 3.

Sunt tamen duæ causæ ob quas licitum est rem pluris aliquando vendere quàm per se valeat. Prima est ratione officij mercandi: mercatori siquidem merces suas paulò pluris vendere licitum est, quàm ab alijs venderentur, qui non ex officio, sed ex occasione aliquid vendunt. Ita Joan. Med. Cajet. & ali. apud Less. sup. cap 21. dub. 4. Ratio est, quia pretio aliquo æstimabile censetur, quòd mercator curas & cogitationes suas, ac omne tempus suum in mercibus illis conquirendis, conservandis, & distrahendis assiduè impendit. Secunda est ratione damni emergentis, aut lucri cessantis; quando quis in solam emptoris gratiam rem aliquam vendit, quæ sibi est plurimùm utilis, commoda, & etiam necessaria: quo in casu (ut dicit S. Doctor sup. a. 1.) *Iustũ pretium erit, ut non solùm respiciatur ad rem quæ venditur, sed etiã ad damnũ quod venditor ex venditione incurrit; & sic licitè poterit aliquid vendi plusquam valeat secundum se*: quod quidẽ judicio viri prudentis æstimandum est. Si verò res quæ venditur, esset maximè commoda emptori, nec venditor ex illius distractione damnũ ullum aut incommodum pateretur; tunc (ut rectè monet S. Doctor Sup.) *Non deberet eã supervendere; quia utilitas*

quæ

quæ alteri accrescit, non est ex vendente, sed ex conditione ementis: nullus autē debet alteri vendere id, quod non est suū.

Sunt etiam duæ causæ, ob quas interdum potest quis licitè rem minori pretio emere, quàm aliàs valeret. Prima est si emptori parum utilis sit, illamque solummodo emat in gratiam venditoris; quia tunc pretium, & valor illius secundùm communem hominum æstimationem vilescere censetur, ut docet Less. suprà: in quo tamen cavendum est, ne à pauperibus alijsque, quos adigit egestas ad propriam supellectilem v. g. distrahendam, aliquid viliùs quàm par sit emendo, justitia vel charitas violetur. Secunda causa oritur ex ratione, & modo vendendi, ut in auctionibus publicis, in quibus sicut aliquando rerum commune pretium ex emptorum contralicitatione augetur; sic etiam interdum ex defectu emptorum minuitur, ut observat Nav. c. 23. n. 85.

Quæres quid de quibusdam rebus censendum sit, quæ nullum certum pretium habent, ut sunt quædam gemmæ, picturæ veteres, &c. an scilicet tanti eas vendere liceat, quanti vendi poterunt. Respondet Lessius sup. c. 21. dub. 2. quamvis Sotus & quidam alij Theologi ita fieri posse arbitrentur, longè tamen probabilius esse, & tutius in conscientia, res ejusmodi non posse licitè vendi pro arbitrio venditoris, sed juxta æstimationem intelligentium, aut etiam ipsius venditoris, spectatis bona fide circumstantijs omnibus ad ipsius rei valorem facientibus.

§. IX.

De mutuo, commodato, deposito, & locato.

HORUM quatuor contractuum, qui frequentiores sunt, & ad quos cæteri aliquo pacto reduci possunt, notitiam hîc aliquam generalem proponemus, ut faciliùs dignosci possit, quibus in casibus hoc septimum Decalogi præceptum occasione illorum violenter & etiam

iam qua ratione ſub illorum obtentu uſuræ interdum palliatæ committantur, de quibus poſtea.

Per mutuum intelligitur traditio rei alicujus numero, pondere, vel menſura conſtantis facta eo animo, ut ſit accipientis; cum obligatione tamen, ut ſimilis in ſpecie ac bonitate reſtituatur.

Per commodatum verò, rei alicujus quoad ſolum uſum gratuita conceſſio, cum obligatione eamdem numero reſtituendi.

Per depoſitum, rei alicujus ad ſolam cuſtodiam traditio cum obligatione eamdem integram reſtituendi.

Per locatum denique, ſeu locationem ſignificatur rei alicujus ad uſum, vel fructum certa pretii conventione facta conceſſio.

Differunt autem inter ſe hi contractus, primò; in eo quòd mutuum fiat tantum de rebus mobilibus; reliqui tres contractus de rebus etiam immobilibus fieri poſſint, ut fusè ex diverſis legibus declarat Leſſius l.2.c. 20.& ſeq.

Differunt 2. in eo quòd per mutuum transferatur rei mutuo datæ dominium, ſufficiatque ut ſimilis in ſpecie reſtituatur; per alios verò tres contractus non transferatur rei dominium, ſed eadem numero debeat reſtitui, ut docet idem Leſſius, & ex iiſdem legibus probat.

Differunt 3. in eo quòd mutuatarius rem mutuo datam pro libito conſumere poſſit; commodatarius, & locatarius ea tantummodo uti, vel fructus illius percipere; depoſitarius verò nec illa uti, nec ex ea fructus ullos ſuos facere licitè poſſit, ut explicat & probat idem Leſſius.

Differunt 4. in eo quòd, ſi res mutuo data & tradita pereat, ſoli mutuatario pereat, cùm ſit in dominio ejus; quoad alios verò contractus, in quibus dominium non transfertur, ſi res aliena apud depoſitarium, vel commodatarium, vel locatarium caſu fortuito, & ſine ulla eorum culpa pereat, domino ſuo pereat; nec illis incumbat ulla faciendæ reſtitutionis obligatio, niſi aliter expreſsè conventum ſit, vel aliqua alia ratio ſpecialis ad id obliget, ut ex com-

communi legum usu & Theologorum consensu tradit idem Lessius. Quod si res illa ex aliqua culpa pereat, commodatarius quidem, ob cujus solius utilitatem res gratuito commodata est, illam tenebitur restituere, si vel levissima ejus culpa perierit, ut habetur cap. un. de commodato: locatarius verò, qui rem alterius conduxit pretio, non nisi ex levi: depositarius autem, qui rem alienam gratuitò custodit, nonnisi ex culpa lata: quia scilicet locatum cedit in commodum locatarii simul & domini: depositum vero solius domini utilitatem respiciat.

Differunt denique in eo quòd ratione mutui, præcisè ut mutuum est, nihil à mutuatario ultra rem mutuatam, aut illius valorem exigere licitum sit; in contractu verò locationis id licitè & justè fieri possit, ut ex antè dictis intelligitur, & pleniùs ex dicendis constabit.

§. X.

Quid hoc septimo Decalogi præcepto prohibeatur.

HOcce primo præcepto prohibetur, non solùm quævis injusta rei alienæ acceptio & detentio quæ furti nomine designatur, sed etiam (ut explicat S. Aug.) q. 71. in *Exod.*) quævis alia injusta rei alienæ contrectatio aut damni illatio; consequenter deliberata quævis voluntas alterius rem injustè usurpandi, vel detinendi, aut damnum illi inferendi; ut enim docet S, Th. 1. 2. qu. 72. a. 7. peccata voluntatis & operis ejusdem sunt speciei, cum hac tamen differentia, quòd peccata operis contra hoc septimum præceptum ad restitutionem obligent, non verò peccata solius voluntatis.

Est autem observandum solam illam rei alienæ invito domino usurpationem ac detentionem, quæ injusta est, hoc præcepto prohiberi: quia (ut ex communi Theologorum doctrina observat Tolet. lib. 5. c. 14.) variis ex casibus ablatio rei alienæ invito domino fieri potest absque

ullo

justitiæ detrimento; v.g. cùm fit ex legitima superioris authoritate, qui ex causa justa & rationabili, bona unius in alterum transfert; qua ratione Israëlitæ non peccaverunt, cùm Deo jubente spoliaverunt Ægyptios: item cùm sit in utilitatem domini, ut cum à furioso ensis subripitur ne ullum percutiat; dummodo tamen valor & pretium ejus in utilitatem Domini convertatur, qua ratione dicit idem author non committi furtum ab uxore, quæ pecunias clam aufert à marito suo, ne (quod sæpissime scit ab illo fieri) ludis & comessationibus eas profundat; dummodo tamen in usum familiæ pecunias illas convertat: nec etiam peccare illum, qui vinum alterius effundit, ne inebrietur; nec qui chartas rumpit & lacerat, ne alii ludendo blasphemias proferant, aut alia ratione peccent.

Docet etiam idem Tol. ibid. non committi furtum ab eo, qui clam aliquid accipit, quod sibi aliàs debetur: quando scilicet non potest coram judice debiti solutionem exigere, quia debitor est potens, aut debitum probare non potest, aut inde sibi aliquod malum timet: si enim via juridica debiti solutionem obtinere posset, peccaret occultè rapiendo, quamvis ad restitutionem minimè teneretur: monet tamen cavendum esse, ne ex illa secreta ablatione, quamvis justa, scandalum aliquod aut damnum alterius sequatur; puta ne alii in suspicionem furti veniant; neve is à quo accepit, rursus idem debitum solvat; ac denique ut nihil aliud accipiat, præterquam quod ipsi debetur, v.g si pactum de certa mercede inter dominum & famulum intercessit, & famulus liberè in illud consensit, non potest famulus ultra illam quidquam sibi sumere, nisi forte adigatur ab ipso domino ad alia opera præstanda, de quibus inter eos non convenerat; tunc enim teneretur dominus solvere ultra pactum, & eo denegante famulus, quod sibi justè deberetur, posset accipere.

Sunt autem duæ species injustæ ablationis rei alienæ scilicet furtum, cùm aliquid secretò ab alio injustè aufertur; & rapina cùm palam & violenter aufertur: qua ratione (ut docet S. Th. 22. q. 63 a. 4. & 9.) rapinæ peccatum

non solùm specie differt à furto, sed & illo gravius est, quia præter injustam rei alienæ ablationem violentiæ illatæ injuria etiam in eo reperitur, quæ circumstantia ideo in confessione declaranda est.

Cùm verò quævis rei alienæ ablatio & detentio injusta, sit ex genere suo mortale peccatum, ut docet S. Th. suprà art.6. nisi rei furto ablatæ parvitas excuset; difficultas est inter Theologos, quænam quantitas, seu quisnam valor rei ablatæ sufficiat ad peccatum mortale in materia furti constituendum? variæ sunt Doctorum super hac re sententiæ: Nav. cap.17. nu.4. dimidium regalem (qui ætate illius quinque solidis aut circiter æstimabatur) existimat sufficere ad peccatum mortale in materia furti: Tol. lib. 5, cap.16. unum regalem aut duos etiam respectu ditissimi: Sot. lib.5. quæst. 3. art.3. ad 3. unum vel duos aureos. In re maximè difficili probabilissimè loqui videntur illi qui hanc furti quantitatem viri prudentis & Pii arbitrio esse definiendam existimant, idque non solùm ex valore, aut quantitate rei ablatæ sed etiam spectatis circumstantiis tum personæ cui ablata est, tum damni, quod injustè illatum est, tum etiam pravæ dispositionis illius qui rem alienam abstulit: ex quo fit ut Peccatum mortale committatur interdum rem modici valoris auferendo, si persona cui aufertur inops sit, ut si quis viduæ illi Evangelicæ Christi Domini ore laudatæ duo illa minuta, quæ in gazophylacium S. Marc. 12. misit, abstulisset, totum illius victum (ut idem Dominus loquitur) surripuisset: item si quis rem modicam furetur, unde damnum aliquod notabile sequatur, u si à sartore acum, à sutore subulam, à scriba calamum surripiat, qui ejusmodi instrumenta ad præstanda opera sua plurium dierum spatio reperire non possent: item si quis modicum quid furto acciperet, sed animo & voluntate plura surripiendi: haud dubiè in his & similibus casibus modicus valor aut exigua quantitas, ad peccatum mortale furti constituendum sufficere posset. Præterea vix est ullus conscientiæ utcunque timoratæ, qui si dimidiam vel etiam tertiam partem aurei à quo-

cunque

cunque furetur, se peccatum mortale committere non arbitretur, unde videtur magis expedire, ut prudens confessarius in hac furti materia, sive pro restitutione injungenda, sive pro pœnitente suo ab hoc peccato infami deterrendo, rigidiorem potius quàm laxiorem sententiam amplectatur, ut sapienter monet Less. cap. 12. dub. 8.

Quæres 1. quid censendum sit de eo, qui plura modica furta committit; Resp. cum distinctione: si enim per modica illa furta intendat conquirere notabilem aliquam quantitatem, peccat mortiferè per illam pravam intentionem & etiam per quodvis exteriùs furtum licèt modicum quod ex illa intentione fit: si verò absque tali intentione, sed ex occasione solùm res aliquas modicas diversis vicibus furetur; licet unaquaque vice in particulari non peccet nisi venialiter ob materiæ levitatem, ubi tamen res illæ simul junctæ constituunt quantitatem notabilem ad peccatum mortale sufficientem; tunc si hoc advertat, resque illas injustè acceptas velit retinere, aut aliquam aliam, quæ quantitatẽ illam peccati mortalis compleat, denuò surripere, peccabit mortaliter, ut ex communi Doctorum consensu docet Less. suprà, dub. 8. qui etiam rectè observat moraliter loquendo majorem quantitatem ad peccatum mortale requiri, quando quis valdè dissitis temporum intervallis aliquid eidem subtrahit, quàm si brevi tempore, aut simul accipiat: item majorem adhuc quantitatem requiri, quando quis à diversis modicas res furatur, quàm si ab uno easdem res furetur; eò quòd minùs illi singuli lædantur, quàm si aliquis solus totum illud damnum sustineret.

§. XI.

Quot modis peccetur contra hoc septimum Decalogi præceptum.

Ex paragr. præced. satis constat, quam varij sint & multiplices modi, quibus in hoc præceptum divinum peccatur.

Ac inprimis peccant contra illud, qui rem alienam furan-

furantur, aut injustè detinent, vel furari aut detinere injustè volunt: qui debita non solvunt, aut solvere nimis diu differunt cùm possint; præsertim si creditor dilationem illam molestè ferat, aut ex illa incommodum aut damnum aliquod patiatur: qui cum violentia rem alienam rapiunt: qui metu injustè incusso aut dolo aliquo alterum adigunt, ut contractui oneroso, atque damnoso subscribat.

Qui rem aliquam suam vel sibi debitam apud alterum furtim surripiunt, quando illam commodè alia ratione repetere possunt: præsertim si inde sequatur scandalum aliquod aut damnum alterius, cui licet innocenti furtum illud fortasse imputabitur.

Qui promissionem alteri seriò factam, & ab eo acceptatam in re notabili exequi nolunt: qui, cùm sint alterius hæredes aut testamenti executores; illius debita aut legata solvere non curant.

Qui damnum aliquod alteri deliberatè inferunt, vel alterius damno cooperantur aliquo ex novem modis, quos memoriæ juvandæ causâ Doctores duobus his versibus complexi sunt:

Jussio consilium, consensus, palpo, recursus.
Participans, mutus, non obstans, non manifestans.

1. *Jussione*, filios, servos aut alias personas sibi subditas ad furtum faciendum, aut damnum alteri inferendum compellendo; aut furtum factum aut damnum illatum ratum habendo. 2. *Consilio*, alteri suadendo, vel promissionibus aut precibus illum promovendo. 3. *Consensu*, injustæ alicui actioni consensum præbendo. 4. *Palpatione* seu adulatione, ac ementitis laudibus alterum ad aliquid contra justitiam faciendum inducendo. 5. *Recursu*, offerendo vel præbendo refugium ijs, qui damnum injustum alteri intulerunt; eorum instrumenta occultando aut furta receptando, & sic peccatum illorum fovendo. 6. *Participatione* sive in præda & lucro inde obveniente. 7. *Silentio*, seu omissione correctionis; aut inhibitionis ad furtum aut damnum alterius impediendum necessariæ, si sit superior;

ſuperior; vel recti & æqui conſilij; ſi conſultor vel debitæ vigilantiæ & cuſtodiæ; ſi cuſtos exiſtit. 8. *Non obſtando* damno, quòd injuſtè infertur; & id minimè faciendo, quo damnum impedire poſſit, præſertim ſi ad id ex officio teneatur. 9. *Non manifeſtando* malefactorem, cùm ad id tenetur ex officio, ſive ut damnum impediatur antequam fiat, ſive ut reſarciatur poſtquam factum eſt.

Peccant etiam contra hoc præceptum qui rem aliquam emunt, quam ſciunt, vel dubitant eſſe furtivam, ut ſibi retineant; ſecùs verò, ut eam vero domino reſtituant.

Qui res inventas, cùm poſſint, vero Domino non reſtitunt; vel diligentiam requiſitam ad illum dignoſcendum adhibere non curant.

Qui emendo, aut vendendo dolo vel fraude utuntur: qui rem aliquam notabiliter pluris vendunt aut minùs emunt quàm valeat: qui rem defectuoſam pro integra vendunt, nec illius defectum occultum emptori patefaciunt: qui in pondere, numero, aut menſura fraudem aliquam committunt: qui monopolium aliquod injuſte faciunt: quando ſcilicet plures mercatores ſimul conſpirant, ut merces omnes alicujus generis coëmant, eaſque poſtea ultra juſtum pretium pro arbitratu ſuo vendant.

Qui ſervis aut mercenarijs ſtipendium debitum aut mercedem detinent, aut abſque ulla ratione illius ſolutionem notabiliter differunt: quod quidem peccatum adhuc gravius eſt, ſi ex illa dilatione damnum, aut incommodum aliquod notabile illis obveniat.

Peccant etiam, qui ad lucrum in ludis, vel ſponſionibus faciendum fraude, vel dolo utuntur: qui res alienas ludo & aleis exponunt; vel Proprias, ſed alendæ familiæ neceſſarias: qui alium minis, convitijs, fraude aliqua, &c. ad ludum pertrahunt: qui aleis & ſimilibus ludis jure civili prohibitis immodicam pecuniæ quantitatē exponunt.

Denique contra hoc ſeptimum præceptum peccant illi, qui ex mutuo uſuras exigunt; quæ, quoniam varijs artibus & plurimùm teguntur & palliantur, idcirco paulò fuſiùs de illis agendum eſt.

§. XII.

Quibus modis usuræ peccatum committatur.

SUpponimus usuræ nomen juxta communem & usitatam significationem sumi; vel pro lucro usurario, quod ex mutuo provenit; vel pro actione, qua tale lucrum injustè acquiritur; seu pro contractu, in quo mutuum datur cum pacto expresso, vel tacito, aut saltem cum voluntate accipiendi à mutuatario ultra sortem principalem aliquid pretio æstimabile, tanquam debitum ratione ipsius mutui: unde S. Aug. *in Psal.36.* dixit *fænerari, esse mutuam pecuniam tuam dare ei, à quo aliquid plus quàm dedisti, expectes accipere.* Ex quo intelligitur usuram tripliciter committi posse, scilicet vel sola voluntate & intentione, vel pacto explicito, vel implicito: unde consurgit usura mentalis, usura formalis, & usura palliata.

Est autem certum, quascunque usuras, & quovis modo fiant, esse illicitas ac prohibitas. Id constat in primis ex scriptura Ps 14. ubi postquam Propheta Regius dixit: *Domine quis habitabit in tabernaculo tuo?* Respondet. *Qui pecuniã suã non dedit ad usuram* Ezech.18. ubi Propheta declarans, quis verè justus dici possit: inter alias conditiones hanc apponit *si ad usuram non cõmodaverit, & ampliùs non acceperit*, & S. Luc.6. ubi Christus expressis verbis edixit: *Mutuũ date, nihil inde sperantes.* Quæ Christi Domini verba continent non modò consilium, ut scilicet mutuum detur ex mera charitate, & nihil inde ne quidem gratuitum speretur; sed etiam præceptum prohibitivum, ne quid ratione mutui exigatur tanquam ex justitia debitum; quo sensu verba illa intellexit Urbanus 3. cap *Consuluit*, extra de usuris, ubi postquam quæstionem hanc sibi factam proposuit: *An ille in judicio animarum quasi usurarius debeat judicari, qui non aliàs mutuò traditurus cum proposito mutuã pecuniam credit, ut licet omni conventione cessante,*

te,

te, plùs tamen ſorte recipiat, &c. Item an negotiator pœna conſimili debeat condemnari qui merces ſuas longè majori pretio diſtrahit, ſi ad ſolutionem faciendam prol xioris temporis dilatio prorogetur , quàm ſi ei in continenti pretium perſolvatur. Reſpondet: *verum quia quid in hu caſibus tenendum ſit, ex Evangelio Lucæ manifeſtè cognoſcitur, in quo dicitur: date mutuum nihil inde ſperantes: hujuſmodi homines pro intentione lucri quàm habent (cum omnis uſura & ſuperabundantia prohibeatur in lege) judicandi ſunt malè agere.* Id conſtat præterea ex cap *Quia in omnibus*, ibidem, in quo prohibitum eſt, ne uſurarii manifeſti ad communionem altaris admittantur; neve Chriſtianam , ſi in hoc peccato deceſſerint, accipiant ſepulturam: & Clem. Vn. de uſuris in Concilio Viennenſi decernitur velut hæreticum eſſe puniendum illum , qui pertinaciter affirmare præſumpſerit, exercere uſuras non eſſe peccatum.

Id etiam hac ratione probat S. Doctor 2.2.q.78.a.1. quia illicitum eſt ac injuſtum, ut pro eadem re duplex pretium exigatur; vel ut vendatur id, quod non eſt vendentis: atqui is qui uſuras exigit, duplex ejuſdem rei pretium exigit ; aut vendit id, quod non eſt ſuum : vel enim uſuras accipit pro pecunia quam mutuo dedit, vel pro uſu illius pecuniæ: ſi primum duplex pretium ejuſdem rei accipit, nempe ſummam ſorti principali æqualem, & præterea uſuræ fœnus: ſi ſecundum, vendit rem non ſuam : cùm enim per mutuum transferatur dominium rei mutuatæ in mutuatarium, conſequenter uſus eſt illius non verò mutuantis.

Ex dictis concludes, peccatum uſuræ committi quotieſcunq; hæc duo ſimul concurrunt, verum ſcilicet mutuum & pactum vel propoſitum ſeu intentio recipiendi aliquid pretio æſtimabile ultra ſortem principalem tanquam ratione mutui debitum. Ex qua regula dignoſci poſſunt varii, & multiplices caſus in quibus aliquando uſuræ peccatum incurritur, aliquando verò minimè incurritur.

Atq; in primis ſequitur ex illa regula uſuræ peccatum in cenſibus minimè reperiri ; cùm in illis non ſit verum mutuum, ſed potius ſpecies quædã venditionis, & emptionis,

ut fusè explicat Less. lib. 2. cap. 22. ubi etiam docet, & pluribus probat non tantùm censūs reales, sed etiam personales (qui hodie ubique sunt in usu) esse licitos, nec (si modò nullus subsit fucus) usuram ullo pacto redolere: in illis siquidem venditur & emitur non usus pecuniæ, sed jus exigendi quotannis certam pecuniæ quantitatem, cujus pretium justum, vel ex principis lege, vel ex naturali æquitate dijudicandum est.

Sequitur 2. in Cambiis, si bona fide & seclusa omni simulatione fiunt, nullam inesse usuram: in reali enim & legitimo cambio non reperitur mutuum verum, sed permutatio pecuniæ pro pecunia, sive fiat localiter seu ut vulgò dicitur per literas, quando v.g. datur pecunia Parisiis ut tantumdem Romæ reddatur; sive fiat simplex mutatio numismatum diversæ rationis, & speciei ut aureorum cum argenteis, patriorum cum externis: in iis enim permutationibus sive ratione translationis & assecurationis pecuniæ, ut in cambiis localibus; sive ratione officii campsoris regia aut publica authoritate constituti, ut in cambiis simplicibus; sive ob alias quasdam rationabiles causas, quæ in cambiis occurrunt (de quibus fuse Less. c. 23. dub 2. agit) lucrum aliquod moderatum licitè accipi potest; quod cum non accipiatur ratione mutui, ad usuram minimè pertinere dignoscitur. Si verò in illis propter solam dilationem solutionis aliquid exigeretur, cambium illud esset usurarium: tunc autem censetur in cambio lucrum ob solam dilationem accipi, quando pecunia solvitur cum augmento in eodem loco, in quo accepta fuit, ob fictam illius in alium translationem.

Sequitur 3. neque etiam in ipso mutuo committi usuram, si non ratione mutui, sed aliqua alia justa de causa lucrum aliquod ultra sortem accipiatur: duæ autem ejusmodi causæ à Doctoribus præcipuè assignantur. Prima est ratione damni emergentis, ut docet S. Th. supra a. 1. ad 2. si enim mutuans damnum aliquod, aut incommodum pretio æstimabile in rebus suis patiatur ratione mutui, potest licitè damni illius compensationem aliquam à mutuatario acci-

rio accipere. Secunda est ratione lucri cessantis : quamvis enim quidam Doctores id negent, Joannes Major tamen, Medina Cajetan. Less. & plures alij, quos citat & sequitur Laym. lib. 3. de just. tract. 4. c. 16. id licitum esse docent, dūmodo (ut monet Nav. c. 17. n. 211. & cōmentario de usuris n. 43.) omnis dolus, & fraus, aut usuræ palliatio absit. Observat autem rectè Less. sup. ut hæc pactio licita sit, requiri, ut mutuatio sit verè causa lucri cessantis, v. g. si quis mutuet alteri pecuniam quam habebat proximè destinatam negotiationi aut emptioni rei frugiferæ : item ut compensatio lucri illius cessantis non ad æqualitatem, sed æquo & bono secundùm viri prudentis & pij judicium fiat, deducta æstimatione laborum & expensarum & etiam periculi, quod lucri illius faciendi causa subeundum fuisset.

Addunt aliqui tertiam causam, ob quam in mutuo ultra sortem aliquid accipi possit, scilicet ratione periculi, cui pecunia mutuata interdum exponitur; ut si quis mutuum det homini decoctori aut dubiæ fidei, vel à quo nonnisi difficulter & cum multis fortasse expensis pecunia mutuò data recipi poterit; docentque periculum illud ac expensarum illarum & difficultatum metum esse quid pretio æstimabile. Ita Sylv. Med. Cord. & alij quos citat & sequitur Less. supr. dub. 13. quorum sententia licèt probabilis videatur, contraria tamen, quæ lucrum hujusmodi illicitum esse asserit, quamque Nav. amplectitur c. 21 n. 81. asseritque esse cōmunem Theologorum, & Canonistarum, probabilior videtur & in praxi tutior, ea præsertim ratione, quòd, quamvis prior illa sententia pluribus rationibus quas affert Lessius, niti videatur; in praxi tamen (quod maximè attendere debent Confessarij) sit periculosa, & usuris facilem aditum præbeat : quis enim in quacunque mutui dandi occasione non deprehendat varias timendi causas, ne pecunia mutuata periclitetur, neve in illius recuperatione difficultates aliquæ subeundæ sint aut expensæ faciendæ; sicque possit semper obtendere quasdam rationes lucri ultra sortem principalem accipiendi.

Ex eadem regula infertur contraria ratione plurimos

contractus esse usurarios, qui prima specie tales esse minimè videntur: quales sunt omnes illi, in quibus ratione mutui exigitur à mutuatario ultra sortem principalē, non quidem pecunia, sed aliquid aliud pretio æstimabile quodcunque tandem illud sit; v. g. si quis mutuò det pecunias alteri, ut domum ejus viliori pretio conducat; ut ab illo munus aliquod vel obsequium à lingua vel à manu accipiat; ut satisfactionem aliquam ex justitia ratione injuriæ debitam ipsi remittat, &c. ista enim & similia sunt pretio æstimabilia, proindeque ratione mutui accipi aut intendi sine labe usuræ non possunt: quare diligenter & attentè perpendendum est quoties in mutuo conditio aliqua onerosa mutuatario, imponitur; an sit pretio æstimabilis; & an ratione mutui apponatur: quia in ejusmodi appositione usura deprehenditur.

§. XIII.

Solvuntur quædam dubia circa usuræ materiam frequentius occurrentia.

PRIMUM est, an liceat dare mutuum ea conditione, ut si mutuatarius termino constituto non reddat mutuum; in pœnam dilationis aliquid ultra sortem principalem solvat. Resp. juxta sententiam Sylv. Medinæ. Nav. & aliorum apud Less. supra dub. 15. id licitum esse, dūmodo tamen nulla fraus aut intentio usuraria subsit: aliàs si mutuans lucrum illud principaliter intendat, & terminū aliquem brevem mutuatario præscribat, eo solùm fine, ut causam aliquam lucri ex mutuo captandi prætexere possit; usuram haud dubiè committit: quod etiam de illo dicendum videtur, qui principaliter intendens ex mutuo lucrum, nullam quidem pœnam conventionalem apponit, sed cum mutuatario convenit, ut termino aliquo brevissimo, quem illi ad solvendum præscribit, elapso, eum coram judice pro mutui solutione citet; ut sic à die primæ citationis ad solvendum interesse (ut vocant) sententiâ judicis pro pecunia mutuata obligetur; in hoc enim casu &

aliis similibus committitur usura mentalis; cùm ipsius mutuantis intentio primò & principaliter in lucrum ex mutuo sola mutui ratione percipiendum feratur.

Secundum est, utrum liceat creditori pignus aliquod frugiferum accipere in assecurationem debitorum; & ex illo, donec debita solvantur, fructus percipere; e.g. fundum aliquem frugiferum, puta hortum, pratum, &c. ex quo fructus aliquos annuatim colligat, donec mutuatarius ei debitum restituat. Resp. posse quidem ejusmodi pignus percipere, sed teneri fructus collectos in sortem principalem sibi debitam computare, ut docet Nav. & alii apud Less. dub. 16. Ratio est quia ejusmodi fructus nullo alio quàm mutui titulo sibi retinere potest: atqui, ut jam dictum est, sola mutui ratione lucrum nullum, nullique proinde fructus licitè accipi possunt.

Excipitur communiter unus casus qui habetur capite *Salubriter* de usuris, ubi Innocentius III. decernit *generum ad fructus possessionum quæ sibi à socero sunt pro numerata dote pignori obligata, in sortem computandos non esse obligandum*: quod æquissime à Pontifice constitutum est, non ratione mutui, quo socer erga generum obligatur, sed ratione damni emergentis propter onera matrimonii sustinenda, quibus gener titulo promissæ dotis, & tamen nondum solutæ obstringitur.

Addit etiam Nav. c 17. nu. 217. si feudatarius debeat aliquid domino directo eique in pignus tradat feudum; item si Emphyteuta simili ratione oppigneret domino directo rem Emphyteuticam: quòd in utroque illo casu dominus directus feudi, vel rei Emphyteuticæ potest illius fructus sibi retinere, nec illos in sortem principalem computare tenetur: idque non ratione mutui; sed ne res apud dominum directum existens fructificet alteri; quod rationi consentaneum minimè videtur.

Tertium est, utrum licitum sit inire societatem cum altero eá conditione, ut salvo capitali lucrum aliquod certum quotannis accipiatur. Ut huic difficultati, quæ hactenus difficillima etiam doctissimis Theologis visa est, lucem

lucem aliquam afferamus, supponimus hunc societatis modum tribus communiter contractibus perfici.

Primus contractus est, quo quis præsentes habens pecunias, societatem init cum viro industrio; puta cum mercatore, easque illi credit ad lucrum ex illis in negotiando industria laboreque suo comparandum ea conditione, ut sicut cum illo lucri obvenientis particeps esse intendit, sic etiam damni partem sustineat, si quod in illa negotiatione ferendum sit. Secundus contractus est, quo cum mercatore illo paciscitur, aliquam lucri sibi obventuri partem illi cedendo; ut assecuret sibi summam illam principalem sibi collatam; ita ut quocunque eventu salva illi & integra remaneat. Tertius denique est, quo, ad suspiciones tollendas & evitandas molestias reddendarum rationum, cum eodem rursus convenit, ut certum aliquod lucrum annum illi assecuret, minus tamen illo, quod ei verisimiliter ex ejusmodi negotiatione obvenire posset.

Cùm igitur hi tres contractus seorsim licitè fieri posse videantur; quæritur an etiam conjunctim cum uno eodemque licitè possint iniri.

Multi graves & magni nominis Theologi id licitè fieri posse asserunt, quorum antesignanus fuit olim Joannes Major almæ facultatis Parisiensis Doctor celeberrimus in 4. sentent. distinctione 15. quæstio 49. cui postea subscripserunt Gabr. Sylv. August. Nav. Covar. Tolet. & plures alii quos citat, & sequitur Less. c. 25. dub. 3. & nuperrimè Lud. Baillius Propœnitentiarius Parisiensis in triplici examine tituli de examine pœnitent. quæst. 70. & Raymund. Bonaldus in Cursu Theologiæ moralis authoritate Illustrissimi Archiepiscopi Tholozani recenter edito. tom. 1. tract. 1. lect. 26.

E contrà Cajet. Sot. & plures alii non minùs eruditi Theologi, tres illos contractus conjunctim factos omnino repudiant, & planè usurarios esse contendunt.

Quamvis in quæstione adeò ancipiti atque perplexa nobis præstaret silere potiùs quam eloqui; ne tamen lectorem dubium, & incertum relinquamus, tria hic breviter dicimus.

Pri-

Primum est posse salva fide in utramque partem super hac quæstione disputari quod satis constat ex eo, quòd tot & tam magni nominis Theologi, tam veteres quàm recentiores, quæstionis circa præfatos contractus propositæ partem alii negativam, alii affirmativam amplectantur & propugnant, quod procul dubio minimè facerent, si id salva fide facere non liceret: neque enim Bulla Sixti V quæ incipit *Detestabilis avaritia*, tres illos contractus condemnat, prout suprà explicati sunt, ut fuse ostendit Less. supr. unde etiam ut idem author observat post Bullam illam publicatam Toletus & alii Doctores Romæ tres illos contractus licitos esse publicè docuerunt, & scriptis ediderunt: quod haud dubiè non fecissent, si id prohibitum fuisset: quare, cùm nihil adhuc super hac quæstione definitum expresse ab Ecclesia fuerit, nullus temerario aut præcipiti zelo condemnandus est: unde meritò Joannes Gerson. li. de vita spirit an. lect. 4. Theologos omnes admonet, *Ne faciles sint asserere actiones aliquas aut omissiones esse peccata mortalia, præsertim sub verbo universali, & dum prædicandum erit ad populum.* Additq; se à litterato quodam & experto viro didicisse, *Perniciosam esse in omni arte vel doctrina assertionem audacem & extremam, maximè ubi observatio communis obnititur obviatq; & nunquam quemlibet oblivisci debere quàm incerta sit scientia nostra; ita ut sæpe idem homo brevi momento temporis, nunc in hanc, nunc in oppositam feratur sententiam.* Et subjungit *fieri quandoq; ut per tales assertiones publicas nimis duras & strictas, præsertim in non certissimis, nequaquam eruantur homines à luto peccatorum, sed in illud profundiùs quò desperatiùs immergantur.*

Secundum est præfatum contractum societatis ex tribus aliis suprà explicatis conflatum, quamvis speculativè loquendo videatur inniti rationibus aliquibus probabilibus, in praxi tamen doctis quibusdam, & piis viris meritò videri suspectum. Primò propter periculum pravæ & usurariæ intentionis, quæ illi ut plurimùm subesse potest. quotus enim quisque est hodie inter homines, qui in ejus-

modi

modi negotiatione hoc primum & solum sincere coram Deo intendat, scilicet societatem inire cum mercatore, & cum illo de lucro ac damno periclitari; posteaque perspecto ejusdem mercatoris animo, illi potiùs quàm sibi gratum aliquid præstare cupiens, de capitalis sui ac lucri certi assecuratione, abstrahendo semper ab omni usurario affectu, cum illo paciscatur? quis non videat quàm lubrica sint ista, & quàm dubius & incertus in ejusmodi angustiis justitiæ limes, à quo si vel minimum deflectas, in horrendum usurarum, fraudum, & cujusvis injustitiæ barathrum delabaris. Deinde quis non perspiciat ejusmodi societatis contractum omnibus aliis contractibus usurariis aditum non modò patefacere, sed etiam præmunire: quamvis non jam mercatori aut industrio viro, sed pauperi & egestati laboranti pecunia mutuo detur; nullus est, qui si ex illo mutuo lucrum, id est usuram accipere velit, obtendere non possit causam lucri cessantis, ac dicere, se ad contractum dictæ societatis aum alio mercatore ineundum semper paratum esse.

Tertium denique est, quòd quamvis ob rationes allatas longè tutius sit ab his & similibus lucris, & negotiationibus, quæ usuram utcunque redolent, abstinere; si tamen aliquis bona fide, & virorum aliquorum piorum & doctorum consilio fultus præfatos contractus aut alios similes ineat, non ideo præcipiti judicio damnandus, aut à tribunali pœnitentiæ arcendus est, sed aliquando consultissimum erit, si aliud ei suaderi non possit, illum in bona fide relinquere; ac dummodo dispositiones aliæ necessariæ non desint, illi beneficium absolutionis impertiri, præsertim in iis casibus, in quibus sine scandalo, aut salutis periculo illi denegari non potest.

§. XIV.

De restitutione ob violationem hujus septimi præcepti facienda.

RESTITUTIONIS nomine intelligitur actus justitiæ commutativæ, quo res alterius, quæ justè retineri non

potest,

poteſt, eidem reſtituitur, vel damnum injuſtè illatum compenſatur. Hanc autem ad ſalutem eſſe neceſſariam conſtat ex ſancto Doctore q. 62 a. 2. & communi Theologorum omnium conſenſu, quibus ſuffragantur ſanctus Aug. Epiſt. 54 ad Macedonium, ubi ſic loquitur: *Si res aliena, propter quam peccatum eſt, reddi poſſit, & non redditur; pœnitentia non agitur, ſed ſimulatur: ſi autem veraciter agitur; non remittitur peccatum, niſi reſtituatur ablatum, ſi (ut dictum eſt) reſtitui poſſit.*

Eſt autem reſtitutio ita neceſſaria, ut non modò non poſſit abſolvi, qui alienum injuſtè retinet, nec illud vult reſtituere; ſed etiam (ut rectè docet, & probat Leſſ. cap. 12. dub. 3.) continuè actu peccet toto eo tempore, quo non quidèm addendo novum peccatum. ſed idem injuſtitiæ peccatum continuando, quod ea ratione ſingulis momentis creſcit; tum ratione diuturnioris durationis, tum etiam ratione majoris nocumenti, quod per illam injuſtam rei alienæ detentionem diutiùs continuatam ejus Domino infert: unde confeſſarius non modò non debet abſolvere illum, qui reſtituere non vult, cum tenetur & poteſt; ſed etiam illum, qui reſtituere neglexit, quando commodè potuit; niſi prius actu reſtituat, aut ita ſeriò id promittat, ut Confeſſarius verbis illius fidem meritò adhibere poſſit; aliàs cum in ſtatu peccati remaneat, incapax eſt abſolutionis.

Ex varijs autem & multis quæ circa reſtitutionis materiam diſputari à Theologis ſolent, nos præcipua, & ſcitu maximè neceſſaria ſeligemus, majoriſque facilitatis gratia propoſitis aliquot quæſtiunculis explicabimus.

QUÆSTIUNCULA I.

Quiſnam reſtituere teneatur.

AD reſtitutionem faciendam obligatur primò is, qui injuſtè rem alienam accepit, vel qui injuſtè alteri damnum intulit, idque non modò cum per ſe, ſed etiam cum per alios ſive directè ſive indirectè id præſtitit: quod S. Thomas

Thom.q.62.a.6 & 7.docet posse fieri novem modis supr. parag. xj. citatis.

Circa quos rectè observat Valentia disp.5. q.6. de restit. pu. 3. duo requiri ad restitutionis obligationem inducendam. Primo, ut effectu ipso res aliena fuerit injustè ablata, aut damnum injustè illatum. Secundò, ut quis causam injustæ illius ablationis aut damnificationis verè dederit, sive directè jussione, consilio, consensu, adulatione, recursu, participatione alium ad id ita inducendo, ut reipsa propter hujusmodi jussionem, consilium, &c. res aliena fuerit injustè ablata, aut damnum illatum; sive indirectè, nõ denunciando, seu manifestando, aut non obstando, ac impediendo, quando scilicet ad id ex officio, & justitia tenebatur, ut docet S. Th. sup. art. 7. ad 3.

Quòd si plures simul concurrant ad unam & eamdem injustam actionem, ut ad spoliandam vel incendendam domum, tunc quilibet illorum tenetur in solidum ad totius damni compensationem, quia (ut ex Cajet. & alijs adnotat Val. Sup.) quilibet tunc est causa totius damni, quãvis non solus: qui enim unà cum alio aliquid efficit, verè illud efficere censetur. Quod si unus illorum damnum illatum resarciret, non amplius obligarentur alij ad restitutionem erga illum, qui damnum passus est; sed unusquisque teneretur refundere pro rata sua parte ei, qui totum damnum compensavit, ut docet S. Th. Sup. ad 2.

Obligatur 2. ad restitutionem is, qui rem injustè acceptam apud se habet, sive bona fide, sive mala illam habeat: e.g. si quis equum furto ablatum emat à fure, sciens ejusmodi equum esse furtivum, dicitur mala fide possidere, si autem nesciat esse furtivum, nec ejus venditorem esse furem, tunc bona fide possidere dicitur; & utrovis modo possideat, tenetur semper illum vero Domino restituere, cum hac tamen differentia, quod malæ fidei possessor, quomodocunque pereat res illa quam mala fide possidet, teneatur non solum eam vero Domino restituere, sed etiam omne damnum, quod ex mora restitutionis sequitur, compensare: at vero possessor bonæ fidei tenetur tantùm ad

resti-

restitutionem rei, si adhuc illam habeat, quando alterius esse deprehendit; non verò si stante bona fide res illa perit, aut in ejus potestate esse desiit; & ad ea solummodo restituenda, in quibus factus est ditior; id est ad ea quæ habet ultra id, quod habiturus fuisset, si rem illam non habuisset.

Quod si, postquam deprehendit rem, quam bona fide possidet, esse alienam, illam vero domino restituere negligat; tunc si res pereat, tenetur ad restitutionem, sicut de malæ fidei possessore dictum est? eo quod ampliùs eam bona fide non possideat. Ita Tol Lib.5.c 17.

Præterea, qui bona fide rem alienam possidet, potest illam præscribere aut usucapere, id est, si toto tempore ad præscriptionem à jure præfinito bona fide illam possideat, ampliùs illam restituere non tenebitur: at verò malæ fidei possessor nullo tempore præscribere potest, ut docet idem Tol. & ex antèdictis constat.

Obligatur denique ad restitutionem is, qui rem alienam apud se justo quidem titulo habet, sed quam justè contra domini voluntatem divitius retinere non potest: & hac ratione quicunque habet apud se rem commodatam, locatam, vel depositam, elapso tempore præfixo illam invito domino retinere non potest, sed illi tenetur restituere, ut ex communi Theologorum sententia docet Tol. Sup. similiter qui mutuū accepit termino constitutò illud solvere tenetur; aliàs invito domino rem illius detinere, si restituere possit, est illicitum: unde qui sine ulla ratione diuturnas trahunt moras in solvendis debitis, aut in reddendis rebus alienis quas apud se habent, haud dubiè contra justitiam peccant; præsertim, si illi, ad quos pertinent, dilationem solutionis aut restitutionis inviti ferant, aut ex illa damnum patiantur.

QUÆSTIUNCULA II.
Cui sit restituendum.

SANCTUS Doctor Sup.a.5. dicit restitutionem illi ipsi faciendam esse, à quo res accepta est, vel cui damnum illa-

illatum est; quòd si ille mortuus sit, ejus hæredibus: quòd si rei illius dominus, aut ejus hæredes ignoti sint, nec lapsu temporis possit deprehendi, tunc Christo domino *quem*, (ut ait Apostolus *Hebr.1. Deus constituit hæredem universorum*) in membris suis, id est pauperibus secundùm mentem S. Doctoris debet fieri restitutio: & si is, qui ad illam tenetur, pauper sit, poterit de consilio pastoris, aut confessarii partem rei restituendæ, vel etiam totam illam sibi applicare, vel ex eodem consilio erogare Ecclesiis, aliisque piis locis, ut ex communi Theologorum doctrina docet Nav. Cap.17.n.93.

Dubitant autem Theologi, utrum, qui rem emit à fure, teneatur eam vero domino restituere etiam cum dispendio pretii quo illam emit? & utrum licitum sit illi, ad recuperandum pretium datum, illam furi restituere. Nav. sup. respondet cum distinctione, asseritque illum, qui bona fide rem ejusmodi emit à fure, posse illi reddere, ut pretium suum recuperet; illum verò, qui mala fide, id non posse, sed ad restituendum vero domino teneri. Verum Alex, Alens. & Sylv. quos citat & sequitur Tol. Sup. probabiliùs existimant, utrique id licitum esse, si fiat, non ex animo verum dominum re sua fraudandi, sed pretium à se datum recuperandi.

QUÆSTIUNCULA III.

Quid, quando, & quo ordine sit restituendum.

DOCET S. Thomas q.63.a.2. id, quod injustè ablatum est, necessariò esse restituendum; id est rem eamdem, quæ alterius est, & invito illo justè retineri non potest, ipsi esse reddendam: nec satisfaceret is, qui solum illius valorem daret, ut observat Tolet. Sup. cap.22. nisi in tribus casibus. Primus est cum res deperdita est, vel non est ampliùs in potestate illius qui restituere tenetur: tunc enim sufficit

rei

rei valorem reddere. Secundus eſt, cùm res accepta deterior facta eſt: tunc enim vel illius valor reddendus eſt, aut illius defectus vel diminutio ſupplenda, prout Dominus elegerit: poſſeſſor tamen bonæ fidei, ſicut de amiſſione rei quam bona fide poſſidet, ſic etiam de illius imminutione aut in deterius commutatione reſpondere non tenetur. Tertius caſus eſt, ſi ex ejuſdem rei reſtitutione fama reſtituentis periclitaretur, aut aliquod notabile damnum ipſi timeretur: tunc enim ſufficit illius valorem reddere.

Qui autem injuſtè damnum aliquod intulit, tenetur illud compenſare ſecundùm æſtimationem viri prudentis: unde qui animal aliquod in tenera ætate occidit, vel novellas arborum plantationes eradicavit, tenetur reſtituere, non quantum res illæ in perfecta ætate valituræ forent, ſed quantum illarum damnum à viris prudentibus hîc & nunc æſtimabitur.

Quod ſpectat ad tempus, docet idem S. Tho. reſtitutionem rei alienæ, quæ injuſtè ablata eſt aut mala fide poſſidetur, ſtatim, ſi poſſibile ſit, eſſe faciendam: & rectè obſervat Toletus univerſim loquendo, cujuſcunque rei alienæ, quocunque titulo apud alterum ſit, reſtitutionem ubi primùm commodè fieri poteſt, eſſe faciendam; quando illius Dominus eſt rationabiliter invitus, nec ullam vult ferre dilationem; aliàs, ſi invito Domino retineatur, contra hoc præceptum peccabitur.

Excipe tamen ſi reſtitutio, non niſi cum ſūma difficultate aut notabili reſtituentis detrimento fieri poſſit: tūc enim (ut docet Tol. Sup.) ſi is, cui facienda eſt, nullū detrimentum patitur per aliquod tempus poterit differri: itē ſi is, cui reſtitutio facienda eſt, expreſſè vel tacitè in illius dilationē conſentiat, vel eam non multum ægrè ferat; ſecùs verò ſi repetat debitum, urgeatq; debitorem; vel, quamvis urgere illum præ aliquo illius metu non audeat, ſciat tamen debitor illum invito animo ferre hanc dilationem, tunc haud dubiè peccabit, ſi debitū non reſtituat cū poſſit: in quo aliqui interdū graviter contra juſtitiam peccant, qui notabilē aliquam ſummam operarijs, artificibus, aut mercatoribus deben-

debentes per diuturnum aliquod tempus solvere debita non curant, quamvis commodè possint; multasque alias inutiles ac superfluas expensas, & aliquando etiam eleëmosynas ac largitiones pias ac inordinatas neglectis creditoribus faciunt.

Quod spectat denique ad restitutionis ordinem, si debitor habeat in bonis tantùm, quantum satis est ad hoc ut creditoribus omnibus satisfaciat, nullus certus ordo in restitutione necessarius est; dummodo prout tenetur omnibus satisfaciat, quod si bona ejus ad id minimè sufficiant, communis Theologorum sententia est, debita certa, priùs solvenda esse quàm incerta; & ex debitis certis priùs reddenda esse illa, quæ extant, quorum dominium mansit penes creditorem, ut deposita, commodata, locata, &c. ex debitis autem certis, quæ non extant, priùs solvenda illa esse, quæ privilegiata vocantur, ut dos uxoris, &c. exinde illa quæ sunt antiquiora; nam (ut habet regula juris,) *qui prior est tempore, potior est jure*: quæ tamen regula exceptionem aliquam recipere potest, ut si creditorum aliquis gravem necessitatem patiatur; tunc enim charitatis ordo videtur postulare, ut illi priùs quam alijs solutio debiti fiat: quæ omnia fusiùs explicata & probata apud Gregor. à Valentia Disp. 5. q. 6. de rest. pu. 10. videri possunt,

QUÆSTIUNCULA IV.

Quænam causæ à restitutione excusent.

PRIMA est, creditoris remissio ac debiti condonatio; quæ tamen ut validè excuset, debet esse omnino libera, neque fraude vel metu extorta. Ita Less. Lib. 2. c. 26. dub. 2. Secunda est, cessio bonorum; quænam (ut rectè monet Nav. Cap. 17. du. 86.) non excusat in foro conscientiæ nisi ratione necessitatis; imò non magis excusat, quàm ipsa necessitas sine cessione excusare: unde si is, qui bonis cessit, ad pinguiorem postea fortunam redeat, tenebitur integrè debitoribus satisfacere.

Tertia

Tertia est, inopia seu necessitas, cùm scilicet quis aut nullo modo habet unde restituat, aut si aliquid habet quod restituat, eo tamen indiget ad sublevandam suam necessitatem vel extremam (de qua omnes conveniunt) vel etiam gravem; ita ut, si restituat statum sui decentiam nulla ratione conservare possit: dummodo tamen status ille sit honestè & justè acquisitus, & creditor æquè gravi necessitate non urgeatur. Ita S. Ant. Nav. Sot. & plures alij apud Valent. Sup. pu. 7. Quod si utriusque necessitas esset extrema, posset debitor sibi potiùs quàm creditori consulere, ut ijdem Doctores sentiunt; in extrema enim necessitate qualiscunque res desinit esse alicujus propria, sed fit communis.

Quarta denique causa excusans à restitutione est damnum grave, quod debitor in rebus proprijs incurreret, ut in vita, libertate, fama, vel in distractione possessionum suarum vili pretio facienda; dummodò tamen creditor simile damnum non patiatur. Ita præfati authores, qui rectè observant in proposito subjecto non esse reputandum magnum damnum, quòd quis multum debens carebit magna pecuniæ summa, si debitum reddat; aut magno lucro, quod ex ea pecunia posset acquirere; neque etiam cujuscunque famæ jacturam excusate à restitutione sed tantummodò illius, quæ viri prudentis ac pij judicio consideratis omnibus circumstantijs pluris æstimanda censeretur, quàm commodum quod ipsa restitutio afferret creditori.

SECTIO VIII.

Explicatur octavum Decalogi præceptum.

Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium.

HOc præcepto prohibetur, non solùm injustitia, quæ per falsum testimonium aut alia quavis ratione in judicia-

dicialibus actibus contra proximum committitur; sed etiã ea, quæ extra judiciales actus per detractionem, contumeliam, judicium temerarium eidem proximo irrogatur, ut explicant illud Nav. c. 18. n. 1. Bonac. in præf. disp. 10. de hoc decalogi præcepto, & plures alij Theologi: quæ quidem injustitia, quoniam ut plurimùm cum mendacio solet conjungi, idcirco primùm de illo agemus; tum de injustitia quæ in actibus judicialibus tam ex parte judicis, quam accusatoris, testis, & rei committi potest; ac demum de alijs injurijs, quæ extra judicium proximo per detractiones, contumelias, & judicia temeraria inferuntur.

§. I.

De Mendacio.

MENDACIUM (ut docet S. Aug lib. 1. cont. mendac. c. 42.) est *Enunciatio falsa cum voluntate ad fallendũ prolata*, & c. 22. Enchir. dicit, quod *ille mentitur, qui contra id, quod animo sentit, loquitur voluntate fallendi*. Unde secundùm ejus mentem duo ad rationem mendacij requiruntur; scilicet voluntas fallendi seu falsum enunciandi, & locutio seu enunciatio vel significatio aliqua exterior, mentis judicio contraria

Fuit autem sententia quorundam antiquorum (ut videre est apud Cassianum *Coll.* 17. *c.* 8.) mendacium aliquando non modo licitum, sed etiam necessarium esse; *Illoq; utendum esse tanquam Elleboro, quod sumitur imminente aliquo exitiali morbo.* Verùm hæc sententia tanquam erronea & sacræ scripturæ contraria refutata est à S. Aug. lib. 1. cont. mendacium c. 5. & seq. & ab Innocentio III. cap. *Superior*, de usura, ubi dicit *Scripturam sacram prohibere, ne quis etiam pro alterius vita servanda mentiatur*.

Ex quo sequitur omne mendacium esse intrinsecè malum, ac proinde peccatum, quando formalis ratio mendacij in eo reperitur. Duplex est enim falsitas (ut rectè observat S. Doct. 2. 2. q. 110. a. 5) alia materialis solũmodo, quã dicit esse *præter intentionẽ loquentis*; quando scilicet aliquis falsum

falſum dicit putans eſſe verum, *qui* (ut ait S. Aug. Cap. 18. Enchir.) *judicandus non eſt mentiri; quoniam, quantum in ipſo eſt, non fallit ille, ſed fallitur.* Alia verò formalis; quando quis ex intentione fallendi aliquid tanquam verum aſſeverat, quod exiſtimat eſſe falſum; ſive id revera falſum ſit ſive contra ejus opinionem verum exiſtat: quia (ut dicit S. Doctor) quidquid ſit de re illa quam aſſeverat, etiamſi de facto vera ſit, *actus ejus, in quantùm eſt voluntarius & moralis, habet per ſe falſitatem, & per accidens veritatem.* Docet autem idem S. Th. mendacium eſſe aliquando mortale peccatum; aliquando verò veniale: mortale quidem, quando charitati adverſatur; quod dupliciter contingere poteſt; uno modo ſecundum ſe, quando ex falſa ſignificatione grave aliquod præjudicum in divinum honorem derivatur, vel grave aliquod nocummentum proximo infertur: alio modo ſecundùm finem intentum; quando ſcilicet in aliquem pravum finem dirigitur, v.g. ſi quis mentiatur, ut proximi famam graviter lædat, vel ut notabile aliquod damnum ejus fortunis inferat: & utroque iſto modo dicitur mendacium pernicioſum.

Veniale autem, quando ex ratione ſui aut finis intenti neque Dei neque proximi charitati contrariatur; quod S. Doctor ſup. contingere ait dupliciter; ſcilicet in mendacio jocoſo, in quo levis aliqua delectatio intenditur; & in mendacio officioſo, in quo utilitas aliqua proximi ſpectatur: quod etiam docuit S. Aug ſupra. *Pſal.* 5. his verbis: *Duo ſunt genera mendaciorum, in quibus non eſt magna culpa, ſed tamen non ſunt ſine culpa, cùm aut jocamur, aut proximo conſulendo mentimur.*

Monet tamen rectè S. Doctor ſup. mendacium ejuſmodi jocoſum vel officioſum, licet ex ſe non ſit niſi veniale, poſſe per accidens fieri mortale ratione ſcandali quod cauſare poteſt: ut ſi quis vir Deo ſacer coram aliis mendacium jocoſum tale proferat, ex quo aliqui deſumant gravis alicujus ſcandali occaſionem.

§. II.

§. II.

De iis quæ ad proceſſum judicialem ſpectant, ac primo de judice.

QUATUOR ſunt præcipuæ conditiones ad hoc requiſitæ ut quis officio judicis ritè fungatur; de quibus agit S. Doctor quæſt. 67. art. 1 & ſeq.

Prima eſt, ut habeat legitimam judicandi poteſtatem, quæ quadruplex eſt, ut obſervat Tol. l. 4. c. 56, una ordinaria, quæ ipſi competit ratione officii: altera delegata, quæ eſt ex commiſſione ordinarii: tertia arbitraria, qualis eſt ejus, qui ex conſenſu partium in judicem eligitur: quarta denique acceſſoria, quam quis habet in eum, qui, licet ſibi ſubditus non ſit, delectum tamen commiſit intra limites ſuæ juriſdictionis.

Qui autem abſque poteſtate legitima ſe in officium judicis ingerit, mortalis peccati reatum incurrit; & obligatur ad reſtitutionem damni, ſi quod ex illius illegitimæ poteſtatis uſu ſequatur, ut docet Tol. ibid.

Secunda conditio eſt, ut judicet ſecundum veritatem, quæ (ut declarat S. Doctor) innoteſcit illi, tam in generali per leges divinas ac humanas, quas idcirco optimè callere debet, ne ſi earum labore ignorantia, (quæ in illo nullatenus excuſari poteſt (aliquid decernat ipſis legibus contrarium, ac proinde iniquum: quam in particulari per inſtrumenta, teſtes, aliaque ſimilia documenta, quæ (ut monet S. Doctor ſup.) ſequi magis in judicando debet, quàm id quod ipſe tanquam privata perſona novit; ex quo tamen juvari poteſt ad probationes inductas accuratiùs diſcutiendas ut poſſit earum defectum inveſtigare.

Eſt autem controverſum inter Theologos, an judex teneatur ſecundùm allegata & probata ferre ſententiam; ita ut condemnare debeat illum, quem ex privata ſcientia certò ſcit eſſe innocentem; Variæ ſunt ſuper hac re illorum ſententiæ: alii ſiquidem exiſtimant, nunquam licere judici,

ne

ne in causis quidem civilibus, contra veritatem sibi etiam privatim notam judicare: alii ad solas criminales causas id restringunt: alii verò è contrà in omnibus tam civilibus quàm criminalibus judicem probationes publicas sequi debere asserunt: quorum sententia cæteris probabilior eo præsertim nomine censeri debet, quod illi S. Doctor sup. a. 2. apertè subscribit, & post illum plurimi alii magni nominis Theologi quos citat & sequitur Valentia disp. 5. q. 11. de jud. pu. 2. quibus accedit authoritas S. Ambr. qui super illa Ps. 118. verba: *Miserationes tuæ multæ nimis*, sic loquitur: *Bonus judex nihil ex arbitrio suo facit, sed juxta leges & jura pronunciat; statutis juris obtemperat; non indulget propriæ voluntati; nihil paratum & meditatum domo refert; sed sicut audit, ita judicat.*

Quid igitur, (dicit aliquis) faciet judex in eo casu, in quo certo scit innocentem aliquem falsò accusari, & falsis testimoniis, ac probationibus de crimine aliquo convinci; Resp. in tali casu judicem teneri ad faciendum quidquid potest citra populi scandalum, ut sententia contra innocentem non feratur, v.g. impediendo accusationem, protrahendo judicium, aperiendo carceres, testes ipsos per varia intervalla pluries interrogando, ab iisque separatim circumstantias loci, temporis, personarum districtiùs inquirendo, ut ex illa inquisitione testimonium illorum falsitatis convincere possit. Quòd si hæc & similia ad innocentis justificationem nihil proficiant, sicut non potest ipsum innocentem absolvere, quamdiu is secundùm publicas probationes nocens apparet; sic etiam illum quantumvis probationibus illis convictum morti adjudicare, aut condemnare nunquam debet, si ejus innocentiam privatim perspectam habeat: quare vel causam remittere debet ad judicem superiorem, si ipse sit inferior; ac deposita judicis persona officium testis assumere apud illum, si hac ratione putet innocentem posse liberari vel quavis alia ratione ab hoc judicio abstinere: imò etiam potius officium judicis dimittere, quam innocentis condemnationi subscribere: cùm vitam innocenti adi-

mere, sit intrinsecè malum, quod proinde nunquam facere licitum est. Ita Panorm Hostiensis, & plures alii, quos citat & sequitur Less.c 29.dub.10.

Tertia conditio est, ut in judicando formam à jure & legibus præscriptam servet; ac in civilibus quidem causis procedere non solet nisi postulatus: quin & tunc operam dare debet, ut si fieri possit, partes ad concordiam revocentur: quia ratione l *quidam* ff. de rebus creditis dicitur quod *Ad officium judicis pertinet lites diminuere.*

In criminalibus autem causis duobus modis procedere potest, vel ad petitionem partis seu instantiam accusatoris, ut paragr. seq. dicetur; vel deficiente accusatore, per viam inquisitionis. Quamvis autem (ut ex communi Theologorum sententia docet Less. sup. dub. 13.) ad inquisitionem generalem faciendam nulla requiratur præcedens personæ vel delicti infamia, cùm in jure præcipiatur Ecclesiasticis, prælatis & superioribus, ut suo tempore faciant visitationes & inquisitiones generales, ut habetur ex cap. *Perniciosas*. 1. de officio judicis; ad inquirendum tamen contra aliquem particularem requiritur, ut illius infamia aliqua præcesserit, ut habet ex cap. *Inquisitioni* & cap. *qualiter*, 2. de accusatione; hæc enim infamia (ut ait S. Doctor sup. 3. ad 2. accusatoris vicem supplet.

Observat tamen Laym lib. 3 de just. tra. 6. c. 2. præter infamiam, alia interdum suppetere posse indicia, ex quibus judices præsertim sæculares, boni publici causa moveri solent ad inquirendum, & procedendum contra criminosos, ne, si crimina remaneant impunita, majorem aliis similia patrandi audaciam tribuant: quod quidem licitum esse docet Less. sup. dub. 15. si circumspectè & secundùm leges aut consuetudines receptas in furtis, homicidiis, aliisque criminibus reipublicæ perniciosis id fiat.

Hæc autem judicia ex una parte tantò majora requiruntur ad inquirendum de persona aliqua, quanto insigniori dignitate præfulget, ut constat ex can. 1. qu. 5. & ex cap. *qualiter & quando*. 2. de accusationibus: ex altera verò parte tantò leviora plerumque sufficiunt, quanto pernicio-

ciosius crimen est de quo judex debet inquirere; quale est proditio, hæresis, latrocinium publicum, &c. quæ fusiùs explicata videri possunt apud eumdem Laym. suprà.

Quarta denique conditio est, ut in exequenda sententia à se justè lata, firmus sit & constans; nec ullo favore, timore, aut respectu humano se flecti sinat: unde Eccl. 7. dicitur: *Noli quærere fieri judex, nisi valeas virtute irrumpere iniquitates: ne fortè extimescas faciem potentis.*

Quæret aliquis, num judex pœnam à jure decretam licitè relaxare possit. Resp. 1. nunquam id licitum esse si sit contra publicam utilitatem, ut docet S. Th. sup. a. 4. unde Deut. 13. dicitur de illo, qui seducit alios, & ad idololatriã inducit: *Non parcat ei oculus tuus ut miserearis & occultes eum, sed statim interficies.* Resp. 2. ex eodem S. Doctore hanc esse differentiam inter judices superiores & supremum, judicem seu principem, cui plenariè potestas publica commissa est; quòd inferior semper teneatur sententiam ferre secundùm jura, illamq; exequi, non modò cum is qui damnum passus est id postulat, sed etiam quamvis à tali postulatione desistat, sibique satisfactum esse dicat: licèt viam appellationis denegare non debeat, nisi in casibus à jure expressis. Supremus autem judex seu princeps, si is, qui passus est injuriam velit eam remittere, poterit reum eximere à pœna, si hoc publicæ utilitati conducere, aut saltem minimè nocere perspexerit: quod si læsus nolit injuriam remittere, poterit nihilominus princeps satisfactione debita erga ipsum læsum injunctam pœnam à jure decretam relaxare, vel in aliam leviorem commutare: quod tamen nonnisi rarissimè facere debet, & ob causas tales, quæ illum apud summum omnium judicem Deum, ab omni culpa immunem reddere possint.

§. III.
De Accusatore.

DUO præsertim quæri possunt: primum est, quis accusare teneatur; secundum, quomodo in accusatione se gerere debeat.

 Quod

Quod spectat ad primum, observandum est ex communi Doctorum consensu duplicem esse viam in jure expressam (ut habetur ex cap. *super his* extra de accusationibus) qua crimen aliquod ad publicam potestatem deferri potest, denuntiationis scilicet, & accusationis quæ in eo differunt, quod accusatori incumbat onus probandi criminis; non item denunciatori, sed solùm aperiendi indicia, quibus judex ex officio moveri possit ad ulteriorem inquisitionem. Rursus denunciatio dupliciter fieri potest; vel charitativè, cùm quis admonitione privata præmissa nec secuta proximi emendatione peccatum ejus defert ad superiorem tanquam ad patrem, ut efficaciùs remedium adhibeat, juxta illud Christi Domini *S. Matth 81. quòd si non audierit eos: dic Ecclesiæ*: vel judicialiter, cùm quis ad vindictam & punitionem criminum ob bonum publicum denunciat illa superiori tanquam judici.

Hac observatione præmissa, docet S. Thomas eum, qui crimen aliquod reipublicæ maximè perniciosum, qualis est hæresis, proditionis, falsæ monetæ, &c. certò cognoscit, ac probare potest, teneri ad criminosum accusandum, aut saltem judicialiter denunciandnm.

Quod si tale crimen jam emendatum sit, isque qui illud perpetravit de eo pœnituit, & ad meliorem frugem se recipit; tunc nullam ampliùs remanere accusandi aut denunciandi obligationem docet Tolet. lib. 5. c. 57. nisi fortè quis de illo juridicè interrogetur: tunc enim verum respondere tenebitur.

In aliis autem criminibus, quæ non vergunt in detrimentum reipublicæ, nulla est obligatio instituendæ accusationis, aut judicialis denunciationis, sed tantum fraternæ correctionis, ut ex S. Doctore probat Valentia disp. 5. q. 12 de accus. pu. 1.

Excipit tamen Tolet. suprà, crimen illud, ex quo grave nocumentum personæ alicui immineret; ut si quis sciret alteri parari insidias in quibus ejus vita periclitatur: tunc enim, si via correctionis fraternæ id impedire non potest, denunciare debet judici, aut admonere illum in quem struun-

ſtruuntur inſidiæ, ut ſibi caveat; non tamen illi aperire quis ſit ille, à quo ſibi cavere debet: ne aperiendo, contra, charitatem peccet. Rectè etiam idem Toletus monet, Clericos in cauſis criminalibus, ob quas mors aut mutilatio infligi poteſt, non poſſe accuſatoris partes ſuſcipere; ſed tantùm denunciare juridicè, præmiſſa tamen proteſtatione quòd illius cujus crimen ab ipſis defertur, neque mortem neque mutilationem intendant.

Quod ſpectat ad modum, quo accuſatio vel denunciatio fieri debet, ut neque contra juſtitiam neque contra charitatem peccetur; docet S. Th. art. 3. accuſationem ſeu denunciationem ex omni parte debere eſſe juſtam, ita ut nullus in ea calumniæ, prævaricationi, aut tergiverſationi locus ſit: requiri præterea ut ex intentione juſta & recta procedat, non vero odio, ira, aut alio ſimili pravo affectu.

Quamvis autem nullus ex juſtitia teneatur præmittere ſecretam & fraternam correctionem ante accuſationem; aut denunciationem; tenetur tamen ex charitate, ſi delictum ſit occultum, ſitque ſpes aliqua reum ejuſmodi correctione fraterna eſſe emendandum, & ad debitam ſatisfactionem inducendum: ſi tamen nulla ſit ejuſmodi ſpes, nec profectura cenſeatur admonitio; tunc ad illam præmittendam nulla eſt obligatio: imò quando crimen eſt contra bonum publicum, urgetque illius periculum; tunc ſine ulla mora publicæ poteſtati denunciandum eſt. Ita Leſſ. c. 30. dub. 2. Tol. l. 5. c. 57. Bonac. diſp. 10. qu. 3. pu. 1. & alii communiter.

Obſervat tamen Leſſ. c. 29. dub. 13. quando crimen occultum eſt, nec ullo modo probari poteſt, tunc fore contra juſtitiam illud per viam accuſationis, aut denunciationis judicialis aperire: cùm enim probari non poſſit, non poteſt quoq; puniri; proindeque ex ejus manifeſtatione nihil aliud, quam alterius infamia ſequi poteſt. Excipit tamen duos caſus in quibus licitum eſt patefacere ſuperiori crimen occultum alterius, quamvis probari non poſſit. Primus eſt, quando id conducere exiſtimatur ad emendationem illius, qui crimen ejuſmodi commiſit; tunc ſuperiori,

non quidem ut judici,sed ut patri manifestare potest, præmissa tamen admonitione fraterna ut suprà dictum est: Alter est, quando ex occulto illo crimine grave aliquod malum spirituale vel temporale imminet, quod nonnisi superioris potentia,vel authoritate averti potest.

§. IV.

De Testibus.

CERTUM est testem interrogatum à judice secundùm ordinem juris suprà explicatum paragr.2. obligari ad ferendum testimonium, & ad declarandum crimen quod ab altero commissum esse cognoscit.Ita S.Doctor q.70. a. 1.& cum illo communiter omnes

Excipiuntur tamen aliqui casus. Primus est, si quis crimen ex sola confessione Sacramentali cognoscat:tunc enim nullatenus illud unquam declarare debet,ut expresse docet S.Th.resp.ad 1.& satis constat ex illis, quæ in tractatu præcedenti cap.5.dicta sunt.

Secundus est,quando in causis criminalibus, in quibus mortis,vel mutilationis sententia infligenda censetur, testimonium ferendum est: ad illud enim Clerici non tenentur; imò nec testimonium in ejusmodi causis ferre debent,ut docet S.Th.sup.ad 3.

Tertius est, si crimen suum quis alteri sub secretò declaravit consilii vel auxilii petendi causa ad salutem propriam spiritualem aut corporalem, ut fieri solet medico, advocato,obstetrici,&c. tunc enim nullus arcanum suæ fidei commissum declarare tenetur, nisi fortè criminis illius testificatio necessaria sit ad aliquod grave damnum publicum,vel privatum avertendum : tunc enim promissio secreti,etiam juramento confirmata,non obligat, cùm nullum juramentum promissorium cedens in damnum injustum alterius obliget;proindeque is, qui crimen ejusmodi novit,tenetur illud interroganti judici patefacere. Ita S.Doctor in resp.ad 3.& post illum Less. sup. c.3. dub.6.

Quar-

Quartus est, si quando judex procedit per viam inquisitionis generalis ad cognoscenda & punienda crimina, tunc enim si quis ab illo interrogetur, v.g. utrum in tali loco sint aliqui ad ulteri, incestuosi, &c non tenetur, imo nõ debet adulterium, aut incestum alicujus patefacere, si omnino sit occultum, ut pater ex cap. *qualiter & quando*, 2. de accusationibus, & docet Sylv. & plures alii apud Lessium sup.

Quæres quid igitur faciet testis in casibus suprà relatis, si à judice juramento interposito (ut semper fit) compellatur ad interrogata respondere: si enim verum dicat, peccabit contra charitatem, imò contra religionem, & sigillum confessionis, si manifestet peccatum aliquod in confessione declaratum : si autem neget id quod verum esse cognovit, mendacii imò perjurii reatum incurret.

Facilis est aliquorum responsio, testem in casibus illis à testimonio ferendo abstinere debere; & si à judice urgeatur, declarare se justa aliqua ratione impediri, quominùs id facere possit : sed quid si à judice his non obstantibus cogatur ad veritatem patefaciendam, quid in illis angustiis faciet? perplexa est haud dubie & difficilis hæc quæstio, cujus solutio, qualiscunque afferatur, facilius carpi & argui poterit, quàm prout ad conscientiarum levamen expedit, explicari: ne tamen lectorem ambiguum & hærentem relinquamus, tria breviter hîc proponimus ex communi, & recepta probatorum authorum doctrina

Primum est quòd, quotiescumque quis sive testis, sive reus secundùm ordinem juris à judice, vel superiore, sive Ecclesiastico, sive laico interrogatur de aliqua re quam sine ullo peccato declarare potest; tunc candidè ac sincerè & seclusa omni ambiguitate vel restrictione mentali secundùm mentem interrogantis respondere tenetur : quamvis enim multi Doctores existiment reum non esse obligatum confiteri crimen morte vel mutilatione dignum, quod alias scit plenè probari non posse, ut Angel Sylv. Armilla verbo (*Delicti confessio*) Rosella verbo (*Accusatus*) Panormit. cap. de Confessione, Pezant. in 2.2. quæst. 70.

disp. un. in fine, & alii quorum sententiam probabiliem existimat Bonac. ad octavum Decalogi præceptum disp. 10. quæst 3. pu. 2. num. 7. longe tamen probabilior est aliorum sententia, qui existimant etiam in casu suprà relato reum, quando à proprio judice interrogatur secundùm juris ordinem; id est de crimine aliquo de quo præcessit infamia, aut de quo suppetunt indicia, aut semiplena probatio; teneri ad fatendum crimen, & verum manifestandum, etiamsi ex ejus confessione mors sequatur. Ita docet S. Th. 2. 2. quæst 69. art. 1. & post illum plures alii, ac præsertim Tole. lib. 5. cap. 58. Torres in 2. 2. disput. 50. dub. 2. Filliuc. tract. 40. num. 263. Becan. lib. 5. manu cap. 21. num. 4. Less. lib. 2. cap. 31. num. 12. & Laym. tract. 6. de judiciis cap. 5.

Secundum est, posse interdum talem causam suppetere ex qua licitum fiat, imò etiam necessarium non apertè profiteri veritatem; sed illam vel aliquibus verbis multiplici sensu vertibilibus, seu æquivocatione aliqua, vel restrictione aliqua mentali tegere, exemplum profert S. Th. in 4. dist. 21. quæst. 3. art. 1. quæst. 1. ad 2. & 3. de confessario, qui de peccato sibi in confessione declarato à judice interrogarerur, asseritque posse illum etiam juramento affirmare se nescire ejus peccatum, cum hac restrictione mentali: quòd nesciat ut interrogantis subditus. Ita cum S. Doctore sentiunt Altissiod. lib. 3. summæ tract. 18. quæst. 2. sub finem, Dur in 4. dist. 21. quæst. 4 num. 10. Palud. ibid. quæst. 3. art. 3. Major ibid. quæst 3. ad 9. Adr. in 4. tract. de confessione quæst. de confessione quæst. de confessore, Joannes Medina cod. de pœnit. tract. 2 qu. 25. qui omnes unanimiter idẽ asserunt id quod ex S. Doctore suprà relatum est, & præterea Dom. Sotus lib. 5. de Just. quæst. 6. art. 2. concl. 7. docet testem, qui contra juris ordinem interrogaretur de crimine, quod secretò cognovit, posse absque mendacio respondere, & etiam juramento affirmare se illud nescire, cum hac restrictione mẽtali, quòd nesciat, ut alteri contra justitiæ ordinem interroganti revelet: quod etiam asserit, & ferè probat Dom. Bannes in 2. 2. quæst. 69. art. 2. dub. 1.

Terti-

Tertium est, causa legitima & rationabili deficiente nemini unquam fas esse (ut docent suprà citati authores & alii Theologi communiter) verbis ambiguis aut æquivocis vel mentali restrictione inter loquendum uti: aliàs usus, in quem instituta sunt verba, perverteretur; & omnis colloquiorum & sermonum certitudo; adeoque omne humanum commercium, & fructus civilis ac Christianæ societatis tolleretur; semperque inesset ratio suspicandi dolum aliquem in verbis latere, & ambiguitatem, & mentalem restrictionem subesse.

§. V.

De Reo.

TRIA præsertim circa obligationes rei quæri possunt. Primum est, utrum teneatur fateri veritatem, quando à judice interrogatur. Responsio facilis est ex dictis paragr. præc. si enim à judice legitimo interrogetur secundùm formam juris, tenetur verum respondere: è contrà si judex legitimam non habeat potestatem, aut formam juris non servet; id est si infamia non præcesserit de crimine de quo fit interrogatio, aut saltem illius criminis semiplena probatio, vel indicia sufficientia non suppetant; tunc respondere ad interrogata non tenetur: quod si à judice cogatur (quod, tamen sine peccato facere non potest) nec ab illo per appellationis viam declinare possit; tunc poterit respondendo crimen occultare ac tegere eo modo, quo præc. paragr. explicatum est. Observat etiam Tol. l. 5. c. 58 simili ratione reum non teneri ad complices suos revelandos, nisi illorum infamia aliqua præcesserit; id est nisi ex fama constet illum socios habuisse; vel quando crimen tale est, ut sine sociis non committatur: quod etiam docet Less.

Secundum est an licitum sit reo ad superiorem judicem appellare. Respondet S. Doctor id ei licitum esse, si causam suam justam esse confidat, vel se ab inferiori judice

gravatum esse arbitretur; illicitum verò, si appellatio fiat solùm ad moram afferendam, ne vel justa sententia feratur, vel si lata est, executioni mandetur, ut habetur cap. *omnino* 2 quæst.6.

Tertium est, utrum reus condemnatus possit se per vim defendere, ne sententia in eum lata executioni mandetur. Respondet S. Doctor id licitum non esse, si justè condemnatus sit etiam ad mortem: licitum verò esse, si sit injustè condemnatus; dummodo tamen nullum inde scandalum, neque gravis aliqua perturbatio in communitate timeatur. Addit S. Doctor illum, qui ad mortem juste damnatus est, posse licitè fugere, si occasio se offerat; dummodo nullam judici, vel ejus ministris vim in eorum persona inferat.

§. VI.

De Advocato & Procuratore.

SANCTUS Thomas 2.2.q.71. quatuor præsertim conditiones requirit in Advocato, quæ etiam servata debita proportione de procuratore intelligi debent.

Prima est, peritia qua (ut dicit S. Doctor art.2.) *possit convenienter assumptæ causæ justitiam ostendere.* unde (ut dicit Tol.l,5.c.60.(si ex ignorantia in causa est, cur cliens causa alioquin justa decidat, peccat, & damnum illatum resarcire tenetur; quod etiam similiter dicendum censet de ejus negligentia.

Secunda conditio est, justitia in exhibendo patrocinio: qui enim scienter injustam causam defendit, absque dubio graviter peccat (ut asserit S. Doctor art.3. teneturque ad restitutionem damni, quod pars adversa incurrit; nisi per clientem suum resarciatur. Quòd si causa dubia sit, nec satis ex utraq; parte justitia dignoscatur, potest quidem ejus patrocinium suscipere; dummodo paratus sit quàm primùm ab illo patrocinio absistere, si in progressu litis ejus injustitiam deprehendat.

Tertia

Tertia conditio est, ab omni avaritiæ labe immunitas: quamvis enim (ut dixit S. Aug. ep. 54. ad Maced) *Advocatus justum patrocinium, & jurisperitus verum consilium licitè vendere possit*; patrocinii tamen vel consilii illius pretium moderatè accipere debet, *considerata* (ut loquitur S. Doct. art. 4.) *conditione personarum, negotiorum, laboris, & consuetudinis patriæ.*

Quarta denique conditio est charitas, qua tenetur advocatus pauperum causas suscipere illisque patrocinari, quando aliter ipsis subveniri non potest, eadem ratione, qua tenentur omnes necessitatem patienti, misericordiæ opus impendere, ut fusius explicat S. Doct. art. 1.

§. VII.

De injuriis honoris, & famæ per detractionem, & contumeliam.

HONORIS nomine intelligitur testificatio quædam exterior excellentiæ alterius; per famam verò significatur multorum existimatio de vita, moribus & actibus ejusdem, ut docet S. Th. qu 72 & 73. unde per detractionem fama præsertim læditur; honor verò per contumeliam: detractio siquidem est alienæ famæ occulta & injusta denigratio; contumelia verò addit novam injuriam, qua non tantùm fama sed etiam honor violatur; non enim occultè & in absentia, ut fit per detractionem, sed coram, & in præsentia honor per contumeliam cum quodam contemptu impetitur. Ex quo fit, ut, quamvis detractio sit in genere suo peccatum mortale & quidem gravissimum, (ut docet S. Th. q. 73. a. 2.) contumelia tamen sit peccatum adhuc illo gravius, quia magis lædit, & acerbiorem infert injuriam.

Diximus detractionem esse injustam famæ alienæ denigrationem; quia non erit detractio, si justè fama aliena denigretur; v. g. si quis ex motivo justitiæ vel charitatis alicujus crimen, quod vel bono publico perniciosum est, vel alteri injuriosum

& nocivum, superiori aut alicui alteri aperiat, qui remedium afferre potest: quòd si fama auferatur ex intentione nocendi, tunc illius ablatio ad detractionem pertinet.

Hæc autem intentio nocendi (ut observat Tol. sup. c. 63.) dupliciter in detrahente reperiri potest; uno modo directè, cùm quis per detractionem reipsâ nocere intendit; altero modo indirectè, cùm licèt expresse id non intendat, ea tamen dicit, ex quibus nocumentum famæ alterius sequitur; ut qui ex joco vel loquacitate alteri notabiliter detrahit.

Docet præterea S. Th. a. 1. ad 3. detractionem octo potissimum modis committi posse, nimirum quatuor modis directè & quatuor indirectè: Directè quidem 1. imponendo alteri falsum crimen: 2. crimen illius verum verbis adaugendo: 3. manifestando crimen verum, sed occultum: 4. malitiosè ac perperam alterius factum bonum interpretando: qui quartus modus (ut notat Less. li. 2. c. 11. dub. 2.) quatenus per illam pravam interpretationem fama proximi læditur in animo audientis, pertinet ad detractionem, quatenus verò concipitur in animo illius, qui sic malitiosè interpretatur, pertinet ad judicium temerarium, de quo seq. paragr. agetur.

Indirectè autem committitur detractio 1. negando rectè facta aut egregias dotes alterius: 2. verbis extenuando: 3. reticendo bona alterius eo tempore & loco, quo silentium istud ejus famæ nocere potest: 4. remissè ac frigidè laudando.

Quovis autem modo committatur detractio, sive directè sive indirectè, sive ex intentione formali & expressa nocendi, sive alio quovis illicito motivo, censetur semper esse peccatum mortale, quoties quis deliberatè famam alterius lædit in re gravi; veniale autem, si tantùm in re levi, ut docet S. Th. art. 2. Gravitas autem & levitas illa æstimanda est, tum ex quantitate læsionis, quæ per detractionem famæ alterius infertur; tum ex conditione personæ, cujus fama læditur: fieri siquidem potest (quod rectè observat Tol. c. 64.) ut manifestatio peccati alicujus respectu

per-

personę unius censeatur infamia levis, imò interdum nulla, quæ respectu alterius gravem infamiam induceret, aut notabile scandalum secum inveheret: e.g. qui de milite diceret; quòd ad duellum provocatus inimicum occiderit; de adolescente dissoluto, quòd amore aliquo illicito implicitus sit; levem, imò propè nullam maculam illorum famæ inurere censeretur, cùm tales ut plurimùm de similibus rebus glorientur: qui verò idem de Episcopo, aut persona aliqua Ecclesiastica, vel religiosa diceret, haud dubiè gravissimam ejus famæ & maximè scandalosam injuriã irrogaret.

Hinc etiam colligitur (ut docet Less. c. 11. dub. 3.) ut plurimùm nonnisi venialiter peccare illos, qui aliorum defectus naturales occultos sive corporis sive animi patefaciunt; ut quòd aliquis sit gibbosus, quòd ignarus, exilis ingenii, &c. nisi fortè inde (ut idem monet) grave aliquod illius damnum, aut notabilis contemptus in animis audientium, vel scandalum alterius oriretur.

§. VIII.

Solvuntur dubia quædam circa peccatum detractionis.

PRIMUM est an peccet mortaliter is, qui alterius peccata audita refert coram aliis, nihil tamen asseverando.

Respondetur quòd, quamvis per se loquendo id non sit peccatum mortale, quando nulla inde infamia oritur, nec apud prudentes viros isto loquendi modo, qui nullam meretur fidem, alterius fama multum lædatur: si tamen (ut rectè observat Less. dub. 5) crimen esset valdè grave, quod in audientium animis suspicionem aliquam pravam ingeneraret, in illo casu peccaret mortiferè, qui hujusmodi crimen referret præsertim de persona aliqua honesta, respectu cujus suspicio illa grave malum esse censeretur: quod etiam similiter dicendum si quis peccata alterius audita referat coram iis, quos probabile est ex sua levitate credituros.

Secun-

Secundum est, an peccet mortaliter is, qui peccatum proximi occultum uni aut alteri tantùm manifestaret. Resp. quòd quamvis Nav. c.18. n.33. existimet in tali casu non esse nisi peccatum veniale, si non subsit periculum evulgationis aut alterius incommodi; probabiliorem tamen & in praxi tutiorem esse eorum sententiam, qui asserunt talem manifestationem esse ut plurimùm peccatum mortale: cùm fieri possit (ut rectè monet Less. dub. 11.) aliquem malle peccata sua multis externis & plebeis esse nota quàm prælato, vel alicui gravi viro, cum quo assiduè versatur, vel à quo dependet.

Si tamen aliquis injuriam sibi ab altero illatam amico aperiret, non quidem animo detrahendi aut nocendi, sed ut concilium vel consolationem aliquam acciperet; in illo casu idem Less. censet non esse peccatũ saltem mortiferũ.

Tertium est, an liceat hominem diffamatum in uno loco, etiam diffamare; seu crimen illius manifestare in altero vel apud alios qui illud ignorant. Resp. ex Tol. supra cap. 65. id facere ex intentione nocendi, esse peccatum mortale, si gravis sit defamatio; seclusa verò ejusmodi prava intentione non esse peccatum, si quis alterum criminis notorietate aut publica judicis sententia infamatum, in aliqua urbe manifestet aliis id in eadem urbe ignorantibus, nisi ob temporis diuturnitatem crimen illius jam oblivioni datum esset, aut vitæ emendatione bonam famam recuperasset: in aliis vero locis id ipsum notum facere, quo fama communis illud brevi perlatura, idem Toletus neque justitiæ neque charitati repugnare existimat: quòd si verisimiliter crederetur famam illius criminis illuc nunquam, aut non nisi post longum tempus perventuram esse, existimat Lessius fore peccatum mortiferum crimen illud in tali loco divulgare, præsetim si is, qui illud crimen admisit, bonam famam illic consecutus fuisset; vel si ex illa diffamatione aliquod damnum, aut incommodum illi aut ejus propinquis obveniret; secùs verò si ille parum curaret se alibi infamari, quod sæpe fieri solet, præsertim si procul absit; aut si quis ob grave crimen

fuisset

fuiſſet publicè punitus : tunc enim ſæpe expedit iſta ad aliorum exemplum divulgari.

Quartum eſt; an licitum ſit aliquando quibuſdam de cauſis crimen alicujus occultum alteri detegere. Reſp. licitum eſſe, quoties id neceſſarium eſt ad impediedum notabile aliquod damnum alterius ſive corporale, ſive ſpirituale, quod alia via impediri non poteſt. Ita Sot. lib. 5. de juſt. quæſt. 7. art. 1. Nav. cap. 18. nu. 31. Leſſius ſup. dub. 9. e.g. ſcis aliquem furtis addictum, & ſæpè in illis deprehenſum, monere potes eos quibuſcum habitat, ut ſibi caveant, &c. ſimiliter noviſti aliquem ſe gerentem pro medico, in illa tamen ſcientia valdè imperitum; potes monere eos, quibus ab ejus imperitia periculum immineret: imo interdum non ſolum potes, ſed etiam ex charitate teneris alterius crimen occultum manifeſtare, ſi ex illo grave aliquod nocumentum publicum, aut etiam particulare immineat, quod cenſeatur præponderare damno, quod is qui illud commiſit in fama vel honore patietur: in dubio autem utrum præponderet, inclinandum eſt potius in favorem innocentis; e.g ſi quis aliqua hæreſi occulta laboret, ſitque periculum ne alios inficiat.

Quintum, an ſit peccatum mortale infamare ſeipſum. Reſp. quod, quamvis, per ſe loquendo hæc infamatio ſui non ſit peccatum mortale; cùm (ut rectè probat Leſſ. dub. 6.) neque ſit contra juſtitiam, (homo ſiquidem eſt dominus ſuæ famæ) nec illam ſicut alia bona diſſipando ulli faciat injuriam; neque etiam contra charitatem, quæ non obligat ad bona exteriora comparanda vel conſervanda, niſi quatenus neceſſaria ſunt ad bona ſpiritualia vel noſtra vel proximorum: ſi tamen ex infamatione illa ſui ipſius, ſequeretur aliquod ſcandalum, aut aliorum nocumentum, ut in perſonis, quorũ bona fama ad aliorũ ſalutẽ neceſſaria eſt, v.g. Epiſcopis Paſtoribus, &c. tunc infamatio illa eſſet peccatum mortale, ut docet idem author ſupra.

Sextum deniq; eſt, utrum audiens detractorem, peccet, Reſp. ex mente S. Doctoris q. 73. a. 4. peccare, quoties conſentit detractioni, juxta illud Ro. I. *Digni ſunt morte, & non*

ſolum

ſolùm qui peccata faciunt , ſed etiam qui conſentiunt facientibus.

Poteſt autem quis dupliciter detractioni conſentire (ut obſervat Tol. ſup 67.) directè ſcilicet vel indirectè. Directè conſentit, qui vel alterum inducit ad detrahendum , vel illius detractione delectatur: & is non minùs peccat, quàm detractor ; de eoque intelligi debet illud dictum S. Bernardi: *Detrahere, aut detrahentem audire , utrum horum deteſtabilius ſit, non facilè dixerim.* Indirectè autem conſentit detractioni, qui, licèt nec ad illam inducat, nec ea delectetur ; illam tamen non prohibet , nec detrahenti reſiſtit, cùm poſſit & debeat : & ſi quidem detractio ſit notabilis, & in materia gravi, poſſitque facilè illam impedire, mortaliter peccat ; cum charitas obliget, ut grave damnum proximi, ſi commodè poſſimus, impediamus : venialiter verò, ſi detractio ſit levis, aut ſi præ nimia verecundia, vel animi puſillanimitate reſiſtere detrahenti non audeat; niſi fortè infamia eſſet valdè atrox , vel gravia incommoda putaretur illatura : tunc enim deberet ſibi vim facere , & excuſſa verecundia modeſtè contradicere. Nullo autem modo peccat, qui detrahentem non arguit, eò quòd probabiliter exiſtimat monitionem ſuam nihil profuturam; imò potius obfuturam , ſi detractor occaſionem ex ea ſumat magis ac magis oblocutionem ſuam aſſeverandi. Item non peccat, qui rationabili aliqua verecundia præpeditur, ut ſi famulus domino, vel filius patri detrahenti non reſiſtat, quando ſe nihil profuturum exiſtimat.

Obſervat tamen rectè Tol. cap. 67. longè ſtrictiùs obligari Superiores reſpectu inferiorum ad prohibendas detractiones, ſicut & alia quæcunque peccata ; proindeque verecundiam, ac puſillanimitatem illos à peccato mortali minimè excuſare, ſi graviter detrahenti non reſiſtant, quando id profuturum arbitrantur ; imò quamvis detrahenti nihil id prodeſſet, ſi alios ſilentio ſuo ſcandalizandos eſſe advertant.

Admonet autem S. Doctor art. 4. ad 2. detrahentem corripi poſſe, non ſolum arguendo , ſed etiam ſignis quibuſdam

dam exterioribus, ut triſtitia faciei, oſtendendo ſibi diſplicere detractionem juxta dictum Sapientis *Prov. 25. ventus Aquilo diſſipat pluvias, & facies triſtis linguam detrahentem*: vel diſcedendo, vel ſermonem aliò divertendo.

§. IX.

De Iudicio temerario.

QUONIAM (ut rectè obſervat Nav. Cap. 18. nu. mendacia, detractiones aliæque hujus octavi præcepti transgreſſiones ut plurimùm à judiciis temerariis proficiſcuntur, magnamque cum illis habent culpæ affinitatem: idcirco de iis breviter hìc agendum eſt.

Judicium autem hìc ſumimus, non prout ſignificat actum proprium judicis, quo ſibi ſubditis jus dicit; ſed prout denotat actum intellectus quo quilibet particularis de altero apud ſe aliquid cogitat, & definit, ſeu ſtatuit: & eo ſenſu tres veluti gradus diſtinguere poſſumus de judicio, quod quis de aliquo concipit. Primus eſt, quo quis de alterius malo dubitat neutram in partem inclinando. Secundus eſt, cùm ſuſpicatur ineſſe malum & cum aliquo debili aſſenſu ita eſſe exiſtimat, cum formidine tamen oppoſiti. Tertius eſt, quando cum pleno aſſenſu & firma animi ſententia ita eſſe judicat.

Hac obſervatione ſuppoſita, certum eſt in primis dubitare, ſuſpicari, vel judicare de proximo, eſſe quid indifferens in genere moris, ac benè vel malè ſe habere poſſe: bene quidem, ſi fiat ſecundùm regulam rectæ rationis: malè autem; ſi à regula rectæ rationis aberret; unde Chriſtus Dominus *S. Ioan. 7. Nolite* inquit *judicare ſecundùm faciem, ſed rectum judicium judicate.*

Certum eſt 2. dubitare, ſuſpicari, aut judicare quidpiam mali de altero, quando cauſæ ſufficientes ad id ſuppetunt, non eſſe illicitum, ut communiter Theologi docent ac præſertim Azor. tom. 3. c. 11. dub. 3. Valent. diſp. 5. quæſt. 4. de judicio pu. 3. Laym. lib. 3. de juſtitia tract. 3. part. 2. ca. 2. ubi

ubi tamen rectè monet majores rationes, & clariora indicia requiri ad suspicandum, quàm ad dubitandum, & ad judicandum, quam ad suspicandum.

Quæres quænam causæ & rationes ad rectè dubitandum, vel suspicandum, vel dubitandum de malo alterius sufficientes esse censeantur. Resp. nullam certam regulam afferri posse, recte docet Sot. lib. 3. de justitia quæst. 4. a. 3. & post illum Valentia suprà pu. 3. sed id judicio viri prudentis esse definiendum, considerata conditione rei, qualitate personæ, aliisque circumstantiis: quæ omnia cùm interdum sint valdè perplexa & involuta, ideo rectè monet Laym. interdum evenire posse, ut quis decipiatur existimans sufficientes sibi adesse dubitandi, suspicandi, aut judicandi rationes, quæ tamen reipsa tales non sunt; præsertim quando ex cognitione operum externorum judicatur de intentionibus aliisque actibus internis, unde rectè concludit, longè tutius esse animum ejusmodi judiciis, &c. cohibere, Deoque omnia dijudicanda relinquere, nisi fortè necessitas aliqua, vel utilitas propria, vel aliena nos ad id obliget; & tunc rationis ac prudentiæ partes erunt expendere, quantum exteriores apparentiæ habeant probabilitatis; animumque cohibere, ne ultra justitiæ, aut charitatis metas progrediatur.

Certum est 3. judicium temerarium, seu illud quo advertenter ac deliberatè judicatur aliquid mali de altero ex levibus & insufficientibus rationibus ac judiciis, esse peccatum mortale; si malum illud grave sit, ejusque famam notabiliter lædat. Ita S. Th. q. 60. a. 3. & illud est judicium quod Christus Dominus prohibuit his verbis *S. Matt. 7. & S. Luc. 6 Nolite judicare, ut non judicemini*, ut exponit S. August. libr. 2. de serm. Domini in monte cap. 18. & S. Bas. in regulis Brevioribus reg. 164. aliis si malum sit leve, nec proximi famam multùm lædat, non erit nisi veniale.

Cùm hæc certa sint, & in confesso apud omnes, unum est de quo non convenit inter Theologos; scilicet quale peccatum sit ex levibus indiciis, & causis suspicari aliquid mali de proximo, ut plerumque solet evenire. Tres sunt

super

ſuper hac quæſtione ſententiæ. Prima eſt omnem ſuſpicionem temerariam de gravi aliquo proximi malo eſſe peccatum mortale. Ita Bannes ad quæſt.60.art.3. Secunda eſt, ſuſpicionem illam, quæ debili tantum aſſenſu nititur cum formidine oppoſiti, nunquã eſſe peccatum mortale. Ita Cajet. in hunc art.3. Nav. in rubrica de judiciis, & Lud. Mar. tract. de juſt. & jure diſp.9. lect.1. & 2. qui pro hac ſententia citat S. Doctorem cit. art.3. & S. Aug. tract.99. in S. Joan ubi dicit genus iſtud ſuſpicionis *Ad humanam tentationem pertinere, ſine qua vita iſta non ducitur* : concluditque *ſi ſuſpiciones vitare non poſſimus, quia homines ſumus; judicia tamen, id eſt definitivas firmasque ſententias continere debemus.* Tertia denique ſententia quæ omnium probabiliſſima videtur eſt ſuſpicionem temerariam non eſſe plerumque niſi peccatum veniale; fieri tamen poſſe interdum ratione gravitatis materiæ reſpectivè ad quaſdam perſonas; ut ſi mortale; v.g. ſi quis prælatum Eccleſiaſticum doctrina & pietate conſpicuum ex levibus quibuſdam indiciis ſuſpicetur eſſe hæreticum aut peccatũ aliquod nefandum, aut ſcandaloſum commiſiſſe. Ita Sot. lib.3. quæſt.4. art.3. & Leſſ. ſup. dub.3 ubi hanc ſententiam fusè probat, præmiſſa tamen diſtinctione inter ſuſpicionem illam, quæ oritur ex errore quodam intellectus, & eam quæ ex pravo affectu voluntatis; dicitque ſuſpicionem illam eſſe tantum peccatum veniale, quæ procedit ex quodam errore intellectus, quo quis apprehendit indicia tanquam ſufficientia ad ſuſpicandum de proximo aliquod malum, negligitque perſpicere, & examinare num illa ſint ſufficientia; eſt tamen paratus ad ſuſpicionem deponendam, ſi adverteret cauſam illius non eſſe ſufficientem: ſuſpicionem verò illam eſſe peccatum mortale, quæ oritur ex pravo quodam affectu voluntatis, & malevolentiæ erga alterum, qua fit ut etiamſi advertat indicia illa non eſſe ſufficientia, velit nihilominus pergere in ſua ſuſpicione, quæ eſt de gravi aliquo proximi malo, quod in maximam illius vergit infamiam.

Optime S. Aug. ſupra cap.18. *Duo ſunt, inquit, in quibus temerarium judicium cavere debemus: cum incertũ eſt, quo*

animo quid factum fuerit; vel cum incertum est, qualis futurus sit, qui nunc bonus vel malus apparet, si ergo quispiam v. g. conquestus de stomacho jejunare noluit; & tu non credens, id edacitatis vitio tribueris; temerè judicabis. Item si manifestam edacitatem ebriositatemq; cognoveris, & ita reprehende is quasi nunquam ille possit corrigi atque mutari; nihilominùs temere judicabis. Non ergo reprehendamus ea, quæ nescimus quo animo fiunt, neque ita reprehendamus, quæ manifesta sunt ut desperemus sanitatem: vitabimus judicium de quo nunc dicitur: nolite judicare, ne judicetur de vobis.

Quæres utrum ea de quibus dubium est quo animo fiant, in meliorem partem sint interpretanda. Resp. ex hypothesi, quòd æqualia sint utrimque indicia, si judicium de proximo ferre velimus, tunc in partem meliorem seu benigniorem esse ferendum: quia (ut docet S. Tho. art. 4. ad 1.) melius est in dubio frequenter falli benè opinando de proximo, quàm malè opinando semel decipi.

Monet tamen rectè Less. c. 29. dub. 4. quando agitur de vitando aliquo damno, vel de adhibendo remedio, tutius esse dubia in deteriorem partem interpretari; non quidem existimando proximum, v. g. esse furem, vel improbum, vel pro tali habendum esse; sed judicando ita exteriùs cavendum esse, & sibi vel alteri consulendum, ac si dubia esset ipsius proximi probitas. Ita S. Thomas art. 4. ad 3. & hac ratione, dum accipimus personam ignotam in ædes, possumus licitè rebus nostris ita cavere, ac si dubia esset ejus probitas, quamvis nullomodo improbam illam judicemus: sic etiam superiores quamvis quoad internum affectum erga subditos dubia in meliorem partem interpretari debeant: ad præcavendum tamen malum, & disciplinam observandam, ita se gerere possunt, ac si de illorum probitate dubitarent.

§. X.

§. X.

Quot modis peccetur in octavum hoc Decalogi præceptum.

PECCANT inprimis contra octavum hoc Decalogi præceptum, qui deliberatè mendacium aliquod proferunt; quod quidem erit mortale, si honori divino aut proximi bono sit perniciosum: peccant etiam qui per hypocrisim vitæ sanctimoniam fingunt, quod peccatum adhuc gravius erit, si ex illo sequatur aliquod proximi damnum, ut si id fiat ad disseminandos errores. Item qui habitu aut vestibus mentiuntur sexum; ut si fœmina veste virili aut vir fœminea induatur, si id fiat propter aliquem pravum finem; aut ex eo peccati alicujus aut scandali periculum immineat.

Peccant, qui sine legitima authoritate judicis sibi officium arrogant, aut illud ambiunt, quamvis legum ac juris ignari. Item judices, qui notitiam illam juris & legum conservare negligunt, qui de causa aliqua ad se non pertinente judicialiter cognoscere, & sententiam ferre præsumunt. Qui contra allegata & probata, aut contra leges & jura judicant: qui formam à jure præscriptam in judicando non servant: qui sine ulla præcedenti infamia, aut aliis sufficientibus indiciis, de occulto alicujus crimine judicialiter inquirunt, reum indebitè interrogant, & ad respondendum cogunt: qui favore, vel respectu aliquo humano, aut alio quovis pravo affectu à recto justitiæ tramite deflectunt, sive injustam ferendo sententiam; sive causarum expeditionem notabiliter differendo, aut aliquid aliud justitiæ contrarium faciendo, aut fieri permittendo: qui pro sententia ferenda, aliisque actibus judicialibus aliquid exigunt ultrà id, quod pro justo & honesto stipendio ex lege vel legitima consuetudine accipere licitum est.

Peccant qui crimen aliquod bono communi perniciosum non denunciant, quando commodè id possunt: qui contra alterum litem intentant ex odio, vindictæ appetitu,

aut

aut quovis pravo affectu: qui fraude, aut injusto aliquo processu in litibus utuntur.

Peccant qui ad testimonium ferendum citati, & à legitimo judice secundum juris ordinem interrogati aliquid falsum aut ambiguum, & contra ipsius judicis mentem respondent quod & similiter de ipsius accusatis & reis intelligi debet; qui etiam præterea peccant, quando judici legitimè aliquid statuenti, aut justitiæ ministris illius jussa exequentibus resistunt, aut vim aliquam inferunt.

Peccant etiam contra hoc præceptum qui alterius honori contumeliam irrogant; in eum verba probrosa & injuriosa proferunt, eidem peccata occulta palam exprobrant; aut alia quævis cū irrisione, & contemptu objiciunt.

Peccant qui alterius famæ secreto detrahunt; illi crimen aliquod falsum imponunt; aut verum malitiosè adaugent; aut ejus peccatum occultum manifestant, vel rectè factum perperam interpretantur. Item qui rectè facta alterius inficiantur, vel eadem extenuant, aut de illis silent, vel ea frigide, ac simulatè laudant; cùm ex silentio illo, & frigida seu simulata laude sequitur aliquod in proximo famæ dispendium.

Item qui alterum ad detrahendum alliciunt, aut illius detractione delectantur; vel qui cum possint & debeant, detractionem non impediunt: qui susurrationibus causant discordias: qui libellos diffamatorios scribunt, aut in vulgus spargunt; illos pravo animo legunt, asservant, aut aliis legendos tradunt.

Peccant denique qui deliberatè ac temerè aliquid mali de proximo judicant vel suspicantur: qui actiones illius honestas vel indifferentes malè interpretantur.

§. XI.

De restitutione ob hujus octavi præcepti violationem facienda.

DUPLEX restitutio occurrere potest ob hujus præcepti violationem facienda, pro duplici damno famæ seu hono-

honoris ac bonorum fortunæ quod ex ea oriri potest: de utraque breviter aliquid dicendum est.

Atque in primis quod spectat ad restitutionem bonorum fortunæ, certum est ex iis, quæ præced. sect. dicta sunt, ratione mendacii, aut contumeliæ, vel detractionis incumbere obligationem restituendi, quoties per illud mendacium, aut contumeliam illam, seu detractionem damni alicujus causa injuste data est, aliquo ex modis sect. præced. explicatis.

Constat præterea judicem, qui sive in ferenda sententia, sive in toto judiciali processu injustitiam aliquam commisit, unde secutum est damnum innocentis, ad illius compensationem obligari: similiter & illum, qui falsò alterum accusarit, aut qui falsum testimonium in judicio detulit, ad resarcienda damna inde secuta teneri.

Quod vero spectat ad restitutionem famæ, & honoris, certum est (ut ex communi Theologorum doctrina docet Sot. lib. 4. de just. qu. 6. a. 3. in resp. ad 4. & post illum Valent. disp. 5 quæ. 6 de restit. pu. 5.) famam ablatam restitui debere, si tres concurrant conditiones: prima est, ut fama reipsa ablata fuerit: secunda, ut injustè ablata fuerit: tertia, ut non fuerit recuperata. His tribus conditionibus concurrentibus.

Dicendum 1. eum qui alterum infamavit asserendo aliquid falsum de illo, ad famam illi restituendam obligari affirmando se dixisse falsum. Ita S. Doctor q. 62. a. 2. ad 2. & post illum Scot. Rich. Cajet. Sot. Nav. & alii apud Valentiam suprà, qui tamen id ita esse intelligendum existimat, si alia ratione famam alterius à se injustè læsam sufficienter reparare non possit.

Dicendum 2. illum, qui alterum diffamavit crimen ejus verum quidem sed occultum patefaciendo, ad famam illius restituendam obligari, non quidem dicendo se falsum dixisse; id enim esset mendacium quod (ut ex antè dictis constat) nunquam licitum est; sed aliqua alia ratione, nimirum vel dicendo se malè & inconsideratè locutum fuisse, ut monet S. Doct. in resp. ad 4. vel se antea quidem existi-

existimasse id esse verum, sed postea comperisse perperam à se id esse dictum, ut censet Joan. Major in 4. dist. 15. qu. 16. vel si timeatur, ne apud personas eruditas, aut perspicacis ingenii similes loquendi modi opinionem de crimine proximi conceptam potiùs confirment, quàm ex animis eorum deleant, Sot. & Nav. apud Valentiam existimant tacendum esse de illo crimine; illumque, qui famæ detrimentum passus est, quacunque data occasione de aliis rebus commendandum esse; ut sic quædam injuriæ compensatio fiat. Addit Valentia. Posse etiam eum, qui verum dicendo alterum infamavit, uti aliqua verbi ambiguitate aut mentali restrictione ad retractandum id quod à se dictum est: quod tamen ultimum remedium non nisi aliis deficientibus, & in gravi aliqua famæ reparandæ necessitate cum maxima cautela videtur esse adhibendum.

Dicendum 3. illum etiam, qui crimen alterius occultum ab alio auditum refert, obligari ad reparationem famæ, si advertat hoc suum dictum in aliis (ut sæpe fit) sinistram de proximo ingenerasse opinionem: quod præstare poterit, sive adhibendo aliquod ex mediis suprà dictis, sive ostendendo, & quantum poterit aliis persuadendo, quàm incerta sint, & plerumque falsa, quæ de aliis passim audiuntur & referuntur. Ita Sot Nav. & alii apud eumdem Valent. suprà. Ratio est, quia quotiescunque damnum famæ proximi injustè illatum est, toties incumbit illius sarciendi obligatio: atqui hîc ut supponimus tale damnum illatum est: ergo sarciendum est.

Sunt tamen aliquæ causæ ab illa restitutione famæ communiter excusantes eum, qui alterum infamavit. Prima est, si is, qui infamatus est, illi, à quo infamatus est, restitutionem famæ condonavit; nisi fortè talis sit, qui condonare non debeat, quales sunt personæ illæ, quarum fama bono publico necessaria; quam proinde negligere non debent, nec illius reparationem leviter condonare. Secunda, si id quod contra famam alterius oblocutus est, in oblivione abiisse prudenter existimetur. Tertia, [illegible] ex ejus oblocutione nulla infamia secuta

sit;

ſit; puta quia illi, quibus crimen occultum patefecit, jam illud noverant, aut nullam fidem ejus dictis adhibuerunt. Quarta, ſi fama quæ ablata eſt, per aliam viam ſit recuperata. Quinta, ſi famæ illius reſtitutio fiat moraliter impoſſibilis. Sexta denique, ſi non poſſit fieri ſine amiſſione famæ, quæ ſit longè majoris momenti; ut ſi prælatus aliquis, vel vir valdè illuſtris infamarit plebejum, non tenetur cum notabili jactura honoris ſui, famam illam reſarcire; ſed ſufficit, ut id faciat eo meliori modo, quo ſine propriæ famæ jactura id poterit; v.g. laudando illum eo genere virtutis in quo infamavit, aut alia ratione ſecundùm judicium viri prudentis. Ita Sot. Cord. Tolet. & alij apud Leſſ. Lib. 2. c. 11. dub. 26.

Quæres, utrum in eo caſu, in quo fama reſtitui non poteſt, debeat pecunia compenſari. Reſp. probabile eſſe id, quod aſſerunt quidam Doctores, quos citat & ſequitur Valentia Sup. nempe id fieri poſſe, ac proinde faciendum. Probabilius tamen eſſe id, quod Nav. Sylv. & alij quos citat & quibus ſubſcribit Leſſ. Dub. 16. docent; nullo ſcilicet pecuniæ pretio famam dignè compenſari poſſe, juxta illud Prov. 22. *Melius eſt nomen bonum, quam divitiæ multæ*; cùm ſit bonum ſuperioris ordinis, nec proinde ad illam compenſationem faciendam ullum obligari.

Quod autem de reſtitutione famæ, idem quoque de honoris læſi compenſatione intelligi debet, quoties quis aliquam contumeliam in alium protulit, aut quocunque alio modo honorem illius injuſtè læſit: tunc enim illum reparare, & perſonæ læſæ ſatisfacere debet, vel ab ea petendo veniam, aut aliquid ſimile faciendo, quod judicio viri prudentis honoris illius compenſationi ſatis eſſe poſſit.

* * *

SECTIO IX.

Explicatur nonum & decimum Decalogi præceptum.

Non concupisces uxorem proximi tui, &c. Non domum, non agrum. &c. nec universa quæ illius sunt.

QUAMVIS ea quæ his duobus ultimis Decalogi præceptis prohibentur, jam septimo prohibita esse videantur, in quibus ut in aliis vetantur, non solùm actus exteriores, sed etiam interiores divinæ legi repugnantes; nihilominus (ut rectè observat S. Doct 1.a q 100 a. 4. & 5.) non sine maxima ratione hæc duo ultima præcepta Deus subjunxit aliis præcedentibus; tum ut legum suarum perfectionem & ab humanis legibus differentiam ostenderet; *Leges siquidem humanæ* (ut loquitur Catech. Rom. Part. 3. c. 10) *rebus tantum externis contenta sunt; divinæ verò ipsius animi puram sinceramque castitatem atque integritatem requirunt*: tum etiam ut expressiùs moneret, quàm cauti & solliciti esse debeamus in devitandis illis peccatis, quæ sola cogitatione, & animi proposito committuntur: cum (ut habetur in Conc. Trid. Sess. 14. c. 5.) *Nonnunquam animum graviùs saucient, & periculosiora sint iis, quæ in manifesto admittuntur*

Docet autem Catech. Rom. Sup. hoc duplici præcepto non prohiberi illam concupiscendi vim, quæ nobis à Deo ut authore naturæ indita est, sed pravum illius usum, & effrenatam illam cupiditatem, quæ fines à recta ratione constitutos transgreditur, sive res malas appetendo, ut adulteria, ebrietates &c. sive res quidem bonas, sed injustè & inordinatè desiderando. Quæ quidem cum satis constent ex iis, quæ præced. sect. explicata sunt, hic breviter adjungemus modos aliquos, quibus Rom. Catech. declarat; hæc duo ultima Decalogi præcepta posse violari.

Atque in primis docet peccare in nonum Decalogi præceptum,

ceptum, non modò illum, qui alterius uxorem adultero affectu concupiſcit, ſed etiam qui eam ſibi matrimonio jungi præmaturo & inordinato affectu optat; tum propter illius deſiderij perverſitatem; tū etiam propter periculum, ne ex illo inducatur ad optandam viri mortem, aut illegitimum uxoris ejus complexum concupiſcendum. Quod quidem non ſolum de mulieribus conjugatis, ſed etiam de illis quæ alteri deſponſatæ ſunt, intelligendum eſſe dicit; has ſiquidem concupiſcere non licet; ſicut nec pacta ſponſaliorum reſcindere, nec fidem datam violare licitum eſt.

Quod verò ſpectat ad decimum & ultimum præceptum, docet idem Catech. in illud peccare præſertim eos, qui nimis avidè divitias expetunt, aut alienis opibus inhiant: qui modis pravis & illicitis artibus opes augere cōcupiſcūt: qui lucri captādi gratia erga ludos aleæ immoderatè afficiūtur.

Peccare item mercatores, qui rerum penuriā annonæq; caritatem optant: qui ægrè ferunt, ut ſint alij præter ipſos qui vendant aut emant. quo ipſi cariùs vendere, aut viliùs emere poſſint: qui alios egere cupiunt, ut vendendo, & emendo magis lucrentur.

Similiter & milites, qui militiæ nomen dant, aut bellū expetunt, ut impunè furentur: medicos etiam, qui morbos aliorum exoptant: advocatos, procuratores, & etiam judices, qui lites multiplicari & protrahi cupiunt: artifices denique, qui quæſtus avidi earum rerum, quæ ad victum aliaſque vitæ neceſſitates pertinent, penuriam exoptant, ut inde plurimum lucri faciant.

Porrò quàm noxia ſint, & pernicioſa hæc prava & inordinata deſideria, ſi deliberatè animo foveantur, teſtatur Apoſtolus his verbis 1. *Timoth. 6. Nihil intulimus in hunc mundum: haud dubium quòd nec auferre quid poſſumus. Habentes autem alimenta, & quibus tegantur, his contenti ſimus. Nam qui volunt divites fieri, incidunt in tentationē, & in laqueum diaboli. & deſideria multa inutilia & nociva, quæ mergunt homines in interitum & perditionem. Radix enim omnium malorum eſt cupiditas.*

Atq; hactenus de legis divinæ præceptis ad ipſius ſupremi optimi & maximi Legislatoris majorem laudē & gloriā.

CAPUT V.

De Præceptis Ecclesiæ.

ECCLESIÆ præcepta quinque communiter numerantur, ut videre est apud Petrum Canisium in summa doct. Christ. Cap. 3. in quorum primo & secundo sanctificatio dierum festorum, & in ijsdem diebus Missæ auditio præscribitur: in tertio jejunium certis diebus servandum injungitur: in quarto & quinto confessio Sacramentalis semel saltem in anno facienda, & sacra Eucharistia saltem in Paschate sumenda præcipitur. Et de primo quidem & secundo egimus suprà in explicatione Decalogi: quartum & quintum etiam explicavimus in tract. de Sacramentis: quare nunc de solo tertio, scilicet de jejunij servandi præcepto, aliquid dicendum nobis superest.

SECTIO UNICA.

Explicatur tertium Ecclesiæ præceptum, quod est de jejunio.

§. I.

Quid ad debitam jejunij observationem requiritur.

JEJUNII nomen tribus modis accipi solet. Primò pro abstinentia à vitijs & peccatis, juxta illud S. Aug. *Iejuniũ magnum & generale est abstinere ab iniquitatibus, & illicitis voluptatibus seculi, quod est perpetuum jejunium.* Secundò pro abstinentia à quolibet cibo & potu; diciturq; Jejuniũ naturale, quale requiritur ex præcepto Ecclesiastico ad sumptionem Eucharistiæ, ut suprà dictum est tra. de sac. c.

5. Ter-

5. Tertiò denique pro abstinentia quadam, & cibi substractione secundùm formam ab Ecclesia præscriptam; & vocatur jejunium Ecclesiasticum: de quo proposita quæstio intelligenda est. Pro cujus resolutione.

Dicendum est tria præsertim requiri ad debitam Jejunij Ecclesiastici observationem

Primum est ciborum delectus, seu abstinentia à carnibus, ut docet S Tho.2. 2.q.147.a.8. & constat ex perpetuo Ecclesiæ usu, & traditione, cujus testes sunt S.Basil.hom.1. de Jejunio & S.Aug.lib 20.contra Faustum c.5. & alij plurimi apud Azor lib.7.c.10.q.6. Quamvis autem olim non à carnibus solùm, sed etiam ab ijs quæ à carne procedunt, ut ab ovis & lacticinijs, in diebus jejuniorem esset abstinendum, ut habetur ex rescripto S. Gregorij Papæ ad Augustinum Anglorum Episcopum; imò in quibusdam solemnioribus Jejunijs v.g. sex diebus hebdomadæ sanctæ cibis tantum aridioribus, pane videlicet, aqua & oleribus vesci liceret, ut testatur S Clem.lib 5.c.17. & Epiph. hæresi 75. Ecclesia tamen ob causas rationabiles de pristino illo rigore nonnihil remisit, & abstinentiam illam strictiorem cujusque devotioni relinquens, in quadragesima quidem universim à carnibus & ovis abstinendum esse censuit, & lacticiniorum usum in plerisque locis indulsit; in alijs autem jejuniorum diebus per annum, etiam ovorum usum concessit: de quibus tamen (ut rectè monet Bonac. q.1, de præc. Eccl. pun. 2. sup.a.6.) consuli debet, & servari cujusque loci legitima consuetudo, quæ est optima legum Ecclesiasticarum interpres.

Secundum est unica in die refectio ut docet S.Thom.& communiter cum illo Theologi omnes: quod meliùs probari non potest (ut observat idem S.Doctor, & post illum Bonacina suprà pun.3.) quàm ex perpetua & universali Ecclesiæ praxi; cùm nullum super hac re decretum reperiatur.

Tertium denique est certum refectionis tempus, ita ut refectio illa unica, non prandij, sed cœnæ rationem obtineat, ut tradit idem S.Doctor sup. art. 7. & constat ex S.

Ambrof. Serm. 8. in Pfal. 118. & ex S. Greg. hom. 36. in Evangelia. Et olim quidem alijs jejuniorum diebus hora nona (quæ eſt tertia poſt meridiem) erat ordinarium ſolvendi jejunij tempus; in quadrageſima vero uſque ad veſperam prorogari ſolebat, ut teſtatur S. Bern. ſerm. 3. de quadrag. *Hactenus* inquit, *uſque ad horam nonam jejunavimus ſoli, nunc (in tempore quadrageſima ſcilicet) uſque ad veſperam jejunabunt pariter univerſi reges & principes, clerus & populus, nobiles & ignobiles, ſimul in unũ dives & pauper.*

Eccleſia tamen his poſterioribus ſæculis, tum ob infirmitatem corporum quæ mundo ipſo ſeneſcente minus vigoris retinent, tum ob alias rationes tacito conſenſu indulſit, ut hora illa veſpertina licitè anticipetur, & in quadrageſima diebusq; alijs præſcriptis circa meridiem jejunium ſolui poſſit; atque ut præter illam refectionem modicum aliquid cibi ferè per modum cœnulæ ſeu collatiunculæ (ut vocant) ſumeretur. Ita docent Nav. Armilla, Leſſius, Azor; Regin. Tol. & alij apud Bonac. Supra pu. 3. & 4. Diximus modicum aliquid cibi: qui enim notabiliter excederet, haud dubiè jejunium frangeret.

Porrò quantum cibi ſumere liceat in ejuſmodi cœnula; difficilè eſt determinare: Azorius & alij apud Bonac. ſentiunt quantitatem trium vel quatuor unciarum panis & fructuum licitè ſumi poſſe: Reginaldus apud eumdem exiſtimat, non eſſe notabiliter excedendã quartã partem eorum, quæ ipſi jejunanti ad ordinariam cœnam ſufficerent: Toletus omnium optimè cenſet in eo ſpectandum eſſe morem locorum, prout à pijs & timoratis perſonis ſervari ſolet jejunium; & intra illius limites unumquemque licitè ac tutò continere ſe poſſe.

Rectè autem monet Laym. Cap. 1. de obſervat. jejun. cautè intelligendum eſſe id quod docet Cajet. verbo *jejunium* cap. 1. non referre, quid quiſquis in ſerotina cœnula ſumat, ſi modũ non excedat, additque conſuetudinem Eccleſiæ à pijs & timoratis ſervatam hanc eſſe, ut in cœnula illa ſerotina non modò quantitas, ſed etiam qualitas, & delectus ciborum obſervetur; utque nihil aliud cum pan-

pane nisi fructus aliquot, vel olera in modica quantitate sumantur; neque sibi probari, quod aliqui nimis liberaliter adhibent, placentas & alia similia obsonia butyro frixa: quamvis jusculi cocti usum urgente præsertim aliqua infirmitate aut necessitate licitè indulgeri posse existimet.

Ex dictis colligitur 1. crebriore potus sumptione non solvi jejunium, ut docet S. Th. sup. art. 6. ad 2. licet si quis temperantiæ modum in potu excederet, haud dubiè peccaret, graviter quidem aut leviter, pro ratione gravitatis vel levitatis excessus.

Infertur 2. neque etiam solvi jejunium, si aliquid sumatur per modum medicinæ; nisi fortè (ut observat S. Doctor sup. ad 3.) in fraudem jejunii aliquid ejusmodi sumatur in notabili quantitate.

Infertur 3. lectores, & ministros mensæ in monasteriis aliisque communitatibus aliquid præsumentes non peccare, nec ideo ab illis jejunium solvi, ut ex Nav. & Cajet. docet Less. cap. 2. dub. 2. cum id ab eis fiat veluti inchoando prandium, sicut etiam jejunium non solveret is, qui v. g. ob negotium aliquod à mensa avocaretur, & refectionem inchoatam interrumperet & postmodum negotio absoluto ad mensam rediret, & prandium seu cœnam perficeret.

Quæres utrum anticipare notabiliter horam refectionis in die jejunii sit peccatum mortale. Navarr. & quidam alii affirmant: Tol. tamen & plures alii, quos citat & sequitur Lessius suprà nonnisi veniale peccatum committi existimant: imò dicit nullum fore peccatum, si justa aliqua causa subsit; sicut nec si vespertina cœnula mane vel meridie urgente aliqua causa rationabili sumeretur, cœna in vesperum dilata.

§ II.

Quæ sit obligatio jejunii.

CERTUM & indubitatum est apud omnes Catholicos præceptum Ecclesiasticum jejunii obligare ad sui observationē sub peccato mortali ut ex cōmuni Theologorū

consensu docet Less. Sup. dub. 5. probatque ex eo quod can.68. Apostolorum & can. 56. sexti Concilii generalis item can.19. Concilij Gangrensis & pluribus alijs, violatores jejunij excommunicationis pœna plectuntur; quæ tamen ab Ecclesia nusquam nisi ob peccatum aliquod mortale infligi solet, ut infra suo loco explicabitur; unde sequitur illum peccare mortaliter, qui absque legitima causa jejunium aliquod ab Ecclesia præscriptum frangit.

Verùm difficultas est, quas personas, & quibus temporibus præceptum illud obliget. Quod spectat ad primum, docet S.Th. omnes Christianos, cujuscunque sint dignitatis aut perfectionis, præcepto jejunij obstringi, nisi justa aliqua causa excusentur: unde etiam in Concilio Viennensi (ut habetur cap. *Ad nostrum* de hæreticis) inter alia prava Beguardorum & Beguinarum dogmata est tanquam hæreticum illud, quo asserebant, solos imperfectos ad jejunia obligari, perfectos verò ab illis esse exemptos.

Diximus (nisi justa aliqua causa excusentur) sunt n. causæ aliquæ ob quas excusari potest quivis ab observatione jejunij; quæ cōmuniter ad tria capita reduci possunt, ut videre est apud Less. Bonac. Nav. & alios locis suprà citatis; scilicet ad impotentiam, laborem, & pietatem.

Ratione impotentiæ excusantur quotquot, qui sine gravi aliquo incommodo vel notabili damno jejunare non possunt ut infirmi convalescentes, debiles, (accedente præsertim medicorum judicio:) item mulieres prægnantes, & lactantes: item pauperes, qui non habent quod eis ad unicam comestionem commodè sufficiat: ob eam causam excusantur pueri & adolescentes usque ad annum vigesimum primum completum, ut docet S. Th. art 4. ad 4. sup. pu. ult. & post illum Abul. Nav. Azor. Less. Regin. Tol. & plures alij apud Bonac. & excusantur etiam senes præsertim sexagenarij; quos tamen ab hac jejunij observatione minimè exemptos esse docet Abul. apud Bonac. suprà, si ita robusti sint, ut certum sit eos ex jejunio nullum detrimentum in viribus corporis pati; sicut è contrà Less. sup. & alij quos citat, existimant,

etiam

etiam ante illam ætatem eximi licitè poſſe à jejunio illos, in quibus vires & calor naturalis notabiliter minui incipiunt. Quod ſi dubitetur, an ejuſmodi ſenes ſatis virium habeant ad incommoda jejunij ferenda; tunc ad illud ſervandum minimè cenſentur obligati, præſertim in præfata ætate ſexagenaria, ut docet idem Leſſ. ſupra.

Ratione laboris eximuntur illi, qui tali labore victum ſibi comparant, cum quo jejunium viriprudentis judico conſiſtere non poteſt; quales ſunt agricolæ, fabriferrarij, & ſimiles operarij, ſive divites ſint ſive pauperes, ut ex declaratione Eugenij 4. docet Leſſ imò Abul. Azor. & alij apud Bonac. ſup. cenſent, ejuſmodi operarios excuſari à jejunio, non ſolùm die illo quo laborem intermittunt, ſi jejunando laborem præcedentis aut ſequentis diei ſine gravi incommodo ferre non poſſint. ſimili ratione excuſantur viatores, præſertim pedibus iter facientes ob aliqua negotia quæ commodè differri nequeunt; quando itineris laborem ſimul cum jejunij moleſtia ſine gravi incommodo ferre non poſſunt.

Qui verò ſolius delectationis gratiâ puta venationis, deambulationis, iter alioquin longum ſuſciperent, non excuſarentur; cùm in aliud tempus differre poſſent: ſicut nec artifices, nec operarij illi, quorum labor exiguus eſt, & facile cum jejunio tolerari poteſt, quales Bonacina dicit eſſe tonſores, pictores, ſartores, &c.

Demum ratione pietatis excuſantur omnes, qui operibus præſtantioribus vel majoris momenti incumbunt, quæ una cum jejunio abſque gravi incommodo perficere non poſſunt; qualia ſunt opera miſericordiæ corporalis vel ſpiritualis: item opera religionis, ut concionari, docere; Sacramenta miniſtrare, ornare templa, &c.

Porrò cùm dicimus hos vel illos à præcepto jejunij excuſari, id intelligi debet quatenus per illud præceptum unica ſolùm refectio præcipitur, non verò quatenus carnium & aliorum hujuſmodi ciborum uſus prohibetur; qui quidem rariùs concedi ſolet, nec niſi ratione gravioris alicujus neceſſitatis, quæ ſi evidens ſit & urgeat, po-

teſt

test quis carnibus, & alijs cibis vetitis licitè vesci etiam absque ulla dispensatione, quando superior commodè adiri non potest: quòd si necessitas non ita urgeat, vel de illa non tam evidenter constet, dispensatione superioris opus est, ut docet Less. dub.6. qui etiam addit ex Toleto, ijs, quibus carnium usus conceditur, his etiam censeri permissam secundam refectionem: quod tamen rectè limitat idem Less. si ratione alicujus infirmitatis, aut debilitatis id concessum sit; non autem si ea solum de causa, quia aliquis à piscibus abhorret, vel quia pisces ejus temperamento nocere censentur: tunc enim nulla subest causa, cur secunda refectio concedatur.

Quod spectat ad tempora jejuniorum, quæ ab Ecclesia præscripta sunt, antiquissimum & apud SS. Patres maximè testatum & commendatum semper fuit jejunium quadragesimæ, quod quidem teste S. Ignatio Epist. ad Philip. S. Hier. Epist. 54. ad Marcellam, & S. Leone serm.9. de quadrag. ab Apostolis institutum est ad exemplum Christi Domini. Hoc autem jejunium à feria 4 cinerum usque ad sabbatum sanctum inclusivè observari debet, solis diebus Dominicis exemptis, in quibus sola à carnibus abstinentia servatur: unde mortaliter peccant, qui feria quinta hebdomadæ sanctæ solvunt jejunium: qui abusus in Conc. Laodicen. 50. omnino improbatur, ubi dicitur. *Non oportere in quadragesima quintâ feriâ ultimæ hebdomadæ jejunium solvi & totam quadragesimam inhonorari.*

Præter quadragesimale jejunium, religiosè observatum fuit in universa Ecclesia jejunium quatuor temporum; quod quidem vel ab ipsis Apostolis, vel non multò post Apostolorũ tempora institutum fuit, ut varijs SS. Patrum testimonijs probat Laym. Cap. 2. de observat. jejunii. Alia etiam jejunia indicta sunt in vigiliis quarumdam festivitatũ solemniorum, Christi Domini, Sanctissimæ Virginis Deiparæ, Apostolorum, aliorumque sanctorum; de quibus consulendæ sunt locorum leges & consuetudines, & id observandum, quod in qualibet regione seu diœcesi lex seu consuetudo legitima

præ-

præscribit: si tamen vigiliæ alicujus jejunium incideret in diem Dominicam, anticipari deberet præcedenti sabbato, ut habetur cap. *Ex parte*, de observatione jejuniorum, & ex communi Ecclesiæ usu satis constat.

Singulis quoque hebdomadibus diebus veneris & sabbati à carnibus abstinendum est, ut constat ex communi Ecclesiæ praxi, & habetur ex c. *Quia dies*, dist. 5. de consecr. & ex cap. ult. de observ. jeju. ubi tamen excipitur, si festum Natalis Domini in feriam 6. incidat: in illo enim casu *Illi; qui nec voto nec regulari observantia obstricti sunt* (ut loquitur Innocentius III.) propter excellentiam carnibus vesci possunt secundùm consuetudinem Ecclesiæ generalis; nec tamen reprehendi debent, qui ob devotionem voluerint abstinere. In aliquibus etiam Galliæ nostræ partibus concessus est esus carnium diebus Sabbathi à Christi Domini natali usque ad Purificationem.

Servatur etiam abstinentia à carnibus in festo S. Marci, & in tribus rogationum: quod quidem jam olim in Romana Ecclesia usitatum fuisse testatur ordo Romanus ca. de Litania minore.

§. III.

Quot modis peccetur in hoc Ecclesiæ præceptum.

PECCANT in primis, qui absque justa causa aut legitima dispensatione in diebus ab Ecclesia præscriptis non jejunant, aut jejunium inchoatum solvunt: qui abstinentiam violant, carnibusque aut aliis cibis vetitis vescuntur; cum hac tamen differentia, quòd quoties quis edit cibos vetitos, toties peccet mortaliter, qui verò per secundam refectionem jejunium violavit, non ampliùs peccet, saltem mortaliter, si postea pluries comedat, ut ex communi Theologorum consensu docet Laymannus suprà cap. 2.

Peccant quoq; mortaliter, qui in die jejunii crebriùs comedunt aliquid, licet in exigua quantitate, quamvis enim

(ut

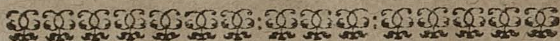
ut dicit Leff. fup. dub.2.) femel vel iterum paucas buccelles extra refectionis tempus comedere non fit nifi peccatum veniale; fi tamen id crebriùs fiat, puta feptes vel octies, cenfebitur effe mortale; quia crebræ illæ comeftiunculæ æquivalent notabili refectioni.

Peccant etiam qui in cænula feu collatiuncula vefpertina notabiliter excedunt ultra quam jejunij ratio exigit, prout à pijs & timoratis fervari folet.

Peccant qui alios ad jejunium violandum inducunt perfuafionibus, irrifionibus, aut alio quovis modo: item caupones qui cœnam feu alteram refectionem apponunt ijs, quos probè fciunt ad jejunium obligari; quod quidem intelligendum eft (ut monet Leff. dub.4.) quando abfque gravi aliquo fuo incommodo illis negare poffunt; & etiam quando nullum inde fcandalum fecuturum vident; aliàs fi timeatur ne ijs, quibus cœna negatur, graviùs Deum offendant, blafphemias & convitia proferendo, aut aliquid fimile faciendo, poterit illis apponi: qua ratione dicit Leffius interdum excufari patres aut matres familias cœnam famulis & domefticis in die jejunij permittentes, ne, fi denegetur, graviùs Deum offendant: aliàs fi nihil fimile timeatur, permittere non debent, ne peccatis eorum cooperentur.

Ad hoc præceptum quoque reduci poteft peccatum eorum, qui temperantiæ, & fobrietatis in cibo & potu limites tranfgrediuntur, etiam in alijs diebus, in quibus nulla eft jejunandi obligatio: qui fe cibis ingurgitant, unde notabile damnum in fanitate percipiunt; qui ex nimio potu inebriantur, feipfofque ufu rationis per ebrietatem privant: qui alios ad largiùs bibendum inducunt, unde fecuturam prævident ebrietatem: quod quidem ebrietatis peccatum eò gravius eft, fi ex illo alia peccata fecutura prævidentur, puta blafphemiæ, immunditiæ, & fimilia.

CAP. VI.

CAPUT VI.

De censuris Ecclesiasticis & irregularitate.

CENSURÆ nomen ex veteri Romanorum jure desumptum, ab Ecclesia usurpatum est ad significandum pœnam spiritualem, per quam homo baptizatus delinquens ac contumax, authoritate ipsius Ecclesiæ bonorum quorundam spiritualium usu privatur, ut docet & fusè explicat Suares, disp. I. de censuris sect. I. & plenius ex infrà dicendis intelligetur.

SECTIO I.

De censuris in communi.

CUM plurima sint & varia, quæ de censuris in genere à Theologis disputantur, nos pro ratione instituti nostri seligemus ea, quæ cognitu magis necessaria, aut utilia visa sunt, & paragraphis seq. breviter explicabimus.

§. I.

De quibus personis resideat ferendarum censurarum potestas.

DICENDUM est, potestatem ordinariam ferendi censuras residere in prælatis Ecclesiæ, jurisdictionem in foro exteriori non impeditam habentibus; ac proinde in summo Pontifice, respectu omnium Christianorum; & præ-

& præterea in Episcopis, Archiepiscopis, Patriarchis, respectu sibi subditorum, ut docet S. Th in 4. dist. 18. q. 2, a. 2. & satis constat ex perpetuo usu totius Ecclesiæ.

Eamdem etiam potestatem ferendi censuras obtinet Legatus à latere summi Pontificis, ut habetur ex cap. *Legatus*, de officio Legati in 6. Item Vicarius Papæ aut Episcopi, ut Theologi communiter docent, & habetur ex cap. *Licet*, de officio vicarii. Docet etiam Suarez (quem citat & sequitur Bona. q. 1. de cens. pu. 2.) eamdem potestatem habere Capitulum sede vacante, & ipsius Capituli vicarium. Item Abbates, Provinciales & alios regularium præpositos ac superiores habentes potestatem in foro exteriori respectu sibi subditorum.

Hæc autem potestas ferendi censuras ab Ordinariis delegati potest cuilibet Clerico privilegiis Clericalibus gaudenti, ut habetur ex cap. ult. de officio Ordinarii, non verò laico, quamvis religioso; nec etiam Clerico conjugato, ut ex communi Theologorum consensu docet Bonac. sup. ac multò minùs fœminæ, ut habetur ex cap. *Dilecta* de majoritate & obedientia, & fusiùs explicat & probat Suar. disp. de cens. sect. 3.

§. II.

In quasnam personas censuræ ferri possint.

DICENDUM est ferri posse in omnes & quascunque personas baptizatas, rationis & doli capaces, in statu viæ existentes, illiusque subditas à quo censuræ feruntur.

Dicitur 1. personas illas, quæ censuris feriri possunt, debere esse baptizatas, alias Ecclesia in eas nullam obtinet jurisdictionem, juxta illud Apostoli 1. Cor. 5. *Quid mihi de iis, qui foris sunt judicare*, quod etiam constat ex cap. *Gaudemus*, de divortiis, & cap. *Iudæis*, dist. 45.

Dicitur 2. (rationis & doli capaces) Censura enim est pec-

peccati pœna; peccatum verò præsupponit peccatorem esse rationis & doli capacem; unde infert Suar. qu. 1. de cens. p. 4. & post illum Bonac. etiam impuberes, si doli capaces sint, posse censuris plecti; quamvis id fieri non soleat, nisi postquam pubertatis annos attigerint.

Dicitur 3. (in statu viæ existentes) *Non enim* (ut rectè observat Gratianus causa 24. q. 2.) *Dominus dixit: quæcunque ligaveritis sub terra; sed super terrã: ostendens scilicet quòd viventes pro varietate meritorum suorum solvere possumus, sed* (ut ait S. Leo. Ep. 90. ad Rusticum.) *horum causa Dei judicio reservanda est.* Potest quidem Ecclesia vel Prælatus declarare mortuum aliquem, dum viveret, censuras incurrisse easque adversus eum executioni mandare, v. g. privare illum Ecclesiastica sepultura, vetare, ne pro illo suffragia, aut sacrificia offerantur; & è contrà, si aliquis excommunicatus moriens contritionis & pœnitentiæ signa exhibuit, à pœna illius excommunicationis illum eximere, non quidem absolvendo, sed permittendo alijs, ut eum in loco sacro sepeliant, ac pro illo suffragia & sacrificia offerant.

Dicitur denique (subditas ejus à quo censuræ feruntur) sicut enim nullus potest legibus suis, aut decretis illum obligare qui non est sibi subditus; sic nec illum ad id pœnis cogere, vel renuentem censuris punire.

§. III.

Ob quam causam censuræ infligantur.

DICENDUM est, censuras infligi ob peccatum mortale exterius, opere completum cum contumacia.

Dicitur 1. (ob peccatum) quia pœna, ut justè infligatur supponit culpam, cùm innocens justè punire non possit: unde (ut ex communi Theologorum cònsensu docet Bonac. sup. pu. 3.) ubi non est peccatum, ibi nullus est censuræ locus.

Dici-

Dicitur 2. (mortale) quod intelligi debet de censuris gravioribus, puta excommunicatione majori, suspensione ab ordine, interdicto generali, &c. ejusmodi enim pœnæ, cùm sint gravissimæ, nonnisi ob culpam gravem justè infligi possunt, ut docent Nav. Suar. & plures alij apud Bonac. sup. pu. 3. & habetur cap. *Nemo Episcoporum*, & cap. *Nullus Sacerdotū* 11. qu. 3. & ex Conc. Trid. sess. 25. c 3. de reform. Unde sequitur (ut rectè observat Laym. c. 5. de censuris in cōmuni) nullam incurri censuram graviorē, quandocunq; ob ignorantiā aliquā, aut inadvertentiam, seu imperfectionem actus peccatū commissum non censetur esse mortale.

Quod autem spectat ad censuras minùs graves, ut excommunicationem minorem, suspensionem levem, pro levioribus interdum, & venialibus peccatis infligi possunt, ut ex Suar. Tol. & alijs docet idem Bonac sup.

Dicitur 3. (exterius:) quia ob peccatum merè internum censura infligi non potest, cùm Ecclesia de rebus occultis & merè internis non judicet, ut docent Sot. Sylv. Suar. & plures alij apud Bonac. suprà & habetur ex cap. *Erubescat*, & cap. *sicut tuis*, de simonia.

Dicitur 4. (opere completum:) ad incurrendam enim censuram requiritur effectus completus, quem legislator intendit censura punire, v. g. si quis ex voluntate occidendi Sacerdotem sagittam in eum projiciat, sed illum non attingat; tunc enim, quamvis graviter peccaverit, non incidit tamen in excommunicationem latam contra percussores Clericorum.

Dicitur 5. (cum contumacia:) cùm enim censura sit *Pœna medicinalis*, ut dicitur c 1. de sententia excom. non infligitur per modum ultionis & vindictæ; sed exhibetur per modum medicinæ ad hominem à peccato avertendum; & ex consequenti præsupponit semper admonitionem aliquam præcedentem, quæ sine contumacia respui non potest. Et de excommunicatione quidem consentiunt omnes, ut videre est apud Bonac. sup. de reliquis verò censuris idem etiam docet Suar. Ægid. & alij apud eumdem Laym. c. 5. de cens. & constat ex cit. c. 1. de sententia excom.

§. IV.

§. IV.

Quæ forma in ferendis censuris observāda sit.

FORMA in censuris ferendis observanda secundùm communem Ecclesiæ praxim duo requirit. Primum est, ut admonitio aliqua præcedat, ut habetur ex cap. *Reprehensibilis*, de appellationibus & ex cap. *statutum* de sent. excomm. in 6. Ratio est, quia censura fertur tantùm in contumaces contra Ecclesiam vel superiorem, ut suprà dictum est, nisi autem admonitio aliqua præcedat, non potest quis censeri contumax. Hæc est autem differentia inter censuras, quæ infliguntur pro præteritis culpis eluendis, & illas quæ infliguntur pro futuris cavendis; quòd hæ non requirant admonitionem distinctam ab ipsa lege vel prohibitione, quæ eo ipso quo promulgatur vel notificatur, sufficientem admonitionem continere censetur; illæ verò expressam & distinctam admonitionem requirant, ut docent Suar. Filuc. & alij apud Bonac. sup. pu. 9.

Triplex autem regulariter admonitio præmitti debet tribus distinctis dierum aliquorum intervallis, ut habetur ex cap. *omnes decimæ* 16. q. 7. & cap. *Constitutionem* de sententia excomm. in 6. nisi necessitas aliqua aut rationabilis causa trinam illam admonitionem, aut plurium dierum intervallum impediat, ut habetur ex cit. cap. de sententia excomm.

Secundum est, ut censura feratur in scripto, quo exprimatur species censuræ quæ infligitur, nomen illius cui infligitur, & causa ob quam infligitur; aliàs ferens censuram solo verbo sine scriptura moraliter peccat, (ut ex communi Doctorum consensu docet Bonac. sup. 1.) incurritq; suspensionem ab ingressu Ecclesiæ per mensem: quam etiam suspensionem incurrit is, qui parti petenti sententiæ latæ exemplar non concedit intra mensem, ut habetur ex cap. *Cum medicinalis* de sententia excomm. in 6. Eximuntur tamen ab hac suspensionis pœna Episcopi ferentes

censu-

censuram sine scripto; non enim in citato capite fit mentio Episcoporum: quando autem in censuris suspensionis, vel interdicti non sit expressa mentio Episcoporum, certum est Episcopos iis non ligari, ut habetur ex cap. *Periculosum* de sententia excomm. Eximuntur etiam ab hac pœna quicunque superiores ferentes censuram sine scripto, quando id solummodo faciunt ob urgentem aliquam & justam causam, ut observat idem Bonac, qui etiam rectè monet, quòd, quamvis nulla hujusmodi causa urgente illicitum sit censuram aliquam ferre sine scripto, hæc tamen censura valida

§. V.

Quænam causæ ab incurrendis censuris excusent.

QUATUOR præcipuæ à Theologis numerantur. Prima est ignorantia invincibilis, seu inculpabilis tum juris, tum facti. At; in primis communis est Doctorum sententia ignorantiam inculpabilem juris excusare ab incurrenda quavis censura; cùm quis scilicet inculpabiliter ignorat, prohibitionem aliquam, aut esse legem latam à jure, vel ab homine. Ratio est quia ad incurrendam censuram requiritur contumacia: sed ubi adest ignorantia ejusmodi inculpabilis, nulla committitur contumacia; ergo nec ulla censura incurritur. Ita Sylv. Nav. Henriq. Filiucius, Suares, & plures alii apud Bonacinam quæst.2 pu.1. & habetur ex cap.2. de constit. in 6. unde colligitur illum, qui scit quidem delictum aliquod esse divina lege vetitum, sed nescit illud esse quoque ab Ecclesia speciali lege prohibitum; si delictum illud committat, quamvis alioquin graviter peccet, nullam tamen censuram incurrere, ut Doctores suprà citati docent.

Quòd autem etiam ignorantia facti seu qualitatis facti excuset à censuris incurrendis, asserunt iidem Doctores & plures alii apud eumdem Bonacinam: & constat tum ex c.

Si vero 2. de sent. excomm. tum etiam ex eo, quòd ejusmodi facti vel qualitatis facti ignorantia interveniente, nulla quoque adsit adversus Ecclesiam contumacia: unde patet eum, qui occidit sacerdotem putans se occidere, hominem laicum, quamvis graviter peccet, non tamen incurrere excomm.

Addit idem Bonac. ex Suar. Nav & alijs quos citat. etiã ignorantiam pœnæ, id est censuræ, excusare ab ipsa censura incurrenda: v. g. illum, qui sciret quidem Sacerdotis percussionem esse divina & Ecclesiastica lege prohibitam, sed ignoraret sub excommunicationis pœna prohibitam esse, si Sacerdotem percutiat, quamvis peccet, nullam tamen incurrere excommunicationem.

Secunda causa excusans ab incurrendis censuris est appellatio justa & debite facta: quæ tamen causa locum habet solummodo in censuris illis, quæ sub conditione feruntur; ut quando judex vel Prælatus inferior præcipit alicui sub interminatione censuræ, ut aliquid faciat vel omittat; in ejusmodi enim causa, si appellatio ad Superiorẽ fiat ante conditionis illius positionem, excusabit ab incurrenda censura; non verò si postquam conditio illa posita fuerit. Ita Sylv. Henriq. Nav. & plures alij apud Bonac. suprà: e. g. præcipitur alicui sub pœna excõmunicationis ipso facto incurrendæ, ut compareat coram judice Ecclesiastico intra tres dies, si ab ea sententia ex causa aliqua rationabili appellet ante tres illos dies expletos, appellatio impedit, quo minùs incurrat excommunicationẽ; nõ impedit autem, si post tres illos dies appellationem differat.

Tertia causa est impotẽtia id faciendi, quod sub censuræ alicujus interminatione faciendum præcipitur; sive impotentia illa sit Physica, sive Moralis tantùm; quando scilicet aliquis vel nullo modo, vel non sine gravi aliquo incommodo id facere non potest: quod similiter dici debet, quãdo quis ob metum aliquem gravem & cadentem in constantem virum ejusmodi præcepto non obtemperat, quia (ut Nav. Suar. Filiuc. & alij apud Bonac. docent qu. 2. pu. 3.) Ecclesiæ præcepta benignè sunt accipienda; nec credibile

est

eſt illam cum tanto rigore obligare velle: proindeque cùm hujuſmodi impotentia vel metus à contumacia excuſat etiam à quavis cenſura incurrenda.

Quarta denique cauſa eſt voluntas & intentio illius, in cujus favorem lata eſt cenſura aliqua: v. g. ſi quis creditor ab Eccleſiaſtico judice obtineat ſententiam excommunicationis adverſus debitores ſuos, niſi intra ſex menſes reſtituant; proroget verò poſtea inſcio illo judice, terminum illum uſque ad annum; debitores illi nonniſi poſt annum elapſum incurrent excommunicationem, ut ſuprà citati Doctores aſſerunt apud eumdem Bonac. ſup.

§. VI.

Quis abſolvere poßit à cenſura, & quæ requirantur diſpoſitiones in eo qui abſolvitur.

A CENSURIS, quæ nemini reſervantur, abſolvere poteſt quilibet poteſtatem habens abſolvendi à peccatis mortalibus, ut docent Nav. Sot. Suar, & alij apud Bonac. qu. 3. pu. 1. à cenſuris verò reſervatis abſolvere poteſt, qui ea tulit, vel ejus Superior, aut Delegatus, ut ex communi Doctorum conſenſu docet idem Bonacina; & habetur ex cap. *Per tua*, & ex cap. *Sacro*, de ſentent. excomm. Imò Epiſcopi à quibuſvis delictis annexam cenſuram Papæ reſervatam habentibus abſolvere poſſunt, dummodo delicta ſint occulta; id eſt, non ſint publica, vel notoria, aut famoſa, nec deducta ad forum contentioſum, ut ex cõmuni Doctorum ſententia docet idem Bonac. Sup. In articulo verò mortis poteſt quilibet Sacerdos, etiam ſuſpenſus & degradatus, abſolvere à quibuslibet cenſuris, ut in tract. de Sacram. c. 5. dictum eſt: cum onere tamen, ut qui ſic abſolutus eſt, ſi periculum evadat, ſuperiorem adeat, executurus id quod ſibi ab eo præſcribetur, ut habetur ex cap. *Eos*, de ſent. excomm. in 6.

Ad abſolutionem autem à cenſuris ex parte abſolventis nulla certa verborum forma neceſſaria eſt, ſed ſufficiunt

quæ

quæcunque verba ore prolata, vel scriptis expressa, quibus ipsa absolutio exprimatur, ut docent Suar. Filiuc. & alij apud Bonac. supra.

Ex parte verò illius qui absolvitur, duo præsertim requiruntur; scilicet ipsius absolutionis petitio, & debita satisfactio; si censura ob illatum alicui damnum illata sit, aut saltem sufficiens cautio de illa præstanda: & præterea si censura inflicta sit ob aliquod grave delictum, debet absolvendus sub juramento polliceri, se non ampliùs tale crimen patraturum, seque in posterum mandatis Ecclesiæ obtemperaturum, ut docet idem Bonac. pu. ult.

In absolutione verò solenni à censuris debent ea servari; quæ in Rituali Romano aut alijs cujusque Diœcesis proprijs præscribuntur.

§. VII.

Quotuplex sit censura Ecclesiastica.

MULTIPLEX est censura: alia siquidem est censura *à Iure*, quæ lege aliqua aut canone fertur; & tamdiu viget, quamdiu ipsa lex, aut Canon vim suam obtinet: alia *ab homine*, quæ à Judice, aut Superiore fertur, non per modum legis, sed per modum sententiæ judicialis, seu præcepti temporalis & transitorij & hæc censura illo mortuo cessat.

Alia item est censura *latæ sententiæ*, quæ ipso facto incurritur absque alia judicis sententia: alia *comminatoria* seu *ferendæ sententiæ*, quæ non incurritur ante sententiam judicis. Ex terminis autem quibus censura fertur, dignosci debet, an sit solummodo comminatoria, an verò ipso facto incurratur.

Alia præterea est censura *justa*, quæ prævijs tribus monitionibus, & servato juris ordine, justamque ob causam fertur ab eo, qui legitimam habet authoritatē, Alia *injusta*, in qua deest aliquid ex suprà dictis; & hæc rursus subdividitur in *validam*, & *invalidā*. Censura injusta, & nihilominus

valida

valida ea est: quæ fertur ab eo, qui habet authoritatem legitimam, ob causam sufficientem, aliqua monitione præcedente; quamvis aliæ conditiones supradictæ desint. Censura vero injusta & invalida illa est, in qua deest una ex his tribus conditionibus: nimirum quæ fertur ab eo, qui legitimam non habet authoritatem, vel absque sufficienti causa, aut nulla monitione præmissa.

Denique censura in tres præcipuas species dividitur, scilicet excommunicationem, suspensionem; & interdictum: de quibus seq. sectione agendum.

SECTIO I.

De censuris in particulari.

QUÆ de ipsis censuris in communi dicta sunt, ea de unaquaque illarum in particulari intelligi debent: cùm in ijs simili modo conveniant, & par sit illarum ratio, ut habetur ex cap. 1. de sent. excomm. in 6. quare hic solùm subjungemus ea, quæ cujusque illarum propria sunt.

§. I.

De Excommunicatione.

EXCOMMUNICATIO duplex est, alia major, alia minor. Excommunicatio major est censura Ecclesiastica, qua homo baptizatus privatur communione fidelium, id est participatione aliquorum bonorum, quæ sunt fideliũ communia. Non dicitur privare participatione omnium bonorum, sed tantùm aliquorum: non enim privat e. c. gratia, sed privationem illius per peccatum & contumaciam præsupponit: imò fieri posset, ut quis perfectæ contritionis actu gratiam recuperasset, priusquam ab excommunicatione absolveretur. Similiter non privat bonis spiritualibus particularibus, v. g. effectu orationum,

num quas aliquis privatim pro excommunicato offert; ſed tantum communibus, quæ (ut docet Bonac. diſp 2. de ex. q. 2. pu. 1. & ſeq. & alii communiter) ſex præſertim numerantur.

Primò enim privat adminiſtratione, & receptione Sacramentorum.

Secundò participatione ſuffragiorum communium Eccleſiæ, quæ ſcilicet à Clericis quatenus Eccleſiæ Miniſtris, pro fidelibus offeruntur.

Tertiò jure audiendi Miſſam, & aſſiſtendi officiis divinis publicis: tenetur tamen Clericus in ſacris conſtitutus, aut beneficiatus, quamvis excommunicatus, privatim ſolus officium recitare; ſed in illa recitatione abſtinere debet ab illis verbis: *Dominus vobiſcum*, ut docent Nav. & alii apud Bonac. ſupra.

Quartò electione paſſiva ad quævis beneficia & dignitates Eccleſiaſticas.

Quintò ſepultura Eccleſiaſtica.

Sextò communicatione omni humana & civili cum aliis fidelibus: quod Doctores hoc verſiculo exprimunt:

Os, orare, vale, communio, menſa negatur.

Os, ſignificat allocutionem, confabulationem, ſive fiat per litteras, nutus, aut alia ſigna: Item quæcunque alia ſigna exteriora amicitiæ, ut oſcula amplexus &c.

Orare, ſignificat ſimul cum excommunicato orationem facere divinum officium recitare &c.

Vale, id eſt excommunicatum ſalutare, aut honorem aliquem verbis aut geſtis, illis exhibere.

Communio, id eſt quævis ſocietas cum excommunicato in habitatione, vel exercitio, aut contractu.

Menſa, id eſt ſimul cum illo & in eadē menſa comedere.

Quæ communicationes cum excommunicato prohibentur, in quantum per illas unio & amicitia mutua inter fideles fovetur.

Qui autem cum excommunicato communicant, peccant; graviter quidē ac mortaliter, ſi hæc cōmunicatio fiat in divinis; venialiter verò, ſi in aliis caſibus: & qui cū illis

com-

communicant, incurrunt minorem excõmunicationem, quæ privat tantummodo susceptione Sacramentorum, & electione passiva ad beneficia aut dignitates Ecclesiasticas, ut habetur ex cap. *si celebrat* de Cleric. excomm. ministr.

Sunt tamen hic duo observanda, primum est id quod habetur in Bulla Martini V. quæ incipit: *Ad evitanda*, & confirmata fuit à Leo. X. in Conc. Lateran referturq; à Nav. cap. 27. n. 35. qua quidem summus Pontifex ad evitanda animarum pericula statuit, ut nemo deinceps quemquam ratione alicujus sententiæ aut censuræ Ecclesiasticæ à jure vel ab homine generaliter promulgatæ in Sacramentorum administratione, receptione, aut alijs quibuscunque rebus divinis vel externis vitare, aut interdictum observare teneatur; nisi sententia vel censura ejusmodi contra certam personam, Collegium, Ecclesiam, &c. specialiter à Judice publicata vel denunciata fuerit; eo excepto, qui ob sacrilegam manuum injectionem in Clericum excommunicationem canonis notoriè incurrerit, ut factum ejus nulla tergiversatione celari, & nullo juris suffragio excusari possit: nam ab ejusmodi etiam non denunciati communione abstinendum est, postea verò subjungitur: *per hæc autem non intendimus ipsos excommunicatos, suspensos, interdictos, in aliquo sublevare, vel quomodo libet eis suffragari*; id est (ut explicat Laym. part. 2. cap. 4. de excom.) quòd, quamvis in commodum aliorum hac pontificis indulgentia uti possint excommunicati, qui non sunt denunciati, aut notorii Clericorum percussores: quando tamen agitur de ipsorum excommunicatorum commodò, eadem hæc indulgentia ipsis suffragari minimè possit.

Secundum est, ratione necessitatis vel utilitatis vel pietatis licitam interdum esse communicationem aliquam cum excommunicato etiam denunciato, vel notorio Clericorum percussore: unde Doctores ex cap. *Quoniam multos* 11. quæst. 3. causas aliquas colligunt, ob quas ejusmodi communicatio licitè haberi potest, quas hoc versiculo communiter exprimunt

Vtile, lex, humile, res ignorata, necesse,

Vtile,

Vtile, ſignificat utilitatem ſpiritualem excommunicati, aut illius qui cum eo communicat.

Lex, obligationem illi reddendi, quod ei juſtè debetur; ut ſi debitor creditori mutuum reſtituat; ſi uxor viro debitum conjugale reddat.

Humile, deſignat ſubjectionem & obſequium, quod filius parenti, ſervus domino deferre tenetur.

Res ignorata, juris aut facti ignorantiam invincibilem ſeu inculpabilem.

Neceſſe, neceſſitatem ſpiritualem, aut etiam temporalem ſi ſit notabilis: unde licitum eſt v.g. in gravi neceſſitate corporali eleëmoſynam petere & accipere ab excommunicato denunciato.

Quæret aliquis quot ſint & quinam caſus, in quibus excommunicatio major incurritur: minorem ſi quidem conſtat unico ſolùm caſu incurri, communicatione ſcilicet cum excommunicato in caſibus ſuprà explicatis. Reſp. in duobus generatim caſibus incurri, Primò quando fit vel omittitur aliquid, quod à jure prohibitum eſt, vel præſcriptum ſub pœna excommunicationis ipſo facto incurrendæ. Secundò quando judici Eccleſiaſtico, vel Prælato aliquid ſub pœna excommunicationis ipſo facto incurrendæ præcipienti, & monitiones aliquas eo fine adhibenti non obtemperatur.

Et primi quidem generis excommunicationes plurimæ & maximè diverſæ per totum juris canonici corpus paſſim pro variis cauſis & eventibus latæ reperiuntur, quæ à Tol. ſumma cura collectæ ſunt, & apud illum videri poſſunt li. 1. c. 18. 19. &c. quas proinde hic ſigillatim recenſere nimis prolixum foret, & inſtituti nobis propoſiti limites excederet. Unum tantum caſum qui frequentiùs accidere poteſt, hîc breviter adnotabimus qui habetur cap *Si quis* 17. qu. 4. his verbis *Si quis ſuadente diabolo in Clericum vel Monachum manus violentas injecerit, anathematis vinculo ſubjaceat.* Ad cujus canonis intelligentiam obſervandum eſt, hac voce: *ſi quis*, comprehēdi omnes utriuſq; ſexus, ordinis, ac dignitatis perſonas, quæ ſunt excommunicationis

capaces. Nomine *Clerici* intelligi, non modò illum, qui in ſacris vel minoribus ordinibus conſtitutus eſt, ſed eum etiam, qui prima tonſura initiatus eſt, dummodo privilegium Clericale non amiſerit: amittitur autem illud privilegium primò degradatione, ut liquet ex cap. *Degradatio*, de pœnis in 6. ſecundò profeſſione artis alicujus indecentis, puta hiſtrionis, lenonis, cauponis ut habetur in 6. & in Clem. capite de vita & honeſta Clericorum: tertio bigamia, ut conſtat ex cap. *Nuper* de bigamis. Imò Bannes, Suares. & alii apud Laym. part. 2. c. 5. de ec. docent Clericum non gaudere privilegiis dicti canonis, niſi Clericalem habitum & tonſuram deferre ſolitus ſit; vel beneficium Eccleſiaſticum poſſideat: vel alicui Eccleſiæ ex mandato Epiſcopi deſerviat: additque Laymannus Clericum in ſacris conſtitutum, ſi dimiſſo habitu & tonſura ſe negotiis ſæcularibus immiſceat, admonitusque ab Epiſcopo non emendetur, amittere privilegium canonis, ut habetur ex ca. *Audientia*, & c. *Contingit* 2. de ſententia excomm. non tamen privilegium fori; unde, ſi à judice ſæculari in aliquo crimine deprehendatur ſine habitu Clerici, poſtulare poteſt, ut ad proprium judicem Eccleſiaſticum remittatur; quod illi à judice ſæculari recuſari non debet.

Nomine *Monachi* comprehenduntur Religioſi profeſſi, aut converſi, & etiam novitii: intelliguntur etiam Moniales profeſſæ, aut converſæ, vel novitiæ, ut habetur cap. *Cum illorum*, & cap. *De Monialibus* de ſentent. excomm. & cap. *Religioſo* de ſentent. excomm. in 6.

Per *manus violentas*, ſignificatur quævis exterior actio injurioſa ſeu contumelioſa contra perſonam Eccleſiaſticā vel Religioſam; v.g. eam percutere manu vel pede, eam violenter detinere, aliquid ab ea violenter eripere, eam conſpergere aqua, pulvere, aut aliquid ſimile attentare, quod eam notabili aliqua contumelia afficere cenſeatur, ut fuſiùs explicat Bonac. diſp. 2. de exc. qu. 4. pu. 1. qui rectè obſervat, non incurri excommunicationē, ſi ejuſmodi manus injectio fiat ex aliquo ſubito & indeliberato animi motu; aut ſi injuria vel contumelia illata, viri prudentis judicio, talis non ſit, quæ ad peccatum mortale ſufficiat. Cir-

Circa excommunicationes poſterioris generis, cùm ut plurimum ferantur à judice Eccleſiaſtico non modò contra eos qui crimen aliquod commiſerint, ut ijs quorum intereſt ſatisfaciant; ſed etiam contra illos, qui crimen aliquod commiſſum eſſe probe ſcientes, illud denunciare aut revelare noluerint: difficultas eſt, utrum in quibuſvis caſibus teneatur quis judici denunciationem aut declarationem ejuſmodi ſub pœna excommunicationis imperanti obtemperare; & niſi fiat, utrum ſemper excommunicationem incurrat. Pro cujus reſolutione dicendum eſt varios eſſe caſus, in quibus nulla eſt obligatio ad ejuſmodi revelationem ſeu denunciationem; ac proinde nulla ex omiſſione illius incurritur excommunicatio: ad caſus autem illos dignoſcendos ſequentes regulæ communiter à Doctoribus proponuntur, ut videre eſt apud Bonac. ſup. qu. 6. pu. 1.

Prima regula eſt neminem teneri in delictis, quæ in proprium damnum ab alijs commiſſa ſunt, ſeu in propria cauſa, denunciare delinquentem; niſi fortè publicum & commune bonum id poſtulet: cùm quilibet poſſit injurias ſibi factas condonare.

Secunda regula eſt, neque etiam obligationem eſſe denunciandi, quando ex tali denunciatione notabile aliquod damnum aut periculum imminet denuncianti; neq; enim lex humana aut præceptum ſuperioris cum tanto incommodo cenſetur obligare: unde ſequitur neque uxorē teneri ad denunciandum crimen mariti, neq; maritum uxoris, neque filium patris: quia ſcilicet damnũ mariti vel patris non poteſt non redundare in uxorem aut filium, vel è contrà: imo Avila & alij Doctores apud eumdemque Bonacinam hanc regulam extendunt ad generos, ſoceros, fratres, & alios intra quartum gradũ, & etiam ad ſervos & domeſticos; quando ex tali denunciatione inimicitiæ, rixæ, aut alia ſimilia incommoda oriri poſſunt: excipiuntur tamen crimina illa, quæ vergunt in maximũ cōmunitatis aut reipublicæ detrimentũ, qualia ſunt crimen hæreſis, læſæ majeſtatis, &c. bonum enim commune præferri debet bono particulari.

Tertia regula est neminem obligari ad revelandum id, quod novit ex secreto naturali: v. g. quando quis consilij vel auxilij petendi gratia, pro salute animæ, vel corporis, aut pro defensione honoris, bonorum, &c. crimen suum alicui sub secreto manifestavit: qua ratione Medici, Advocati, obstetrices, &c non tenentur, imò non debent revelare id, quod hac tantùm ratione cognoverunt.

Quarta regula est, neminem obligari ad denuntiandum crimen illud, quod scit probari non posse: verbi gratia, is qui solus vidit furtum aliquod committi, quod nullis alijs testibus aut indicijs scit probari posse; non tenetur ad illud denunciandum: crimen enim quod probari non potest, ita se habet, ac si nesciretur, ut colligitur ex cap. *Qualiter & quando* de accusationibus: excipitur tamen crimen hæresis, aut aliud vergens in grave crimen cõmunitatis, quod semper denunciandum est, ut docent Bannes, Filiucius, & alij apud eumdem Bonacinam: quod similiter dicendum est, quando quis novit impedimentum aliquod Matrimonij; unus enim testis sufficit ad impediendum matrimonium, ut habetur cap. *Postea*, de sponsalibus.

Quinta regula est, nullam esse obligationem revelandi ea, quæ verè & cum certitudine aliqua morali non cognoscuntur, ita ut denunciatio illa nullam in foro externo fidem facere possit: qualia sunt quæ audita sunt ex rumore aliquo incerto, vel à personis aliquibus quæ non sunt fide dignæ, vel quando quis audivit à fide digno, sed non meminit quis ille sit, à quo audivit: Item quando audivit ab eo, qui jam denunciavit. Addit idem Bonacina nec etiam obligationem esse revelandi, quando certò vel probabiliter creditur, nullum remedium facta ejusmodi revelatione adhibendum esse à superiore.

Est autem hic observandum excommunicationis sententiam, sive à lege sive ab homine nunquam ferri posse contra communitatem aliquam aut Collegiũ; ut habetur ex cap. *Romana*, de excomm. in 6. Ratio est, quia (ut ibi dicitur) *Exinde contingere posset innoxios hujusmodi sententiã*

irreteri;

irreteri; proindeque, *in illos duntaxat de collegio vel communitate, quos culpabiles esse contigerit promulgari debere.*

§. II.
De suspensione.

SUSPENSIO est censura Ecclesiastica, qua promovetur alicui personæ Ecclesiasticæ usus seu exercitium officij vel beneficij Ecclesiastici. Ita ex communi Doctorum sententia Nav. cap.27. nu 151. Ex qua definitione intelligitur multiplicem esse suspensionem: alia est enim ab officio tantùm, sive officium sit ordinis, sive jurisdictionis: alia à beneficio tantum, seu ab administratione & fructibus beneficij percipiendis: alia ab officio & beneficio simul. Rursus alia suspensio est ab officio in totum, quando quis privatur omni usu officij sui: alia est ab officio in partem, qualis est illa qua v. g. quis suspenditur ab audiendis confessionibus, non verò ab alijs Sacramentis administrandis. Alia præterea est suspensio temporalis, quæ fertur ad certum tempus, & illo elapso cessat, nec est opus absolutione, ut docet Nav. sup. alia quæ nullo termino temporis circumscribitur. Alia denique est suspensio pœnalis, alia medicinalis: pœnalis est ea, quæ fertur in punitionem & vindictam delicti commissi, ut quando quis suspenditur ob peccatum merè præteritũ; quæ quidem non fertur per modum censuræ, sed per modum pœnæ, ut observat Bonac. disp.3. de susp. pu.1. medicinalis est illa, qua intenditur emendatio delinquentis; & hæc est propriè censura.

Qui autem suspensionem violat, exercetque actum à quo suspensus est, peccat mortaliter, nisi materiæ levitas excuset: &, si suspensionem illam violet per exercitium solemne ordinis alicujus majoris à quo suspensus est, incurrit irregularitatem, ut docent Suar. Nav. & alij apud Bonac. pu.4. & ex dicendis constabit.

Sunt autem variæ suspensiones in jure: & eas, quæ frequentiùs incurri possunt, hîc breviter subjiciemus.

Prima est contra Clericum concubinariũ notorium, ut

habetur ex cap. *Quæsitum* de cohabitatione Clericorum & mulierum: quamvis autem Bonac. supra. pu.5. & quidam alij Doctores quos citat, existiment suspensionem illam non incurri, nisi post sententiam judicis præmissa monitione; nihilominus Tol. lib. 1. cap. 47. asserit suspensionem illam ipso facto incurri ante quamcunque sententiam. Certè Conc. Trid. sess. 23. c. 14. graves decernit pœnas contra Clericos concubinarios; præterquam enim quòd innovet pœnas antiquis canonibus latas; statuit præterea ut si à Superioribus admoniti non resipiscant, privatione beneficiorum, excommunicatione majori, suspensione ab ordinibus, inhabilitate ad quæcunque beneficia, officia, & dignitates, incarceratione, & alijs similibus pœnis plectantur.

Secunda est contra recipientem sacros ordines sub titulo ficto patrimonij vel beneficij, ut colligitur ex Bulla Pij V. quæ incipit *Romanus Pontifex*, ut docent Quaranta, Suar. Filiuc. & alij apud Bonac. sup. quamquam Tol. existimet suspensionem illam non incurri ipso facto, sed arbitrio Episcopi infligendam esse. Tertia est contra eum, qui sacros ordines recepit extra tempora per Ecclesiam constituta, vel ante legitimam ætatem, vel absque litteris dimissorijs, ut habetur in extravaganti Pij II. quæ incipit: *Cum ex sacrorum*, & in altera extravaganti Sixti V. quæ incipit: *Sanctum & salutare*, ut docent Suar. Nav. & alij apud Bonac. sup. A qua suspensione (ut ibidem dicit) absolvere potest Episcopus, si delictum occultum sit; id est si non sit notoriũ, nec deductũ ad forum contentiosũ.

Quæres utrum recipiens ordines non servatis interstitijs incurrat suspensionem aliquam. Resp. non incurrere, quamvis peccet is qui interstitia non servat; n si id fiat licentiâ Episcopi, aut consuetudine aliqua excusetur.

Quarta est contra suscipientem duos sacros ordines in eodem die, aut duobus diebus continuis & immediatis; qui quidem suspenditur ab executione posterioris, ut habetur ex capite *Litteras* de tempor. ordi ation. similiter suscipiens eodem die minores ordines cum subdiaco-

natu, ut ibidem dicitur. Et hæc suspensio Papæ reservata est, ut docet idem Bonacina: observat tamen Laym. tract.9. cap.10. de Sacramento Ordinis Cardinalium congregationem super sess.23. Concilii Trid. cap.13. declarasse eum, qui & regionis consuetudine uno eodemque die quatuor minores, & subdiaconatum recipit, nullam incurrere suspensionem.

Quinta est contra Clericum qui vacante sede Episcopali, & non arctatus occasione beneficii recepti aut recipiendi, ordinem aliquem sacrum recipit cum dimissoriis capituli, ut in Conc. Trid. ses.7. c.10. de refor. ubi prohibetur Capitulis Ecclesiarum, ne sede vacante, infra annum à die vacationis dent litteras dimissorias, nisi urgente aliqua necessitate; aliàs statuit, ut capitulum interdicto Ecclesiastico subjaceat; & sic ordinati ad beneplacitum futuri prælati sint ab executione ordinum ipso jure suspensi.

Sexta est contra Clericum, qui per saltum recipit Ordinem superiorem, antequam receperit inferiorem; v.g. presbyteratum ante Diaconatum, ut habetur cap. unico de Clerico per saltum promoto, & ex Conc. Trid. sess.23. c.14 Septima est contra eum, qui recipit Ordines ab Episcopo excommunicato, suspenso, aut interdicto, de denuntiato, vel etiam simoniaco per sententiam declarato, ut habetur cap.1. & 2. de schismat. & cap. *Si quis, 1.* quæst. *1,*

Octava est contra eum, qui recipit scienter aliquem ordinem per simoniam, quamvis occultam, ut habetur cap. *per tuas* de simonia.

Nona contra eum, qui excommunicatione aliqua irretitus scienter ordinem recipit, ut habetur cap. *Cum illorum* de sent. excomm.

Decima contra eum, qui furtivè aliquem ordinem recipit; id est qui inscio Episcopo non vocatus, vel approbatus ad Ordines suscipiendos accedit; aut qui alio præmisso, qui suo nomine examinetur, vocatus deinde proprio nomine Ordines, recipit, ut habetur cap.1. de eo qui furtivè, &c.

Undecima contra Sacerdotem tam sæcularem quàm regu-

regularem conjungentem in matrimonium, vel benedicentem ſubditos alterius Parochiæ abſque licentia Parochi vel Ordinarii, ut habetur in Conc. Trid. ſeſſ.24. cap.1. de reform.

Duodecima eſt contra Epiſcopum conferentem Ordines vel primam Tonſuram extraneo abſque dimiſſoriis proprii Epiſcopi; aut ordinationes facientem in aliena Diœceſi abſque licentia Ordinarii, ut habetur in Concilio Trident. ſeſſ.23. capit. 8. de reform. aut conferentem ordines vel Tonſuram ſimoniacè, ut habetur cap. penult. de ſimonia.

Decima tertia eſt contra Epiſcopum aliquid etiam ſponte oblatum in viſitatione accipientem præter id, quod ſibi debetur: qui quidem ſuſpenditur ab ingreſſu Eccleſiæ, niſi intra menſem duplum reſtituat, ut habetur ca. *Exigit*, de cenſibus in 6. Et hæc ſuſpenſio incurritur etiam ab aliis viſitatoribus Eccleſiarum aut eorum familiaribus, ſi occaſione viſitationis, munera etiam ſponte oblata recipiant, niſi intra menſem duplum reſtituant.

Sunt aliæ plures juris ſuſpenſiones rarius occurrentes, quæ videri poſſunt apud Tol. & alios.

Ad ſuſpenſionem proximè accedit depoſitio & degradatio, per quam perſona Eccleſiaſtica ob enorme aliquod crimen removetur in perpetuum ab omni Ordine, juriſdictione & beneficio; ita ut, quamvis non amittat characterem Ordinis, qui indelebilis eſt, privetur tamen omni & quocunque illius uſu ſine remiſſionis ſpe. Quòd ſi hæc fiat ſolis verbis, appellatur verbalis depoſitio: ſi præter verba quædam aliæ ceremoniæ Pontificali præſcriptæ adhibeantur, vocatur realis depoſitio ſeu degradatio. Hæc eſt autem inter utramque differentia (ut obſervat Bonacina diſp.4. de deg. pu. unico) quòd depoſitio verbalis fieri poſſit in abſentem; degradatio verò ſolummodo fiat in præſentem: præterea depoſitio verbalis non tollit privilegium fori; degradatio verò tollit; ita ut degradatus poſſit à judice Laïco eodem modo plecti, ac ſi nunquam in Chriſti Domini Clerum fuiſſet cooptatus.

Obſer-

Obſervat autem Toletus, quòd quamvis depoſitio verbalis ob crimen aliquod enorme arbitrio judicis infligi poſſit; degradatio tamen realis fieri non debet, niſi ob crimina illa quæ in jure expreſſa ſunt, quales ſunt hæreſis manifeſta, ſodomia, calumnia proprio Epiſcopo irrogata, & alia ſimilia, quæ videri poſſunt apud Doctores & Canoniſtas.

§. III.

De Interdicto.

INTERDICTI nomine intelligitur Eccleſiaſtica cenſura, per quam participatio Sacramentorum, divinorum officiorum, & Eccleſiaſticæ ſepulturæ prohibentur. Id colligitur ex cap. *Non eſt nobis* de ſponſalibus, ex cap. *Quod in te* de pœnitentia & remiſſione.

Interdictum aliud eſt locale, aliud perſonale, aliud mixtum, locale eſt, quo interdicitur locus, ne in eo divina officia celebrentur, Sacramenta adminiſtrentur, &c. quamvis ejuſmodi loci incolæ poſſint alibi divinis officijs aſſiſtere, Sacramenta recipere, &c. perſonale eſt, quo perſona aliqua particularis, vel communitas aliqua perſonarum, puta populus civitatis aut provinciæ alicujus interdicitur, ne, ubicunque ſit, divinis officijs aſſiſtat: Sacramenta recipiat, &c. Mixtum verò complectitur utrumque, perſonale ſcilicet & locale. Ita Navarrus, Sylveſter & alij apud Bonacinam diſput. 5. de Int. pu. 1.

Rurſus interdictum aliud eſt generale, aliud particulare. Interdictum particulare eſt, quo locus aliquis particularis interdicitur, verbi gratia Eccleſia aliqua ob crimen aliquod in ea perpetratum, vel quo perſonæ aliquæ afficiuntur, non ut membra civitatis, ſed ut perſonæ particulares; verbi gratia quando interdicuntur omnes & ſinguli, qui tale facinus patrarunt. Interdictum verò generale eſt, quod fertur in locum aliquem genera-

lem, qui à communitate aliqua occupatur, v. g. in regnum, diœcesim, civitatem; vel ipsam communitatem, ut est corpus aliquod politicum; v. g. in populum alicujus regni, civitatis, &c. Et ejusmodi interdictum constringit omnes qui ex illa communitate sunt, etiam innocentes; qui proinde illud servare tenentur, nisi speciali aliquo privilegio sint exempti, ut fusiùs explicat Bonac. sup.

Quamvis autem per interdictum prohibeatur participatio sacramentorum, divinorum officiorum, & Ecclesiasticæ sepulturæ; hæc prohibitio tamen varias recipit exceptiones.

Inprimis enim sacramenta Baptismi, & confirmationis solemniter tempore interdicti ministrari possunt, ut habetur cap. *Quoniam*, & cap. *Alma mater* de sentent. excomm. in 6. Sacramentum etiam pœnitentiæ (ut ibidem dicitur) ministrari potest præterquam ijs, qui sunt in causa culpabili, ob quam latum est interdictum, nisi priùs satisfecerint, aut satisfaciendi idoneam dederint cautionem, vel saltem se satis facturos esse juraverint. Sacramentum item Eucharistiæ tempore interdicti non nisi in articulo mortis per modum viatici ministrari potest, sacramentum verò Extremæ unctionis, (secluso extremæ necessitatis casu, quando alia suscipi non possunt) item Ordinis, & Matrimonij tempore interdicti neque ministrari, neque suscipi licitè possunt, ut fusiùs docet, & varijs authoritatibus probat Bonac. sup. quamvis Nav. cap. 27. num. 179. & alij probabiliter existiment, Matrimonium tempore interdicti licitè contrahi posse.

Quod spectat ad officia divina, observandum est eo nomine significari sacrificium Missæ, Horas Canonicas, quæ publicè cantantur in Ecclesia, benedictiones solemnes, & alia omnia, quæ publicè ad cultum divinum fiunt à personis Ecclesiasticis; quæ omnia prohibita esse censentur; cum hac tamen limitatione (sicut habetur cap. *Alma mater*) ut tempore interdicti quotidiè in Ecclesijs specialiter non interdictis celebrentur Missæ, & alia divina officia, sed januis clausis, sine campanarum sono, voce sub-

ſubmiſſa, excluſis excommunicatis & interdictis; præterquam in feſtis Natalis Domini, paſchæ, pentecoſtes & Aſſumptionis Beatæ Mariæ Virginis; quibus additus fuit à Martino 5. dies feſtus corporis Chriſti cum octava, & à Leone X. dies Conceptionis Beatæ Mariæ Virginis: in quibus diebus licitum eſt tempore interdicti generalis Miſſas, & divina Officia celebrare publicè & ſolemniter, januis apertis, cum ſono campanarum, admiſſis quoque interdictis, illis etiam quorum cauſa latum eſt interdictum; modò iſti longè ſint ab altari, nec ad oblationes aut communionem admittantur. In Eccleſiis verò ſpecialiter interdictis, in quibus aſſervatur Euchariſtia, licitum eſt tantùm ſemel in hebdomada Miſſam celebrare ad renovandam Euchariſtiam, ut docent Henricquez, Navarrus, & alii apud Bonacinam ſup.

Quod ſpectat denique ad privationem ſepulturæ Eccleſiaſticæ, obſervat Laymannus Ca.2. de Interd. quòd, quamvis tempore interdicti localis non poſſint laïci, licèt non interdicti, ſepeliri in loco interdicto; poſſunt tamen Clerici, dummodò perſonaliter interdicti non ſint, etiam in loco interdicto ſepeliri, in ſilentio tamen ſine campanarum pulſu; ſicut & laïci etiam perſonaliter interdicti, ſi denuntiati non ſint, poſſunt in loco ſacro non interdicto ſepeliri.

Quæres quibus in caſibus incurratur interdictum. Reſpondetur interdictum locale generale præſertim incurri, quando dominus terræ injurioſè Epiſcopum percutit, aut capit, aut id fieri mandat: item quando impedit, ne Legatus, aut Nuntius Apoſtolicus officium ſuum exequatur; & in aliis etiam caſibus, qui, quoniam rariùs eveniunt & apud Bonacinam ſup. alioſque Doctores videri poſſunt, à nobis prætermittuntur: circa quos caſus tamen obſervat Bonacina ex Suare, Filiucio, & aliis, nullam eſſe obligationem ſervandi interdicti ante denuntiationem.

Proximè ad interdictum accedit ceſſatio à divinis, quæ quidem non eſt cenſura, neque etiam pœna, ſed ſimplex

plex prohibitio divinorum officiorum, & adminiſtrationis ſacramentorum, & ſepulturæ Eccleſiaſticæ, in ſignum mœroris alicujus graviſſimi propter atrocem aliquam injuriam honori divino aut Eccleſiæ illatam; & hæc ceſſatio ſervari debet eodem modo, quo de interdicto ſuprà explicatum eſt, ut ex probabiliori Theologorum ſententia docet Laymannus cap. 6. de ceſſat. à divinis.

SECTIO III.

De Irregularitate.

IRREGULARITAS non eſt cenſura, ſed impedimentum Canonicum ſuſceptionem Ordinum Eccleſiaſticorum, vel eorum uſum impediens. Ita ex communi Theologorum doctrina Suares, Henriques, Filiucius, & alii apud Bonacinam Diſput. 7. de Irregular. quæſt. 1. pu. 1.

Ex duplici autem capite contrahitur irregularitas, ſcilicet vel ex defectu, vel ex delicto: de utraque in ſeq. paragr. breviter agemus.

§. I.

De Irregularitate quæ oritur ex defectu.

DEFECTUS ex quibus oritur irregularitas ſunt in genere ii, qui aliquam vel indecentiam cauſant ad Ordines Eccleſiaſticos convenienter ſuſcipiendos aut exercendos: & ii ſeptem præſertim à Doctoribus adnotantur, ut videre eſt apud Toletum libr. 1. cap. 57. & ſequentib. & alios.

Si-

Primus est defectus animæ, qualis reperitur in iis qui usu rationis carent, qui morbo epileptico laborant, qui sunt lunatici, energumeni, omnino illiterati, neophyti, Publicam pœnitentiam agentes; ut fusiùs explicat Tolet. sup. cap. 64.

Secundus est defectus corporis; quando scilicet aliqua in corpore mutilatio, vel deformitas, aut debilitas inest, quæ reddit hominem inhabilem ad functiones Ordinum exequendas, aut talē efficit, ut eas exercere non valeat, nisi cum notabili indecentia & deformitate, quæ maximum illius contemptum & horrorem ingereret: ut si sit membro aliquo mutilatus, mutus, cœcus, aut altero oculo præsertim sinistro carens: Item si sit leprosus, si monstruosum aliquid & valdè deforme præ se ferat, ut pluribus docet idem Tolet. Cap. 65.

Tertius est, defectus natalium; quando quis non ex legitimo matrimonio, sed ex fornicatione, adulterio, aut alio quovis illicito concubitu procreatus est, ut explicat idem Tolet. cap. 58.

Quartus est defectus bonæ famæ; quando quis contraxit infamiam aliquam; sive ea sit juris, qua ratione circulatores, histriones, mimi, comœdi & alii artes ejusmodi aut officia exercentes, jure tum civili tum Ecclesiastico censentur infames, sive infamia sit facti; ut quando quis crimine aliquo notorio & scandaloso contraxit infamiam, verbi gratia proditione, sacrilegio, & aliis similibus, quæ degradatione, vel depositione digna sunt, ut habetur apud eumdem Toletum capit. 62. & 74.

Quintus est defectus ætatis ad suscipiendos Ordines requisitæ, de quo dictum est supr. tract. de sacr. cap. 7.

Sextus est defectus Sacramenti, qui in bigamia reperitur; quando quis pluries matrimonium contraxit: quamvis enim id licitè fiat, tale nihilominus matrimonium pluries iteratum perfectionem suam omnimodā non habet; quantum ad significationem sacramenti: non enim perfectè signi-

significare potest unionem Christi Domini cum Ecclesia, quando unus vel una cum pluribus successivè contraxit, ut fusius explicat idem Toletus cap. 65. Est autem triplex bigamia, ut docet idem author: vera; quando quis verè & realiter pluries nupsit: interpretativa; quando viduam in matrimonium duxit: & similitudinaria (ut loquuntur Doctores;) quando quis post votum solemne Castitatis matrimonium etiam obtenta dispensatione contrahit.

Septimus denique est defectus lenitatis; quando quis directè, vel indirectè morti vel mutilationi alterius, licèt modo aliquo licito & justo, cooperatur; ut judices morti reum adjudicantes, accusatores, testes, scribæ, & alii officiales capitalis sententiæ executioni cooperantes; hi enim omnes, quando mors vel mutilatio alterius sequitur, sunt irregulares. Item qui alios consilio, vel suasionibus inducunt ad accusandum, & ad litem criminalem intentandam, si ex ea lite sequatur accusati condemnatio & ejus mors vel mutilatio: non tamen incurrit irregularitatem judex Ecclesiasticus, qui aliquem degradat, & tradit brachio sæculari, maximè præmissa protestatione se non intendere ullam pœnam sanguinis, ut docet Bonacina: disput. 7. quæstion. 4. de Irregul. pu. 2. nec etiam inquisitores fidei tradendo aliquos judici sæculari comburendos, etiamsi nullam præmittant protestationem; ut constat ex Bulla Pii V. apud eumdem Bonacinam: qui etiam rectè docet clericum, qui alium accusat, si non vindictam nec ullam sanguinis pœnam petat, sed tantùm satisfactionem sibi justè debitam, non fieri irregularem, etiamsi postea sequatur accusati mors vel mutilatio: quod tamen limitari debet, quando quis in causa propria postulat satisfactionem præmissa protestatione se nullam sanguinis pœnam petere; secùs verò, si accuset de injuria illata personis extraneis: tunc enim, quamvis præmittat protestationem, si tamen mors vel mutilatio sequatur, incurrit irregularitatem, ut habetur ex ca, *Prælatis* de homicidio, ubi permittitur quidem

Clerico conqueri coram judice de malefactoribus ſuis, non verò de ijs qui alijs nocuerunt: aliqui tamen Doctores, ut Avila, Henriques, & alij apud Bonacinam ſup. probabiliter exiſtimant, nullam incurri irregularitatem à Clerico, qui conqueritur coram judice de illis, qui damnum domeſticis ſuis, aut alijs valdè propinquis, verbi gratia parentibus, fratribus, intulerunt; quia damnum illud propter unionem, quæ cum ejuſmodi perſonis intercedit, ut proprium cenſetur.

Qui autem fert teſtimonium coram judice contra reum aliquem, ſi ex ejus teſtificatione mors vel mutilatio ſequatur, fit irregularis: unde perſonæ Eccleſiaſticæ nunquam ferre debent teſtimonium in ejuſmodi cauſis, ut pluribus docet & probat idem Bonac. pu. 3.

Similiter qui pugnat, & occidit in bello juſto, quamvis licitè id faciat, fit tamen irregularis, ut habetur ex cap. *Petitio tua* de homicidio: non tamen fit irregularis ille, qui proficiſcens ad bellum juſtum alio fine quàm pugnandi, hoſtem invadentem occidit ad propriæ vitæ defenſionem; neque qui hoſtem oppugnantem muros urbis in ſui ſuorumque defenſionem occidit; aut qui hortatur milites ad fortiter pugnandum hoſtemque repulſandum: & generaliter quicunque in ſui vel aliorum defenſionem, vel etiam in propugnationem honoris ſui, aut rerum ſuarum alterum occidit, ſervato tamen moderamine inculpatæ tutelæ, non fit irregularis, ut fuſiùs explicat & probat idem Bonacina pu. 6.

§. II.

De irregularitate, quæ oritur ex delicto.

QUINQUE ſunt præſertim genera delictorum, ob quæ irregularitas contrahitur. Primum eſt iteratio Baptiſmi; quando quis ſcienter rebaptizat, aut rebaptizatur; uterque enim contrahit irregularitatem: quod tamē intelli-

intelligendum est de Baptismo absolutè reiterato: qui enim sub conditione rebaptizat infantem, de quo dubitaret, an validè baptizatus esset, nec peccaret, nec ullam incurreret irregularitatem, ut docent Nav. Suar. & alij apud Bonac, disp.7. q. 3. pu. 3.

Secundum est violatio censuræ in susceptione, vel exercitio Ordinum; verbi gratia si quis majori excommunicatione ligatus recipiat Ordines; aut si excommunicatione, suspensione vel interdicto irretitus exerceat solemniter aliquos actus majorum Ordinum; ut si Missam celebret; sacramentaliter absolvat; talis enim fit irregularis; ut habetur ex cap. *Si quis Episcopus*, 11. quæstion.3. & cap. *Is qui*, de sent. excomm. Observat tamen Bonacina, quòd, si quis censura aliqua ligatus exercet actum Ordinis urgente aliqua gravi necessitate, aut ad evitandum aliquod scandalum, non incurreret irregularitatem; sicut nec ille, qui ex ignorantia, aut inadvertentia, vel oblivione inculpabili idem faceret.

Tertium est indignum & indebitum sacrorum ordinum exercitium absque legitima ordinatione: si quis verbi gratia solemniter ministret in Ordine aliquo sacro, quem non habet; ut si sacerdos exerceat actus ordinis Episcopalis; si simplex Clericus Baptismum solemniter ministret: in his enim & similibus casibus incurritur irregularitas.

Quartum est crimen hæresis; nam hæretici omnes & apostatæ à fide, necnon eorum fautores & defensores sunt irregulares, etiamsi sint occulti, ut habetur ex cap. *Qui in aliquod* & cap. *Presbyteros* distinct 5. & etiam hæreticorum filij usque ad secundam generationem, quamvis ab errore parentum recesserint, & veram fidem amplexi sint, ut habetur ex cap *statutum* de hæreticis: si tamen parentes eorum ante mortem Ecclesiæ reconciliati fuerint, tunc, quamvis ipsi parentes etiam post hæresis abjectionem maneant irregulares, filij tamen nullam ab ijs contrahunt irregularitatem.

Quintum denique est homicidium, & mutilatio: qui-

cunque

cunque enim alterum injustè quocunque modo occidit: aut mutilat: vel illius injustæ occisioni vel mutilationi cooperatur, jussu, consilio, auxilio, aut alio simili modo, fit irregularis, ut fusè explicat & probat Bonacina sup. pu. 8. & Toletus lib. 1. cap. 79. & sequent. neque solum incurritur irregularitas ex homicidio voluntario, sed etiam ex casuali, quod accidit præter intentionem occidentis, quando debita diligentia adhibita non fuit, quæ si adhibita fuisset, ejusmodi homicidium sequutum non fuisset: quod & similiter de mutilatione dicendum est: quod quidem variis exemplis explicat Tolet. sup. quæ apud illum videri possunt.

§. III.

Qua ratione tollatur irregularitas.

QUATUOR modis tolli potest irregularitas, nimirum susceptione Baptismi, professione religiosa, ablatione seu remotione causæ, & dispensatione legitima.

Per Baptismum tollitur quævis irregularitas ex delicto proveniens, vel (ut magis propriè loquamur) per Baptismum fit, ut Baptizatus nullam incurrat irregularitatem ratione delictorum, quæ ante Baptismum commisit: non tollit vero irregularitatem, quæ oritur ex defectu, si post Baptismum idem defectus remaneat.

Per professionem religiosam tollitur solummodo irregularitas ex defectu natalium proveniens quoad ordines, non verò quoad prælaturas, ut habetur cap. 1. de filiis presbyterorum.

Aufertur etiam irregularitas ex defectu proveniens sublata causa, ob quam fuerat inducta; v.g. tollitur irregularitas ex defectu ætatis proveniens per adventum legitimæ ætatis, & sic de aliis; ut docet Bonacina quæstion. 5. pu. 2.

Demum

Demum tollitur irregularitas per diſpenſationem legitimam: atque in primis ſummus Pontifex pro ſuprema authoritate, quam in univerſam Eccleſiam obtinet, diſpenſare poteſt in quavis irregularitate, quæ in jure humano introducta eſt, ut ex communi Doctorum conſenſu docet Bonac.pu.1.& conſtat ex iis, quæ dicta ſunt ſup.cap. de Legibus.

Epiſcopus etiam diſpenſare poteſt cum ſuis ſubditis in irregularitatibus provenientibus ex delicto occulto, id eſt ex delicto, quod non eſt publicum ſeu notorium in ratione delicti: e.g. ſi quis majori excommunicatione occultè ligatus publicè celebret, & ſic contrahat irregularitatem, poterit Epiſcopus in illa diſpenſare; quia, licet celebratio ſit publica, delictum tamen non eſt publicum, ut explicat Bonac.ſup.

Excipitur tamen irregularitas ex homicidio voluntario proveniens, & ex quocunque delicto deducto ad forum contentioſum in qua ſolus ſummus Pontifex diſpenſat; ſicut & in quavis alia irregularitate, quæ ex defectu aliquo provenit; ut ex communi Theologorum conſenſu docet Bonac.ſup.q.2.pu.1.

Poteſt nihilominus Epiſcopus diſpenſare cum illegitimo ad Tonſuram & minores Ordines, ſicut & ad beneficium ſimplex; ad Ordines verò ſacros, & alia beneficia quæ ordinem ſacrum requirunt, diſpenſare non poteſt, ut habetur cap. de filiis presbyterorum in 6.

Atque hactenus de cenſuris Eccleſiæ ad majorem Dei Gloriam & ipſius Eccleſiæ utilitatem.

APPEN-

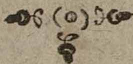

APPENDIX.

De statu Clericali & Ecclesiasticæ Hierarchiæ disciplina.

NE quid eorum, quæ personas divino cultui mancipatas spectant, hoc in opere desideretur, hanc appendicem instar cujusdam vel uti supplementi ad illius calcem subjecimus; in qua breviter adnotavimus ea quæ ad Clericalem statum, & Ecclesiasticæ Hierarchiæ disciplinam pertinent; nec in alijs hujus libri partibus commodè potuerunt explicari: ut quivis sacris ordinibus initiatus, aut Ecclesiasticis ministerijs adscriptus ob oculos habeat, & uno veluti aspectu faciliùs intueri possit, quæ sint muneris sibi impositi partes, quidve ratione characteris, aut beneficij, suscepti, præstare teneatur.

ARTICULUS I.

De primo ad ſtatum Clericalem ingreſſu.

QUONIAM *in omni actione ſuſcipienda* (ut loquitur Catechiſmus Romanus p. 2. capit. 7.) *magnopere refert, quem ſibi quiſquis finem conſtituat (optimo enim fine poſito, rectè omnia conſequuntur (ſi de hoc inprimis qui ſacris initiari volunt, admonendi ſunt, ut nihil ſibi tanto munere indignum proponant; &c. Alij enim eo conſilio ad hanc vivendi rationem ſe convertunt, ut quæ ad victum veſtitumque neceſſaria ſunt, parent; ita ut præter quæſtum nihil aliud in ſacerdotio, quemadmodum vulgò cæteri omnes in quovis ſordidi artificij genere, ſpectare videantur. Quamvis enim ex Apoſtoli ſententia, natura, & divina lex jubeat, ut qui altari ſervit, ex altari vivat: tamen quæſtus & lucri cauſa ad altare accedere, maximum ſacrilegium eſt. Alios honoris cupiditas & ambitio ad Sacerdotalem ordinem ducit. Alij verò, ut divitijs affluant, initiari volunt: cujus quidem rei illud argumento eſt, quòd niſi opulentum aliquod Eccleſiaſticum beneficium eis deferatur, nullam ſacri Ordinis cogitationem habent. Hi verò ſunt, quos Salvator noſter mercenarios appellat, &c. Illi autem oſtio in Eccleſiam meritò introire dicuntur, qui à Deo legitimè vocati, Eccleſiaſtica munera ejus unius rei cauſa ſuſcipiunt, ut Dei honori inſerviant.*

Quibus quidem verbis monentur quicunque in Chriſti Domini Clerum cooptari cupiunt, ut antequam illius ſanctuarium ingrediantur, ſeriò apud ſe perpendant, num ſe ad ſublime illud vitæ genus divino nutu vocatos agnoſcant. *Neque enim quiſquam ſumit ſibi honorem* (ut ait Apoſtolus Hebr. 5.) *ſed qui vocatur à DEO tanquam Aaron.*

Quod ut faciliùs & certiùs quiſque perſpicere poſſit, conſide-

considerare debet num à DEO acceperit ea, quæ ad ministeria Ecclesiastica ritè obeunda requiruntur: quos enim vocavit, hos (juxta dictum ejusdem Apostoli 2. Corinth. 3.) *idoneos fecit ministros novi testamenti.*

Atque in primis debet attendere num ulla Censura, Irregularitate, aut alio simili impedimento sit obstrictus? num aliquibus pravis inclinationibus aut vitijs cum Clericali vitæ sanctimonia è diametro repugnantibus obnoxius sit; num litteraturam sufficientem sit adeptus, aut saltem ad illam adipiscendam idoneus judicetur? Consideret præterea quæ sit ejus mens, quod consilium, quis voluntatis scopus, in hoc Clericali statu amplectendo? quonam ejus intentio feratur: *Vniversos enim* (inquit S. Bernardus super illa verba: *Ecce nos reliquimus omnia, &c.*) *in Ordinibus Ecclesiasticis, cæterisque ad sanctuarium pertinentibus, honorem quærentes proprium aut divitias, vel corporis voluptatem, postremò quæ sua sunt, non quæ Iesu Christi, manifestè prorsus & indubitanter non ea, quæ ex Deo est charitas, sed aliena à Deo, & quæ omnium malorum radix est, cupiditas introducit.*

Denique, quod præcipuum est, superioris & prælati voluntatem auscultet; non precibus importunis, aut aliorum interventu animum ejus flectere nitatur; nihil abscondat eorum quæ ab eo sciri debent; sed totum se illius discretioni & providentiæ permittat.

Porrò ad vocationem illam divinam certiùs dignoscendam, conducere plurimùm potest, si (quod à plerisque sanctorum factum legimus) qui Clericali militiæ adscribi cupit, paululum se à negotijs sæcularibus, & mundi conversatione subducat, & in aliquo successu anteactæ vitæ rationem à seipso reposcat, conscientiæ sordes diligenter abstergat, ut purgato mentis oculo, adspirante cœlestis gratiæ luce, clariùs perspicere possit, quæ sit in re tanti momenti divina voluntas; ad quod etiam viri prudentis consi-

consilio plurimum juvari poterit : certè S. Paulus ad Apostolatum ipsiusmet Christi Domini voce destinatus & cœlestibus gratijs usque ad miraculum perfusus, nonnisi Ananiæ interventu divinæ voluntatis consilium agnovit.

ARTICULUS II.

De habitu, & Tonsura Clericali.

DE his jam aliquid suprà Tractat. capit. 7. sacræ ordinationis doctrinam explicantes, delibavimus; quæ quoniam non minimi momenti esse censentur, paulò accuratiùs, breviter tamen hîc denuò attingere non erit inutile.

Atque in primis observandum est Ecclesiam sapienti consilio voluisse, ut, *Sicut Clerici à laicis discreti esse debent in conversatione* (ut dixit S. Anacletus Papa epist. ad Ecclesias per Galliam institutas circa ann. Domini 167.) *ita & in Tonsura, & in omni habitu discreti apparerent.* Ex quibus Pontificis verbis obiter colligi potest, quàm sit antiquus ipsius Tonsuræ Clericalis usus, quem ab ipso etiam S. Petro incepisse testatur Rabanus l 1. de inst. cler. cap. 2. asseritque sanctum illum Apostolum *hunc ritum primum sumpsisse, ut formam & similitudinē Christi in capite gestaret, dū pro redemptione nostra crucis patibulum subiturus, à nefanda Iudæorum gente acutis spinarū aculeis coronaretur.*

Hæc autem Tonsura Clericalis duo præsertim secundum Ecclesiæ institutum requirit, primò ut Clerici comam non relaxent aut nutriant : quod in plurimis Concilijs sub anathemate prohibitum est nominatimque in Concilio Barcionensi sub Vigilio Papa can 3. Concil. Romano sub Gregorio 2. cap. ultim. Concil. Moguntino 1. sub Leone IV. can. 15. Concil. Triburiensi sub Formoso can. 27. & alijs.

Secundo ut in modum circuli & coronæ Tonsuram in

capite

capite gestent: quod etiam plurimorum Conciliorum decretis statutum reperitur ac potissimum Concilii Aquisgranensis 1. sub Stephano 5. cap. 1. Conc. Lateranensis sub Innocentio III cap. 16. Concilii Oxoviensis sub Honorio 3. c. de habitu Clericorum, Conc. Ravennatis sub Honorio 4. rubrica 3. & Concilii Palentini sub Urbano VI. rubrica de Clericis conjugatis.

Similiter etiam clericalis habitus deferendi lex, quæ in iisdem Conciliis lata est, & in plurimis aliis etiam nostri hujusce sæculi confirmata, duo præsertim capita continet. Primum ipsius habitus materiam spectat, de qua in Concilio Nicæno 2. Can. 16. id memorabili decreto constitutum fuit: *ut Episcopi & Clerici ex Sericis texturis variatum vestimentum non habeant, nec se splendidis vestibus exornent.* Quod etiam simili modo sancitum reperitur in Concilio Palentino c. 6. & in Concilio Lateranensi sub Leone X. in bulla reformationis, & in Concilio Senonensi paulò ante Tridentinum, & in Concilio Mediolanensi 1. sub S. Carolo Borromæo; in quibus & plurimis aliis Conciliis tum Provincialibus tum diœcesanis prohibitæ sunt in privato habitu Clericali sericæ vestes, & lanearum solummodo usus universali propemodum Ecclesiæ praxi approbatus fuit.

Secundum ejusdem Clericalis habitus formam respicit; ut scilicet vestes ejusmodi sint talares: quod habetur ex collectione antiquorum Canonum à S. Martino Bracharensi Archiepiscopo facta circa annum Domini 572. & in Concilio Romano sub Zacharia can. 31. ac ut alia plurima Concilia omittamus demum in Concilio Senonensi cap. 24. his verbis. *Vestes sint talares, nec nimia amplitudine superfluæ; nec plus æquo constrictæ, in quibus Clericalis ordinis majestas & modestia deprehendatur: fastus, jactantia, vel elationis vitium devitetur.* Præterea ut vestes Clericales nigri sint coloris, quamvis enim olim violaceus color apud quoscunque Clericos in usu esset, (ut observat Baronius ad an: 393. n, 48) nihilominus communis Ecclesiæ usus obtinuit nunc, ut colore violaceo Episcopis reservato, aliis

Cle-

Clerici fusco seu nigro uterentur ; quod etiam in Concilio Mediolanensi 1 cap. de Clericorum vestitu & in Concilio Burdegalensi anno 1583. & Aquensi 1585. constitutum est : quas quidem sanctiones Apostolica Sedes confirmavit.

His autem Conciliorum adeoque Ecclesiæ universæ toties repetitis decretis , omnes omnino Clericali militiæ adscriptos constringi manifestum est : quòd quamvis hisce ultimis temporibus, relaxata nonnihil Ecclesiastica disciplina, non ita strictè exigatur ab iis , qui Clericali solummodo tonsura initiati sunt; certum est tamen Clericos beneficia aut officia Ecclesiastica obtinentes , aut ordinibus Ecclesiasticis præsertim sacris initiatos, ad Tonsuram & habitum Clericalem stricte obligari ; quod Concil. Trid. sess. 14. c. 6. de ref. expressis his verbis declaravit. *Omnes Ecclesiasticæ personæ , quantumcumque exemptæ, quæ aut in sacris fuerint, aut dignitates, personatus, officia, aut beneficia qualiacumque Ecclesiastica obtinuerint, si postquam ab Episcopo suo etiam per edictum publicum moniti fuerint, honestum habitum Clericalem illorum ordini , & dignitati congruentem, & juxta ipsius Episcopi ordinationem, & mandatum non detulerint, per suspensionem ab ordinibus, ac officio & beneficio, de fructibus, reditibus, & proventibus ipsorum beneficiorum necnon si semel correpti, denuò in hoc deliquerint, etiam per privationem officiorum , & beneficiorum hujusmodi coerceri possint, & debeant.*

Ex cujus decreti tenore sequitur, hodie Clericos Tonsuram & habitum Clericalem contemptui aut neglectui habere sine gravi peccato non posse; cùm pœna suspensionis generalis in illius legis violatores decernatur , quam nonnisi ob peccatum aliquod grave decerni ex antè dictis constat. Unde Navarrus, Reginaldus, Riccius, Henriques, & alii apud Bonacinam disput. 8. de sacr. ordin. quæstion. Unic. pu. ultim. docent , Clericum in sacris Ordinibus constitutum , aut obtinentem beneficium , peccaturum mortaliter si notabili aliquo tempore Tonsuram aut habitum Clericalem non deferat ; obtinuit tamen

usus

usus communis Doctorum & piorum suffragio & praxi approbatus, ut Clerici quicunque iter facientes aut alia simili de causa breviorem aliquam vestem, quam sotanellam vocant, gestare licitè possint; cùm in ea sufficiens habitus Clericalis nota reperiatur, per quam, accedente præsertim Tonsurâ, ab aliis laicis facilè distinguantur.

ARTICULUS III.

De Beneficiis Ecclesiasticis.

NOmine beneficii Ecclesiastici intelligitur jus perpetuum percipiendi fructus ex bonis Ecclesiasticis, propter aliquod officium spirituale authoritate Ecclesiæ constitutum. Ita Less. lib. 2. de Just. & Jure cap. 34. dub. 1.

Sunt autem alia beneficia regularia, quæ solis regularibus competunt, & alia secularia, quæ secularibus conferuntur. Item alia sunt beneficia (ut loquuntur Canonistæ apud Rebuffū in praxi pag. 6.) duplicia, alia simplicia. Duplicia vocantur illa, quæ adjunctā habent aliquam administrationem, aut eminentiam in Ecclesia; qualia sunt beneficia curata Archidiaconatus, Episcopatus, *&c.* beneficia simplicia dicuntur illa, quæ nullam administrationem aut eminentiam ejusmodi habent, sed tantùm instituta sunt ad preces Deo fundendas, aliaque divina officia obeunda; tales sunt Capellaniæ, *&c.* ut docet Nav. & alii apud Less. sup. dub. 2.

His breviter prænotatis, ex variis ac plurimis, quæ à Theologis circa beneficia disputari solent, præcipua & maximè scitu necessaria, ex communi & magis recepta Probatorum authorum doctrina hîc breviter subjiciemus, & quæstiunculis aliquot explicabimus.

QUÆSTIUNCULA I.

Quot modis beneficia Eccleſiaſtica licitè obtineri poſſint.

QUinque præſertim modis beneficia hodie obtineri poſſunt. Primò præſentatione, ſeu nominatione patroni & inſtitutione collatoris: ſecundò electione & confirmatione: tertiò collatione liberâ: quartò reſignatione in favorem cum ſecuta collatione: quintò permutatione.

Præſentatio ſeu nominatio eſt perſonæ alicujus idoneæ per patronum Epiſcopo vel alteri, ad quem inſtitutio ſeu collatio pertinet, legitimè facta exhibitio. Inſtitutio autem eſt ipſius beneficii, juriumque illius collatio, & attributio: & hæc inſtitutio ſeu collatio fieri ſolùm poteſt per Eccleſiaſticos; præſentatio verò etiam per laïcos.

Electio in eo differt à præſentatione, quòd electio fiat à pluribus ut à Capitulo, & à ſolis Eccleſiaſticis, per ſuffragia, præſertimque in prælaturis locum habeat: præſentatio verò etiam ab una perſona etſi laica, & in quovis beneficii genere. Confirmatio verò eſt collatio beneficii facta electo, ſicut inſtitutio eſt eadem collatio facta præſentato ſeu nominato.

Collatio dicitur, quando beneficium ſolo jure Prælati datur, nec ſubeſt juri patronatus.

Reſignatio eſt, quando quis beneficium ſuum liberè reſignat, ſeu dimittit in manibus collatoris in favorem alterius.

Permutatio denique, quandò hæc reſignatio fit cauſa permutandi beneficii cum alterius beneficio. De quibus videri poteſt Leſſius ſupra.

Quæres, utrum beneficia ſint ſemper dignioribus conferenda. Reſpond. quòd licèt is, qui reſignat beneficium in favorem alterius, non teneatur quærere digniſſimum,

mum, sed sufficiat, si dignus sit resignatarius: electores tamen, præsentatores, & collatores tenentur semper, quantum in ipsis est, curare, ut dignissimis conferantur beneficia, præsertim curam animarum annexam habentia, ut ex S. Thoma & plurimis alijs Theologis docet Less. sup. dub. 14. idque varijs SS. Patrum authoritatibus fusè probat; ita ut peccet mortaliter is, qui eligit, præsentat, aut confert beneficium, præserrim curam animarum annexam habens, digno, prætermisso absque ulla causa legitima eo, qui notabiliter dignior & aptior videtur, speraturque multò meliùs functurus officio. Quod etiam confirmari potest ex Conc. Trid. sess. 24. decr. de ref. cap. 1. ubi dicitur expresse, *omnes, & singulos, qui ad promotionem præficiendorum, cumque jus habent, mortaliter peccare, nisi, quos digniores, & Ecclesiæ magis utiles ipsi judicaverint, non quidem precibus vel humano affectu, aut ambientium suggestionibus, sed eorum exigentibus meritis, præfici diligenter curaverint.*

Dictum est (absque legitima causa) quia si v.g. patronus præsentet dignum, collator conferre tenetur, etsi alios magis idoneos noverit: Item, si beneficium ex institutione sua conferendum sit alicui ex certa familia: tum enim aptissimo ex illa familia conferendum erit, non verò alijs etsi aptioribus.

Quocunque autem modo beneficium aliquod obtineatur, cavendum est præ cæteris simoniæ peccatum, quod in prædictis omnibus obtinendi beneficij modis reperiri potest, tam ex parte obtinentis quàm conferentis aut patroni: de quo quidem peccato, quoniam nimis crebrò evenire solet, paulò accuratiùs nobis agendum est.

QUÆSTIUNCULA II.

Quibus modis simonia, tum in aliis casibus, tum præsertim in obtinendis beneficiis committi possit.

SImoniæ peccatum à Simone Mago *Act.* 8. nomen accepit, eò quòd primus dona Spiritus Sancti pecuniâ emere voluerit, &, ut loquitur S. Aug. tract. 10. in S. Joan. *volebat emere Spiritum sanctum, quia volebat vendere Spiritũ sanctũ*: ex quo factum est, ut peccatum illud, quo spirituale aliquid aut spirituali annexum pecuniâ aut aliqua re pretio æstimabili emitur aut venditur, *Simoniæ* nuncupetur. Quàm grave autem sit illud peccatum, patet tum ex objurgatione asperrima, qua S. Petrus erga præfatum Simonem usus est; tum etiam ex eo, quòd cap. *Reperiuntur* 1. q. 1. appellatur *Execrabile flagitium*; & C. *Sicuti* 1. de simonia dicitur *Simoniacam pestem sui magnitudine alios animæ morbos vincere*, & cap. *Sane.* 15. quæst. 13. dicitur, *instar publici criminis læsæ majestatis esse puniendam.*

Est autem triplex simonia (ut docet Tol. lib. 5. cap. 86.) mentalis, conventionalis, & realis. Simonia mentalis duplici modo contingere potest: primò, cùm quis deliberatè vult emere, aut vendere aliquid spirituale: secundò, cùm aliquid exteriùs facit cum intentione emendi aut vendendi aliquid spirituale sine ullo pacto externo; ut si quis obsequium præstet prælato aut patrono hac intentione, ut conferatur illi beneficium in obsequij mercedem.

Simonia conventionalis est, quando aliquod pactum externum intervenit; quod tamen sive ex utraque, sive alterutra parte nondum executioni mandatum est.

Simonia realis est, quando ex utraque parte pactum executioni mandatum est.

Quocunque autem modo simonia committatur, est semper

semper gravissimum peccatum; non tamen incurruntur pœnæ adversùs simoniacos decretæ, nisi propter simoniam realem, aut propter conventionalem, quæ in confidentia reperitur, ut docet & probat Less. sup. dub. 27. & ex infrà dicendis patebit.

Quoniam verò innumeris propè modis hoc peccatum committi potest, quos sigillatim persequi nimis prolixum foret, proponemus hîc regulam generalem communiter à Theologis receptam, quâ dignosci poterit in quovis casu particulari, utrum simonia committatur, nec ne: ad cujus faciliorem intelligentiam supponimus 1. nomine rei spiritualis, quæ per simoniam vendi aut emi dicitur, intelligi à Theologis (ut rectè observat Less. l. 2. c. 35. dub. 1.) non id omne, aut solum, quod est incorporeum, sed id, quod est aliquo modo supernaturale, sive sit aliquid reale, sive aliquid morale tantùm, sive in modum actus, sive in modum habitus, ut sunt virtutes supernaturales, gratiæ gratis datæ, aut gratum facientes, Sacramenta, & quivis usus potestatis alicujus supernaturalis: vel etiam id, quod est rei supernaturali annexum, ut sunt beneficia Ecclesiastica, *&c.*

Supponimus 2. pecuniam aut aliquid pecuniâ æstimabile, vario & multiplici titulo pro aliqua re spirituali dari posse: scilicet vel per modum pretij ipsius rei supernaturalis, vel per modum eleëmosynæ & sustentationis, quæ ministro Ecclesiastico tribuitur; vel per modum oblationis, quæ Deo fit in persona ministri; vel per modum liberalis & gratuitæ donationis; aut denique per modum laudabilis consuetudinis ab Ecclesia probatæ.

Supponimus 3. ex communi & recepta Theologorum doctrina (cujus probatio videri potest apud Less. sup. dub. 4.) duplicem esse simoniam, aliam jure divino, aliam jure humano & Ecclesiastico prohibitam: e. g. venditio quævis aut emptio rei spiritualis supernaturalis est simonia jure divino prohibita, ut ex varijs scripturæ locis probat Less. venditio autem vel emptio rei alicujus temporalis, quæ alicui rei spirituali annexa est, v.g. emptio aut

venditio beneficiorum Ecclesiasticorum quoad partem temporalem, simonia est Ecclesiastico jure vetita : quia (ut idem Lessius fusè declarat) quamvis jus ad percipiendos fructus beneficij materialiter & seorsim à quovis officio spirituali & sacro consideratum, sit aliquid temporale, quod proinde divino jure non est invendibile, Ecclesiasticis tamen legibus, quæ ab eodem Lessio, & alijs Doctoribus fusè citantur, ob reverentiam rei spiritualis annexæ prohibitum fuit, ne tale jus vendi posset : unde sicut Ecclesia potest decreto aliquo suo locum materialem divino cultui dicatum reddere immunem, ita ut, qui violat immunitatem illam Ecclesiastico jure introductam, peccet contra virtutem religionis, adeoque peccatum sacrilegij committat : ita rem temporalem rei spirituali annexam, propter annexionem illã potest à venditione reddere immunem, ita ut, si vendatur aut ematur pretio aliquo temporali, venditio illa aut emptio simoniaca censeatur.

His suppositis, ad dignoscendum, in quibus casibus simoniæ labes incurratur, vel non incurratur, generalis regula hæc esto. Quotiescunque aliquid spirituale vel spirituali annexum (eo sensu, qui suprà explicatus est) emitur aut venditur : id est, quotiescunque pro tali re accipitur, aut datur aliquid pecuniâ æstimabile tanquam illius pretium, toties peccatum simoniæ committitur; secus verò si alio titulo detur, vel accipiatur, tunc enim perpendendum est, qualis sit ille titulus : an verus & legitimus, an verò fucatus & ad palliandam simoniam appositus.

Ex quo intelligitur ad rationem simoniæ duo præsertim requiri; quorum unum est pretium, qualis est pecunia, aut quidvis aliud pretio aliquo æstimabile, quale est munus à lingua, vel à manu vel ab obsequio, ut communiter docent Theologi : alterum est veluti merx, scilicet res aliqua spiritualis aut spirituali annexa, quæ tali pretio æstimatur, eoque venditur aut emitur : unde, quotiescunque hæc duo simul concurrunt, toties committitur

Simo-

simonia; si verò vel unum illorum desit, non committitur.

Ex antè dictis sequitur 1. non esse simoniam, si pretium aliquod, vel merx recipiatur pro munere docendi scientiam aliquam naturali industriâ comparabilem: quia ejusmodi scientia non est quid supernaturale; & præterea (ut rectè observat Alens. 2. p. q. 185. n. 3.) merx illa propriè loquendo non tam datur pro doctrina quàm pro labore docendi, qui est pretio æstimabilis: qua ratione etiam licitè merces aliqua honesta, pro tradenda Theologiæ doctrina dari aut accipi potest, ratione laboris, qui in scientia adeò sublimi & ardua rectè explicanda non nisi maximus esse potest, quique proinde ipsius corporis vires valde exhaurire solet: quod etiam docent Adrian. Cajet. Victoria, Sot. Sua. & alii apud Laym. cap. 7. de sim. paragr. 4.

Sequitur 2. neque etiam committi simoniam, si Sacerdotes stipendium seu honorarium accipiant pro celebrationibus Missarum, exequiis mortuorum, aliisque functionibus Ecclesiasticis: quando illud non datur per modum pretii, sed per modum elëmosynæ & sustentationis, aut laudabilis consuetudinis ab Ecclesia approbatæ; unde Apostolus 1. Cor. 9. dicit, quòd, *qui in sacrario operantur, quæ de sacrario sunt, edunt; & qui altari deserviunt, cum altari participant*: & cap. *ad Apostolicam audientiam* de simonia, expressè habetur, quòd, quamvis Sacerdotibus & Clericis, pro his & similibus pecuniam exigere, & extorquere prohibitum sit; laïci tamen laudabilem consuetudinem piâ erga sanctam Ecclesiam devotione introductam infringere non debent sub prætextu Canonicæ pietatis, sed quòd per Episcopum ad id possunt compelli.

Sequitur 3. nullam quoque committi simoniam, quando pro dote puellæ, quæ vitam religiosam vult profiteri, aliquid ab ea vel ejus parentibus accipitur; cum id accipiatur per modum sustentationis: secus verò si præcisè pro ipsa susceptione ad statum religiosum aliquid acciperetur, quia tunc esset id omnino simoniacũ, ut docent S. Th. Sot.

Sylv. Suar. apud Laym. c. ult. de sim. paragrap. 4. qui etiam meritò dubitat, utrum, quando monasterium dives est, licitum sit aliquid ejusmodi titulo sustentationis exigere: certè S. Doctor apertè declarat in 4. dist. 25. q. 3. art. 2. q. 2. ad 7. *Quando sine gravamine monasterii recipi potest novitius, simoniacum est aliquid exigere*: cui subscribunt Cajet. Victoria, Rosella, Armilla, Less. Suar. & alii apud Laym. suprà, & Innocentius III. in conc. gen. Lateran. cap. 64. habeturque cap. *Quoniam*, de simonia, penitus prohibuit, ne moniales pro aliis in cætum & Monasterium suum cooptandis & admittendis, pretium ullum recipiant prætextu paupertatis non quidem veræ, sed fictæ & simulatæ. Quamvis autem Less. cit. cap. 35. dub. 12. Tol. lib. 5. cap. 89. & quidam alii Theologi nitantur excusare praxim illam, quæ in omnibus ferme monasteriis etiam ditissimis nunc viget, ut in ea nonnisi mediante dote, ac pretio sub obtentu sustentationis pateat aditus; idem tamen Lessius fatetur, id esse verum avaritiæ signum, & speciem simoniæ retinere.

Sequitur 4. nullam esse simoniam, quando calices, & alia vasa, & vestimenta sacra venduntur aut emuntur, quia, ut ex comuni Theologorum consensu docet Suares l. 4. c. 4. n. 12. hæc & similia, quamvis consecrata, & cultui divino dicata remaneant, semper secundùm se pretio æstimabilia, ac proinde vendibilia: consecratio enim non nisi accidentaliter illis annectitur: si tamen majori pretio venderentur, quia consecrata sunt, tunc simonia committeretur, ut docet Tol. sup. & satis per se patet.

Quod autem spectat ad simoniam, quæ in beneficiis Ecclesiasticis reperiri potest, ut faciliùs & certiùs dignosci possit, in quibusnam casibus id contingat, observationes aliquas ex magis communi, & recepta Doctorum sententia hîc breviter subjiciemus.

Prima est, nullam esse simoniam resignare beneficium in favorem tertii cum clausula (*Non aliter, nec alias*) quando ejusmodi resignatio fit in manibus summi Pontificis, ut

ut ex Rebuffo, Navarro, & alijs docet Leſſius cap. 35. dub. 14. & ſatis ex communi uſu, & praxi conſtat.

Secunda, nullam quoque eſſe ſimoniam reſignare beneficium in manibus ejuſdem ſummi Pontificis, reſervata aliqua moderata penſione, ut docet idem author dub. 15. & ex communi uſu ſatis patet. Imò qui vult reſignare in favorem tertij ſub onere alicujus penſionis, poteſt licitè cum illo tranſigere de illa, non quidem abſolutè ſed ſub beneplacito Pontificis; aliàs, ſi abſolutè faceret, ſimoniam committeret.

Quæres, utrum is, qui reſignat ſub onere penſionis ad faciliorem & tutiorem illius ſolutionem de hypotheca aliqua, aut fidejuſſore cum reſignatatio convenire licitè poſſit; Reſp. poſſe, dummodo fiat ſub ejuſdem ſummi Pontificis beneplacito, & illius authoritate confirmetur; aliàs illicitum fore, ac ſimoniam redolere, ut docet idem Leſſius: qui etiam rectè monet in reſignationibus quibuſcunque omne pactum de onere temporali, quod jure non eſt annexum, licitè fieri non poſſe, abſque legitima authoritate ſuperioris: quod maximè obſervandum eſt.

Tertia, reſignare vel conferre beneficinm alicui in confidentiam, id eſt, ex intentione illum obligandi, ut poſt aliquod tempus propinquo vel amico reſignantis, aut conferentis, aut cuivis alteri reſignet, aut, ut penſionem ex ea alteri ſolvat, eſſe ſimoniam confidentiæ mentalis: ſi verò pactum intercedat, eſſe confidentiam ſimoniæ realis, quæ pœnas juris infert, ut docet idem Leſſ. dub. 16. & habetur in Bulla Pij V. quam refert Nav. cap. 23. numero 110.

Quarta eſt, beneficia non poſſe licitè permutari ſine Prælati authoritate: & hanc permutationem non modò illicitam eſſe ac ſimoniam redolere, ſed etiam irritam & invalidam, ut habetur apud eumdem Leſſ. dub. 17.

Quæres, utrum in permutatione beneficiorum compenſari poſſit fructuum inæqualitas? Reſp. poſſe, dummodo id fiat ex licentia & authoritate ſummi Pontificis, vel reſervando penſionem ex beneficio, quod ampliores

habet proventus, vel aliquid præstando, quod ab ipso Pontifice tanquam justum & licitum approbetur, ut docet idem Less. suprà.

Quinta est, illum, qui habet jus in beneficio aliquo, seu cui beneficij collatio legitimè facta est, posse pretio redimere vexationem injustam, si fortè quis illum à possessione capienda impediat, nec in ea redemptione ullam committi simoniam, ut ex S. Doctore, Soto, Nav. & alijs docet Less. dub. 18.

QUÆSTIUNCULA III.

Quænam sint pœnæ contra simoniacos constitutæ.

Poenæ illæ secundùm juris dispositionem non incurruntur nisi ob simoniam commissam in religionis ingressu, Ordine, & Beneficijs.

Atque inprimis excommunicantur tam dantes quàm recipientes aliquid simoniacè pro ingressu religionis; &, qui sic admissi sunt, non nisi ex dispensatione Ordinarij in Monasterio illo manere possunt, ut patet ex extravag. Urbani IV. quæ incipit: *Sanè non in vinea Domini.*

Similiter is, qui confert ordines simoniacè, est excõmunicatus, ut habetur in extrav. *Cum detestabile*, de simonia: est etiam suspensus à collatione cujusvis Ordinis, etiã tonsuræ, & ab executione omnium munerum Pontificalium: interdictus est etiam illi Ecclesiæ ingressus; &, si contra suspensionem vel interdictum illud aliquid fecerit, est suspensus ab administratione suæ Ecclesiæ, & à perceptione fructuum omnium suorum beneficiorum, nullusque potest illum absolvere præter summum Pontificem, etiamsi delictum sit occultum, ut habetur in Bulla Sixti V. edita in malè promoventes & promotos, quod intelligendum est pro ijs locis, in quibus Bulla promulgata & recepta fuit: existimat siquidem Less. dub. 24. illam ple-

riſque in locis ignorari, proindeque non eſſe receptam.

Qui autem Ordinem aliquem ſimoniacè ſuſceperit, eſt excommunicatus ipſo facto, ut habetur cit. extravag. *Cùm deteſtabile*: eſt etiam ſuſpenſus ab executione ſuorum Ordinum, ut ibidem dicitur; & per ſupradictam Bullam Sixti V. privatur omnibus dignitatibus, officiis, beneficiis, & efficitur inhabilis ad omnia, nec ab alio quàm à Romano Pontifice abſolvi poſſe dicitur.

Denique qui beneficium ſimoniacè confert, aut conferri procurat, eligendo, præſentando, confirmando, commendando, eſt ipſo facto excommunicatus, ut habetur ex cit. extravag. *Cùm deteſtabile*: quæ pœna etiam ibidem decernitur contra illos, qui operam ſuam interponunt, ut beneficium ſimoniacè obtineatur, vel ut Ordo ſimoniacè conferatur.

Qui verò beneficium per talem ſimoniam acquirit, eſt ipſo facto excommunicatus, & collatio ac proviſio beneficii nulla eſt, nullumque jus tribuit, ut in eadem extravaganti ſtatuitur: ac inſuper fit inhabilis ad idem beneficium obtinendum, ut habetur capite *Nobis fuit*, de ſimonia, & cap. penult. de electione. Quæ pœnæ ſimiliter inflictæ ſunt contra eos, qui ſimoniam confidentiæ committunt, ut fuſiùs explicat Leſſ. dub. 26.

Quæres, utrum pretium ſimoniacè acceptum ſit reſtituendum. Reſp. quòd, quamvis Nav. cap. 23. num. 103. & 104. & quidam alii Theologi exiſtiment nullam ad id eſſe obligationem, probabiliter tamen & tutior videtur ſententia Adriani, Henrici, Soti & plurimorum aliorum Doctorum apud Leſſium dub. 28. qui aſſerunt pretium illud eſſe reſtituendum, non quidem ei, qui dedit, ſed Eccleſiæ vel pauperibus, ut ex S. Thoma & aliis probat idem Leſſius dub. 31.

QUÆSTIUNCULA IV.

Vtrum licitum sit plura simul beneficia poßidere.

UT huic quæstiunculæ satisfiat, nihil aptiùs afferre possumus, quàm ipsius Concilii Tridentini decretum sess.24 cap.17.in quo, quis esset Ecclesiæ universæ sensus super hac re, declaravit his verbis: *Cùm Ecclesiasticus ordo pervertatur, quando unus plurium officia occupat Clericorum; sanctè sacris canonibus cautum fuit, neminem oportere in duabus Ecclesiis conscribi: verùm quoniam multi improbæ cupiditatis affectu seipsos, non Deum decipientes, ea, quæ bene constituta sunt, variis artibus eludere, & plura simul beneficia obtinere, non erubescunt: sancta synodus debitam regendis Ecclesiis disciplinam restituere cupiens, præsenti decreto, quod in quibuscunque personis, quocunque titulo, etiamsi Cardinalatus honore fulgeant, mandat observari; statuit, ut in posterum unum tantum beneficium Ecclesiasticum singulis conferatur; quod quidem si ad vitam ejus, cui confertur, honestè sustentandam non sufficiat; liceat nihilominus aliud simplex sufficiens, dummodo utrumque personalem residentiam non requirat, eidem conferri. Hacque non modò ad cathedrales Ecclesias, sed etiam ad alia omnia beneficia, tam sæcularia quàm regularia quæcunque, etiam commendata pertineant, cujuscunque tituli, ac qualitatis existant.*

Ex quibus Concilii verbis quædam scitu necessaria, & observatu dignissima colligere possumus.

Primum est, quòd, quamvis habere plura beneficia non sit intrinsecè malum, alioquin nullo in casu super illis dispensari posset, non est tamen ex se omnino indifferens, sed est ex genere eorum, quæ deformitatem quamdam & inordinationem præ se ferunt; cùm Concilium dicat pluralitate illâ ordinem ecclesiasticum perverti; proindeque nonnisi adhibitis certis circumstantiis cohonestari posse; quæ est expressa ipsius S. Thomæ doctrina

quod-

quodl. 9. art. 15. cui communiter alii Theologi subscribunt.

Secundum est, pluralitatem illam præsertim in beneficiis curam animarum habentibus, censeri illicitam, & expresse declaratur in Conc. Trid. loco sup. cit. & in Conc. Later. sub Alexandro III. cap. 13. quod etiam similiter intelligendum est de aliis quibuscunque incompatibilibus, quales sunt dignitates, personatus, officia & alia omnia beneficia, quæ residentiam requirunt: quæ quidem plura simul retineri non possunt, quamvis unumquodque eorum seorsim ad vitam honestè sustentandam non sufficiat, ut ex Concilii verbis satis constat. Est tamen verum aliquando in ista pluralitate beneficiorum incompatibilium summum Pontificem dispensare posse, quando evidens & notabilis Ecclesiæ necessitas, vel utilitas id exigit; quâ ratione S. Gregorius, Martinum, Paulinum, Agnellum, & alios Episcopos, duobus simul Episcopatibus præesse voluit: verum de illa necessitate, & utilitate Ecclesiæ, an talis sit, quæ pluralitatem illam coram Deo excuset, penes ipsum summum Pontificem esto judicium.

Tertium est, licitum esse plura beneficia compatibilia simul obtinere, si ita necesse sit ad honestam vitæ sustentationem, ut ex citato Concilii decreto habetur. Compatibilia autem beneficia in diversis quidem Ecclesiis censentur ea, quorum saltem alterum ad residentiam personalem non obligat; in eadem autem Ecclesia compatibilia beneficia dicuntur ea, quæ non sunt uniformia, seu quæ ad easdem functiones minimè concurrunt, quæ proinde in casu suprà dictæ necessitatis simul retineri possent, nisi alicujus specialis Ecclesiæ constitutio, vel consuetudo repugnet, ut docet Nav. Less. & alii apud Laym. tract. 1. c. 8. de benef.

Qualis autem sit honesta illa vitæ sustentatio, cujus necessitas pluralitatem illam beneficiorum coram Deo excuset, prudentis ac timorati viri judicio determinandum est, qui spectatis, & perpensis circumstantiis status, conditionis, ætatis, personæ & aliis similibus, id ex æquo

 & bo-

& bone dijudicare debet: alia siquidem censetur esse honesta vitæ sustentatio requisita in Episcopo, alia in sacerdote inferioris Ordinis: alia item esse solet ratio victus in persona multum nobili & illustri, alia in ignobili. Constar etiam virum doctum ingeniique dotibus præcellentem, ac pro bono communi ecclesiæ laborantem uberiori annonâ indigere, non quidem ad delicias aut fastum; sed ad sustentandas corporis vires, vel ad alia adjumenta necessaria comparanda.

Quartum denique est, cessante causâ rationabili & justa, sive honestæ sustentationis, sive necessitatis aut utilitatis ipsius Ecclesiæ (ut sup dictum est) illicitum esse plura beneficia, quamvis compatibilia simul retinere, nec ad id visam summi Pontificis dispensationem posse suffragari; cum hæc beneficiorum qualiumcunque pluralitas juri naturali repugnet, quando nulla justa & rationabili causa cohonestatur. Ita sentit S. Bern. Epist. 271. ad Theobaldum Campaniæ comitem, & lib. 3. de consid ad Eugenium cap. 6. & S. Thomas cit. quodlib. 9. art. 5. Ita etiam docent Palud. Adria Gabr. Sylv. Major, Cajet. Azor. Nav. & plures alii, quos citat & sequitur Laym. suprà: quibus addere possumus Cardinalem Bellarminum in Epist. ad Episcopum Theanum nepotem suum, ubi postquam dixit sacros Canones horrere multiplicitatem beneficiorum; addit Theologos Parisienses post longam disputationem anno 1238. definivisse *neminem posse duo beneficia, si unum sufficeret ad eum alendum, obtinere sine peccato mortali.*

Cæterum an præter Ecclesiæ necessitatem & utilitatem, & honestam vitæ sustentationem, subesse possit aliqua alia causa justa & rationabilis, ob quam dispensatio super pluralitate beneficiorum compatibilium licitè postulari, & validè impetrari queat, Doctorum judicio discutiendum relinquentes; hoc solùm observamus huic beneficiorum pluralitati absque ulla legitima causa, minime suffragari consuetudinem & usum à multis introductum: cùm (ut recte monuit Bellarminus in admonitione ad Clement. VIII. usus ille tanquam pravus, & abusivus Concilio Tridentino [illegible]brogatus.

QVÆSTIVNCVLA V.

Qualiter ſe beneficiarij gerere debeant in expendendis beneficiorum ſuorum reditibus.

TRia ſunt genera bonorum, quæ beneficiarij poſſidere poſſunt. Leſſ. l 2. c. 4. d. 6. Laym. c. 3 de benef. *Patrimonialia* quæ ipſi hæreditate, vel induſtriâ, vel donatione, vel alio modo, quo laici ſolent, ſibi acquirunt. *Quaſi patrimonialia*, quæ ipſis tanquam Clericis obveniunt, ob functiones aliquas Eccleſiaſticas v. g. ob Miſſæ celebrationem; concionem, cantum Eccleſiaſticum, &c. *Merè Eccleſiaſtica*, quæ ratione beneficij alicujus v. g. Canonicatus, Decanatus &c. percipiuntur. Et de bonis quidem patrimonialibus certum eſt beneficiarios (ſecundum doctrinam S. Thomæ 22. q. 185. a. 7. & aliorum communiter Theologorum) liberè diſponere poſſe; cùm ejuſmodi bonorum verum habeant dominium perinde ac laïci: neque enim per Clericatus, aut Ordinis ſuſceptionem fiunt dominij incapaces, neque ſe bonorum dominio abdicant, proindeque bona patrimonialia pro libito expendere poſſunt, dummodo tamen in eis expendendis nihil ab ipſis fiat, quod juſtitiæ vel charitati repugnet. Idem quoque de bonis quaſi patrimonialibus dici poſſe cenſent Joannes Major, Covarr. Nav. Leſſ. & alij, quos citat & ſequitur Laym. ſup. & etiam de bonis merè Eccleſiaſticis, ſeu de reditibus beneficiorum, quoad eam partem tantùm, quæ congruæ cujuſque ſuſtentationi neceſſaria eſt.

Difficultas igitur præcipua eſt de ea parte redituum & proventuum Eccleſiaſticorum, quæ congruæ & honeſtæ ſuſtentationi minimè neceſſaria eſt, ac proinde ipſis beneficiarijs ſuperflua: de qua quæritur, qualiter ab ipſis expendi debeat. Cujus quidem difficultatis reſolutio pendere videtur ex altera quæſtione, num ſcilicet beneficiarij habeant verum & proprium dominium il-

lius

illius partis fructuum & redituum suorum, quæ congruæ, & honestæ illorum sustentationi necessaria non est; de qua re duæ sunt celebres Doctorum sententiæ.

Prior est Majoris, Palud. Nav. & aliorum apud Less. sup. qui censent beneficiarios non esse Dominos illius partis redundantis, sed tantùm dispensatores, proindeque obligari ex justitia ad partem illam in pios usus expendendam; aliàs si secùs fecerint, non modò peccare mortaliter, sed etiã ad restitutionem obligari; id est teneri tantundem ex alijs bonis in pia opera impendere. Posterior sententia est eorum, qui docent post erecta beneficia, certosque proventus singulis titulis assignatos beneficiarios effici absolutè dominos omnium proventuum, ita ut, quamvis partem superfluam in profanos usus expendendo mortaliter peccent, non tamen ad ullam restitutionem faciendam obligentur. Ita Sot. Covarr. Franc. Sarmiento & alij; quos citat & sequitur idem Less. sup.

Quamvis autem ambæ illæ sententiæ propter authoritatem gravium & insignium Theologorum, qui eas propugnant, & rationes, quibus fulciuntur, sint valde probabiles: prior tamen, ut ipsemet Lessius fatetur, tutior est & in praxi consulenda; licet damnari non debeat is, nec à Sacramento Pœnitentiæ arceri, qui posteriorem amplecteretur, nec ab illa recedere vellet.

Cæterùm sive beneficiarij censeantur esse Domini redituum suorum, sive solummodo dispensatores, certum est & apud omnes in confesso, peccaturos illos, si portionem illam redundantem profanis usibus, aut propinquis ditandis impendant; quod apertè constat ex Conc. Trid. sess. 25. cap. 1. de reform. quod quidem caput, quoniam multa super quæstione, quam tractamus, continet observatu dignissima, quæ quivis in beneficijs & dignitatibus Ecclesiasticis constitutus maximè ob oculos habere debet, integrum hic subjicimus; sic igitur Conciliũ: *Optandum est*, inquit, *ut ij, qui Episcopale ministerium suscipiunt* (ea verò, quæ de Episcopis, de quibuscunque etiam alijs beneficiarijs intelligenda esse infrà declarat)

quæ suæ sint partes agnoscant? ac se non ad propria commoda, non ad divitias, aut luxum, sed ad labores & solicitudines pro Dei gloria vocatos esse, intelligant. Nec enim dubitandum est, & fideles reliquos ad religionem, innocentiamq; facilius inflammandos, si præpositos suos viderint, non ea, quæ mundi sunt, sed animarum salutem, ac cœlestem patriam cogitantes. Hæc cùm ad restituendam Ecclesiasticam disciplinam præcipua esse sancta Synodus animadvertat; admonet Episcopos omnes, ut secum ea sæpe meditantes, factis etiam ipsis ac vitæ actionibus, quod est veluti perpetuum quoddam prædicandi genus, se muneri suo conformes ostendant: inprimis verò ita mores suos omnes componant, ut reliqui ab eis frugalitatis, modestiæ, continentiæ, ac quæ nos tantopere commendat Deo, sanctæ humilitatis exempla petere possint. Quapropter exemplo Patrum nostrorum in Concilio Carthaginensi, non solùm jubet, ut Episcopi, modestâ supellectili & mensâ, ac frugali victu contenti sint; verùm etiam in reliquo vitæ genere, ac tota ejus domo caveāt, ne quid appareat, quod à sancto hoc instituto sit alienum; quodque non simplicitatem, Dei zelum, ac vanitatum contemptum præseferat. Omnino verò eis interdicit, ne ex reditibus Ecclesiæ consanguineos familiaresve suos augere studeant: cùm & Apostolorum canones prohibeant, ne res Ecclesiasticas, quæ Dei sunt, consanguineis donent; sed si pauperes sint, iis, ut pauperibus distribuant; eas autem non distrahant, nec dissipent illorum causâ: imò quàm maximè potest, eos sancta Synodus monet, ut omnem humanum hunc erga fratres, nepotes, propinquosque carnis affectum, unde multorum malorum in Ecclesia seminarium exstat, penitus deponant. Quæ vero de Episcopis dicta sunt; eadem non solùm in quibuscunque beneficia Ecclesiastica, tam sæcularia quàm regularia obtinentibus, pro gradus sui conditione observari, sed & ad sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales pertinere decernit: quorum Consilio apud sanctissimum Romanum Pontificem, cùm universalis Ecclesiæ administratio nitatur, nefas videri potest, non iis etiam virtutum insignibus & vivendi disciplinâ eos fulgere, quæ meritò omnium in se oculos convertant.

CUIÆ

QUÆSTIUNCULA VI.

Quæ sit obligatio Beneficiariorum ad residentiam.

RESidentiæ nomine intelligitur assiduitas commorationis in loco beneficii ad obsequia Ecclesiastica personaliter reddenda: unde colligitur (ut rectè observat Sylv. verbo: *Residentia*) illum, qui in loco beneficii commoraretur, sed nullum unquam per se præstaret officium, cùm posset & deberet, non censendum esse residere.

Ad residentiam igitur personalem eo modo intellectam, obligantur inprimis omnes habentes beneficia, quibus animarum cura incumbit, ut expresè declaratur in Conc. Trid. sess. 23. c. 1. de ref. his verbis: *Cùm præcepto divino mandatum sit omnibus, quibus animarum cura commissa est oves suas agnoscere* &c. *quæ omnia ab iis nequaquam præstari & impleri possunt, qui gregi suo non invigilant nec assistunt, sed mercenariorum more deserunt*, &c. *declarat sancta Synodus omnes Patriarchalibus, Primatialibus, Metropolitanis ac Cathedralibus Ecclesiis præfectos obligari ad personalem in sua Ecclesia vel diœcesi residentiam, ubi injuncto sibi officio defungi teneantur, &c.* & infrà: *Eadem omnino, etiam quoad culpam, omissionem fructuum, & pœnas de curatis inferioribus, & aliis quibuscunque qui beneficium aliquod Ecclesiasticum, curam animarum habens obtinent, sacro-sancta Synodus declarat, & decernit.* In illo tamen capite permittitur Episcopis singulis annis sive continuè, sive interruptè à suis Ecclesiis seu diœcesibus ex justa aliqua causa abesse per duos aut ad summum tres menses.

Ex eodem etiam capite colligunt Doctores curatos, seu parochos, & quosvis alios beneficium Ecclesiasticum curam animarum habens obtinentes, ab ecclesiis suis seu parochiis, per duos tantummodo menses sive continuè sive interruptè quotannis abesse posse, idque nonnisi justa aliqua

liqua ex causa; & dummodo idoneos vicarios ab ordinarijs approbatos substituant; ita ut grex ipsorum curæ commissus, nihil ex ejusmodi absentia detrimenti patiatur.

Utrum autem hujus bimestris absentiæ causa per Episcopum approbari debeat, illiusque licentia obtineri, non satis expressè declaravit Concilium: Lessius approbationem illam & licentiam Episcopi requiri affirmat loco suprà citato; Navarrus verò cap. 25. num. 121. negat: videtur autem probabilissima sententia Laymanni sup. qui hac in re tutissimum esse dicit, cujusque diœcesis consuetudinem, & statuta Episcopalia sequi.

Qui autem sive Episcopi sive curati ultra præfatum tempus a jure concessum non resident, præter culpam mortalem, quam incurrunt, etiam fructus pro tempore absentiæ suos non faciunt, ut habetur ex citato decreto Concilij: quod tamen Laym. intelligi posse existimat eo solùm in casu, quo ex pastoris absentia damnum aliquod notabile illatum Ecclesiæ foret.

Quod spectat ad alios beneficiarios, qui officium aliquot in Ecclesijs, quibus afscripti sunt, personaliter præstare debent, quales sunt ij, qui obtinent dignitates, canonicatus, præbendas vel portiones in cathedralibus vel collegiatis Ecclesijs; decrevit Concilium sess. 24. c. 12. de ref. ut illis non liceat vigore cujuslibet statuti, aut consuetudinis, ultra tres menses ab eisdem Ecclesijs quolibet anno abesse: salvis nihilominus earum Ecclesiarum constitutionibus, quæ longius servitij tempus requirunt; alioquin pro tempore absentiæ privandos esse fructibus decernit; super qua re legitima cujusque Ecclesiæ consuetudo consulenda est, & servanda.

Sunt tamen quædam causæ, ob quas diuturnior absentia quorumcunque beneficiariorum etiam curam animarum habentium licita reddi potest, quales sunt (ut loquitur Conc. sess. 23. c. 1. *Christiana charitas, urgens necessitas, debita obedientia, ac evidens Ecclesiæ, vel Reipublicæ utilitas*: quæ tamen causæ, ut legitimæ censeantur, à superioribus probari debent, nisi quando absentia contingat

ob

ob aliquod munus & reipublicæ officium Episcopatibus, aut alijs beneficijs adjunctum.

QUÆSTIUNCULA VII.

Quænam requirantur dispositiones, ut quis censeatur idoneus ad beneficium aliquod Ecclesiasticum.

PRima est, ut sit ex legitimo thoro procreatus: illegitimus enim cujuscunque beneficij incapax est, nisi cum eo dispensetur: dispensatio autem illa in Episcopatibus & alijs beneficijs curam animarum habentibus nonnisi per summum Pontificem dari potest; in alijs autem beneficijs simplicibus etiam per Episcopum. Ita habetur ex cap. 1. de filijs presbyterorum in 6.

Secunda est, ut sit saltem prima clericali tonsurâ initiatus, aliàs inhabilis censetur ad quodvis beneficium: id constat ex cap, *Cum Deo* 17. de rescriptis, & cap. *Ex literis* 6. de transactionibus. Requiritur præterea, ut is, qui Ecclesiam parochialem adeptus est, promoveatur ad ordinem presbyteratus intra annum à tempore pacificæ possessionis; alias ipso jure beneficio illo privatus censebitur. Ita cap. *Licet Canon.* 14. & cap. *Commissa* 35. de electione in 6. qui autem dignitatem, personatum, præbendam, portionem & aliud simile beneficium in Ecclesijs Cathedralibus vel Collegiatis obtinet, tenetur infra annum ordinem officio sibi proprio convenientem suscipere, v. g. si ad Evangelium cantandum ratione officij sui deputatus est, Diaconatum suscipere debet; si ad missam celebrandam, presbyteratum. In Ecclesijs tamen Cathedralibus tenentur Canonici intra annum ad Ordinem sacrum presbyteratus aut diaconatus, vel saltem subdiaconatus promoveri, ut statutum est in Conc. Trid. sess. 22. cap. 4. & sess. 24. cap. 12. qui verò Episcopatum adeptus est, nisi munus consecrationis intra tres menses suscepe-

rit, ad fructuum perceptorum restitutionem tenetur: & si totidem postea menses neglexerit, Episcopatu ipso jure privatus est, ex eodem Conc. Trid. sess. 23. cap. 2.

Tertia est, ut non sit conjugio copulatus, ut habetur cap. 1. 2. & 8. de Clericis conjugatis, & Trid. sess. 22. cap. 4. Unde, si quis clericus beneficium habens & nondum sacro Ordine initiatus Matrimonium contrahat, ipso jure illud amittit, ut ex communi Doctorum consensu & Ecclesiæ praxi constat.

Quarta est, ut nullâ sit censurâ irretitus aut irregularitate affectus; collatio enim beneficij facta excommunicato excommunicatione majori, suspenso, interdicto, vel irregulari nulla est, & ipso facto irrita; ut habetur ex cap. *Postulâstis* 7. de clerico excommunicato, cap. *Cùm dilectus* 8. de consuetudine, cap. 1. de postulatione prælatorum, & cap. *Tanta* 18. de excessibus prælatorum.

Quinta est, ut probis moribus, & doctrinâ sufficienti præditus sit, id habetur ex cap. *Cùm in cunctis*, de elect. & ex Conc. Trid. sess. 24. cap 12.

Sexta denique est, ut habeat determinatam intentionem status Ecclesiastici, ordinisque muneri suo necessarij, nec non in suscepto beneficio sincerè & bonâ fide Deo inserviendi; id constat ex cap. *Super inordinata*, & cap. *Gravi*, de præbendis; & ex communi Theologorum consensu docet Less. cap. 34. dub. 26. Unde sequitur illum peccare mortaliter, qui acceptat beneficium aliquod absque recta & Deo grata intentione, sed solummodo ut ejus fructus per aliquod tempus percipiat, v. g. donec studiorum cursum absolverit, vel opulentam uxorem invenerit; ut ex Navarro & alijs probat Lessius sup. qui etiam docet eumdem teneri ad restitutionem fructuum perceptorum, nec posse beneficium illud licitè retinere.

ARTI-

ARTICULUS IV.

De horarum canonicarum recitatione.

Horarum canonicarum nomine intelliguntur publicæ quædam ac determinatæ preces horis diurnis nocturnisque ab Ecclesiasticis personis ex sacrorum canonum decreto Ecclesiæ nomine ad Deum persolvendæ, quæ etiam interdum officij divini vel Ecclesiastici nomine significantur.

Quatuor autem præsertim de horarum canonicarum recitatione quæri solent: Primum est, quinam ad horas illas recitandas obligentur. Secundum, quomodo horæ illæ recitari debeant, ut obligationi illi satisfiat. Tertium, quibus pœnis subjaceant illi, qui recitare omitunt. Quartum denique, quæ sint causæ ab hac horarum recitatione excusantes.

QUÆSTIUNCULA I.

Quænam personæ obligentur ad recitandas horas canonicas.

Horarum canonicarum recitandarũ obligatio ex triplici capite oritur, nimirum ex susceptione Ordinis sacri, ex beneficio Ecclesiastico, & religiosi status professione, ac proinde tria sunt genera personarum, quæ ad recitationem illam obligantur, initiati sacris ordinibus, beneficium aliquod obtinentes ac Religiosi.

Atque in primis certum est omnes & quoscunque Clericos in sacro aliquo Ordine constitutos, ad horas canonicas privatim recitandas sub culpa mortali obligari, etiamsi nullum Ecclesiasticum beneficium obtineant; ita communiter Doctores ac præsertim Ang. Sylv. Azor. Co-

varr.

varr. Medina, Sot. Suar. Tol. & alii apud Laym. tract. 1. de horis canonicis cap. 4. & apertè constat tum ex cap. *Dolentes* de celebratione Missarum, tum maximè ex generali totius Ecclesiæ praxi & consuetudine, quæ vim legis obtinere meritò censetur, ut rectè observat cap. 7. num. 2.

Certum est præterea, omnes ac quoscunque Clericos beneficium aliquod Ecclesiasticum obtinentes, licèt nullo sacro Ordine insignitos ad easdem horas canonicas recitandas similiter obligari, ut habetur ex cap. *Quia per ambitiosam* de rescript. in 6. & ex Conc. Lateran. sub Leone X. sess. 9. in Bulla reformationis parag. *Statuimus*, quam constitutionem postea renovavit & explicavit Pius V. bullâ suâ 138. quæ refertur apud Nav. cap. 26. n. 122.

Quod verò spectat ad religiosos, quamvis quidam Doctores existiment illos ad horarum canonicarum recitationem minimè teneri, nisi vel sacrum aliquem ordinem susceperint, vel speciali aliquo regulæ suæ statuto ad id obligentur; vera nihilominus & in praxi tenenda est contraria sententia, quæ asserit religiosos omnes, ac singulos (exceptis Novitiis, ac Laicis conversis) qui profitentur Religionem choro addictam non minùs quàm Clericos majoribus ordinibus initiatos, sub mortali peccato ad horas canonicas recitandas obligatos esse; idque vi generalis consuetudinis, quæ in omnibus Religionibus choro addictis recepta est. Ita S. Anton. Barth. Medina, Emanuel Rodrig. Suar. Azorius, Valentia, Bellar. Less. & alii, quos citat, & sequitur Laym. cap. 4. de horis canonicis, Toletus etiam lib. 2. cap. 12. asserit non modò religiosos, sed etiam moniales professas ad easdem horas recitandas obligari; quod tamen cum duplici limitatione intelligendum videtur. Prima est, ut illæ tantùm ad id obligentur, quæ religionem choro addictam professæ sunt, unde religiosæ illæ, quæ se ad infirmorum obsequium totas devoverunt, ab hujusmodi recitatione, ut plurimùm censentur immunes. Secunda est, ut ex instituto Ordinis sui aliæ preces loco canonicarum recitandæ, illis præ-

præscriptæ non sint; quâ ratione moniales illæ, quæ ex instituto suo ad recitandum officium parvum Beatæ Mariæ Virginis solummodo tenentur, ad majus officium persolvendum non censentur obligatæ.

QÆSTIUNCULA II.

Quomodo canonicæ horæ recitari debeant.

QUatuor in recitatione horarum canonicarum præsertim observanda, qualitas scilicet illarum ac integritas, & in iis recitandis aptum tempus, & modus debitus.

Quod spectat ad primum, omnes, qui ad horas canonicas obligantur, tenentur eas recitare juxta præscriptum Breviarii Romani à Pio V. editi, & à Clemente VIII. reformati, exceptis Ecclesiis, Monasteriis & Conventibus, quæ jám à ducentis annis ante illius editionem alio breviario usi fuerint, quibus permittitur, ut illud deinceps retineant; nisi malint cum Episcopi sui & Capituli consensu, Romanum Breviarium acceptare. Ita expresse habetur in bulla Pii V. ipsi Breviario Romano præfixa, addit Suar. c. 2. de relig. l. 4. c. 11. n. 4. postquam dictæ Ecclesiæ Breviarium suum cum Romano semel commutarunt, non posse deinceps hoc relicto suum antiquum reaccipere, eò quod Pontificiæ concessioni antiquum ritum retinendi renunciasse censentur.

Quamvis autem in publica recitatione officii, quæ fit in choro, usus proprius cujusque Ecclesiæ servari debeat; & maximè deceat Clericos in privata ejusdem officii recitatione Ecclesiæ suæ ritum sequi; multi tamen Doctores probabiliter existimant, cuivis extra chorum licitum esse posthabito Ecclesiæ suæ Breviario, Romanum recitare. Ita Nav. Rodrig. Emmanuel Sa, Less. & alii, quos citat & sequitur Laym. cap. 5. de hor. canon.

Quòd si (ut interdum contingere potest ex inadvertentia, quis officium mutet, v. g. officium de feria, pro officio

officio alicujus festi proprio, recitet, quamvis laudabile sit, ut, postquam id adverterit, officium prætermissum repetat, ad id tamen sub peccato non obligatur; quia, dummodo septem horæ canonicæ integræ recitentur, præceptū Ecclesiasticum quoad substantiam servari censetur: Ita Sylv. Cajet. Azor. Less. & alij apud eumdem Laym. sup. qui tamen addit ex Suar. si officium utrumque sit æquivalens, consultum esse ea subjungere (si commodè fieri possit) quæ intermissio officio propria sunt: si autem officium, quod per errorem recitatum est, multò brevius sit, v.g. sit de Sancto, cum de Dominica fieri debuisset, compensationem aliquam esse faciendam dicendo v.g. novem psalmos ex primo Dominicæ nocturno, ne tam notabilis pars officij intermissa maneat. Similiter si quis ex oblivione, vel ex aliqua causa, ordinem horarum inverterit, si v.g. vesperas recitaverit ante sextam, aut nonam, sufficit, ut omissas horas repetat, nec enim ullum peccatum est, saltem mortiferum, ordinem horarum invertere, cùm ejusmodi ordo extra chorum non sit sub præcepto, nisi secundariò, & tanquam circumstantia minoris momenti ut docet Less. c. 37. dub. 12.

Quod spectat ad secundum, septem sunt horæ canonicæ scilicèt Matutinum cum Laudibus, Prima, Tertia, Sexta, Nona, Vesperæ, & Completorium, quæ singulæ integrè recitari debent, idque continuè & sine notabili interruptione ut habetur cap. *Nihil* 7. q.1. cap. *Nullus*, de consecrat dist.1. & in Con. Basiliensi sess. 21. cap. *Qualiter hora*. Sed difficultas est quale sit peccatum, cum quis horarum recitationem interrumpit. Resp. nullum esse peccatum; si hæc interruptio fiat ex causa aliqua justa v.g. si vocetur quis à superiore, vel si ex charitate, vel necessitate aliquid faciendum occurrat, quod differri commodè non possit: si verò nulla ejusmodi causa subsit. Nav. cap. 16. tract. de orat. existimat, interruptionem illam sine peccato mortali fieri deliberatè non posse: alij tamen communiter censent quantumcunque sit interruptio illa, secluso contemptu, non incurri nisi peccatum veniale,

ale, neque ullam esse obligationem officium aut horam inchoatam repetendi, quæ nullam ut plurimùm inter se connexionem habent, cùm singuli Psalmi, imò singuli penè versiculi per se suam significationem completam retineant. Ita Peltan. Zeeh. Cajet. Suar. Less. & alii, quos citat Laym. sup. cap. 5. Monet tamen Comitolus lib. 1. resp. q. 66. si interruptio quamvis justa, diuturna tamen fuerit, consultum esse repetitionem facere saltem ab initio nocturni vel psalmi si id commodè fieri possit.

Quod spectat ad tertium, in recitatione quidem publica horarum, tempus à legitima consuetudine præscriptum servari debet: in privata autem, etsi laudabile sit, ut singulæ horæ suis temporibus & intervallis recitentur, ad vitandum tamen peccatum mortale, sufficit ut recitentur eo intervallo quod est inter medium noctis præcedentis & sequentis; qui enim intra illud tempus horas recitaverit sive initio; sive in medio, sive in fine, satisfacit substantiæ præcepti, ut docet Tol. lib. 2. c. 13. Less. suprà, & alii communiter. Quamvis autem id citra peccatum mortale fieri possit, nihilominus, qui ex culpabili negligentia tempus horis recitandis præscriptum notabiliter inverteret, peccati venialis reatum haud dubiè incurreret, v. g. si absque ulla causa summo manè horas omnes etiam vespertinas & completorium, aut post meridiem matutinum illius diei recitaret.

Observat tamen Less. sup. ex consuetudine licitum esse matutinum & laudes recitare pridie, post solis occasum, ut Cajet. Nav. & alii dicunt: imò etiam ante solis occasum, post tempus Vesperarum, & Completorii, ut docet S. Thomas quodlib. 5. art. 8. unde ubi hæc absolvi solent, in Ecclesiis horâ quartâ promeridianâ licitum erit privatim nocturnum officium sequentis diei inchoare, cui laudes adjungi vel ab illo disjungi possunt, & in sequentem diem differri: parvæ autem horæ non possunt dici pridie sed solùm post mediam noctem, possunt tamen omnes usque ad vesperas exclusivè ob aliquam honestam causam recitari manè, teste Nav. [illegible] imò si causa

jus

justa subsit, etiam vesperæ adjungi possunt, ut censet idem Lessius ut satis apertè colligitur ex cap. 1. de celebrat. Missarum: est autem justa causa si quis perspiciat se, majori cum devotione, aut animi tanquillitate horas illas manè recitare: vel si vereatur ne in alijs temporibus occurrant occupationes, aut interpellationes quæ animum distrahant; Optimè & apositè Hugo de S. Victore dixit (ut refert Paludanus) in 4. dist 15. q. 5. *Ante horam orare, providentiæ esse, post horam, negligentiæ? in hora, obedientiæ.*

Quod denique ad 4. spectat; in Conc. Lateran. sub Innocentio III. cap. *Dolentes* districtè præcipitur *ut Divinū officium nocturnum pariter & diurnum studiosè ac dvotè celebretur.*

Studiosè *quoad officium oris* ut Glossa interpretatur: id est, ut verba debitè proferantur, ut habetur in Conc. Basiliensi sess. 21. cap. *Qualiter horæ canonicæ*: *ut non in gutture, vel inter dentes seu deglutiendo, aut syncopando dictiones, vel verba sed referenter verbis distinctis, officium persolvatur.* Quamvis autem si id ex inadvertentia aut infirmitate aliqua, seu balbutie linguæ proveniat, nullum sit peccatum: si tamen ex negligentia aut culpabili præcipitatione, erit peccatum, veniale quidem si non sit magnus excessus; mortale verò si hæc omissio, & syncopatio syllabarum ad notabilem aliquam partem officij pertingat; quo casu recitans tenebitur, id quod indebitè prolatum est, repetere, ut docet Less. cap. 37. dub. 10.

Devotè *quoad officium cordis*: quod quidem requirit ut attentè & reverenter officium recitetur. Cùm autem multiplex esse possit attentio, vel ad sola verba, ut rectè proferantur; vel ad verborum sensum, ut mente & corde percipiatur; vel ad Deum, quem ut præsentem recitans intuetur, ad eumque petitiones suas & affectus dirigit, aut circa quem occupatur, veritates aliquas aut mysteria fidei considerando, ut sic se ad ejus amorem exitet: quæritur, quænam attentio necessaria sit ad hoc, ut quis horarum recitandarum obligationi satisfaciat. Quidam Doctores, quo[illegible]citat Less. dub. [illegible] docent primam atten-

 tionem

tionem, quæ est ad sola verba rectè proferenda, esse sufficientem; quibus etiam subscribit Tol. lib. 2. cap. 12. Alij tamen probabiliùs existimant attentionem illam esse quidem necessariam, non tamen solam sufficere, nisi adsit quoque attentio ad sensum verborum, aut saltem generalis aliqua attentio ad Deum, aut ad ea quæ Dei sunt. Ita Joan. Gerson, Major, Sot. Nav. Cajet. Suar. Less. & plures alij quos citat. Laym. c. 5. de hor. can. quibus accedit authoritas S. Doctoris in 4 dist. 15. q 4. a. 2. q. 4. ad 2. & hæc sententia videtur magis tuta & in praxi tenenda: quis enim dixerit eum satisfacere præcepto recitandi officium divinum, qui animo sponte & deliberatè vanis cogitationibus distracto, labijs solummodo verba illius officij protulerit: Ecclesia certè præceptum illud imponendo ministris suis, intendit ut ab illis nomine totius populi Christiani Deus laudetur, exoretur, *&c.* quomodo verò Deus laudari vel exorari poterit ab ijs, quibus ipse exprobrat: *Populus hic labijs me honorat; cor autem eorum longè est à me.* Unde etiam supradicti Doctores & nominatim S. Thomas censent distractiones illas voluntarias, & deliberatas esse peccatum mortale, quando notabiliter durant; seu cùm quis in parte aliqua notabili officij voluntariè & deliberatè distrahitur; aut quando advertens se distractionibus implicari, eas à se non abjicit: quamvis enim in orationibus ad quas nulla est obligatio, distractio quævis licèt voluntaria, excluso contemptu non sit nisi peccatum veniale, ut docet Cajet. Sot. Less. & alij apud Laym. sup. in ijs tamen precibus ad quas sub peccato mortali obligamur, distractio notabilis, absque peccato mortali admitti deliberatè non potest.

Neque dicas, Ecclesiam judicare non posse de internis actibus, ergo nec illos præcipere: quia, ut rectè docet Less. sup. Ecclesia potest præcipere actus internos quando necessarij sunt, ut actus externi ab ea imperati sint actus virtutis; alias Ecclesiæ præceptis posset satisfieri per meram hypocrisim & simulationem; quod, quàm absurdum sit, nemo non videt.

Ex-

Ex his patet, ad debitam attentionem in recitando officio requiri, ut verba officij debite proferantur, animo orandi & laudandi Deum, nec interim quidquam profanum sponte voluatur animo : sponte inquam : qui enim invitus distraheretur, non peccaret; & in ejus oratione semper reperiretur attentio, si non actualis : saltem virtualis, ratione primi propositi quod habuit inchoando officium & hæc virtualis attentio, sicut in alijs actibus virtutis, sic etiam in oratione sufficit.

Porrò ad attentionem illam debitam non minimum confert reverentia, tum interior quam excitat fides, tum exterior, quæ ex illa interiori procedit, consistitque in electione prudenti temporis, loci, & externæ compositionis idoneæ ad orandum : quamvis enim exteriores illæ circumstantiæ ex libera cujusque electione pendeant, tamen maximè decet ut is religionis actus cum tali gestu & habitu corporis fiat, quo debitum nostræ erga divinam Majestatem submissionis affectum protestemur; neque ullus est qui se non fateatur peccasse, si minùs modestè & reverenter officium illud persolverit.

Est autem præsertim cavendum, ne dum quis horas recitat, aliquas actiones simul exerceat, quæ cum oratione censentur omnino incompatibiles, quale est, scribere, fieri enim non potest teste ipsa experientia, ut quis simul & orationi & scriptioni attendat, imò tunc ab alijs quibuscunque actionibus exterioribus aliquo modo incompatibilibus abstinere consultissimum est, quæ vel attentionem minuere vel reverentiæ debitæ minùs congruere censentur.

QUÆSTIUNCULA III.

Quibus pœnis subjaceant ij, qui horas canonicas recitare omittunt.

CErtum est ex communi Doctorum consensu, obligationem ad horas canonicas recitandas, gravem esse,

D d   sub

& sub peccato mortali ex suo genere, cum sit ex virtute religionis, & in beneficiarijs etiam ex virtute justitiæ. Ita S. Anton. Med. Suar. & alij apud Laym. c. 4. de hor. Requiritur tamen omissio materiæ notabilis, cujusmodi est integrum unius diei officium, vel integra aliqua hora, imò Nav. c. 7. de orat. n. 6. existimat, omissionem tertiæ partis unius parvæ horæ v. g. unius Psalmi cum hymno esse peccatum mortale; quod tamen Lessio. cap. 34. dub. 9. nimis durum videtur.

Jam præter peccati mortalis reatum, quem incurrit is qui totum unius diei officium, vel aliquam notabilem illius partem recitare omittit, Conc. Lateran. sub Leone X. sess. 9. speciali constitutione (quæ postmodum à Pio V. renovata fuit & explicata, ut suprà initio hujus articuli dictum est) decrevit, ut quivis beneficiarius, qui elapsis sex mensibus à consecutione beneficij, sine legitimo impedimento officium divinum recitare omiserit, pro tempore illius omissionis teneatur ad fructuum restitutionem.

Ex qua quidem constitutione colligitur, eum qui primis sex mensibus post adeptam beneficij possessionem officium non recitaverit, peccare quidem graviter, non tamen ad restitutionem teneri, vi illius constitutionis: quòd si post illos sex menses elapsos adhuc omiserit, tunc ad faciendam restitutionem obligabitur pro rata illius omissionis; unde qui per unum diem officium omisit, tenetur illius diei fructus restituere: qui matutinum tantum omiserit, dimidiam partem, & sic servata proportione de alijs, quæ quidem restitutio facienda est fabricæ, vel pauperibus sive illius loci, ubi beneficium situm est, vel alterius.

Quamvis autem Concilium omnes fructus restituendos esse decreverit; rectè tamen Sot. Med. Henric. Tol. Less. & alij apud Laym. c. 5. de Hor. can. docent, hoc illius decretum intelligi posse cum tali moderamine, ut beneficiarij qui præter horarum recitationem alia quoque habent annexa onera, eam solummodo fructuum partem

partem restituant, quæ judicio viri prudentis Horarum Canonicarum recitationi servata debita proportione respondere censetur: qua ratione e.g. Toletus existimat Curatum teneri ad restituendam tertiam partem fructuum, Medina quartam sufficere dicit, Henriq. & Emmanuel Sâ quintam: Laymannus omnium optimè censet considerandam esse tum quantitatem onerum, & officiorum quæ beneficiarius sive Curatus sive quilibet alius præter horarum pensum præstare tenetur, & reipsa præstat: quæ quidem officia interdum tam multa & gravia sunt ut viri prudentis arbitrio sextuplo imò interdum decuplo superent Officium Horarum Canonicarum: tum etiam quantitatem redituum; fieri enim potest ut reditus illi interdum vix æquent justum vitæ stipendium, quod beneficiario ob aliorum munerum præstationem naturali jure deberetur: quibus omnibus perpensis majori cum æquitate determinari potest, quæ restitutio ob supradictam horarum omissionem injungenda sit.

QUÆSTIUNCULA IV.

Quænam causæ ab Horarum Canonicarum recitatione excusent.

PRima est gravis infirmitas, quæ talis est ut sine magna difficultate aut corporis periculo Horariæ preces recitari posse non videantur: neque enim Ecclesia in ejusmodi casu obligare intendit, ut sumitur ex c. *Clericus victum* dist. 91. & docent Azor, Suar. Tol. & alii apud Laym. c. 6. de Hor. Can. In dubio autem an talis sit infirmitas quæ excuset, judicio confessarii, vel medici, aut alterius pii & prudentis viri standum est.

Secunda est gravis & repentina occupatio, quæ sine scandalo vel notabili detrimento proprio vel alieno omitti aut differri nequit, cum qua tamen Officii divini recitatio moraliter loquendo consistere non potest, v.

g. si populi tumultus subitò exortus sedandus sit; confessiones infirmorum excipiendæ, quæ nonnisi cum notabili periculo illorum differri possint : si tamen recitatio illa intra eumdem diem naturalem absque maxima difficultate anteponi vel postponi possit, id fieri deberet; ita citati authores apud eumdem Laymannum suprà.

Tertia est recitandi impotentia; v. g. si quis iter faciens in terris infidelium amittat Breviarium, nec aliud reperire possit, haud dubiè excusabitur cum ad impossibile nemo teneatur.

Quæres utrum qui ob causas supradictas integrum diei Officium recitare non potest, teneatur saltem illis partem aliquam recitare si possit. Nav. Azor, Rodrig. & alij apud Laym. existimant, si quis majorem saltem, vel præcipuam officij partem v. g. Matutinum cum Laudibus recitare possit, obligandum esse; non item si partem solùm minorem vel minùs præcipuam, v. g. parvas Horas, vel etiam Vesperas : quod quamvis probabiliter dici possit, probabilius tamen videtur & in praxi tenenda sententia Suaris lib. 4. de Horis Canon. cap. 28. num. 27. & Laymanni sup. qui censet eum qui commodè potest integram aliquam Officij Ecclesiastici Horam recitare, teneri ad illam recitandam : quòd si dubitet num possit unam horam integram recitare, certus sit autem se non posse omnes, præsumere potest se omnino excusatum : in his enim casibus leges Ecclesiæ non obligant cum tanto rigore, ut materiam anxietatis, & scrupulorum pariant.

Quarta denique causa excusans à recitatione Horarum, est quando beneficiarius nondum sacris Ordinibus initiatus nullos vel adeò tenues fructus è beneficio percipit, ut æstimabilem aliquam partem sustentationis non præbeant, quintam v. g. aut sextam. Ita Sod. Aragonius, Less. & alij quos citat & sequitur Laym. c. 5. de benef. Quod intelligendum est dummodo non stet per beneficiarium illum quo minùs beneficij sui fructus percipiat, neque illos aliquando percepturus sit, ut fusiùs explicat idem Laym. l. 2. c. 34. dub. 31. Rectè tamen monet

Lessius

Leſſius eos qui tenues reditus è beneficijs recipiunt, quamvis ad quotidianam Horarum recitationem non obligentur, obligari tamen ad Horas illas aliquoties per annum recitandas, aut ſaltem ad aliquas alias preces, v. g. ad recitandum Officium parvum Beatæ Virginis, ſingulis diebus Dominicis aut feſtivis: quod judicio pij & prudentis confeſſarij determinari debet.

ARTICULUS V.

Explicantur reliqua juxta Canonicas ſanctiones ad Clericalis vitæ diſciplinam ſpectantia.

CONſilium Tridentinum ſeſſ. 22. c. 1. de refor. totius diſciplinæ Eccleſiaſticæ ſummam paucis complecti volens hoc decretum ſcitu & obſervatu digniſſimum condidit: quod integrum hîc exſcripſimus. *Nihil eſt*, inquit, *quod alios magis ad pietatem, & Dei cultum aſsidue inſtruat, quàm eorum vita, & exemplum, qui ſe divino miniſterio dedicarunt. Cùm enim à rebus ſæculi in altiorem ſublati locum conſpiciantur; in eos, tanquā in ſpeculū, reliqui oculos conjiciunt ex ijſq; ſumunt quod imitentur. Quapropter ſic decet omnino Clericos in ſortē Domini vocatos, vitam moreſq; ſuos omnes componere, ut habitu, geſtu, inceſſu, ſermone alijſq; omnibus rebus nil, niſi grave, moderatū ac religione plenum præ ſe ferant: levia etiā delicta, quæ in ipſis maxima eſſent, effugiant; ut eorum actiones cunctis afferant venerationem. Cùm igitur, quo majore in Eccleſia Dei & utilitate, & ornamento hæc ſunt, ita etiā diligentiùs ſint obſervanda; ſtatuit ſancta Synodus, ut, quæ alias à ſummis Pontificibus; & à ſacris concilijs de Clericorū vita, honeſtate, cultu, doctrinaq; retinenda, ac ſimul de luxu, cōmeſſationibus, choreis, aleis, luſibus, ac quibuſcunq; criminibus, nec nō* [illegible] *ſa-*

de sæcularibus negotijs fugiẽdis copiose ac salubriter sancita fuerunt, eadem in posterum ijsdem pœnis, vel majoribus arbitrio Ordinarij imponendis, observentur; nec appellatio executionem hanc, quæ ad morũ correptionem pertinet suspendat. Si quæ verò ex his in desuetudinem abijsse compererint; ea quam primum in usum revocari, & ab omnibus accurate custodiri, studeant; non obstantibus consuetudinibus quibuscunque, ne subditorum neglectæ emendationis ipsi condignas, Deo vindice, pœnas persolvant.

Ex quo quidem decreto illud præ cæteris habetur, hanc fuisse Concilij mentem, ut quæ olim circa vitam, mores honestatemque Clericorum salubriter sancita fuerant, eadem etiam nunc religiose observarentur, & si quæ in desuetudinem abijssent, in pristinum usum revocarentur, & ab omnibus accuratè custodirentur; qua propter operæ pretium duximus, præcipuas ipsius Ecclesiæ super reliquis Ecclesiasticæ disciplinæ partibus sanctiones excerpere, easque ex universo jure canonico collectas sub unum veluti aspectum ponere; ut quivis Christi Domini Clero adscriptus, præ oculis habere possit, quid secundùm ipsius Ecclesiæ vota, & decreta in eo requiratur, ut (sicut loquitur Apostolus *Eph. 4. dignè ambulet) è vocatione, quâ vocatus est.*

Majoris autem facilitatis, & perspicuitatis gratiâ quæ dicenda supersunt in breves titulos digessimus, & cuique unum aut alterum canonem atteximus, aliorum præcipuorum decretorum, si quæ sint, locis tantùm breviter adnotatis.

Quod sacris Ordinibus initiati perpetuam continentiam servare teneantur.

MInistri altaris presbyteri, sive Diaconi ad Dominica tales eligantur Officia, qui continentiam servent, S. Lucius Papa dist. 81. cap. *Ministri.*

Nullus Subdiaconorum ad nuptias transire aliqua prævaricatione præsumat. Conc. Rom. sub S. Sylvestro; cap. 8.

genen-

Cavendum est his (Diaconis scilicet & Subdiaconis) *ne quando sponsionis suæ immemores ad terrenas nuptias, aut furtivos concubitus ultrà recurrant; quod si forte fecerint, ut sacrilegii rei ab Ecclesia habeantur extranei.* Conc. Tolet.2.cap.1. Idem habetur quoque constitutum in Conc. Romano sub Nicolao 2.cap.3. in alio Conc. Romano sub Calisto 2.cap.20.in Concil. Carthaginensi 1. cap.3. & 4.& in pluribus aliis.

Quare S.Gregorius Papa lib.1.Epist.42. sapienter edixit: *ut nullus ad ministerium altaris accedat, nisi cujus castitas ante susceptum ministerium fuerit approbata.*

Quoniam vero adeò sublimis, & ardua virtus inter tot hujus vitæ illecebras nonnisi adhibitâ summa cautelâ servari potest ad evitanda pericula, sapienter ab Ecclesia provisum est.

Ne sacri Ecclesiæ ministri in eadem domo cum fœminis commorentur.

INTERDIXIT *per omnia magna Synodus, non Episcopo, non presbytero, non Diacono, nec alicui omnium qui in Clero est, licere subintroductam habere mulierem, nisi fortè aut matrem, aut sororem, aut amitam, aut materteram aut eas tantùm personas, quæ suspiciones effugiunt.* Conc. Nicænum cap.3.

Idem habetur in Concil. Aquisgranensi 2. part.3.cap.11. Carthaginensi 3.cap.17.Carthaginensi 4 cap.46. Aurelianensi 3. cap.4. Turonensi 2. cap.10. Toletano 4. c.41. Nannetensi cap.3.Metensi cap.3

Ancillas ab eadem mansione, in qua Clericus manet, placuit removeri: Agathensi cap.11.

Conc.autem Moguntinum (ut habetur cap. *inhibendum est*, extra de cohabitatione Clericorum & mulierum) prohibuit, *Ne Sacerdos etiam mulieres illas, quas canones concedunt, matrem, amitam & sororem secum in eadem domo retineat; quia instigante diabolo, & in illis scelus perpetratum reperitur, aut etiam in pedissequis earum.*

Certè S. Gregorius Papa l. 7. Epist. 39. 19. refert: *quod B. Augustinus nec cum sorore habitare consenserit, dicens quæ cum sorore mea sunt, sorores meæ non sunt. Docti ergo viri cautela magna nobis debet esse instructio.*

Apposite S. Hier. Epist. ad Nepot. de vita Clericorum *Hospitium*, inquit, *tuum aut rarò aut nunquam mulierum pedes terant: omnes puellas & Virgines Christi, aut æqualiter ignora, aut æqualiter dilige: ne sub eodem tecto manseris nec in præterita castitate confidas; nec Davide sanctior, nec Salomone sapientior potes esse*, &c. *Ægrotanti tibi sanctus quilibet frater assistat, & germana, vel mater*, &c. *periculosè tibi ministrat, cujus vultum frequenter attendis*, &c. *caveto omnes suspiciones: & quidquid probabiliter fingi potest, ne fingatur antè de vita.* Et in Epist. ad Oceanum. *Prima*, inquit, *tentamenta sunt Clericorum fœminarum frequentes decessus; iste sexus reprehensibiles exhibet Clericos, quid tibi re vera cum fœminis, qui ad altare cum Domino fabularis? te in publico cuncti, te in agro rustici, aratores, quotidie lacerabunt, si contra depositum fidei cum fœminis habitare contendis*, &c. *mihi crede non potest toto corde habitare cum Domino, qui fœminarum accessibus copolatur.*

Porrò quanto horrore crimen huic sacræ continentiæ oppositum prosecuti sint SS. Patres in sacerdotibus, aliisque altaris ministris, hinc patet quod cum in variis Conciliis graves pœnæ depositionis, exilii *&c.* ea de causa impositæ fuerint; in Concilio Eliberitano can. 18. summo quidem, sed tamen justissimo rigore sancitum fuerit, ut *si quis Episcopus, Sacerdos, aut Diaconus infandum hoc mœchiæ crimen perpetrarit, etiam in fine vitæ Corporis Christi communione privetur*: quem rigorem licèt posterioribus sæculis Ecclesia ob causas justissimas remiserit, nihil tamen hæc ejus remissio de sacrilegii hujus enormitate diminuit; quod semper æquè dignum censeri debet, quod pœna illa imò adhuc longè graviori plectatur, si quæ in hac vita reperiri possit.

Ne

Ne Clerici temperantiæ modum in victu excedant.

A Crapula & ebrietate omnes Clerici diligenter abstineant, &c. *Nec ad bibendum quispiam incitetur.* &c. *Si quis autem super his se culpabilem exhibuerit, nisi superiori commonitus satisfecerit , ab officio vel beneficio suspendatur.* Concilium Lateranense sub Innocentio III. cap.15.

Ante omnia Clericis vitetur ebrietas, quæ omnium vitiorum fomes ac nutrix est; itaque eum quem ebrium fuisse constiterit triginta dierum spatio à communione statuimus submovendum Conc. Agathense cap. 41.

Ad evitandum excessum illum cibi, & potus maximè conducit si tabernæ, cauponæ, & similia loca vitentur, in quibus temperantia omnis & sobrietas ut plurimùm periclitatur; ideo sæpius prohibitum fuit ne Clerici ejusmodi loca edendi & bibendi causâ ingrediantur nisi causâ necessitatis, quando sunt in itinere constituti. Ita expressè habetur in Conc. Lateranensi sub Innocentio III. cap. 16. in Concil. Carthaginensi 3 c. 27. Laodicensi cap. 24. Aquisgranensi 2. part. 3. cap. 8. Cabilonensi cap. 41. & alijs.

Neque solùm cauponas, & alia similia loca sed etiam convivia præsertim nuptialia Clericis evitanda esse censuit Conc. Agathense cap. 9. & habetur dist. 34 his verbis *Presbyteri, Diaconi, Subdiaconi, vel deinceps, quibus ducendi uxores licentia non est, etiam alienarū nuptiarū evitent convivia, nec his cœtibus misceantur, ubi amatoria cantantur & turpia, aut obscœni motus corporis choreis & saltationibus efferuntur, ne auditus aut obtutus sacris mysterijs deputati, turpium spectaculorum atque verborum contagione polluantur.*

Præterea Conc. Toletanum 3. cap. 7. mensam Clericalem lectione sacra condiri voluit *pro reverentia,* inquit, *Dei Sacerdotum, id universa sancta constituit Synodus, ut (quia solent crebro mēsis otiosæ fabulæ interponi) in omni Sacerdotali*

cerdotali convivio lectio divinarũ scripturarũ misceatur: per hoc enim animæ ædificantur ad bonum, & fabulæ non necessariæ prohibentur.

Ne Clerici sæcularium negotiorum procurationibus implicentur.

PErvenit ad sanctam Synodum quia de iis qui in Clero connumerantur, quidam propter turpis lucri gratiam, alienarum possessionum conductiones, & causas sæculares suscipiunt, & à sacris quidem officiis se per desidiam separant, ad domos autem sæcularium concurrunt, & substantiarum eorum gubernationes avaritiæ causa suscipiunt. Decrevit ergo sancta Synodus, nullum Clericum deinceps aut Monachum conducere possessiones, aut misceri sæcularibus, nisi fortè qui legibus ad minorum ætatum tutelas, sive curationes inexcusabiles attrahitur, aut cui civitatis ipsius Episcopus Ecclesiasticarum rerum commiserit gubernacula, & orphanorum ac viduarum quæ indefensæ sunt, & earum personarum, quæ maximè Ecclesiastico indigent adminiculo propter timorem Dei. Si quis verò transgressus fuerit hæc præcepta, correctioni Ecclesiasticæ subjaceat. Conc. Chalcedonense cap. 5. Idem constitutum habetur in Conc. Lateranensi sub Innocentio III. cap. 16. & in Conc. Lateranensi sub Alexandro III. cap. 12. & etiam à Melchiade Papa cap. *Decrevit* dist. 18 & à Gelasio cap. *Consequens est.* ibid. & ab Honorio III. cap. *Ex literis.*

Et in Conc. Carthaginensi 3. prohibetur Clericis *Ne fiant conductores, vel procuratores*, in Conc. Chalcedonensi cap. 3. *Ne aliena prædia conducant, nec tractent administrationem rerum sæcularium*: & in Conc. Cabilonensi sub Carolo magno cap. 1. 2. *Ne fiant villici.*

Ne clerici aleis, venationibus, & histrionum ac jaculatorum spectaculis vacent.

Clerici mimis, joculatoribus, & histrionibus non intendant, &c. ad aleas & taxillos non ludant, nec ejusmodi ludis intersint. Conc. Lateranense sub Innocentio III. cap. 16.

Idem quo ad histriones & mimos constitutum habetur in Conc. Laodiceno, cap. 54. Turonensi sub Carolo cap. 7. Cabilonensi cap 9. Parisiensi sub Ludovico, & Lothario lib. 1. cap 36.

Similiter venatio, illa præsertim quæ fit cum strepitu & clamore, prohibetur Clericis in Conc. Romano sub Eugenio II. cap. 12. Moguntino sub Carolo cap. 14. Turonensi cap. 8. Et ne canes ad venandum, aut accipitres habeant, in Conc. Agathensi cap. 55. Epaunensi c. 3. Vormat. cap. 17.

Apposite S. Hieron. in c. 2. Micheæ, & citatur cap. *Quorundam* dist. 34. *Esau*, inquit, *venator erat, quoniam peccator erat & penitus non invenimus in scripturis sanctis sanctum aliquem venatorem.*

Ne clerici militent, aut criminalibus causis se immisceant.

Si quis Clericus relicto officij sui Ordine Laicam voluerit agere vitam, vel se militiæ tradiderit, excommunicationis pœnâ feriatur: Concilium Turonense cap. 5. Idem etiam constitutum habetur in Conc. Maldensi cap. 37. Pictaviensi cap. 10. Metensi cap. 3. Claromontano cap. 4.

Quod spectat ad causas criminales, Innocentius III. in Conc. Lateranensi capite 18. prohibetur, *Nullus Clericus sententiã sanguinis dictet vel proferat, sed nec sanguinis vindictam exerceat, aut ubi exercetur intersit,* &c. *Nullus*

quoque

quoque Subdiaconus, Diaconus, vel Sacerdos illam Chirurgiæ partem exerceat, quæ adustionem vel incisionem inducit.

Ne clerici absque literis commendatitijs Episcopi sui discedant, neve ab ullo suscipiantur.

PEregrinos Clericos in aliena urbe sine cōmentarijs literis Episcopi nullo modo ministrare oportet Conc. Calcedonense c. 13.

Presbyteri vel Diaconi, qui de alio Episcopo ad alium transeunt, vel quicunque Clerici sine commendatijs à suo Episcopo litteris, non recipiantur, Conc. Romanum sub Gregorio VII. cap. 23. Idem habetur quoque in Conc. Melevitano cap. 41. Agathensi c. 38. Andevagensi cap 2. Turonensi cap. 12. & alijs.

Ne Clerici sint illiterati.

LItteris carens, sacris nō potest aptus esse mysterijs. Gelasius in Epist. ad Episcopos Lucaniæ cap. 18.

Presbyteri sint litterati, aliter enim quomodo erunt Magistrati, qui non fuerunt discipuli, &c. Isti sunt canes muti non valentes latrare Conc Romanum sub Eugenio II. c. 4. Idem habetur strictè constitutum à summis Pontificibus Clemente ep. 1. Anacleto epist. 1. Leone epist. 23. Item in Conc. Toletano 4. c. 24. dicitur quoque *Ignorantia mater cunctorum errorum maximò in Sacerdotibus vitanda est, qui docendi officium in populis susceperunt.*

Porrò circa hanc Sacerdotum scientiam conqueritur S. Hier. epist. 146. ad Damasum *Sacerdotes Dei omißis Evangelijs, & Prophetis Comedias legere, amatoria bucolicorum versuum verba canere, Virgilium tenere, & id quod in pueris neceßitatis est crimen, in se facere voluptatis.* Et alibi in cap. 1. Ep. ad Tit. rectè monet *si quis artem Grammaticam docuerit, vel dialecticam, vel rationem rectè loquendi*

habeat

habeat, & inter falsa & vera dijudicet, non improbamus, Geometrica quoque & Arithmetica, Musica, habent in sua scientia veritatem: sed non est scientia illa, scientia pietatis; scinntia pietatis est, noscere legem, intelligere Prophetas, Evangelio credere, Apostolos non ignorare.

Apposité S. Ambr. super S Lucam in explanat. prooemii loquens de multiplicibus libris qui interdum ob varias causas legendi occurrunt. *Legimus*, inquit, *aliqua ne negligantur, legimus ne ignoremus, legimus non ut teneamus, sed ut repudiemus.*

Coronidem huic operi idem S. Pater imponet his verbis ex Sacerdotis animo nunquam delendis, in libro de dignitate Sacerdotali cap. 3. ubi Sacerdotes omnes ipse veluti consacerdos alloquens: *Dignè cognoscamus*, inquit, *quid sumus; & quod sumus professione, actione potius quam nomine demonstremus; nomen congruat actioni, actio respondeat nomini: ne sit nomen inane & crimen immane: ne sit honor sublimis & vita deformis: ne sit Deifica professio, & illicita actio: ne sit gradus excelsus, & deformis excessus: ne habeatur in Ecclesia Cathedra sublimior, & conscientia Sacerdotis reperiatur humilior: ne locutionem simulemus columbinam, & mentem habeamus caninam: ne professionem monstremus cuinam, & ferocitatem habeamus lupinam: ne dignè nobis per Prophetam respondeatur à Domino: populus hic labiis me honorat, cor autem longè est à me.*

Age

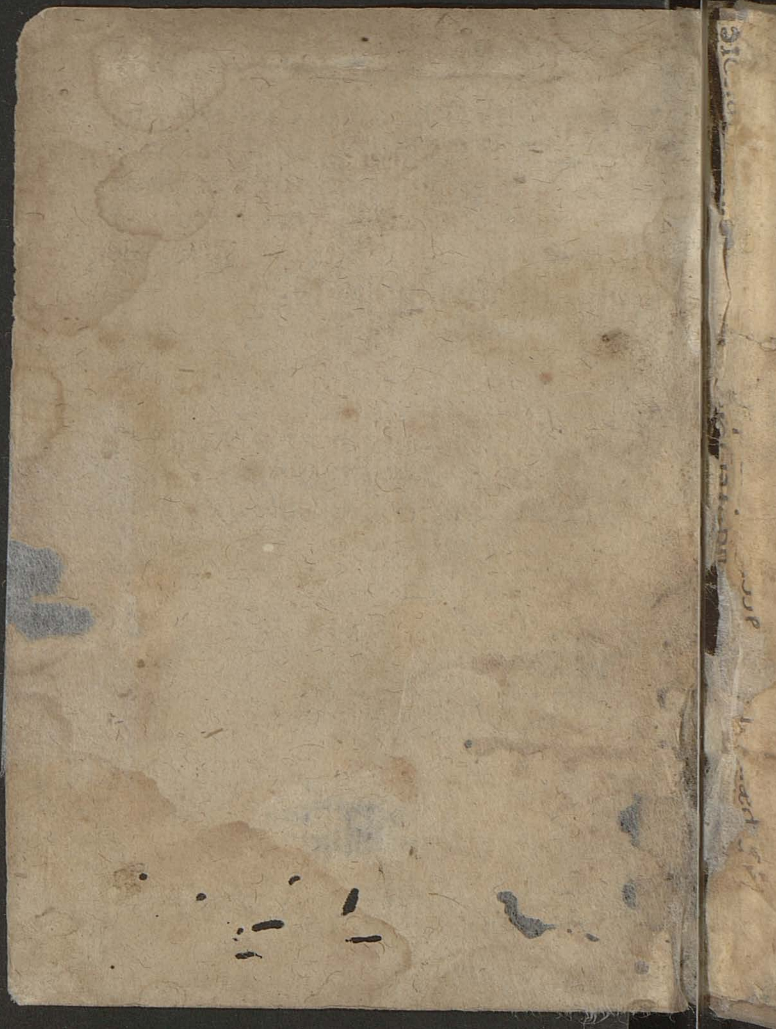
Age jam nunc sanctificus spiritus, qui nos in hoc opere divinis inspirationibus adjuvisti, cunctos Sacerdotes adjuva & præsta ut faciant quæ in hoc opusculo ipse eloqui inspirasti, ut eis una mecum tribuas sæculorum regna, quæ sanctis in regna sæculorum dare promisisti. Amen.

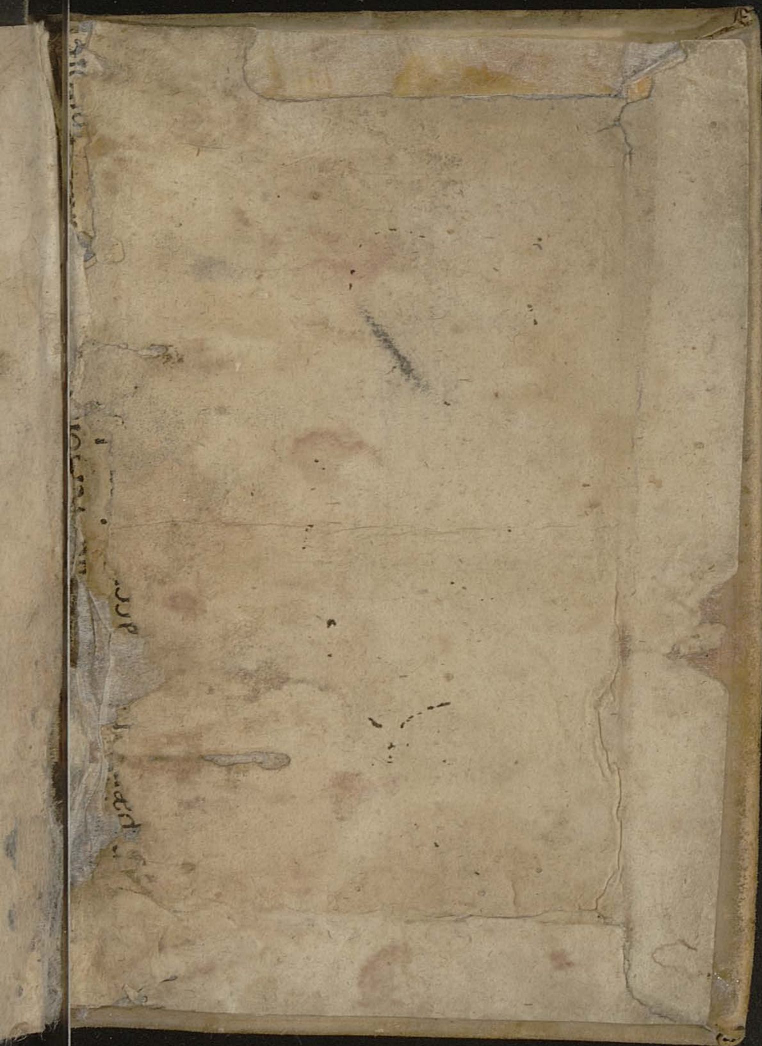
AD MAJOREM DEI præpotentis gloriam.

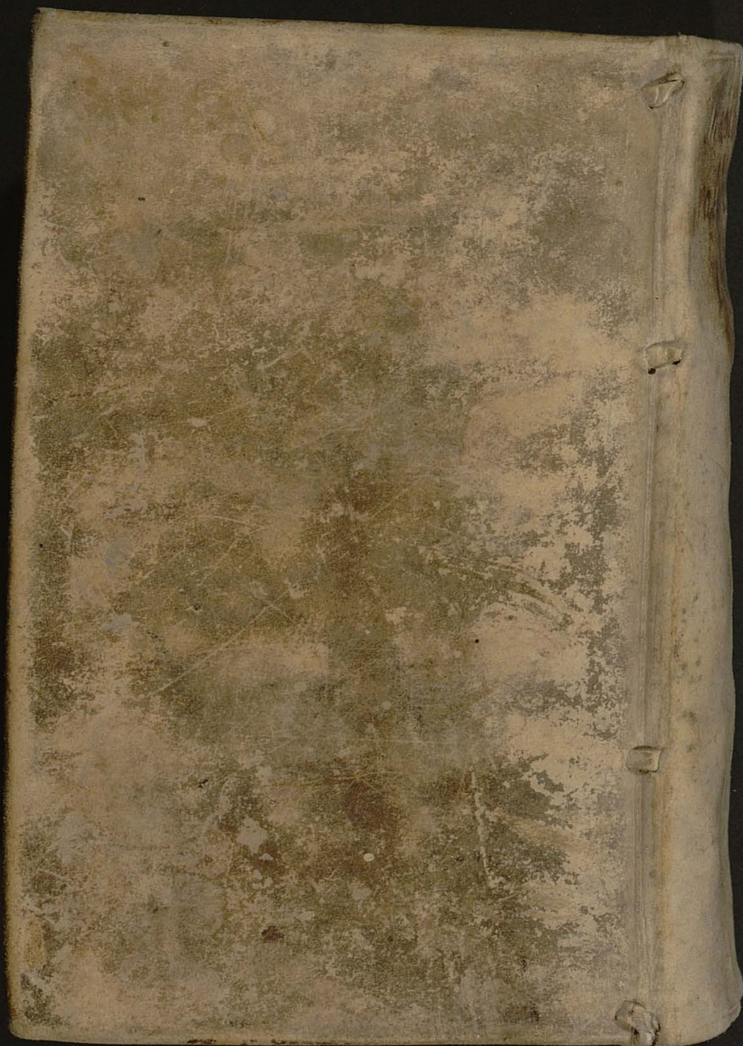
Censura ordinarij

MEdulla Theologica Auctore A. R. D. Ludovico Abelly S. Theol. Doctore, duabus partibus comprehensa, sicut approbata fuit Parisijs, ita approbatur à nobis Coloniæ, 10. sept. 1658.

ADRIANUS DE WALENBURG,
Metrop. Ecclesiæ Coloniens. presb. Canonicus & Cens. librorum ordin.

Theologia Mo-
ralis Abelli
Episcopi